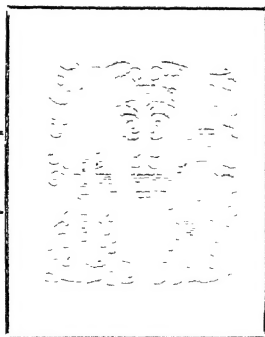

శ్రీరస్తు.

ఉత్తరకాండము.

కవచ మ్యునిసిపల్ హోస్టలునందుఁ బ్రధానాంగ్రహణితుఁడగు
అభినవాంధ్రవాత్సత్వి

చేస్తువురి :

వారిచేఁ బ్రకటితము.

224.

All Rights Reserved.

విషయనూచిక.

ఉత్తరకాండము.

విషయము.	పుట.
మహామునులు రాముని జూడవచ్చుట	... 889
అగస్త్యుఁడు రామునకుఁ బులస్త్యవంశమును వ్రేలించి చెప్పట	... 893
విశ్రవసునకుఁ గుజేరుఁడు జన్మించుట	... 896
రాక్షసుల పూర్వవృత్తాంతమును రామున కగస్త్యుఁడు చెప్పట	... 899
సుకేశునకు మాల్యవంతుఁడు, సుమాలి, మాలి యనుకొడుకులు పుట్టుట	... 903
దేవతలు శంకిరుకడకేగి దానవిభాధలఁ దెల్పుట	... 907
మాల్యవంతుఁడు తనతమ్ములతో దేవతల ప్రయత్నము దెల్పుట	... 910
వృష్ణమూర్తి మాలిం బోలయించుట	... 914
మాల్యవంతుఁడు మొదలగురాక్షసులు పరాజయమొందుట	... 920
సుమాలి తనపుత్రికయగు కైకసిని విశ్రవసునియొద్దకుఁ బంపుట	... 923
బ్రహ్మ రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులను వరముల నిచ్చుట	... 928
రావణుఁడు లంకినుండి కుజేరుని వెదలఁగొట్ట నతఁడు పౌరులతోఁ గైలాసమున కేగుట.	933
రావణుఁడు మందోదరిని వివాహమాడుట	... 937
రావణుఁడు కుజేరుఁడు ఫంపినదూతిను దునుముట	... 940
రావణుఁడు కుజేరునిపై దండెత్తిపోవుట	... 945
రావణుఁడు మాణిభద్రాదుల నోడించి కుజేరుని మూర్ఛితం జేసి పుష్పకంబుంగొని మరలుట.	948
రావణుని నందికేశ్వరుఁడు శంకింపఁ గోపంబునఁ గైలాసంబునెత్తి యవమానింపఁబడి	
శంకరు నుతియించుట	... 952
వేదవతిచరిత్రము	... 958
రావణుఁడు మరుత్తుయజ్ఞమును బాడుచేయుట	... 962
అనర్ణ్యరాజు రావణునితోఁ బోరి మడియుట	... 966
నారదుఁడు రావణుని యమునితోఁ బోరుటకుఁ బురికొల్పుట	... 969
రావణుఁడు నారకుల విడిపించి యనుభలులఁ బాశుపతాస్త్రమునఁ జంపి యార్చుట...	972
యమునితోఁ రావణుఁడు సంగరము చేయుట	... 977
రావణాసురుఁడు ససాతలమునకుం బోవుట	... 982
రావణుఁడు బలిని జయింపఁబోవుట	... 987
రావణుఁడు సూర్యునిపైకి యుద్ధమును జేయఁబోవుట	... 996
రావణుఁడు మాంధాతతోఁ బోరు సల్పుట	... 997
చంద్రునితోఁ బోరు బ్రయత్నించురావణుని బ్రహ్మ వారిండుట	... 1003

విషయము.	పుట.
రావణుఁడు కపిలమహర్షిని గాంచి యుద్ధము చేయఁబూని యవమానమునొందుట	... 1007
రావణుఁడు బలవంతముగా స్త్రీలను గొనివచ్చుట	... 1014
రావణుఁడు మధుపుత్రముపై దండెత్తుట	... 1018
రావణుఁడు రంభను గాంచి మోహించుట	... 1023
రావణుఁడు డమరావతిని ముట్టడించుట	... 1029
జనుంతుఁడు మేఘనాదునితోఁబోరి మూర్ఖుల నిండుఁడు సంగరముచేయఁ బూన	
రావణుఁడు మార్కొనుట	... 1034
మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాయుద్ధంబున నోడించి లంకకుం గొనిపోవుట	... 1038
బ్రహ్మ యింద్రుని విడిపించి యింద్ర జేతనకు విరములాసంగి చేనుట	... 1042
రావణుఁడు కార్తవీర్యుని జయింప మాహిష్టతీనగరంబున కరుగుట	... 1048
కార్తవీర్యుఁడు రావణుని జయించి పురంబునకుం గొనిపోవుట	... 1053
పులస్త్యుబ్రహ్మ కార్తవీర్యునియొద్దకుంబోయి రావణాసురుని బంధము త్తనిజేయుట	... 1059
రావణుఁడు వాలిచే భంగపడుట	... 1061
హనుమంతుని జననము	... 1066
బ్రహ్మాదులు హనుమంతునకు విరములిచ్చి వాయుదేవు నలరించుట	... 1073
రాముఁడు భీమతాదులతో సభ నలంకరించుట	... 1079
వాలిసుగ్రీవుల జననము	... 1081
రావణుఁడు సనత్కుమారునితో సంభాషించి విష్ణుమహిమ నెఱుంగుట	... 1086
సనత్కుమారుఁడు విష్ణువు రాముఁడై యవతరింపఁగలఁడని వినియించుట	... 1088
అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణునినిశ్చయ మెఱింగించుట	... 1091
రావణుఁడు శ్వేతద్వీపమున కరుగుట	... 1092
రాముఁడు బంధుసామంతరాజులను బహూకరించి వారిపురముల కనువుట	... 1101
సుగ్రీవవిభీషణాదులు సంతోషముతో నయోధ్యలో నొక్కసంవత్సరముండుట	... 1104
రాముఁడు సుగ్రీవవిభీషణాదుల గౌరవించి వారిపురములకుంబంపుట	... 1107
శుభద్రుఁడు రామునిఁ బుష్పకంబు పరిగ్రహింపఁ బ్రార్థించుట	... 1109
రాముఁడు సీతతో నుద్వానవనమున విహరించుట	... 1111
చారుఁడు రామునితో లోకాపవాదముఁ దెల్పుట	... 1114
రాముఁడు జనాపవాదముం దెలుపఁ దమల నేకాంతమునఁ బిలిపించుట	... 1116
రాముఁడు లోకాపవాదమునుదెల్పి లక్ష్మణునితో సీత నడవుల విడిచిరమ్మని చెప్పట	... 1118
లక్ష్మణుఁడు సీత నరణ్యములకుఁ బిలుచుకొనిపోవుట	... 1120
లక్ష్మణుఁడు దుఃఖించుచు సీతతో రామాజ్ఞను దెలుపుట	... 1123
లక్ష్మణుఁడు సీత నడవుల డించి దుఃఖించుచు మరల గంగానది దాటుట	... 1125
వాలికిముని సీతను దనయాశ్రమమునకుం దోడ్కొని చని యూఱడించుట	... 1127
సీతకైవగచు లక్ష్మణుని సుమంత్రుఁ డూఱడించి పూర్వవృత్తాంతమును దెల్పుట	... 1130.
సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణుని భృగశాపంబున రాముఁడు సీతను వదలెననిపల్కి యూఱడించుట.	1132

విషయము.	పుట.
లక్ష్మణుఁడు సీతను వాల్మీకిమునిపర్యవేక్షణలయందు విడిచినవార్త రామునకుం జెప్పటం	1135
రాముఁడు లక్ష్మణునకు నృగమహారాజువారి క్రమునుదెల్పి సీతమును జెప్పటం	1137
నృగమహారాజు బ్రాహ్మణశాపము ననుభవించుపద్ధతి లక్ష్మణునకు రాముండు తెల్పుట	1139
రాముఁడు లక్ష్మణునకు నిమిషస్థిరమవదమున దెల్పి వారివిరోధమును చెబుట	1141
వసిష్ఠముని దేవాప్రాప్తికై బ్రహ్మను బ్రార్థింప నతఁడు ప్రత్యక్షమగుట	1143
వసిష్ఠ మిథిలరాజులను జననము	1146
యయాతివృత్తాంతము	1147
యయాతి పూరుషలన వయస్సునొందుట	1150
శ్రీరామచంద్రుఁడు వసిష్ఠాదులతోఁ గలుపుకూటమును బ్రవేశించుట	1152
కునకము శ్రీరామునితోఁ దనవృత్తాంతమును జెప్పకొనుట	1154
గృధ్రోల్లాశోపాఖ్యానము	1158
శ్రీరామునికడకు మహర్షులు వనుదెంచుట	1164
చ్యవనుఁడు రామునకు లవణాసురునివృత్తాంతమును చెల్పుట	1166
రాముఁడు శత్రుఘ్నుని లవణాసురుంజంపి యారాజ్యమును బాలింపు మని చెప్పటం	1168
లవణాసురుం జంపునుపాయము రాముఁడు శత్రుఘ్నునకుం చెల్పుట	1169
శత్రుఘ్నుఁడు రామాజ్ఞచే మనులంగూడి లవణాసురునిపట్టణమునకుఁ బోవుట	1172
శత్రుఘ్నుఁడు వాల్మీకిమానిం గాంచుట	1174
సీత కుశలవులను కుమారులం గనిన వార్తవిని శత్రుఘ్నుఁ డానందించి పయనమగుట...	1176
లవణాసురుఁడు మాంధాతను జంపినకథను చ్యవనుఁడు శత్రుఘ్నునకుం చెల్పుట	1178
శత్రుఘ్నుఁడు లవణాసురుని నగరములోనికిఁ బోకుండ నిరోధించుట	1180
శత్రుఘ్నుఁడు లవణాసురునిం జంపుట	1182
శత్రుఘ్నుఁడు మధుపుత్రమునఁ బండ్రించేండ్లుండి రామునిఁ జూడ నయోధ్య కరుదెంచుట.	1185
శత్రుఘ్నుం డయోధ్యకు మరలివచ్చుట	1186
శత్రుఘ్నుఁడు శ్రీరామునిఁ జూచుట, అన్నయాజ్ఞ నొంది మరల మధురాపురికింబోవుట.	1188
మృతప్రత్రునిందెచ్చి బ్రాహ్మణుఁడు రాజద్వారమున నాక్రోశించుట	1190
నారదుండు రామునకు బాలునిమృతికి హేతువుం చెల్పుట	1191
రాముఁడు దక్షిణదిక్కునఁ దపస్సుచేయు హస్త్రునిం గాంచుట	1194
రాముఁడు శంబును జంపి బ్రహ్మణికువు బ్రదికించుట	1195
అగస్త్యుఁడు రామునకు శ్వేతిరాజోపాఖ్యానముఁ జెప్పటం	1199
అగస్త్యుఁడు రామునకు నాభరణము దొరికినవిధముం చెల్పుట	1201
దండకునివృత్తాంతము రామునకు నగస్త్యమహాముని చెప్పటం	1203
దండుఁ డరజును బలాత్కరించుట	1205
శుక్రుఁడు దండునకు శాపమునగుట	1206
రాముఁడు మరల నయోధ్యకు వచ్చుట	1209
రాముఁడు రాజసూయముచేయు బూన భరతుఁడు వలదనిచెప్పఁగా సంగీకరించుట	1210

విషయము.	పుట.
లక్ష్మణుడు రామునకు స్మృతానురునిచరిత్రంబును చెబుట	... 1212
ఇంద్రుడు, విష్ణుత్రాసురుజంపి బ్రహ్మాత్మనుజూచుట	... 1214
ఇంద్రుడు డక్కమేధమున బ్రహ్మాత్మను జూచుట	... 1216
శ్రీరాముడు లక్ష్మణునకు నిలోపాఖ్యానము చెప్పట	... 1218
ఇలుడు శ్రీహంపమునొంది వనమున విహరింప బుధుడు కామించుట	... 1220
బుధునివలన శ్రీత్వ మొందిన యిలుడు పురూరవనుండును కొడుకును గనుట	... 1222
ఇలుడు డక్కమేధముచేసి యీశ్వరానుగ్రహమున కాపమోక్షమునొందుట	... 1224
ఆత్మనునకు వలయుపరికరముల నిర్మించు లక్ష్మణునకు రాముడు డాక్షయిచ్చుట	... 1227
శ్రీరాముడు డక్కమేధము చేయుట	... 1229
కుశలపులతో వాల్మీకి యశ్వమేధముఁ జూడఁబోయి వారిచే రామాయణమును బాడించుట.	1231
కుశలపులు గానముచేయు రామాయణమును శ్రీరాముడు డాక్షర్ణ్యించుట	... 1233
రాముడు రామాయణమును విని కుశలపులు దనకొడుకులను గానెఱిగి సీత సభలో శపథముచేయునట్లు చేయు మని వాల్మీకిని ప్రార్థించుట	... 1236
వాల్మీకి సీతతోఁగూడి సభకువచ్చి కుశలపులు సీతనుతులగుటం చెలిసి శపథముచేయు ననుజ్ఞయిచ్చు ప్రార్థించుట	... 1237
శ్రీరాముడు లోకాపవాదమునకై శపథము సీతచే జేయింపవలయునని వాల్మీకిని ప్రార్థించుట.	1240
సీత సభలో శపథము పలుకుట	... 1241
శ్రీరాముడు జానకీకై శోకించి భూదేవినిధన్యుచేయుట	1243
శ్రీరాముడు డక్కమేధమును బూర్తిచేసి కొడుకులతో నయోధ్యను ప్రవేశించుట	... 1246
రామాజ్ఞచే గంధర్వరాజుమీఁది భిక్షుండు సేనతో బయలుదేలుట	... 1248
భిక్షుండు గంధర్వులజయించి కొడుకులకు రాజ్యము సంచియిచ్చి రామునికడకు వచ్చుట.	1251
లక్ష్మణునియలకు గారుపథదేశముననిల్చి రాముడు భరితలక్ష్మణులకు బ్రయాణమునుజేయుట.	1253
మునిరావమున సీత్యుండువచ్చి శ్రీరామునితో రాహుళముగ భాషించు	... 1254
కాలుడు విష్ణుమూర్తిని మునకుంజెప్పి వైకుంఠమునకు రమ్మను	... 1255
రాముడు కాలనితో సంభాషించుటతో దుర్యాసుండు వచ్చెనని లక్ష్మణుడు చెప్పుట	... 1257
రాముడు లక్ష్మణుఁ దగ్గజింప నతఁడు వైకుంఠమున కరుగుట	... 1259
రాముడు భరత ప్రార్థనమురీతిఁ గుశలపులకుఁ బట్టాభిషేకముచేయుట	... 1261
రాముడు శత్రుఘ్నును గ్రీసెలు తనతో రా ననుజ్ఞయొసఁగి హనుమద్విభీషణజాంబ వాదాల భూమి నిల్వ ననుజ్ఞ యొసఁగుట	... 1263
శ్రీరాముడు వైకుంఠమునకు సకలభిల్లాకవానరులతోడను శ్రీ బాల వృద్ధులతోడను బయన మగుట	... 1266
రాముడు సరయువులో మునుఁగి వైకుంఠమునకుఁ బరివారముతోఁ జనుట	... 1268
ఫలస్తుతి	... 1270

శ్రీ రస్తు.

ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము

ఉత్తరకాండము - ౧౦వ సర్గము.

—ఉత్తరకాండము—

క. శ్రీరమ్యసుగుణశోభా, పారావారా! మునీంద్ర వారాద్భుతప
తాననయుగళా! సీతా, శ్రీరమణీకృతవిహార! ♦ శ్రీరఘువీరా!.

—ఉత్తర మహామునులు రాముని జూడవచ్చుట. ఉత్తర—

క. విను మవ్వలివృత్తాంతం, బును సర్వసురారి నాశమును జేసి యశం
బునఁ ¹ప్రాప్తరాజ్యాడగు రా, మునిచెంతకు వచ్చి రెలమి ♦ మునివరులెల్లఁ .

చ. మనముల రామచంద్రమహిమంబు నెఱింగినవారు గాన నా
తని నుతియింప లక్ష్మణునిఁ ♦ దద్దయు నూక్తుల సంస్తుతింపఁ జ
య్యన నమరేంద్ర దిగ్విసతు ♦ లైన మహాత్ములు కౌశికుండు స
ర్వసుతుఁడు గాలవుండు మునివర్యుఁడు గాఢ్యుఁడు రైభవనాముఁడుక. ౧౫

ఆ. నటలుకీర్తి యాయఁవక్రీతుఁ డట్లై మే
ధాతిధికి నుతుండు ♦ తత్త్వవిదుఁడు
కణ్వఁ డతులయశముఁ ♦ గ్రాల వర్ధిలు చున్న
చ్యవనుఁ డనంగఁ బరఁగు ♦ నట్టిమునులు. ౨

3

సీ. దక్షిణదిశనున్న ♦ తపసులు భానురుల్ నముచిన్వస్త్యత్రేయఃనాము లవలఁ; [చి
బ్రముచియునత్రియుఁనుముఖుండువిముఖుండునయ్యగస్త్యునిగూడియరుగుదెం
రట్టులె పశ్చిమఁమందున్న ²కవషి పృషడ్గు ధౌమ్యులు మునిఁనత్తముఁడగు
రాధేయుఁడును శిష్యఁరాజితో వచ్చిరి; గౌతముండు వసిష్ఠ ♦ కశ్యపాత్రి
మునులు విశ్వామిత్రుఁడును జమదగ్ని భరద్వాజులను మునిరాజు లేడు

తే. గురు మహాత్ములు వచ్చి రు♦ త్తరమునందు
సతతవాసంబు చేయుచు ♦ సమధికమగు
మహిమ నొప్పురుదురు; సర్వహాను లిట్లు
జ్వలనననుతేజ లఖలశాస్త్రజ్ఞువరులు. ౩౫

4

కీ. శ్రుతులను సాంగములుగ స, మృతి నెఱింగినవారు ప్రీతఃమానసులును నై

1. ప్రాప్తరాజ్యాడగు-అనువోఁ దొలియత్సవగు “ప్ర” యనునది గాయత్రియం దేకవిం
శత్యక్షర మని తెలియందగు 2. మృకండు కవషి ధౌమ్యుఁ-అనిమహేశ్వరితీరులసాధకు.

ప్రతిహారిమూలముగఁ దను, జతనము దెలుపంగఁ దలంచిఁ శాంతము చెలఁగఁ.

ఆ. కూకుచుండి; రంతఁ గోరి యగస్త్యుండు. ద్వారనుందునున్న వానిఁ గాంచి
మునులమైన మేము ధనుడెంచి యుండుట, దాశకథికిఁ దెల్పఁ దగుదు వీవు.

చ. అన విని ద్వారపాలకుఁ డహార్యతపోధనుఁ డౌనగ స్త్యన
న్రునివచనంబు రీతిఁ ద్వారఁ బూని మహామతియైన రాముని
గనఁ జని యింగితజ్ఞుఁడయి ధక్రమయజ్ఞుఁడు గతుండున్ జరం
తనగురుశీలయుక్తుఁడును ధైర్యయుతుండును నౌట నేర్పునన్. ౯౪ 7

ఉ. పున్నమనాటిచంద్రుఁ డనఁ బొల్పు ముఖిద్యుతి నొప్పు రాము సం
పన్నునిఁ గాంచి మిఁకడకు ధవ్యమతుల్ మును లెల్ల రాఁగ న
భువన్నతుఁడౌ నగ స్త్యముని యుగ్యును మొప్పఁగ వచ్చియున్నవాఁ
డన్న వచస్సు శ్రోత్రములయందుఁ బడన్ రఘురాముఁ డాదృతిన్. ౧౦౪

తే. బాలసూర్యనమప్రభుల్ పరమమాను
లరుగుడెంచుట కానంద మతిశయిల్లు
ద్వారపాలకుఁ గని యిట్లు పలికె; మునులఁ
బనుపు మిచటికి మర్యాద గనఁబఱచును. ౧౦౫ 9

చ. అన విని ద్వారపాలుఁ డవు డాదృతి వారల లోని కేగుఁడి
మునివరులార! యన్న మునిఁముఖ్యులు లోనికి నేగి; రంత నా
జనపతి వారిరాకఁ గని సత్వరమే యెచులేగి చోసి లా
గ్ని నీలిచి పాద్యుర్భుము నొగ్గిఁ దమిమిఱఁగ నిచ్చి యంతటన్. ౧౦౬ 10

ఉ. ధేనువు నిచ్చి సాదరమతిం బ్రణమిల్లి వరాననంబులన్
దా నవు డేర్పడం దెలిపె; దన్యునివరులు స్వచ్ఛిత్తితం
బై నెఱి విస్తృతిం జెలఁగి యర్హముగాఁ దగి యర్హ లోహున్
బైన మహాజనంబు గడు చంకముగాఁ దగునాననాపతిన్. ౧౦౭ 11

క. కనుఁగొని యథార్హవిధిచే, సమసమసంప్రీతి రాము డాదృతిఁ గనుచున్
మును లెల్లఁ గూరుచుండిరి; మనువంశవిభూషణుండు మహానుల నెల్లన్. ౧౦౮

చ. వరుసఁగ వారివౌ కుశలఁవార్తలఁ జక్కఁగఁ బ్రశ్నచేసి యా
దరమున శిష్యసంఘములఁ దత్పరిచారకులన్ మహాదర
స్ఫురణము మీఱ జేసెమును సుస్థితవాక్కులఁ బ్రశ్నచేయ భూ
సురమును లెల్ల వేదములఁ జొక్కపుఁబొందితిఁ గల్గి యుండుటన్. ౧౦౯

తే. రాము నీక్షించి నూనృతఁరమ్యవాక్కు
లొప్పఁ బల్కిరి; దీర్ఘ బాహూః యుగ్య

హా! మహాత్మక! కుశలంబె ♦ యలరె మాకు

మాయదృష్టవశంబున ♦ నీయయోధ్య. ౧౭

14

చ. అరుల నడంచి తేమమున ♦ సంఘః బ్రోచుచు నున్ననిన్ను ని
త్తుణమునందుఁ గంటిమి; నితాంతపురాకృతభాగ్యరేఖ నా
సురరిపు ¹లోకరావణుని ♦ శూరుని రావణుఁ జంపి తీవు; నీ
కరయఁగఁ బుత్రపౌత్రయుతుఁడై తగు నాజగదేవీరునిన్. ౧౮

15

చ. అనిఁ బొలియించుటన్న నొక ♦ యబ్బురమే యని తోచుఁ; జాపముం
గొని త్రిజగంబులం గలఁచఁ ♦ గోరుదువేని జయింపనోవు; దీ
వసుపసుశక్తి నీవిషయమందొక సంశయ మింత లేదునూ;
దనుజులఁ జంపి జానకిని ♦ ధర్మమనీషు నుమిత్రనందనున్. ౧౯

16

ఆ. నీకు హితమె కోరు ♦ నిర్మలాత్ముని లక్ష్మణుని వినీతుఁ గూడి ♦ యనుపమాన
విజయలక్ష్మిఁ గూడి ♦ విలసిల్లు నీనుఁ గంటి, మిచటమాయదృష్టమెన్నదరమె.

క. జనసులకు సోదరులకున్, మనములు వికసిల్లి వంశమండనుఁడవు గాఁ
దనరారు నిన్నుఁ గనుటే, యనుపమమోదంబు మాకు ♦ ననవరతంబున్. ౨౦

సీ. దుర్ధర్మజ్ఞా ప్రహస్తుండును వికటుండు నలమహోదరవిహాపాత్ములాయ
కంఠనుఁ డనఁబడుకృతవ్యాదు లనిమొనఁ దెగిరి నీదైన యశృష్టమహిమ;
దేహప్రమాణంబు ♦ దేనికన్నను జగంబున నెక్కువే లేదొ ♦ యనుపమాన
భీకరుగునట్లు ♦ వెలయునట్టి శరీరమగు నాకుంభకణ్ణాహ్వయుండు

తే. తెగియె నీచేత నిద్రి యశృష్టమె యగుఁ;

ద్రుశిరుఁ డతికాయుఁ డట్టులె ♦ తెగిరి, మఱి న

రాంతకుం డనువాఁడు దేవాంతకుండు

బలపరాక్రము లనిఁ దెగివడిరి గాదె ౨౩

19

క. ఘనబలులు భీమవర్మను, లనుపమశౌర్యమున నొప్పునట్టి నికుంభుం
డును గుంభుండు కుంభశ్రవనునితనయులు తెగిరి కాదె ♦ ట్టిణీశ! యనిన్.

క. నమరంబున నీదునశృష్టమునన్ ²గాలాంతకయమనంకాశులుగా
క్షమఁ దగు యద్ధోన్మత్తుండు మత్తుండును యజ్ఞకోపుఁడును నీచేతన్. ౨౪

తే. మఱియు ధూమాత్తుండును లసన్మహితసాయ

కాగ్నిఁ బడఁజేయఁ బడిరి గా; ♦ యసురవీరు

లైన వీరెల్ల శస్త్రాస్త్రహస్తులగుచుఁ

గదనమును ఘోరముగఁ జేయఁగాఁ జెలంగి ౨౫

20

క. పితృపతితుల్యంబకపం, తతిచే జంపంగఁ బడుట ♦ తగినయదృష్టం
బె తలంపఁగ శ్రీరామా; , దితిజేంద్రునితోడ నీకుఁ ♦ దీవ్రతరముగన్. ౨౬

1 గాంధోలో లోకరావణుఁడనినా 2 గాలాంతకయమనంకాశులుగా.

తే. ద్వంద్వయుద్ధంబు చెల్లంగ ♦ దానవారు

లకు నవధ్యుడుగాఁగ బలంబుచేత

నలరు రావణుఁ జంపి జయంబు గంటి

వది యదృష్టంబు గాదె! మహాత్మ! రామ!.. ౨౭౪

24

చ. (విను దశకంఠుఁ డీల్లుటన ♦ విస్తయ మంతగఁ గాక యుండు నా

తనితనయుండు చచ్చుటయె ♦ తద్దయు విస్తయదాయకంబు మా

మనముల నెన్నఁ గాలమె సమస్తవిధంబుల ధిక్కరించె నా

తని ననిఁ దోచుచున్నయది ♦ దారుణరూపుఁడు వాఁడు రాఘవా!.) 25

తే. అని బరాభవ మింతయు ♦ నాదశాన్యు, నకు రణంబునఁ గల్గె నశంగ విని న

దెప్పుడును లేదు కాలంబుతప్పెనతని, కందులకెద్దంద్వయుద్ధమట్లమరెరామ!.

సీ. రావణియును సమశ్రంబునఁ జోరెను; జచ్చి రిద్దఱు నదృష్టమున నట్లు

కాలంబు పరుగిడుకరణిఁ బైఁబడనచ్చు నాయుండ్రజిత్తునా యకముఖమునఁ

బడక లక్ష్మణుఁ డుండె ♦ భగవదాశయమట్లు విజయంబునీమ్రాలవెలసెరామ;

యింద్రజిద్వధము మే ♦ మెల్లర మాలించి సంతసించితిమి నిశ్చయము నర్వ

తే. భూతములకు నవధ్యుడై ♦ పాలించి భూరి

మాయ ధరియించి యున్న యమర్త్యనాథ

జిత్తు నాతనిఁ జంపుటచేత విస్త

యంబు మిక్కిలి గల్గె మాఁయందఱకును, ౩౧

27

క. ఈకర్బురహారవరుల్, గాక యింకం గామహుపకలితులు పెక్కం

ఁజ్రొ కాకుత్స్థా! నీదగు, ప్రాకటభాగ్యమునఁ దెగిరి ♦ ప్రథనమునందున్. ౩౨

క. వీరా! పుణ్యము సౌమ్యము, నై రాజులు నభయదాన ♦ మమరావళికిఁ

శ్రీరంజల భాగ్యంబున, ధారణి వర్ధిలుదు వీవు ♦ దన్యుహరుఁడవై. ౩౩ 29

ఆ. జయము నీకుఁ గల్గె ♦ సంతోష మయ్యె మా, కనుచుఁబల్కుభావితాత్మలైన

మునులవాక్యములను ♦ విని నువిస్తయమునఁ, జేతు లొగ్గి పలికె ♦ శ్రీరఘుపతి.

చ. పరమపవిత్రులార! గురుపౌరుష మొప్పెడు కుంభకర్ణు భీ

కరతనుడైన రావణునిఁ ♦ గాదని రావణి నెన్న నేల? యు

ర్వరఁ గడు వీర్య మొప్పు భటపాలకుడైన ప్రహస్తు సమృహా

దరుని విహుపనేత్రుడను ♦ దానవవీరుని మత్తనామునిన్. ౩౪ ౩1

తే. మఱియు నున్నత్తుడను దైత్యమండను దుర

మందు నొప్పు దేవాంతకు ♦ నల్లె యాన

రాంతకుని గురువీర్యులై ♦ యలరవీరి

వఱలి రావణి నుతియించి ♦ పలుక నేల?. ౩౫

౩౨

సీ. అతికాయుఁ ద్రిశీరసు † నాథూన్రులోచను వీర్యాధికుల వీరి † విడిచి రావ
ణిని నుతింపఁగ నేల? † మునులార! యాతనిదగు ప్రభావం బెట్టి † దతనిబలము
విక్రమ మెట్టిది? † విషయ మెద్దానిని గొని రావణునికంటె † గొడుగుఁ బెద్ద
యని పల్కుచున్నార; † లది నేను వినఁదగునట్టిదె యైనచో † *నాజ్ఞ గాఁగ

తే. మదిని దలఁపక విజ్ఞప్తి † మాడ్కిఁ దలఁచి

యది రహస్యముగాకున్న † ననువదించుఁ

డేను వినఁగోరినాడ, దే † వేంద్రు నెట్లు

లాతఁడు జయించె వరముల † నందె నెట్లు. రం౪

౬౩

క. జనకుని మించిన బలమును, దనయుం డేలాగుపొందె † దశకంఠుం డా
తనికంటె నల్పబలుఁడౌ, నని చెప్పఁగ హేతు వెద్ది † యారిసి చెప్పుడి రం

చ. జనకుని మించి పుత్రుఁ డెటు † సంగరమందు జయించె నింద్రు నా
దనుజుఁడు నద్వరంబులను † దా నెటు లెవ్వనిచుండి పొందె నో

మునివర! యంచు మానిగణఁముఖ్య నగస్తుని జూచి ¹ప్రశ్నచే

సిననను నాదృతిం గనుచుఁ † జెప్పుము సర్వము వానివృత్తముక. ర౨ ౩౨

ఒకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨ - వ సర్గము.

— ❧ అగస్త్యుఁడు రామునకుఁ బులస్త్యవంశమును విస్తరించి చెప్పట. ❧ —

చ. అనిన మహాత్ముఁడై తనరు † నట్టి రఘూత్తమువాక్య మాదృతిక
విని గురు తేజుఁడైన మునిఁవృద్ధుఁడు కుంభభవుం డగస్త్యుఁ డి
ట్లనియె; రఘూద్వహా! వినుము † ²యాతువరుండగు రావణుండు భూ
వినుతబలాధికుండయిన † వృత్తము నాతని భూరితేజముక. ర౪ ౩6

చ. అరుల వధించినట్టి విధ † మాతఁ డనధ్యుఁడు శత్రురాజు కె
క్కరణిగ నయ్యెనో వివృతిఁగా వచియించెద; వానియన్వయ
స్ఫురణము జన్మరీతియును † బూన్కివరంబుల నెట్లు గాంచెనో
వరముల నెవ్వరిచ్చిరో విభాసురతేజ! వచింతుఁ జక్కఁగక. ౩ ౬7

చ. మునుపు కృతాఖ్యమైన యుగఁముఖ్యమునకా రఘురామ! బ్రహ్మకుం
దనయుఁడు తాఁ బ్రజాపతి పితామహతుల్యుఁడు బ్రహ్మమానియై
తనరుఁ బులస్త్యనామకుఁడు; † ధర్మసుశీలతలందుఁ దద్దలా

లిని నుతియింపఁగాఁ దరమె † లీలయె నూ! తప మట్టిమానికీక. ర౪ ౩8

* న ఖ ల్యాజ్ఞాపయామి వః-అనిమా. † తత్ప్రేచ్ఛత శ్వాస్య మునీంద్రస్వప్న-అనిమా.

2 యాతువరుండు=రాక్షస శ్రేష్ఠుఁడు. యాతుత్వసీ-అని అమరము.

ఉ. ఆతనివై భవంబు గలఁయన్ వినుతిఁచు టదెట్లు లన్న వి
భ్యాతపితానుహాత్మజని ధం చని చెప్పుట చాలుఁ గాని యిం
తే తగు వై భవం బఁగఁ నెట్లుగు; నాతఁడు బ్రహ్మపుత్రతఁ
బ్రీతిఁడుడై సురావళికిఁ విశ్వహితుండును నై మహాత్ముడై. ౩

39

చ. సుగుచిరసద్గుణాఘ్యుఁడయి ధోనిని సద్గిరియంచు విస్తృతిం
బరఁగెడు మేరుభూమిధరఁపార్శ్వమునన్ దవమాచరించుని
ర్భరితుకంబునన్ జనియెఁ; భావనమాతృణబిందునాశ్రమం
బరుదుగ నొప్పు నందుఁ దనఁయాత్మ ముదంబును బొంద నాతఁడున్. 2 40

సీ. ధర్మాత్ముడగుచు న్వాఁగిభ్యాయనియతి నిందియంబులుతగఁ దపంబబటఁజేయు
నుండంగ నయ్యాశ్రమోన్మోహికిఁ జని సురకన్యలు పన్నగఁకన్య లలరి
రాజర్షి కన్య కాఁరాజులు నచ్చరల్ విఘ్న మొచ్చరిఁ విపులనియతి;
కెట్లన నాకన్యఁ లెల్లఁ గ్రీడింపఁగ నాప్రదేశముఁ జేరఁ నరిగి రద్ది
తే. తలఁప సర్వార్థసుఖముల యెలసి రన్య, కాననంబయి తనచును యాన నిత్య
మందు విహరించువేడుకఁనరుగుచుండి; రాప్రదేశమురచుచుఁమైవెలయుట.

క. మునిపతిపులస్త్యుఁ డచ్చట, ననుపనునిశుమంబుఁ బూని యాపరమేశున్
మనమున నిడి తప మొనరుపఁ, గని పారలు కొంతమంది యకలనాదములన్.

క. పాడుచు నాడుచు వీడెలఁ, బోడిమి మీటుచుఁ దపంబుఁ బూనినమునికిన్
గూడని విఘ్నము నన్నిరి, బోడు లనిందితలు చేయఁబూనిరి మిగులన్. ౧౧౫

క. తననియమంబును జెలుపఁగను బూనినవా రటంచుఁ గడుఁ గ్రుద్ధుండై
ఘన జేజుఁ డానుహాముని, యనియె; న దేశన్య మానుకాంతికమునకున్. ౧౨

క. నను గాంచ నచ్చునో యా, వనజేక్షణ తాల్చు గర్భభారంబును; నా
విని యానుహాత్మ్యవాన్యంబును నాకన్యకలు బ్రహ్మమునిశాపమునన్. ౧౩

క. కలఁగును నచ్చుఁ గర్ణము, పలు కీడి సత్యం బటంచు యయపడి యాను
స్థలముం జేరుట మానిరి; పలు కీడి తృణబిందురాజఁపతిమునిసతుయున్.

క. వినదయ్యెఁ; గాన నిష్ఠయఁ, మున నయ్యాశ్రమపదంబు ముదిత స్తవేశిం
చి నిరతి విహరించుచు నటఁ, దనచేడియ లొకతుకయును యదన కగపడమిన్.

తే. ఒంటినుండియె విహరించుచుండె; నట్టి
కాలమున గురుతేజుడై యాత్మలు నాపి
తానుహాత్మజుఁ డావులఁ ప్తస్థురవశాని

వరుండు సత్తపసునఁ దానె యభావితుండయి. ౧౧౬

48

క. ఒనరిచె న్వాఁగిభ్యాయంబును; వనజేక్షణ యంత వేదపరనిష్ఠనమున్
వినుచుఁ దపోనిధి సమ్మునిఁ, గని యప్పుడె పొందు దేవాఁ లితయు నగుచున్.

ఉ. న్య క్కర్మభార యురుచు నుండంగ, నిద్రి యేనుటంచు నింతి తనదు

- గర్భదోష మెఱిగి ♦ కలవలపాటాంది, దానివిధ మెఱుంగఁ ♦ దలఁచి తరలి.
- క. తనతండ్రి యాశ్రమమునకుఁ, జని లలితఁ; సిగ్గుతోడఁ ♦ [జాన యవనతా
నన యాచు నుండ] నావిధిఁ, గనబడు డనతనయ నచటఁ ♦ గని తండ్రియనఁ.
- క. [నిను నెవ్వఁడు శపియించెను!, గను లెఱుంగక విప్రియంబుఁ ♦ గావించితి వె
వ్వని కెవనిచెంత కేటికిఁ, జనితి నచట నేమి ఫలము ♦ జరగఁ గుమారీ!] 52
- క. తరుణుల కవివాహితలకుఁ, గర మర్హ ముగానిది గద ♦ గర్భం బిది యె
వ్వరుసం దాల్చితి వమ్మా, సరిగా నెఱిగింపు; మనినఁ ♦ జానయు వగతోన్. 53
- క. జనకుఁ దపోధనుని గ, స్థాని దైన్యము దోడఁ బలికెఁ ♦ గొంతు మనమునఁ
గన కంజలిబంధంబున; జనకా! కారణ మెఱుంగఁ ♦ జాల నిజముగఁ. ౨౧
- క. తను విది యేవిధి గర్భంబును దాల్చెనొ; తొలుత నేను ♦ మునినర్హుడనం
గను జాలి భావితాత్మం, డనఘుఁడు నగు నవ్వలన్యు ♦ నాశ్రమవరముఁ. ౨౨
- క. కన నేగితి నట న్వనభి, జనమును వెదుకంగ; నచట ♦ సఖ యొక్కతెయుం
గనబడకపోయె నిద్విధిఁ, గనబడియెను గర్భ మేమి కతమో యెఱుంగఁ.
- క. రూపవివర్ధానం బిది, యీవగిదిగఁ గానబడఁగ ♦ నెంతయు భీతిఁ
నీపరివరమును జేరఁగ, నీవగిది వచ్చితి నని ♦ యింతి పలికినఁ. ౨3 54
- చ. ధరణిసమానిన త్రముఁ డు ♦ దాత్తతప్తప్రతిభావిశేషనుం
దరతనుఁ డంత నెచ్చుదిని ♦ భ్యానయుతంబగున ట్టానర్పి మా
నిరమణకృత్య మెల్లఁ దననిర్భరశక్తి నెఱింగి; మానిభూ
వరమణి భావితాత్మఁడు విభానురజేజుఁడు తద్వచంబునఁ. ౨౪ 55
- క. మును పొనఁగినట్టి శాపంబును జక్క నెఱింగి తనదు ♦ పుత్రికనుం దో
డ్చొనిపోయి పులస్త్యునితో, ననియె; మహాత్మా! మహాగుణానిత యిదిసూ!.
- ఆ. నాకు నాత్మజాత ♦ నారీశిరోమణి, తానె కోరి వచ్చెఁ ♦ దమిని గాన
భిక్ష దీని గొనుము ♦ వేవేగ నత్తపో, నినుతి నింద్రియములు ♦ నెఱి కృశింప
- క. అనవరతనియగుముల నొప్పు నీకు శుశ్రూషణంబుఁ ♦ బూని యెప్పుడు చే
యును నిస్సంశయ మని యిటు, తన మ్రోల వచించు రాజతప్తపసిచలుకులఁ.
- క. అనుపమధర్మ హితంబుల, విని యాశస్యను గ్రహింప ♦ వేడుకపడి యి
ట్లనియెను; గాని వృట్టులె, మునివర్య! యనంగ మోడ ♦ మున నాతండుఁ. ౨౫
- క. తనపుత్రి యథావిధిగా, మునిపతికిఁ బులస్త్యునకును ♦ బొంగి యొనఁగి య
ల్లనఁ జనియె స్వాశ్రమంబున; కనుపనునుగుణముల నామె ♦ నాశ్రేయనిఁ.
- క. నిరతము రంజలఁజేయుచు, బరితోషమునఁ వసించెఁ ♦ బఠించెంత; ననం
తర మాపుల స్త్యమునివతి, తరుణిమణిశీలవృత్తతకు ముగ ముందెఁ. 3౦ 61
- క. ఈరితి హర్ష మొందుచు, జారుమహాతేజుడైన ♦ సంయమి ప్రీతుం
డై రమణిఁ గాంచి పలికెఁ; నారీమణి! నీదునద్గుణశ్రీ కాత్మకా. 3౧ 62

చ. మనమున నెంచి శ్రేయ మనఃమానము గల్గెగ లోఁ దలంచి యిం
తని వచియింపరాని ముదఁ * మందుచు హానివిభుండు విశ్రవ్రం
డనుపమ తత్కశేత్రమునఁయందు సుఖ్యనమన్వితౌ సుతుఁ
గనియె మహాద్భుతాకృతిని * గల్గినవాని శమాదిసద్గుణుఁ. ౫ 76

క. మనుచుండు కల్ల నాతని, జననమయభేదరాలిఁనంప త్తని గ
న్గాని సంప్రహృష్టుడై యాతనిభాగ్యం బనదృశముగఁజనరెడు ననుచుఁ.
తే. మదిఁ దలంచె బులన్తుయిండు; * మఱియు నతఁడు
శ్రేయము నొసంగు నద్భుద్ధిఁ * జింతచేసి
ధనవిభుండు కాఁగలఁడు సఃత్తవయ్య డీతఁ
డనుచు దేవప్తులను గూడి * యాత్మ నెంచి. ౬౪ 78

నీ. *విశ్రవన్తుల్యుడై * వెలయుట విశ్రవనున కాత్మజం జౌటఁజనయుఁ డీతఁడు
వైశ్రవణుండనఁ * బరఁగు విశ్రతుండగు ననియె; నంభటి నాతఁడనుదినంబు
వృద్ధిని గాంచుచు * వెలసి తపోవనంబున కేగి నేయి పోసిన హుతవహు
కరణిఁ దేజంబు నిఁకానుము వెలయఁగ వృద్ధి నొందెను; మతివిభవుడైన

తే. యాతఁ డయ్యాశ్రమపదంబునఁడె యుండి
యొక్కనాఁ డిట్లు మది నెంచె; * సుగుతరనియ
తని దగ్గఁ ధర్మమునె చేయుదు నిక నదియె
పరమగతి దానిమించిన * పరయ లేదు. ౧౦౪ 79

చ. అని తలపోసి వేయి యగు * హానముల్ తప మూని చేసె నా
వనమున; నిట్లుగా నియతి * వారనిపూన్ని భయంకరంబుగాఁ
గనఁబడునట్లు నత్తపము * గాఢముగా నొసరించె; నంత హా
యనములు వేయియౌ గడువ * నన్వల నయ్యయి వృత్తులం దమిఁ. ౧౦౫

తే. తానె కల్పించుకొనియె; సఃత్తమగు విధి
జలము కొన్నాళ్లు త్రాగుచు * శ్వేనరుఁ గొంత
కాల మాహారముగఁ గొంతకాల మేమి
తినక యొకయల్ల మట్లు చింతింప కెలమి. ౧౨౪ 81

నీ. వేయి వర్షంబు లీవిధమునఁ బుచ్చెను; దప మిట్లు చూడంగ * దారుణముగఁ
జేయువైశ్రవణుని * చెంతకు శక్రాదిసురగణంబులఁ గూడి * పరమహర్ష
మునభాతయరుడెంచివినుతిచేయఁగఁదగునయ్యాశ్రమపదంబునందుఁజొచ్చి
యిట్లని పల్కె; నోహితమతీ! నువ్వుతా! పల్కా! భవత్కర్మవై భవమున
తే కెంతయును దృష్టినొందితి * నింక పరిము
నడుగు మేలగు నీకు వఃకార్పణపుగఁ

* యస్తా ద్విశ్రవసోఽపత్యం సాదృశ్యా ద్విశ్రవా ఇమితస్తా ద్విశ్రవణోనామ. అనిమా.

దోచె మామది మాకు హితుఁడవు నీవు;

నాఁగ వై శ్రవణుఁడు శతానందుఁ బరము. ౧౫౫

85

క. తనయాశ్రమమునకున్ వచ్చినవానిం గాంచి మ్రొక్కిఁ జిత్తము హర్షం
బునఁ దేలఁగ భగవంతా! వినుమా! లోకేశ! వరము ఁ వేడుక నీయన్. ౧౬

క. మనమునఁ గోరుదువేనిన్, ధనరక్షణమందు నాకుఁ ఁ వగు నిచ్చ కృపం
గాని ఫలియించఁగఁ జేయుము; యనఁ బరితుష్టాత్మఁ డగుచు ఁ నబ్జజఁ డంతన్.

క. సురగణములతో నట్లే, కరుణించితి ననుచు హర్షఁ కలితుం డగుచున్
బరికించి యతని కిట్లనె, మరలన్ దిక్పాలు సుగుణఁమండను నొకనిన్. ౧౭

తే. నాలుగవవాని సృజయింప ఁ నామనంబు

నందు నెంచితి నింద్రయఁమాపుతులకుఁ

దగినపద మిచ్చితిని నీకు ఁ దానివంటి

పద మొనంగెద నీప్రితం ఁ బొదవు దాన. ౧౮

86

చ. కనుక నె నీవు దానిఁ గొనఁగఁ జనవయ్య నిధీశతన్ మనం

బునఁ దలపోరన ట్లాదవుఁబో; వసుజేంద్రున రేశరాజుల

ట్లనుపమలోకపాలకుఁడఁవై యింక నాల్గవ లోకపాలకుం

డను యశ మొందు దీవు; మఱి ఁ యర్కనమానముఁ బుష్పకాఖ్యమున్. ౧౯

తే. ఈవిమానము యానార్థ ఁ మిత్తు నీకుఁ

గొనుము త్రిదశులతోఁ దుల్యఁతను గను మింక

నీకు శుభమగు మేమెల్ల ఁ వే కదలెద

మాత్మవనతులకున్ వచ్చిఁనట్లు నత్స. ౨౦౫

88

క. వరయుగళము నీహిసఁగుట, సరయుం గృతకృత్యులనుయి ఁ నట్లే యనుచున్
సురగణముతోడ శతధృతి, యరిగెన్ స్వస్థానమునకు ఁ నవ్వని సంతన్. ౨౧౫

చ. వనజభవాదు లిట్లుగ నభివృద్ధిమార్గమునందుఁ బోన నా

ధనసతి దోసిల్లాగ్ని ప్రయఁతింబగు నాత్మ చెలింగఁ డండ్రీనిం

గనుఁగొని పల్కె నివ్వెది; నఖిలఁపితామహునశ్శృంపన్ వరం

బును మదిఁ గోరినట్లుగను ఁ బూజ్యపదాంబుజ! పొందినాడఁ జూ, ౨౩ 90

ఉ. ఉండెడుతావు నాకు ననుఁరోత్తముఁడైన హిరణ్యగర్భుఁ డా

ఖండలపూజ్యఁ డాజ్ఞ నొనఁగం డది యేలోకా! కాన నీవు నే

నుండఁగ నర్హమా వనతి ఁ నొప్పుగ నెంచి యనుగ్రహింపు నే

నుండెడుతావు జంతువున ఁ కొక్కపుడే ననుచుంతవీడనున్. ౨౪౫

91

ఆ. కల్గఁజేయకుండఁగా నుండఁ దగు ననఁ, దనయుమాటలు వినిఁమునివరుండు
విశ్రవనుఁడు ధర్మవిదుఁ డెట్లు పల్కె నో, సాధుధిషణ! విను వశచనము దీని.

- చ. కలదు త్రికూటపర్వత మఖండతరాయతకూటజాలము
జ్వలతరయామృసింధుతటఃసన్నిధిఁ దద్దిరిహిఁద జేవవ
ర్యలలితవత్తనం బన మహాద్భుతరీతి విశాలగోపుర
స్థలమయి లంకనాఁ బరఁగుఁ డజాగుతరంబుగ నోకుమారకా!.. ౩౬౫ 93
- క. మును విశ్వోక్తనిర్మిం, చెను రాక్షసు టుంకఁదగినఁజ్ఞీతిపయిఁ బొగడం
గను దగు నమరావతివలె, గనకప్రాకారసుపరిఁఖాయంత్రములకా. ౨౭ 94
- క. అలరు నది శస్త్రముల నుజ్వలకాంతిని గాన నందు డసంవాసము నీ
కలఘముదం బిడు నతాన, కలుగదు సంశయము సీనుఁఖములకు నందుకా.
- సీ. పుర మది కనునీయఁతరమయి పిలసిల్లుఁ దోరంపుఁ గనకవై ధూర్యశోర
జాలంకృతం బగు డనది విష్ణుమూర్తిభ యూర్దితులగు దనుఁజాళు లెల్ల
వర్జింప శూన్యమై డపరఁగుచు నున్నది; దనుజు లందఱు రనాఁతలము నొంది
సందున జనశూన్యమయి నాయకుఁడు లేక భాసిల్ల కున్నది డపరమనుఖము
- తే. గలుగఁజేయును గావునఁ డగదలి యుచటి
కరుగుమా! పుత్ర! దోష మే డ నుండు లేక
బాధ యేమియు లేక నివాసయోగ్య
మనుచు ధర్మాత్మఁడగు శండ్రి డయనువదింప, ౩౬౫ 96
- క. అనుపమమును ధర్మివ్యంబును నగు వాక్యంబును విని డభూధరమూర్ధం
బున నున్న లంక రాక్షసు, లనుపమ మోదయ్యునకా సహస్రము గొలువకా. ౩౭
- తే. అచిరకాలంబునకే భవఽదయలశాసనమున రాక్షసనికరపూర్ణమయి తనరు
నన్నపితృవాక్యమునకుఁ బ్రహర్ష మొంది, ధర్మమతియయి రాక్షసతతులఁగూడి.
- క. ధనపతి సుఖముగ వాసం, బును జేసెకా సాగరంబె డభూరిచరిఖగాఁ
దనరారు లంకలో; నంత నతం డపు డప్పు తనదుఁధర్మమతి తగకా. ౩౮ 99
- క. పనజాసనుఁ డొసఁగిన యయ్యచుపమపుష్పకవీమాన డమాధారముగాఁ
జని తల్లి నంద్రి నదఁకువ, యనురాగము నొప్పఁ గనుచు డనరుగుచు నుండెకా.
- క. సురగంధర్వసుతుండయి, సురసారీన్మ త్రములను డశోభిలు నన్యం
దిర మొప్పుఁ గాంతి రవివలె, గర ముగుచుఁ జనియెఁదంద్రి డకడకర్ణపుడుకా.
- మూఁడవ నర్తము సంపూర్ణము.

౪ - వ నర్తము.

—*—
అఖి రాక్షసులపుష్పపుష్పైరితిమతి రామున్ దగిస్తుండఁడు చెప్పెట. అఖి

చ. అని యిటు పల్కుకుంభభవుఁనప్పులుకుల్ విని విస్మయంబు నె
న్యనమూనఁ దోఁప నూర్వకుఁ డనుఁడనుకొ రఘురామఁ డప్పుడి

ట్లనియెను, లంకలో దనుజు ♦ లంతకు ముచ్చు వనించి రెట్టు లం
చనితలయూచి నున్నితము ♦ హరితరంబుగ మోమునం దగఁగ. ౧ 102

1 స్త్రీ. శ్రేతాగ్నితుల్యమా ♦ దేహమ్మృత్యు మించునయ్యగ స్త్యమునీంద్రునంతఃదృష్టి
మెఱయంగఁ బలుమఱు ♦ మించువేడుకఁ గాంచివలికె, నోభగవంతఃపరమవిస్త
యావహంబగు వాక్య ♦ మీవిదమున వింటి మును లంక గాక్షనులనుదినంబు
పాలింప నుండె నక ♦ పలుకు విన్నప్పుడు కలుగకయున్నె నిఁకామనంశ

తే. యమ్ము; రాక్షసు లప్పులస్త్రాన్వయమునఁ
గలిగినట్లుగ వింటిని ♦ గాదె? యిపుడు
వేటొకరినుండి రాక్షసుల ♦ వెలసి రచుచుఁ
దెలుపఁబడియెను మీచేత ♦ నెలమియెఱు. ౪ 103

తే. రావణునికంటెఁ గుంభకర్ణప్రహస్త, వికటనామాసురులకంటెఁ విమతహరణ
పట్టువులైన దశాస్యసంభవులకంటె, వారుబలన త్రునులుగాఁగఁపఱులువారొ.
క. వారలపూర్వం డెవఁడో? వేరెద్దయో! వానిదైన ♦ శృఙ్గుబల మనఁగా
నేరీతి నలరునో? దనుజారియు నేతప్పుచేత ♦ ననురుల నెల్లఁగ. ౫ 105

చ. పురి నట చుండిఁగూడదని ♦ పూని ససాతలసీను కేగున
ట్లుగుతరళ క్షితోఁ దఱిమెఱిసో? వివరించి నమస్తవార్తలక
గరుణను దెల్పు మోయనఘ! ♦ కొతుక మయ్యె విసంగ నాకు ని
త్తరుణమునందు సంశయవిఁతానము నామధిఁ దోచుదానినిక. ౬ 106

2 ఆ. భానుఁ డంభకారఃపలులంబుమాయించు, నట్లుతొలఁగఁజేయువయ్య! యనుచు
నర్థవాక్యపదజ మైన సంస్కారాభి, చుండితమయి యలరుమాట పలుక. ౭ 107

3 క. విని యాశుభ వాక్యంబును, మునిపల్లె జుదిలోన సర్వము నెఱింగియు నుం
త నెఱుంగనివానివలెక, ననునడిగెడు నని రంకత ♦ నవ్వు జనింపక. ౮ 108

తే రామునిం గాంచి పల్కె; బూర్వము నిలించి
పక్షసంభవుఁ డంబరప్రముఖముఁను
వరుసమీఱ నృజించి యంభస్సుల నటు
పుట్టఁగాఁ జేసి కాపాడిఁ ♦ బూని యవల. ౯ 109

ఆ. జంతువుల సృజించె; ♦ సరగున నయ్యును, యేమి చేయువలయు ♦ సంగ ననుచు
బలుకుచును విపాస ♦ పలుతెరయుత్తును, బీడచేయ వానిభీతిఁ గనలి. ౧౦ 110

క. తమజనికిహేతు నగునా, కమలాననునిక విసీతి ♦ కన్నడఁ జేరెక
మమతక నవ్వుచు సంతటఁ, గనులజూ డాభూతములను ♦ గాంచి మృదూక్తిక.

1 శ్రేతాగ్ని సమవిగ్రహమ్-అనిమా. 2 సంస్కారాలంకృతం శుభమ్-అనిమా. సంస్కారాలంకృతిం పునాకాస్థితం సంస్కారం-అనివ్యాఖ్య. 3 ఈవిద్విష్ణుయమాన స్తమ్-అనిమా. ఈవిద్విష్ణుయమానః=సర్వజ్ఞోఽప్యజానన్విని పృచ్ఛ తీతి విస్తీర్ణమ్-అనివ్యాఖ్య.

క. వినుఁ డోభూతములాగా', వనముల యశ్చమ్ముమీఱఁ డ జాలింపుఁ నటం
చని బహుమానము తోనంగను బలికెను; భూతములునుగమలజులకుల్.

క. వినియు డుధావిష్టములై, వనముల నవానిఁ గొనఁగ డ వాంఛించెను గొ
న్ని, నియతినదలక జలముల, ననయము రక్షింతు మనుచు డ నజ్జనాజ్ఞా. ౧౨

ఆ. పలికెఁ గొన్ని భూతములు బ్రహ్మయును వాని

యాశయం బెఱింగి డ యపుడు వానిఁ

దత్పరతను గాంచి డ ధాత్వగ్ధసంయుత

ముగ వచించె నేరుపు గడు మీఱి ౧౨౪

114

*ఆ. యక్షధాతు వరుడు డ భక్షణార్థంబునఁ, బాపనార్థ మొనఁగఁ డ జాలు రక్ష
ధాతు వట్టు లగుటఁ డ దర్శింప నుక్షణమునను యక్షనామమునఁ జెలంగు.

క. పరగును రక్షశృబ్దము, పరిపావ మొప్పుఁ జేయ డ బాగనుటను] మీ
రరయఁగఁ గొందఱు జలములు. బరిరక్షింతుము తగంగ డ భవదాజ్ఞ మెయి.

క. అని కొందఱు, భక్షించెద, నుని కొందఱు పల్కితి రిట డ నాకలిగొనియున్
గన కాకలి పల్కిన భూతపితరములు నాదుపల్కఁ డ దమిఁ గొనఁగఁదగున్.

నీ. జలముల మేము రక్షణము చేయుదు మని యేభూతములు పల్లై డ నిచట నవి
రాక్షసు లనెడు పేరం దగి యుండనొ, భక్షింతు మే మని డ పల్కె నెవ్వ
యవి పిల్వఁగాఁబడు డ యతులన్ మేనన, నవి యాజ్ఞచేసె: నాఁయజ్జభవుఁడు
పల్కి యివిధి తనఁసద్ధతిఁ దా నేగె; నంతట సోదరులైన హేతి

తే. యను బ్రహేతియు రాక్షసు డ లోక్పరీతిఁ

బ్రభువు లారాక్షసుల కై రి డ పరసమాద

నులును మధుకైటభ ప్రతిఃపులును గాఁగఁ

దనరి వారిద్దఱును మాహాత్మరులు నై రి. ౧౨౪

118

క. వనమున కేగఁ బ్రహేతియు, ఘనతపముం జేయుకొఱకుఁగా ధర్మమతిన్
వినుతచరిత్రుఁడు హేతియు, దనకుది యత్నంబు చేసె డ దారక్రియకై. ౧౨౪

ఆ. అతఁడు కాలభగినియును భయానమానుయి

యాహ్వాయమ్మునను భయమును పాని

బెండ్లియాడె దానె డ స్పృహతరమతి; యంత

దనుజవిభుఁడు హేతి డ తస్వియఁడు ౧౨౫

120

క. కనియెను విద్యుత్కేశుండును తపయుని: బుత్రవంతులగు వారలల్
ఘనుఁ డీతండను విఖ్యాతని కనియెం దాను; నట్టిధీరునినుతుఁడున్. ౨౦ 121

క. అతిశయపీఠార్కనిభుం, పతులిత కజండు నలింఁగంతరమున నుం
డి తగం గన్నునన్బును, కితమున ర్ధిలై శౌర్యభి న్మృతి మెఱియన్. ౨౦౪

* యక్షేతి భక్షణే ధాతు స్తథా రక్షస్తు పాలనే-అనిమా.

- చ. తనయుఁడు భద్రయావనముఁ ♦ దాఁ గని రాక్షసగుఁడై తనం
తన గురుశౌర్య మొప్పుఁగ నితాంతము రాజులఁ గాంచి హేతి యా
తనికిని బత్నిఁ గూర్చు ప్రమఁజంబును బొందె; ననంతరంబ యా
వరుజవసుండు హేతి నుతు ♦ దారయితుం బొనరించుకొరికన్. ౨౧౪ 123
- క. తనమచి సంధ్యాశుభ్రున, వనితామణి సంధ్యతవయ ♦ వరలక్షణయు
క్తను సాలకటంకట యనఁగను బరఁగెడుదాని నుతుని ♦ కయి వరియించెన్. ౨౩
- క. రామా! విద్యుత్కేళున, కామహిళామణి నొసంగఁనగు వరుఁడు మహా
ధీమంతుఁ డనుచు సంధ్యయుఁ, దా మదిఁ దలపోసి యొనఁగెఁదనవుత్రికనున్.
- సీ. అంతవిద్యుత్కేళుఁడను రేంద్రుఁడాసంధ్యతనయామణింగళత్రముగ్రహించి
పామోమితో డేవఁవతివిహరించెడుగతిగ గ్రీడించె; రాఁళువ! యిటువలె
గొంతకాలం బేగఁ ♦ గోమలి యాసాధ్యసాలకటంకట ♦ జఁధివలన
ఘనరాజగర్భంబు ♦ గనునట్లు లచ్చతివలన గర్భముఁ దాల్చె; ♦ వరుసదాని
తే. గర్భ మయ్యది జలధరఁగర్భతుల్య, కాంతి యలరార వెలసె నా ♦ కాంత మంద
రాస్రకిం బోయి యగ్నిజంబైన యైశ, గర్భమును గంగ వదలిన ♦ కరణిఁ బ్రీతి.
- క. కనియెను వనయుని; నందే, తనగర్భమునుండి పడినతనయు మఱచి యా
వనితయు సురతప్రియయై, పెనిమిటితోఁ గ్రీడ నలిపె ♦ బంపెనలారన్. ౨౮
- క. వనితావిన్నవ్యగర్భము, ఘనశబ్దనయస్వర యు ♦ కస్త్రుతరంబై
తనరాకె నందుఁ బుట్టిన, తనయుఁడు శరదర్కనుచిరతన్ గన్పడియెన్. ౨౯
- క. పిడికిలి తనవఁనంబున, నిమకొని మెలమెల్ల బాటుఁ ♦ డేడ్చెను నపు డీ
శుఁడు నర్వసుంఁ ఛాంబయు, తుండు పృథుభాగూఘుఁ డగుచుఁ ♦ దోయదపిఠిన్.
- క. అఁ గుచు శిశు వేడ్చెనునా, స్వరము వినఁబడఁగి గిరిజఁసహితుండై క
ర్బునూనుఁ డేడ్చు చుండుటఁ, బరికించెను; వానిఁ జూచి ♦ పార్వతి కరుణన్.
- చ. పరశివు వేడె నంతఁ ననభార్య పడుంచినమాట నెంచి యా
దరమున నాపురాంతకుఁడు ♦ తద్దనుజాత్మజుఁ దల్లితో నయ
స్ఫురణమునన్ సమాచునిగఁ ♦ జూడఁగ నొప్పెడునట్లు చేసి ని
ర్జరత నొసంగె నవ్యయుఁ డఁరాతినిమావనుఁ డతురుం డటన్. 3౨ 131
- చ. పురము నొసంగె సభిమునఁ ♦ బొబ్బుగ నొప్పెడునట్టిదాని భూ
ధరతనయాప్రియంబుఁ బరితాపఁపూర్ణము చేయువేడ్క నీ
శ్వరియును రాక్షసావళికిఁ ♦ జక్కునిదొ వర మిచ్చె నెట్లనన్
ధర నికమీఁద రాక్షసనితంబిను లెల్ల చుదు క్షిరితిగన్. 33 132
- క. కనుదురు సద్యోగర్భంబును బ్రసవము క్షత్తణమునఁ ♦ బొలుచు జననితో
డను దుర్బహు వయస్సును, ననయనకుం గల్గిముందుఁ ♦ దధ్య మ్మిది యా.

తే. అనియె; నంత సుకేశుఁ డఁగిబరము

చేత గర్వించి యద్భుతఁశ్రీసమృద్ధి

గాంచి ప్రభువగు హరుని ప్రక్కన నుబుద్ధి

యీతఁ డనియెన్నఁ దగినట్లు † లెనఁగి మఱియు. 3౪౫

184

క. నిరతము భక్తిపరుండై, పురవర సంబరగతంబుఁ † బొంది తమిఁ బురం

దరుఁబోలి సంచరించెను, హరకళ్యాపాప్తభవుఁడై నుస్థిరుండై. 3౪౬

185

నాల్గవ నర్గము సంపూర్ణము.

౫ - వ నర్గము.

అథ సుకేశునకు చూల్యపంతుఁడు, సుమాలి, మాలి యనుకొడుకులు పుట్టుట

క. వరలబ్ధు సుకేశుని భాగ్యరతుం గని గ్రామణియును † గంధర్వఁడు భా

స్కరతుల్య దేవారుచియై, పరంగు నతని కొక్కపుత్రి, † భాసీలురామా!. ౨

క. దేవవతి యనఁ రెండవ, శ్రీవలె విఖ్యాతయగుచుఁ † జిత్రకశరమే

గావలె ననఁదగు హవము, యౌనవమును నెలయ నొప్పు † నట్టి తనూజఁ.

క. సనుజశ్రీవలె ధర్మంబున నిల్చె సుకేశునకుఁ బ్ర † మోదంబున; నా

వనితయు వరలబ్ధునుహాధవనిం బ్రేమఁ బలిని బొంది † తద్దయు వేడ్కఁ.

చ. ధనమును గాంచి నిర్ధనుఁడు † తా మదిఁ బొంగెడునట్లు తుష్టినిం

గనియె; సుకేశుఁ డాతరుణిఁ † గామున శ్రముఁ బోలుదాని నే

యనిశముఁ గూడి యంజనము † హాగజనంభవ మొందియున్న హ

స్త్రినిచయనాయకుండు సుచుత్తిం దనచేడియఁ గూడి వేడుకఁ ౪౫

189

తే. అలరు నట్లు ముదంబును † నందియుండె;

నంత నాదేవవతియందు † నాసుకేశుఁ

డాత్మజుల మాల్వపంతుని † సమరవధ సు

మాలి బలశాలియయినట్టి † మాలి దయజు. ౫౫

140

సీ. త్రేతాగ్నిసంకాశఁదేహులఁ ద్రిణయనసముల మువ్వరను రాక్షసవరులను

గనియె; నానుతులు లోకత్రయమట్లు లవ్యగులై త్రేతాగ్నుబట్టు లుండి

యుత్సాహ మనుశక్తియును బ్రభుశక్తియు మంత్రశక్తియును సుహితమంత్ర

ములు మూఁడు మహిని సుజ్ఞ్వరీతిఁ బొల్పెడువడి వున నుగ్రులై † వాతపిత్త

తే. ములును క్లేష్మము ననెడు వేగులను దనరు

నామయంబులరీతి భయంకరులయి

యలరి రిట్లు సుకేశుని యాత్మభవులు

ముపురు త్రేతాగ్నిసమ తేజఃములఁ దనర్చి. ౬౫

141

క. దినదినము వృద్ధి నొందిరి, కనుగొనియు నువ్వేక్షచేయుఁగా రోగము లె
ట్లనయుము వృద్ధిని మిగులం, గనునో యటు లసముములగుఁకాంతిన్నూర్తిక.

క. జనకుండు తపోబలమునఁ, గనియె నరప్రాప్తిబంధఁకమైశ్వర్యం
ఁచి యెఱిఁగి మేగుభూధరమునకుం గృహనిశ్చయములయి ధూరితపంబుక. ౮౫

చ. ఒకరువఁ జోయి; రగ్గిరి సుహృదోగ్రములౌ నియమంబులక మహా
దనుజులు వారు గైకొనుచు ధాతాణమై తగి భూతసంఘభీ
తిని గలిగింపఁ జాలి నియంతిక గడు రాజులు సత్తవంబుఁ జే
యను నపు డూని; రంత దనుజాధిపు లెంతయుఁ బూన్కి మీఱఁగక. ౧౦

తే. సత్య మార్జవ మములక ధ సమధికగుణ
ములను గూడుచు దుష్కరములును నశుచు
వెలయుతపములచే లోకములను మూఁడి
టిని దపింపఁగఁ జేయుచు ధ మనుజవితతి. ౧౧

145

క. సురలను సనురుల నెల్లక, బరచూర్తిని బొందఁ జేసి ధ హనుదుష్కరమై
పరఁగఁ దపం బొనరించిరి; తరువాత్ లోకవిభుఁడు ధాతయుఁ బ్రీతిక.

చ. అనుపసుమా విమాసముఁ ధయందు వసిచి సుకేశపుత్రులక
గనికర మొప్పుఁగాఁ బిలిచి ధ కాంతసృదూక్షిని బల్క నిట్లు; మీ
కును వరదుంక నైతి మదిఁ ధ గోరిక యేమొ? యనంగ నింద్రము
ఖ్యనిఖిల దేవతాయతుని ధ నబ్జజ వారిలు గాంచి భక్తితోక. ౧౨౫ 147

చ. వరదునిగా నెఱింగి తమఁనర్హము లెల్ల వడంకు భూరహో
త్కరములు నాఁ జెలంగఁ బలుఁకంగఁ దొడంగి చేతు లొగ్గి; యౌ
పరసుకృపామహోర్ధ్వ తపంబునఁ దృప్తిని బొంది మాకు స
న్వరముఁ నీయఁగాఁ దమిని ధ వచ్చితివేని మదీయవాంఛలక. ౧౩౫ 148

సీ. విను మజేఁకులమయి ధ వినుతూనఁ జయించి చిరజీవులమయి యేచింత లేక
యొకఁడ నొకరుగూడి ధ నొందుచు వభివృద్ధి నుండఁగా వరకు లఁనొనఁగవలయు;
ననెడు సుకేశునిఁతనయులఁ గని యల్ల యగుఁ గాక యని; విభుఁడాత్మలోక
మునఁకేగె; బ్రహ్మ విప్రచిరచత్వలంకెడుగంగ రాత్రింసఁరాధిపతులు

తే. వారలంతట విధిసత్తవరముల గత
భయులుగా నొప్పి త్రిసశులఁగరునఁ బూర్వ
నుగుల శాధింపఁ దొడఁగి; రఘుకులచేతఁ
జంపఁ బడుచు మానీంద్రులఁసమితి మఱియు. ౧౬

149

క. సురలును జారణులును ధ, పురముచుఁ గాపాడునట్టి ధ యధిపుఁడు లేమిక
నిరయస్థులైన మనుజులకరణిగ నుంకంగ; దనుజఁకాంతులు దీప్తిక. ౧౭౫

క. అలగుచు శిల్పివరుం డనఁ, బాలుపారెడు విశ్వకర్మ ధ బుధనుతుఁ గృత్యం

బుల నవ్యయుండగు సుకృతిం, గలువహనుం గాంచి తృప్తిఁడదలుకొనంగన్.

చ. పలికిరి తాఘవా! యిటులు; † భవ్యతరోజనుఁ దేజమున్ మహా
బలమును గల్గి యాత్మ గురుపారుషముం గలవారలందు మి
క్కిలి యశ మొంది దిక్కులను † గల్పి చెలంగెడు దేవతాళికిన్
గల హృదయేష్వితంబు లొనఁగంగల దివ్యలనద్వహంబులన్. ౧౯ 152

ఆ. కట్టి యిచ్చునట్టి † ఘనుఁడ వీవే కావె, గాన గురుమనీష! † కడు జవమున
మాకుఁ గట్టి యిప్పు † మహితసౌధములను; శీతశైలమేరుశిఖరులందు. ౨౦

క. మందరమను భూధరవర, మందును నీయిచ్చ దేనియందుం గలదో
యందు మహేశ్వరగేహ మనం దగు సౌధంబు సన్ననంబున నివుడే. ౨౦

క. ఓనరించి యొనఁగుమా! చ, క్కనిరీతి ననంగఁ జిత్రకౌశల మలరం
గను దగిన విశ్వేశ్వర్యుఁ, దనభుజ వారంబు మెఱచు † దనుజేశ్వరులన్. ౨౧

క. కని చలికె మీరు వసియిం, పను దగు తావుల వినుండు; † పర్యత మొకఁ డుం
డును దక్షిణవార్ధితటం, బునయందుఁ ద్రికూట మనంగఁ † బొల్పెడురుచులన్.

ఆ. మఱి సువేల మనంగ † మహి నొప్పు భూధర
మొండు గలదు దానియండ నింద్రుఁ
డలరి యుండునట్టి † యమరావతిని బోలి
యుండు మీకు వాస † మొప్పు నందు. ౨3 157

సీ ఈప్రవృత్తులందు † నెందైన నుండెనా దనుజులారా! భూమిధరమునడుమ
దలరుకూటంబున † నంబుదం బనఁగగి యలరారుదానియం; † దరయఁ బఱ్ఱు
లకునైన బోవఁదగక *టంకవిచ్చిన్నదిక్పతుమ్మంబయి † తేజరిల్లు
నచ్చోట ముప్పది † యామడ లంతటి విస్తీర్ణ మారీతి † విమల మగుచు

తే. యోజనశతాయతంబునై † యొప్పునట్లు
కనకవరణావృతంబయి † కనకతోర
ణావృతంబయి లంకాహృదయమునఁ బరంగు
పురము శత్రాక్ష చే నేను † బూర్వ మొకట ౨౫ 158

క. కరకౌశలము గనంబడ, వరమణిఖచితంబు నగుచు † భాసిల్లుగృహో
త్కరముల నలరంగఁ గట్టితి, సురరిపువరులార! యందు † శుభతమరీతిన్. ౨౬

ఆ. ఎవరిబాధ లేకయే యుండఁ దగుఁ గాన
నట వసింపుఁ డింద్రుఁ † డాదియైన
యమరు లాదరమున † నమరావతిని బొంది
నటు దురూహయైన † యట్టి లంగ. ౨౭ 161

క. దనుజసమూహావృతులై, మనమున నేశంక లేక † మహితోత్సాహం

* టంకవిచ్చిన్నచతుర్దిశ-అనిమా.

బున నుండుఁ డరుల నొంచుచు, గవకుండఁగ శత్రువీడఁ ♦ గలకాలంబున్.

క. నీరు లలరఁగ నివసించుడు; పరమాద్భుతరీతి నంచుఁ ♦ బలుకు నతనివా
కృపిపాటిని విని రాక్షస, నను లంబుల లంక కేగి ♦ వైభవ ము రన్. ౨౭౫ 162

క. ముజనవాస్తాశ్శులై, గన దుష్ప్రసాదమును నగుచుఁ ♦ గ్రాలుచు మోదం
బున నివసించిరి; రామా, వినుతంబై హేమగేహావితతం బగుచున్. ౨౮౫

క. కదలింప నశక్యంబై, పొదలెడు ప్రాకారపంక్తి ♦ భూరిఁగిఖయున్
మదికిఁ బ్రమోదం బొనఁగంగ, దగ్గర రాజులు లంకఁ ♦ గర్భరవర్షుల్. ౨౯

క. సుర లనురావతి నొందిన, కరణిన్ గురువై భవములఁ ♦ గ్రాలుచు నివసిం
చిరి; స్వేచ్ఛమీఱ నీవిధి, సురవైరులు కాపురంబు ♦ సొంపుగఁ జేయన్. 3౦

సీ. ఆనమయమ్మనఁ ముందు నర్కదయను గంధర్వి బహుధర్మఁ కలితచిత్త
యలరారుచుండె; నాఁయతివ ప్రీతికిఁ ర్తినన్నిభద్యుతిగల ♦ సాధుపుత్రి
కాత్రయంబును బ్రీతిఁ గాంచె; రాక్షసజాతి గానిదయ్యును నామఁకన్యకలను
జ్యేష్ఠక్రమంబునఁ ♦ జెలఁగి యాకర్పరవరులకు సంపూర్ణఁవై భవమున

తే. మించు చంద్రునివలె నొప్పుఁ మృదుముఖముల

నలరు నారీమణుల నిచ్చె ♦ ససురవరులు

ముగురు గంధర్వకన్యకల్ ♦ ముగురు ప్రీతిఁ

గాచుచుండిరి; నర్కనఁకన్యకలను. 33

166

క. *దనుజేంద్రులకున్ హర్షం, బున నుత్తరనామధేయఁ మునఁ బొల్పెడు తా
రను బెండ్లియాడ నిచ్చెను, దనుజాధిపు లాను కేశఁతనయులు రామా!. 33౫

ఆ. పెండ్లియాడి వారిఁ ♦ బ్రేమమీఱఁగఁ గూడి

యచ్చరలను గూడి ♦ యమరు లెట్లు

విహరణంబు చేసి ♦ రహరహంబును నట్లె

క్రీడ నల్పి; రంత ♦ షీతితలేంద్ర !. 3౪

168

క. తనుజితరతియై సుందరి, యనఁ బరఁగెను మాల్యవంతుఁ సంగన, యతఁ డా
వనితామణియందుం గని, యెను దనయులఁ దద్విధంబు ♦ నెజ్జిఁగింతు విభూ!.

తే. యజ్ఞఘోషాఖ్యుఁడును విరూఁపాక్షదుర్గు

భాహ్వయులు వజ్రముష్టియు ♦ నట్లై మత్తుఁ

డ నెడువాఁడు నున్నత్తుండు ♦ నతిబలాఘ్యుఁ

డైన సుప్తఘ్నుఁ డనువార ♦ లైరి సుతులు. 3౬

170

క. అనలాహ్వయమునఁ బరఁగెను, తనయఁయు సుందరికిఁ బుట్టె ♦ ధరణీనాథా!

దనుజేంద్రుఁ డాసుమాలికి, వనితామణి కేతుమతియు ♦ భార్య యగుఁ గదా.

క. పరిపూర్ణ శశినిభానన, తరుణులలో మేటి యగుచుఁ ♦ దనవతిప్రాణో

* దివత్వే భగవతే-అనిమా.

త్కరమున కంటెను మిక్కిలి, య రాగమునఁ దన్నుఁ జూడఁ నొప్పెరురామా!.
 క దనుజేంద్రుఁ డానుమాలియుఁ, గనియెఁ గుమారులను బుత్రికలదీర్ఘ భుజా!
 విను మెఱిఁగించెనఁ గ్రముముగఁ, దననతీయం దంత నతఁ డుదారగుణులనుకొ.
 సీ. ఆత్మజన్ములఁ బ్రహస్తాకంపనాఖ్యుల పికటాఖ్యుఁ గాలకాత్ముకుని దండుఁ
 డనువాని ధూమ్రాక్షుఃఁ నతిబలశాలియై యలరునుపార్శ్వ, సంహారాదీఁ బ్రభును;
 భానకన్దుండనఁ ♦ బరఁగువారల మఱి పుష్పొత్తటాఖ్యుఁడే ♦ బాలుచుదాని
 నమలగుచిస్తితఁ యగు కై కసిని నట్లై కుంభీనసిని గనఁ ♦ గూతులఁ దమి;
 తే. మాలియును రాక్షసునిభార్య ♦ మహితహాస;
 వసుధయన నొప్పు గంధర్వ ♦ వారిజాక్షీ
 యక్షసుతతోడ నుద్దియై ♦ యలరుఁ జారు
 నయనశోభను గనుచు బళియని మెచ్చ. ౮౨౪

174

క. విను మానుచూలియనుజం, డనురాగము మీఱ భార్యయందుఁ బడసె న
 త్తనయుల నెఱిఁగించెన నో, మనుజాధిప! వినుతనకలఁమంగళమగుణా!. ౮౩౪
 క. అనిలానలసంపాతులు, ఘనుఁడై తగు హరుఁడు వీరు ♦ కడు సుగుణయుతుల్
 మనయవిభీషణునకుకొ, మనసునకుకొ బ్రీతిఁ గూర్చుఁమంత్రులు రామా!.
 క. మాలేయై న వీరలు, చాలబలాఘ్యులు మహారిశమనులు నగుచుం
 గ్రాలిరి; మాలిప్రముఖులు, పాలితదనుజాళు లగుచు ♦ బహుపుత్రకులై. ౮౪౪
 చ. దనుజులఁ గూడి శక్రముఖఁ నర్పనమగ్రనిశాచరాదులకొ
 మునులను నాగదానవులఁ ♦ బూనిక మీఱఁగఁ గష్ట పెట్టుచుకొ
 ఘనగతి గాలి మించి త్రిజఁగంబుల నక్షములేక నేవచ్చఁగాఁ
 జనుచును మృత్యునట్లు పుఘఁసంగర సీమలఁ దేజ మొప్పుగకొ. ౮౫౪ 178
 క. వరదానగర్వితులుగాఁ, బరఁగుచుఁ గ్రతుకార్యములకు ♦ భంగము తారే
 యరయుచుఁ జేయుచుఁ బొచ్చిరి, ధరణీశా! వారిఁ జెనకఁదలఁపదు సురలుకొ.
 ఐదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬-వ సర్గము.

— శిఖర దీపతల శంకరుడ కేగి దానవిబాధాంబుల, శిఖర

చ. కనుజాఘ్ర తమ్ముఁ గంపుటకు ♦ జంబులభాఁగి ని బూని నొచ్చి యో
 మునులను సత్తపోధనుల ♦ ముం దిజుకొంచు సువర్చ్య లెల్ల భీ
 తిని గని యామహేశ్వరుని ♦ దేవవిభుకొ శరణంబుఁ గోరఁగాఁ
 జని; రలు వెండికొండవయి ♦ నర్చిసుసర్వసుపూజితాంప్రియై. ౧ 180
 సీ. జగములఁ బుట్టింప ♦ సమయింపఁగాఁ బెంపఁ గర్తయై, పుట్టువు ♦ గనక పొచ్చి
 యవ్యక్తరూపుఁడై ♦ యఖిలబోకాధారుఁడయి పరముండయి ♦ యఖిలమునకుఁ

దానె గురుండయి ♦ దర్పకాంతకుండయి త్రిపురహగుండయి ♦ త్రిణనునుండయి
పొల్పెడునట్టి యాభూతనాథుం గాంచి యంజలిం బట్టి యిట్లనిరి భీతి

తే. గడదోక్తుల; భగవంత! ♦ కామహరణ!

యాను కేశునితనుజాతు ♦ లజనివరము

లంది గర్వించి యెల్లర ♦ ననిశ మేచి

బాధ చేయుచునున్నారు ♦ పరమపురుష!. ౪

181

చ. సురరిపు లీవిధిం గడంగి ♦ స్తుక్కగఁ జేయఁగ మానివాసముల్

కర మశరణ్యరీతిఁ గని ♦ కాంతము లయ్యును దిక్కులేనివై

పరఁగెను; స్వర్గపతనము ♦ బాగుగఁ బ్రోచెడు సర్వదేవతే

శ్వేరుఁడు పవచ్యుతం గనియె ♦ కారలు కంతముఁ బట్టి త్రోయుటా. ౫ 182

క. సురపురిఁ గ్రీడించెద రాశరపీఠులు మఱియు నేనె ♦ చక్రిని దేవే

శ్వేరుఁడైన హరుఁడ నేనె, పరమేష్ఠియు నేనె దేవప్రతియును నేనె. ౫౪ 183

అ. యముఁడ నేనె వరుణుఁ ♦ డనువాఁడు నేనె నే, నబ్జవైరి నర్కుఁ ♦ డనఁగ నేనె

యనుచు నొక్కఁ డొక్కఁ ♦ డజనరదానద,ర్పితులు గానదనుజప్రతిలునతము.

చ. అనిమొన దుష్ప్రధన్లుయి ♦ చూడుముఁ బాడుచు నున్నవార లా

దనుజులనేవకుల్ మఱియు ♦ దూరణరీతులఁ బల్కుచుందు రా

దనుజభయార్తులైన మునుఁ ♦ వప్పక శ్రీతీ గ్రహించి కావవే

1తను వశివంబుఁ దాల్చి సురదన్యుల వారలఁ జంపు మోవిభూ!. ౮ 185

అ. అభయ విమ్బు మాకు; ♦ ననిదేవతలు వేఁడ

నీలలోహితుండు ♦ నిఖిలసురులఁ

గాంచి 2యాను కేశ♦కర్పరతనయులు

తనకు భక్తు లగుటఁ ♦ దలఁచి మదిని. ౯౪

186

చ. తనయులవంటివార లనిఁ ♦ దన్వృతనిం గలిగించు పెట్టులం

చును దలపోసి యిట్లనియె ♦ నూన్వృతవాక్కుల; భక్తులార! నే

నని నలదానవోత్తముల ♦ నర్హులు గాదు వధించు తెన్ని మీ

కును దుఃసంట్టి మంత్రమును ♦ గొంకక చెప్పెన నాలకింపుడీ!. ౯౪ 187

క. దనుజుల వారలఁ జంపెడు, ఘనుఁ డెవఁడో యెఱుకపడఁగఁ ♦ గల పద్మావళి;

జనుఁ డిట్టి సముద్యోగంబును గైకొని దివిజులార! ♦ మునివరయుతులై. ౧౦౪

క. శరణుని విష్ణువుఁ బరమేశ్వరునిఁ దర్కించి వెతలు ♦ వాపుఁ డనుచు శ్రీ

మరుఁ గోరుఁ డావిభుండును, బరిమార్చును వారి నెల్లఁ ♦ బొరుష ములకా. ౧౦౮

1 అశివం వపు రాసాయ జహి దైవతికంబు కాక-అనియూ. 2 మకేశం ప్రతి సాపేక్షః. అని
మ. . శివస్య స్యాన్వితత్వాత్ సత్కుత్రినిగానానిత్య ఇత్యాశంక్యే త్యాసా-అనివ్యాఖ్య.

చ. అని పరశంకరుండు పరమాద్భుతనీతి వచించి నీశుని
గని జయశబ్దపూర్వకముగా సుతయించి నిశాచరేంద్రభీ
తిని వెత లొందువారగుటఁ దెప్పున విష్ణునమీశభూమికా
జని దరచక్రశోభితుని ధర్మధరుం గని భక్తిమీఱఁగఁ. ౧౨౪ 190

చ పలగొని మ్రొక్కి స్తోత్రముల ధానవముఖులు సన్నుతించి దో
ర్బలముల విష్టవీఁగు సురవైరుల మూలి సుమాలిముఖులకా
గలవిలపాటుచేతఁ బలుఁకంగఁ దొడంగిరి; దేవదేవ! శ్రీ
విలసితవక్ష! మావెతల ధిందువుగాక సుకేశపుత్రకుల్. ౧౩ 191

క. పరదానగర్వితులు ముగ్ధులు త్రేతాగ్నులను బోలి ట్లోణి వెలయుని
ర్భరతేజంబులఁ గ్రాలుచుఁ, భర్తృపడి మాన్హానములను ధయమాలి విభూ!.

క. బలవంతంబుగఁ గొని యుజ్జ్వలంకానగరమందు ధనియించిరి వా
రలు; లంక త్రికూటాఖ్యాపలమున దుర్గమముగాఁగ ధాన్యవిభూతికా.

తే. వెలయుచున్నది రాక్షసవీరు లెపుడు
సుమ్ము బాధించుటే తమసమృద్ధంబు
గాఁగ నెంచుచునున్నారు; గాన వారి
మాహితము గోరి వధియింపు ధిమవరోధి. ౧౩౪ 194

క. శరణముగ నిన్నుఁ గంటిమి, సురనాథా! దిక్కు నీవె ధమా! మాకెల్లఁ;
నిరుపమచక్రంబున నిర్జరవైరి ముఖాబ్జములను ధ్యాయని బడఁగఁ. ౧౬

చ ఒనరుతునంచు మాకు పరమో మధుసూదన! యిమ్ము, గేహముల్
గనఁ జనువార మార్తిని నిశామము పొందిన మాకు దిక్కు నీ
వనుచును నమ్మినార మీఁక ధనన్యఁడు లేడు సుమీ! దురాత్ములకా
వనజభవప్రదత్తవరవారమిదోద్ధతులకా సబంధులకా. ౧౭౪ 196

క. దనుజుల వారిని భాస్కరుఁ, ధనూననీహారరాశి ధాన్యకరములకా
బనిపూని చెండుగతిఁ జక్రనితాంతన్నూర్తి మాయఁగాఁ జేయఁదగుకా. ౧౮
కవిరాజవిరాజితము:—

అని యిటు దేవత ఁలఁదలు పల్క జనార్దనుఁ డాదృతి ధన్యముగా
దనుజుల కెంతయు ధారుణభీతిని ధానె యొనంగఁగఁ దత్క్షణమే
మనమున నెన్నుచు ధానుఁడు భీతుల ధ్రుంధంగఁ జేసెద ధాన్యర సే
సని నుతీ పల్కెను ధాహరునత్కృప ధామతభూతుల ధనంది తగఁ.

తే. దర్పమున మించి యున్న యాదనుజవర్చు
నాసుకేళుని నెఱుఁగుదు సతనిసుతుల
నాత్మ నెఱుఁగుదు వారలఁగఁబందు జ్యేష్ఠఁ
డగుఁ గదా మాన్యవంతఁ డోయమగులార! ౨౦ 199

క. దనుజాధమును హర్యాదను మిక్కిలి మీటి యున్న ధర్మయుతుల నే
ననిఁ జంపెదఁ గ్రద్ధుడనై ననుములనురలార! భయముమానుడుమీరల్.

క. అనియిటు ప్రభవిష్టుం డాజనార్దనుడు విష్ణుమూర్తి ధర్మకరుణ బ
ల్కిన నిర్దురు లాదేవుని వినుతించుచు నేగి రెంతో వేడ్క ననతికిన్. ౨౨

క. తరువాత మూల్యనంతుడు, సురవన్యలయుద్యమంపుఁజొప్పును విని సో
దరులను వీరుల నిరువ్విరఁ బరికించి వచించె నిట్లు ధర్మమై మెఱయన్. ౨౩

—అంధా మూల్యనంతుడు తనతమ్ములతో దేవతలప్రయత్నముఁ బెల్పుట. అంధా—

ఉ. సోదరులార! దేవమును ధర్మకర్మల గూడి మహేశ్వర జేరఁగాఁ

బోదగునంచుఁ బల్కినాని ధర్మయై త్రుధన్ మనలన్ వధింప నెం

తే దగువాఁడు శంకరుఁ డిహీనధరుం డని శంభుఁ గాంచి న

మోదము మీఱఁ న్నయింబకుని మ్రోలును నిల్చి వచించి రివ్వధిన్. ౨౪ 208

క. వరదానబలోద్ధతులై, పురహరణ! నుకేళదనుజపుత్రులు ముగు రు

ర్వర భీతి లేక తిరుగుచుఁ బరభీతతనువు లొప్పఁ బరిపరి మమ్మున్. ౨౫

ఆ. కరుణ యింత లేక ధర్మయై పట్టుచు, నున్నవాగు దేవ! ధర్మభీతి

గలుగఁ జేయుచున్న ధర్మరాక్షసతిరస్కృతుల మగుటచేత ధర్మయందు.

క. మేము వసింపఁగఁ జాలక, యీమెయి నిట వచ్చినార ధర్మ మాహితమున్

గామహరా! మది నెంచుచు, వే మర్చింపుము మహాత్మ! విషదర! యీశా!.

క. అరులను హుంకారమునఁ, బరిమార్చెనువాడ విశి వల్లుహుంకృతి నీ

సురనైరుల దహించింపుము, కరుణాకర! యంచు వేడఁగా నప్పలుకుల్. ౨౬

*క. విని యంధకనూదనుఁ డాత్మను సంతసపడక కరము ధర్మమును నే

వను బూని విదల్చుచు నిట్లనియెను; సురలార! రాక్షసాధిపు లనిలోన్. ౨౭

తే. నా కవధ్యులు కాన మంత్రంబు మీకుఁ

జెప్పువాఁడను వారలఁ ధర్మ జెండువానిఁ

దెలియనగు దానఁ; జక్రగదలను దాల్చి

కరము లొప్పుంగ రిపుజనకాలుఁ డగుచు. ౨౮

209

క. వీతాంబరంబుఁ దాల్చి, శ్రీతరుణీప్రియుఁడు నగుచుఁ ధర్మ జెలఁగు హరిని సం

ప్రీతిని శరణముఁ గనుఁజీ, యీతరుణమునం దనంగ ధర్మ నీశ్వరులకుల్. ౩౦

చ. విని సుర లాహరి క్షమగు ధర్మ ప్రత్యక్షమంత్రము మంచి దంచు నా

యనఁఘని దర్పకారిని మహాత్ముని మ్రొక్కుల సంతసంబునుం

గన నొనరించి యంత మురఁఘునర్తనసర్వముఁ జేరి చెప్పి రా

తనికి నమస్తమున్; హరియుఁ ధర్మయు నార్చి గన్నవారలన్. ౩౧

211

* కెరఁ కరం చ భువ్యాన ఇదం విచన మబ్రవీత్-అనియ. భువ్యాన ఇతి సురొక్తస్యా
సహితో బోధితమ-అనివ్యాఖ్య.

- క. శతమఖముఖ్యులఁ గని యా, దితిజుల నెల్లఁగను నే వధించెద మీరల్
గతతావు లగుచు నుండుం, డతశయమోదమున నంచు ♦ నాదృప్తి బలుకన్.
- క. నుర లరిగిరి, భయభీతులఁ, బరిరక్షించెదను దేవవైరుల నెల్లఁ
బరిమార్తు నంచుఁ బ్రతిసను, హరి యొనరిచెఁ గాన దానఁవాధివులారా.
- క. మనమున దీనిఁ దలంపుఁడు, వనజాక్షునిబాధ గనక ♦ నర్తిలు తెట్టో
మును పాహిరణ్యకశిపుం, శనుచుబలులై న దేవతాసులు కలనన్. 33
- సీ. హరిచేతఁ దెగిరి; మహాభుజుండై తగు నక్కాలనేమి సంప్రద నమును
లును రాధయను ఖ్యాతిఁదనరినరాక్షసాంగనకుఁగుమారుడై ఘనబలాభ్యు
దై నరాధేముండు ♦ నారీతి బహుమాయి యనువాఁడు ధార్మికుండై నలోక
పాలుండక కర్పూరపతి యమశార్దూనుల్ హర్దికుఁడునుశంభుఁడను దనుజుఁడు
తే. మఱి నికుంభకుండను నిట్టి ♦ మహితనత్వ
బలనమగ్రనిశాచరఁపతులు దాన
వులును రణమున హరిఁ దాఁకి ♦ గెలుపుఁ గొనుట
వినఁగఁ బడలేదు; తలపోయ ♦ వీర లెల్ల. 3౬ 215
- క. క్రతుశశముల నొనరించియు, హితఫలములఁ బొంది మాయఁలెల్లఁదెలియఁగాఁ
గృతనర్వశస్త్రశిక్షకు, లతిభయదులు శస్త్రపులకుఁనై ఘనమతులై. 32
- చ. అనిమొన వేనవేలుగ నురాధిపుఁడౌ హరిఁ దాఁకి యంతకుం
గనఁ జని రీచరిత్రమును ♦ గాఢముగాఁ దలపోసి యేవిధం
బునఁ బనిచేయ ట్లేమమును ♦ బొందుదుమో యటు చేయఁ బూనుఁడి
మనల నధింపఁ బూను హరి ♦ మ్రుండఁగఁ జేయ నశక్య మెట్టులున్. 3౮
- చ. అనిన నుమాలి మాలియును ♦ నవ్వచనంబుల మాల్యవంతుఁ డి
ట్లని వెత నూని పల్క విని ♦ యన్నను గాంచి వదించి రిట్టు; ¹లిం
ద్రుని భగూఁ డర్యముండు గని ♦ తోరవువేడుకఁ బల్కునట్టు; లో
ఘనధివణా! యభీష్టములఁ ♦ గాంచితి మిచ్చితి మెల్లయర్థముల్. 3౯ 218
- క. చక్కఁ బరించితి మాదృతి, మిక్కిలి భాగ్యములఁ గూర్చి ♦ మేలని పొగడక
దిక్కుల నేలితి మాయువు, నిక్కముగ నపారము గద! ♦ నిర్మలకీర్తి! 219
- తే. ఆమయంబులు తగులనియట్లు లోప్పు
కాయములఁ బొందితిమి, సరిగా న్వధర్మ
మెల్ల జరపితి; ²మఱి భయమే యనఁ దగి
శస్త్రవీచికమగు దేవనాగరమును రంపు 220

1 ఊచకు రాభీతరం శ్రేష్ఠ మశ్వినా విని వానఁమ్-అని పాఠాంతరము గలదు భగంకా వివ
వానవౌ-అను పాఠము తఱచుగాఁ గానఁబడు. భగంకౌ=అనఁగా భగూఁ డశ్వముండు నను మార్క
మూర్తిభేదదేవతలు. 2 దేవనాగర మఱి భయం శస్త్రోం ప్రవిగాహ్య చ-అనిమా.

- క. లీలఁ బ్రవేశించితి మరి, జాలంబులఁ బాజుఁదోలి ♦ సరి యెవ రనుచుం
గ్రాతిమి గదా? మృత్యువు, గ్రోలఁ గలదె ప్రాణవాయుఁకూటము దేవా!.
- క. హరిహరసురపతిశమసులు, దురమున నునశ క్తిచేతఁ ♦ దొలఁగక నిల్వొం
దరమని తలఁతులె; భీతిఁ, ఎరుగెత్తుదు రట్టి మనకు ♦ భయ మెట్లు లగున్.
- క. మనకును హరికిని ద్వేషం, బనఁ గలుగుదు హేతు వేమి? ♦ యందులకున్, శ్రీ
శున కపకారము నుంతయు, చునవంకం గల్గ దెవుడు ♦ మాట లిఁకేలా?. ౪౩
- చ. మనపగ వారిదోషమున ♦ మాధవుచి త్రము చంచలించెఁ గా
వున మన కెల్లనైన న్యములఁ ♦ బ్రోగు నొనర్చి సురారివీరులం
గొని కడునై కమత్యమునఁ ♦ గొంకక దేవతలక వధింత మా
యనిమిషులే కదా మనల ♦ సంతము నొందఁగఁ జేయఁ బూనుటల్. ౪౪
- చ. అని యిటు హెచ్చరించి ముగు ♦ రాయతనత్తుల సైన్యముక్తులై
యని యొసరింపఁగాఁ దగినఁ యట్టి తెఱంగు పొసంగె నంచుఁ జ
క్కనిగతిఁ జాటఁ బంచి బలఁకాంతుల నెల్ల బహూకరించి చ
య్యన నలజంభవృత్తదనుఁజాధిపసేనలు వోలెఁ బూన్కితోన్. ౪౬ 225
- క. సురపురి కేగిరి పెనుసం, గరమొనరింపంగ; భూపఁకాంతా! రామా!
సురవైరు లిట్లు నిశ్చయ, సరులై యుద్యోగ మలరఁ ♦ బటుసత్వములన్. ౪౭
- తే. తనవు లప్పుడు వెలుఁగొందఁ ♦ దరలి చనిరి;
రథములను నెక్కి వారణేంద్రములఁ గూడి
*గిరిసమానంబులగు సాధుఁడగుములను
ఖరవృషభరాజు; సప్తాశ్విఁ ♦ గడఁగి యెక్కి. ౪౮ 227
- సీ. శింశుమారముల వాఁశీవిషంబులఁ గచ్చపంబుల మకరమీఁనంబుల గరు
డోపమంబులు గాఁగ ♦ నొప్పు పక్షుల సింహములను వ్యాఘ్రంబులఁభూరిరోష
ముల నొప్పు పందిగఁముల నృమరంబులఁ జమరీమృగంబుల ♦ సరభసముగ
నెక్కి లంకాపురం ♦ బొక్కటఁ బాసి రాక్షసులు నిర్భరబలఁగర్వ లెల్ల
- ఆ. సురలతోడఁ బోర ♦ సురపురి కేగిరి; భూతము లెవి లంకఁపురమునందుఁ
గాపురంబుచేయఁ ♦ గడుభయనూచకం, బులగు చిహ్నములనుఁజోలఁ గాంచి.
- క. పుర మిద్ది వినాశముఁ గను, కరణిని గన్పట్టె ననుచుఁ ♦ గనలి హృదయముల్
పరిచలనము నొందఁగ నె, వ్వరునం జూచినను గుందు ♦ పదలక యుండెన్.
- చ. అరదము లెక్కి యిట్లు లనుఁరాధివు లెల్లరు వేనవేలుగాఁ
బరుగిడుచుండి రాదివిజఁవారముఁ గూల్చుతలంపుచేతి; ని
క్కరణిఁ బ్రయత్నపూర్వకముఁగాఁ జనువారికి మార్గమందె దు
ర్భరములుగాఁగ దుశ్శకునఁవారము లప్పుడు తోచె ముందటన్. ౫౨ 230

- తే. తమ్ముఁ గాలము పురికొల్పు ♦ దారుణభయమును గనంబడఁ జేయుచు ♦ భూతము లొగి విషమసంస్థానములనుండి ♦ వికృతరూపములను బొల్పుచుఁ దోచెను ♦ విలయ మనఁగ. ౫౩ 231
- క. భూమిని నాకాశంబున, నామెయిఁ గన్నడుచు రాత్రి ♦ సానీకములు ద్వామాహవమునఁ వప్పక, యే నృతిఁ గను నంచుఁ బెలుపుచీగతిఁ దోచెన్.
- సీ. అంబుదంబులు వర్షి ♦ యస్థుల నుష్ణరక్తంబును వర్షించె; ♦ గంధి హద్దుఁ దాఁటెను భూరిభూధరములు చలియించె నట్టహాసమ్ముల ♦ నాచరించుచును మేఘునిస్వనంబును బోలు ధ్వని గల్గ నాడుచు భూతసహస్రములొగిఁ బైవయిఁబడుచుండె ♦ భయదదర్శనముల నక్కలును దారుణముగఁగూయు
- తే. సాగె; గ్రద్దలపిండు విశాలభాగ, మాక్రమించి ముఖంబుల ♦ నగ్నికణములపై పడుచుండ నంబరమందు వారి, పై నలాతచక్రంబునఁ ♦ బర్షి తిరిగె.
- క. అరుణచరణము క్తములై, పరఁగి కపోతములు భీతిఁ ♦ బరుగిడఁ దొడఁగెన్ ద్వరపడి శారక లక్ష్మి, పరుగిడఁ గాకములు నశ్రుపథమునఁ జనుచున్. ౫౪ 234
- తే. *అఱచుచుండెను బిల్లులు ♦ నల్లై ద్విపముఖములు ఘోషించుచుండె రక్కసులు చాల బలమదంబులు గల్గినవార లౌట నస్తుహోతృతములను లక్ష్యంబు గొనక. ౫౫ 235
- తే. పాశములఁ గూర్చి మృత్యువు ♦ పట్టి తమ్ము నీడ్చుచుండుటఁ జనుచుండి ♦ రిది యనయమని తలంపక; యప్పడు ♦ దనుజవరుల కండఱకు ముందు నుత్సాహ ♦ మతిశయిల్లు. ౫౬ 236
- క. ఘనబలులు మాల్యవంతుం, డనఁగ సుమాలియును మాలియనఁగ నలరు నాదనుజేంద్రులు క్రతువులకున్, ధనంజయులరీతి నుగ్రతం జని రంతన్. ౬౦ చ. దనుజులు మాల్యవచ్చిఖరితల్లజమున్ సతతంబు నాశ్రయించినగతి మాల్యవంతు సరసీరుహసంభవు నిర్హరుల్ వలెన్ ధన మిడు దాత యాచకులతండమురీతి సమాశ్రయించి; రాదనుజవరేణ్యవాహినులు ♦ దారుణమేఘురవంబుచాడ్పునన్. ౬౧ 237
- క. ధ్వని చేయుచు విజయేచ్ఛలఁ, జనియెన్ మాలియును భూరిఁసైన్యముదానిన్ దనశక్తి నడుపుచుండెను; వనజాత్ముడు దనుజవరులు ♦ వాసవుపురినిన్. ౬౨
- తే. పట్టుకొన నెంచి వచ్చుట ♦ పాడి తప్పి యుద్ధతిని బూని యుండుట ♦ యొక్కదేవ

* బిడాలా వై ద్విపాదయః-అనుపాతము వ్యాఖ్యానకర్త లంగీకరించినది. మార్జాలావై ద్విపాదకాః-అనుపాతముకూడఁ గలదు

దూతవలనను విని నుదిఁ ♦ బ్రీతిఁ గొనియె

యుద్ధమును జేయఁ దగుననునూహ నవుడు; ౬౩

240

చ. మనమున యుద్ధనిశ్చయము ♦ మాధవుఁ డివ్వెధిఁ జేసి దివ్యమై
తనరి సహస్రసూర్యరుచిఁధామముగాఁ గనుపట్టుచున్ జయం
బును గలిగించు నత్కవచమున్ ధరియించి ఊయంబులేని బా
ణనికరపూర్ణతూణముల ♦ నై జవిలాసము మీటుచుండఁగన్. ౬౪

241

సీ. మూఁపుల బంధించి ♦ భూరిఖడ్గముఁ దాల్చి శ్రోణీనూత్రముగట్టిసాంపుమీఱ
శంఖగదాచక్ర ♦ శార్ఙ్గముఖాయుధవరమాలఁ గరములఁ ♦ బట్టి శైల
సంకాశుఁడై పక్షఃసత్వంబునన్ మించు నై నతేయుని నెక్కి ♦ వాసవాది
సురలను గావ నాశరులను ద్రుంపంగఁ జనియె వేగంబునఁ ♦ జక్రపాణి;

తే. యిట్లు తాన్మృగినిమూఁపుపై ♦ నెక్కి శ్యామ

వర్ణమున దేహ మొప్పంగఁ ♦ బచ్చనిరుచి

నలరు నంబరమును దాల్చి ♦ హరి మెఱపులఁ

గూడి మేఘము స్వర్ణాద్రికూటముపయి. ౬౬౪

242

క. విలసిల్లెడుచాడున ను, జ్వలించి న్నతి వెలింగె; ♦ నకలమునినుప
ర్వులచేత సిద్ధగంధ,ర్వులచే ఫణివర్యయక్షఁరుద్రులచేతన్. ౬౭

243

క. వినుతింపఁబడుచుఁ జక్రా,సినిశాతమహాయుధములు ♦ జృంభచ్ఛాపం
బును శంఖముఁ గరములఁ దాల్చి నిశాచరసైన్యములను ♦ జేరెం బ్రీతిన్.

చ. గరుడునిపక్షయుగ్మమునఁ ♦ గల్గినవాయువుచే బలంబు లా
తురపడఁ గేతనంబులును ♦ దూల మహాస్త్రము లిందు నందు సం
గరధరణిం బడంగ సురఃకాంతవిరోధులసేన లఘు * ప్ర
స్తరములు దూల నీలచునుఁశైలమువోలఁ జలించె నెంతయున్. ౬౯

245

ఆ. పలర క్తపంకఃపరిరూపితములు యు,గాంశవహ్నినన్నిభాంగములును
నుగ్రములును నై న ♦ యుగుతరాయుధముల, హరినినొంచిరరిసహస్రములని.

ఆఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭ - వ సర్గము.

అథా విష్ణుమూర్తి మాళిం బాలియించుట

క. హరిగిరి నారాక్షసజల,ధరములు శరవృష్టినిన్ నిఃతాంతధ్వను లం
బరమున మ్రోయఁగ ముంచిరి, గురుమేఘము లమితవృష్టిఁగిరిసి గిరిపఠన్.

* చచాల తద్ద్రాక్షసాజనైస్యం చలోపలో నీల ఇవాచతేంద్రః-అనిమా.

క. శ్యామచ్ఛాయను నిర్మలఁ, డౌ మాధవుఁ డప్పు నల్లఁనగు తనురుచి ను
ద్దాములగు రక్క నులచే, నామెయి నావృతుఁడు నగుచు † నతిఘోరముగఁ.

క. అతివృష్టిగురియు మేఘవి, తతి చుట్టుకొనంగఁ జూడఁదగు నంజనమ౯
యీ తిథిధరమువోలె నొప్పెను; దితిజలచాపచ్యుతములు † తీక్ష్ణాశుగముల్. ౨

1క. శలభంబులు కేదారము, నలె మళకము లద్రివరముఁవలె నమృతఘటం
బుల వనమయీకములు, వలె, జలనిధిమకరంబు లట్లు † సాంద్రతరములై. 3

తే. 2లనిలవజ్రమనన్సులఁయట్టి గతుల

హరిని జొచ్చెను విలయంబుఁనందు లోక

ములు హరిం జొచ్చునట్టులె; † భూరిరథము

లందు సున్నట్టి వీరు లాఁచురదములను. ౪

251

క. కరియూధపతులు కరులను, దురగారోహులు సాధుఁతురగంబుల 3నం

బరచరులగుచుఁ బదాతులు, ధరణీధ్రము లనఁగఁ బొల్చి † దారుణభంగిఁ.

క. శరశక్తియుష్టితోమర, పరికరములఁ గొంచు వైచి † పద్మదళాక్షుఁ
దురమున నూపిరి పుచ్చుఁగఁ, దరుణము లేకుండఁ బేర్చితా రొగిఁగ్రుధచేఁ.

క. వినుతప్రాణాయామ మ, వనీనురునియూర్పు లాపుఁభంగిఁగ నొనరిం

ప నిశాచరశరహతుఁడై, యనూనమీనాళి నభిఁయనువున ననిలోఁ. ౬౫

ఆ. సుంత నొచ్చి, శార్ఙ్గ † మంశటఁ గొనుచు దు

ర్ధక్షుఁ డగుచుఁ బేర్చి † దానవులను

నొంచె బాణవితతి; † మించి విష్ణువు మఱి

చాప మట్టె వంచి † సరభనగతి. ౭

255

చ. కరములకక్తి నారిఁ గడఁకల జెబియెద్దకు లొగి లక్ష్య మే

వరుసను దప్పకుండఁగనె † వజ్రముఖరిబులు శొతపుంఖభీ

కరములు చిత్తవేగములు † గాఢచరీచులునైన బాణముల్

పరఁగఁగఁ జేసి దానవులఁ † బంచె సురాలయ మొంద నత్తఱిఁ. ౮ 256

క. శతములు సహస్రములుగా, దితిసుశదేహములు భూమిఁ † ద్రెల్లె; నిటులు దై
త్యతతుల శరవర్షంబున, నతివృష్టి నిగుడ్చుజలధఁరావళిఁ గడఁకఁ. ౯౫ 257

ఆ. వాయు వేచి వేగ † మాయించుకొనె జేసి, పాంచజన్య మనఁగఁబరఁగు శంఖ
మొత్తై శౌరి పూరుఁపోత్తము; డుదధిసం, జనితమైన పాంచజన్య మట్లు. ౯

ఆ. బలముకొలఁది నొత్తఁబడి భీమనిర్మాద, మట్టె నిగుడఁజేసె † నఖలలోక

ములఁ గలంపఁ దాను † బూనినయట్లుగ, నిట్లు పాంచజన్య † మెనఁగుధ్వనిని.

క. దనుజుల భీతులఁ జేసెను, వనమున మృగరాజు సమదఁవారణముల భీ

1 శలభా ఇన కేదారం మళకా ఇన చక్రతమ్-అనియూ. 2 వజ్రానిలమనోజవాః - అనియూ.

౩ పాదాలౌ శౌర్యం చ పరాః-అనియూ.

- తిని బాండఁ జేయఁలాగునఁ, ధ్వని నద్దానిని వినంగ ♦ దానవసేనక. ౧౧ 260
- చ. తురగసమూహముల్ నిలువఁ ♦ దోఁపమిఁ బాతెను, గర్వమేది కుం
జరములు నిల్చె, వీరు లొగి ♦ స్యందనవిచ్యుతి నొంది త్రైల్లి గు
ర్వీరవయి; నంతఁ దీవ్రతర♦బాణము లావరచాపవిచ్యుతిం
ద్వీరితములై సుపుంఖములు ♦ వజ్రనిభాస్యము లొప్పుచుండఁగక. ౧౨ 261
- చ. దనుజులఁ ద్రుంచి చొచ్చె టీతి; ♦ దారుణశార్ఙ్గధనుశ్చ్యుతంబులౌ
సునిశితసాయకంబు లనిఁ ♦ జోద్యముగా దనుజాళిఁ ద్రుంప వ
జ్రనిహతపర్వతాళివలె ♦ రాక్షసు లారణభూమిఁ గూలి; రం
త నచట విష్ణుచక్రనిహతంబులు రాక్షసభూరిగాత్రముల్. ౧౩ 262
- తే. వ్రొత్తనెత్తురు వ్రవహింప ♦ నత్తటి వ్రణ
ములు గనంబడఁ బర్వతము లొగి స్వర్ణ
ధాతువుల నొప్పుగతిఁ గనఁదగి చెలంగె;
శంఖరాజరవంబును ♦ శార్ఙ్గరవము. ౧౪ 263
- క. హరి యొనరించెడు పెనుహుం, కరణనినాదంబు దనుజ♦కాంతులరవమున్
ధర వినఁబడకుండఁగ మ్రింగె రయంబున; నంతలోనఁ ♦ కేశవుఁ డాజ్ఞక. ౧౬
- చ. దనుజులకంఠనాళములఁ ♦ దచ్చరపంక్తిని, జంచలంబులౌ
ధనువుల నట్టిదా ధ్వజవితానము, స్యందనపంక్తిఁ, దూణరా
జుని, దగు కేతనావళులఁ ♦ జెచ్చెఱ శాతశరాళి వైచి భూ
మిని బడునట్లు చేసె; మఱి ♦ మిత్రునినుండి మహోష్ణరోచులుక. ౧౭ 265
- తే. జలధినుండి తరంగముల్, ♦ కైలవరము
నుండి నాగేంద్రములు, మహోద్దండజలధ
రంబునుండియు సలిలధాఠియును వెడలు
భంగి హరిచాపనిర్మక♦బాణతతులు. ౧౮ 266
- క. త్వీర వెడలె శతసహస్రము, లరుదుగ, శరభములచేత ♦ హరివర్యములుక
హరిచేతక ద్వీరదంబులు, ¹ద్వీరదతతిక వ్యాఘ్రములును ♦ బెద్దపులులచేక.
- తే. చిటుతపులులును నవాని♦చే శునకము, లట్లై శునకాళిచేఁ బిల్లు ♦ ²బట్టిపిల్లి
గములచేసర్పములును, నాగములచేత, నెలుకలును బాఱఁ జేయున♦ట్లైచియనిని.
- ఆ. విజయకాంక్షనున్న ♦ విష్ణువుచే దితి, తనయవరులు పూన్కిఁ ♦ దఱుమఁబడిరి
కూడ ముట్టఁబడిరికొందఱు, మఱికొందఱు, అందె చంపఁబడిరి; ♦ హరియు నవల.
- చ. దనుజుల నిట్లు చంపి మధు♦దానవసూదనుఁ డెంతో హృష్టుండై
తనదగుపాంచజస్యము నుదారరవంబును నొత్తై ³దోయదం

¹ ద్వీరకేన యథా వ్యాఘ్రః - అనిమా. ² మాన్దాకేణ యథా సర్పాః - అనిమా. ³ తోయదం దం శురరా డివి - అనిమా.

బును సురరాజు గర్జనము † భూరితరంబుగఁ జేయ నాజ్ఞయి

చ్చు నటుల; సంత రాక్షసనిఁఁగూనసాయకభీతి నొందుచున్. ౨3 270

చ. సునిశితశంఖనాదమున † సోలుచు భగ్నునోరథంబునై

దనుజబలంబు లంకకు నితాంతజవంబునఁ బోవఁజొచ్చె; ని

ట్లనిమొన నాత్మసైన్యముల † నాహరి నాయకశక్తి నొంప నె

వ్వునముల భీతిఁ గాంచుచు సఃమానుషపౌరుష మెల్లఁ బోవఁగన్. ౨౪ 271

క. పరుగెత్తుచుండఁ గన్గొని, శరవర్షమునన్ సుమాలి † చక్రధరుని నం

గరమున నిల్పెను సేనలఁ, బరిమార్చక యుండునట్లు † పౌరుష మలరన్. ౨౫

చ. అనిమొనఁ జక్రపాణి సతఁ † డంబకపంక్తి హిమంబు తీవ్రభా

సునిబలఁ గప్పె, రాక్షసులు † నూత్నబలంబులఁ బెంపుమీఱి యా

దనుజపరేణ్యుఁ గాంచి పటుఁధైర్యము నొందిరి; రోష మూని తే

జను బలముం జెలంగ దనుజుల్ మరలన్ బ్రతుకం దలంపఁగన్. ౨౬

తే. ఆసుమాలియుఁ బటునాద † మడర హరిని

మార్కొనియె; నిట్లు పూన్నిని † మధుమధనుని

వైకిఁ జని † లంబమానమై † భవ్యమైన

భూషణము దీసి వైచి పెంపునఁ గరంబు, ౨౭ 274

క. చలియింపఁ జేయుచుం గరి, నలె నప్పుడు ప్రీతి నార్చె † బటువిద్యుత్తుల్

గలమేఘముపోలిక; నా, జలజాతుం డంతఁ ప్రోధఁసాంద్రుం డగుచున్. ౨౮

చ. కనదురురత్నకుండలముఁ † గాఁ దనరారుచుఁ దచ్చిరంబు, ని

స్వనమును జేయుచుండఁ దనఁస త్వముఁ బైవయి బొంగుచుండ నా

తనిరథచోదకుండయిన † దానవుశ్చేర్షముఁ ద్రొంచె నశ్వముల్

పనివడి యీడ్చి భ్రాంతిఁ గని † పాలకహీనము తొట సంతటన్. ౨౯ 276

సీ. భ్రాంతంబులొ తడఁశ్వము లిట్లుఁచెలరేగిరథముఁ ద్రిప్పగ మహాఁరాక్షసుండు

స్వందనంబున నుండిఁసంచరించుచునుండె నతిశయభ్రాంతేంద్రియాశ్వవితతి

చెలరేగ ధృతిసుంతఁ గలుగనినగువలె; నాయశ్వములఁ ద్రొంచెఁపారియు; సంత

నవ్వుహాబాహుని † హరిని, సుమాలిదొ తద్రథంబును ద్రొంచి † దారుణాంబ

ఆ. కముల నలరువానిఁ † గని మాలియును సాయ

కాంచితమయి యెప్పుఁసట్టి చాప

మూని పౌరుషంబు † మూర్తీభవించిన

ట్లడరె మార్కొనంగ † నతులగతిని. 3౦

277

చ. హరి నిటు దాఁకి చాపవర † మంతట సజ్యము చేసి చారుక

ర్బురపరిభూషితాంబకసఃమూహము వైచిన నద్ది క్రాంచభూ

- ధరమును జొచ్చునటుల విధంబున నాహరిఁ జొచ్చె; మాలి యి
క్కరణిని వైచు సాయకనిఁతాయముచేఁ బరివీడితాంగుండై. 3౨ 278
- క. మురవైరి చలింపక సంఘరమున నిలువంగఁబడియెఁ ఁ గడుధీరత; ను
స్థిరమతి యింద్రియగణముల, నిరతమ్ము జయించినట్టి ఁ నిత్తలు మనుజుఁగ.
- తే. ఆధు లేమియు బాధింపఁనట్లు దనుజ
శరము లేమియుఁ జేయంగఁ ఁ జాలవయ్యె;
సంతటఁ భూతభావనుండున హరియు
జ్యాప్తనంబు నిగుడ్చి యాఁయునురపైన. 33౪ 280
- క. అరినూదనుండు గావున, శరనికరము మాలి నొంపఁ ఁ జాలినదానిఁ
బరఁగించె; సంబకము లవి, వరవజ్ర తటిత్సనూనఁభానురములుగఁ. 3౪ 281
- తే. మాలి దేహంబు నొంది కఁస్తునిరుధిరముఁ
ద్రావెఁ బాములు క్షీరంబుఁ ఁ ద్రాగునట్లు;
చక్రి యిరీతి నమ్మాలి ఁ జన్యవిముఖుఁ
జేసి దేవత లెల్లను ఁ జెలఁగుచుండ. 3౫ 282
- చ. కరముల శంఖచక్రములు ఁ తార్దుకవర్యగదల్ వెలుంగ నా
యరిమకుటధ్వజంబుల మఁహాధనువుఁ దురగంబులఁ లన
చ్చరములచేత భూమిఁ బడుఁచందముగా నని చేసె; సంతటఁ
విరఘుండు మాలి శౌర్యమునఁ ఁ బేర్చి గదాయుధహస్తుండై తగఁ. 3౬౪ 284
- చ. అరసము డిగ్గి భూధరముఁనగ్రముచుండి పృథ్వీకేంద్రమట్లుగాఁ
బరుగిడి పక్షినాయకునిఁభాలము నాగదచేత నొంచె ¹నీ
శ్వరు యమునట్లు వజ్రమున ఁ శైలము నింద్రునిరీతి; సంతఁ గ
ర్పరవరు నాయుధాభిహారిఁ ఁ బొంకము దూలి ఖగేశ్వరుం డనిఁ. 3౭ 284
- చ. అతిశయ వేదనాతురత ఁ సంఘము క్రుంగఁ జలించి చక్రియు
ద్ధతి యడుగఁటఁ జేసె; నిటు ఁ దానవనాథుండు మాలి సూరతం
బతగనరేణ్యు నొంచుటయుఁ ఁ బద్మనళాత్ముండు నూరకుంటయుఁ
దితిజులు చూచి యార్పుటయు ఁ దిక్కుల నిండెను దన్నినాదముల్. ౪౦ 285
- ఉ. దానవు లెల్ల హర్షమున ఁ దారుణరావము లట్లు చేయఁగా
దానవవైరి వానవునిఁతమ్ముండు చక్కఁగ నాలకించి పెం
పూని పరాజ్ఞులుండగుచు ఁ నొప్పు తొలంగిన పక్షినాయకుం
దా నవు డాదరించి కనుఁదమ్ముల శ్రోధశిఖల్ వెలుంగఁగఁ. ౪౧ 286
- చ. గరుడునిసాధ్వసం బుడిపి ఁ క్రమ్మఱ నాతఁడు చక్కనుండఁగా
గురుతరశక్తిఁజేసి ²యనిఁ ఁ గొంకియు మాలిని జంపు నిచ్చుచే

1 స తయా గరుడేశాన మీశాన మివ చాంతకః-అనిమా. 2 పరాజ్ఞుభో ప్యుత్సస్త్వ మలే

బరగఁగఁ జేసెఁ జక్రమును; † బాధివనత్తమ! రామచంద్ర! యా
నిరుపమచక్ర మత్తఱిని † నిర్భరభాస్కరమండలాభమై. ౪౨ 287

ఉ. కాంతుల నాకనంబు వెలుఁగంగను జేయుచు భీషణాంగమై
యంతటఁ గాలచక్ర మిదె † యంచుఁ దనుఁ గనుఁగొంచు రాక్షసుల్
చింతిల మాలిమ స్తకముఁ † జేర్చె షీతిస్థలి నొక్కవేటునన్;
వితఁగఁ జక్రకృత్తుయి † భీషణమై దనుజేశుశీర్షమున్. ౪౩ 288

ఉ. నెత్తురువాహినుల్ వెడల † నింగి సురల్ తమిఁ బొందఁ బూర్వమ
త్తుత్తమహా సుధారసము † నొక్కటఁ ద్రాగెడురాహుచు స్తకం
బెత్తిన వేడ్కఁ ద్రుంప నది † యెట్లు షీతిం బడె నట్టిభంగిఁగా
నత్తఱి ధూళి బ్రుంగె; నపు † డయ్యమ రేజ్యులు సంప్రచృష్టులై. ౪౪ 289

తే. కలిగియున్నబలంబులఁగొలఁది సాధు
సాధు వంచను శబ్దముల్ † నకలదిశలఁ
బర్వఁ జేయుచు నార్చిరి; † పటుసుదర్శ
నమున మాలి యడంగుట † నమరసీమ. ౪౫ 290

క. కని మాల్యవత్సుమాలులు, దనుజానీకములతోడఁ † దద్దయు శోకం
బున లంక కేగఁ జొచ్చిరి; వినతాతనయుండు కరుణ † విష్ణువుచేతన్. ౪౬

తే. ఊఱడింపంగఁబడి పూర్వ † మొప్పునట్లు
తనరి తనగురుపక్షవాతమున దనుజ
వితతిఁ బాఱఁగఁ దోలె వివృద్ధకోప
చిత్తుఁడయి; యంత దనుజులఁ † జెలఁగి హరియు. ౪౭ 292

సీ. మార్గొని యుద్వృత్తిఁచుహితచక్రంబున నాననంబులఁద్రెంచి † యూర్ధ్వఱింది
గదచేత వక్షముల్ † గడఁగి పిండిగఁ జేసి యట్లై లాంగలనును † నాయుధమునఁ
గంతముల్ ఛేదించి † త్రొత్తలంబున నించి మునంబునన్ శీర్ష † ములఁ బగుల్చి
ఖడ్గంబునుం బూని † గాత్రంబులం జెండి బాణజాలంబులఁ † బడలు పఱచి

తే. యందఱికి నన్నిరూపులై † యాహవంబు
చేయరాక్షసబలములు † చేయునట్టి
దేమియును లేక రాక్షసు † లెల్ల నింగి
నుండి పడి రథిజలముల † నొక్కమాటు. ౪౮ 293

చ. హరియు ధనుర్విముక్తచటులంబకవజ్రతతిన్ మహానురో
త్కరముఁ గలంచె దానవులు † గాసిలి ధూతవిముక్తకేశులై
దురమునఁ జంచలాలతలు † తోరముగఁ గనుపట్టు మేఘముల్
నిరుపమవజ్రసంహతిని † నిల్వక యిట్టుట పాఱుకై వడిన్. ౫౦ 294

క. చని; రిట్లు బాణతతులొ,య్యన వేషంబులను బాప † నాత్మాత్మము లె

ల్లను నేలఁ గూల చ త్రము, లనూనగతి భిన్నములయి ♦ యవనిం బడఁగఁగ.

తే. ప్రేగు లెల్లను వెలికి రా ♦ భీతి లోల

నేత్రములు గానఁబడుచుండ ♦ నిఖిలదనుజ

బలము లున్న త్తనిభములై ♦ పాఱఁదొడఁగె;

సంతసింహార్ది తద్విషఁసంతతవలె. ౫౧

296

చ. కరులును రాక్షసుల్ కలఁగి ♦ గాఢగతిం బరువెత్త నార్వఁగా

హరియును వెంటఁ దాఁకుచుఁ దఁనంతన పిల్చుచు బాణజాలముల్

త్వరపడి వై వ నవ్వితము ♦ బాధల నొందఁగఁ జేయ నాత్మభీ

కరశరజాలముల్ వనల ♦ త్కృష్ణలి నయ్యవి నిండి యుండఁగఁగ. ౫౨

297

క. దనుజాళికాలమేఘము, లనిలాహతకాలఘనము ♦ బట్టుగఁ జలియిం

చెను; జక్రవ్రహరణములఁ, దనువులు తెగ శీర్షములును ♦ ధరణిని రాలఁ.

క. పెనుగదవ్రేటుల మర్కము, లనూనరక్తమున బ్రుంగ ♦ నసివ్రేటులచే

తను రెండుగఁ జీల్చింబడి, తనువులు కన్నడఁగఁ బర్వతంబులపోల్కి. ౫౩

క. వరమణికుంఠలహారము, లురుతరగతి వ్రేలుచుండ ♦ నొక్కమొగిన్ నీ

లరుచుల్ గలమేఘము లనఁ, బరఁగు మహాసురులు నేల ♦ వైఁ బైవై నఁ.

ఆ. పడుచునుండ నీల ♦ పరవ్రతంబులు నేలఁ, బడెడుచందమయ్యె ♦ బాఢి వేంద్ర!

రామచంద్ర! యట్లు ♦ లామధునూదనుఁ, డరుల నెల్లఁ గలఁచె ♦ నాహవమున.

ఏడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮ = ౮ సర్గము.

అథా మాల్యవంతుఁడు మొదలగు రాక్షసులు పరాజయ మొందుట. అథా

చ. వెనుకొని పద్మనాభుఁ డిటు ♦ వీర రాఘముఁ డ్రుంప నెల్లఁచోఁ

గనుఁగొని మాల్యవంతుఁడు వఁగఁ హతశిష్టులఁ గూడి పంగరం

బును విడనాడి యింటికిని ♦ బోవఁ దలంచెను వేల దాటి యం

బునిధియఁ బోవుచందమునఁ ♦ బొంగెడు మాధవు సంతఁ జూచుచు. ౧

మ. అరుణాక్షుండను కోప మూని నకుటం ♦ బల్లలనం ద్రిప్పుచున్

బురుషశ్రేష్ఠుని బద్మనాభుని రణంబున్ జేయుచున్నట్టి భీ

కరగూవుం గని యిట్లు పల్కెఁ; దగునే ♦ శంజాతు! నారాయణా!

నిరతంబై తగు త్తత్రధర్మ మనుచున్ ♦ నీ పేర యూహింపవో? ౨ 303

చ. తెలియవు యుద్ధధర్మముల ♦ తీరు రణంబును మాని పోవుదు

ర్బలులను నుమ్ముఁ బ్రాకృతుని ♦ భంగి వధించెడు వెంటనంటి; యే

* నారాయణ న జానీషే త్తత్రధర్మం సనాతోనవే-అనిమా.

ఖలుండు సరాజ్ఞుఖుండయి వఁగం బరుగై టైడు వైరి జంపునో
తలంప నతండె హంత యన ధాత్రిని బిల్వంబడుక జనార్దనా! 3౪ 304

చ. అతడు సమ స్తపుణ్యముల ధారసి చేసెడువార లొందు స
ద్గతియన నొప్పు స్వర్గమును ధాంచుగ లేడు; దరంబు చక్రముక
వితతగడక గరంబులను వేడుకఁ దాల్చిన నీకు నంగరే
చ్చ తనరినక ద్వేషీయమగు శౌర్యము దోర్బలముక సమస్తముక. ౪౪ 305

చ. కలిగినయంతవ ట్టిదిగో కాలు గదల్చక నిల్చువాడ ని
మ్ముల ననఁ జూపవయ్య! యని ముందుగ నిల్చిన మాల్యవంతు ని
శ్చలగురుమాల్యవచ్చిఖరిచాడ్పునఁ గాంచి వచించె నిట్లు; లా
బలరిపుపోదరుండయిన పంకజనాభుండు విక్రమంబునక. ౩ 306

చ. సురలను మీరు మార్కొనుచు స్తుక్కంగఁ జేయఁగ భీతి నొంది యె
క్కరణిని దిక్కులేక ననుఁ గావు మటంచును వేడ వారి కా
దరమునఁ గొంక కే నభయఁదాన మొసంగితి రాక్షసాభి సం
గరమునఁ జంపువాడ నని కర్బురవర్య! వరం బొసంగితిక. 2 307

ఉ. దానినె కాచువాడఁ; బ్రమదం బిడుకార్యము దేవతాభి కె
ద్దో నిజ మద్ది నాకును మహోత్తమమై యనురాజకంఠె నిం
పై నెగడుక ద్వరం జనుచు నల్ల రసాతలసేమ నిల్చినక
దానవులైన మిమ్ము రణదర్పము పొంగ వధించి తీరెడక. ౮ 308

1చ. అని యిటు లాపరాజ్ఞుఖుల నందఱఁ జంపినపాపముల్ ప్రతి
జ్ఞను నెఱపం దలంచుటను సద్గతిభంగకరంబు లెట్లునా
ననియెడు భావ ముట్టిపడునట్లులుగా వచియించు పద్మనా
భుని సురపాలకుం గ్రుధను బొల్పెడు రక్తసరోజనేత్రునిక. ౮౪ 309

క. కని మాల్యవంతుఁ డాతని, ఘనబాహ్వంతరము నొంచె ధాధతరంబై
తనరారుశక్తిచే; నాదనుజేంద్రుం డిట్లు బాహుదర్పం బలరక. ౯ 310

క. పరఁగించిన యాశక్తియు, నిరుపమఘంటాస్వనంబు నిర్భరమై యొ
ప్పు రమేశువక్షమున జలధరమున మెఱవట్లు పొల్పెఁ దదవసరమునక. ౧౦

2క. వారి శక్తిధరప్రియుఁ డంబురు హేతుఁ డనురుశక్తి భూరితరంబుక

1 అథ పరాజ్ఞుఖసగదోప స్వప్రతిజ్ఞాపాలనప్రస్ఫుత్య నాస్తీత్యాహ-అనవతారికయర్థ మింకఁ జేర్చుచున్న దని గ్రహించుదగు. 2 తత స్తా మేవ చోత్కృప్య శక్తిం శక్తిధరప్రియః- అనిమా. శక్తిధర శ్వివః స ప్రియో యద్య-అని తీర్థలు శక్తిధరప్రియః - సుప్రహ్లాప్రియః మాహేశ్వరార్చనం చిత్త్యం-అని గోవిందరాజులు భేదాభిప్రాయముల నొందిరి. రాముండు కుమార స్వామిచెలికాఁ డనుట సమంజసము గాదు. ఒహుపురాణసప్తతమగు సేత్వరప్రియత్వమే సరిగా నున్నట్లు లోకెచుడు.

గర మాత్మశక్తి దానినె, నురుతరగతిఁ బైకి లాగి యుగ్రానురువై. ౧౦౫

ఆ. వినరివై చె; న్నందఃపితృప్రప్తశక్తి నా, నదియు హరికరచ్యుతాంగి యగుచ
దనుజసల్ల నట్టై ధ్రువఁగాఁ గోసుచు, నతులగతుల నిగిడఁ నంబరమున.

ఆ. అంబనాఖ్యమైన యచలంబు మాహేంద్రి, కోరినట్లు నిగిడిఁ హరిరత్న
భానమానమైనఁపటుదనుజేంద్రవక్షమున నశని గిరిశిఖరమున వలె. ౧౦౬

క. అతిజవమున వ్రాలెను; నా,దితిజుఁడు తచ్చక్తిభిన్నఁదివ్యకవచుఁడై
క్షీతిఁబడియెమూర్ఖ గ్రవ్యుఁగ, మతివిభవముతోఁచనవుడఁమరలస్త్వత్రిఁగనొ

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డంతఁ గడుఁధైర్యము మీఱి మహాచలంబు నాఁ
గనఁబడి కంటకస్త్రతతిఁ గ్రాలుచు నాయనమై వినీఁహా
ఘనతరశూల ముద్ధతిని గైకొని మాధవువక్షసుందు పై
చెను; నమరప్రియుం డగుచుఁ జెచ్చెఱి నింద్రసహోదరుం గ్రుధఁ. ౧౦౭

తే. పిడికిటన్ నొవ్వఁజేసి యాఁవెడఁగుదనుజుఁ

ఊక్కధనువంతదవృత్తాఁ నొదిగె వెనుక;

కంత నంబరముననుండి యద్భుతముగ

మేలు మేలను శబ్దంబు మించె మిగుల. ౧౦౮

317

చ. హరి నిటు నొంచి యంత వినఁతాత్మజు నొవ్వఁగఁ జేసెఁ; దాన్మువ్విఁడ
క్కరణిని నొంచుదానవునిఁ గన్గొని క్రోధము నొంది పక్షవా
తరయమునం బ్రభంజనుఁడు తద్గయు నెండినపత్రరాజిని
ర్భరముగఁ దూలఁ జేయుగతిఁ బాఱఁగఁ జేసె; నుమాలి యంతటన్. ౧౦౯

ఆ. వై నతేయపక్షవాతవిద్రావితు, నన్న మాల్గవంతుఁ నచటఁ గాంచి
స్వబలములను గూడి చనియె లంకాపురి, కభిముఖుండు నగుచుఁనవచుతిఁగని.

చ. గరుడునిపక్షవాతమున గర్వము నీడి తొలంగితిం గటా
దుర మిఁకఁ జాలు నంచుఁ దనతో వెనుకంజల వేయు రాక్షసో
త్కరములతోడ లంకకును గ్రవ్వుటి సిగ్గునఁ బోయె; నోమహీ
వరి! రఘునందనా! దనుజపర్యులు శ్రీహరిచేత నివ్వీధిన్. ౧౧౦

320

సీ. పెక్కుసారులు హతఁవీరులై చేపిడి సంగరంబున నపఁజయము గల్గఁ
జేయఁగాఁబడి; రిట్లు శ్రీహరితో బోరఁజాలక వారెల్ల సాధ్యసార్ది
తులునయి లంకతో నిలువంగ నొక్క భార్యలతోఁ గూడఁ పటురయమునఁ
బాతాళమునయందు వనియింపఁ బోయిరి; ప్రఖ్యాతవీరులై పరఁగునట్టి

తే. వార లెల్ల నుమాలిని బ్రభువుగాఁగఁ
గొలిచి పాలకటంకటాఁఖ్యలలితతర
నంశమును బొంగఁజేయుచు పఱలుచుండి;
రాహవంబున నీచేత ననురవరులు. ౧౧౧

321

క. హతులైరో యోగ రెవ్వరు, షీతిపైఁ జౌలన్త్య లనఁగఁ ధిక్కిక్తిని ను
న్నతముగఁ బొందిన యాయా, దితిజేంద్రులు వారెవారె ధిక్కివిధవాధ్యాయ!

ఆ. మాలిమాల్యవత్సః మాలులు పౌలన్త్య కుబజలకును దలఁపఁగూటపురుషు
లగుచుఁ బ్రబలులగుచు ధి నారాఘణకంఠె, సకలవిధములం బ్రశస్తతకులు.

చ. *దనుజుల వారలం ద్రిదశఃపన్యసఁ జంపఁగ శంఖచక్రముల్
ఘనగదయుం గరంబులఁ దఁగఁ వెలుఁగొందు మురారి తప్ప నిం
క నెవఁడు చాలు?; నీవనఁగఁ ధి గంజదళాక్షుఁడు దేవనాయకుం
డనఁదగు నాననాతనుఁడ ధి వౌదువు రాఘవ! మాట లేటికి. ౨౬ 324

క. మాయాగృహీత దేహుఁడ, వీయసురులఁ జంపఁబూని ధి తిట్లు ప్రభుఁడవై
యేయెడల నజేయుఁడవై, పాయక గతధర్మములను ధి బాదుకొలుపఁగఁ. ౨౭ ౩౨౫

క. అనుకూలమైన కాలంబున నాలస్యంబు చేయుఁ ధి బూనక జన్మం
బును గనుచు ధర్మరక్షణ,మును జేయుచు శాస్త్రవపధఃమునఁ దగు పూన్కి.

క. ఓనరించుచు శరణాగత,జనవత్సలుఁడవుగ నొప్పి ధి త్తుమఁ బొల్తువు రా
మ! నినుం బొగడం దరమే; దనుజులయుత్పత్తి దీనిఁ ధి దధ్యముగాఁగఁ. ౨౮ ౩౨౫

తే. ఆనుపూర్విగఁ దెల్పితి ధి నవనినాథ
సత్తమా! రావణాసురుఁడన్తము నీక
వానితనయులయుత్పత్తి ధి వానిమహిమ
మెల్లఁ దెలిపెద వినవయ్య! ధి యినకులేశ! ౨౯ 328

క. చిరకాలంబు నుమాలియు, జరియించె సహతలమునఁ ధి జక్రిభయమునం
గర మార్తినొందుచు గ, ర్బురులెల్లనుదన్నుఁ గొలుపఁబొగులుచు నెదలో.

క. తనయులు వారలతనయులు, తనతో నుండంగఁ జక్రి ధి తటిమినకతనక
మనుజేంద్ర! యవుడు లంకను, ధనవతి నివసించి యుండెఁ ధి దగినవిధమునక.

ఎనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯ - వ సర్గము.

అథా సుమాలి తనపుత్రికయగు శైకసి విశ్రవసునియొద్దకుం బంపుట. అథా-

చ. జరగెను గొంతకాల మిటు ధి చక్రిభయంబును నుంత వాసిక
ద్యురవతియకా సుమాలియును ధి బొంగెడువేడ్క రసాతలంబు వా
సి రమణ మర్త్యలోకమును ధి జేరి చరించె నమన్తదిక్కులక;
నిరుపమనీలవారిదవినిర్మలదేహము చెన్నమీఱఁగఁ. ౧ 331

తే. తప్తకాంచనకుండలఁదీప్తు లొలయ
బద్ధమును బాసి యొప్పు శ్రీవలె జెలంగు

* ధివా స్మారా యుక్తో నేష శ్చయర్షాహు స్సనాతనః-ఆనిమ

పుత్రికను గైకసిని గూడి ధూమి నెల్లఁ

దిరుగుచు నొకానొకప్పుడు ధరణీ నొకట ౨౪

332

చ. తనజనకుం బులన్త్యమతఃతల్లజు విశ్రవన్ మహీసురున్

గనుఁగొనుకాంక్షమీఱఁగ నికానివిభూతిఁ జెలంగుపుష్పకం

బును దమి నేక్కిపోవు సురఃపుంగవునంతటివాని యక్షపున్

ధనదుని దాఁ గనుంగొనియె ధారుణపాపకనూర్య తేజనిన్. 3౪

333

తే. నేవ్విచ్చు జనువానిఁ గనుఁగొని యెంతో విస్త

యమునఁ బాతాళమున కేగి యసురహితముఁ

గోరి మతిమంతుఁ డౌటచే సారతరఫ

లంబు గలుగంగఁ జింతించె లలితరీతి. ౫

334

క. దనుజులు విమలశ్రేయముఁ, గనఁజాలు నుపాయ మెద్ది? కార్యం బెది చే

సిన వృద్ధి నొందువార నొ, యని మదిఁ దలపోసి యాతఁ డాత్మతనూజన్. ౫౪

తే. ¹కై కసిని బిల్చి యిట్లనిఁకర్చురపతి, యశా సుమాలి వచించె; నో యాత్మజాత!

తగినవరునకు నిన్నియ్యఁ దగిననచుయ, మిద్ది యలరా రెయోవన మిపుడశీనకు.

సీ. పాణినంగ్రహణంబు ప్రార్థించినం దిరన్కూర మొనర్తువో వారికోర్కి

నీ వని భీతిల్లి నిన్నెవ్వ రడుగరు; మే మెల్ల నీచేయు మేలున నిల

బ్రఖ్యాతి నొందఁగా వాంఛించువారము ధర్మబుద్ధులమాటఁదనయ! నీవు

భార్గవివలె సర్వపాపనశనయుక్త వింక నొక్కటి గల దేమి యనినఁ

తే. ²గన్యకుం దండ్రియాట నిక్కముగ దుఃఖ

కరము; మర్యాదఁ గాంక్షించు పురుషులకును

సందఱకు నేవరుండు కన్యనువరించు

ననుట తెలియంగఁ బడమి నోయనుఁగుఁదనయ! ౯

337

క. జననీవంశముఁ దనప్రియ, జనకునీవంశంబుఁ దాను జక్కనివరునిం

గొని కాపురిమ్ము చేసెడు, ఘనవంశముఁ గోరుచుండుఁ గన్య సుపుత్రిన్.

తే. ఎట్లు చారిత్రభంగ మీయింతి కిలను

గలుగకుండునో యనుచు నీకులము లొగిని

సంశయము నొందుచుండు; నోధాధుశీల!

యట్టి నీ విప్రు మునివర్యుఁడై యెసంగి. ౧౦

339

చ. అనువముడై ప్రజాపతికులారణంబుగఁ బుట్టి విశ్రవో

వినుతమహాహ్వయంబుఁ గని యృత్తిని ఖ్యాతిని గన్న మేటినిన్

గనఁ జను మీవె యన్యహితుఁ గాంక్షలు పొంగ వరింపు మోనుతా!

ధనవతి యెట్టివాఁడో యటు తా రలరాదుచు సూర్య తేజులై. ౧౧౪ 340

1 పుత్రి! ప్రజాపతి ౨ యం యాననం తే ౩ వివర్తతే-అనిమా. 2 కన్యాపితృత్వం దుఃఖం వా గన్యేనం మానకాంక్షాణామ్-అనిమా.

తే. చెలఁగుతనయులు నీకును † గలుగువారు
సంశయం బింతయును లేదు † సాధుశీల!;
యనిన నాకన్య తండ్రివాఁకృమున నూను
గౌరవంబునఁ గైకొని † కదలి యవుడె. ౧౨౫

341

క. మునినియతిని విశ్రవసుం, డనూనతపమాచరించు † నావనమునకుం
జనియెను; దదవనరంబున, మనుజేంద్రా! యప్పుల స్త్యఃపహనితనయుఁడుక. ౧౩

తే. అగ్నిఁ బ్రణయించి హోమకార్యంబు జరపు
చుండె నాయాంతి తనతండ్రి † చండవిక్ర
మాదులక ఖ్యాతుఁడౌనుగా † యతనీతనయ
నౌట నే గౌరవార్హునె † యగుదు ననుచు. ౧౪

క. జనకునియందలి గౌరవమును నమ్మి చతుర్థశుచినిఁబోలి వెలుఁగునా
ముని *దారుణమగు నత్తజీఁ, గనఁబోయి తదీయపదయుఁగనికటమందుక.

ఆ. ఆననమును వంచి † యువని సంగుష్ఠాగ్రమునకు మరల మరల † నొసర రాచు
చుండె; బూర్ణచంద్రుఁనొప్పునఁ దగుమోము, గల్గి సుకటియైనఁకాంతఁజూచి.

క. పరమోదారుండై ముని,వరుఁ డిట్లును స్వీయదీప్తిభాసురుఁ డగుచుక
నరసిజలోచన! యెవ్వని,వరపుత్రివి నీవు కార్యభారము చేసిక. ౧౬ 343

చ. మనమునఁ బూని నన్ను బహుఁమానము మీఱఁగఁ గాంచవచ్చితో;
పని యిది హేతు విద్ది యని † పల్కు యథార్థము భద్రమాను నీ
కని వచియించు మానికీ గృతాంజలియై యిటు పల్కె; నోమునీ
శనికరపూజితా! తెలుపఁజాల మదాగమనప్రవృత్తులక. ౧౮

347

క. అనుపమమగు మీనుహిమం,బుననే నాయభిమతంబుఁబోల నెఱుఁగఁ జా
లినవారు మీరు యొక్కట, వినిపించెద బ్రహ్మమాని! † విశ్వసతయశా! ౧౮౫

చ. జనకునిశాసనంబున నె † చయ్యన వచ్చితి మిమ్ముఁ జూడ, నక
జనములు కైకనీ యచుచుఁ † జక్కఁగఁ బిల్తురు, నేను జెప్పనొ
ప్పినవిషయంబు లివ్వె యింకఁ † బ్రీతిని దక్కిననాయుదంతముక
మునివర! నీవె యారయఁగఁ † బోలు మహాత్ముడ వౌట నం చనక. ౧౯౫

మ. తరుణీవాక్యము నాలకించి చుదిలో † భ్యానించి తద్వార్త నా
దరణం బొప్ప నెఱింగి యిట్లనియె నోతనీవ్వి మదాత్తేభసుం
దరగంభీరగతీ! యెఱుంగఁబడియెం † ద్వచ్చిత్తవీధీలన

త్పరమాష్టాకరప్రపుత్తి యిదె చెప్పుం బూనితిం బ్రీతిచేక. ౨౦౫ 350

క. నావలనం బుత్తులఁ గనఁ,గా నలచినదాన వీవు † కాని మ్మటులే
భావజకేళిని దేలం,గా వచ్చు నటంచుఁ బెండ్లికార్యము జరపెక. ౨౧ 351

- తే. పరిణయంబాడి శాస్త్రోక్తః పద్ధతి నిటు
 లామెతోఁ గ్రీడనల్పుచు ♦ సమలధర్మ
 మతియైన విశ్రవసుఁ డిట్లు ♦ మరలఁ బలికె
 భార్యఁ గైకసినిం గాంచి ♦ ప్రమద మలర; ౨౨ 352
- ఉ. దారుణమైన కాలమునఁ ♦ దన్వి! ననుం గనవచ్చి తీవు త
 త్కారణ మారయం గలుగఁగఁ దగినట్టి ఫలంబుఁ దెల్పెదన్
 సారసనేత్ర! పుత్రులను ♦ జాలఁగ దారుణకృత్యులన్ మహా
 దారుణరూపులన్ నశతః దారుణచి త్రజనప్రియాత్ములన్. ౨3 353
- ఆ. క్రూరకర్ములైన ♦ ఘోరరాక్షసులను, గనుదు వీవు చారుకటివిలాసి
 నీ! యనంగ నామె ♦ యాయు త్తచుస్వాంతు, భర్తఁ గాంచి మ్రొక్కిఁపలికెనిట్లు.
- సీ. బ్రహ్మవాదివి నీవు ♦ భగవంతుఁడవు గాన నిట్టి నీవలననే ♦ యిట్టి క్రూర
 కర్ములౌ తనయులఁ ♦ గన నొల్ల నావయి దయఁ జూపఁ దగునని ♦ దార యిట్లు
 ప్రార్థింప నమ్మనిఁపతియును మరల నిట్లనియెను రోహిణి ♦ నాత్మదారఁ
 గని పూర్ణశశి చల్చుకరణి; నోశుభనక్రజలముహా! కడపటఁ ♦ గలుగఁజోవు
- తే. తనయుఁ డన్న త్కులాచారమునకుఁ దగిన
 వాఁడు ధర్మాత్మఁడునునయి ♦ వర్ధిలంగఁ
 గలఁడు; నా విని యామునిఁకాంత నుంత
 యూఁజిలి యుండె; గాల ము ♦ ట్ట్రొక్కరీతి. ౨౪ 355
- క. ఒకకొంత గడచె సంతట, ఒకలజగత్తులో భకరు డశక్రీవుని భే
 తికరాకారుని రక్కసు, వికటమహాదంష్ట్రుఁ దనయు ♦ వింశతిభుజునిన్. ౨౫
- క. అరుణోష్ఠ దీప్తమూర్ధజు, సురుతంముఖు సంజనాద్రిఁమొప్పున నలువై
 పరఁగుక శేఖరమునఁ దగు, గురుమూర్తిని గాంచె నట్టి ♦ కొడుకు జనింపన్.
- తే. పలలభక్షకములుగాఁగఁబరఁగు నక్క, లగ్నిచుంటలుకబళంబులట్టులుమినె
 దిరిగె నపసవ్యగతులనుఁదీనవక్త్రములను పలయంబులుగ భయముగలుగంగ.
- *చ. ఘనములు రక్తముం గురిసి ♦ గాఢరనంబు భయంకరంబుగా
 వినఁబడఁగా ఖరధ్వనులఁ ♦ బెల్లుగఁ జేసెను; వ్యోమమందు న
 వ్వనరుహబాంధవుండు రుచిభాసురుండై యులరారకుండె, మే
 దిని బడియెన్ మహాల్క్మ లోగి ♦ దిద్దిర భూమి చలించె నెంతయున్. 3౬ 356
- చ. అతిభయదంబుగా వినరె ♦ నత్తటి వాతము, లెట్టివారియు
 ద్ధతికిని తోభముం గనక ♦ తాను జెలంగు సముద్రుఁ డార్దుండై
 మతివిభవంబు దూలఁ బలుఁమాటుచు తోభము నొందె; సంత నా
 సుతునకు బ్రహ్మతుల్యుండయి ♦ శోభిలు విశ్రవసుండు నెప్పుదిన్. 33 357

తే. పదిశిరంబులతోడ నుచ్ఛ్వాసము నొందె, గాన నీతఁడు భూస్థలిఁ ♦ గాంచుఁ గాక
తా దశగ్రీవుఁ డనుపేరుఁ ♦ దగినరీతి; ననియె నవ్వలఁ గైకసి ♦ యాత్మజాతు.

క. ఘనబలునిఁ గుంభకర్ణునిఁ, గనియెను నవానిమేను ♦ గాంచు ప్రమాణం
బును మించినతనుమానము, గనువాఁడు జగంబులందుఁ ♦ గలుఁగఁడురామా!.

తే. వారితర్వాతఁ గైకసి ♦ పేర శూర్ప

ణఖయనం జను వికృతానం గుమారి

కను గనియె; నంతఁ గైకసిగర్భసుందుఁ

గడపటితనూజుఁ డొక్కఁడు ♦ గలిగె రామ!.

363

క. తనయుం డాతఁడు ధర్మఁబున నొప్పెడు స్వాంత మలరఁ ♦ బాలించి మహాకీ
ర్తిని మించె విభీషణుఁ డనఁ, గ నాతఁ డుదయింప దేవగణములు ప్రీతిఁ.

క. కురియించిరి సుమచ్ఛస్త్రిని; నురుదుండుభు లట్టై మ్రోసె ♦ సురపథమున ని
ర్జరులకుఁ బ్రాణప్రదమై, పరమంబగు సాధుసాధు ♦ పదయుతమగుచున్.

ఆ వాక్య మొండు దివిసి ♦ బరఁగె వినంబడు, నట్టు లాకుమారు ♦ లన్మహాట
విని మహాజనులను ♦ వృద్ధిని బొందిరి, దశవదనుఁడు వెలసి ♦ తనయులందు.

క. కూరుఁడు జగదార్తికర, ప్రారంభుఁడు నగుచు బాహుబలమున నొప్పె
సారబలుండు ప్రమత్తుండు రాజధర్మకృత్సులై న మునివరుల్.

367

తే. శ్రాస మొందఁగఁ జేయుచు ♦ నానఁ ద్రిజగ

ములను భీతిలఁ జేయుచుఁ ♦ జెలఁగి నిత్య

తుష్టుఁడై స్వేచ్ఛఁ జరియించె ♦ దుష్టుఁ డగుచు;

నతనియనుజన్ముఁడై ధర్మఁపతియు నగుచు.

368

క. అనయము ధర్మమునందే, తనవృత్తి వెలుంగఁగా నంకం బధ్యయనం
బును నియతాహారమ్మును, డనకుండు విభీషణుండు ♦ తా సలరారెన్.

చ చనియెను గొంతకాల మిటు ♦ సాధుచరిత్రుఁడు విత్తనాయకుం
డనుపమకీర్తిశాలియగునట్టి కుబేరుఁడు పుష్పకంబుపై

జనకుని జూడవచ్చె; రుచిసాంద్రుఁడు విత్తవుఁ డిట్లు రాఁగ నా

తనిఁ గని రాక్షసోదితసిఁతాఁతకుబుద్ధిని బొంది యంతటన్.

370

క. తనపుత్రు దశగ్రీవునిఁ, గని కైకసి యిట్లు లనియెఁ; ♦ గడుఁ దేజమునన్
గనఁబడు వైశ్రవణుని న, న్నను జూడుము భ్రాతృతన్ మనంబునఁ గనినన్.

తే. సమముగా నుండుఁ గడ మీకు, ♦ సతతతేజ

నతని నిట్లున్న నిన్ను నియ్యదనునఁ గనుఁ

గొనుము తెలియును భేదంబు; ♦ తనయ! యమిత

విక్రమా! యెట్టి యత్నమ్ము ♦ వీస్తృతముగ.

372

క. ఒనరించిన ధనపతివలె, గనఁబడుదువో యత్న మట్లుగఁ జేయుము వే;

యను తల్లిమాటఁ జక్కఁగ, విని శూరుండైన యతఁడు † వేడుకమీఱఁ. ౪౪
 క. కనియెను నతులామృత్తుంబును నంతఁ బ్రతిష్ఠ చేసెఁ † బూని ధనపున
 ట్లనుపమ తేజముఁ గాంచంగ నిట్లు వచియించె దల్లిఁ † గైకొని గనుచుఁ.
 తే. అంబ! నత్యము వచియింతుం † నన్నతోడ, నముఁడనోయధికుండనో † సరగనగుదు
 నతుల తేజంబునం గాన † నాత్మఁ గల్గు, తాపమునుమానవన్మ! యి † త్తరుణమందు.
 చ. అని యిటు లూఱడించి మది † నందినకోపముచేత నప్పుడే
 యనుజలఁ గూడి దుష్కర మి † దౌ ననఁ జాలు తపంబు చేయ నె
 చ్చనమున నిశ్చయించుకొని † మామకవాంఛను నత్తపంబుచే
 తనె యిటు నొందువాఁడ నని † తద్దయు యత్నము చేసి యంతటఁ. ౪౭౫
 క. తనకోరిక ఫలియింపం, గను జేయు తపంబుఁ జేయఁ † గా గోకర్ణం
 బను నాశ్రమమున కేగెను; దనుజేంద్రుం డంత నచటఁ † దమ్ములతోడఁ.
 ఆ. ఉగ్రవిక్రముఁడయి † యుగుతపం బొనరించి, దానిచేత నప్పి † తామహుండు
 మోద మందఁ జేసె † నాదయానిధి జయా, వహవరముల నిచ్చి † వఱలఁ జేసె.
 తొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦-వ సర్గము.

శుక్ల బ్రహ్మ రావణకుంభకర్ణ విభీషణులకు వరముల నిచ్చుట శుక్ల

చ. అన విని రామచంద్రుఁడు మ † హామునితో నను నన్నదమ్ము లా
 వనమున నుండిరో యెటులు † భద్రదహా తపమాచరించిరో
 వినవలతుఁ మునీంద్ర! యన † వేడుక మీఱ నగస్త్యమాని యి
 ట్లనియెను బ్రీతమాననుని † నారఘరామునిఁ గాంచి యోవిభూ!. ౧౫ 379
 చ. గుగుబలులై మహావ్రతముఁ † గోరి యొసర్పఁగఁ బూని యానహో
 దరులు మహోగ్రధర్మములఁ † దా రొనరించెడు వేడ్కఁ జొచ్చి రా
 ధరణిని; గుంభకర్ణుండట † ధర్మపథస్థితుడై మహామతిఁ
 నిరతము నిల్చి గ్రీష్మమున † నిశ్చలభక్తి దపంబు చేయుచుఁ. ౨౫ 380
 క. పంచాగ్నిమధ్యమంబున, నంచితశతి నిల్చి వృష్టి † యవనిఁ గురియఁగాఁ
 గాంచి తదీయజలంబున, ముంచుచుఁ దనమేను సంప్ర † మోదము మెఱయఁ.
 క. వీరాననంబు గైకొని, యారీతిఁ శిశిరకాల † మందు నియతిమైఁ
 గోరి జలంతరమే యా, ధారంబుగ నయుతసంఖ్యఁ † దగువత్సరముల్. ౪౫
 తే. తపమొనర్చెను ధర్మత † త్పురత నియత
 మానసుండయి నత్పథ † మూని యిట్లు
 కుంభకర్ణం డొసర్ప; నె † క్కొను ముదమున
 నవ్వీభీషణుఁ డతిశుద్ధుఁ † డగుచు నియతి. ౫౭

సీ. ధర్మచిత్తుండయి ధర్మపరుండయి తనపాద మొక్కండు ధరణి నిల్చి
యైదు వేలేండ్లు నియమము తప్పకయుండఁ దపమొనర్చెనుదానిఁకపరిమితము
దము నొంది యచ్చరల్ ధర్మ నాట్యమాడిరి త్కోభిల్లియును దేవకూటమతని
వయిఁ బుష్పవృష్టిని బరంగంగఁ జేసిరి; తరువాతఁ బంచవత్సరసహస్ర

తే. ములు దినేశ్వరుఁ గనుచు నిర్మలహృదయము
వెలయ న్నావ్యధ్యాయధృతచిత్తవిషయఁ డగుచు
సూర్యుని సక్తబాహుఁడై యొక్కపాద
మవని నిల్చియె తపము చేయుంగఁ దొడఁగె ౮

884

క. సురలకు నందనమున నెక్కరణిని గాలంబు జరగఁ గ్రవ్యాదవరుం
డురుమతియునొ విభీషణుఁ డరాతిహరుఁ డిట్లు నియతుఁడై తపమానఁ.

తే. జరగఁ బదివేల యేండ్లంతఃసహజ లక్ష్మి, దశగళుండు గ్రమై నట్టితపముచేయఁ
బూని యాహారమేమియు మానివేయి, వత్సరములుండి వేయవత్సరముతుది.

క. తనశర మగ్నికి నాహుతిఁగను జేయుచు నిట్లు నియతి గడలుకొనఁగ వాం
ఛను బూని తపము చేయఁగను దొబ్బిది వేలయేండ్లు గడచె శిరములుఁ.

క. అనలునకుఁ దొబ్బి దాహుతిఁగను జేయఁబడియె; నంతఁగడుఁబూన్కిదపం
బును జేయఁ బదవవేయియుఁ, జనుదెంచెను బదవశరము బ్రవీలనున కెలమిఁ.

తే. ఆహుతిగ నీయ భేదింప నాత్మఁ దలఁచు నవసరంబునఁ గిన్నరఁదివిజమాని
వరులతోఁ గూడి పరమేష్ఠియగుదెంచి తత్తపంబునకుంబ్రితచిత్తుఁడగుచు.

క. మనమున మెచ్చితి నీతపమునకు దశగ్రీవ! వత్స! భూరినియతిచే
ఘనమగు నీతప మనుచుఁ, దనకరుణం దెలియవలచె దశవదనునకుఁ. ౧౩

క. వర మడుగుము ధర్మజ్ఞా! త్వరపడి నీమదిని గల్లువాంఛ యెదియు నేఁ
గరుణ నొసంగెద నీదగు, పరిశ్రమం బిది కాదు ఫలరహితముగఁ. ౧౪

చ. అనిన దశాన్యుఁ డెంతయును హర్షము పొంగెడునాత్మతోడ నా
వనరుహసంభవాంస్థివరఃవారిరుహంబులు సోక మస్తకం
బును దగ వంచి మ్రొక్కి పరిపూర్ణమనోరథ ముబ్బు నాకు నం
చనుపమహర్ష గద్గదఃసునితవాక్కునఁ బల్కె నిష్పిధిఁ. ౧౫

892

చ. వనరుహసంభవా! జగతి పర్ధిలు ప్రాణుల కెల్ల సంతతం
బును మృతినండి తప్ప నొక పోలిక వేఱఁభయంబు గల్గ దే
మన నిలమృత్యుతుల్యుఁడగు పట్టి విరోధియ లేడు గాన నే
మనమున నిర్దరత్వమును మంచి దటంచుఁ దలంచి కోరెదఁ. ౧౬

898

చ. సరసిజనూతి రావణుఁడు స్వాంతమునం గల కోర్కెఁ దెల్పు ని
క్కరణి వచించె; వత్స! దశశకంధర! సర్వవిధంబులందు ని

- ర్జరతయు నీకుఁ గల్గదు వరం బటు లియ్యఁగఁ గాదు నాకునుఁ
వరము నుటొక్కఁ డారసియె ♦ వాత్సవ కోరుము దాని నిచ్చెదన్. ౧౭ 894
- క. అని లోకకర్త యీవిధమునఁ జెప్పిన చాకువాక్యమును విని పరమే
ష్ఠిని గాంచి ముందు నిలువఁగను బడి దోసిలి యెసంగఁగా నతఁ డనియెన్.
సీ. గరుడోరగులచేత ♦ గంధర్వదైత్యరాక్షసులచే యక్షసింహులచేతఁ
జావకుండఁగ నాకు ♦ శాశ్వతా! లోకేశ! వర మిచ్చు వీరి కృపధ్యుండనయి
సంచరించెద; నింక ♦ తమగల్లు నితరజంతువులందు సుంతయేఁదోచకుండుఁ
జింత నా కెభ్యంగిఁ ♦ జెలఁగి నేమానుపాదినీఖలప్రాణులఁ ♦ దృణము లట్లు
- ఆ. తలఁచువాఁడ దేవతతిపూజితా! భయం
బనఁగ లేదు నాకు; ♦ ననుచు నిట్లు
దశవదనుడు పల్కు ♦ దాశరథీ! ధర్మ
మతి పితామహుం డృఢుర్వ్రముతుండు. ౨౦౫ 896
- చ. విని డనుజేంద్ర! నీవు నను ♦ వేడుకఁ గోరినయెల్లె యాను నీ
మనమున మోద మందు మని ♦ మన్ననతో మఱియున్ వచించె; నిం
కను గల దొక్క పల్కు వినఁగాఁ దగు నీ కది మేలుఁ గూర్పు నో
దనుజపరేణ్య! పావకహుతంబులు నీతల లెల్లఁ దక్కుగన్. ౨౦౫ 897
- క. అనఘా! పూర్వవిధంబునఁ, గనఁబడి యలరారు; మఱియుఁ ♦ గ్రవ్యాదవరా!
*విను మొక్క వరము నిచ్చెనఁ, గన నద్ది దురానదంబుఁగాఁ జెల్వారున్. ౨౦౮
- చ. మనమున నెట్లు కోరుదువా ♦ మామకవాక్యముచేత నట్ల నీ
తను విది యొప్పుచుండఁ జూము ♦ దానవనాయక! యంచుఁ బల్కు న
వ్యసజవిభుండు చెప్పినటు ♦ పంక్తిగళాస్యము లెల్లఁ బూర్వరీ
తిని నలరారె మొల్చి కడు ♦ దీప్తుల మించుచుఁ జిత్తరీతులన్. ౨౦౯ 899
- తే. ఇట్లు దశకంఠునకు వర ♦ మిచ్చి బ్రహ్మ
యంతట విభీషణునిఁ గాంచి ♦ యమలవాక్కు
లలర నిట్లని పల్కె; నాయన! నితాంత
ధర్మబుద్ధివి సుద్రతతత్పరుఁడవు. ౨౧౪ 400
- క. వర మడుగును యనిన న్వీని, నిరతము ధర్మాత్ముఁ డగుదు ♦ నెగడును గానన్
సురపాలకునకు నతు లిడి, సురుచిరగుణరత్నవిధునిఁబొప్పునఁ దగుచున్. ౨౧౫
- చ. అలరి వచించె నిట్లులు కృతార్థుండ నోభగవంతు! నాకు ని
మ్ముల వర మీయ వచ్చితివి ♦ మూలము లోకుల కెల్ల నీవెఁగా
తలఁపజగద్గురుండవు నితాంతనయన్ ననుఁ జూతువేని కో
ర్కులఁ నొసఁగంగఁ జిత్తమునఁ ♦ గోరుదువేని వరంబుఁ గోరెదన్. 3౦ 402

క. పరమాపదలం బొందిన, తరుణంబుననై న ధర్మ, తత్పరమగుచు

బరగెడునటు నాచి త్తముఁ, గరుణింపుము ధార్మికుండుఁకడు ఘనుఁడు గదా.

*క. విను శిష్యతంబు గాకయె, వనజభవా! నాదుచి త్తవత్తనమునకు

గన నర్పించె నవిధంబున బ్రహ్మ, స్త్రంబుఁ బ్రమదమున నా కిమ్మా. 3౧ 404

సీ. బ్రహ్మచర్యాదికాశ్రమముల నెట్లెల్లు నాబుద్ధి వానిఁ బొందంగఁ గోరు

చుండునో యందందు * నురుతరధర్మిష్ట యగునట్లు నరమియవయ్య, తత్త

వర్తధర్మంబుల * నరసి పాలించెద; భగవంత! వర మిదె * తగఁ బరమ ము

దారము; నత్యంతధర్మయుక్తంబునం చని గోరితిని హితఁమాట; జగతి

తే. ధర్మమం పనుర కుతా * నిర్మలులకు

నుంత దుర్లభ ముండదు * శుభగుణాధ్య!

యనిన సుప్రీతుడయి బ్రహ్మ * యవ్వీభీష

ణునకు నిట్లని చెప్పె నోయనఘ! వినుము. 33

405

క. మన మీవిధమున ధర్మంబున నలగుచు నీకుఁ గల్గె * బుధనుత మగుచు

గనుక వరం బిటు గోరితి, ననూనగతి నట్లె నీకు * నగు సాధుమతీ!. 3౪ 406

క. అరిమాననా! విభీషణా!, నురరిపుకులమందు జనియుఁ * జొప్పడియును ధ

ర్మరతిక నీచిత్తం బి, క్కరణిం బాలుపొందె దానఁ * గడు నలరితిఁ జా!. 3౪౫

క. ఒనఁగితి నమరత్వము నీ, కసమానవరంబుగాఁగ; * నంచని మది నిం

పెనలూరు వేడ్క వీడ్కొని, చిసగుహజని కుంభకన్ఠవిషయముఁ గనఁగన్. 3౫

చ. మనమున నెంచి యాతనికీ * మానసవాంఛయుఁ దీరునట్లు తాఁ

జని వర మీయ నెంచు వనజప్రభవుం గని నిర్ణయతే భయం

బునఁ గరముల్ ముడించి సురప్రాజితపాదసరోరుహా! మహా

దనుజుఁడు వీడు దుష్టమతి * దర్పననుగ్రుడునై చెలంగుటన్. 3౬౫ 409

చ. పరముల నీయ నెంచకుము * వానిభయంబున లోకజాల మె

క్కరణి భయంబులం గనునొ * కావుము దేవ! యటంచు నిగ్ధరే

శ్వరులను వేడుచుండునొ భావన్తతి కెంతయుఁ గ్రొత్తగాదుగా;

పరమకృపాకరా! యితఁడు * పాపమనీషుఁడు నందనంబునన్. 3౭౫ 410

తే. సంచరించెద నస్పృశస్తకంబు

నింద్రుననుచరదశకంబు * నెంతమంది

యో మహాన్ములు మానవు * లొక్కరీతి

నేడ్చుచుండఁగ మ్రొగె నింకేమి గతియొ. 3౮

411

క. పరములఁ బొందినతటి ని, క్కరణిం గావించె నితఁడు * క్రౌర్యంబునెన్నున్

పరములనే పొందినచో, నరసి జగత్తయము మ్రొంగు * ననురుఁడు వేడ్కన్ 3౯

* అఃషీతిం చ బ్రహ్మస్తం ధగన్త ప్రతిభాతు మే-అనిమా.

- క. వరదంభంబున వీనికి, గురుతరమోహంబు నీవు ♦ కూర్చుము దేవా!
నిరతోపకృతియు లోకోత్కర్షములకొ దీన సమ్యతం బితనికి నా. ౪౦ 413
- తే. ఇదియె వీనికి శిష్యుయె ♦ యెనఁగుఁ జమ్ము
*చారురుచిసాంద్ర! యనుచు నిర్దరులు తెలుపఁ;
బద్ధసంభవుఁ డగుబ్రహ్మ ♦ పద్మనయనఁ
బద్ధమాలిని శారదఁ ♦ బత్నిఁ దలఁచె. ౪౧ 414
- చ. మనమున నివ్వీధిం దలఁప ♦ మానిని శారద పార్శ్వస్థీమఁ దోఁ
చెను; బతివ్రక్కనన్ నిలిచి ♦ చేతుల నొగ్గి వచించె నిట్లు లో
వనగుహసంభవా! యిదిగో ♦ వచ్చితి నేవనిఁ జేయ నాజ్ఞయో
యనినఁ బ్రజావిభండు తనఁచుంగనఁ గన్గొని యప్పు డిట్లనున్. ౪౨ 415
- క. దనుజేంద్రునివదనంబున, వనజాయీ! వాణి! దేనఁవాంధ యెటులొ య
ట్ల నిలుపుమా! యన వాణియుఁజని నిలెను వదనమందు; *సరసిజభవుఁడున్.
క. కోరు మహాబాహూ! మది, నారసి నీకిష్ట మెదియె ♦ యన బ్రహ్మవచ
స్సారము విని యద్దనుజం, డీరితి వచించె దేవతేశ్వర! నాకున్. ౪౩ 417
- తే. పెక్కుసంవత్సరములు సంశ్రీతి నిద్ర
పోవ నాకిష్ట మనిన; నాదేవవర్యుఁ
డల్లెఁగుగునని వరమిచ్చె ♦ నమరు లజఁడు
సంతసించిరి వదలెను ♦ శారదయును. ౪౪ 418
- చ. శతధృతిఁ గూడి దేవతలు ♦ దయ్యన సంపదపీఠి కేగ భా
రతి తను వీడిపోవ రఘురామ! దశాస్యనహోదరుండు స్వ
స్థితిఁ గనఁ దెల్వీయందుఁ; గుఱుతిందగు నాతఁడు చింతనొందె దుః
ఖతుఁడయి యిట్టి మాట నను ♦ గీడ్పఱుపం దగునట్లు లక్కటా. ౪౫ 419
- ఆ. మోమునుండి యెట్లు ♦ లీమెయి వెడలెనో, మోసపుచ్చబడితి ♦ నే నురవర
వితతిచేత, బ్రహ్మవెంబడి వచ్చిన, వారుగారె త్రిదశవర్య లిటకు. ౪౬ 420
- ఆ. ఏమి చేయువాడ ♦ నింకఁ గార్యము తప్పె
ననుచు వగలఁ బొగిలె ♦ సంత నిట్లు
వరము లొంది మిగుల ♦ భాసిల్లుచున్ సహో
దరులు ముగురు నొప్పిధమునఁ గూడి. ౪౭ 421
- క. అరిగిరి శ్లేష్మాతకవన, మురునుఖపంబంచు సందు ♦ నొక్కవిధమునం
గరము విహారము సల్పిరి, వరములచేఁ గలుగు శక్తివైభవ మలరన్. ౪౮

పదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౧ - వ సర్గము.

అథ { రావణుడు లంకనుండి తువేరున వెడలఁగొట్ట నతఁడు పాదులతోఁ } థా
గైలాసమున కేగుట.

చ. వరముల నొంది పౌత్రు లిటు ♦ వర్ధిలుచుండుట తా నెఱింగి న
త్వరముగ నాగలోకమును ♦ బాసి సుమాలి భయంబు వీడి క
ర్బురులను గూడి వచ్చెఁ దనఁపుత్రియు నామెకుమారు లుండు నా
ధరణికి; వానినెంట నె నిఁతాంతపరాక్రమయత్నముల్ తగ్గె. ౧ 428

ఆ. అతనిమంత్రులై నఁయట్టి మారీచప్రహస్తలును మహాదఁరాహ్వాయుండు
విశతబలముచేత ♦ వెలయు విరూపాక్షుఁ, డట్టై వెడలి రమరు ♦ లడలునట్లు. ౨

క. తనమంత్రులై న బలవద్దనుజులతోఁ గూడి వ్రీతిఁ ♦ దరలి దశాస్యం
గని కొఁగిలించి యీవిధి, ననియె సుమాలియును; నోదఁశాస్యా! వత్సా! 3

క. చిరకాలచింతితార్థము, నిరుపమమా నీయద్భుత్వఁనియతి లభించెన్
సురలందు మేటి, త్రిభువన, పరిపాలకపూజ్యుఁడు నగు ♦ పరమేష్ఠిదయా. ౪

తే. ట్టివరమును బొందితి ♦ వింతె చాలుఁ;
బృధులబాహూ! కలంగి మేఁమెల్ల నెవని
భయమునకొ లంక వే విడి ♦ పఱచి నాగ
భువనమును జొచ్చినారమో ♦ పొంక మెడల. ౫ 427

క. దనుజారియైన మాధవు, ఘనభయమది శౌలఁగిపోయెఁగొ, పలుమరు నా
తనిచేఁ బరాజితులమై, విసుతగుణ! స్వామయముల ♦ విడిచి భయమునకొ.

ఉ. అందఱ మొక్కచోఁ గలిసి ♦ యూర్తి రసాతల మాశ్రయంబు గాఁ
గం దగు నంచుఁ బాఱితిమి; ♦ కర్బురవాసముగాఁ జెలంగుచున్
సుందరసాధహర్ష్యముల ♦ శోభిలు లంకయు నన్నదీయమై
యెందును సాటిలే కలరు ♦ నిప్పుడు బుద్ధిబలంబుపెంపునకొ. ౬ 429

చ. ధనపతి నీకు నన్న తనఁతండ్రియనుజ్ఞను దానియందు న
త్యనపమభోగము ల్గనుచు ♦ హర్షముతో నిపించియున్నవాఁ
డనఘ! మహాభుజా! యెటులఁనైనను దానిని బూన్కిమాన కొ
య్యన మన మాక్రమింపఁ దగు ♦ నయ్యది యెట్లు లటన్నఁ జెప్పెదకొ. ౭

తే. సామదానమ్ములను గాని, ♦ శౌర్యమునను, గాని, మన మాధనేశునిఁగదలఁజేసి
కైకొనుట లెన్న; నీవు లంకకు విభంజ, నగుదు వేసంశయమ్ములేదంతెకాక.

నీ. మాకెల్లఁ బ్రభుడవై ♦ ప్రాకటబలవర్షముల నొప్పుచుం గ్రాలఁగలవు; వత్స!
యడుగునఁ బడిన యీఁయనుచులనంశంబుఁ బైకెత్తఁగాఁదగు; ♦ సంశ మిద్ది
నీయందె యాశతో ♦ నిలిచియున్నది ప్రతిష్ఠను గాంచు వేడుక; ♦ స్వామి వనినఁ
ప్రభువె యన్నను మారుఁబరగతి యన్నను నీవె కావేయొందుఁనిలుచుతావు

తే. కలుగ దించుక యని యిట్లు ♦ పలుకుతల్లి

దండ్రిమాటల చాలించి ♦ దశవననుడు

ధనదుడగు మాకు గురుఁ డిట్లు ♦ తగదు నీకుఁ

బలుక నని తాతయాశయములను మాన్చె. ౧౧౫

432

క. దనుజేంద్రుడు బలశాలియు, ఘనకీర్తియునైన యతఁడు ♦ కడఁక నిటులు ప
ల్కినమాటచే దిరస్ఫుటి, గనియంతనుమాలియించుకయుఁబలుకఁడునూ!.

క. మనుచునియాశఁచు మిది యని, దనమది జక్కంగ నెఱిగి ♦ తగ దిఁకఁ బలుకం
గను నంచు నూరకుండెను; వనమున చటఁ బంక్తిగఁఁడు ♦ పసియింపంగఁ.

చ. జరగెను గొంతకాల మిటు ♦ శాస్త్రహితంబుగ నిట్లు పల్కుక

ర్భురచదు నాడశానుని ♦ బొందుగఁ గాంచి నకారణంబుగా

నరసి ప్రహస్తుఁ డొక్కతఱి ♦ నల్లన నిట్లని నల్మ రాణ్ణయ

స్ఫురణము మీఱ; దీర్ఘభుజశోభిత! యోదశకంఠ! యోచిభా!. ౧౧౮ 435

క. మును తాత వినఁగి నీచెప్పినమాట యసంగతంబు ♦ పృథ్విని నెందుఁ
గనినక సౌభ్రాత్రము శూరచికిరిమున కెన్న లేదు ♦ రాక్షసనాథా!. ౧౧౯

సీ. వినవయ్య! యీపల్కు ♦ మునిపతియగుకశ్యపునకుభార్యలుగల♦రసఘమతులు
భగినులు పరమహాపంబులఁ దగువార లదితయు దితియనునాహ్వాయముల
నలరువారలు; వారిలందు నయ్యదితయుఁ ద్రిభువనేశ్వరులయి ♦ తేజరిల్లు
తనయుల దివిగాలఁ ♦ గనియెను, దితియను శ్రేష్ఠపాత్యజులను ♦ గాంచె నుతుల

తే. దైత్యులగు నానుతులకు నిశ్చింతంబు నిలువ

నగర మీలంక సాధుననములతోడ

జలధితోడను బర్వతనమితితోడ

నిశ్చయింపంగఁబడియెఁ జూ ♦ నిఖిలనుగుణ!. ౧౨౫

437

చ. ధరణిని నిందు నిల్చి వరధర్మవిదగ్ధ! మహామతీ! నిరం

తరమును తేజముల్ వెలయ ♦ దానవు లొప్పిరి; విష్ణు వంత సం

గరమున శౌర్య మొప్పునటు ♦ కర్బురవర్షులఁ జంపి యెందునుఁ

సరి యన లేని లోకములఁ ♦ జక్కంగ శోభిలువాని మూఁటినిఁ. ౧౨౫ 438

క. సురలకు నిచ్చెను: నీ వొక్కఁడవె చేయంగ లేదు ♦ గద ద్రోహము సో

దరునకు నిష్ఠరదానవ,వరాచరితమార్గ మిద్ది ♦ వఱలుం జమ్మి!. ౧౨౫ 439

క. కనుక న్నాపలు కియ్యది, మనమున యుక్తం బటంచు ♦ మైకొని చేయం

జనుఁ గార్య మిట్లు లని చెప్పినయాతనిమాట లెల్ల ♦ విని మోదమునక. ౨౦

క. శనమది నెంచి ముహూర్తము, దనుజేంద్రుం డతఁడు చేయఁదగు నస్త్రేయం
చని పల్కె; సంతవీర్యం, బున నొప్పు దశాననుండు ♦ పొంగెడుతమిళో.

తే. ఆప్రహస్త్రుడు తనకు నేయహమునందుఁ
దెలిపెనో మార్గమును దాని ధ నెలమి నవుడె
దానవుల నెల్లరం గూడి ధ తిద్వనంబుఁ
జేరె; సంతఁ ద్రికూటసంస్థితిని గాంచి. ౨౨

442

క. ధనవతిచెంతకు దూత్యంబునకుఁ బ్రహస్త్రునిని వాక్యములు పల్కెడునే
ర్పున నొప్పువానిఁ బంపుచు, దనుజేంద్రుం ఁతనితోడఁ ధ దానిట్లనియెన్.

క. చనుము ప్రహస్తా; వేగమె, దనుజేజ్యుని విత్తవాఘుఁ ధ దగఁ గని నీవి
ట్లనవయ్య నాదుమాటగ, ననూనసా మాదిగాఁగ ధ నలకు తెఱఁగునన్. ౨౪

క. మంతిమంతులైన దానవ,వితతికి సీలంక మున్నె ధ విధి యేర్పుటచెన్
హితమటికి నీకు నద్ది వ,నతియయ్యెం గాదె తగదు ధ సామ్యా! నిలువన్. ౨౫

తే. అతులవిక్రమ! యద్దాని ధ సరిసి నాకు, నీ వొసంగిన నాకును ధ నెమ్మి తనకు
ధర్మమును గాచినట్లుగఁ ధ దగుదువీవు,ధర్మచాలనమునుజేయ ధ ధనద! యనుము.

చ. అనినఁ బ్రహస్త్రుఁ డట్లె చని ధ యర్థవిభూత్తమపాలితంబుగఁ
దనరెడు లంకఁ జేరి సతతంబు ధనంబున యాచకాళి నె

మృనములు తృప్తిచే నలగుమాడ్కి నొనర్చు కుబేరుఁ గాంచి యి
ట్లనియెను; సువ్రతా! సునుహితాయత బాహువిలాస! యోధూ! ౨౭ 447

తే. సర్వశాస్త్రవిచక్షణా! ధ సాధుశీల, త్వత్సహోదరుఁడగు దళవదనుఁ డనువ
వచ్చినాఁడను దూతను ధ నిచ్చటికిని; శాస్త్రసారంబు లెఱింగిన ధ సరసమతివి.

చ. కనుక నె నాదువాక్కు వినఁగఁ దగుఁ బ్రాజ్ఞవరా! ధ నేళ! మీ
యనుజుఁడు పంక్తికంతుఁ డిటు ధ లాడుమ యంచు వచించె నట్లు లే

మనవి యొనర్తు; రమ్యము, సుమూలిమఖాఘలవిక్ర మోల్లస
ద్దనుజవదేణ్యపాలితము ధ తా మును లంక యి దెన్న మాదె యో. ౨౮

చ. మనవి యొనర్తు నట్లగుట ధ మామకమైతగు నీపురంబు లం
కను దయచేయుమంచు నిను ధ గాదిలిసోదరు విశ్రవస్సుత్వన్

ఘనమతి వేడువాఁడ నిదె ధ కామము నాయది దీనిఁ దీర్చుగఁ
జను పలు కిద్ది సామమయి ధ సజ్జనపూజ్యమునొఁ దలంపఁగన్. 3౧ 450

చ. అని యిటు రావణోక్తిగఁ బ్రహస్త్రుడు పూన్కి వచింప విశ్రవ
స్తనయుఁడు చక్కఁగా విని నితాంతము వాక్కులఁ బండితుండు గా

వున నిటు పల్కె నాతనిని ధ బొల్పుగఁ గాంచి; పురంబు దీని మ
జ్జనకుండు నా కొసంగె దనుజవ్రజశూన్యముగాఁగ నొప్పుచున్. 3౨ 451

తే. దానమానాదిసద్గణతతులచేత
యత్కులెల్లరు ననుఁ గూడి ధ యరుగుదెంచి

యున్నవా రిందు; దళకంతుఁ ధ డున్నయెడకుఁ
బోయి పల్కుము దానవా! ధ నాయనుమతి. 33 452

సీ. నాదగురాజ్యంబు ♦ నగరంబు దీని నోప్పథులబాహూ! నీవు ♦ నెలమి ననుభ
వింపుము శాస్త్రవశవిరహితంబుగ, మఱి యవిభక్తముగ నె రాజ్యమును నాడు
వసుజాలమును గాంక్ష ♦ వర్ధిల్లననుగూడియనుభవించుటలెన్న ♦ యనుచుఁబల్కు
మని దూత నటు వుచ్చి ♦ ధనవతి జనకునియంతికంబున కేగి ♦ యతులభక్తి

తే నందనం బిడి రావణుఁవాంఛ నెల్ల
గురువునకుఁ దెల్పఁబూని యోగగురువరేణ్య!

దశవదనుఁ డంపె దూతను ♦ దానవాళి

భుక్తపూర్వము నా కిమ్ము ♦ పురఃకు ననుఁగు. 3౬౪

458

క. ఎది యాచరింపఁదగు నీ, యచనున నే ధర్మరీతి ♦ నానతి యిమ్మా
నదమలహృదయా! యన భూ, మిదివిజముని విశ్రవనుఁడు ♦ మిక్కిలిసీతిక. 3౭౪

క. తను వేడుచుఁ బ్రాంజలియై, మనమున నేచింత లేక ♦ మహితవిచారుం
డునునయితగుతనయుని నా, ధనదునిఁ గని యిట్లు లనియె ♦ దయ యొప్పారక.

క. వినవయ్య నాదువాక్యముఁ, దనయా! గురుబాహుబలుఁడు ♦ దశవదనుం డా
య్యన నాచెంత వచించెను, బని యిటు గాదంచు నేను ♦ బలుభంగులుగక.

క. భీతిల్లునట్లు పల్కితి, నాతఁడు దుర్మతియె యనుచు ♦ నరసియె ధర్మం
బాతతమర్యాదను నీ, వీతఱిఁ జెడఁ జూచితి వని ♦ యెనఁగెడుక్రుధచేక. 3౯

క. పలుమరుఁ బల్కితి; శ్రేయం, బలఘుతరంబైన ధర్మ ♦ మలరెడురీతిక
బలికెద వినుమా!; *దుర్మతి, ఖలుండునా నాతఁ డబ్జగర్భవరములక. ౪౦

క. ఒడ లెఱుంగక గురుమాన్యులఁ, గడుఁ పలఁచుఁ జెఱుంగఁ డేమిఁకారణమన న
య్యెడ నే నిచ్చినశాపము, కడు దారుణమైన ప్రకృతిగల్గ నొనర్చెక. ౪౧

క. కనుక మహాబాహూ! చ, క్కనిరీతి గిరింద్రమైన ♦ కైలాసమునుం
గనఁ బొమ్మందు నివాసం, బును జేయు, సహానుచరసఁమూహుఁడ వగుచుక.

క. పురమును లంకఁ ద్యజింపుము, పరచుగిరింద్రంబునందు ♦ బావనగతులక
నిరుపమయై మందాకిని, తరంగిణీప్రవరయగుచుఁ ♦ తనరుచునుండుక. ౪౨ 461

సీ. సవిత్సంకాశ కాంఁచనపంకజంబులఁ గుముదోత్పలంబులఁ ♦ గోమరుమిగులు
నితరనుగంధిపుఁష్పతఱిఁ బొల్పెనఁగు నుత్తమవారితో నది ♦ యమరియుండు;
నందు నిర్జరపరు, ♦ లచ్చరల్, గంధర్వు లురగులు, కిన్నరు ♦ లురుముదముల
వివారణవాంఛల ♦ వెలయుచు నిరత మాయంభస్సులం గ్రీడఁలాడుచుండు

తే. గాన నందుండఁ దగు నీకుఁ ♦ గడుఁ గఠోర

దనుజుఁ డగుదశకంఠతోఁ ♦ దగఁడు వైర

మద్ది చేకొన లాభంబు ♦ నందు టరిది

యతఁ డలభ్యవరంబుల ♦ నజానినలన. ౪౩౪

462

* పరప్రదానసమ్మాధో మాన్యామాన్యాకో స తుర్కతిః-అనిమా.

క. కర మరుదై నతపంబున, నొరులకు నందంగరాని ధయిప్పునఁ గనుటల్
వరతనమా! యెఱుఁగుడు గద; త్వరగాఁ జనుమనఁగఁ దండ్రి పచనముభక్తి.

క. విని తండ్రియెవలఁ గల్గిన, ఘనశౌరసమున నతండు ధ కదలి యమాత్యుల్
తనదారపుత్రులు బుర,మునఁ గల యెల్లరును తాఁగఁ ధ బూనికమెఱయె.

క. ధనవాహనములఁ గైకొని, చనియె; బురం బద్ది విగతజనమై మునుపుం
డిన పొల్పు దూల శూన్యము, గ నయ్యె నోరామచంద్ర! ధ కడు వేగమున.

తే. యోజనంబులు ముప్పదై ధ యొప్పు నాయ

తమన నలరారు పుర మది ధ త్వరగ నిర్ణ

నమును నిర్భయమును నై నఁ ధ బ్రమద మొప్పు

నాప్రహస్తుఁడు వేగంబ ధ యరిగి యచట. ౪౬౪

466

క. తనమంత్రులు తమ్ములు గొల్ప నితాంతప్రీతి నొప్పువాని దశముఖు
గని మహితాత్మా! వినుమా! యని యిట్లని పల్కె; ధనదుఁ ధ డతిభీతుండ.

క. చనియెను లంకాపత్తనమును విడిచి పురంబు శూన్యముగ నున్నది; మ
మ్మును గూడి ప్రవేశింపుము, దనుజులధర్మంబు నెఱవఁ ధ గు నని పలుకె.

క. అనుజన్ములతో బలవా, హసములతో లంకఁ జొచ్చె ధ నలరి ప్రహస్తుం
డును వెంట రాఁగ; లంకయు, ధనదుఁడు విడనాడి పోవఁ ధ దా శూన్యముగ.

తే. కానఁబడుచును సువిభక్తః పునఃపథముల

నలరుచుండె; నద్దాని దేవారి చేరె

స్వర్గమును జేరుదేవేంద్రుభంగి; నంత

దనుజులభిషేక మొనరింప ధ దశవివసుఁడు. ౪౬౮

470

చ పురమునఁ దా వసించె గడుఁ ధ బొంగుచు నంతట నీలవారిదో

త్కరరుచిఁ గ్రాలు రాక్షసు లఖండపరాక్రము లెల్ల నిండ నా

పుర మలరారె; విశ్రవసుపూజ్యసువాక్కులఁ గల్గు గౌరవ

స్ఫురణమున గుజేరుఁడును ధ సొంపయి చంద్రవినిర్మలంబునై. ౪౭౪ 471

ఆ. అరుదుగాఁ జెలంగునట్టి కైలాసంబు, నందు సౌధరాజ ధ నలరునట్లు

పురముఁ గట్టఁబంచి ధ సురపురి శక్రండు, వోలెఁ దా వసించె ధ లీల మెఱయు.

పదునొకొండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౨ - వ సర్గము.

అథ రావణుఁడు మందోదరిని వివాహమాడుట. అథ-

క. అనుజాతాన్వీతుండై యా, దనుజేంద్రుఁడ. పట్టభద్రతం బొంగుచు యో

జన చేసె భగిని శూర్పణఖ నెవ్వరికి నిత్తు ననుచుఁ ధ గాంక్ష చెలంగె. ౧

అ. కాలకేయఁడైన * క్రవ్యాదవక్కువన, కాత్మభగిని శ్రీతి * నలరి యొసంగె
దానిభర్త పేరఁ * దనరు విద్యుజ్జహ్వఁ, కనఁగ; సంత నాదశాననుండు.

చ. అనుజ నొసంగి యిట్లు మృగ * మూర్ఖము కానల సంచరించుచున్
గనియె మయాఖ్యదానపుని * త్కౌసతినాయక! కన్యకాసహ
యుని; నతనిం గనంగ మది * నొప్పెడుశ్రీతిని బల్కె నిట్లు; లో
యనఘ! మనుష్యులున్ మృగము * లారయలేని మహావనంబునన్. 34 475

తే. హరిణశాబకనయన నీ * యంగనామ
ణిని సహాయంబుగాఁ గొని * నిలిచి యున్న
వాడ వెవ్వఁడ వీవు? దు * ర్భరము కాన
నిందు వసియింపఁ గారణం * బేమొ యనిన. ౪ 476

చ. తను నిట్లు ప్రశ్నచేయు సుర * దన్యునిఁ గాంచి మయుండు పల్కె; నో
దనుజవరా! మదన్వయక * భావిధ మంతయు నీకుఁ దెల్పెదన్
వినఁదగు; హేమనాఁ బరఁగు * విశ్రుతహావ యెసంగునే కదా
వనితను దాని నచ్చరను * బంకజనేత్రను బూర్వ మీవునున్. ౬ 477

క. వినియే యుందువు దానికి, నను భ * ర్తను జేసి రెల్ల * నాకులు దివిజే
శునిఁ జాలోమికివలెనే; వనితామణి * దానియందు * వాంఛలు మిగులన్.

నీ. పంచశతాబ్దముల్ * పరమనుఖంబులఁ బడసితి నవల నా * భూమినియును
దివిజకార్యమును బూ * ర్తింజేయఁ బదుఁచుఁడు వర్షంబు లేగె న * వ్యలఁ జతుర్ద
శాబ్దంబు దాటిన * నాహేమకూటకుఁగా హేమచయంబయి * యెసంగు వజ్ర
వై దూర్యచిత్రితం * బై దగు పురమును గట్టినాడను మాయఁ * గైకొని తమి;

అ. నందు హేమలేమి * సతిదుగిఖతుండనై, దీనుఁడనయి యుంటిఁ * దెఱవరాక
యున్న నానువుత్రి * మన్నన మీఱఁగాఁ, దీనిఁ గొని పురంబు * దాని వదలి.

క. ¹వనమున నిందున్నాడన; దనయానుణి యిద్ది నాదు * శనివీకడుపునన్
గనికరమునఁ బెంపంబడె, ననుజేంద్రా దీని కెవఁడు * తగువరుఁ డనుచున్.

చ. ²తనయను గూడియే చెదుక * ధర్మ మటంచుఁ దలంచి దానికై
చనియెదఁ గన్యఁ గన్న పిత * చాలఁగ దుగిఖము లొందు మానకాం
క్షను దగునేని లోకమునఁ * గల్గినదే కద యిద్ది; కన్యయే
జనకుని వంశమున్ జనని * సంతతి సంశయ మొందఁజేయుఁ జూ. ౧౧౫ 481

క. తనయులఁ బడసితి నిర్వృత, వనితామణివలన నేను, * బ్రథముఁడు పేరం
దనరెను మాయావి యనన్, విను మవ్వల దుందుభియును * విశ్రుతుఁడయ్యెన్.

1 ఇయం మహత్తేజా రాజన్ తస్యాః కుత్స్యే వివర్ధితా-అనిమా. 2 కన్యాపితృత్వం దుఃఖం
హి సర్వేషాం మానకాంక్షికామ్, కన్యా హి ద్వే కులే నిత్యం శంకయే స్థాప్య తిష్ఠతి-అనిమా.

- చ. తెలిపితి నింతవట్టును మధిగ దలపోసి యథార్థ మెల్ల నే
దెలియుఁగఁ గోరినాఁడను నుధివ! యెవ్వఁడ వీవటంచు ని
న్నెలమి; నటంచుఁ బల్కెడు నహిసమతిగ మయుఁ గాంచి యివిధిం
బలికె దశాననుండు తగుభంగిని, దానవవర్య! నే ననన్. ౧౪ 483
- క. తనయుఁడఁ బొలన్యునకున్, జననుత! నావేరు విను దశశ్రీవుఁడు నా
జను లందురు విశ్రవసుం, డనుమాని మదీయజనకుఁ డగుఁ జ మ్మతఁడే.
- తే. వనజభవునకు మూఁడఁబాడు నాఁగ
వానివార్తల నాలించి డబ్రహ్మమాని
తనయునింగా నెఱింగి యాత్మను బ్రమోద
మందె మయదానవుం; డంత డ నాత్మజాత. ౧౬ 485
- క. మనమునఁ దలఁచెను నాతని, కి నిచ్చుటయె చాల మేలు డక్తియుఁ దగు నం
చని; యప్పు డాత్మహస్తంబున నాదశశ్రీమహస్తమును గొనుచుఁ దమిన్.
- క. మోమునఁ బ్రహసన మొప్పుఁగ, నీమాడ్కింబలికె రాక్షసేంద్రుఁడునుయు; డీ
మామకతనయను రాజా! హేమకుఁ దనుజాతఁ గాఁగ డ నెఱుఁగం దగుఁ జా.
- తే. కన్య మందోదరి యనంగఁ డ్రాలు దీని
భార్య గాఁగ గ్రహింపు మోయార్య! యనిన
నట్లే యగుఁగాక యనుచు దశాన్యుఁ డనియె;
సంత శ్రీరామచంద్ర! యాయడవియందె. ౧౮ 488
- క. అనలుని మండెడు నట్లుగ, నొసరించి కరగ్రహణము డ నొగి విధిగాఁ జే
సెను; రామా! మయుఁ డాతని, జనకుఁ డిడినట్టి ఘోరశాప మెఱింగియున్.
- తే. కులము పె తానుహం బిద్ధి యుచుఁ గీ ర్తి
సంతె చాలు నటంచుఁ గన్యక నొసంగి
చాల యద్భుతశక్తిచే డ్రాలు శక్తి
నిచ్చె నద్ది యమోఘమై డయనఁగు నెందు ౨౦ 491
- క. నిరుపమతపమున మయుఁ డావరశక్తిని బడసె దాని డవైచియె నీసో
దరు లత్తుణు మూర్ఖితుఁ జేసె రామ! నీవెఱుఁగుదు వదిచెప్పెన మీఁదన్.
- క. ఈరీతిగ లంకేశుఁడు, దారపరిగ్రహము చేసి డ తనపురవరముం
జేరి సహోదరులకున్, దారలఁ గూర్పంగ మదిని డ దలఁచి ముదమునన్.
- నీ. వై రోచనునిపుత్రికారత్నమునకుఁ దా బుత్రియై సద్గణభూషితయయి
తనరి వజ్రజ్యోతి యను పేర రాజిల్లు కన్యక నాకుంభకన్దనకును
భార్యగా నొసరిచెఁ డ బరమకృపాచిత్తుఁ డగుచు గంధర్వనాయకుఁడు నగుచు
సలరాకు శైలూహనాత్మజ భర్తజ్ఞ సరమను నావిభీషణున కింతి

తే. గాఁగ నొనరించె; నావేగు ధగిగ నెట్లా

తెలియుఁ బలికెద నాకన్య ధ కలుగునపుడు

తల్లి మాననకాసారతటమునందు

నుండె మేఘోదయం బప్పు ధ డొప్పె గాన. ౨౪౫

493

క. సర సది కన్యకయుండిన, ధరణీవర్యంత మట్టె ధ తాఁ బొంగెను నుం

దరరీతి నలరుకన్యయుఁ, బరిదేవన మట్టె చేసె ధ భయము గదురుట. ౨౪౬

తే. తనయ యేడ్చుట నాలించి ధ తల్లి స్నేహ

మున వెనం జనుడెంచి యింధను సరోవ

రంబ! పొంగకు నునెడు సర్థంబు గలుగ

నింక 'మా వర్ధయన్వ' యంధెన్ని యింతి. ౨౪౭

495

క. పలికినకతమున నామం, బలరెను జూ సరమ యనఁగ ధ నవ్వల సహజ

న్దులు రావణాదు లెంతయుఁ, జెల్లగిరి క్రీడావిశేషసిద్ధులఁ గనుచు. ౨౪౮

క. దారాన్నితులై ముప్పుగు, చారుత గను నందనమున ధ సాంద్రక్రీడ

గోరెడు గంధర్వులగతి, గా రమ్యక్రీడ సల్పుఁగఁ దొడగిరి నూ!. ౨౪౯ 497

క. కనియెను మందోదరి మేఘనామఁ డన నొప్పు పుత్రు ధ గాఢబలాఘ్న

జననాథ! యింద్రజిత్తుని, యనుదురు మీ రెల్ల; నతని ధ నాహవభీము. ౨౫౦

చ. జననము నొందునప్పుడె యెసంగెడు శక్తిని రావణాత్మజుం

డనుసమభూరినాదమున ధ నబ్దనమూహముఁ బోలి నించె బ్రో

కనివయ మాధ్వనిక జడతఁ ధ గాంచెను లంకయు, దాన రావణుం

డొనరిచె మేఘనామఁ డన ధ నొప్పు నితంశని నామధేయము. ౩౦౫ 499

తే. అతఁడు రావణభవ్యమా ధ నంతిపురిము

నందు వరయవతులు తన్ను ధ నరసి ప్రోస

దారుసంఘన్నవహ్నివిధమున వృద్ధి

నొందెఁ పలిదండ్రు లామోద ధ మొందునట్లు. ౩౦౬

500

పండ్రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౩ వ సర్గము.

—ఇతి రామాయణం పురాణం పంచమ దూతేన చతుర్ముఖం. ఇతి—

చ. సరసిజనూతివా క్కెట్టులు ధ సంధిప మొందెనొ దానియాజ్ఞచే

గురుతరహాసముం గొనుచుఁ ధ గోరి తనంతనె కుంభకర్ణుఁ గ

ర్బురవతుఁ బొందె నిద్ర భయముం గలిగించెడునట్లు లంక నా

తరుణమునందు; నన్నను నితాంత బలాఘ్ననిఁ గాంచి యొక్కట. ౧ 501

* మా వర్ధయన్వీతి తత స్సా జకమాభివత్ - అనిమా.

ఆ. కుంభకర్ణుఁ డనియొఁ డ గుడియించెడిని నిద్ర
నన్ను దానవేంద్ర ! * నాకు నిద్రఁ
బొంద నాలయంబు * నిం నమర్పంగఁ బంపు;
మనిన నాదశాన్యుఁ డ డాదరమున. ౨

502

- క. పనియందు నేర్పుగల శిల్పినికరములఁ బిలువఁ బంపి * వే నిర్మింపుం
డు నిశాంతము నిద్రకు; నా, విని వారలు విశ్వకర్మ విధమున నంతఁ. 3
- క. కైలాసనన్నిభంబౌ, నాలయముం గట్టి రందు * నది వెడలుపునం
గ్రాలెను యోజన మంతదియై లలిఁ దద్విగుణమైన * యాయత మలరణ్.
- క. కనఁదగి బాధావిరహిత, మనూసనుఖదాయకంబు * నయి గృహ మొప్పెన్;
గనకస్ఫటికమయంబులు, ఘనములు చిత్రములగుచుఁగడుఁ గన్ములై. ౪
- క. అలరారెడు స్తంభోత్కరములచే నైడూర్యరిత్తు * ములఁ గట్టిన మె
ట్టులచేఁ జిరుగంటలచేఁ, బాలుపొందెను దద్గ్రహంబు * పూజ్యతమముగఁ.
- తే. దంతనిర్మితతోరణ తతులచేత, స్ఫటికవజ్రనువేదికా * పటలిచేతఁ
జెలఁగి సర్వసుఖంబులు * గలుగఁ జేయఁ, జాలునట్లు గట్టించె నశవదనుండు.
- క. ¹ అనిశము సుఖదంబై యెందును గాంచిన నాధువుగనె * తోచుచుఁ బుణ్యం
బును బొందఁ జేయు స్వర్ణా, ద్రిని గల గుహయట్లు మిగుల * దివ్యంబగుచుఁ.
- క. తనరారునాగృహోత్తమమును జొచ్చి పరుండి నిద్రఁ * బొందెను దిలిజేం
ద్రునితమ్ముండు తత్కాలము, చనియెను వేలకును వేల * సంవత్సరముల్. 2
- క. ఆనిద్రనుండి లేవక, యే నెమ్మిం గన్వరీతి * నెనఁగెను; నిటు లా
దానవుఁడు నిద్రపోవం,గా నిజవిక్రమము తీవ్ర * గతి మెఱయంగఁ. ౫ 510
- క. మునిదివిజల గంధర్వుల, ననిమొన మార్కొనుచు నట్లై * యత్కుల నెట్లె
బనిపూని దశగ్రీవుఁడు, తనకుఁ దానులుగ నుండఁ * దాఁ జేసె గ్రుధఁ.
- క. విను మింకను రామా! నం,దనముఖముల నుపవనములఁ * దద్దయు హర్షం
బును గల్గఁజేసి చిత్రము,గ నొప్పు వానిఁ హరించెఁ * గ్రార్థము మెఱయఁ.
- చ. కరులు తరంగిణీవ్రజముఁ * గాతీయపెట్టెడునట్లు వాయువుల్
తరువుల నూచుచందమున * దారుణవజ్రము భూరిషర్వతో
త్కరములఁ ద్రెంచుచాడ్చునను * ధ్వంసముచేసెను గ్రీడవోలె గ్రో
ధరతిని నిష్కటంబులను * దానవనేత సురల్ తపించగఁ. ౧౦౪ 513
- చ. ధనపతి ధర్మవేత్తయయి * తాను జెలంగి కులానురూపమా
తనదునువృత్తముం దలఁచి * తమ్మునివృత్తము నట్లు లుంటయుఁ

1 సర్వత్రి సుఖదం నిత్యమ్-అనివ్యాఖ్యానకర్త లంగీకరించినపాఠము. సర్వదృష్టాంతం నిత్యం అనునొకపాఠముకూడఁగలదు.

మనమున నెంచి భ్రాతృతను ♦ మానితరీతిని జూపఁ గోరి దూ

తను దశకంఠుచెంతకు హితంబును దెల్పఁగఁ బంచె లంకకున్. ౧౨౪ 514

తే. అతఁడు లంకాపురిం జొచ్చి ♦ యువ్వితేష

ఁబని గనుంగొన ధర్మంబు ♦ ననునరించి

యతని సత్కారములఁ దన్ని ♦ యాగమనము

దెలుపుమా యని ప్రశ్నించి ♦ లలితభణితి. ౧౩౪ 515

క. ధనపతియు జ్ఞాతులయు శివమును జక్కఁగఁ బ్రశ్నచేసి ♦ ముదమున నతనిం
గొని సభయం దాసీనుని, దనుజేంద్రునిఁ జేరఁబోయి ♦ తా నాతనికిన్. ౧౪౪

క. కనఁబఱచెఁ బంక్తికంఠుని; ధనపతిదూతయను స్వీయఁదారుణతేజం
బున వెల్లుచున్న దనుజేశుని గాంచి జయాశిషముల ♦ సొరిదిఁ బొగడుచున్.

ఆ * ఒకముహూర్త మూరఁకుండి పరాధ్యాస్త

రణము వెలయఁ గాంతి ♦ రాజిలంగ

సలరు నాననమున ♦ సధివసించిన దశ

కంఠతోడఁ బలికెఁ ♦ గమ్రభణితి. ౧౫౪ 518

సీ. దానవేంద్రా! నాకు ♦ ధనపతి దెల్పిన వార్త సర్వంబు నే ♦ బలుకువాడ
నద్ది మీయన్నయే ♦ యనుపదించిన దంఢుఁ దలపోయఁగాఁదగుఁ; బలుకఁదేమి
యనిన, నిద్దఱకు సౌమ్యా! వృత్తకులములు సదృశంబు లగుఁజమ్ముఁసాధురీతి
నింతదాఁకను సాగె ♦ నిద్దచారిత్రసంగ్రహము చేయంబడెఁ ♦ గాన నింక

తే. నాధుధర్మవ్యవస్థితి ♦ శక్యమేని

చేయఁదగు, నన్న నౌట నేఁ ♦ జెప్పువాడ

ధర్మములఁ గొన్ని నాపల్కుఁ ♦ నమి గ్రహింపు

నందనోద్యానమును నీవు ♦ డెంద మలర. ౧౮ 519

క. సుర లెల్లఁ వాపోవఁగఁ, బరిభగ్నుముఁ జేసియుంటఁ ♦ బరికించితి నే
వరమునులను జంపుటయున్, బరమార్తిని బొంది వింటిఁ ♦ ద్విత్యత్యములున్.

క. సురలకు నుద్దేగం బస, వరతము గల్గించె వింటి ♦ వరుసగ నేనున్
సురవైరినాథ! నీచే, నిరాకృతుడ నైతిఁ గాదె ♦ నిర్దేతువుగన్. ౨౦ 521

క. దానంబున మర్యాదల, మానితులగు బాంధవులు విమానార్థులుగా
దానవవృత్తిని గొను నీ, చే నిరతము బాధితులయి ♦ చేడ్పడి రకటా!. ౨౧

తే. నేను హిమగిరివృష్ఠంబుఁ ♦ గానపచ్చి, తిని గదారౌద్రమగు వ్రతఁమునుదగంగ
నాశ్రయించి ధర్మంబులఁ నాచరింప, సయతఁజేతుండ నై జితేంధ్రియుఁడనగుచు.

క. పరశివుఁడు పార్వతీయతుఁ, డురుకరుణామూర్తి యందు ♦ నొప్పుగ నాచే
వశభక్తజూడఁగాఁబడె; సురవిభుఁడు త్రయీమయుండు ♦ శుభదుండొకటన్.

* సత్యోక్తమవ్యంశ పరాధ్యాస్తానామృతే-అనియూ.

తే. అతని దర్శించుతటి దేవియందు నాడు, సవ్యనేత్రంబు వ్యాపించెఁసాధ్వినకల
మంగళాలయ యెవతయొ ధౌంగువేడ్క, నిట్టులున్నదటంచు నేనెలమిమీఱ.

క. ఇతరంబగుకారణ మే, వితమునఁ బరికింపలేదు ♦ విశ్వేశ్వరునం

గతి పార్వతి యనుపమమై, చ్యుతియన లేనట్టి రూపశోభితయగుచున్. ౨౩

ఆ. అలరుచుండె నీశుఁనంతికంబున; నంత, దేవి దివ్యచుహినుఁచే విదగ్ధ

మయ్యె నాదుసవ్యమగు నక్షి రేణువిధ్వస్తమైన జ్యోతిఃవలెనె యచట

ఆ పింగళత్వ మొందె ♦ బిసప నే నటనుండి, కడలి విస్తృతయయి ♦ క్రాలు శిఖరి

యన్యతటమునందు ♦ నబ్జమ్ము లష్టోత్తరశతములు నిరంతర వ్రతమ్ము. ౨౪

క. ఒనరించితి నియమం బిది, యనూనవిధిఁ బూర్ణమైన ♦ నందు మహేశుం

డనఘుడు దేవుడు శ్రీతిం, గను మనమున హృష్టుండగుచుఁగనిపనుఁబలికెన్.

క. పరదేవినిరీక్షణమున, నురుపింగళతం జెలంగెఁనో నయనం బీ

కరణిని గావున నువ్రత! పరమకృపాచిత్తుండనయి ♦ పరగతి నీపై. ౨౫ 530

క. అనుపమధర్మజ్ఞ! నీ, వొనరించిన యీతఃపంబు ♦ నోహో మేలం

చును మెచ్చితి మదిఁ బ్రీతిం, గనినాఁడను వ్రతము దీనిఁ ♦ గడకెన్ నేనున్.

*క. ఒనరించితి నీవును జేసినవాఁడవు విత్తనాథ! ♦ ఊతి నీరీకెన్

ఘననియమంబున నీటు దీనిని జేసినవాఁడు లేడు ♦ నిజ మిది నుమ్మీ! ౨౬

క. ఇరువురమే తప్ప మఱే, పురుషుండును జేయలేదు; ♦ పూర్వము నేనే

నిరుపమమగు నీవ్రతమును, ధరణిం బుట్టించినాఁడఁ ♦ దగునియమమునన్.

క. ధననాయక! యట్టివ్రతంబును జేసినవాఁడ వొటఁ ♦ బూనుము నాతో

డను మైత్రి నెఱవ, సౌమ్యా! ఘననియమం బొప్పు దపముఁగొవించితిను!.

క. గెలిచితి వింద్రియవారంబుల ననఘా! సఖుండ వైతి ♦ పో నా కింకన్

గులపాలక! నాదేవియొ, గలఁగి భవత్సవ్యనేత్రకచులము మహిమన్. ౨౭

క. తనరూపము గొంచినకతమునఁ గాల్చెను గాదె యింక ♦ ముందిది ధాత్రిం

దనగానుఁ గీర్తనీయంబును రస్యము నగుచు నుంత ♦ పొగులకు మాత్మన్.

సీ. పెంపొందు నేకాక్షిఁపింగళాహ్వయమును శాశ్వతంబుగ నీదుఁనవ్యనేత్ర

మనియె; నిట్లాశంకఁదునిసఖత్వముఁ గాంచి తదనుజ్ఞ నొంది స్వస్థానమునకు

వచ్చితి నే నిందు ♦ వరుసఁగ నీపాపనిశ్చయంబును వింటి ♦ నీవు పూను

కార్యం బధర్మమై ♦ కన్నట్టుచున్నది, కులదూషణంబునై ♦ వెలసెఁ గాన

తే. దాని మానుము చిత్తంబు ♦ ధర్మయుక్త

ముగ నొనర్చుము, దేవతల్ ♦ మునివరులును

దృఢవృద్ధోపాయమును గూర్చి ♦ తలఁచుచున్న

వారు గావున మానఁగావలయు నీవు. ౩౨౪

531

* మయా చైత ద్యోతం చిర్లం త్వయా చైవ ధనాధిప, తృతీయః పురుషో నాస్తి యశ్చైత
ద్యోత మిద్యశమ్-అనిమా,

క. అని ధవపతిమాటలుగా, వినిపించెను దూత! వాని ♦ విని దశముఖుడౌ
గనియెం దీవ్య్రోధంబును వెంటనె దానిచిహ్నములు పై నొప్పెన్. 33

*చ. పటపట పండ్లు గీటి గురుబాహువులుద్ధతి నప్పళించి య
ప్పటికి నురక్తకాంతిఁ గనునట్టెడునటులతోడ నిట్లనున్
బటుతరరోష మొప్పు నిటువంటి దురుక్తుల నీవ్రభుండు చె
ప్పటయును నీవుపల్కుటయుఁ ♦ బొందుగ వింటిని మాట లేటికిన్. 3౪ 539

క. మాయన్న నిన్నుఁ బంపఁగ, నీయెఁకకున్ వచ్చినాఁడ ♦ వీవు తగదురా
యోనుధమా! యిట్లాడఁగ, నా.చున చెప్పినది హిత మ ♦ దగునే? నాకున్.

క. ధవరక్షకుఁ డగు నాతఁడు, నను నీతిననున్వితుని నొనర్పం బూనెన్
గన నద్ది నాకు హితమునఁ, జనునే? యీనెఱముచేత ♦ శంకరుచెలిమిన్. 3౫

తే. యక్షపతి చేయుచుండుట ♦ యాదరమునఁ

దెలిపినాఁడవు మూర్ఖ! యీపలుకు లెల్ల

విని తమింపను మన సొప్పు ♦ దనుచు మఱియుఁ

బలికె; నోదూత! భ్రాతయం ♦ చలుక గొనక. 3౫౫

542

సీ. తమియించినాఁడఁజూచాల కాలముగురువతోడుజ్యేష్ఠుఁడనాకుననుచుఁగరుణ
నిచ్చుడు నీవన్న ♦ యీపల్కు విన నది పోయెఁ గ్రొత్తగ బుద్ధి ♦ పోలిచె నాకు
బాహువీర్యంబె నా ♦ కూహింప సాచుమై యుండ ముజ్జగముల ♦ నుక్కడంతు
నీముహూర్తమునందె ♦ యేను నీరాజునిమి త్రంబుగాఁ బూనిక్కి ♦ మించి లోక

తే. పాలకుల నల్వరను యమపట్టణమున

కనిపెదను జూడు నాశక్తి ♦ యనుచుఁ బలికి

ఖడ్గమును జేతఁ బూని యిక్కడకు వచ్చి

హితము బోధించెదవె యంచు ♦ నేపుమీట. 3౯

543

చ కరమున ఖడ్గ మూని యిదికార్యము కాదని యెంచ కట్టె దు

స్తరతరఖడ్గపాతమున ♦ త్కౌన్దలిపైఁ బొరలాడుచుండ భీ

కరుఁడగు రావణుండు వడిగా నొనరించెను దూత; సంతటన్

దురితమయాత్తులై చెలఁగు ♦ ధూర్తుల రక్కసులం బ్రియంబునన్. ౪౦ 544

తే పిలిచి తినుఁడని యాతని ♦ పీఠు నొనఁగె;

సంత స్వస్థయనాహ్వయంబైన కార్య

మొనరిచి రథంబు నెక్కి లోకనిచయజయ

మాత్మఁ గాంక్షించి పోయె నాయన్నపురికి. ౪౧

545

పదమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౮ - వ సర్గము.

-శ్లోకా రావణుడు కుజేరునిపై దండెత్తిపోవట శ్లోక-

- క. దనుజేంద్రుండు మహోదరుఁ, డనంగఁ బ్రహస్తుండు సారఁకాఖ్యుండు శుకుం
డును మారీచుండు ననంగను ధూమ్రాక్షుం డనంగఁ ♦ గ్రాలు నచివులన్. ౧
- చ. అని నొనరింపఁ గోరుచు నఁహోర్యబలోత్కటులైన వారలన్
దనుజులఁ గూడి *శ్రీయలర ♦ దారుణకోపమునన్ జగంబు లొ
య్యన దహియింపఁ బోవునటు ♦ లాధననాయకుఁ డున్నచోటికిం
జనియె; ముహూర్తమాత్రమున ♦ సర్వవనోపవనాద్రివారమున్. ౨౪ 517
- క. పురములను దాటుచున్ సత్సర్గముగఁ గైలాసశిఖరిఁతల్లజమును జే
రె రహిన్ దద్దిరినుండిన, నురయోనులు యక్షు లపుడుఁశూరవతంసున్. 3
- క. దనుజేంద్రు ధనదసోదరు, ననిచేయఁగ మిగులఁ గోరు ♦ నాతని గిరికిం
జనుదెంచిన దశవదనుని, విని మంత్రులఁ గూడి వచ్చె ♦ వేడుక ననుచున్. 3౪
- క. అని యెఱిఁగి యక్షవరు లా,తనిమ్రోలన్ నిల్వలేక ♦ ధనవతి వసియిం
చినచోటికిఁ జని యాతని, కనుజనియాశయము లెల్ల ♦ నభివర్ణింపన్. ౫ 550
- చ. ధనవతి యుద్ధమున్ నలువఁ ♦ దద్భటసంతతి కాజ్ఞ యిచ్చె, నం
త నచటఁ బొంగి యాభటులు ♦ తద్దయుఁ బూనికఁ బోయి; రంత నా
ధనవసురారిసేనలకుఁ ♦ దద్దయు నభిఁ జెలంగు ట్కోభమ
ట్లునమనంగరమ్ము తగె ♦ నద్రిఁ జలించఁగఁజేయుపాలిక్. ౮ 551
- తే. యక్షరాక్షససంకులంఁబైన యుద్ధ, మపుడు చెల్లెను దశకంఠఁననుఁగుమంత్రు
లెల్ల ట్కోభించి; రట్టి యుఁదవృత్తిమీఱు, యక్షులం దాఁకి నిల్వలేఁనట్టివారి.
- క. తనమంత్రుల వాహినులను, గని హర్షము మీఱి ధ్వనులఁగావించుచు దాఁ
జనియెను గ్రోధము పొంగన్, దనుజేంద్రుండు రావణుండు ♦ దర్పము వెలయన్.
- చ. దనుజవరేణ్యమంత్రు లతిఁదారుణవిక్రము లంతఁ బోక యీ
సునఁ బెనఁగంగఁ బూనుటయు ♦ శూరులు యక్షులు వేయిమంది యొ
క్కని ననురేంద్రమంత్రిని నిఁకామరణోత్సుకుఁ దాఁకి పోరి; ర
య్యని దశకంఠరుండు మునఁలాసిగదాపరిఘాయుధంబులన్. ౧౦౪ 554
- ఆ. శక్తితోమరముల ♦ శత్రుసేనల నొచ్చు
నట్లుచేయుచును మఁహోగ్రహమున
సేన లందుఁ జొచ్చె; ♦ మానక యాతఁ డు
చ్చావసములను బుచ్చ ♦ కీనుఁ బూని. ౧౧౪ 555
- క. పరసేనల వధియించుచు, గురుధారలఁ గురియుచున్న ♦ ఘోరపయోధో
త్కరముంబోలుచు శరభీ, కరవృష్టిని ముంచె యక్షఁగణముల నెల్లన్. ౧౨

* శ్రీమాన్ గ్రోధాల్లొకాన్ దహ నిష్ప-అనిమా.

క. పై నడది యక్షవీరు ల, నూనాంబకవృష్టి గురియ ♦ నూత్నోత్సాహం
బూని వ్యథం బొందకయే, దానవపతి నిల్చె వీర్యధర్మము లలరన్. ౧౨౪557

చ. జలదము లొక్కరీతి గురు ♦ శైలముపైఁ బెనువృష్టి నిందినం
దలఁగక కొండయుండుగతిఁగా నతఁ డొప్పుచు దుష్టబుద్ధియై
చెలఁగుటఁ గాలదండమని ♦ చెప్పఁగఁ జాలు గదాయుధంబు ని
మ్ముల ధరియించి యుత్సలన ♦ మూహముఁ జొచ్చి పరాక్రమంబునన్. ౧3౪

చ. యమునిగృహంబుచేరునటు ♦ లంపుచు; శుష్కతృణంబుఁ జొచ్చి యు
ద్యమమున విస్తరిల్లుచు హు ♦ తాశనుఁ డొప్పెదురీతి నెండుని
ధ్ములను గాల్చు నగ్నివలె ♦ దారుణవాతయుతాగ్నిహోల్కి బా
ణములను గాల్చె యుత్సలగ ♦ ణంబుల రావణుఁ డాహవంబునన్. ౧౪2 559

ఉ. దానవనాథుమంత్రులును ♦ దర్పము లొప్ప నుహాదరాదు లె
ట్లేని వధింప నా ననుచు ♦ నెంచి కుబేరభటాళి¹ సుంతయే
కానఁ బడంగఁ జేయఁగను ♦ గాఢమరుద్ధతి నంబుదావళుల్
కానఁగ రాక క్షీణతను ♦ గాంచువిధంబున యుత్స లయ్యెడన్. ౧౬ 560

సీ. కొండ తాయుధహతిఁ ♦ గూలిరి, భగ్నాంగులై కొండ ఆయ్యనియందుఁ బడిరి
మృతులయి, కొండ ఆ ♦ దృత బాణహతులయి యతితీక్ష్ణదంతాళి ♦ నట్టె యోష
ములను గీటుచు భూమి ♦ తలమున శయనించి; రతిభీతిఁ గొండ ఆ ♦ న్యోన్య దేహ
ములనునమాశ్లేష ♦ ముల నొక్కటిగఁ జేర్చి యాముధములభూమి ♦ యందువదలి

తే. కూలములు నీటితాఁకునఁ ♦ గూలునట్లు
నంగరంబునఁ బడిరి యు ♦ త్సవరులు;
ధరణి యుద్ధంబు చేయుచు ♦ దారుణాంబ
కములఁ బ్రాణము లొగిఁ బోవఁగాఁ ద్వరపడి. ౧౮౪ 561

క. సురలోకమునకు గుంపుగ, నగుగుచు యుత్సల్ చెలంగు ♦ నవనరమున నం
గరమును జూచెడు మానీ, శ్వేరులకు సంతరము కానఁ ♦ బడదయ్యె దివిన్ ౧౯

చ. తనమొన లిట్లు భంగ మతి ♦ దారుణరీతిగఁ బొందియుంట నా
ధనవతి గాంచి బాహుబలధర్మము లొప్పఁగ నక్కటా! బలం
బున ననమానులౌ భటులు ♦ పోరున నిట్లయిరే యటంచు య
క్షనిచయవీరులన్ బనిచె ♦ సంగరకౌతుక ముల్లసిల్లఁగన్. ౨౦ 562

చ. శరణము గమ్ము వీరవర! ♦ శత్రువరార్ధితులై రణంబునన్
బరిభవ మొందుచున్న భట ♦ వారనరేణ్యుల కంచు నొక్కనిన్

1 అల్పావశేష స్త్రీ యక్షాః కృతా వాతై రివాంబుదాః-అనిమా, 2 యుద్ధతాం పృథివీ
తలే-అనిమా.

- నిరుపమవిక్రమక్రముని ♦ నిర్జరవీగుని బోనివాని స
త్వరముగ నాధనేశ్వరుడు ♦ తా ననికిం బనిపెం గడుం గ్రుధ౯. ౨౧ 564
- మ. అనిలోఁ జేడ్చడి యక్షనాయకులు శౌంధ్యం బేది తా రేగినుం
డిన యక్కాలమునందు యక్షతతినిశ్శీతస్థలిం జేరి రా
ధనపవ్రేపితయక్షసైన్యవిభుఁ, డుద్యత్కౌతుకం బొప్ప వ
చ్చెను యుద్ధంబున కాతనిం గనుచు నాసేనల్ ముదం బొందగ౯. ౨౨
- తే. అతఁడు సంయోధకంటకుం ♦ జనంగఁ బరంగు
ననిమొనం జొచ్చి యాతం డహార్యశక్తి
స్వబలముల నేచు మారీచుఁ ♦ జక్రనిహతి
నొంచె విష్ణువు మును వానినొంచినట్లు ౨౨౪ 566
- క. గిరినుండి పడియె నాతఁడు, ధరణిని బుణ్యంబు తఱుగఁ ♦ దత్పురపురినుం
డి రయంబునఁ బడు మర్త్యనికరణి మారీచుఁ డాత్మగర్వము దూల౯.
- తే. ధరణినుండి ముహూర్తమాత్రమున స్త్రుతిని
గలిగి తా లేచి మారీచుఁ ♦ డరిగి తీవ్ర
సంగరముచేసె నాతనిశక్తి దూలి
యక్షపతి భీతిఁ బరుంగిడె ♦ సంతలోన. ౨౪ 568
- క. కనకవిచిత్రాంగంబుగఁ, గనఁబడి వైదూర్యరజతఃకలితం బగుచు౯
జను లెవ్వ రాజ్య లేకయె, చనరాక భయంకరభటసముదయయ్యుత్మై. ౨౪౪
- ఆ. అలరుచున్న తోరణాంతర మాదశ
వదనుఁ డటై చొచ్చె; ♦ వారిరాకఁ
గాంచి రామచంద్ర! ♦ యంచితగతి సూర్య
భాను వనెడు ద్వారఃపాలకుండు. ౨౪౬ 570
- క. ఘనశక్తి నడ్డగించెను; జనరా దిందనుచుఁ బల్కి ♦ సరభసగమనం
బును వారింపఁగ నింతయు, దనుజేంద్రుడు సరకుఁ గొనక ♦ దర్పం బలర౯.
- క. నిలువకయె పోవుచుండఁగ, ఖలుఁ డీతం డనుచు యక్షకాంతుఁడు గ్రుధఁచే
బెలుచం దోరణ మపుడు పెకలించి యాదనుజవర్సఁగఁ గడు నొప్పించె౯.
- క. తోరణసంతాడితుండై, ధారలుగా రక్త మొలుక ♦ ధాతుద్యుతు ల
వార్ధిగ ప్రవింప నొప్పెడు, భూరితరంబైన శిఖరిఃపల్కిఁ గనఁబడె౯. ౨౪౮
- సీ. శైలకూటాభిమై ♦ గ్రాలెడు తోరణంబునఁ గొట్టఁబడి సుంతఃయును జలింపఁ
డయ్యెను; శ్రీరామ! ♦ యబ్జజం డిచ్చిన వరములమహిమచేఁవ్వరంగ నతఁడు
తత్తోరణంబుచేత నె యక్షవర్కుని ద్వారపాలకు మోఁదె ♦ దాన యక్షుఁ
డటఁ బడియెను జార్జమై యుంగములురాల; నంతటయక్షులఃయనురవర్స

ఆ. విక్రమంబుఁ గాంచి ♦ వెన భయవీడితు
 లగుచు నదుల గుహల ♦ నాయుధాళి
 వదలి శాంతులయి వివర్ణాన్యులై చొచ్చి
 రింకఁ జంపు మమ్ము ♦ నీతఁ డనుచు. 3౧౫

574

పదునాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౫ - వ సర్గము.

అథా { రావణుఁడు మాణిభద్రుల నోడించి కుజేరుని మార్చితం జేసి } అథా-
 పుష్పకంబుం గొని మరలుట.

చ. అనిమొన భీతులై పఱచు ♦ యతుల వీరుల వేనవేల నా
 ధనపతి కాంచి యక్షగణతల్లజుడై తగు మాణిచారుని
 గని యిటుపల్కె; యక్షవర! ♦ కానిపథంబున సంచరించు పా
 వనిలయు నీదశాన్యుఁ దగుభంగిని జెండుము నేర్పుమీఱఁగఁ. ౧౫ 575

క. శరణము కన్ఱా త్వర నం,గరంగమునందు యక్షకాంతులై యయ్యుక్
 సురవైరిభీతులయి యి,క్కరణిం బరుగిడెడు నాడుగణపాలురకుఁ. ౨ 576

క. అని యాన తిచ్చినం గ్రన్నన దానిక భక్తిశిరమునం దాల్చి దురం
 బున దుర్జయుఁడను నామం,బును గాంచిన గురుభుజండుపొంగెడుకాంక్షఁ.

తే. మాణిభద్రుండు ధనపతిమంత్రి నాల్గు
 వేలయతులతోఁ గూడి ♦ విక్రమించి
 సంగరము చేసె; నాభటనముదయములు

గదలు, మునలంబులును, బ్రాసగణము మఱియు. 3౫ 57౭

శే. శక్తితోమర,ముద్గర,నముదయములు
 కరములం గ్రాలుచుండ రక్కసులఁ దాఁకి

పటుతరంబగు బలమున ♦ బడలువడఁగఁ

జేయుచుకొనిచ్చి రనిఁ జేయుననలందు. ౪ 579

చ. కరశరలాఘవంబు లొగిఁ ♦ గన్పడఁగాఁ దుములాహవంబు భీ
 కరగతిఁ జేయుచుండఁగ నికామబలంబున నొక్కయతుఁడ డా
 శరుఁ గని యుద్ధ మిమ్ము బలశాలివయే నన రక్కసుండు స
 గరమను భిక్ష యిచ్చితిని ♦ గైకొను ర మ్మింకఁ జూత మం చనక
 బరవన మొప్పు శ్రేణములభంగిగ లాఘవ మొప్పుమీఱఁగఁ. ౪౫ 580

ఆ. తుములయుద్ధమందుధూర్తుఁడొక్కఁడుపిల్వ,నిచ్చయింపయుద్ధమిప్పు డనుచు
 నొక్కరుండు పల్కుఁజక్కనై నిల్వమం,చొక్కరుండుపల్కునుక్కు మిగుల.

* భాగ్యతో మహాయతుం మాణిచార మనా బ్రవీత్-అనియూ. మాణిచారః మాణిభద్రః-
 అనివ్యాఖ్య. మాణిభద్రునకు మాణిచారుడనియు నామము గలదు.

- క. అని తుములంబుగ జరగం, గను వేడుక నిర్జరులును † గంధర్వులు చ
క్కినిజ్ఞాననిధులు నాఁ జను, మునులును జనుడెంచి వోయిమమున నిల్చితగ్గ.
- సీ. కనుఁగొని విస్తయంబును బొంది రెంతయు; నంతఁ బ్రహస్తుండు † యక్షవరుల
వేయి మందిని జంపె † వేయిమందిని మహోదరుఁడు వధించె దు † ద్వాంతబలుల;
నతికోపమును బొంది † యతిదురాత్ముండగు మారీచుఁ డొకక్షణ † మాత్రముననే
యక్షనహస్త ద్వ † యంబును వధియించె న్యాయంబు వదలక † యక్షు లెల్లఁ
- * ఆ. జేయు యుద్ధమేడ? † మాయాబలాశ్రయం, బై నిశాచరకృత † మైన యుద్ధ
మేడ? రామచంద్ర! † యినకులదీపక!, యట్లు లౌట దనుజ † లధికు లనిని. ౯
- క. దనుజేజ్యుఁడు ధూమ్రాక్షుఁడు, చని తగ నమ్మాణిభద్రు † సమధికబలుఁ దాఁ
కి నిశితమునలంబున నా, తనివక్షముఁ గాంచి మోఁదె † దాన నతండుక. ౯౫
- క. చలియింపక గదఁ గైకొని, యలఘుతరంబైనశక్తి † నాధూమ్రాక్షుఁ
జలమున నొప్పించిన ని, మ్ములఁ దల పగులంగ దనుజ † ముఖ్యులు వగవక. ౧౦౫
- ఆ. విహ్వలించి యతఁడు † వే ధరఁ బడియెను; రణమునందు నోట † ర క్తమొలుక
నట్టె యొరిగియున్న † యాధూమ్రనయనునిఁ, గాంచి మాణిభద్రుఁ † గడఁగిచంప.
- క. పరుగిడెను దశగ్రీవుఁడు, త్వరపడి చనుడెంచుదనుజ † వరు, లయవై శ్వా
నరుఁ బోలువానిఁ గ్రుద్ధునిఁ, బరికించి కుబేరమంత్రి † వరు్యుఁడు పూనిక్కి.
- క. చనుడెమ్మా ఫల మబ్బెడు, ననిశక్తిత్రయము వైచి † యాతని నొంచెక;
దనుజేంద్రుం డత్తటి నా, తనిముకుటస్థలము సద్గ † దాహతి నొంచెక. ౧౩౫
- సీ. తద్దదానిహతి నా † తనిదైన ముకుటంబు ప్రక్కకు నొరిగెను; † బ్రథమ మిట్లు
చేయుచు దనుజేంద్రుఁ † డాయెడఁ దన్ను నామాణిభద్రుఁడుతీవ్ర † మార్గణముల
నొవ్వఁగాఁ జేసిన † నొచ్చినయట్లుండ కలరారె నదిమొద † లాకుబేర
మంత్రివరు్యుఁడు పార్శ్వ † మాళి యనంబడె; బవరంబునక † మాణిభద్రుఁడిట్లు
- ఆ. మతిమహత్వ మేగఁ † జ్యోతిఁ గని విముఖుఁ డై
యుండ దనుజవరు్య † లొక్కపెట్టు
నార్వఁ దద్రవం బ † హార్యంబునక నిండె;
నంత మాణిభద్రు † నపజయంబు. ౧౬
- 589
- క. విని ధనవతి రావణుచే, ననిఁ బడుయక్షులసహస్ర † మందుం గని య
క్షనికరము లెల్ల వెంటం, జనుదేరఁ బురంబు వెళలి † చనుడెంచె గ్రుధక.
- క. ధనవతి గదఁ దాలిచి చెరి, తను శంఖము పన్న మనఁగఁ † దగు నిధులకు నే
ఘను లధిదేవతలో వా, రనునయమునఁ గొల్చి రాగ † నాహనకాంక్షక.
- * తే. ప్రోష్ఠపదశుక్రు లనఁజడు † భూరిశక్తి
యుక్తసచివులు వెంటరా † నొప్పుమీఱి

* కృప యక్షగణం యుద్ధం కృప మాయాబలాశ్రయమ్ - ఆనిపూ.

దూరమున నున్న రావణుఁ డ జేరఁబోయి

తండ్రి యిచ్చినశాపము డ తగిలియుంటు. ౧౮౪

592

క. తనయందు జ్యేష్ఠగౌరవ, మునుపని సోదరునిఁ గాంచి యొప్పుమనసుతో

ననియో; బైతానుహకుల, మునకుం దగినట్లు దుష్టబుద్ధి! దనుజా!. ౧౮౪

క. నే నెంతో యొత్తి చెప్పితిఁ, గాని మదుక్తంబు గొనవుఁగా పాపాత్మా!

దీనికి ఫలంబు వెనుకఁ, గానంబడుఁ జమ్ము నీకె డ కడుఁ గ్రూరంబై. ౨౦

౧. ౧౮౪ - ౧౮౫ - ౧౮౬ - ౧౮౭ - ౧౮౮ - ౧౮౯ - ౧౯౦ - ౧౯౧ - ౧౯౨ - ౧౯౩ - ౧౯౪ - ౧౯౫ - ౧౯౬ - ౧౯౭ - ౧౯౮ - ౧౯౯ - ౨౦౦

మునకుఁ బరిపాకమును జక్కఁ డ బొంది నిరయ

మొందినప్పుడు నీమది డ కొప్పుఁ దెలియఁ

గలదు; మోహంబుచేత నొక్కండు భువిని. ౨౦౪

595

క. అన్నములేనికతంబున, నెన్నక విష ముట్టె ద్రావు డ నెఱుంగం డడియుం

దన్నుం జంపెడు నని విష, మన్నమువలెఁ గాక పక్ష్యమాతరుణమునఁ. ౨౦

తే. పలువికారంబులను బెట్టఁ డ గలఁగి యపుడు

తాను జేసినకార్యంబు డ త వృటంచు

దానిఫలమును గంటి ని డ త్రణి నటంచుఁ

దెలిసికొను వాడు; దానిచే డ ఫలము గలదె. ౨౦౪

597

సీ ధర్మయుక్తంబుగఁ డ దనరునే యొకదైవ కర్తృకంబున నీకుఁ డ గలిగె నిట్టి

క్రూరత్వ మందులఁకఁ దేవతలు నిన్నుఁ గొనియాడరనుటయై ననుదెలియవు

మహిని నెవ్వఁడు పితృమాతృభ్రాతృప్రభృతులను దేశికులను డ దూలనాడి

యవమతి నొందించు డ సతఁడు ధర్మనివళంగతుండయి తత్ఫలమతిశయముగ

తే. నందుఁ గాంచు; న శాశ్వతమైన తనువు

నందు నమ్మిక గలిగి యత్యంతశుద్ధ

మైన తపము నార్జింపనియతఁడు వెనుక

మూఁగుడై చచ్చి తనకర్మమునకు గతిని. ౨౦౮

598

క. కనుఁగొని తపియించును జా; విను ధర్మమువలన రాజ్యవితతధనములం

గను సుఖము, న ట్లధర్మంబున దుఃఖము గల్గుఁ; గానఁ డ బారిసుఖములకై .

క. ఒనరింపవలయు ధర్మంబును బాపము విడువవలయు డ భువిఁ బాపఫలం

బును బొందంనగు నీయాత్మను దుఃఖముగాదె ఫలము డ దానికిఁ గుమతీ!. ౨౧౨

తే. కాన నాత్మాపహతార్థమైన నరుండు

మూఁగుడై చేయు బహుపాపములను; సాధు

బుద్ధిరహితున కెవనికే డ నిద్ధరణిని

జనకముఖసేవలేక స్వేచ్ఛగను సుమతి. ౨౧౪

601

. కలుగదుపో; దైవంబే, యిలఁ జర్యలఁ గలుగఁజేయు డ నెవఁడైన విధి

- దొలంగక దాన హతుండగు, జెలంగుచు నేకర్థములను † జేయునొ తానై .
 తే. అట్టిఫలము నెపొందు;నిఁయ్యవనియందు,బుద్ధిబలరూపముల,విత్తమునుదనయుల
 శౌర్యధీరత్వములమహాశక్తిమహిమ,ముల స్వకృతపూర్వకర్తరాఁనులవలన నె.
 క. ఫలములఁ బొందుదురు మనుష్యులు; నీమతి యిట్టిరీతి † నొదవుటచేత
 గలుగును నరకము తప్పక, కులపాంసన! నిర్ణయ మిది † కుమతులకె గదా? ౨౯
 ఆ. ఖలుండ వొట నిన్ను † గని మాటలాడఁగాఁ,జనఃదటంచుఁబలికిఁధనదుఁ డనుర
 వర్యుఁడెంతనున్నఁబరుదగులగు మంత్రి,వరుల నొంచె దీప్తబాణతతుల. 3౦
 క. ధనపతిఁ గనుఁగొని రామా! యనుసమబలయుక్తులయ్యి † నామారీచా
 దినిఖలమంత్రులు దీనతఁ,గను మోములఁ దొలఁగి చనిరి † కడు వేగమునకా.
 మ. ధనదుం డంత గదాభిఘాతమున నాఁదై తేంద్రమూర్ధంబుఁ జ
 క్కనిలక్ష్యంబుగఁ గాంచి మోఁదుటయుఁ దఱ్ఘాతంబుచే నొవ్వ కా
 దనుజగ్రామణి సుంతయేనియును దఱ్ఘానంబునే వీడ కుం
 డెను; వారంతఁ బరస్పరంబు యశముక † నిల్పంగ లో నెంచుచుకా. 3౧
 క. ఇతరేతరంబు శస్త్రప్రతతుల నొప్పించుచుకా విఠరామము గనకే
 చ్యుతి నొందక విహ్వలులై,యతితరమగుబడలికలను † నందక యచటకా. 3౨
 తే. ఒకరి నొకరు జయింప నుద్ద్యక్తులగుచు
 నని నమర్షమునుం జేసి † రవుడు ధనదుఁ
 డార్చి యాగ్నేయ మనెడు దివ్యాస్త్ర మట్టై
 మార్చి సంధించి దశవక్త్రగర్వ మడఁవ. 33
- 609
- క. అడరించె నంత దశవద,నుఁడు వారుణదైవతంబుఁనుకా దీప్రమునా
 గడిఁది మహాస్త్రముచేఁ దా, నుడిపెను దచ్చక్తి బలము † లోహో యనఁగకా.
 చ. దనుజవిభుండు తత్ప్రహితదారుణమంత్రయుతాస్త్ర మిట్లుగాఁ
 జనునటు చేసి కృత్రిమపుఁజన్యము చేయఁగ *రాక్షసార్హమై
 తనరెడుమాయఁ గైకొని శతంబులు వేలును గాఁగ రూపముల్
 కనఁబడఁ జేసి యార్చె; దశశంఖుఁ డొకప్పుడు వ్యాఘ్రరూపముకా. 3౪
 తే. గిరివరాహజీమూతసాగరమహీరు,హాదిరూపంబులను దైత్యయక్షరూప
 ములనుగొనికానఁబడ్డియెనుఁబలువిధమ్ము,లై నరూపంబులను జేసిసద్భుతముగ.
 క. కనఁబడ కుండె నొకప్పుడు, కనఁబడుచు నె పొగడుచుండె † గడుఁగ్రూరముగా
 నని యిట్లు సాగ నంతటఁ,దనకు మహాస్త్రం బనంగఁ † దగునొక్కగదకా. 3౫
 చ. కరములఁ ద్రిప్పి యక్షగణకాంతునిమూర్ధముపై న మోఁదె; న
 క్కరణి గదాభిఘాతమునఁ † గాయము నొవ్వఁగ విహ్వలించి భీ

కరముగ నల్ల గాఱఁగను ♦ గంపము నొంది నికృతమూలమై
తరువరమా నశోకమువిధంబునఁ ద్రెల్లై ధనేశుఁ డుర్వివ్రై. 3౮

చ. ధనపతి యిట్లు మూర్ఖులి నితాంతము విస్తృతిఁ గాంచఁ బద్మము
ఖ్యనిధినురుల్ వగం బొగిలి ♦ యాతని వేగమ నందనాఖ్యమా
వనమును జేర్చి యాశ్రమముఁ ♦ బాపిరి శీతలసత్త్రియాదులఁ;
దనుజవిభుండు యక్షపతిఁ ♦ దా నని గెల్చి ప్రహృష్టచిత్తుడై. 3౯ 615

ఆ. అతనిపుష్పకము జయయాంకముఁ గై కొనె, నావిమానవర్య ♦ మమలమాక్తి
క వ్రజాభినిబిడకమనీయహారాభిశోభితంబు మిగుల ♦ నుండరంబు. ౪౦ 616

సీ. సర్వకాలంబును ♦ సమధికవాంఛల నొసఁగఁ జాలినఫలవిసరములను
రాజుల్లు భూరుహారాజంబు లొప్పంగఁ గాంచన స్తంభసంకలిత మగుచు
వైడూర్యతోరణభానమానంబయి కామగమంబుగాఁ ♦ గ్రాలి కాప
రూపంబునై గురుపాపహరంబునై తగు మనోజవమునఁ ♦ బొగడఁబడుచు
తే. నాకనంబునఁ బోనేర్చి ♦ యమలరత్న కనకసోపానములఁ జెన్నుఁగించి తవ
భర్తమయ వేదికలుగల్గిబహువిచిత్రశ్చిముల నక్షయంబయి ♦ చెలఁగిమఱియు.

క. సురలను మోయంగఁ దగి, నిరతము దృక్పీతములకు ♦ నిశ్చలనుఖము
బరమంబు నిచ్చుచు విధి, పరినిర్మితమై యెసంగి ♦ భక్తివిధములఁ. ౪౩

ఆ. అతివిచిత్ర మగుచు ♦ నఖిలకామప్రద, మగుచుఁగాంతమయి మహార్హమగుచు
నాతిశీతమగుచు ♦ నాత్మ్యష్టమగుచు శుభంబు సర్వకాలభవనుఖదము. ౪౪

క. దనుజేంద్రుఁ డెవ్వమానం, బును వీర్యవినిర్జితంబుఁ ♦ బొంగెడుకాంక్ష
గని యెక్కి త్రిభువనంబులు, తనవశములెయ్యెన్ ననుచుఁదలఁచెగుమతియై.

క. ఘనతరదర్పంబున నా, ధనపతి నిట్లనిజయించి ♦ తాఁ గైలాసం
బుననుండి దిగియె దానవు, లనూనరీతులు నుతింప ♦ నాత్మ నలరుచుఁ. ౪౫

క. తన తేజంబున విజయం, బు నీవిధిం గాంచి శౌర్యమున నొప్పుచుఁ జ
క్కనిహారకిరీటంబులు, తనకు వార్షంబు నీయఁ ♦ దద్యానంబుఁ. ౪౬ 617

తే. వార్షమున నెక్కినభయండు ♦ నలరుహుతవ, హునివిధంబున రాజుల్లితనవిభవము
దేవతలు చూచి మెచ్చున ♦ ట్లావిధమున, న్రిదిగియె గెయ్యులుఁవ్యసనమంద.

పదునేనవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౬ - వ సర్గము.

❧ రావణుని నందికేశ్వరుండు శపింపఁ గోపంబునఁ గైలాసంబు నెత్తి యవమానింపఁబడి శంకరు నుతియించుట. ❧

క. తనయన్నఁ గుబేరుని ని, ట్లనిమొన నోడించి రాక్షసాధీశుండు చ
య్యన స్కందం డుదయించిన, వనమును శరవణ మనంగ ♦ భాసెలుదానిఁ. ౧

- క. కనఁజనియె; సంతటం దృద్ధనుజాధీశ్వరుఁడు రుద్రుడై సత మగుచున్
వనరుహమిత్రమరీచులఁ గనదురుహాపంబు నొటఁ డగ్రుతరంబై. ౧౫
- క. రెండవనూన్యనిరీతిగ, మండెడునటు తోఁచుచున్ సమస్తశరణ ము
ద్దండమునై శరవణ మనఁ గొండాడం బడుచునున్న డగ్రుతరంబై. ౧౬
- క. శరవణును నామంబునఁ బరఁగెడు నాకొండ నెక్కి డభవ్యతరవనాం
తరమును గాంచెను: నచ్చట, నగ్రపుష్పక మగుగకే సభంబున నిలిచెన్. ౩
- సీ. పుష్పకం బచ్చటఁ డబోవకుండుటఁ గాంచి కామగం బిద్ది యిక్కరణి సగతి
తను బొందె నేమొకో డయని దశగ్రీవుండు సచివులతోనెంచి డసమధికమగు
నాత్మేచ్ఛరీతిగా డనగుగ నీపుష్పక మేలొకో నిలిచిన డీగిరివయ్య
నివసించి నట్టి యేనిశ్చలమతి యిట్టి కార్య మొనర్చెనో డగాక వేఱు
- ఆ. గలదె యనుచు నుండ డలలితబుద్ధిన్సూర్తి
వెలయుచుండ మంత్రివితతి నిపుణుఁ
డై చెలంగుచున్న డయిట్టి మారీచుండు
దశవదనునిఁ గాంచి డతా వదించె. ౫౪
- ఉ. దానవనాథపుష్పకము డతా నిఁకమీఁదటఁ బోవకుండఁగా
మానుట కేదొ కారణము? డమంచిది యుండక బో దదెట్లనం
గా నిపు డీగిరింద్రమునఁ డగ్రాలెడుశృంగమునందు నున్న యీ
మానవహానుండు స్వవిమానము సాగకయుండఁ జేసెడిన్. ౬
- తే. ఇట్టి యద్భుతవహకర్త డమెన్న సతని
దే యటంచుఁ దలంచెద; డనిల్లుగాక
యున్న ధనదుని దక్క నింకొకని నొరుని
నీవిమానము గొనిపోవ డనెంచ దేమొ? ౭
- క. కనుకనె ధనపతి లేమిని, జనకున్నది గిరిని దాఁటి డసహజగతి నటం
చనుచుండఁ గృష్ణపింగళ, తనుఁడై వామనుఁడు నగుచుఁ డదా ముండియునై.
- తే. వికటుఁ డొచుఁ గరాళుఁడై డవితతబలుఁడుఁ
బ్రహ్మభుజుఁడును నగు నంది డరాక్షసేంద్రు
పార్శ్వమునఁ దోచి యిట్లుని డపలికె భవుని
యనుచరుండొట శంకలే డకతనిఁ గాంచి: ౯
- క. దనుజేంద్రా! దశవదనా! వెనుకకుఁ జను మింక నిందు డవిషమాత్ముఁడు గౌ
రిని గూడి క్రీడ సల్పెడు, డదనుజులకున్ రాక్షసులకు డదానవులకునున్. ౧౦
- క. గరుడులకు భుజంగములకు, గురుబలులౌ యక్షవీరకూటమునకు ని
ద్ధరఁ గల్గు భూతతతికి శిఖిరి యిద్ది యగమ్యముగను డగావింపఁబడెన్. ౧౦౫

- క. మరలుము దుర్బుధీ! యీ, ధరణీధరమందుఁ జాలతడవొనరిచినన్
మరణంబు తప్ప; దిప్పుడె, యరిగిన నదిలేకయుండు ♦ నని పల్కుటయున్.
- క. ఆనందిమాటలన్ విని, దానవనాథుండు మదిని ♦ దారుణకోపం
బూని ¹కడుఁగుండలములం, గానంబడు కంఠమునను ♦ గ్రాలుచు మఱియున్.
- క. అరుదుగఁ గన్నడుకోప, స్ఫురణంబున రక్తనేత్రపుగముఖుండై
నరగునఁ బుష్పకమును దిగి; హరుఁ డెన్నఁ డటంచుఁ గడునఁకారమునన్.
- క. గిరిమూలముఁ జేరెను; శంకరునకు దూరముననుండి ♦ కడుఁ దీవ్రఁబై
పరఁగెడుశూలాయుధమును, ధరియించి ద్వితీయహరుఁడతలఁపనితఁ డనన్.
- క. అలరారునంది నట నిర్మలబుద్ధిఁ జెలంగువాని ♦ రాజధరుని శ్రీ
లలితపదసేవకుని నిమ్ములఁ గాంచి ధశాననుండు ♦ మోదము తనరన్. ౧౩౫
- క. వానరముఖమున నాతఁడు, కానంబడు టెన్ని మార్భక్తికలితమతియునై
తానవుడు నవ్వెఁ బక్కునఁ, ²బాసీయయుతాభిముట్లు ♦ పరిహాసమునన్.
- క. హరు రెండవతను వనఁగాఁ, బరికీర్తితుండై చెలంగి ♦ భగవంతుండై
ధర నొప్పు నంది కోప, స్ఫురణంబున వచ్చియున్న ♦ సురరిపు నతనిన్. ౧౩౬
- చ. కనుఁగొని పల్కె నిట్లు; దశఁకంఠ! దురాత్మక! వానరాకృతిం
గని తగు నన్నుఁ గాంచి మది ♦ గర్వము నొందినవాడ వౌటఁ జ
క్కనివిధిఁ జూడ కెందులకుఁగా నిటు నవ్వీ పరాభవించితో
³ఘనపవిపాతమట్లు ననుఁ ♦ గాంచి ప్రహాసము చేసినాఁడవో. ౧౩౭ 642
- తే. కనుక మద్వీర్యసంపన్ను ♦ లనుషమాన
మత్సమానతేజస్కులు ♦ మహితశక్తు
లునగు వానరు లిద్ధరణిని డ్వీడన్వ
యమును నశియింపఁ జేయ నాఁయభిమతమున. ౧౩౮ 613
- క. జనియింతురు; నఖదంష్ట్రాగ్నిని నాయుధములుగఁ గొనుచు ♦ లీలమెయిన్ జ
క్కని పోల్కిఁ బోరునల్పం, గను జాలి పరాక్రమమున ♦ గాఢబలములన్. ౧౩౯
- సీ. మనసుపోలిక వేగఁమునను శైలములట్లుచరియింపఁగనువారుఁచాలియుండ్రు;
వార లొక్కటిగను ♦ జేరి ⁴సహామాత్యతనయండువో నీదుఁదర్పబలము
లను, మహాత్మేధంబుఁబనిపడివిభజించివిలయమొందఁగఁజేయఁగలరు;దనుఁ
నిన్ను నిప్పుడె చంప ♦ నేనె చాలుదుఁగాని వధియింపఁగా రాదుఁభగవదాజ్ఞఁ
- తే. బూర్వజని స్వీయకర్తృనఁకామముననె
హతుఁడ వై తివి నీవె యం ♦ చానుహాత్ముఁ

1 ఇతి నందివచ శ్చుక్తిర్వాక్రోధా త్కంఠపిత్తకుండలః-అనిమా, 2 సతోయశ్చన తోయదః-
అనిమా. పాసీయ మనఁగా జలము. 3 ఆశనీపాతసంకాశ మపహాసం ప్రముక్తవాక్-అనిమా. 4 తే
తన ప్రబలం దర్ప ముత్సేధం చ పృథగ్విధమ్-అనిమా.

జై న నంది వచించిన ♦ నవుడె దేవ

దుందుభులు మ్రోసె నునువృష్టి ♦ తోచె నవుడు ౨౧ 645

చ. వరబలుఁ డాద శాసనుఁడు ♦ వర్షము వుష్పమయంబుగాఁగ నం
బరముననుండి యుష్పతిల ♦ వారక దుందుభు లెల్ల మ్రోగ శం
కరపవభక్తువాక్యము తగం గుదియింపఁగ వాని నెల్లఁ గా
వరమున లెక్కచేయకయె ♦ పర్వతమున్ వడిఁ జేరి యిట్లునున్. ౨౨ 646

తే. గోపతీ! వుష్పకవిమాన ♦ మీఁపగిదిగఁ, జోవకుండఁగఁ జేసె నీభూధరంబు
కారణం బేమొ దానికె ♦ గడఁగి దీనిఁ, బెల్లగించెదఁ జూడుమద్వీర్యమిచట.
క. అనుదినము శంకరుం డీ, ఘనగిరిపయి నేప్రభావశలితుండయి కే
ళిని నల్పునొ రాజువలెన్, గనఁ డిదె సాధ్వసము చెంతఁ ♦ గలదనియాత్మన్.

క. కనుఁగాక దాని నికమీఁద ననుచు నీరీతిఁ బల్కి ♦ దశకంఠుండున్
దనబాహువులం ద్రిప్పుచుఁ, జూనిపెన్ భూధరముక్రింద ♦ శూరత పొంగన్.

చ. కరముల నిట్లు చొప్పటిచి ♦ త్కౌధరవర్యముఁ దూఁగునట్లు ని
ర్భరతరశక్తిఁ జేసె; గురుపర్వత మయ్యది యట్టె లేచి య
త్తరుణమునన్ వడంకె నిటు ♦ ధాత్రిధరంబు వడంక నద్ది మం
దిరముగనుండుశంకరుని ♦ దేవవిభున్ భజించునిర్జరుల్. ౨౩ 650

క. పరికంపించిరి; శివునుం,దరి పార్వతి పర్వతంబు ♦ తత్తట¹పడుచోఁ
గరము భయంపడి వడఁకుచు, హరుఁగొఁగిటఁ జేర్చెదానె♦యాతురమొప్పున్.

చ. తననతి సత్వరంబుగను ♦ దన్నిటు గొఁగిటఁ జేర్చ శంకరుం
డనఘుఁడు దానికారణము ♦ నాత్మ నెఱింగెను సర్వవేత్త కా
వునఁ గడు నవ్రుచున్ దనుజుభూరిపరాక్రమ మెల్లఁ గాంచి చ
క్రనియొకయాటరీతిగ ముఖంబున నున్మిత మురురింపఁగన్. ౨౪ 652

మ. చరణాంగుష్ఠముచే విలాసముగ నా♦త్కౌభృద్వృతంసంబు ను
ర్వరఁ జేరన్ వడి నొత్తఁ బీడితములై ♦ రక్షోభుజంబుల్ ధరా
ధరవర్యంబు పయిం బడంగ ధరణీధాత్రిధ్రమధ్యస్థలిన్
బరమార్తిం గ నె; దానవేంద్రసచివప్రాతంబు లజ్ఞాటకున్. ౨౫ 653

చ. మనముల విస్తయంబుఁ గని ♦ మాఱు వచింపఁగ నోడియుండి; రా
దనుజవరుండు రోషమునఁ ♦ దత్కృతదోపరిపీడనంబునన్
గనలి మహావిరావమును ♦ గ్రన్ననఁ జేసె ద్రిలోకముల్ పలిం
చెను దదుదీరితధ్వనికీఁ ♦ జేప్పడి మానవు లెల్ల నత్తఱిన్. ౨౬ 654

•క. ధ్వనియిది యెటు గల్గెనొ యని, మనముల భీతిల్లి లోకమండలివిలయం
బని తలఁచిరి దేవత లా,ధ్వనిచే సంక్షుబ్ధు లగుచుఁ ♦ దమమార్గములన్. 3౦

1 'పడుచో' అనుపదమునందుగల 'చో' అనునక్షరము గాయత్రియరునదిరెండవ యక్ష
రము.

క. చని రప్పుడె వయనంబై; ¹ ఘనవర్వతరాజి పగిలెఁ గరులార్చిని గ
జ్జనము లొన ర్చెను బలుమరు, ననూనసత్వములు గల్లునట్టి ప్రముఖులున్.

తే. పెక్కుపర్యాయములు ధ్వసుల్ ధిక్కటిల్ల
నార్చి రిది యేమి ప్రశయమో యంచు జలధు
లట్టై కలఁగె నసుంధర యతిశయముగ
వడఁకె; నాగగంధర్వులు భయము మిగుల 31

657

క. చనువార లట్టై నిలిచిరి; ² దనుజేంద్రమాత్యు లెల్ల ధారుణకులిశం
బునఁ బిండిచేయు విలయం, బని తలఁచిరి త్రోవలందు నరుగుచు భీతిన్. 33

క. సురనాథప్రభృతులు మోదరహితులై నిల్చి; రంతఁ దధ్వని విద్యా
ధరులును సిద్ధులు యత్నోత్కరపూజ్యులు వినచు నేమిధ్వనియిదియనుచున్.

తే. వెఱఁగుపడి; రంత దానవవీరుచుంతు, లార్చుచున్నవిభుం గాంచియభవునీల
కంఠునిం బార్వతీపతిఁ గరము తృప్తి, నందఁజేయుమహాదేవుఁడతఁడెదిక్కు.

క. శరణం బతఁడే యొరుఁ డొక్కరుఁ డీయిల లేడు నతులఁ గరుణారాశిన్
బురహు నలరింపుము స్తుతివరముల దిక్కివె యనుచుఁ బలుకుము రాజా!

క. కరుణానీరధి కావునఁ, బరితుష్టుండగుచు నిన్నుఁ బాలించు ననన్;
బరికించి వారిపల్కులఁ, బరిపూర్ణ వృషధ్వజన్ న్వభావమహితునిన్. 35

సీ. సామమంత్రంబుల నాధునుతి ప్రతతులను నులించుచుఁ బలుకులనె నల్రొగి
మన్నరించుచుఁ గృపామహితాత్మ! కావవేయచుచునార్చుచునున్న యబ్జము
వేయి గలింఁచె; నీవిధమున నలరింప నంప్రహృష్టుండయి శంకరుండు
శైలాగ్రముననుండి చరణపద్మాంగుష్ఠమును లేవనెత్తి యాదనుజబాహు

ఆ. పులకుఁ బీడమాన్చి పలికె; శ్రీరాఘవా! దశవననుని గాంచితమిని బొంది
నాఁడ నీవిషయమునన్ ³ నీదువీర్యశౌంఢీర్యములకు మదిని నేను మెచ్చి.

క. కరుణన్ నినుఁ గాపాడితి, ధరణీధర మాక్రమింపఁ దత్పీడ నిరం
తరమున్ ధ్వనిచేసితి భీకరముగ; లోకత్రయంబు కలగుండుపడన్. 37

క. ధ్వనియొనరించితి వీలో, కనిచయముల్ మాటు మ్రోయఁగ భీతిల్లం
గను జేసితి వక్కారణమున వీరా! రావణాహ్వమున నెకమీఁదన్. ౪౦

క. ధర వర్ధిల్లుము; దేవా, సురయతులు మఱియు జగతి శోభిలు నితరుల్
పరికీర్తింతురు రాక్షస, వర! నిను రావణుడునాఁగ వర్ధిలువేరన్. ౪౧ 666

1 ఇందధికపాతశ్లోకములకు సంఖ్యవేరుఁబడియున్నదని యెఱుంగవలయు. వ్యాఖ్యలేకుం
టయే అధికపాతమనియెఱింగించుచు. 2 మేనిరే న బ్రనిష్ఠేషం తస్యామాత్యో యుగత్తుయే-అనిమా.
3 సంవత్సరశూన్రం తు రుదతో రక్షసో గతమే-అనిమా. 4 ప్రీతోఽస్మి తవ వీర్యా చ్చ శౌ
ంఢీయా చ్చ దశానన-అనిమా. శౌంఢీర్యాత్ వైర్యాత్-అనివ్యాఖ్య.

తే. లోకరావణుడవు నీవు † నీకరణిని, శబ్దమొనరించువార లిజ్జగతి లేరు;
నాయనుజ్ఞను బొంది దా†నవవ రేణ్య! కోరినట్లులు చనవయ్య † భూరిగతిని.

చ. అని యిటు శంకరుండు ప్రియ†మూరగఁ బల్కుఁగ నాలకించి యి
ట్లనియెను దేవదేవ! కగుణాకర! ప్రీతుఁడ వైతివేని నా
కును వరమిమ్ము నిన్నిపుడు † కోరెద నిర్జరరాక్షసాళిచే
దనుజులచేత గుహ్యకవి†తానముచే నురగాళిచేతనుఁ. ౪౩౪ 668

తే. ¹మఱియు గంధర్వవితతిచే † మహితబలులు
నెవరొ యవ్వారిచే నని † ²నిటు వధింపఁ
బడక యుండఁగవలయు నా†వల్కు దీని
సార్థకము చేయవయ్య మ†హాత్మ! దేవ! ౪౪ 669

చ. మనుజుల లెక్కచేయ నొక†మాడ్కిని నాకును భక్తులొట వా
రనిమొన నిల్వలేరు విబలాంగులు వారలు; బ్రహ్మ నాకు ని
చ్చెను జరకాలముఁ బ్రదుక † శ్రీగళ! కొంత గతించె దాన నిం
కను జరకాలముఁ బ్రదుకఁ†గాఁ దగుఁ గాన గతంబు నాయుత్తఁ. ౪౫౪

తే. మరల దయచేయవయ్య! యు†మాధవా! త్వ
దీయశత్రుమునా విని † యాయుమేళుఁ
డాత్మఖడ్గముఁ జంద్రహా†సాహ్వయము నొ
సంగె గతమైన యాయు వొ†సంగె మఱియు. ౪౬ 671

చ. హరుఁడు వచించె నిట్లులు మ†నశ్రుము దీని నవజ్ఞచేయకే
నిరతము చూడవయ్య! మది † నిల్వక దీని నవజ్ఞచేయ మా
పరిసరసీమఁ జేరు నిది † పరుస సంతయ మింత లేదు; నా
సురరిపునాయకుండు రిపు†సూదనుఁ డాహరుఁ డిట్లు తానుగఁ. ౪౭ 672

తే. ఆహ్వయము రావణుం డని † యాచరమునఁ
బెట్ట సంతోష మింపొంద † నట్టె లేచి
శంకరునకు నమస్కార†సమితిఁ జేసి
పుష్పకం బెక్కి చనియెను † భూమిఁ దిరుగ. ౪౮ 673

చ. ధరణిఁ జరించుచుఁ గడఁగి † దానవనాథుఁడు రావణుండు భూ
వరులకు విక్రమాఘ్నులకు † బాహుబలంబున బాధఁ గూర్చుచుఁ
దిరిగెను స్వేచ్ఛ దిక్కుల విఠిక్కుల; సంతట యుద్ధదుర్మదుల్
నిరుపమ తేజులై న ధరణీపులు కొందఱు శౌర్యమొప్పఁగఁ. ౫౦౪ 674

ఉ. ఆతనియాజ్ఞ మీటి సుభ†టాదులతో నశియించి రంతటఁ
భూతలనాఘ లింగితము † పోల నెఱింగినవారు కొందఱా

1 రాక్షసై ర్దహ్యకై ర్హై శ్చ చాశ్వే బలవత్తరాః-అనినూ. 2 ఇటు వధింపఁబడక
యుండఁగవలయు=అనఁ గా నిట్లు కొట్టఁబడకుండునట్లు గా ననిభావము.

- ధాతృవరై కగర్వితుని ♦ దానవు దుర్జయుగా నెఱింగి *న
 చేతము గల్లు వృద్ధులు వచించినచోప్పున న్యాయరీతిగఁ. ౫౧ 675
- తే. ఓడితిమి నీకు మేమని ♦ యొప్పు బలికి
 దర్పబలయుక్తు గర్వితు ♦ దనుజవతిని
 సాగనంపించి రానున్న చావు నెట్లొ
 యుక్తి దప్పించుకొని మని ♦ రోరఘవర !. ౫౨ 676

పదునాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౭ - వ సర్గము.

అథా వేదపతిచరిత్రము. అథా-

- క. విను మవల రామచంద్రా', ఘనభుజుఁ డాదనుజవరుఁడు ♦ త్కౌతలమున నెం
 దును సేవ్చుగాఁ జరించుచు, వన మాహిమగిరికిఁ జెంత ♦ భాసిలుచుండఁ.౧
- క. వననుమనోజ్ఞతఁ గన్గొనఁగ నిచ్చలుం గోరుచుండెఁ ♦ గావున విహరిం
 చెను; రావణుండు నవ్వనమునఁ గృష్ణాజినము జడలఁ ♦ బొంకముమీఱఁ.
- క. ధరియించి మానివృత్తిని, గరము విరాజిల్లుచుం బ్రకాశించెడు ని
 ర్జరనారివోలెఁ దేజస్సుగణంబున మెఱియుచున్న ♦ శుభతమఁ గన్యక. ౨
- క. కనుఁగొనియె; రూపవిభవంబున నొప్పుచు నువ్రతంబుఁ ♦ బూనిన యాక
 న్యను జూచి చక్క నవ్వచు, మనసిజశరవిధ్దుఁ డగుచు♦మఱి మోహమునఁ.
- తే. చిత్త మెంతయుఁ గలఁగినఁ ♦ జేరి యిట్లు
 పలికె; నోమంగళాలయా ! ♦ భవదనూన
 యావనమున కనర్హమానట్లు లిట్లు
 వనిఁ బ్రవర్తించుచున్నావు ♦ వనిత ! తగునె. 3౪ 681
- చ. కనుఁగొన నద్భుతం బగుచుఁ ♦ గ్రాలును దావకరూప మిట్టిదా
 తనువున కీతపోనియతి ♦ దారుణమై తగుయుక్త మెవ్విధం
 బునఁ దలపోసినం దగదుపో; లలనాచుణి! నీదురూపముం
 గన నుపమానహాస్యమయి ♦ కాంతముగాఁ దనరారుఁ జ మ్మిలఁ. ౪౪ 682
- క. కామోన్మాదకరంబుగ, నీమానితరూపవిభవ ♦ మెల్ల నరులకుఁ
 గామిని! గన్పడియెడుఁ గద, యీమాడ్కిఁ దపంబుచేయు♦లెట్లు తగునొకో.
- తే. వయసు చెల్లినవారి కివ్వడువునఁ దప
 మానుషధృతి నియతంబె ♦ యాను గాని

* అపరే బుద్ధయం రక్షో జానంతః ప్రాజ్ఞసప్తతాః-అనిమా.

నిన్ను జోలినతరుణుల † కెన్నదగదు;

తండ్రి యెవ్వఁడు నిను బిల్చు † దనయ యనుచు. ౫

684

చ. అనుపనుమంగళాంగి! యఘ † మంటదు నీమదియందుఁ జక్కనై
కనఁబడు నీమొగంబు, నిను † గాంతనుగా విధి బొంది యెవ్వఁ డీ
తనువిభవంబుఁ గొల్లగొను † దత్పురుషుండె ధరిత్రిఁ బుణ్యభా
క్కని వచియింప నందియము † లారయఁ గన్నడకున్న విత్తటిక. ౬

685

క. నినుఁ గూర్చి ప్రశ్న మివ్వెదఁగఁ జేసెనునాకు సర్వమును దెల్పు శ్రమం
బనయం బిది యేమిటికో, వినవేడుక యయ్యె ననుచు † వివరింపంగ. ౬౪

చ. దనుజవరేణ్యప్రశ్నమును † దత్తుణిమణి సద్యశంబునుం
గనిననుహాత్మకాలు విని † కన్యకగావున సాధుశీలయై
మినుతతపంబె చారుతర † విత్తముగాఁ గల యామె యాతనిం

గని విధి నాతిథేయమును † గ్రక్కనఁ దా నొనరించి యిట్లును. ౭౪ 687

సీ. బ్రహ్మర్షి యె మహాప్రభగల్గి శ్రీమంతుడై బృహస్పతికిఁ బ్రియాత్మజుడయి
మతివిభాతిని బృహస్పతితో సమానుడై తగుకుశధ్వజునకుఁ † దనయ నేను
మహితాత్ముడై వేదమంత్రముల్ సంతతంబు జపించునాకుశధ్వజున కొకట
వాఙ్మయకన్యనై † ప్రభవిల్లితిని గాన నను వేదవతి యని † ఘనుఁ డతండు

తే. పిలిచె; సంతట దేవసర్వులును యక్ష

గరుడ, గంధర్వ, రాక్షసు † లురగపతులు

వచ్చి నాతండ్రిఁ గాంచి యావారిజాక్షి

గోరి వచ్చితి మిమ్ము మాఁకుం దరుణిగ. ౧౦౪

688

చ. అని వచియింప నాజనకుఁ † డాసురనాయక! నన్ను నీయకే

వనిచెను, దానికారణముఁ † బల్కెదఁ జక్కఁగ నాలకింపు; నా

జనకున కాయమర్త్యపతి † చక్రియె యల్లుడు కాదగు మతో

క్కనికి నొసంగఁ జాల నికఁ † గన్యక నన్నతలంపు రాజిలు. ౧౦౫ 689

క. కనుకనె లోకత్రయపతి, వనజాక్షుండైన చక్రీ † పరియించును నా
తనయామణి నను నాశయమును బూనియెయొరునకీయఁ † బూసకయతఁడు.

తే. ధర్మమతిగాన విష్ణుని † దలఁచుచుండె;

నద్ది విని బలదర్పితుం † సురారి

పతియునగు దంభుడనువాడు † పరమకోప

పరవశుండయ్యె; గానఁ బాపమతి యతఁడు. ౧౩౪

691

క. జనకుడు నిద్రింపఁగ నాదనుజుడు నడిరేయి వచ్చి † దారుణపాపం
బునకుం బాల్పడి చంపెను; దనవతి మృతినొంద నాడు † తల్లివగచుచు. ౧౦౬

చ తనవిభు నార్తనాదములు † తద్దయ మ్రోయఁగఁ గొంగిలించుకొం

చనుపమపుణ్యరాశియయి † యగ్నిని జొచ్చి త్యజించె దేహ; మా

జనకునివాంఛ యల్లునిగఁ ♦ జక్రిని గాంచుటయే గదా యటం

చును మదిలోఁ దలంచి యదిఁనూనృతమై తగునట్లుచేయఁగఁ. ౧౫ 693

క. దనుజవిభా! మది నెంచితి, జనకుఁడు మృతిఁ జెందఁ గాంచి ♦ సావిత్రాభీష్టం
బును దీర్పజాల కివ్వీధ,మునఁ జచ్చె, గదా యటంచుఁ ♦ బొగులుచు నేనుఁ.

క. [మృతిచెందిన నేమాయెను, బిత్తుకాంక్షనుదీర్పజనునుఁబ్రియమున ననుచుఁ]
హితశపథం బొనరించుచుఁ, జ్యోతిలేనితపం బొనర్చుఁ ♦ జొచ్చితి నిందుఁ. ౧౭

క. పలికితి నావృత్తాంతముఁ, గలిగిన యంతయును నీకుఁ ♦ గ్రహ్యాదవిభా!
తలఁపఁగ నారాయణుఁడే, చెలఁగం దగు భర్తయగుచు ♦ క్షీతిపయి నాకుఁ.

క. పురుషోత్తమునకు నే నతి, నరయఁగ నింకొకఁడు భర్త ♦ యగువాఁడు మనో
హరుఁడు జగంబున లేఁడిది,స్థిరమగు; నారాయణుని బఠిం బడయంగఁ. ౧౮

క. ఘోరంబగు నియమంబును, నీరీతిం బూనియుండు ♦ నిచటఁ బులస్త్య
శ్రీరాజదన్వయోన్ముఖ! యోరాజా! నేను నిన్ను ♦ నొగి నెఱుఁగుదుఁ జా.

క. జగముల మూఁడింటను జక్కఁగ సాగెడువార్త లెల్లఁ ♦ గాంతు మదిని నేఁ
బొగఁదొందుతపోబలమున, ఖగవాహనుదివ్యచాదఁకమలనుభక్తిఁ. ౧౯౫ 699

చ. అన విని పంక్తికంఠుఁడు మఁహావ్రత మూనిన కన్య నామెనుం
గనుఁగొని పుష్పకంబు డిగి ♦ కామశరవ్రజవీడితాత్మఁడై
యనియె; మృగాక్షి! చారుకటిఁహరిణి! నీకిపు డిట్టిబుద్ధి క
ల్గను గతమేమి యం చెదఁ దలంపఁగ గర్వితపంచుఁ దోఁచెడిఁ. ౨౧ 700

తే. వయసుచెల్లినవారి కే ♦ వఱలుఁ బుణ్య,సంచయము ప్రాధవయసునఁమించువారి
కర్మకులకుఁ బ్రకాశింప ♦ దమలనుగుణ,సంయతపు నీవుపల్కఁగాఁజను నెయిట్లు.

క. భువనత్రయసుందరివం,చ విసుతిచేయంగ రుచుల ♦ శోభిలుభీరూ!
ప్రవిరులయానన మిత్తఱి,ని వఱలు నీకెంతొ కాంతిఁనిం గూర్చునదై. ౨౨౫

క. నే నన లంకాపత్నినై, దానవులకు విభుఁడ నగుచు ♦ దశవదనుఁ డనం
గా నొప్పువాఁడ యశముల,చే నిత్యము వెలయువాఁడ ♦ శ్రీనిలయాంగీ!. ౨౩

చ. కనుకనె నాకు భార్యవయి ♦ కాంక్షలు తీఱఁగ సర్వభోగముల్
మనసున కెక్కఁ బొందుము; నఁమస్తజగత్పతి విష్ణుపంచు నీ
వనితివి గాదె యేని నిపు ♦ డాతఁడు వీర్యమునం దపంబునఁ
ఘనబలభోగజాలములఁ ♦ గాఁడు సమానుఁడు నాకు సుందరీ!, ౨౪౫ 704

క. ణోరితి వాతని నేలొకొ, భీరూ! నా నాలకించి ♦ వేదవతి మహా
ఘీగాజత, యిట్లనకుమ, యోరాక్షసరాజ! యనుచు ♦ నొప్పుగఁ బలికెఁ. ౨౫౫

సీ. ఎల్లడ వ్యాపించి ♦ యెల్లలోకములకు నధిపతియయి వినుఁతార్చితాంఘి)
పంకజండుయి, యొప్పుఁపద్మాక్షునిఁ నీవు దక్కఁగా మతిమంతుఁ ♦ డొక్కఁడైత

నవమానపతిచునే; యని వేదవతి పల్క నాగ్రహంబున దశాస్యాసురేంద్రుఁ
డాత్మకరంబున ♦ నాకన్యభవ్యమూర్ధజములఁ బట్టె; నద్దనుజుఁ డిట్లు

ఆ. తనదుమూర్ధజములఁ ♦ దాఁకిన నోర్వక

వేదవతియుఁ గ్రోధఁవివశ యగుచు

నంతదాఁకఁ ద్రొంపె ♦ నాత్మకరంబున

¹నామె హస్త ముజ్జన్విలాసియట్లు. ౨౮౪

706

క. మెఱయుచుఁ గేశంబుల నా,తటి రెండుగఁ జేసె; నంత ♦ దారుణరోషం
బఱిముఱి వృద్ధిం బొందఁగఁ, గఱకునిశాచుని నానిఁ ♦ గాల్చువిధమునక.

తే. అగ్నిఁ బ్రణయించి దేహంబు ♦ నందు వేల్వ

నిశ్చయము చేసికొని మ్రోల ♦ నిల్చియున్న

యతని కిట్లని వల్కె; నోయనుర! మూర్ఖ!

యోయనార్యా! మనంబున ♦ కొప్పు మాని. ౩౦౪

708

క. ననునవమానించితి నిం,కను నే బ్రదుకంగ నెంచఁ ♦ గనుక నిచట నీ
పును జూచుచుండఁ జొచ్చెద, ననలుని; బాపాత్ముఁ డవగు ♦ ననురా! నీచేక.

క. ఏకారణమున నవచుతి, నీకరణిం బొందితినొ మహీస్థలి నిచటక

నీకంఠలుంతనార్థం,బై కడువడిఁ బుట్టుదాన ♦ ననురా! మరలక. ౩౧ 710

ఆ. నెలఁతచేతఁ బాపనిశ్చయుండై తగు,నట్టి పురుషుఁ డంతఁమందునట్లు

చేయఁబడుట శక్యఁమే యెడలను గాదు, శాప మిచ్చి నిన్నుఁ ♦ జంపఁ జనును

²క. ఘనతప మెల్ల నశించును; విను మూఢా! నేను మిగుల ♦ విధిఁ జేయుతపం
బును, దత్తము హుతముచునయి,తనరెడుపుణ్యంబునుంతఁతగియుండినచోక.

క. దానిబలంబున ధర్మం, బూనినమహనీయునకు మహోత్తమునకు నే

మానితవృత్తి నెసంగెడు, మానసమున నలరునుగుణఁమండితనుతనై. ౩౨

క. జనియింతు నయోనిజనై, యని శపథం బొప్పుఁ జేసి ♦ యతిశయముగ మం

డినజ్వలనుఁ జొచ్చె దేవత, లనూననుమరాశివృష్టి ♦ నాసాధ్వీపయాక. ౩౩౪

క. కురిపించిరి ముదమున నం,బరతలముననుండి; [యంత ♦ భామామణియుక

మరలం బుట్టెను లంకా,పరిసరమునఁ బంకజమునఁ ♦ బద్మనమభయై. ౩౩౪

చ. దనుజవిభుండు దాఁ గొనియెఁ ♦ దత్కమలంబును బూర్వరీతి నం

దనుపమరీతి నొప్పు హరిఁజాక్షిని గాంచి సరోజగర్భమో

యనఁదగు కాంతిచే నలరు ♦ నార! యిదంచు గ్రహించి యింటికిం

జని నచివోత్తమా! యిదిగొ ♦ చక్కనిలేమ యటంచుఁ జూపినక. ౩౩ 716

క. తరుణీలక్షణములయం,తరములఁ జక్కఁగ నెఱుంగు ♦ దనుజవరుం డా

¹ అని రూఢిత్యా కర స్తస్యాః-అనిమా. ² శాష్టేత్వయి మయోత్సృప్తై తపసశ్చ వ్యయో
భవేత్-అనిమా.

తరుణిం గని దశవదనునిఁ, బరికించి వచించె; దనుజఃపర్యా! వినుమా!. 324

తే. ఇట్టి సుశ్రోణియే నీదు ♦ నింట నున్న

మృతిని గల్పించు; నన విని ♦ యింతినపుడె

యర్ణవంబున వైచె నాఁయన్నమిన్న

ధరణినిం బొంది జనకుఁ డధర్వర మొనర్ప 324

718

క. హలముఖమున దున్నఁగ నా, యిలనుండియె పైకి లేచె] ♦ నీనుదతియె భూ
పలరాముండగు జనకున, కిలాధిపా! పుత్రి యనఁగ ♦ నెనఁగెం జుమ్మా!. ౪౦

క. వనితామణి యామెయె నీ, కనువగు భార్యగఁ జెలంగె ♦ నామె కమల, నీ
పును విష్ణుమూర్తి వగుదువు, ననాతనుఁడ వీవు రామఁచంద్రా! వినుమా!.

మ. మును తా వాని వధింతునన్నశవధంబుం దీర్చుఁగా నెంచి యా
వనితారత్న మమానుషం బగుచు దేవస్థుత్యమా త్వద్బలం
బును న్యాయంబుగ నాశ్రయించి షీతిభృద్భూపాభు నారావణుఁ
మును క్రోధంబునఁ జంపియున్న యతనిఁ ♦ బోకార్చెఁ జూ! రాఘవా!.

ఆ. ఇట్లై మరల మరల ♦ నీమహాభాగ వేదవతి మర్త్యలోకఁధామమందు
జనిని గాంచఁగలదు ♦ సాధుహాలాననో, త్కృష్టభూమియందు ♦ నిర్ధరితి. ౪౨

క. అనలశిఖోపమయై మే, దినిఁ బుట్టంగలదు నుమ్ము; ♦ దేవనుతా! యా
వనితయె కృతయుగమున నొ, ప్పెను జక్కనియాహ్వానమునఁ వేదవతియనఁ.

క. దనుజుని వానిం జంపంగను ద్రేతాయుగమునందుఁ ♦ గలిగె మహాత్ముం
డన నొప్పు జనకునన్వయమున సీత యనంగ భూపఁముఖ్యా! రామా!. ౪34

క. సీతాముఖమునఁ బుట్టుట, సీత యనం బిల్చి రెల్ల ♦ షీతిజనులు జగ
ద్యాత్రభ్యాతచరిత్రగ, సీతయుఁ జెలువొందెఁ జుమ్ము ♦ శ్రీరఘురామా!. ౪౪

పదునేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౮ - వ సర్గము.

—*—
—*— రావణుండు మనుత్తుల్యజ్ఞమును బాడుచేయుట. —*—

చ. అనలునియందు వేదవతి ♦ యవ్వీధిఁ జొచ్చిన రావణుండు చ
య్యనఁ జనియెన్ విమానవర ♦ మాదృతి నెక్కి యనంతఁ గ్రుమ్మరన్;
*జనుచు నుశీరబీజ మన ♦ డ్మౌలలనాతిలకంబు వాఁగ నొ
ప్పిన యొక దేశమందు సురభిబృందము గూడి యజించుభూపతిన్. ౧4

726

క. కనియె మరు తనువానిని, దనుజేంద్రుం; డంత నచట ♦ ధరణీసురదే
వనిచయములతో ధర్మము,ల నెఱింగిన బ్రహ్మహూని ♦ లలితపథమునన్. ౨

* ఉశీరబీజ మాసాద్య-అనిమా, ఉశీరబీజమితి దేశనామ-అనివ్యాఖ్య.

- క. సురగురువునకుఁ దమ్ముం, దురునియమనమన్వితుండు ♦ హుతపహతేజ
స్ఫురితుండు సంవర్తం డ,ధ్వరమును జేయించుచుండె ♦ దా నధిపతియై. 3
- చ. దమజునిరాకఁ గాంచి వరధానముచే నని దుర్జయుండు గా
వున నమరంబు గూడదని ♦ భూరిభయంబున వానిఁ గాంచ కొ
య్యనఁ దమ కిచ్చవచ్చినటు ♦ లత్రజీఁ దాల్చిరి రూపముల్, తముం
గనుఁగొనరానియట్లు; సురధాంతుండు తాల్చె మయూరరూపముల్. ౪ 729
- క. నమవర్తియు వాయనరూపముఁ దాల్చెను దొండయట్లు ♦ పరఁగెఁ గుబేరుం
డు మహితహంసాకృతిఁ బాశముఁ దాల్చిన దిగ్విభుండు ♦ సరగునఁ బూనెన్.
- నీ. తక్కినదేవత ♦ లొక్కొక్కరూపంబుఁ దాల్చి; రంతట మహాదనుజుఁ డాతఁ
డశుచియా సారమేయంబుఁ జొచ్చినయట్లుయజ్ఞ వాటముఁజొచ్చెననిమాద
నా! రాఘవా! దేవతారివిభుం డట్లుచొరఁబడి యటనున్న ♦ త్తోడివిభునిఁ
గనుఁగొని నాకు సంఘరభిక్ష నిమ్ము లేకున్న నోడితి నని యొప్పుఁ దప్పి
- తే. చెప్పమా; యన్న నమ్మరు ♦ త్తప్పు డతనిఁ
గాంచి నీ వెవ్వఁడ వని ప్రశ్నించె నవల
నవరిహాసంబుగాఁ బల్కె ♦ జంభభేది
వైరి; భూపాలకా! నీవు ♦ భయములేక. ౮
- 731
- క. ఆదర మింతయు లేకయె, నాదర్పము తెలియ కే ధానపతి కరయఁగా
సోదరుడనైన రావణుఁగాఁ దెలియక నన్నుఁ బల్కు ♦ గర్వితు నిన్నున్. ౯౪
- క. కనుఁగొని ప్రీతుండ నైతిని; వినుమీ ముజ్జగములందు ♦ విక్రమమున న
న్నను మార్కొని యపజయముం, గనఁజేసి విమాన మిద్ది ♦ గైకొను నన్నున్.
- క. తెలియనివాఁ డెవ్వఁడే, గలఁడే నీ వొక్కరుండవు ♦ గాక మఱియు నా
బల మెఱుంగనివాఁ డుండునె; సలికితి వెటు లనెనుదనుజపాలకు నతనిన్.
౪. కనుఁగొని ముత్తు పపు డిట్లునియెను; నీకంటెఁ బద్ధయగు విత్తపిభుం
డని నోడ నీవు మార్కొనఁ, గను ధన్యుడ వీవె కావె ♦ క్రవ్యాదవరా!. ౧౧
- క. కలఁడే నీకుం దుల్యుండు, గలఁడే శ్లాఘ్యుండు ముజ్జగంబుల [విను మి
మ్ములధర్మము చెడ నడపిన, యల్ఘక్రియ శ్లాఘ్య మెట్లు ♦ లగు దనుజేంద్రా!.
- క. జనములు మెత్తురె దానిన్, గన లోభముతోఁ జెలంగుఁకార్యమ్ము జగం
బున శ్లాఘ్య మెట్లు లగు, దుర్జను లొనరుచు నట్లు జ్యేష్ఠసహజునినిలోన్.
- ఆ. పాఱఁదోలి జయము ♦ పాటించి శ్లాఘించు,కొనెద వేల? పూర్వజనిని నీవు
దోషరహిత మగుచుఁ ♦ దోఁచెడు ధర్మముల్, చేసి నద్వరములఁజెందితి వని.
- క. వినియుంటిని, నీ విప్పుడు, ధనదుని సోదరుని నోర్చి ♦ తత్తువ్వుకమున్
గొనినాడ సంఘ బల్కితి, వసయము గద యశ్రుతంబె ♦ యగునిది నాచేన్.

- చ. నిలువుము కొంతనే పిచట ♦ నే జనుడెంచెద నన్నుఁ దాఁకి దో
 ర్బలమునఁ బోరి యోకుమతి! ♦ ప్రాణయుతిఁ మరలఁ గృహంబునం
 గలపరిచారముం గనఁగ ♦ గాఢగతిం జనలేవు, సాయకం
 బుల శీతభర్తృపుంఖముల ♦ భూరిగతిం బరఁగించి ని న్ననిఁ. ౧౮౪ 740
- క. పనిపెర యముప్రోలికి నం, చనుషమకోపంబు నొంది ♦ యంతటఁ జాపం
 బును దాల్చి సాయకంబుల, ధనువున సంధించి రణము ♦ దానవుతోడఁ. ౧౮౫
- క. ఒనరించుకొతుకంబునఁ, జనుచుండం గాంచి యట్లు ♦ సంవర్తుం డా
 తని నడ్డగించి స్నేహం, బునఁ దగు పల్కులను బల్కుఁ ♦ బూనె నియతిచేఁ.
- క. మునిపతి యాటను నెప్పున, మున నధ్వరధర్మ మెంచి ♦ భూపతి నతనిం
 గని నావాక్యము వినఁదగు, పని యెంచితివేని యుద్ధ ♦ మ్మర్మం బెటుతా. ౧౮౬
- క. సంగర మి త్తటి నీకు నొ, సంగదు శుభః మొకటి వినుము ♦ సత్రం బిదియా
 సంగజహరదైవత మీ, సంగరదంభమునఁ జక్క ♦ సాగకయున్నఁ. ౧౮7 744
- క. కులమును దహించుచును; జు, మృలఘుమఖవ్రతము చేయు ♦ సతనిమనమునం
 గలుగం దగునే క్రోధము, నలుపండగు నయ్య వ్రతియు ♦ సంగర మవనిఁ.
- చ. అని యొనరించుచో జయము ♦ నందుట సంశయ మెల్లకాలముఁ
 దనుజుఁ డితండు దుర్బయుఁడు ♦ భాతృవరంబులఁ గాంచినాఁడు; నా
 విని గురు వాక్యముఁ నృపతిఁవీరపరుండగు నమ్మగుత్తు చ
 య్యన సశరంబుగాఁ దగు శఃరాసనశర్యము డించి గ్రక్కునఁ. ౧౮౮ 746
- ఆ. వెనుక మరలి వచ్చి ♦ మనము స్వాస్థ్యంబున
 సలరఁ గ్రతువు చేయ ♦ నవుడు కడఁగె;
 సంత నాతఁ డోడ ♦ నంచు శుకుండను
 దానవుండు దిశలఁ ♦ దారసిల్ల. ౧౮౯ 747
- క. అజతుండగు మారాజే, విజయంబును గాంచె ననుచు ♦ విపులముదమునఁ
 గజబిజగ నార్యై; నంతట, విజయప్రమదంబు చెలఁగ ♦ వేడుక పడుచుఁ. ౨౦
 సీ. యజ్ఞవాటముఁ జొచ్చి♦యందధ్వరముఁ జూడవచ్చియుండినమునిఁపరులఁగనీసి
 భాతించి వారల ♦ వర్షర క్తంబున సంతృప్తుడై పరిఁచరులఁ గూడి
 రావణుం డెగె ధఃరాస్థళిఁ గ్రుమ్మర; నంతట వాఁ డెగు ♦ టరసి యింద్ర
 ముఖులైన నిర్జరఃముఖులు తా హానియున్న రూపంబుల ♦ నొగి వదలుచు
 తే. స్వస్వరూపంబులం దాల్చి ♦ వారు తమకుఁ
 బ్రాణదానంబు చేసిన♦భంగి నలరు
 జంతువులఁ గాంచి యిట్లని; ♦ రంత నింద్రుఁ
 డలరి నీలబర్హంబునఁ ♦ జెలఁగు నెమలి. ౨౦౪ 749

* తత స్తం నిర్జితం మత్స్యః పూషయామాస వై శుకః-అనివ్యాఖ్యాత లంగీకరించినపాఠము.

- చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కె మదిఁ ♦ గ్రాలెడుహర్షమునన్ మయూరమా!
 విను ముపకార మీపు కడు ♦ వేడుక ధర్మవిదుండ వౌటఁ జ
 క్కనివిధిఁ జేసి తిప్పుడు ఖ ♦ గ్రముఖుండవు గాన నీకు నె
 మ్మనమునఁ బ్రీతి నొందితిని ♦ మామకనేత్రసహస్ర మెంతయున్. ౨౩౪ 750
- క. తనరారఁగలదు బర్హంబున నీకున్ నేను వర్షమును గురిపింపం
 గను బూనఁ బ్రీతిలక్షణ, మనూనమగు సమ్మదంబు ♦ నందఁగలవు నూ! ౨౪
- క. అని నెమిలికి వర మిచ్చెను, గనికరమున దేవనికర ♦ కాంతుఁడు; రామా!
 మును నీల బర్హమే యుం,డెను బర్హికి నిర్ధరాఘ ♦ నేతవరమునన్. ౨౫ 752
- తే. చిత్రరీతిగ నవుడు పొల్పెను; యముండు
 తనరు ప్రాగ్వింశమున నిలిచిన బలిభుజ
 మును గనుంగొని కాకమా! ♦ మనము ప్రీతి
 నందె ప్రీతుఁడనైన నే ♦ నాదరమున. ౨౬౪ 753
- క. వినిపింతుఁ బ్రాణు లీజగమున నాచే వివిధరోగములఁ బీడింపం
 గనుబడుచునుండు నితరములను బోలి విపత్తుఁ గన కలరుదువు నీవున్. ౨౭
- తే. నేనుఁ ప్రీతుండు నైతిని ♦ గాన నీకుఁ,గలుగకుండును రోగముల్ ♦ వలదు శంక
 నావరంబున మృతిని గగన విఁక నీవు, నరులు చంపినచో మరణంబు గనుదు.
- తే. ఇతరరోగాళిచే నీకు ♦ మృత్యు వంట
 దింక నాలోకముననున్న ♦ యెల్ల నరులు
 తుద్యుయార్దితులగువారు ♦ షోణి నీవు
 చక్క భుజియింపఁ గనుదురు ♦ చాలఁ దృప్తి. ౨౯ 756
- తే. కనుక నాలోకమున నున్న ♦ మనుజులకొఱ
 కవని నెవ్వారు పిండంబు ♦ లగ్ని నిడుదు
 రవి నీవు భుజింపంగ ♦ నలరుఁ దృప్తి
 యిందుఁ గలవారి కెల్ల నఘోసరీతి; ౩౦ 757
- క. వరుణుం డంతట గంగా,తరంగిణీతో యములను ♦ కమిఁ గేళుల నా
 తురతం గను హంసంబును, బరికించి ఖగేంద్ర! నాదుపలుకులు వినుమా!.
- ఆ. ప్రీతితోడఁ జెప్ప ♦ నీతటిఁ బూనితి; సౌమ్య! నీదుదేహాచారువర్ణ
 మబ్జమండలాభ ♦ మగుఁ జమ్ము నీతను,చ్చాయ శుద్ధఫేనసమతఁ గాంచు.
- చ. అనయము నాశరీరమగు ♦ నంబువులం దమి నొంది కాంతమా
 తనువు చెలంగ నొప్పుకువు ♦ తద్దయుఁ బ్రీతిని బొందుచుండు వీ
 యనువున నాదుప్రీతి గను ♦ మంచు వచించెను; ¹రామచంద్ర! హం
 సనికర మంతకున్ మునువు ♦ చక్కని నీలవుఁజాయ మించఁగన్. ౩౨౪ 760

సీ. పాండురనర్ణంబు ♦ వరఁగుచుండఁగ నుండె నమలవక్షములు నీలాగ్రసంయు
తములు, భుజాంతర ♦ మచుకును బాలతృణాగ్రవర్ణంబుగ; ♦ సంత ధనదుః
¹డ ద్రిపై నున్నట్టి ♦ యాతొండఁ గనుఁగొని, కనకవర్ణముపోల్కిఁగ్రాలువర్ణ
మిచ్చెన నీకు నే ♦ నెలమి నీశీర్షంబు కనకకాంతిని బొల్పు ♦ ననవరతము
తే. నక్షయంబయి; యీహేమ ♦ మట్టి వర్ణ, మలకునీకును నాశ్రీతిగలిగియున్న
కారణంబున; నని వరఁగణము వాని, కిచ్చి యజ్ఞోత్పవమునుసంతృప్తిమీఱ.
క. వరమునికరుణ నదెట్లొ, పరిపూర్తిం గనఁగ రాజుపరమాదృతి నా
సురవరులఁ బంప గృహముల, కరిగిరి వారెల్ల వచ్చిసట్లు విభీతిక. 3౬౫
పదు నెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౯ - వ సర్గము.

శ్లోకా అనరణ్యరాజ రావణనితోఁ బోరి మడియుట. శ్లోకా

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డంతట మహాత్ము మరుత్తు జయించినాఁడ సంత
చని నొసరించు కోర్కెని ధరాధిపు లేలుమహాపురంబులం
గనుఁగొనఁ గోరి పోయె; వడిగా నిటు పోయి మహేశవర్ణులక
ఘనబలులక జలేశసురకాంతసమానులఁ బిల్చి యుద్ధతిక. ౧౫ 763

ఆ. యుద్ధభిక్ష నొసఁగుఁ ♦ డోడితి మనియైనఁ
బలుకు డిద్ది నాకుఁ ♦ గలుగు నిశ్చ
యంబు లేకయున్న ♦ నరుగఁడు రావణుఁ
డనుచు, విడువ డిట్లు ♦ లనుచుఁ దలఁచి ౨౫ 764

క. ²మనమున నిశ్చయ మెట్టులొ, గనుఁడని పలుకంగ; భీతి ♦ గనకుండియుఁ జ
క్కనిబుద్ధి విరాజిల్లియు, ననుపమధర్మంబుఁ దెలియు ♦ నట్లాప్పియునుక. 3౪
క. గురుబలము గల్గి యుండియు, ధరణిశ్వరు లెల్లఁ గూడి ♦ తగ నెంచి మహా
వరబలగర్వితుఁ డగుటను, బరికించి సరాజతులమె ♦ బవరమునందుక. ౪ 765

క. అని పలికిరి; ³దువ్యంతుం, డనురాజును సురధభూవుఁ డాగాధిగయుల్
ఘనకీర్తి పురూరవనుఁడు, దనుజేంద్రా! యోడితిమని ♦ గరఁ బల్కిరి నూ!.

క. వారల మాని యయోధ్యను, జేరి మహాసురుఁడు శక్రుఁచే రక్షితమా
భూరినురాలయమట్లు మహీరమణును హేంద్రుచేత ♦ నెనఁగువిభూతిక. ౬

క. పరిపాలితమై తనరెడు, పురము నయోధ్యావ్యాయంబుఁ ♦ బాడఁ గని దేవే

1 కృకలాసం గిరౌ స్థితమ్-అనిమా. 2 తత స్త్వభీరవః ప్రాజ్ఞాః పాథివా ధర్మనిశ్చయాః, రాజాన స్సుపహాబలాః-అనిమా 3 దువ్యంత స్సురిధో గాధిర్మయో రాజా పురూరవాః-భిష్మ భిష్మకాలా ర్జునోపి దువ్యంతాదయః స్వస్వకాలే రావణం ప్రతి జితత్వవాదం వరదానా దుక్రంతః-అనిమా. దువ్యంతాదినామములగలరాజులు రావణునికాలమంగుఁ గూడ నుండినది తెలియందగు.

- శ్వేతసమబలు సనరణ్యునిఁ, బరికించి దురంబు నొసఁగు ధాన్యవ! యనియెన్.
- క. అనిఁ జేయుశక్తి లేదే, సనరణ్య! యోడినాడఁ ధాన్యవ! పల్కుము; నా
పను విది యనియు వచించిన, విని పాపాత్ముని నురారివీరునిపలుకుల్.
- క. అపమతిఁ గల్గించుటచేత వడిఁ సంక్రుద్ధుఁ డగుచు ధాన్యవతో ని
ట్లు వచించెను దనుజేంద్రా! ప్రవిదారణకాంక్ష నీకుఁ ధాన్యవ! నయేని.
- తే. ద్వంద్వయుద్ధం బాసంగితి ధాన్యవ! త్వరగ నీవు, సవరీతుఁడవు గానిల్వఁజనునుజమ్ము
సర్వసంసిద్ధుఁడనయి నే ధాన్యమునకు, వత్తు నంచని పల్కె నాధాన్యవ! నేత.
- సీ. మునుపె రావణశౌర్యమును వినియుండుట బలవిక్రమంబులఁ బ్రబలియున్న
యానరేంద్రునిభటు లారావణునిఁ జంపువాంఛలఁ బరికరవారములను
గైకొని వెడలిరి; కరు లొక్క పదివేలు తురగముల్ లక్ష సత్త్వరముగాఁగఁ
జను రథంబులు పెక్కు సంఖ్యభటేంద్రులు పెక్కువేలుగనొప్పియొక్కరీతి
- ఆ. బయలువెడలె; నిట్లు బలములు భూస్థల, మావరించి యప్పు డనికి రాఁగ
సరథభటము గాఁగఁ జనుడెంచుసరపతి, బలములకును దనుజబలములకును.
- క. జరగెను సంకులసంగర, మురు భీతిని గల్గఁజేయ ధాన్యవ! యవుడు త
ద్ధరణీంద్రరాక్షసేంద్రులు, పరమాద్భుత మొంది చూడఁ జారుష మలరన్.
- చ. ధరణిపతీంద్రునై న్యములు ధాన్యవ! నాధుబలంబుతోడ సం
గర మొనరించి వేగమ నికామహుతంబగు ద్రవ్య మగ్నిలోఁ
ద్వరగ నశించునట్లు చెడె ధారుణసంగర మిట్లు చేసి ని
ర్భరబలవిక్రముల్ మెఱయ ధరణిశనద్భటుల్.
- గర 775
- ఆ. మండుచున్నయగ్నికుండంబునం జొచ్చు, శలభగణముపోల్కి ధాన్యవ! ర
వరుల నోర్వలేక ధాన్యవ! శయనించి, రంత సుహృతహవ్యమగ్నియందు.
- క. త్వరగ నశించెడలాగున, గరమాశ్చర్యంబుగాఁగ ధాన్యవ! గండడగె; మహీ
వరుఁ డిట్లుగ నశియించెడు, పరబాధితభటులఁ గాంచి పరిఘన్నుండై.
- గర ౭౭౪
- క. *జలనిధిలోఁ బడి యెట్లులు, సలిలౌఘవిరాజితములు ధాన్యవ! వలినులు తా
రలరక యడంగులాగున, బలములు నశియించె ననుచుఁ బలుకోపమునన్.
- చ. సురపతి చాపవర్య మన ధాన్యవ! శోభిలుకార్దుక మంది జ్యాలితన్
బరిపరి లాగుచున్ నృపతివర్యుడు తీవ్రరుడావిలాత్తుడై
సురరిపునాథు మార్కొనఁగ ధాన్యవ! శూరతఁ బోవఁగ నడ్డమై మహా
త్తరముగఁ బోరి రాయసురతల్లజాసంత్రులు విక్రమంబునన్.
- గర 779
- ప్రీ. సారణశుకులును ధాన్యవ! మారీచుడును బ్రహ్మాస్త్రదులు సనరణ్యుఁడధికతీవ్ర
బాణజాలములచే ధాన్యవ! భగ్నాంగులై పాణి; రాతురంబున బాణునట్టిమ్ముగము

* మహర్షివం సమాసాద్య పనాపగళతం యథా-అనియ. పనం జలం తత్కూర్ణనదీశతం
ఆరోహస్వః-అనివ్యాఖ్య.

లను బోలి; యంతటఁనును జేంద్రుఁ డిత్తోకుకులనందనుఁడు మదిఁగోపమూని
రావణమూర్ఖుని ఁ చేప బాణాష్టశతంబుల నొప్పించెఁ దచ్చిరముల

తే. జలదములనుండి వారిధాఁరలు గిరింద్ర
శృంగమునఁ బడి యేమియుఁ ద జేయఁ జాల
నట్లు లాబాణములు దనుఁజాధిపతిని
గుండుఁ బొందంగఁ జేయకఁ కూలె నిలను. ౨౧౫

780

చ. దనుజవరేణ్యుఁ డంతటనుఁ దారుణకోపము నొంది యానృపుం
గని యఱచేత మస్తకముఁ గాఢరయంబున నొంచె దానిచే
తనె కడు నొచ్చి యాతఁడు రఁథంబుననుండి మహిం బడెం ద్వరక
దనువు చలింపఁగా వివశఁతక మృతి చెందిన రీతి సంతటక. ౨౩

781

తే. పిడుగుపాటునఁ గాలుచుఁ దృక్షరాజ
మడవిఁ బడునట్లు లిలఁబడుఁ సతనిఁ గాంచి
రావణుఁడు నవ్వె యిత్తోకుఁరాజ! యనుచుఁ
బిలిచి వచియించె నావై నఁ సలుకఁ బూని. ౨౪

782

క. తలపడితివి దానికి నిటఁ, గలిగెనొకో ఫల మదెట్లుఁగా మనుజేంద్రా!
కలుగఁడు ముజ్జగముల నిమ్ముల ద్వంద్వాహవము చేయఁబూనునతఁడునూ!.

చ. అనుపమభోగజాలములఁ సందుచు నాదగుదోర్బలంబునుక
విసవోహ యంచుఁ బల్కురణవీరుని రావణుఁ గాంచి ప్రాణముల్
చనునటులున్న యానృపతిఁసత్తముఁ డిట్లని పల్కె మెల్లఁగా;
దనుజ! యిఁకేమి చేయఁదగుఁ దర్పము చెల్లుట నీరణావనిక. ౨౬

784

క. ¹దురత్తిక్రమమూఁ గాలము, పరికింపఁగ నే జయింపఁబడలేదు సుమీ
దురమునఁ దనుఁ దా వినుతులఁ, బరితృప్తి జెందునట్టిఁ పాపాత్మునిచేక. ౨౭

ఉ. కాలము మోసపుచ్చె ననుఁ గారణ మైతివి నీవు నే నికం
బోలఁగ నేమి చేయఁదగుఁ దబోవఁగ నున్నవి ప్రాణముల్ దురం
బోలి నొనర్చుచోఁ బఱచి యోడినవాఁడను గాను దుర్మతి!
బాలిశ! పోరుచుండియె భవచ్ఛరసంగతి నిట్టులైతిఁ జూ! ౨౮

786

సీ. ఇత్తోకుకులమునఁ కెల్ల నీవాక్యంబు లవమతి నిచ్చుటఁ సరసి నేను
బల్కెద నొకమాటఁ ²భక్తి నిచ్చితినేని హోనుంబు చేసితిఁ నే మఱియును
దపము నల్పితినేని దగురీతిఁ బ్రజలను బాలించితి నయేని పల్కునాది
సత్యంబె యగుఁగాక; నిత్యంబుమహితంబె యైనయీయిత్తోకుఁమానితాన్య

1 కింశక్యమిహ కర్తుం వై కాలో హి దురత్తిక్రమః, న హ్యహం నిర్జితోరతుః! త్వయా
చాత్మ ప్రశంసినా-అనిమా. 2 యది దత్తం యది హతం యది మే మకృతం తపః, యది గుప్తాః
ప్రజా సమ్యక్తదా సత్యం పవోఽస్తు తే-అనిమా.

తే. యమున దశరథభూపతి ధీకాత్మజన్ముః

డగుచు రాముం డనంగఁ బుట్టెఁ గలఁ డింక

నతఁడె నీప్రాణములఁ దీయఁనట్టివాఁడు

నాఁగ జలధరభూరిస్వఃసంబురీతి. ౩౧

787

క. సురదుందుభి మ్రోగెను నంబరతలముననుండి పుష్పసర్గము గురిసెన్

నరపతి శాపం బిడున, త్రుణంబున; నంతలోన ధాత్రీపతియున్. ౩౨ 788

క. తనువును వదలి త్రివిష్టవమున కేగె నరేంద్రుఁ డిట్లు ధూమిక బడిన నా

తనిఁ గాంచి విక్రమంబున, దనుజేంద్రుం డచట వానిఁ తా నేవ్వచ్చ జనెన్.

పందొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౦-వ సర్గము.

అథా నారదుఁడు రావణుని యమునితోఁ బోయటకుఁ బురికొల్పటం.

చ. తిరుగుచు భూమిపాలకతఃతిన్ బెగ డొందఁగఁ జేయుచున్ నరో

త్కరములఁ జంపుచున్ మునివతంతంసుని నారదు మేఘసన్నిధిన్

బరఁగెడువానిఁ గాంచె సురశైలివిభుం డొకనాఁడు; భక్తి నా

దరమున నంత నిట్లనియె ధానవనాథుఁడు, రావణుండఁ జూ! ౧ 790

క. మునివర్యా! మ్రొక్కెద మీ, కును గుళిలమె, దర్శనంబు ధీకోరిక నీయం

జనుడెంచు టవృష్టమె నా, కనఘా! యాగమన హేతు ధరయఁ దలఁచితిన్. ౨

చ. గురుతర తేజఃజ్ఞుడు మునిశుంజరుడై తగునారదుండు వి

స్ఫురదమితప్రభుండు దనుజుం గని మేఘముచెంతనుండి యి

క్కరణి వచించె; బుష్పకము గ్రాల మహావిభవంబుతోడ నుం

దరగతిఁ జోవనున్న సురదన్యువిభూ! క్షణ మాగుమా యిటన్. ౩ 792

క. దనుజేశ్వరుండవు విశ్రవ, సునినుతుండవు పంశమునను జొప్పడుమర్యా

దను బొందిన ఘనుండవు గా, వునఁ బ్రీతుండ నైతి మెచ్చఁ బోలును నిన్నున్.

క. దనుజుల గెల్వఁగ విష్ణువు, మును పొసరిచివట్టి కృత్యములకు సమముగా

దనుజేంద్ర! గంధర్వా, దినిఖలశత్రువుల నీవు తెం పొప్పంగన్. ౪ 794

తే. ఇప్పుడు బాధించుచుండుట కేసపార, తృప్తినొందితి; నే నీకు నిండుకంత

చెప్పఁబూనితి వినఁగ నీచిత్తమందు, వాంఛగల దేనివినవయ్యి వైరిహరణ!.

చ. విని తరువాతఁ జేయఁగగు విక్రమకృత్యము నాకుఁ బెల్లు చ

క్కనిదగు శ్రద్ధ పూని వినఁగఁ దగు ముందఱ; దేవతాళికే

ననిమొనఁ జంపఁగఁ దగ కహార్యబలంబున నొప్పువాడ వి

వనఁగ నిదేటితో నరుల నందఱఁ జంపెద వాహవార్ధివై. ౨ 796

తే. ఎపుడు మృత్యువశంగతః † మీమనుష్య
 వితతి యయ్యెనొ యప్పుడ † హతమే సుమ్ము
 దాని మరల వధించుట † దగదు గాదె;
 దనుజసురవరయక్షగంధర్వులకును. ౮

797

క. సురలకు తాక్షనులకు నెక్కరణిని జంపంగఁ దరము † గాక వెలయు నీ
 వరయక మనుజుల నొంచుట, పరికింప సనర్హ మనుచు † భావించు నేదన్. ౯౫

సీ. శ్రేయస్సులొనఁగూడఁజేయుకార్యంబుల నొనరింపఁగా బుద్ధి † గనక గొప్ప
 వ్యసనంబులం గూడి † వ్యాధిశతంబులచేతను జరచేత † జేడ్డుచును
 గలవిలపాటొంది † యిలఁ గల్గు మనుజుల నెవ్వఁడు హింసించు † నెఱుకలేక;
 నిరతం బనిష్ఠముల్ † పొరిపొరి రాఁ గుందుమనుజుల నోడించి † యనిని గీర్తి

తే. బొందఁగోరును సన్నతి † నొందువాఁడు; † తుత్తిపాసాజరాదుల † సోలియున్న
 దగుటచేఁజ్జీయమాణంబెఁయగునిరతము, దుఃఖశోకసమూహమైఁ తోచుఁ గాన.

క. మనుజాఘము బాధింపం, జన దిక్ నాజోలిమాన † జను; గురుబాహూ!
 దనుజేంద్రా! మనుజుల నిరకఁగవయ్యా! కరుణ; మఱియుఁగడుదుఃఖములన్.

చ. అనయముఁ బొందుచున్ నుఖము † లంబెడుకాల మెఱుంగలేకయే
 కనుఁగొనఁ జోద్యమా గతిని † గార్యములం బొనరించుచున్ ధరం
 గనఁబడువారి కేది గతి † గన్నడకుండును; మర్త్యలోకమున్
 గను మొకచోట వాద్యముల † క్రమరవంబును నృత్యరీతులున్. ౧౨౫ 801

క. వినఁబడు ఘనతరమోదం, బున మర్త్యులు పొంగుచుంట † బోలఁ గనఁబడున్
 దనుజేంద్రా! యింకొక తా, పునఁ గన్నులనుండి నీటిబొట్టులు వరుసన్. ౧౩

తే. ధారలుగ నొచుఁ గాఁగఁగా † దారుణమగు
 వ్యసనమునఁ గుందియున్నవా † రగవడుదురు;
 జనకమాతృనుతస్నేహమునను దార
 బంధువులవయిఁ గల మైత్రి † బడలువడుచు. ౧౩౫ 803

తే. మోహితంబయి ధ్వస్తమై మొక్కలమగు, క్లేశబాలంబునంజిక్కి † క్రిందుపడెడు.
 మర్త్యలోకం బటంచునీ † మది నెఱుంగవు; చాలుఁజాలునునీదువిజయములింక

క. విను మోహనిరాకృత మీ, జను లుండెడు లోక మిద్ది † చంచచ్చార్యం
 బున నొంపఁబడఁగ నయ్యా, చనునే గెల్పితివి దీని † సామ్రా! దనుజా!. ౧౫

క. అనుమాన వింతయును లే; దనూనబలసార! మనుజు † లందఱు ²యమసా
 దనమునకుఁ దప్పకుండఁగఁ, జనువారె; పులస్త్యవంశఃపరిదధిషళి! ౧౬ 806

తే. పరపురంజయ! యప్పితృపతిని లోక, భీకరుని యమనాముని † బృఘుపరాక్ర
 మముఁజెందుము, ధర్మఁడు † సమరఁగుందు, నోడిపోయిన జగమెల్ల † నోడి నట్లే.

- క. కనఁబడ దించుక సంశయ, మని పల్కిన రాక్షసేంద్రుఁ డనుపమతేజం
బున వెల్లుచున్ననారదుఁ, గని వందన మాచరించి ధ కడుమోదమునన్. ౧౭౫
- *క. పలికెను బక్కున నవ్వుచుఁ, గలహాస్రియ! దేవమానిఁగణనాథ! సురా
వళికిని గంధర్వుల కి,మ్ముల మేలును గోరు దీవు ధ ముద మొందితిఁ జూ! ౧౮
- క. చననున్నవాఁడ విజయం,బును గోరి రసాతలంబుఁ ధ బొంగుచు నద్దా
నిని గెల్చిన భవనత్రయ,మును గెల్చినయల్లె యగును ధ బో భుజశక్తిన్.
- క. సురలను ఘణులను నే సం,గరమునయం దొప్పుమీఱఁఁగా గెల్చి మమున్
గరుణింపు మనుచు వేఁడెడు,కరణిగ నొనరించి యవలఁ ధ గంధివరంబున్.
- క. అమృతముకొఱకు మథించెద, నమధికయత్నంబుమీఱ ధ సాధుమునీంద్రా!
కమనీయగానలోలా!, తమయానతి యే మటన్న ధ దళకంఠునితోన్. ౨౦౫
- క. మునివరుడై భగవంతుం, డనఁబడు నారదుఁడు పల్కె ధ ననురేంద్ర! జయం
బును గోరి రసాతలమున,కును బోయెద ననుచుఁ బల్కి ధ కోర్కిచెలంగన్. ౨౧
- క. అరిగెదవు వేఱుత్రోవను, బరికింపఁగ హేతు వేము ధ పల్కుము; విను క
ర్బురనాథ! శత్రుకర్మన!, దురూహముగ నొప్పుఁ జమ్ము ధ త్రోవ యిది యిటన్.
- క. చను ధర్మరాజపత్రన,మున కీమార్గంబు యుద్ధమున దుర్ధస్తుం
డన నొప్పు యముఁడు నా విని, దనుజేంద్రుఁడు పక్కున నగి ధ దర్పముపొంగన్.
- క. శారదఘనవర్ణుని నా,నారదుఁ గని యిట్లు పల్కె ధ నాకార్యము చే
కూరెను యము గెల్చితి నని, మీరెంచుఁడటంచుఁ బల్కెఁమించెడువేడ్కన్.
- చ. మునివర! మర్త్యలోకమును ధ బూనికఁ బ్రోవఁగ నాత్మ నెంచి చ
క్కనికృప చూపినార లటుఁగావున దిక్పతులన్ జయింతు నే
ననుచుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసితి నఁహార్యబలోద్ధతి దాన నింక నేఁ
జనియెద ధర్మరాజు ననిఁ ధ జంపఁగ దిక్కులఁ గీర్తి నింపఁగన్. ౨౪ 817
- ఆ. ఎందు సూర్యపుత్రుఁ ధ డేవున నివసించు, సట్టి వత్సకౌశఁ ధ కిరుగువాఁడ
నోమహాత్మ! త్రోధ ధ మూనిన నేఁ జతుర్దిగధిపతుల ననిని ధ దెంపుమీఱ.
- క. మారుకొని విజయ మందెద, శూరత నని శపథ మట్టె ధ సురలు వినంగాఁ
గోరియె యొనరిచినాఁడను; నారదమానీంద్ర! కావునన్ యమపురికిన్.
- క. అరిగెద యము మార్కొనియెద, దురమునవిజయంబుఁబొందిఁత్రోచెదమీదా
పరిసరమునఁ బ్రాణినము,త్కరమునకుం క్లేశ మిడెడు ధ కాలుని కింకన్. ౨౬
- తే. మృత్యువును బొందఁజేసి నే ధ మించువాఁడ
ననుచు పలగొని మ్రొక్కి దఁశాననుండు
హర్షమున మంత్రులం గూడి ధ యరిగె దక్షి
ణాశనుం గూర్చి; యంతట ధ నంబరమున. ౨౭౫

- సీ. మునినాయకా! ఔనుము గద, లోకంబున ధర్మము చెడదుగద, మహనీయ!
మీరు వచ్చుటకు నేమి గలదో హేతువు, నా విని మహితుడౌ ♦ దేవమాని
పలికె నిట్లని ధర్మపాలకా! వినరింతు వినచయ్య కారణంబును సుతీయును
దానికిని బ్రతివిధాన మెయ్యదియె చేయంగఁ దలంపుమా ♦ యర్హతనయ!
తే. వీడె వేర దశగ్రీవుఁ ♦ డోడిపోవ, నిన్ను సమరంబునం జేసి ♦ నీవు దుర్జ
యుడ వటంచుఁ దలంవక ♦ యుగ్రశక్తిఁ, దనకు వత్సనిగాఁజేసిఁకొనఁ దలంచి.
క. చనుడెంచెడు నీవిక్రమమును దెలియం; డిదియె బీజముగ నేను జవం
బున వచ్చినాడ రాజా! విను నిన్నుం గాలదండవితతాయుధునిక. ౬౫ ౯౩౩
క. దనుజుడె కాఁ డెవ్వండె, న నేమిచేయంగలండు; ♦ నానాధర్మ
ప్రనియతమనసా! శమనా! యని యిటు మాట్లాడుచున్న ♦ యవసరమందుక.
క. దూరంబునఁ బుష్పకమవు, డారయ నుదయించు నూర్వృషిసత్త్వాప్తి కడుక
భారాజితమై కన్నడె, నారావణుఁ డెక్క నుజ్జ్వలలాంగం బగుచుక. ౮ ౯౩౪
తే. ఆప్రదేశము పుష్పకాయతరుచులను
వితిమిరముగాఁ జెలంగె నఃప్వేళ నదియు
సంతికము చేర వచ్చె; నాయసురవర్యుఁ
డచ్చ టచ్చటఁ గనియె భూతాలి నెల్ల. ౯ ౯౩౫
చ. ఒనరిచియున్న పుణ్యముల ♦ కున్నతపాపమహంబురాశికే
గనఁదగునట్టి తుల్యఫలకాండముఁ బొందుచునున్నవారి; నిం
కను దనుజేంద్రుఁ డొక్కయెడఁ ♦ గాంచెను ధర్మనిసైన్యపంక్తులక
దనుజులతోడ; నంత నొకతట్టున భీకరరూపయుక్తుల. ౧౦౪ ౯౩౬
తే. ఉగ్రులై గాఢరవముల ♦ నొప్పజేయు
యమునిదూతలు ప్రాణుల ♦ నటవధించు
చుక మహార్థులఁ బొందించుచుక జెలంగఁ
దాళఁజాలక ప్రాణివితాన మార్తి. ౧౧ ౯౩౭
సీ. ఆక్రోశ మొనరించి ♦ యయ్యయో యనుచుండఁ
గొందఱు వినరాని ♦ క్రూరశబ్ద
ముల నేడ్చుచుండఁ; బురుషులు దేహములఁ జొచ్చి
యంగము ల్విడళింప ♦ నార్చుచుండ
దారుణాకృతు లొప్పు ♦ సారమేయంబులు
కఱవంగ బాధకు ♦ గాఢరవము
లొక్కొందఱు చేయుచుండంగ, నొకకొండ
అందందు శ్రుతులకు ♦ నహితములయి
తే. భయమునుం గల్గఁ జేసెడు ♦ పల్కు లొప్పు
జేయుచుండంగఁ గనుఁగొనె; ♦ తెప్పరాని

రీతిగా శోణితోదకంబై తనన్ను

వైతరణి యను క్రూరశైలినియందు. ౧౩౫

838

క. దూతలు సంతోషంబునఁ, బ్రేతములం ద్రోలి మరల ♦ వెలికిఁ దివియుచున్
జేతన్పులు దుఃఖించఁగ, నాతటిఁ జేయుటయుఁ జూచె ♦ నద్దశముఖుఁడున్. ౧౪

సీ. పెనములలోనఁ గాల్చిన వేడియిసుకపైఁ బొరలించఁగొందఱు ♦ బోరుమనఁగ,
నసివత్తవనమున ♦ యందుఁ జొప్పింపంగ సంగముల్ తెగఁగొందఁటయనఁగ,
రారవం బనెడు నా ♦ రకమందుఁ బడఁద్రోయఁ దాళఁజాలకొందఁటలియేష్య
మౌరశైవలినిలో ♦ బోరన ముంపంగఁ గొందఁటాబాధకుఁ ♦ గుంది వగవఁ

తే. దీప్తమా త్సురధారలఁ ♦ ద్రెంపఁబడిన

యవయవంబులు బాధల ♦ నార్తి నొంప

నేడ్వఁ గొందఱు, మఱిగొంద ♦ తెంతో దప్పి

జలము వేడఁగ దొరకమి ♦ సందడింప. ౧౫

840

క. ఆకలి కన్నము చొరకమి, నేకతమనఁ గళవళించి ♦ యేమి యనుటకున్

గాక శవాకృతిఁ గృతులై, యాకలికిఁ దీనులైన ♦ యట్టిమనుజులన్. ౧౫౫

తే. వర్ణముల్ చెడి కేశముల్ ♦ వదలఁబాటి, యున్న వారల, *మలముల ♦ నుగ్రపంక
ములను చాల్చిన యట్టివా ♦ రల వివస్త్రి, లై నవారలఁ బరుగెత్తు ♦ నట్టివారి. ౧౬

క. కనియెను రావణుఁ డాపథమున వేలకు వేలుగాఁగఁ ♦ బొగిరితెనువారిన్
గనుచుం బోవుచు నొకచో, మనుజులఁ బుణ్యాత్మకులను ♦ మహితవిభవులన్.

సీ. చారువిమానముల్ ♦ సంతసంబున నెక్కి వావ్యనిస్సనములు ♦ భవ్యగీత
ములును జెలంగఁగా ♦ మోదంబునంబొంగుపుణ్యాత్మకులనుగాంచె ♦ భూమినొకట;
గోదానములు చేసి ♦ గోవులపాల్ ద్రావియలరువారలఁ జూచె ♦ సందునొకట,
నన్నదాతలుగాఁగ ♦ నవనిమించిన వారలన్నముల్ దినుచుంట ♦ నచటఁ గనియె

తే. గృహములన్ దానములు చేసి ♦ గృహములందుఁ

జక్కనిసుఖంబు లొందుచు ♦ సంతసమున

నలరువారలఁ గనియె, సం ♦ దందు రావ

ణాను రేజ్యుఁడు యమపురి ♦ యందు నెలమి. ౧౮

844

క. కనకము ముక్తామణులను, దనివారఁగ దానమిడిన ♦ ధన్యులు వానిన్
ఘనభూషణుగాఁ దాల్చుచు, మనములఁ బొంగంగఁ జూచె ♦ మఱియొకచోటన్.

క. గురుబాహుఁడైన కర్బుర;వరుఁ డొక్కెడ ధార్తికప్ర ♦ పరులను దేజ
స్ఫురణమున నొప్పుచుండఁగఁ, బరమముదం బొప్పనొక్క ♦ పట్టునఁగనియెన్.

ఆ. స్వీయదుష్కృతముల ♦ చేత వధింపఁగాఁ, బడుచు ముందు కంటఁ ♦ బడినవారిఁ
బ్రజలుఁడైన దనుజ ♦ వక్త్రండు విడిపించె, విక్రమమున నిట్టి ♦ విధి తగదని. ౨౧౫

క. దనుజేంద్రుఁ డిట్లు వారల, ననూనదయమీఱి ముక్తిఁ దనఁగఁ జేయఁ
గనిరి ముహూర్తనుఖంబును, మనమున నెంచని దినంచునుంచిదెయనుచుకన్.

క. బలవద్దనుజేంద్రునిచే, ఖలులగు నాపాపు లిట్లుఁగా మోక్షంబున్
జెలువారఁ గాంచఁగా వా,రలఁ గాంచుచునున్న ధర్మరాజానుచరుల్. ౨౩౫

చ. అతిశయకోప మూని దనుజాధిపు మార్కొనఁ బర్వ లెత్తి; రు
ద్ధతి నిటు లేగి దిక్కుల నుదారముగా ధ్వని బర్వనట్లు లా
ర్చి తగనిరీతి నిచ్చటను ధీనితీవే పనియంచు బల్కుచుకన్
జతనముమీఱి మార్కొనిరి ధీశౌర్యము పొంగఁగ నాహనంబునకన్. ౨౪౫

చ. పరుగునఁ బోయి పుష్పకముఁ ద్రాసములం బరిఘాళి భూరిము
ద్గరముల శూలతోమరవిఠానములకన్ వరశ కులకన్ మహా
త్తరగతి ముంచి రొక్కమెయఁ దారు శతంబులు వేలుగాఁగ నం
గర మొనరింపఁ జుట్టుకొని ధాధబలంబులు చూపువేడుకన్. ౨౫౫ 851

తే. యమునిభటు లంత లెక్కింప ధనువుగాని
భంగిఁ బటువీర్యముల సంగఁదాంగణమున
వెనుకకుం బోవకుండెడు విక్రమమున
మారుకొని రావణుం గెల్పునీరసమున. ౨౬౫ 852

చ. తరువుల వైచి శైలముల దారుణభంగిని నింపి ప్రానము
ద్గరముఖభీకరాయుధవిఠానములం బడఁ గ్రుమ్మి; రంత భీ
కరబలులైన యాధటులు ధాధరయంబునఁ బుష్పకంబు న
త్తరుణమునందు భగ్నుముగఁ దా రొనరించిరి పౌరుషంబునకన్. ౨౭౫ 853

క. కనకమయంబగు శృంగంబున మేఘము లావరించుఁబోలికగా ధ
ర్మనివీరభటులు పుష్పకమునకుకన్ నలుదెసల నిల్చి భూరిక్రుధచేకన్. ౨౮౫

సీ. పుష్పకాననములఁ బాలుచు తత్ప్రాసాదముల వేదికాంగణమ్ములను దోర
ణావళి బాడుగా నపుడు చేసిరి మధువ్రతములు పుష్పసంతతిని గ్రోధ
మొప్పిన బాడుగ నొనరించునట్లుగ; నాదిత్యవాసార్హ మైన యవిష్ట
మాన మానుభటవిఠాన మారిణమున భంజింపఁగాఁ బటలు ధ్రువ్యతేజ

తే. మునఁ దనర్చుట నక్షయ మనఁగ నలరే;
సంతరావణమంత్ర లిచ్చానుసార
ముగను బలమున్నదాకను దెగి రణంబు
చేయుచుండిరి రావణుం ధేయుచుండె. 3౧౫ 855

క. దనుజేంద్రుమంత్ర లాయోధనమున రక్తాల్నిముగ్ధతనువులతో శ
స్త్రునికరహతులగు చుండియు, దనివొందక పోరి రట్టితరుణమునందుకన్.

తే. ఇరుదెగలవారు సంగర ధ మేఘమీటి

చేయుచుండంగఁ జూడంగఁ ధ జిత్రమగుచుఁ

దోఁచె, యమదానవేంద్రుంధ్రులు చెలంగి

పోరుచుండిరి; యమభటు ధ లీరసముల. 33

857

చ. ¹దనుజగజేంద్రుమంత్రిసముదాయముతో ననిసేయ మాని శ్రో

ధనిరతి రావణాసుకుని ధ దార్మిని శూలము లట్టె వైచి వృ

ప్తిని నిగుడంగఁ జేయుచును ధ జేరిన మేఘము లట్లు చుట్టునుం

గనికర మింత లేక పటుధ కాండము లేయుచుఁ బోరి రంతటఁ. 34

858

ఉ. వీరభటుప్రహరముల ధ వింతగ రక్తవదీప్రవాహముల్

భూరిభయంకరంబుగను ధ బొంగుచు దేహము ముంప సంగముల్

సారములేనిచందమున ధ జర్జరితంబులుగాఁగఁ బుష్పసం .

భారముతో నశోకతరువర్యము తోఁచెడురీతి నొప్పుచుఁ. 35

859

చ. దనుజవరుండు శ్రోధమున ధ దారుణశూలగదాసింఘముఁ

ఘనతరశక్తితోమరనిధ కాయముఁ బ్రానశరాళిఁ బ్రాణముల్

గొనుమునలంబులఁ శిలల ధ గొప్పనుహీజములఁ భటాల్కిపైఁ

దనభుజశక్తి యస్త్రసముదాయబలంబును మీఱ వైచుచుఁ. 36

860

క. అనిఁ జేసెను దరుశిలలును, గనదస్త్రము లొక్కపెట్టఁ ధ గాలునిసైన్యం

బున వృష్టిపోల్కి బడియెఁ, గనుఁగొనఁగా దారుణమయిఁకడువేగమునఁ.

క. సురవైరి ప్రయోగించిన, శరసంతతిఁ జెండి యస్త్రసంతానంబుఁ

బరిమార్చి ఘోరరాక్షస,వరు రావణ వేనవేల ధ బాణంబులచేఁ. 37

862

తే. వరున నొంచిరి కాలునిఁభటులు చెలంగి;

యాతనిం జట్టుముట్టి మేఘాళి పర్వ

తమువలెఁ భిండివాలనంతటిని శూల

ముల నిరుచ్చావ్వునునిగఁ జేసి ధ రలుకఁ బూని; 38

863

క. దనుజేశ్వరుండు కవచంబును శోణితపంకద్విగమూర్తి యగుటఁ జ

య్యనఁ దీసి వైచి ²పుష్పకమున నుండక నిల్వఁ గ్రుధనుఁభూఫలిమీఁదఁ.

చ. ధనువుఁ గేలఁ బట్టుకొని ధ దారుణబాణము లట్టె కూర్చి మే

దినివయి నిల్చి విస్తృతిని ధ దెప్పునఁ బాసి యిడేమి వీర లీ

యని నను నొంచువారె యను ధ సర్థము దోఁప ముహూర్తమాత్రముఁ

దనమది నెంచి క్రుద్ధుండయి ధ దారుణరీతి యముండునాఁ దగ్గఁ. 39

865

చ. సురరిపునాయకుం డపుడు ధ శూలియె దైవముగాఁ జెలంగ ని

క్రిచే నెనఁగు ధ పాశుపతాస్త్రమె యిప్పు వైవ నౌ

1 అమాత్యం స్థాంస్తు సంత్యజ్య-అనిమా. 2 స పుష్పకం పరిత్యజ్య పృథివ్యా మవతిష్ఠత,

తత స్స కార్షణీ బాణీ పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః-అనిమా.

- నరిజనకాలన్మృత్యు వది ♦ యం చొగి గార్హకమందుఁ గూర్చి కా
వరమున జాన్వినాదమును ♦ బర్వంగఁ జేయుచుఁ బండ్లు గీటుచున్. ౪౨ 866
- చ. నిలువుఁడు నిల్వఁ దంచుఁ గడు ♦ నిర్భరనాదము గల్గఁ బల్కి య
ప్పలలభగీశ్వరుండు గురు ♦ బాహువు లత్పై విదిర్చి జ్యోతితన్
బెలుచ భవనింపఁ జేసి తనవిక్రమ మేర్పడ నత్పై దీటి య
బృలువిలుకాఁడు కార్దుకరవంబున దిక్కులు పిక్కటిల్లఁగన్. ౪౩ 867
- సీ. ఆదివ్యశరము నాయ్యంతకాంతకుఁ డుగ్రుండై త్రిపురంబుల ♦ నడఁగఁ జేయ
వై చినగతి నత్పై ♦ వైచె నారలవయి; బొగ లేని హుతవహుఁమూర్తి బోలి
యున్న యారావణుఁనుగ్రహావమునె యాశర మవై తాలిచి ♦ చంచదుగ్ర
రత్నులఁ జెలఁగి ఘోర్తమునఁ గాననమును దహించునగ్ని చండమునమెఱసి
తే. జ్యోతిలం గ్రుమ్మరించుచు ♦ నత్వరముగ
*దానవానుగతంబయి ♦ తత్ఫలమునఁ
గలుగు పాదలను దరువులగముల నీటు
చేయుచుం బరుగెత్తె నోహో యనంగ. ౪౪ 868
- చ. అనుపమతచ్చరార్చులకు ♦ నాయమనైన్రము లెల్ల భస్మమై
యనిఁ బడె, దావదగ్ధవితఃతాననిజాకృతి; సంత మంత్రులున్
దనుజులు తన్నుఁ గొల్పి భయఃసంబగు విక్రమ మొప్పు గొప్పదా
నినదము వెల్పరించె ధర్మణి వడఁకించెడునట్టు లుగ్రుండై. ౪౫ 869
- ఇరువదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౨ - వ సర్గము.

-ఇతి యమునితో రావణుండు సంగరము చేయుట. ఇతి-

- ఉ. ఆనినదంబు కర్ణములయందుఁ బడన్ రవిసూనుడౌ యముం
డౌ నిది మోదనాదము జయంబును గాంచెను దానవుండు నా
నేన నశించె నంచెఱిగెఁ ♦ జిత్తమునం; దిటు లెంచి శ్రోధమున్
బూని సురత్తనేత్రుడయి ♦ పొల్చి రణం బొనరించువేడుకన్. ౧ 870
- చ. అరదము తెమ్ము వేగముగ ♦ నాయితముం దగఁ జేసి నూత ! సం
గరమున కన్న, నూతుండు నికామజనంబున ఘంటికారనం
బగుదుగ నొప్పునున్న రథ ♦ మద్భుతరీతిని బొల్చుదాని భీ
కరగతి నొప్పుదానిఁ గడఁకన్ గొనితెచ్చి వచించె తేనితోన్. ౨ 871
- మ. గురు జేజంబునఁ బొల్చునాయముండు సంశోచంబు లే కంత న
య్యరదం బెక్కిను; బాశముద్గరములన్ ♦ హస్తంబులం దాల్చి భీ

* క్రవ్యాదానుగతం రణే-ఆనిమా.

కరహాపంబున మృత్యువట్టె నిలిచెన్ ♦ గాఢప్ర మోదంబునన్

సరసీజాప్తునిపుత్రుమ్రాల; నదియే ♦ సర్వప్రపంచంబులన్. 34

872

క. విలయం బందఁగఁ జేయును, గలఁగక యవ్యయమునౌచుఁగ్రాలుం జుమ్మి
యలమృత్యు; వంతఁ బార్శ్వస్థలి రూపముఁ దాల్చి కాలదండము నిలిచెన్.

తే. అదియె యమునకు సాధనంబై న్వేతేజ

మున ధనంజయురీతిగఁ ♦ దనరి దివ్య

మగుచు నొప్పును న్యంధనమందు నదియు

నిరుపమానంబుగాఁ దగి ♦ నిలిచె నంత. ౫

874

సీ. యమునిపార్శ్వంబున ♦ నలకారెఁ గాలపాశంబులు భయదరూపంబు లగుచు

జాతవేదసునినంజన్మర్మమువలె నొప్పి తనుధారియైన ముద్గరము నిలిచె;

నంతట లోకత్రయం బాకులంబయ్యె, నమగులు వడఁకిరి ♦ యమునిఁ దీవ్ర

కోపమొందినవాని ♦ నాపగిదిం బోవ నున్నవానిం గాంచి ♦ యన్నిలోక

తే. ములు తపించెను; సూతుఁ డిమ్ములరథంబు

వయిని గూర్చుండి రుధిరప్రభలవెలుంగు

నశ్వములఁ దోలె నార్చుచు ♦ నసురవహుఁ

డున్నచోటికి నతిజవ ♦ మొప్పునట్లు. ౮

875

క. హరిహాయసంకాశములౌ, తురగము లవి మనసుకంటెఁ ♦ దోరపుజవమున్

బరఁగంగ యమునిఁ జేర్చె న,మర మపుడగుచుండునట్టి ♦ త్రౌఢలమునకున్. ౯

*చ. అరదము మృత్యునంయుత మహార్యము లోకభయప్రదంబునై

వరఁగి వికారరూపమున ♦ భాసిలుటం గని దానవేంద్రుపా

ర్వవీరతిఁ జెలంగుమంత్రులు వెనన్ భయమందుచుఁ బాటి రట్టె భీ

కరబలులయ్యుఁ గ్రోధమును ♦ గాంచియుఁ జేయఁగలేక యార్తులై. ౧౦

ఆ. అల్పపత్వ లగుట ♦ నతిభయ మాత్మల

డిందువడఁగఁ జేయుటం నదీయ

దర్శనమున స్త్రోతియుఁ ♦ దప్పుటఁ బాటి రా

యోధనంబు చేయ ♦ నోప మనుచు. ౧౧

878

క. తనమంత్ర లఖిలదిశలకుఁ, జనుచుండుటఁ జూచి యాదశక్రీవుఁడు లో

కనికరభయదంబగు నాననజాప్తుమారురూపవైఖరిఁ గనుచున్. ౧౧౫

క. అరదము లోకభయప్రద, ముగుతరచుగు టరసి తోభ ♦ మొందక నిలిచెన్

సురవైరి మదిని భయ మేవగున్ జొరరామిఁ బోయె ♦ వచ్చినత్రోవన్.

శా. అంతఁ దండధరుండు తీవ్రగతి నయ్యాదిత్యవిద్యేషి న

త్యంతక్రోధము మీఱఁ జూచి యింక నీధాత్రి మనన్ వచ్చు దు

* దృష్ట్యా తు తే తం వికృతం రథం మృత్యుసమన్వితమ్-అనిమా.

ద్వాంతం డీయముఁ డంచు నెంచకయె సంఘ్రామంబు చేయంగ ని
శ్చింతఁ వచ్చితివే యటంచు మదిలోఁ ♦ జింతించి యుత్సాహియై. ౧౩

ఆ. శక్తితోమరముల ♦ సరగున వైచెను, దనుజవర్షమర్కతతులు వాని
తాఁకునం జలించె; ♦ దద్ధతికిఁ మర్కములు గలంగి నల్ల ♦ మునుఁగ నతఁడు.

క. ఘోరంబౌ తద్బాధకు, నోరుచుఁగొని నిలిచె వజ్ర ♦ మొగి బాధింపఁ
భూరిమహీధర ముండెడు, తీకున] నిటు రావణుండు ♦ స్థితిఁ గని యంతఁ.

చ. శరములపిండు నాయముని♦సన్దందనవర్యము పైని వృష్టి ని
ర్భరగతిమీఱఁగా జలధ♦రంబులు భూస్థలి నించుమాడ్కిఁగాఁ
గురిసె; [శరంబు లయ్యవియు ♦ ఘోరతీరంబగు వజ్రచుట్టు భీ
కరములుగాఁ జెలంగి యటఁ ♦ గాలునిఁ గన్నడకుండ నిండినఁ. ౧౬ 884

చ. ధరణిధరంబు మేఘములు ♦ దారుణరీతిని బెక్కువర్ణముల్
పరఁగఁగఁ గప్పచందమున ♦ భాసితె నయ్యముఁ డాశరాళిలోఁ;
ద్వీరపడి ధర్మఁ డాశరవి♦తానము నప్పుడు లీలవోలె భీ
కరశరసంహతిఁ మరలఁ♦గా నొనరించి మహోగ్రమూర్తియై. ౧౭ 885

ఉ. ఘోరశరంబులఁ రిపుల♦కూటము నొంచు నతండు నొంచె నా
వైరిని;] నంతఁ బోక రిపువత్సమునఁ గురుశక్తి సాయకా
సారము నించె దానికిని ♦ జయ్యన మాతొనరింపఁ బూనియఁ
భూరితదీయబాణహతిఁ ♦ బొందుటఁ జేడ్చడియుండె సుంత తాఁ. ౧౮

క. అరిజన కాలుఁడు కాలుఁడు, శరముల నొప్పించె నిట్లు ♦ జరగెను బెనునం
గర మేడురాత్తు; లాసురవరుఁ డోడిక మూర్ఖుఁ గనక ♦ బవరము నలిపెఁ.

సీ యమరాక్షసుల కంత ♦ నయ్యెను దుములయుద్ధము, వారలిర్వర్ష♦ధ్రతులునౌట
విజయకాంతులు నౌట ♦ విపులాహవమునందు వెనుకంజవేయని ♦ వీరు లౌట
నొక్కరీతిగఁ బోరి; ♦ రుగ్రంబుగాఁ బోరువారలవిక్రమం ♦ పారయంగ
దేవగంధర్వులు ♦ సావనముతులై న ముసాలును సిద్ధులు ♦ పవనసూతి

తే. ముందు నిడుకొని వచ్చి తా ♦ రందు నిల్చి
చూచుచుండిరి; యమరాక్షసులు కడంగి
సంగరము నిట్లు చేయంగ ♦ జగముల కది
ప్రళయముగఁ దోచుచుండె; నా♦రావణుండు. ౨౨

క. సురనాథాశనినిభనూ, వరచాపము మ్రోయఁజేసి ♦ బాణముల నం
బరము నిరంతరమగున, ట్లరవడి నాయమునిమీఁద ♦ నుద్ధతిఁ బఱపెఁ. ౨౩

సీ. శరచతుష్కంబుచే ♦ శమనునిమృత్యువు, దారుణబాణన♦ప్రకముచేత
నతని, సారథి బాణశతనహస్రంబున యమునిమర్కంబుల ♦ నడలఁ జేసె;
దానికిఁ గోపించు ♦ తపనసూనునివదనమునుండి శ్రోధధ♦నంజయుండు
సెలువడి నిశ్శాన్వినములతోడ బాహిళి మెఱయంగ జవమున ♦ మెఱపురీతి;

తే నట్టి చిత్రంబు చూచి రాఁయమరదచుజ

రాక్షసులు క్రోధవహ్నిచే ♦ నీక్షణంబ

వైరిబలముల దహింపఁ ♦ గోరె నీతఁ

డనుచుఁ దలపోయుచుండ నఁయ్యవసరమున. ౨౬౪

890

తే. కాఁలమృత్యువు లిరువురు ♦ గాఢకోప, యుక్తులై నత్వరోవ్యమ ♦ మొప్పుజేయ

సిద్ధముగనుండి; రంతటఁ ♦ జెలఁగిమృత్యు, వట్టెకోపంబుదీసింప ♦ యమునిఁ జూచి.

చ. ననుఁ ద్వరఁబూని పంపు మరి ♦ నాయకుమీఁదికి సంగరంబునన్

దునిమెద నీమహారివుని ♦ దోడ నె; నేఁ జనఁ గాచువారు లే

రనుట యెఱుంగు దీవు నిది ♦ యాచు స్వభావము నాకు వైరులం

దునుముట పూర్వ మెందఱినో ♦ దున్మితఁ గాదె పరేతనాయకా!. ౨౬౫

నీ. సిరిచేత నెంతయు ♦ గరువంబుఁ గన్నట్టి యాహిరణ్యకశేపు ♦ వానముచియు

శంబరానుగుడును ♦ సంహృదియును, ధూమకేతుఁ విసంధులు ♦ ఖ్యాతబలియు

దంభనామండగు ♦ దైత్యుండననుజేంద్రుడగువృత్తుడును బాణు ♦ వనెడుదను

డల్లై కా ర్తవ్యకుం ♦ డనువాఁడు నరకాఖ్యుఁడామధుకై టభు ♦ లఖలశాస్త్రజ్ఞఁ

తే. వేత్తలైన రాజర్షులు ♦ వితతపన్న, గములు గంధర్వ లాయర ♦ గములు, దైత్య

యత్సులు మాని రాజన్య ♦ లచ్చరలును, నాబలంబున జీవితాంతంబు గనుట.

క. కనుఁగొనుచుందువుకేమనా, వినుము యుగాంతంబునందుఁ ♦ బృథ్వియు జలధుల్

గను ఊయము నాకతంబున, ఘనవర్వితనదులు తగు ♦ కాయము లెల్లఁ.

తే. పేరుకొంటిని గొందఱు ♦ వీరు గాక, బలయుతులు దుష్ప్రధర్షులు ♦ పలువు రట్టె

నాదుశక్తి సంతంబుఁ గఁన్నార లీని, శాచరుం డెంత వీనిని ♦ జంపు పెంత. 33౪

చ పనువుము నాధువర్య! దితిఁ పట్టినీ వీని వధించి వచ్చెదన్

ననుఁ గని యెట్టివాఁడె యయి నన్ బ్రదుకం గలవాఁడె? ధర్మవి

ధ్వుఁడవు నీ వెఱుంగనిది ♦ కల్లునె; నేఁ గనఁగా ముహూర్తమై

నను బ్రదుకం డెవం డిదియు ♦ నాదుబలస్త్రుతి గాదు దేవరా!. 3౫

896

అ. ఇది యనాదిసృష్టియే యని తలపోయఁ

జనును నాస్వభావ ♦ మనఁగ నిదియె;

యనిన సుప్రతాపఁ ♦ వగు యముం డమ్మాట

విని వచించె నిట్లు ♦ లనుచుఁ గడఁక. 3౬

897

చ నిలువుము మృత్యువా! యితని ♦ నేనె వధించెద నీక్షణంబునం

గలుమనుయాత్మఁడో నీతనిఁ ♦ గాంచిన నాగ్రహ ముబ్బి పొర్రెడున్

విలయము నొందునట్టి దశ ♦ వీనికిఁ గల్గె నటంచు నేత్రముల్

జ్వలనునీరీతి గ్రోధమునఁ ♦ జాలఁగ నెట్టిబడన్ మహోగ్రుండై. 3౬౪

898

* విసంధి ధూమకేతు శృంగినిముఖ్యపాతము సంప్రది ధూమకేతుశృంగినిపాతాంతరము. ఈ రెండుపేరులు నిటఁ జేర్చబడినవి.

క. భానుతనూజుఁడు యముఁ డాదానవుఁ జంపంగఁ బూని ♦ తనకరమున నెం
తేని గ్రుధఁ గాలదండముఁ, దా నందె నమోఘు మగుచుఁ ♦ దగునదిరామా!.

ఆ. దానిపార్శ్వమందె ♦ దారుణరీతిని, బొల్చు కాలపాశములు బృహత్వ
సంఖ్య నిల్పఁబడియె ♦ జ్వలనసంస్పర్శసం, కాశమున్దరంబు ♦ గ్రాలు నచట.

చ. తనువు ధరించి మున్దరము ♦ దర్శనమాత్రముచేతఁ బ్రాణిజీ
వనముల లాగుచుండు నది ♦ వాంఛను దాఁకినఁ జెప్ప నేల? దా
నిని గడుఁ బూన్కి వైచినను ♦ నిర్గతజీవునిఁ జేయుచుండు; సం
త సతఁడు కాలదండమును ♦ దాఁకిన నయ్యది యట్టై మండుచున్. ౩౯౫ 901

క. దనుజుని గాల్చెడురీతిని, గనఁబడియెన్; యముఁడు తాఁకఁగఱా భూరిబలం
బున నమృహనీయశరంబు నితాంతము విస్ఫులింగముల నెగఁజిమ్మెన్. ౪౦౫

చ. దురమున నున్న యెల్లరును ♦ దోడనె యుజ్జ్వలకాలదండమున్
సురరిపుఁ జంపఁగా యముఁడు ♦ శూరతఁ గైకొన భీతినొంది ని
ర్భరగతిఁ బాటి; రంత సురఁచారము లెంతయు ట్తోభ మందె ని
క్కరణిని నూర్చునూతి దళింకంతుని జంపెడుకాంక్ష పొంగఁగన్. ౪౧ 903

చ. కరమునఁ గాలదండమును ♦ గ్రక్కునఁ గైకొన నాత్మరూప మా
సరసిజనూతి కన్పటచి ♦ సాధునచ ప్రతి నిట్లు పల్కె; భా
న్మరతనయా! మహాభుజ! యఖండతరానమవిక్రమా! నిశా
చరు నితనిం గఠోరతరఁసాధన మియ్యది వైచి యిత్తటిన్. ౪౩ 904

క. చంపకు చంపకు మీతని, కింపారఁగ నేను వరము ♦ లిచ్చితిఁ ద్రిదశుల్
చంపఁగఁ జాలరు ని న్నని; తెంపున నోత్రిదశవిర్య! ♦ తీవ్రక్రుధచేన్. ౪౪

క. దనుజుని నీవీటఁ జంపినఁ, జను నానుడి వ్యర్థమగుచుఁ ♦ జండాంశుసతా!
విను నీచే నావచనం, బన్మతముగాఁ జేయఁబడఁగ ♦ సర్వమె చెపుమా! ౪౪౫

తే. ఎవఁడు నావచనంబు నన్మతము చేయు
సతఁడు మనుజుండె యైనను ♦ సమగుండైన
ద్రిజగముల నన్మతములుగఁ ♦ దెంపు మెఱయఁ
జేసినట్లైన శంకలే ♦ దేసరణిని. ౪౫౫ 907

నీ. మత్ప్రియాప్రియజంతుఁమండలవిషయమై యాగ్రహంబొందిన ♦ యట్టి నీవు
కాలదండము వైవఁ ♦ గడు రౌద్రమై జగత్త్రయభయావహమయి♦దారుణగతి
స్వవిషయభూతులౌ ♦ పకలప్రజలఁ దనవాఁతఁ బెట్టుకొనుచు ♦ భాస్కరసుత!;
యిద్ది యమోఘమై ♦ యెసఁగి మహాభీతికరమయి వైవ సెల్లర వధించు

తే. దీని మృత్యుపురస్కృతం ♦ బైనదాని, మున్ను నేను నృజించితి ♦ సన్నుతాత్మ!
దనుజాతలపైన వైవఁగాఁదగదు దీని, శాంతమూర్తిని నాదువఁచనమువినుము.

క. దీనిని వైవఁగ నెవ్వండ్లైన ముహూర్తంబు బ్రదుకఁ ♦ డట్టి శరము నో

- ఉ. అంత రసాతలంబుఁ జొర ♦ నాదను జేళ్వరుఁ డెంచి దై త్యసం
క్రాంతము సర్పసంఘపరి ♦ రాజితము వగుణాభిరక్షితా
సంతమునౌ పయోనిధి నఁసంతవిభూతిని జొచ్చె దై త్యుల
త్యంతము మోదమంద; నిటు ♦ లభిని జొచ్చి యనంతరంబునక. ౪ 920
- క. వానుకిపరిపాలితమై, యేనరణి నెదుర్పరాక ♦ యెనఁగునగరముక
శ్రీసంతతజ్ఞమును స, రిస్మయగోభిగవతిపురితలకంబుక. ౪౫ 921
- క. కనుఁగొని యందలిఫణులక, దనవశమున మెలఁగఁజేసి ♦ తరలి ప్రమోదం
బున ¹మణిమతియను పురికిం, జనియెక; దనుజేంద్రులందుఁసాంద్రవిభూతిక.
- సీ. బ్రహ్మ యిచ్చినసదృశంబులచేఁ గ్రాలి కీర్తియశంబు లఁకృత్రిమములు
గాఁదగ రాజిల్లి ♦ క్రవ్యాదవీరులై తగునివాతకవచఁదర్పవీరు
లప్పురంబున నుండు ♦ రవాహరిఁ బిల్చెను సమరంబుచేయ దశవదనుండు;
వారు బలాభ్యులై ♦ బహువిధసాధనయుక్తులై యుద్ధమం ♦ దొప్పునట్టి
- ఆ. మదము గల్గి వెడలి; రిదె వచ్చితి మటంచు
బలికి; రంత శూలఁములఁ ద్రిశూల
ములను బట్ట సాసిఁకులిశ వరశ్యధ
ములను గ్రుమ్మఁ బూని ♦ రొలయువేడ్క. 2౪ 923
- క. దనుజులు రాక్షసులును దా, ర్కొని యన్యోన్యంబు గెల్పుఁకోర్కెల యుద్ధం
బును జేయుచుండఁగాఁ గడ, చెను ²వర్షం బొందు నుంతఁచెందక కొఱఁతక.
- క. ఇరువీడులందుఁ గన నొక్కరికై నను గెలుపుగాని ♦ గరువ మెడలి సం
గరమునఁ బాటుటగానీ, జరగక యని యొక్కరితి ♦ సాగుచు నుండెక.
- సీ. ముష్టగంబులయందుఁ ♦ జోవ సమర్థుడై దేవదేవుండయి ♦ సావనుండయి
తనరు విధాత యాతరుణంబునక హంసవర్యోధమగు యానఁవరము నెక్కి
యవ్యయుండగుటఁ దా ♦ నచటికి వచ్చెను జవ మొప్పు; నయ్యెడిసాగుచున్న
రణకర్తమును నిల్చి ♦ రాక్షసవరుల నివాతకవచులను ♦ బరమహర్ష
- ఆ. మునఁ జెలంగి పిల్చి ♦ యనియె వృద్ధుఁడు పితా
మహుఁడు భావవిదుఁడు; ♦ మాన్యులార!
దశవదనుఁడు వీఁడు ♦ దనుజామరులకు న
జేయుఁ డగును జాండి ♦ యేయెడలను. ౧౧౪ 926
- క. నురదానవు లొక్కటియై, పరాక్రమించినను మీరు ♦ బవరంబునఁ జా
వరు మీకు నేను బూర్వము, వరముల నిచ్చితిని గాదె ♦ వరమతులాతా !.
- ఆ. కనుక మీసఖత్వ ♦ మనుకూల మితనికి
వనుచుఁ దోచె నాకు ♦ ననుఁగుమిత్రు

లోక్మరీతిఁ గూడి ♦ యుండ నర్హార్థముల్

కలుగు నంశయంబు ♦ గలుగ దిందు. ౧౩

928

క. అనినంత నగ్నినాక్షిగ, దనుజేంద్రుడు రావణుండు ♦ ధాతృననుజ్ఞం
గొని వారలతో నఖ్యంబును జేసొనెఁ బ్రీతి మిగులఁ ♦ బొందెఁ మదిలోఁ.

క. పరమేష్ఠి చనియెఁ; దదనం,తరిము దశాస్యుండు దనుజఃత్వజులగుత
త్పురపాలకు లర్చింపం, గర మామోదమున నందుఁ ♦ గడపె శరత్తుఁ. ౧౪౫

క. తనపురికంటె విశేషించిన నుఖముల నందుఁ బొంది ♦ చిత్తముపొంగఁ
దనుజు లొకొక్కరు వేటొక్కనికిఁ బోధించుచిత్రఃకృతు లగుమాయల్.

క. వినుచుఁ గ్రహించెను జ,క్కనిరీతిని నొకటి కొదువఁగా శతమాయల్
మనమున ధరించి యవ్వలఁ, జనియెఁ జలనాధుపురమునరణిం గనుచుఁ.

క. చనుచుండి యశ్వనామంబునఁ గడుబెడఁగైన నగరఃమును గనె నందుఁ
ఘనబలముల మెఱయుచుఁ దక్కినవారిని లెక్కఁగొనక ♦ కృత్రిమయుతులై.

క. తనరారుకాలకేయులు, కనదున్నతవిభవయుక్తిఁ ♦ గ్రాలఁగ వారిఁ
గని యుద్ధమునకు రమ్మన, దనుజులు వారెల్ల రాఁగఁ ♦ దా బలమొప్పుఁ.

తే. వారి వధియించి శూర్పణఖారమణుని
భూరిబలుని విద్యుజ్జహ్వఁ ♦ గోరి వైరి
బలము నాల్కను జాపి యఃష్టుల గ్రహించి
తినుచునుండఁగఁ గన్గొని ♦ తెంపుచేసి. ౧౭

935

సీ. సోదరిపతి వీఁడు ♦ గాదె యం చెన్నక ఖడ్గముచేతఁ దత్కంఠ మట్టె
తెగ వేసె; ఊణమున ♦ నగణితబలశాలి వాని వధించి దోర్బలము మెఱయ
నాల్గువందల దైత్యఃనాథుఁ ననిఁ జంపి యవ్వలఁ జని నితాఃభ్రాభమగుచుఁ
గైలాసమును బోలిఁక్రాలుచు దివ్యమా వరుణాలయముఁ గాంచెఁ;వరుననందుఁ

తే. బాలు చక్క న్రవింపఁగా ♦ భాసురముగ
నలరుచుండిన సురభిఁ ♦ హర్ష మలరఁ
గనియె నద్దాని పాలచేతన జనించి
ధరణి క్షీరోద మనెడు సాఃగరము వెలయ. ౨౦౫

936

ఆ. *ఎలమి నందు గోవుఁమేంద్ర వరారణిఁ
గనియె శీతరశ్మిఁగణము మెఱయ
నట్టి రాత్రినాథుఁ ♦ డగుచంద్రుఁ డందుండి
యుద్భవించెఁ గీర్తి ♦ యొప్పుచుండ. ౨౨

937

క. పరమద్వలు తత్సేనం, బరుదుగ నిత్యంబుఁ ద్రావి ♦ యాగోవు మహా

*.దదప్ప రావణ శ్రీశ్రీ గోవుమేంద్రవరారణిమ్-అనిమా. గోవుమేంద్రస్య మహావృషభస్య
సారణిం సాక్షాన్వృతరమ్-అనివ్యాఖ్య.

దరమునఁ గొల్పుచు జీవింతురు పీయామంబు దానఁ దోచెం గాదే. ౨౩

ఆ. స్వధయే భక్తిగాఁగఁ జను పితరుల కగు, స్వధ జనించె దానఁ జనులు దేని
నురభియనుచుఁ బ్రీతిఁ శోభిల్లఁ బిల్తురో, యట్టి కామధేనుఁ వచట నుండ.

చ. దనుజవరుండు దానికిఁ బ్రదక్షిణ మొప్పుఁగ వందనంబుఁ జ
క్కినివిధి నద్భుతాహవముఁగా నొనరించి భయంకరంబుగాఁ
గనఁబడుచుఁ బలావళులుఁ గావగ జీవనధార లెన్నియో
యనిశము పొల్పుచుండఁ దగుఁనట్టినిధంబునఁ జెన్నుమీటుచున్. ౨౪ 940

క. శరదభ్రునిభంబగుచున్, వరుణాలయ నుచట వెలయుఁ బరమమునమునన్
బరిపరి మెచ్చుచు నెంతయుఁ, బరికించి దశాననుండుఁ బరవస మొప్పున్.

సీ. కావలియున్న బలాలవళి మార్కొని కొందఱ వధియించిఁ జొంక కట్టె
చాగు తన్ మార్కొనిఁ బాణజాలంబుల నొప్పించఁ జొచ్చి రఁగుజవరుండు
వారిఁ గల్గొని యిట్లుఁ పలికె మీరాజుతో నారాకఁ దెలుపుఁడీ భూరిబలుఁడు
రావణుం డిపుడు సంగ్రామకాండను వచ్చెయ్యుద్ధంబుచేయుమా యుద్ధమునకుఁ

తే. జాల వే యోడినాఁడనింఁ కేల యనుచు

నైననుం జెప్పునునుడు భయంబు గల్గ

దతని కంజలి చేసినఁ ననుచు, బలుకు

సంతలో నాగ్రహ మ్మానిఁ యతులబలులు. ౨౫

942

క. వరుణునితనయులు తత్సత్తు, లురుబలనాయకులతోడఁ నొక్కమొగిని వ
చ్చిరి గొవుమ్మరులను నిర్వృతు సేనాపతులు భీకరులు దురచుండున్. ౨౬

చ. ఘనబలముల్ తముం గొలువఁగా నుడయించు సరోజమిత్రుఁడో
యన వెలుఁగొంది కాచుగతుఁ లద్భుతరీతిఁ జెలంగ నున్న స్యం
దనగణ మొప్పుఁగా దనుజఁనాథుని మార్కొని; రంత దారుణం
బనుపమరోమహర్షణముఁనొ సమరంబు పొసంగె నత్తటిన్. ౩౦ 944

చ. వరుణునిపుత్రు లెల్ల నురఁవైరివిభుం దగురీతిఁ దాఁకి ర
త్తరుణమునందుఁ దత్సచివత్తల్లజు లెల్లను దానవేంద్రు భీ
కరసచివాళితో దుర మఖండముగా నొనరించి; రంత నా
వరుణునిసేన లెల్ల ష్టణభంగము నొంది నశించె సంతటన్. ౩౧ 945

చ. బలములు క్షీణతం గనుటఁ వారలు గాంచి మహానురాంబకం
బులఁ గడుఁ బీడ నొంది రణముం బొనరించుట మాని వేగమే
యిలవయ కేగుదెంచి దనుఁజేతునిఁ బుష్పకమందుఁ గాంచి భూ
తలముఁ ద్యజించి సత్వరరథంబుల చంబర మొంది యంతటన్. ౩౩ 946

తే తుల్యహా సాన మొందుటఁ దుములయుద్ధ
మయ్యె ననోన్య మత్తటిఁ నమరదనుజ

సంగరముఁ బోలి యానభఁస్థులమునందు

వరుణతనయులు పిదప సంభ్రమముమీఱి. 3౮

947

చ. అనలునిబోలు బాణముల ధాదనుజేంద్రుని నొంచి సంగరం

బున కీకఁ బూనకుండువిధముం బచరించి స్రమోదచిత్తులై

ధ్వనుల నొనర్చి రద్ది బహుధా దెసలందుఁ జెలంగె; సంత నా

డనుజవరుండు నొచ్చుటను ధాను మహోదరుఁ డాత్మ నెంచుచున్. 3౯

ఉ. దారుణకోప మొంది రణధర్మము నూని యిక్కటి లోకముం

చారసి మృత్యుభీతిఁ గన ధర్మ దురం బొనరింపఁ బూనె; న

వీరుఁడు వారి మార్గొని విభీతిని గామగతుల్ చెలంగఁగా

మారుత మట్లు పోవుహయమండలమున్ వధియించె నేర్పునన్. 3౯

949

క. గడచేత నిట్లు పితృపతి, నదనమునకు వానిఁ బనిపి ధర్మంబున ను

న్నదుండై వారల యోధుల, నదయత నూర్వుఁడను జంపి ధర్మతృప్తిచేన్.

క. విరధుల సంగరతలమున, వరుణాత్మజులఁ గని యార్చెఁ బటుతరముగ; ని

ట్టురవడిమీఱి మహోదరుఁ డరిహయసారధుల స్వందంబావళిఁ గూల్చున్.

క. ధరణిం బడియెను; బిదపన్, వరుణాత్మజు లెల్ల నని విభగ్నరథములన్

బరికించి వదలి యపు డంబరమున నిలుచుండి వ్యథల ధర్మలక్ష్మణున్.

ఆ. ఆత్మశక్తి నిట్లు లలరి మహోదరుఁ, దాఁకి చాపములకు ధర్మ గుణము

లట్టె కూర్చి భీకరాంబకములు వైచి, యతని నొంచి విడిచి ధర్మాతురమున.

ఉ. రావణుడై కి బోయిరి దురంబున నాతని నొంచునేడ్కచే

నావరుణాత్మజులు మహాత్తరరోషము పొంగ గుంపుగాఁ

జేవ; ధనుశ్చ్యుతంబులగు ధర్మశరావళి వజ్రమో యనం

గా వరపుంఖయుక్తము నికామరణోత్సృక్ ముప్పల్లెఁగన్. ౪౦

954

చ. ఘనములు భూధరేంద్రమును ధర్మగతి గురియింప నొచ్చి యా

డనుజవిభుండు శ్రోధమున ధారుణనేత్రము లొప్పుగా లయం

బున ననలుండువోలె శరముల్ గురియించుచు వారిమర్మముల్

పనివడి నొవ్వఁజేసె; భటపంక్తిని గూల్చె దదుగ్రతన్ వడిన్. ౪౧

955

సీ. అంతట మాన కయ్యసురనాథుఁడు విచిత్రంబులౌ మునలముఁధరనమితలు

భల్లశతంబులఁ బట్టనంబుల శక్తితతుల శతస్సుల ధారుణములు

గాఁ దగు తోమరగణముల దుర్ధనుడై వైచె వారివై సంత భటులు

వారును దురమున పరకుంజరంబులు వప్తిహాయనములు జరిపియున్న

తే. యవ్వీ పంకంబునం జిక్కి యడలురీతిఁ

గుంది; రవ్వార లార్చిని బొందు పెఱిగి

- వటువరాక్రమశాలి రాఘవఁడు జలద
మార్చునటు లారై గొప్పగా హృద్ మొదవ. ౪2౪ 956
- ఉ. అంతట మాన కయ్యసురుఁ డావరుణాత్మజులక గలంప న
స్తోతరపంబుమీఱ బహుశాయతసాధవరాజి వైచె; సం
క్రాంతశరాంగులై జలదరాజి నిరంతరధార లొప్పు దు
ద్దాంతపువృష్టి నించెడువిధంబునఁ బైవయి బాణజాలముల్. ౪౨౪ 957
- క. పరఁగించురావణుని దో, స్ఫురణంబున కాగ లేక ట్టోణిని మూర్ఛా
పరవశులై పడి రెల్లరు; దురమునఁ బడియుండఁ గాంచి ట్టోడనె వారిక.
- అ. రణమునుండి మందిరమ్మును జేర్చిరి
సేవకులు; బలంబు డచెలఁగ రావ
ణాసురుండు భటుల డనటఁ గాంచి వరుణున
కెఱుకపఱపుఁ డిప్పు డేగి మీరు. ౪౩౦ 959
- చ. అనఁ బ్రహాసాఖ్యమంత్రి యనురాధిపతిం గని యిట్లు పల్కె నో
దనుజవరేణ్య! ముందుగఁ బితౄతామహులొకమునందు గానముకొ
విన వరుణుండు పోయెఁగద డవేడుకఁ బిల్చెద వీవు సంగరం
బునకను, రాజులేనియెడఁ డబోలునె యీవిధిఁ బిల్చు టారయక. ౪౩౧ 960
- క. పనిలేక నీవు పిల్చితి, వనఁదగు నీశ్రమము నిష్ఫలారంభంబే
మిను మతిని వీరపుత్రకు, లని యొసరిచి యోడిపాజీ డరనియు నెఱుగవో.
- చ. వరుణునిమంత్రి యిట్లనఁగఁ డబట్టఁగరాని ముదంబునక మహా
సురుండు స్వనామకీర్తులను డట్టోణిని దిక్కుల నెల్ల తావులక
విరివిగఁ జాటఁబంచి కడు డవంతగ నాద మొనర్చుచుం జనక
వరుణుని యిల్లు దాఁటి తనఁవచ్చినత్రోవను బట్టి యేవునక. ౪౩౪ 962
- క. తనపురిఁ గన్గొను వేడుకఁ, జనియె సభోమార్గముననె డసకలదనుజులక
దనుఁ గొల్పి విజయఘోషంబును జేయుచుఁ బారులేగఁబొంగెడుకాంతక.
- ఇరువదిమూడవ సర్గము సంపూర్ణము.

అధికపాఠసర్గములు.

౧ - వ సర్గము.

రాఘవండు లిని జయింపఁ బోవుట. ధృతి-

చ. మనమునఁ దోచుహర్షమున డమానుకీర్తిని వింటిరే యటం
చును దళకంఠుఁ డార్చుచును డజోద్యముఁ గాంచుచుఁ బోవుచుండ నా

* ఇటనుండి యొనుసర్గములు వ్యాఖ్యాతలు అధికపాఠములని వ్యాఖ్యి వ్రాయక పదలిరి. గ్రంథమున ముద్రింపఁబడినవి విదలఁజాలక రామాయణమున నింకొక్క శ్లోకమున్నను చెనిగించి కృతాంధుడను గాఁ దలచుకొన్నవాఁడను గావఁ చెనఁగించిని.

తనినచివుండు హర్షమునఁ ♦ దాఁ బలుకంగనెలేక వెంట రాఁ

జనుచు మహాసురుల్ గొలువఁ ♦ జయ్యన నశ్మపురంబుఁ జూడఁగన్. ౧ 964

ఆ. మరలఁ జనియె యుద్ధముదమునఁ బూర్వ మె

చ్చటను జూచియుండెఁ ♦ జారుతరము

భాస్వరంబునై న ♦ పరమసౌధంబును

ముత్తయంపుహారములఁ జెలంగి. ౨

965

నీ. చారువైడూర్యరత్నోర్నురుతోరణరాజ బెడఁగయి యెల్లెడ ♦ వేదికలను

దనరారి హాటక ♦ స్తంభంబు లొప్పార స్ఫటికవజ్రంబుల ♦ భాసురముగఁ

జేయంగఁ బడినట్టి ♦ చిత్రసోపానముల్ వెలయంగఁ గింకిఃశీవితతు లొప్పు

భవ్యాననంబుల ♦ భాసురంబై దేవతభవనంబు నాఁ ♦ బరఁగి యాగృ

తే. హంబు కనుపట్టఁగాఁ బ్రతాపాధికుండు

దశవదనుఁ డట్టై చూచి యు ♦ త్తనుగృహం బి

దెవ్వరిదొ చూడ సౌమ్యమై ♦ యివ్వీధమునఁ

గానఁబడియెడుఁ గనులకుఁ ♦ గమ్రునుగుచు ౩

966

క. మేరువో చుందరనగమో, నా రాజిల్లుచును నొప్పె ♦ నాదుమదికి నీ

భూరిగృహంబు గనుంగొను, కోరిక జనియించె గానఁ ♦ గొంకక యిపుడే ౬

క. చనుమా! ప్రహస్త! నీవటఁ, గనుఁగొనుమా! యెనరిదొక్క ♦ కాంతగృహం బి

ట్లనుపమమై కనఁబడియెడు, నన విని యాతండు చిత్తమని యాగృహమున్.

చ. కనుఁగొని యందుఁ జొచ్చి యటఁ ♦ గానక యెవ్వరి; దీనిహేతు వే

మని తలపోసి దావరముఁ బ్రహస్తుఁడు దాటి మఱొండు కక్ష్యనం

గని యటఁ జొచ్చి యాకరణిఁ ♦ గక్ష్యల నేడిఁటి దాటి మీఁడటన్

గనియెను జావ్ల నుజ్జ్వలముగా నలరాఁజుదాని నంతటన్. ౭౪

969

క. దానికురంగటఁ బురుషుని, దానవవసుఁ డట్టై చూచెఁ ♦ దత్తురుషం డా

మానవభక్షకుఁ గని ముద, మూని ప్రహాసంబు చేసె ♦ నొక్కవిధమునన్. ౮

తే. ఆమహాహాసము విని ప్రహస్తుఁ డప్పు

డూర్ధ్వరోమాళియగుచు మహోగ్ర రీతి

మండు నాబ్జాలనడుమ హేమమయ మాలి

కాభిమండితుడై యున్న యుట్టిపురుషు. ౯

971

క. కనియెను; బురుషుం డాతండు, వనజాపునీరీతిఁ గాంతిభాసురుఁ డగుచున్

గనరాకయె ప్రత్యక్షయ,మునివలె నందుండె; దనుజముఖ్యుం డంతన్. ౯౪

క. ఆవార్తను దెల్పినచో, రాక్షసుఁ జేకార్యమును ద్వారం జేయునొ యం

చాన్పత్తాంతముఁ దెల్పుడు,భావంబున నురలి చేరెఁ ♦ బ్రభునంతికమున్. ౧౦

క. చేరి దశావనునకుఁ బ్రియ, మారఁగ నవాన్వర్త నెల్ల † నాతఁడు తెలుపం
గా రావణుండు కన్దాసు, కోరికఁ బుష్పకము డిగ్గి † కొంకక మదిలోక. ౧౧
తే. లోనఁ జొర నెంచెఁ జందురు † నూని తలను
గాటుకను బోలి తనుకాంతి † కానఁబడఁగ
భయదరీతి నప్పురుషుండు † వానియెదుట
నిలిచె; దావరంబు నిండ నుజ్జ్వలతనువున. ౧౨

975

సీ. అతఁడు జావలాజిహ్వఁడై భయానకుడయి
యరుణాక్షుడగుచు శ్వేతాస్త్రి డగుచు
బింబోష్ఠ మలరారఁ † బ్రియమున నున్నట్టు
లూర్ధ్వరోముండయి † యురుభయంబు
గలుగఁజేసెడు నాసికయు గ్రాలఁ గంతంబు
కంబుతుల్యంబుగఁ † గానఁబడఁగ
గురుహనుండయి శ్మశ్రుకూటంబు గూఢమై
యలర నిగూఢాస్థికలితుఁ డగుచు

తే. దంష్ట్ర లెట్టై ప్రకాశింప † దారుణాకృ
తిని వెలుంగు నప్పురుషుని † దనుజవిభుండు
కనియె; నాతండు ముసల మొక్కండు లోహ
మయమునుం గొని దావరంబు † మమతఁ జేరి ౧౩

976

ఉ. కావలికాయచుండె; సురకాండవిరోధియు నమృహాత్మనిఁ
జేవఁ జెలంగువానిఁ గనఁ † జిత్తము వేగ వడంకె రోమముల్
వావిరి నిక్కియుండెఁ దనువై భవ మెల్లఁ దొలంగి భీతిచే
భావ మడంగఁ గంపమున † వర్ణము మాతినయట్టు కన్పడెక. ౧౬

977

చ. తనమది దుర్నిమిత్తములు † తద్దయుఁ దోచిన రామచంద్ర! యీ
దనుజవిభుండు చిత్తమున † దాఁ దలపోయుచునుండె; నంత నా
తనిఁ గని యమృహాపురుషతల్లజుడే యిటు పల్కె; నేమి నీ
మనమున నెంచువాడ వనుమానము లేక వచింపు మిష్టముక. ౧౭

978

క. ఆలస్యం బొనరింపకు, మేల యిటం జొచ్చినావొ † యెఱిఁగింపుము నీ
కాలము నాతిథ్యంబుగ, నోలి మహావీర! నేనె † యొనఁగుదుఁ జుష్కా. ౧౮

క. అని మరలఁ బలికె నోహో, దనుజేశ్వర! చక్క వినుము † ధర్మాత్మ బలిక
గని యాతనితో యుద్ధంబును జేయుదో లేక నన్నుఁ † బొంగెడుకాంక్షక.

క. మూడుగొని వీర్యమొప్పుగ, బోరుదువో తెలుపు మనినఁ † బూరుషవర్మ్యం
డారీతిఁ బల్క మరలను, నారావణ దేహమందు † నానమయమునక. ౧౯

తే. గగురుపాటు జనించె; నిక్కరణి నుండ
దైర్యమూని యాశరపతి † తగ వచించె

నీగృహంబున నున్నవా ధీరవరౌ తెలుప

వయ్య వాగ్విద్యారేణ్య' నెఱయ్యమున నీవు. ౨౦౫

982

క. అని నొనరించెద నే నా,తనితో నీ నెంచి నట్లే ధైర్యముతో నా

విని యాపురుషుడు మరలకా, దనుజేంద్రునితోడఁ బలికె ధారుణభంగికా.

చ. దనుజవిభుండు కాపుర ముఁదారవిభూతిని జేయుచుండు నిం

దనుషమునత్యక్తముఁ డహార్యబలుండు వదాన్యశేఖరుం

డనఘుండు సద్గుణాకరుడు ధాన్తమునం దలరారు పాశముల్

గనబడ నొప్పు నాయమునికై నడి దుర్జయుఁ డెట్టివారికికా. ౨౨౫

984

క. బాలార్కునివలెఁ దేజము, గ్రాలఁగ యుద్ధంబులం బరాజయ మన నే

కాలముననైనఁ బొందక, పాలితదీనుండు నగుచుఁ ధటుబలయుతుండై. ౨౩

సీ. దుర్జయుండయి నుంత ధూర్జుండుగాకయె ప్రియములుబల్కుచుఁ బ్రీతిమీఱ

*గురువిప్రహితుండయి ధరగునఁ గృత్యముల్ విభజించిచేయుచువిపులనత్య

మలరఁ గాలంబు నిఘ్నములఁ గార్యములఁ జేయఁ గోరుచునత్యవాక్కుల నెవల్కి

శుభదర్శనుండయి ధూరుండై దత్తుండై తనరిస్వాధ్యాయతత్పరుండు నగుచు

తే. సకలగుణరత్నజలధియై ధ్రువకటశక్తి

వెలయు బలిద్రవర్తి యీలలితసౌధ

మందు నివసించుచున్నవాఁ ధమర భుజగ

భూతమునిసంఘములు తన్నుఁ ధబొగడుచుండ. ౨౬

986

క. సురభూతభుజగతతిచే, నిరతము భయమనఁగ నెఱుంగఁనరఁడుబలి యా

పురుషచరేణ్యనితో నం,గర మెట్టానరుతువా తెలియఁగ నరఁ జూచి.

మ. బలితో యుద్ధముఁ జేయుకోర్కి మదిలో ధభావింప నీకున్నచో

బలినిం జూడఁగఁ బొమ్ము లోపలికి నీప్రాగల్భ్యముం జూపి ని

స్తులనత్యా! యసఁ జేయవయ్య! బలముల్ ధతోడ్తోడ నేతేర దో

ర్బల ముప్పొంగఁగ నాలసింప కను సప్సల్కుల్ చెవిం జొచ్చినకా. ౨౭౫

తే. పదితలల్ గల దానవఘటియు లోనఁ

జూచ్చె నాతని సెలవొంది ధశూరవద్యుఁ

డైన బలియున్నచోటికి ధనాబలియును

దశవచనురాకఁ గని ప్రమఘంబు పొంగ. ౨౮౫

989

చ. ఒనరిచె నట్లహాసముచు ధహోయని నవ్వెను సూర్యరీతిగాఁ

గనుఁగొనరాని తేజమునఁ ధగ్రాలుచు నాదనుజేంద్రుఁ డుండి యం

త నిఖిలవిశ్వరూపుండయి ధతా నలరారుటఁ బంక్తికంఠ నొ

య్యనఁ గర మట్టె చాచి తనఘంకతలంబును జేర్చి యంతటకా. ౩౦ 990

- చ. పలికె దశాస్య! దీప్తభుజ! భావమునం నలరారు నెట్టికో
 ర్ములు చెపుమా ఫలించునటు ధాంకక చేసెద, నేల వచ్చితో
 తెలుపుము దాఁపకుండ నని ధీరవరేణ్యుఁడు తన్నుఁ గూర్చి య
 బృలి యిటు పల్క రావణుఁడు ధ పల్కెను, వాగ్విభవంబు పొంగగగ్గ. 3౧౪
- క. వినియున్నవాఁడఁ బూర్వంబున నను నారాయణుండు ధ పూనిక బంధిం
 చె నటంచు మహాభాగా, విను మే నాబంధములను ధ విడిపింతుఁ దగ్గ. 3౨
- క. ఆపనికి నేను జాలుదు, నీపల్కున సంశయం బ ధ దెన్నఁగ లే దో
 పాపహరా! ద్వారంబున, నేపురుషుని గంటినో యహీనబలయుతుఁ. 3౨౪
- అ. అతనిఁ దెలియ నేను ధ నాత్మఁ గోరెద నన, బలియు నవిష్ట ధ పలికె; రావ
 ణానురేంద్ర! యెవని ధ నడిగితివో విను, మతనిరీతి నెల్ల ధ ననునదింతు. 3౨౪
- సీ. శ్యామాంగుఁడై ద్వారంబుందున్నపురుషుండెనారాయణుఁడులోకనాయకుండు
 వినవయ్యి యతనిచేతన దానవేంద్రులు బలవత్తరులగు శూరులు నితరులు
 వధియింపఁబడిరి; దోర్బలశాలియైన యాతనిచేతఁ బూర్వులంధకును బూర్వు
 లెండఱో లోబడి ధ యేవేళ నుండంగఁ జేయంగఁబడిరి; నన్నాయనఘుండె
- తే మున్ను బంధించె శమనుడే ధ యెన్న నతఁడు
 దాఁటరాదు తదాజ్ఞ నెత్తెనని నైన;
 ధాత్రి నాతని నెవ్వఁడు ధ ధైర్య మూని
 తలఁచు వంచింప రావణ! ధ తెలుపవయ్యి. 3౨౪ 995
- క. భూతతతిక హరియించెడు, నాతఁడు ద్వారప్రదేశంబందు వసించుకొ
 ధాతయు భువనేశ్వరుఁడును, ఖ్యాతిగ నాతండ్రి కర్త ధ కారయితయుఁ జూ!.
- క. పరమాత్ము నతని నెఱుంగవు, మరనై రివ నీపు నేను ధ సూన్యతముగఁ ద
 ద్వారహాప మెఱుంగఁ జాలము, పరముం డతఁ డెన్నభూతధవ్యభవుండుకొ. 3౨౪
- అ. ప్రభువు కలియు నతఁడే ధ పాటింపఁ గాలంబు
 తత్ప్రరూప మగును ధ ధరణిఁ గల్గు
 భూతతతులఁ జంపు ధ భువనత్రయమునకుఁ
 గర్త యతఁడే సుమ్ము ధ భర్త యతఁడే. 3౨౪ 998
- క. స్థిరచరభూతంబుల నా, పురుషుండె చంపంగఁ జాలుఁ ధ బోకార్చి తుడికొ
 ధరఁ బుట్టించును మరలకొ, బరిపూర్ణుఁడు తుదయు మొదలు ధ పరఁగ వతనికికొ.
- క. కరణము కారణమునునై, పరఁగుచుఁ గర్తయును నగుచు ధ భాసిల్లుఁ జూమి
 పురుషుం డాతఁడే దనుజేశ్వర! యిష్టము నొనఁగు నతఁడే ధ భక్తుల కెల్లకొ.
- క. హుతమైనపదార్థము నా, మతిమంతుఁడే కుడుచుచుండు ధ మహితవిభూతికొ
 యీతి కతఁడే నాయకుండగు, నతఁడే సుమీ ధాత గోష్ఠయన నొప్పురుకొ.
- అ. ఇట్టి గొప్పభూత ధ మీజగత్ప్రియమున, వెదకి చూడ లేదు ధ వినుము నీవు

నేను మనకుఁ బూర్వశ్రీలైన వారెవ్వరో, వారి కెల్ల నతఁడె ధ్రువు నుమ్ము
*క. రశనను గైకొని యెవ్వధిఁ, బశువును బంధించి నిలువఁబడఁ జేయుదురో
పశుతుల్యులైన మనలం, బశువతి యాతండ్రి కాచు ధలము మెరియఁగన్.

సీ. దనువృత్తశుకశుంభు ధనువారు, మఱి నిశుం

భాఖ్యండు దంభుండు ధనైకాల

నేమియుఁ బ్రహ్లాదుఁ డామాడ్కి వైరోచ

నుండు బలి కాలకేయిండును దార

కాఖ్యండు ముచుకుండుఁడనుదానవుండు వివ

ర్ధనుండు హిరణ్యాక్షుం డనుభునుండు

మధుకైటభులును ధూమసురవైరియు శంభ

రాహ్వాయుండును యమశాస్త్రులును

తే. గంసకైటభమృదువు లఖండవిక్రమాఘ్యులింకెంతటోమహార్జునుగుతపము
చేసి రత్న ప్రకాశించి రీనుమీఱ, విక్రనుంబును జూపిరి 'వృష్టినిడిరి. ౪౬

చ. క్రతుశతమున్ విధిన్ నలిపి కాంక్షలఁ బొందిరి భూరిభక్తిచే

నతులితహతపంబుఁ గడు నద్భుతరీతిని జేసియోగమం

దతిశయనిష్ఠయుం గలిగి యాత్మ విశుద్ధముగాఁ జెలంగ సం

తతగురుభాగ్య మొప్ప ట్టితిఁ దారు సుఖంబులఁ బొంది యెంతయున్. ౪౭

క. అతిథుల కిచ్చుచు విద్యాచతులను దనరారి నుతులమాడ్కిం బ్రజల్క

హితముగఁ బోషించుచు నేఁజ్ఞితివతు లాత్మానురక్తిఁ జెందుదురొ తగన్.

క. వారలఁ గాపాడుచు రిపుభూరమణుల యుద్ధమందుఁ బొంక మడఁచుచున్

శూరులుగా నొప్పుచు నని, నారయ లోకముల నమతఁ నంద కలరుచున్. ౪౮

తే. అభిజనోపేతులై వార ధ్రువశ్రువశ్రువిస్వలం దాటితేజుచు విగ్రహంబు

లందు వెనుకంజ వేయక యమరరాజ్య మేలఁగాఁ గోరి దేవతాజాలము నని.

క. వేలకువేలుగఁ దఱుముచు, శ్రీలలనం బ్రీతిమీఱఁ జెంది వెలయుచున్

గ్రాలిరి గద! సురవిప్రియ, మోలిం గాంక్షించి తమకు నొప్పెడివారిన్. ౪౯

క. పరిపాలించుచు భోగోత్కరముల నాసక్తి మిగులఁగా మత్తులునై

ఖరకరుఁ డుదయించెడు నాతరుణంబున వెలయురీతిఁ దారు వెలుఁగుచున్.

క. సురలకు భీతి జనించెడు, సరణిన్ వర్తించి రనుట నత్యమె గద; యా

సురవైరుల నారాయణుఁ డరసి యుపాయంబు పన్ని యణఁచెం గడఁకన్.

క. హరి యందఱు బుట్టించును, హరియే నృతి నొందఁజేయు నవ్వలఁ దానే

పురుషోత్తముండు తనలోఁ గర మరుదుగ మోదమందుఁగాలముఁ గనుచున్.

* పశుం రశనయా యథా-అనిమా. ఈపద్యోత్తరాధ్యమ దీనివివరణమే యని తెలియందగు.

1 వాంతి వర్ణంతి చైతహి-అనిమా.

- చ. దనుజవరోణ్య! మత్కృధితదానపు లండఱుఁ గామరూపియకా
వనజదళాక్షుదోగవటిమఁ ధ జౌరుషముల్ చెడఁ గూలి రట్టె, యే
దనుజులు దుష్ప్రధర్ములన ధాత్రిఁ జెలంగిరా యట్టి వారలే
యనిమొన విష్ణుశక్తిఁ గనిఁసంతనె చెప్పక పాటి రాద్ధులై. ౫౫౫ 1013
- క. నిలువంబడి రణమొనరువఁ, దలఁచినవా రెల్లఁ జనిరి ధర్మపురికి శ్రీ
లలనాపతిచక్రాయుధ, మలరుచుఁ న మ్మావరించి యంగఱుఁ ద్రుంపఁ. ౫౬
- చ. ¹అని యిటు పల్కి యబ్బలియు ధాదశకంఠునిఁ జూచి యింక ని
ట్లనియె; నదే కనంబడెడు ధాన్యలమందుఁ బ్రదీప్తపావకుం
డనఁదగి చక్ర మొక్కఁడు, మహాబలశాలివి నీవు దానిఁ జే
కొని త్వరనాదుపార్శ్వమునకుం జనుదెమ్ము ప్రియంబు గూర్పఁగఁ. ౫౬౫
- క. తరువాత నావిముక్తికి, సురనాయకునిఁ జయించు ధాన్యపురసి వచిం
తు రయంబున గురుబాహూ!, సురవైరి! చేయవయ్య! ధాన్యకృత్యంబుఁ.
- చ. అన విని రావణుండును మహాబలశాలియె గాన హాసముం
బొసరిచి యాన్యలంబునకుఁ ధాన్యం నదెచ్చట ²దివ్యకుండలం
బనుపమకాంతి నొప్పుచు మహాత్మరమై యలరారుచుండెనో
కనుగొని లీలచే దనయఁఖండబలంబును గానుపింపఁగఁ. ౬౦ 1017
- చ. కరములఁ బట్టి యూఁచె నది ధర్మధర మట్లు చలింపకుండె న
స్వరునఁ గదల్పఁ జాలక యధావార్యబలంబునఁ బూన్కి నింకనుఁ
బరమముఁ జక్రముఁ గదలుపం దలపోసెను లజ్జచేత న
త్తరుణమునందు నొక్కయెడఁ ధర్మరమాభరణాంశ మొయ్యనఁ. ౬౧
- తే. పైకి లేచినయంతన ధాన్యం నేల
రావణుండు శరీరంబు ధర్మక్తవారిఁ
దొప్ప దోఁగంగ మూలంబు ధర్మార్థపరశు
ధార నఱుకంగఁ ద్రెల్లెడు ధర్మపురీతి. ౬౨ 1019
- చ. దనుజవరుండు భూమిఁ బడఁ ధర్మచివుల్ నభయందు నయ్యయో
యని పెనుశబ్ద మొప్పు వెత ధాన్యం యొనర్చిరి; రావణుండు చే
తనను ముహూర్తమాత్రమునఁ ధాన్యం గని లేచి నడంకుమేనితో
మనమున సిగ్గు దోఁచుగను మై విసయంబున వంగియుండఁగఁ. ౬౩ 1020
- క. కనుగొని బలి యిట్లను; నో, దనుజేశా! రమ్ము చాలు ధర్మం బింక నే
వినిపించెద సంప్రము నీ, ననుపమబల మూని యెత్త ధాన్యం నేల
తే. మణివిభూషితకుండలంబుండన మిది
నాకుఁ బూర్వము పుట్టినధాన్యమైరి

1 ఏత ద్దృష్టిత్యాగచ్ఛ త్వం మమ పార్శ్వం మహాబల-అనిమా. 2 యత్ర స్థితం మహా
దివ్యకుండలం రఘునందన-అనిమా.

కర్ణభూషణ మగునది ♦ తయము లేక

యలరు నిచ్చోటఁ బడియె నీయది మహాత్మ !. ౬౫౪

1022

సీ. మఱియొక రత్నాభిమండితభూషణ మొక్కపర్వతమున ♦ నొప్పుసాను
తటమునఁ బడియె మఱుకుటమును జేదిసామీప్యంబునం బడె ♦ మేదినిపయి
సంగరంబును జేయునమయంబునక; హిరణ్యకశిపునిదియౌ నహార్యపీర్వఁ
డాతఁడు నాతాత ♦ కగును బూర్వుఁడు వానిఁ జంపంగ నెవ్వరు ♦ చాల రనిని

తే. వ్యాధిమృత్యుద్యయంబున ♦ భయము లేక

యతఁడు నర్థిల్లుఁ బగలందు ♦ నల్లె రాత్రి

యందు సంధ్యాద్యయంబునయందుఁ జాపు

పొందకుండ వరంబును ♦ బొందె నతఁడు. ౬౫౫

1023

తే. ఆర్ద్రమగువస్తువునఁ గాని ♦ యట్లై శుష్క

వస్తువునఁ గాని యేశస్త్వవరముచేతఁ

గాని యేయస్త్వమునఁగాని ♦ వాని కంత

మొందకుండఁగ విధివర ♦ మొక్కఁడు గలదు. ౬౫౬

1024

క. తనపుత్రుడైన ప్రహ్లాదునితో వాదంబు గల్గెఁ ♦ దుది నద్ది భయం

బును గల్గెఁ జేయునదియై, కొనసాగెను; వాద మిట్లు ♦ కొంకక చేయక. ౭౦

తే. సకలలోకభయంకరప్రకటశక్తి

ధీరుడైనట్టి విష్ణుమూర్తియును సర్వ

దృశ్యుడైన ప్రహ్లాదుని ♦ ధీరుఁ గావఁ

బూని నరసింహరూపంబుఁ ♦ దాను గొనియె, ౭౦౪

1025

క. కనులను జూచినదంతయు, విను రావణ! కలఁత నొందె ♦ వీరుని దనుజేం

ద్రుని నాహిరణ్యకశిపుని, దనకరములఁ బట్టి తిగిచి ♦ తనయంకమునక. ౭౧

తే. జక్క నిడుకొని నఖముల ♦ నుక్కుచెడఁగఁ

జంచి చెండాడె నాతఁడే ♦ చిత్రరీతి

ద్వారమందున్నవాఁడు నూ ♦ వాసుదేవుఁ

డాతఁడె నిరంజనుండునై ♦ యలరువాఁడు. ౭౩

1026

చ. సురతతి నాదిచేవుడయి ♦ శోభిలు నాభగవంతుత్తమము

వరుసగఁ జెప్పువాడ వినువాంఛ యెసంగునయేని పల్కెదఁ

బరమమనోజ్ఞభావమున ♦ వార్తను దానిని నీమనంబునక

నిరతము నిల్పఁగాఁ దగును; ♦ నిర్జరనాథుల వేలసంఖ్యలక. ౭౪

1027

క. సురలను బదివేపుర నంబరగతమునైన పక్షమ్ము ♦ బహుసంఖ్యల నా

పరమేశుఁడు వశగతులుగ, సురుశక్తి నొనర్చె లీల ♦ నొప్పెడు పోల్కి.

క. తొలుతఁ ద్వారస్థలమున, నిలిచిన యాతండ్రి యట్టి ♦ నిర్భరశక్తిం

జెలువారువాఁడు; నా విని, పలికెఁ బలితోడఁ ద్రిదశవైరియుఁ గడఁకక,

సీ. మృత్యువుతోడఁ బ్రేక్షేత్వరుండుకృతాంతుఁ డాకఁడుండఁజూచితినుద్యమము
భయము గల్పించుచుఁగమునఁ జెల్వారుచునుజ్జ్వలిజ్వలుండై యొప్పిపాశేన
హస్తుండై యూర్ధ్వరోమావళియై తగువరుణుని గాంచితిఁ; బటుతరముగ
దంష్ట్రలు వెలయుంగఁ దగినవిద్యుజ్జహ్వ సర్పవృత్తికరోమసంజ్ఞల, మఱి

ఆ. భీమవేగుఁ డగుచు ధవలయు రక్తాక్షుని
సర్వసత్వభయదు గర్వయుతుని
గాంచినాఁడ సతఁడు కమలమిత్రునిబోలి
దుర్నిరీక్ష్యుఁ డగుచు దురములందు. ౮౫

1032

క. మరలింపరాక పావుల, ధరణీశులఁ జెండి మెఱయు; దర్పంబున నా
సురవైరిని మార్కొని సం,గరమున జయమందినాఁడఁ గమ్రగుణాధ్యాయ!

ఉ. వారిని గాంచినప్పుడును బాహుబలంబున భీకరంబుగాఁ
బో రొనరించు నప్పుడును బుట్టదు భీతియఁ జింతయుక మదిక;
గారణ మేమొ యీపురుషకాంతుని నేఁ దెలియంగఁ జాలక
ట్లారయుచున్నవాఁడఁ దెలియక వినిపింపుము దానవేశ్వరా! ౮౬

1034

చ. అన విని యవిరోచనునియాత్మజుడౌ బలి రావణాసురుం
గనుఁగొని యిట్లు పల్కె; వినఁగఁ దగు నీతఁడు లోకనాయకుం
డనఁగను ధాతనాగ హరి యవ్యయుఁ డంచు బ్రభుండటంచు న
ద్విసుతిని గాంచు నోదనుజవీర! యితండె యనంతకుడౌ జుమి. ౮౭

1035

సీ. నారాయణుండును సరసింహమూర్తియుఁ గపిలుండు విష్ణువు కమ్రదీప్తి
ఋతుధాముఁడునుధాముఁ కతిభయంకరహుండుపాశవహస్తుండుహతవిపుండు
ద్వాదశాదిత్యనిభస్సూరి, యవ్యయుం డనితజీమూతతుల్యాంగుం డమర
నాయకుండును, గుణాగ్రపునోత్తముండును నిర్భయోత్తముండును నిర్భయండు

ఆ. భక్తజనహేతుండు భవుండు హ్వలాహాలి
గురుభుజుండు యోగి క్రూరహరుండు
జగములను ధరింపఁ జాలునీతఁడె నృజ
యించువాఁ డీతండె యెలమిమిఱు. ౮౮

1036

క. కాలుండై లోకమ్ముల, నోలిక హరియించుచుండు సురుబలుఁ డితఁడే
పాలకుండు యజ్ఞ యజ్ఞము, జన్మలనుం గ్రక్కుచున్నచక్రము సతముక.

చ. కరమునఁ దాల్చువాఁడు హరి కంజవిరోచను డౌను దేవతో
త్కరమయుఁ డట్లై భూతసముదానుచయుండు జగన్తయుండు వి
స్ఫురతరూపధారియయి శోభిలు జ్ఞానమయుండునౌ నుహ
త్తరతనుధారి దీర్ఘభుజధారియగుక బలదేవుండై తగుక. ౮౯

1038

ఆ. వీరహంత యితండె వీరచక్షుష్మంతుఁ
డవ్యయుండు జగములందు గురువు

పరమపురుషుఁ డెంచు ♦ పరమునుల్ మోక్షార్థ

లితనిఁ బొగడుచుందు ♦ రెల్లకడల. ౮౭౪

1039

క. పురుషుం డెనుఁ డీతనినే, పరమునిగా నెఱుఁగు నతఁడు ♦ పాపావళిలోఁ
జొరఁబడక యవల నిల్చును; చారి నీతని సంస్కరించి ♦ యాదర మొప్పుకొ.

క. వినుతించి హోమకృత్యంబున నలరిం జేసి కామములఁ బొందుదు రీ
తనినుండి భక్తు లెల్లను; దనుజేంద్రా! యనుచుబలియొకవమిఁదెల్పుటయుకొ.

చ. విని యలరావణాసురుఁడు ♦ వేగమె యచ్చటనుండి శ్రోధపూ
ర్ణనయనుండై మహాస్త్రము కఠిరంబునఁ దాలించి పోయె దోర్బలం
బున హరినొంప; నిట్లు తను ♦ బోరున నొంపఁగఁ బూని వచ్చు నా
దనుజునిఁ గాంచి హస్తమున ♦ దారుణమా ముసలంబు గ్రాలఁగకొ. ౯౦

చ. మనమున నిట్లు లెంచె బ్రభుమండనుఁడౌ హరి వీని నిత్యటికొ
దునుమను, బాపముకొ నతముఁ ♦ దోచినరీతి నొనర్చువాని సం
చును దలపోసి విశ్వతనుఁశోభితుఁడౌ హరి బ్రహ్మకుం బ్రియం
బనుచు నదృశ్యుడయ్యె మనుజాధిప! యోరఘవంశభూషణా! ౯౧ 1048

క. హరియున్నద్వారసీమకు, సరగునఁ జని రావణుండు ♦ సరసిజనేత్తుం
బరికింపఁడయ్యె నచ్చటఁ, బరమామోదమున నార్చె ♦ బలముమెఱియఁగకొ.

ఆ. ఆర్చి యంత వరుణఁనాలయమ్ముననుండి, వెడలె మున్ను దానుఁవిశ్వజయముఁ
గోరి పచ్చిపట్టి ♦ భూరిమార్గంబును, బట్టి జయము నొంది ♦ నట్లు లంత. ౯౨౪

అధికపాఠము ప్రథమసర్గము సంపూర్ణము.

౨ - వ సర్గము.

రావణుండు సూర్యునిపైకి యుద్ధమును జేయఁబోవుట. ౧౦౪౦

మ. బలినద్గంబును దాఁటి సూర్యుని జయింపకొ బూని లో నెంచి యు
మ్ము నారాతిరి మేరుశృంగమున సఁక్షోభంబునం బుచ్చి వే
తెలివిం బొంది యహర్ముఖోచితమునై ♦ దీపించుకృత్యోత్కరం
బులఁ జక్కం బొనరించి సూర్యతురగంబుం బోలునద్యానముకొ. ౧౪ 1046

తే. తా నధిష్ఠించె నావ్యోమఁయానవరము
వవనుగమనమనోగతుల్ ♦ భాసిలంగ
విహరణక్షేత్రములఁ జాల ♦ వెలసి యరిగె;
సంతఁ దేజోమయుండయి ♦ యులరువాని. ౨౪

1047

తే. స్వప్రకాశుని శుభదుని ♦ భాసమాన, కనక కేయూరభూషితుఁ ♦ గనకవస్త్ర
ధరుని శుభకుండలోజ్జ్వలుఁ ♦ *బరిమవక్త్ర,వికసనుని రక్తమాల్యసంఁవీతవత్సు.

క. నిరుపమ కేయారయుగాం, తరభాసురపతకహారుఁ ♦ దతరక్తమనో

హరచందనదిద్ధాంగునిఁ, గరముల వేయింటఁ దగఁ బ్రకాశించువిభుఁ. ౮౫

తే. ఆదిదేవు నాదిత్యు సప్తాశ్వవాహ, నుని ననాద్యంతమధ్యు లోకనిచయముల
కెల్ల సాక్షిగ నున్నట్టి ♦ యాశ్వమనిని, నిర్జరప్రభు భాస్కరు ♦ నీరజాపు. ౮౬

క. కనుఁగొని దానవనాథుం, జనూనరవితేజమున మహార్తిం గని యు

న్ననిఖిలభటనాథుఁ బ్రహస్తని గని యిట్లనియె నోయి ♦ శూరనరేణ్య! ౮౭

చ. చని రవిఁ గాంచి నాదయినశాసనముఁ వినిపింపు మిట్టు లా

వనరుహమిత్రుడైన గ్రహవహ్యునితో దనుజేశ్వరుండు వ

చ్చెను సమరంబుఁ గోరి యిదె ♦ చేయుము సంగర మీపు చేయవే

ననిని జయింపఁగాఁబడితి ♦ నంచు పచింపుము సత్వీరంబుగఁ. ౮౮ 1052

తే. ఒక్కపక్షంబు వీనిలోఁ ♦ జక్క నెంచి

కైకొను మటంచుఁ బల్కుమా ♦ కదలు మింక;

ననినఁ దద్యాకృమును శిరంబున ధరించి

భాస్కరునియంతకమునకుఁ ♦ బటురయమున. ౯ 1053

క. చని పింగళునిఁ దండిని, గనియెఁ దావ్వరమ్మునందుఁ ♦ గ్రాలెడివారిఁ

వినిపించె రావణుని యూజ్ఞును సర్వము వారి కంత ♦ సైవ్యవిభుండుఁ. ౧౦

క. నిలిచె మతేమియుఁ బల్కక, జలజాస్తమరీచిజాలసంతపుండ్ర

వలుకుల వానిం గైకొని, చెలఁగెడుమోదమున దండి ♦ చేరెఁ రవినిఁ. ౧౦౫

ఆ. భక్తిమీఱి మ్రొక్కి ♦ ప్రల్లదుండగు రావణుని ప్రతిష్ఠఁదెలిపె ♦ దనుజవిభుని

వలుకులెల్ల దండివలనఁ జక్కఁగ విని, శ్రీసరోజమిత్ర ♦ శేఖరుండు. ౧౦౬

*క. తనబుద్ధినెంచి యాతనిఁ, గని యిట్లని పల్కె; దండి ♦ కడు రయమొప్పుఁ

జని గెల్వ మతని లేదే, నని నోడితి నంచుఁ బల్కవయ్య నియతిచేఁ. ౧౦౭

క. మనమున నీకెటు తోచునొ, యనఘ! యభ్యంగిఁ జేయఁనగు; నేఁ గలం

బును బుచ్చుఁ జాలవృథగా, నను మాన్యునిపల్కులఁ గొనియరిగి దనుజతోఁ.

తే. పలికెనూర్వోక్తి నెల్ల నెభ్యంగితనకు, నర్కుఁజొగిఁదెల్పె నట్టులేయపులుకుల

దండివలన నెఱింగి యుద్ధంఁడరీతి, విజయఘోషంబుచాటించివెడలె సతఁడు.

అధికపాఠము రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

3 - వ సర్గము.

శుభ రావణుండు మాంధాతతోఁ బోరునల్పట. శుభ

చ. వనజహితుం ద్యజించి చని ♦ స్వర్ణమహీధరదివ్యశృంగమం

దనుషమవిక్రమం బలరుసట్లుగ నానిశిఁ బుచ్చి చంద్రుతో

బుద్ధిహ్వానం నివాకరి, గచ్చ దంకిఁ జను పైవనం నిర్జితోన్మీతి వా వద-అనియూ.

నని నొనరింపఁ బోయి కమలారియెసంగెడు లోకముం గనుం

గొనియె; నట రథంబుపయిఁ జోమలదివ్యసుమాభిమండితుఁ. ౧౫ 1: 60

తే. దివ్యచందనలిప్తాంగుఁ డేవఁ న్య, కాభి సేవితుఁ జంద్రునిఁ నంబరమున
నరుగువానిగనియె; నాయమృతకీరణుఁడచ్చరలతోడరతిసుఖంబనుభవించి.

సీ. చుంబనసుఖములఁ జోక్కి మేల్కొనుచున్న చంద్రునిదేవవైఁ రీంద్రుఁ డెట్టె
కనుఁగొని సంఘోషకలితుఁడై యచ్చోట నిల్చి పర్యతుమునిఁనికరనాథుఁ
గనియె; దశగ్రీవుఁ డనఘు మహాత్ముని నాతనిఁ గాంచి యిట్లునియె దేవ
మాసీంద్ర! న్యాగతం బే నిదె ప్రశ్నించెనను నాయదృష్టంబునను నిచటికి

తే. వచ్చితిరి మీరు, రథ మెక్కిఁ బజలు నీతఁ

డెవ్వఁడో యపురస్తతుఁ లెల్లఁ గొలువ

¹విగతమందాక్షుఁడై యిట్లుఁ వెడలివాఁడు

భయము సుంతయు నెఱుంగనిఁపాటుపడుచు. ౫౪

1062

చ అన విని పర్యతుం డనియెఁ నర్హుతీ! విసవయ్య! ²వత్స! యీ

తనిచరితంబు పర్యమునుఁ దధ్యముగా వివరింతు; నీతఁ డ

త్యనుపమమా తపోనియతిఁ నన్నిజగంబుల గెల్చె, బ్రహ్మనుఁ

దననుహిమా³ రేకమునఁ దద్దయు మోదము నందఁజేసెఁ జూ! ౭ 1063

తే. ఎద్ది సుఖములఁ గూర్చంగఁ నెనఁగుచుండు, స్థానమైయట్టిమాక్షపదంబుఁ జేరఁ
జనుచునున్నాఁడు లోకముల్ యశౌర్య మొప్పు, నీవు గెల్చినరీతి నీపావనమతి.

క. అనుపమతపమున లోకములను గెల్చెను; బుణ్యయగ్నిఁలానంబున సో
ముని ద్రావి పోవుచుండును, ఘనమతు లేకంక మదినిఁ గాంచక నేవచ్చుఁ. ౯

క. శూరుండవు సత్యవ్రత, ధీరుండవు గాన నొక్కఁతెఱఁగు వచింతుఁ

గోరిక వినఁదగు నియమో, దారులు విరెల్ల నాధుఁతత్త్వజ్ఞవరుల్. ౯౫ 1065

తే. కాన వీరలవిషయమైఁ క్రౌర్య మూన

రెట్టివారైన నని పల్కెఁ నింతలోన

నరద మొక్కండు పెనుకాయఁ మలర దీప్త

మగుచు జాజ్వల్యమానమాఁ నంగమొప్పు. ౧౦

1067

క. గీతంబుల వాదిత్ర, వ్రాతంబుల నలరుచుఁ జంపంబునఁ జనఁగాఁ

బ్రీతిం గని రావణుఁ డో, తాతా! యీరథము నెక్కిఁ తగువిభవమునఁ. ౧౧

క. చనువాఁ డెవ్వఁడో విలస, త్తనువున నలరారుచుఁ సతంబును మ్రొలఁ

మన మలరఁ గిన్నరులు చక్కనిగానముచేయఁ ద్రినశఁకాంతలు పేర్కి.

తే. ఆడుచుండనుహారంబై నకలిమి, నరుగుచున్నాఁడువీఁ డెవ్వఁడయ్యి యనిన
మునివరుండై నపర్యతుం డనియె; నితఁడు, శూరుఁడుగ్రాహవములనుఁగోరు మదిని.

1 నిర్జ్ఞాన సంయాతి భయస్థానం నవినదం-అనిమా శిశ్యుఁడవత్స యథాతత్త్వమ్-అనిమా.

- చ. అనిని మరల్పరా దితని ♦ నాహవరంగములందు సాయకా
 శిని దనువెళ్లఁ జీల్పబడ ♦ లీలయవోలెఁ బెనంగెఁ; బుణ్యమూ
 ర్తి నితని సాధుకీర్తిని నతిస్థిరచిత్తుని ¹స్వామిమేలునే చే
 యను దనయంగముఁ వదలినట్టి మహాత్మునిగా నెఱుంగుమా!. ౧౩౪ 1071
- క. ఇతఁడే సంగరముల నుద్ధతులగుపరవీరవసుల ♦ దారుణబాణ
 ప్రతతుల సేనలతోఁ జంపి తగ్గఁ జివ్వతిథియగుచుఁ ♦ బ్రియ మలరారణ్.
- క. చనుచున్నవాఁడు తనమనమునఁ దోచినచోటికేగు ♦ పుణ్యం డీతఁడో;
 వనితలు సర్వనగీతములను జక్కగఁ గొల్ప నితఁ డలరు దనుజేంద్రా!. ౧౩౫
- చ. అన విని రావణుం డనియె ♦ నమ్మునిఁ గ్రమ్ముఁ; నీతఁ డెవ్వఁడో
 చనియెడు సూర్యతేజమునఁ ♦ జక్కగ దివ్యరథంబుతోడ నా
 విని యలపర్యతుం డనియె ♦ వీరవరా! విసవయ్య! యల్లదే
 కనకవిమానమందుఁ దమిఁ ♦ గ్రాలు మహాత్ముఁడు కాననయ్యెడున్. ౧౩౬
- క. సురవనితాయుక్తుండై, పరిపూర్ణ సుధాంశునిభల ♦ వసుం డై తగువాఁ
 డురుతరకాంచన మర్థుల, కరుదుగ నిచ్చినమహాత్మఁ ♦ డనుచు నెఱుంగుమా!.
- క. అతిచిత్రాభరణాంబరుఁ, డతులిత తేజస్వి దివ్యహా యానమునన్
 గతివై ఖరిసజ్జననం, గతిచేఁ జనుచున్నవాఁడు ♦ క్రవ్యాదవరా!. ౧౩౭ 1076
- క. అనుపల్కుపర్యతోక్తిని, విని రావణుం డిట్లు లనియె ♦ విశ్వమతా! యీ
 చనుచున్నరాజులందున్, ననుమార్కొని సంగరం బఁసం దగుపూజన్. ౧౩౮
- ఆ. నాకు నొనఁగునట్టి ♦ వరనాథవయ్యండు, భూరితేజఁ డొకఁడు ♦ వీరవరుండు
 కలఁడె వేగ పల్కఁగఁగఁ దగుధర్మజ్ఞ!, ²తండ్రి వనఁగ నీవే ♦ తలఁప నాకు.
- చ. అని పలుకంగ రావణునహంకృతి నాత్మఁ దలంచి యిట్లున్
 మునివతి పర్యతుం; డసురముఖ్య! మహీధరవర్య! స్వర్గసీ
 మను వసియింపఁ గోరుదురు ♦ మాన్యులు వీరలు సంగరంబు చే
 యను దలపోయ రీవృపతు ♦ లాహవకాంక్షయె నీకుఁ గల్గినన్. ౧౩౯ 1079
- మ విసవయ్యా! దశకంధరా! జగతిలో ♦ విఖ్యాతుండై చిత్రమా
 ల్యనిబద్ధాంగుండు చిత్రభూషణసువస్త్రాలంకృతుం డున్నతుం
 డనఘం డేడగుదీప్తముల్ మనిచి యు♦ద్వర్తిచివై నొప్పుచున్
 మనుజేంద్రేంద్రుండునాఁగ నొప్పు నిలలో ♦ మాంధాతృనామంబునన్. ౧౪౦
- ఉ. సంగరభిక్ష యిచ్చు దనుజప్రవరా! యని పర్యతుం డనం
 బొంగుచు రావణుం డనియె; ♦ భూపతి యెందు వసించు మహానిరా
 ట్టుంగవ! నాకుఁ జెప్పు వెనఁ ♦ బోయెద నానృపుఁ డున్నచోటికిం
 కం గలదయ్య! దీని కధికంబగు పండువు నాకు నెత్తఁజిన్. ౧౪౧ 1081

1 స్వామ్యుక్తే త్యక్తజీవితః-అనిమా. 2 ధర్మజ్ఞ పితా మే త్వం హి పర్యత-అనిమా.

- చ. అన విని పర్వతుండు దనుఃజాధిపుఁ జక్కఁగఁ గాంచి యిట్లును
 విను యువనాశ్వపుత్రుఁ డతిఃపీరుఁడు రాజవరేణ్యుఁ డాతఁ డొ
 య్యన నిల నేడుదీవుల మఃహాబ్ధియె సీమగఁ గల్లువాని నే
 ర్వునను జయించి యి త్తఱిని ధోయెడు స్వర్గమును జయింపఁగన్. ౨౫౪
- సీ. అనునంతలోన మఃహాబాహుఁ డా రావణాసు రేంద్రుఁడు బ్రహ్మయాదరమున
 నొసఁగినవరముల ధనురుగర్చ మడరంగఁ గాంచె నయోధ్యాధిఃకాంతు వీరు
 మాంధాతృనాముని డ్దౌపతివర్మని నేడుదీవుల స్వేచ్ఛఃనేలుఘనుని
 స్తందనంబును నెక్కించనువానిఁ దేజంబుననుజెలంగెడువానిఁగనకమయము
- తే. చిత్రము నమూల్యమునయి సంసిద్ధిదంబు
 నైన భానురహారంబుఁ ధూని దివ్య
 తనువునం బొల్చువాని నత్యంతరమ్య
 హరగంధాభిరాముని ధనులమతిని. ౨౮ 1083
- క. కనినంత నె దశవదనుం; డనియెను; సంగరము నాకు ధనాతిభ్యముగాఁ
 గ నొసంగు మోన్యపాలా! యనురావణుఁ గాంచి నవ్విఃయాతఁడు పలికెన్.
- చ. తనువునఁ బ్రాణము ల్నిలుప ధానవనాయక! యెంచవేని న
 న్ననిమొన మార్కొనంగఁ జనుఁనంచు వచించెడురాజుపల్కులన్
 విని దశకంఠఁ డిట్లయఁ; గుఁబేరుని నప్పతి ధర్మనిన్ జయిం
 చినతఱి భీతినొంద నిక ధీత్యధిపున్ నరు నిన్ను మార్కొనన్. ౩౦౪ 1085
- తే. కలుగఁబోవునొ భయ మోరి! ధిలవిదారి
 యనుదశగ్రీవునకు, నంచు ధనాగ్రహమున
 నతని డహియింపఁబూని న ధిల్లాజ్ఞ చేసె
 నమరదుర్మదులయి పొల్చు ధనచివులకును. ౩౧ 1086
- క. దనుజేంద్రునాజ్ఞఁ గైకొని, మనుజేంద్రునిపై న దుష్టఃపతులగుమంత్రుల్
 నునిశితశరతతివర్షంబును గురిసిరి క్రూరు లగుటఁ ధింబొగెడుకాంక్షన్, 33
- చ. శరములు మేను సోకఁగ నె ధండబలంబున నొప్పుభూధవుం
 డురుతరకంకవత్తముల ధనాకక్షణంబునఁ బ్రాణపంచకం
 బరయక తీయువానిఁ గొని ధరారజనీచరముఖ్యులన్ మహా
 దరశుకసారణాహ్వయుల ధర్మసమగ్రుని నాప్రహస్తునిన్. ౩౪ 1088
- క. మారీచు నయ్యకంపనుఁ, గోరి విరూపాక్షు నొంచె; ధిఃకేశవరున్
 మాగుకొని యాప్రహస్తుఁడు, ఘోరాంబకపంక్తివృష్టిఁగురిసెన్ మిగులన్.
- తే. శరము లవ్వి శరీరసంస్పర్శనంబు, చేయకుండఁగ నతెక విచిత్రరీతి
 శాతశరముల; మాంధాతృచక్రవర్తి, యంత విడువక వారివై ధనడరి కడఁక.

సీ. భల్లంబులును భండిఁబాలభునుండికల్ తోమరంబులు వైచి ధీమపావ
కుండు శలభంబులఁ బొడవడంచినయట్లు నొవ్వఁజేసెను; గ్రుధ ధీవ్యటిల్ల;
నంతట మానక యాప్రహస్తునిఁ బంచతోమరంబుల నొంచిఁతోడనె నృపుఁ
డద్రుల భేదించు నవ్వజ్రమో యనునట్టి ముగ్ధరమును నాయుధమును

తే. గిరగిరం ద్రిప్పి క్రౌంచభూధరము స్కందుఁ

డటై సగులించువిధమున నతిజవమున

వైచె రావణురథముపైఁ బడఁగ వజ్ర

పాతమట్లు రథంబుపైఁ బడియె నదియు. 3౯

1091

క. దానం జలియించి మహాదానపుఁ డటఁ బడియెఁ దేవతల్లజుధ్వజమో
నా నిర్గతతేజుండై; మానవపతి ప్రీతుఁ డగుచు మహిమము వెలయన్. ౪౦

క. బలమున నుప్పొంగెను, జం,ద్రులనత్కాంతులను సాగఁరంబునఁ గలనీ
రలరారెడు క్రియ రఘోబలములు హాహారవముల బడలి యనువులన్. ౪౧

ఆ. విడిచినట్లె యుండి వన రావణుం జాట్టు, ముట్టి నిలిచె; నంత నెట్లకేల
కతుండు తెల్వి నొందె నంత లోకవిరావ,ణుండు రావణుండు గండు మిగిలి.

క. నరపతిదేహము సునిశిత,శరములఁ బీడించి యతనిన్యందనమును ద
త్తురగముల నొంచె దోర్బల, ముగుతరముగఁ గప్పడంగ నుద్యమ మలరన్.

చ. అరదము పోయినన్ పుటొకన్యంగన మెక్కి నృపుండు ఘంటికా
పరమరవంబునం బ్రబలు భాసురశక్తిని వైచె రావణా
సురుషయి దోర్బలంబు తగ, శోభిలుశక్తియు సూర్యకాంతియో
నిరుషమదావపావకుని నిర్భరమై తగు మంటయో యనన్. ౪౪ 1096

క. కరము వెలుంగుచు నరపతి,కరవిచ్యుతిఁ గాంచి నిగుడఁగా నాశక్తి
మరవైరి శూలమున నిర్భరవిక్రమ మలర *మిడుతఁ బావకురీతిన్. ౪౫

తే. భస్మముగఁ జేసి యమదత్తబాణ మట్టై
చాపమునఁ గూర్చి గుణరావనంకులముగ

వైచె; దద్యాణఘాతంబు వపువు నొవ

మూర్ఛితుం డయ్యె మాంధాత్మభూవిభుండు. ౪౬

1098

చ. కనుఁగొని యాప్రహస్తముఖశర్పరనర్మలు సంతనంబునన్
ధ్వనులను దిక్కుల న్నెఱపి దారుణరీతిగ నార్వసాగి; రా
మనుజవరేణ్యుఁ డొక్కక్షణమాత్రమునన్ మును పొప్పురీతిఁ దె
ల్వినీ గని దుష్టమంత్రులట వేడ్క సుతింపఁగఁ బొంగుశత్రువున్. ౪౭

క. కనుఁగొని యాతనివరిచరు, లనూన ముదమంది యుండు టారసి మది బొం
గునితాంతకోపమున శత్రునికరదుర్ధ్వుఁ డగుచుఁ దోచి కడంకన్. ౪౮

- తే. *పుష్పవత్సుల్యతను కాంతి ♦ పొంగఁ జాన, చుంది భీకరశరవృష్టి ♦ నానిశాప
రేంద్రబలములఁ బీడించె; ♦ నృపునిచాప, రవముచేతను సాయః ♦ రఁముచేత.
- క. కలఁతం గను పాథోనిధి, వలె రాక్షససేన లెల్ల ♦ భయమున మిగులం
జలియించె; నంత నిర్వీర, బలములు మార్కొనఁగననియు ♦ భయదంబయ్యెన్.
- చ. చెలఁగెడుక్రోధ మొప్పు గురు ♦ చిత్తము లత్తటి సందడింప ని
స్తులజయకాంక్ష లుప్పతిల ♦ ఊణివిభుం డనురేంద్రుఁ డప్పు డు
జ్జ్వలశరచాపఖడ్గములు ♦ భానురరీతి వెలుంగ వీరులై
తలవడి పోరి; రంత నృప ♦ తల్లజుఁ డాసురవీరుఁ బూనితొన్. ౫౨౪ 1103
- క. సరవతిని రావణుండును, శరవృష్టిని ముంచి; రట్టె ♦ సమధికకోపం
బిరువుర వ్యాపించెను నా, తరుణంబున సాంద్రమగుచు ♦ దారుణమగుచున్.
- క. ఇత రేతరవిజయేచ్ఛల, నిత రేతరతీవ్ర బాణ ♦ వృష్టిఁ దనువు లు
ద్గతరక్తధారలను దే, వతతుల్ గనఁ జీల్చుఁబడెడు ♦ భంగిగ నుండెన్. ౫౨౮
- చ. ధనువునఁ గూర్చి రౌద్ర మను ♦ దారుణమంత్రపురస్కృతాస్త్రమున్
దనుజవరేణ్యుఁ డుద్ధతిని ♦ ధాత్రివిభూత్తముపైని వైచె; నా
జనవతి యగ్ని బాణమును ♦ జాపమునన్ వడిఁ గూర్చి దానిచే
తనె మరలించె రౌద్రశర ♦ తల్లజమున్ సురలెల్ల మేలనన్. ౫౫౬ 1106
- సీ. దశవదనుండు గాంధర్వమహాస్త్రంబుఁ బరఁగించె, మాంధాతృ ♦ ధరణివిభుఁడు
వారుణాస్త్రంబున ♦ వడి దాని మరలించె; నంత ధాత్రీవతి ♦ యసురవరునిఁ
జంపువేడుక భూత ♦ చయభయావహమగు బ్రహ్మాస్త్రమును జేతఁ ♦ బట్టుకొనియె;
రావణుండును శంక ♦ రప్రసాదంబునఁ బడసినఘోరరూ ♦ పమగు పాశు
- తే. పతమహాస్త్రంబు ధైర్యలోక్య ♦ భయద మట్టె
కరమునం బట్టె; వారిట్లు ♦ కరములఁ గొని
నట్టి యస్త్రంబులం గొంచి ♦ యజులభూత
ములును జలియించె; శంకరుం ♦ డెలమి మీఱ. ౫౨౪ 1107
- క. సర మిచ్చె రావణున క, పురమాస్త్రము వశగతమయి ♦ భాసిలునంచున్
నిరుపమసాధన మయ్యది, కరమునఁ గ్రాలంగ ముజ్జ ♦ గంబులు మిగులన్. ౫౨౮
- తే. వడఁకె స్థావరజంగమ ♦ ప్రాణితతులు
కలఁత నొందెను; సుర లెల్ల ♦ గళవళించి
రిదియె వ్రళయం బటంచు నా ♦ గేంద్రు లెల్ల
తలఁచి; రత్తరుణంబున ♦ ధ్యాననియతి. ౫౩౮ 1109
- క. కని యావృత్తాంతంబును, మునివర్యులు గాలవాహ్వ ♦ మునఁ దగునతఁడున్
ఘనుండు పులస్త్యుండు వేగమ, చనుదెంచిరి వారికడకు ♦ సంగరమాపన్.

- క. చనుదెంచి నరపతిం గన్గొని తగునే యిట్లు లీవు ధూరాత్మంబు
గొనఁ జాలు నింక నం చాతని మాన్పి యనంతరంబు ధనుజేశ్వరునిఁ. ౬౦
- క. పరిహాసోక్తుల నిపు డీధరణీకుని గెల్వఁగలవె! తా నవజయ మే
వరుసను గనఁ డీతఁడు నీపరాక్రమము చాలు నింక బవర ముడుగుమీ.
- క. అని పల్కి వారి కీర్తురకును సఖ్యముఁ గూర్చి చాలఁ గుతుకంబున వే
చనిరి యధాగతపథమున, మనముల హర్షంబు పొంగ మహితగతులచేఁ.
- అధికపాతము మూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪ - వ సర్గము.

శ్లోక చంద్రునితోఁ బోరఁ బ్రయత్నించు రావణుని బ్రహ్మ వారించుట. శ్లోక

- క. ధరణీసురమానులు చన, సురవైరివిభండు తన్ను శూరునిగా న
త్తురుణమున నెంచి తనవరి, చరులెల్లను దోడరాఁగఁ జనియె నవలికిఁ. ౪
- సీ. పదివేలయామడల్ ధరఁగుమరుత్పథంబును దొల్ల బుష్పకంబునఁ జెలంగి
దాఁటి యవ్వల బలధర్మముల్ మెఱయంగ సర్వసద్గుణములఁ జాలఁగ్రాలు
హంస లేళ్లమున నగుదార నుండునో యలమరుత్పథము, నన్వలనుమెఱయ
దానిని వేగంబు దాఁటెను దశయోజనాయతంబగు నద్ది యంచు లెక్క
- తే. పెట్టెబడుచుండు నటనుండుఁ బెనురవముల
నలరు సితవారిధరవర్యములు త్రివిధము
లగుచు నాగ్నేయములు పక్షిహవ్యాయములు
బ్రాహ్మములు నాఁగఁ జేరులు వఱలుచుండ. ౪ 1115
- క. తరువాత వాయుమార్గము, గురుజనమున దాఁటె నద్ది శూరురారు నను
త్తరమై మూఁడవదగుచును, నిరతము చారులు సిద్ధనిచయము లందుఁ.
- క. మన మలరఁగ నివసించురు, గన నది పైదాని యట్లై గ్రాలుఁ బ్రమాణం
బున; నంతఁ జతుర్థంబగు, ననిలపథం బుత్తరించె నారావణుడు. ౫
- చ. అనవరతంబు భూతతతు లందు వినాయకుఁ గూడి క్రీడ న
ల్పును, దదనంతరంబ గురుపుష్పక మెక్కియె పంచమంబుగాఁ
దనరెడువాయుమార్గముచు దాఁటె సహస్రదశస్రమాణయో
జనముల నొప్పు నద్దియును సర్వసరిదర్శి గంగ యుచ్చట. ౬ 1116
- తే. అలరుచుండును గుముదాదు లైన నాగ
ము లటఁ గుంజరతతు లెన్నొ చలఁగుచుండు
శీకరంబులఁ జల్లుచుఁ జెన్నుమీఱ
నవి గంగాజలంబులయందు సతము. ౭ 1119

క. మునుఁగుచుఁ దేలుచుఁ బుణ్యంబును జక్కఁగ నేకరించుఁపొలిక నుండున్;
విను రామచంద్ర! యాకరు, లనవరతము తొండములను ♦ నవలికిఁ జిమ్మున్.

1క. అనిలుం డాజలమును దట,మునకుం బడునట్లు వీవ ♦ ముగ్ధతరములై
గనఁబడుకుంజంబులఁ బడఁగ నదియె హిమరూప మగునుఁగా శ్రీరామా!.

సీ. అవ్వల నాటవఁదగు వాయుమార్గము వేయియోజనముల ♦ వెలయుదానిఁ
జొచ్చె నాదానవఁకూరుండు గురుతరదివ్య తేజా! రామ! ♦ తేజరిల్లు
పుష్పకాచాఘండై ♦ పొదలు నచ్చొటనే గరుడుండు సతతంబు ♦ క్రాలు శక్తి
జ్ఞాతిబాంధవగణఁసత్పృతుండై; యంత వేయియోజనముల ♦ విస్తరిల్లు

తే. సప్తమంబగు పవనానఁసత్పథంబు
నొందె; నచ్చట ఋషులెల్ల ♦ నుండు రెలమి
నవలఁ బదివేలయోజనాఁయతమరుత్ప
థమ్ము నష్టమనంఖ్యాక ♦ మమ్మహితుఁడు. ౧3

1122

క. కనఁబోయె; నందు గంగయు, ననిశము స్థితిఁ గాంచుచుండు ♦ నాకాశసరి
త్తనుఁఖ్యాతి దేవపథమున, 2ననిలుఁడు ధరియింపఁగా మఁహావేగంబున్. ౧౪

చ. గురుతరనిస్సవంబునఁ దగుం బృథివీవర! రామచంద్ర! యం
బరమున నవ్వలన్ గురుల ♦ భాసీలుచంద్రునివాసలోక మా
దరమునఁ దెల్పువాడఁ బ్రమఁదంబు నొసంగెడువార్త యద్ది, త
త్పరమున లోకమొండు సుఖఁభావుకముల్ దగఁ బొల్పుచుండుఁ జూ! ౧౫

తే. లద్ది యెసుబదివే లగుఁనామడలను
విస్తృతిం గాంచు నందుండు ♦ విధుఁడు భేచ
రాళి తారాగణావృతుం ♦ డగుచు నతని
3శతశతసహస్రరత్నలు ♦ వితతములుగ. ౧౬

1125

తే. అతనిమండలముననుండి ♦ యఖిలలోక
ములను భాసిల్లఁజేయు, సకలసుఖముల
సత్వముల కెల్ల నిచ్చుచు ♦ జగతి మించు;
నంతఁ జంద్రుండు దశకంఠు ♦ నచటఁ గాంచి. ౧౭

1126

౧. శీతాగ్నిని దహియింపఁగఁ, జేతస్సున నెంచి నట్లు ♦ చిత్రగతుల నా
దై తేయవిభుని ముంచెను, ఖ్యాతహిమప్రభల నొక్క ♦ ఝణమాత్రమునన్.

1 తతః కరికరా దృష్టిం వాయునా లోలితం భృశిమ్, జలం మంజేషు పతితం హిమం భవతి రాఘవ-అనిమా. 2 వాయునా ధార్యమాణా సా మహావేగా మహాస్వనా-అనిమా. 3 శతంశత సూక్ష్మాణి రత్నయశ్చంద్రమండలాత్-అనిమా. ఈచంద్రలోకము మర్త్యలోకమునకుఁ బ్రకాశమనిచ్చునట్టి చంద్రలోకము గాదని యెఱుంగవలసిది

- చ. దనుజవరేణ్యమంత్రులు ¹నితాంతహిమాగ్నికే దాళలేక భీ
తిని బరిపీడితాంగులయి ♦ దిక్కిక రావణుడు ఉంచు నెంచి; రం
త సచట దండనాయకుడు డుఁదారమునీఁపుడు నౌప్రహస్తాఁడా
ర్తిని జయశబ్దపూర్వముగ ♦ దేవరిపూత్రముఁ గాంచి యిట్లును. ౧౯ 1128
- క. దనుజేంద్ర! శీతరత్నలఁ, దనువులు కంపించె బోవ ♦ దగ దిక్ మరలం
జను నిటనుండియె చంద్రుని, ఘనహిమరత్నలను దనుజగణముల కెల్లఁ, ౨౦
తే. సాధ్వినం బావహించెను ♦ స్వాంతములను;
వీడు రాజేంద్ర! తనకాంతివితతి శీత
కరుడు నాబడు దహనునికరణి నితని
యంతరంగంబు వర్తిల్లు ♦ నంచుఁ దలఁతు. ౨౦౪ 1130
- చ. అనెడు ప్రహస్తవాక్యముల ♦ నాదనుజేశ్వరుఁ డాలకించి యిం
తని వచియింపరానిదగు ♦ నాగ్రహ మూని శరాసనంబుఁ జ
య్యనఁ జలియింపఁ జేసి కతిఁ నాయతరావముతోడ దానఁ జ
క్కనిగుణ ముట్టై కూర్చి ²శరఁకాండములం బరఁగించి నొంపఁగఁ. ౨౦౪
- చ. శతధృతి యీవిధంబుఁ దన ♦ చక్కనిమానసమందుఁ గాంచి యు
ద్ధతుఁ డితఁ డంచు నెంచి త్వరఁ ♦ దా నటఁ జేరి దశాస్య! విశ్రవ
స్సుత! గురుబాహురాజిత! విశుద్ధమనస్సునఁ బొల్పుచంద్రుఁ డీ
హితమతి నొంపరాదు చను ♦ మిచ్చటనుండక వచ్చినట్లుగఁ. ౨౦౪ 1132
- చ. శరముల నొంపరా దితని ♦ సర్వజగత్ప్రియవర్తనండు న
త్కరుడు ద్విజేంద్రుఁ డిట్టిఘనుఁ ♦ గాతీయపెట్టఁగ నేల! మంత్ర మా
దరమున నిచ్చువాడ నది ♦ తప్పక ప్రాణము దీయు భీతినిఁ
గరము లొలంగఁ జేయు నది ♦ కస్తురుతిన్ స్మరియించువానికిఁ. ౨౪ 1133
- తే. మృత్యుభయమును దొలఁగించు ♦ మేలుఁ గూర్పు
ననిన నంజలి యిడి రావణాసురుండు
పలికె; సంతృప్తి నాపయి ♦ నలరునేని
నే ననుగ్రహ్యుడ నగుదుఁనేని తండ్రి! ౨౫ 1134
- సీ. ఈదగునేని మంత్త్రేశ్వరు నా కిష్టే ధార్మికోత్తమ! నుమంత్తంబు దాని
జపియించి నకలనిఁగర్జులందు నిర్భయుండనయి వర్తించెద ♦ వనజగర్భ!
దానవులందుఁ ద్రిదశులందుఁ బతులయందు నామదిని భయంబు లేక
యుండఁగా వలెనంచు ♦ నొగిఁగోరుచుందును; గాననిమ్మామంత్రఁ మోసితాంత
తే. ధర్మబుద్ధి! మహాత్మ! మీదయను నాకు
భయము గల్గదు నా విని ♦ బ్రహ్మ పలికె

1 న తు శితాగ్ని నా శీఘ్రం-అనిమా. ఇట శితాగ్ని యనఁగా శితబాధ యని యర్థము చేసి
కొనివలెను. 2 నానాచే స్వం ద్వాపీడయతే-అనిమా.

మంత్ర మొనఁగెన నీకు నీమంత్రవరముఁ

బ్రాణములు పోవునట్టివిశత్తునందు. ౨౮

1195

క. ఉపయోగింపం దగు నం, చివుడే వచియించువాడఁ ♦ నెప్పుడు దానికా

జప మూని చేయకుము దై,త్యపతి! శుభదంబు మంత్ర ♦ మది యగుఁగానకా.

తే. అక్షనూత్రము గొని దానినమలభక్తి, జపము చేయుము నీ కపజయములేదు
జపము మానిన సిద్ధింపదపరిమితను, ఫలదనుయ్యను; వినుమింకఁబరమనియతి.

క. ఆమంత్రము వదిలించెద, నోమాన్యా! దాని నొక్కమొగి గీర్తింపకా

భీమాహవముల విజయం, బేమియు నందియములేకయే గల్గుఁ జామి. 30

సీసమాలిక:—

దేవదేవేశ! యోధివిజాసురవమస్కృతా! మహాదేవ! పంధనము నీకు

భూతభవా! హర! ♦ భూరిపింగళనేత్ర! బాలుండ వగుదు రూపమున వృద్ధు

వలె నుండుదువు, నీవు ♦ వై యాస్తువననచ్చదుఁడవ, పై యారుణేయుండవు, త్రిజగ

ముల కీర్త్యుండవు, విభుండవు, హగుండవు, హరిత నేమివియుగాంతాగ్ని వనలు

డవు, లోకపాలకుండవు, లోకశంభుండ, వట్లై మహాభుజఁ ♦ డనఁగ నీవె

యోమహాదేవేశ! ♦ యోమహాశూలీ! మహాదంష్ట్ర! కాలంబు ♦ నగుదు వీవు,

కాలగూపివి, నీలకంఠుండవు, మహాదరుండ వీవు, దేవాంతకుండవు, వేద

మయుండవు, మణియునవ్యయుండవు, పశుపతివగుదువు, శూలంబు ♦ హస్తమందు

బట్టియుందువు, నేత, ♦ వట్టివిధంబున గోష్ఠవు, శివుండ వగుదువు, హరివి [వి

జటి, ముండియు, శిఖండి, ♦ పలుయశుండు, లగుడి యననొప్పుదువు, నీవె యఖిలగణ

భుండవు, సర్వాత్మవు, ♦ భూతేశ్వరుండవు, సర్వభావనుండవు, ♦ సర్వదుండవు

సర్వపారివి, మణి ♦ స్రష్టవు, గురుండ, వ్యయుండవు, భూర్జటివియు, బినాకీ

యనఁబడువాడ, వో యఖిలేశ్వరా! దేవుండవు, కమండలుధరుండవు, మహాత్మ!

మాననీయుండవు, ♦ గానప్రియుండవు, ప్రణవస్వరూపివి, ♦ పార్వతీశ!

యర్హణీయుండవే ♦ యగుదువు, సామవేదగుండవు, మృత్యువగవగుదు, మృత్యు

దూతవు, పారియాత్రుండవు, సువ్రతుండవు, బ్రహ్మచారి వనంగఁ ♦ బరఁగు దీవు

యోగివి, గృహీ వన ♦ నొప్పుదు, వీణాపణవతూణవంతుండ ♦ వపుదు వీశ!

యమరుండ వీవె, యోయఖిలేశ! దర్శనీయుండ వీవె, బాలనూరున్దినివిధమున

భాసిల్లువాడవు ♦ భగవంతుండవు శ్శశానములఁ జరించెద ♦ వుమకుఁ బతివి,

శత్రుంజయుండవు ♦ జ్వరహర్త వగుదువు పాశహస్తుండవు, ♦ భానుదంత

పాతనుండవు మణి ♦ భగనేత్రహర్తవు స్రశయకాలస్వరూపంబు నీవె

యల్కాముఖుండవై ♦ యొప్పువాడవు నీవెయగ్ని కేతుండవీవె యమలమునివి,

దీప్తుండ వగుదువు ♦ దివ్యరూపుండవు విశాంపతి వన నీవె ♦ సర్వభంగు

య నగుదుండ వీవె ♦ యగభూత్మ! యున్నాదమోహకరుండవు ♦ భూరిదివిజ

వతివి వామనుడవు ♦ వామదేవుడవు ప్రాగ్దక్షిణ్యుఁడనువేరఁ ♦ నగుదు వీవె
చక్రహస్తుండవు ♦ సకలజముఁ స్తంభమండవు ప్రతిష్ఠంభమండవు సర్వ
కాలరూపివి ఋతుఁకర్తవు మఱి ఋతువపు మధురాత్ముండ ♦ వపుదు వీవు
మధువపు క్రీకరమహనీయమూర్తివి శ్రితజనాననుఁడనఁ ♦ జెలఁగు దీవు
జగముల సృజించు ♦ సరసిజయోనివి కర్త సజాఁడ వీవె ♦ కరుణ మెఱియు
పురుషుండ వగుదువుపో శాశ్వతుం డీతఁ డనఁగవానస్పత్యుఁడనఁబడుదువు
సర్వైత్రయుఁడు భూతభావనండు త్రినేత్రుఁ డఖిలధర్మాధ్యక్షుఁడనఁగ నీవె
పరికీర్తితుండవు శ్రీపాలకా! యోవిగూపాక్ష! భాస్వయితతుల్యప్రభా! మ
హాత్మాకా! బహునేత్ర! యఖిలదేవేశ్వరా! యభిదేవ. తుహిసప్రభాంకితజట!
పూర్ణేందుతుల్యాస్య! పూర్ణకృపాధ్య! సర్తక! లాసక! శరణ్య! రమ్యరూప
సర్వదేవాత్మాకా! ♦ సాధునుబ్రహ్మణ్య! సర్వభూతనివాస! ♦ సర్వబంధ!
మోచకా! వంచక! ♦ మోహన! సర్వైకధారీ! వరోత్తమ! ధాతృరూప!
భక్తసంఘాభీష్టవారప్రదా! హరి శ్చత్రరాజిత! ధనుర్మహిత యనఁగఁ
బరమాత్మ! లోకాధిపతి! సనాతన! యని పిలువంగఁ బడుదువు ♦ ఖిలజనహర!
యనెడునీనామాప్తకాధికశతసంఖ్య నేను వచించినదీని నుత్త
మమును బాపహరము ♦ నమలఫలప్రదంబును శరణార్థులకును శరణ్య
మును దశగ్రీవ! నీవును భక్తి జపియింపు మరివివాశక మిద్ది ♦ యగునటంచుఁ
దన్తంత్రమును బ్రీతిపనుజేంద్రసహసంగికమలోద్భవుఁడు శాశ్వతమగునాత్మ

తే. లోకమున కేగె; దానవలోకభర్త

బ్రహ్మచే నిట్లు పరములఁ ♦ బడసి మరలఁ

దిరుగఁ బూనుచు హర్షంబు ♦ దీటుకొనఁగ

దుష్టమతి మాన కాత్మకుఁ ♦ దోచినట్లు. ౫౨౪

1189

క. చరియించుచు మార్గంబున, ధరణీశమహర్షి దివిజతల్లజకన్యో

త్కరమును గంధర్వులనూ, త్నరుచిరయావనముగల్గు ♦ తరుణులఁ బట్టె.

అధికపాతము నాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫ - వ సర్గము.

అథ రావణుఁడు కపిలమహర్షిని గాంచి యుద్ధమచేయఁ బూని యవమానము నొందుట. అథా

చ. ప్రసరిజనూతి యీషగిది ♦ సద్వరమున్ దశకంఠనామక

ర్భురపతి కిచ్చి వే న్వసదముం గనఁ జోవఁగ గావణుండు స

ద్వరములఁ బొంది పూర్వగతి ♦ వైభవ మొప్పు జరించుచుండె] ని

క్కరణిని గొంతకాలము నిఁకామముదంబున లోకజాలమున్. ౪

1141

క. కనుచుం బొరుషమును తీవిని జూపుచు లంక కరిగి ♦ వేడుక మరలన్

జని జయ మందెడుకాంతను, దనపురమును వెడలి సచివతతి గొలువంగన్.

క. పడమరదిక్కున రాజులు, కడలికిఁ జనె; దానినడుమఁ ♦ గలదీప్తిపమునన్
బడబాసలనిభద్రీవులు, గడు మెఱయ మహాత్ము డొకఁడు ♦ కనఁబడెనంతన్.

క. నిరుపనుకనకచ్చాయలఁ, బరఁగెను దేహంబుతోడ ♦ బ్రహ్మర్షి యొకం
డునుతరతప మొనరుచుచున్, బరికింపఁగ నయ్యె నొకఁడె ♦ పంక్తిగళునిచేన్.

ఆ. స్రళయకాలమందు ♦ భాసిల్లు ననలుండు
పైకి లేచినట్లు ♦ భయనరూపుఁ
డగుచుఁ గానఁబడియె ♦ సతఁడు దేవతలందు
దేవవిభుని మాడ్కిఁ ♦ దేజరిలుచు. ౨౪

1145

సీ. గ్రహములలోన భాస్కరునిచందంబున మృగములఁ బంచాస్యముగతి నేనుఁ
గులలోన దేవేంద్రకుంజరోత్తమమట్లు పవ్వతంబుల మేరుపర్వతంబు
భంగి వృక్షమృలఁ ♦ బారిజాతమురీతిఁ గ్రాలునావునుమనిఁ ♦ గర్భరపతి
కుండంబు నడుమ నుద్దండంబుగా వెల్లు ననలునిరీతిగా ♦ నమరువానిఁ

తే. ¹గమ్రుబహువిధరవముల ♦ గర్జనంబు
చేయువానిని లంబహస్తాయతభయ
దునె మహాజను భూరిపంక్తిని వికటుని
గంబుకంతుని బింగాక్షకలితు ఘనుని. ౨౫

1146

తే. మఱియుఁ గైలాసశిఖరంబు ♦ మాడ్కి నున్న
తాంగు మండూకకుక్షి రక్తాంబుజాస్యఁ
²బద్ధపదతలు భీమహంపంబుగల్గు
వాని గురుకాయు గురుతరఃస్వసుని మునిని. ౩౪

1147

క. అనిలుని మనమును వేగంబున నోడించిన మహాత్ము ♦ భూరిభయదమూ
ర్తిని నాబద్ధనివంగుని, గనదుద్యచ్చామరౌఘకలితుని నమలున్. 2౪ 1148

క. జ్వాలాళిపరిక్షి పుని, నోలిం జఱుగంటగుంపు ♦ లొక్క మొగి ధ్వనుల్
చాలఁగఁ జేయఁగ నొప్పెడు, శ్రీలలితుని ³గర్భరసరఃసిజమాలికలున్. ౩

క. తనవక్షంబున రాజులఁగను ఋగ్వేదంబు భంగిఁగఁ జూడఁగనై
కనకసరోరుహమాలిక, లనూనరుచి మించఁ చాల్చునట్టి మహేశున్. ౯

క. కనకాచలనన్నిభు నా, మునివర్చుని నంజనాఖ్యిభూమిధ్రమునాఁ
దనరారు పంక్తికంతుఁడు, కని యుద్ధముఁ జేయఁబూనఁగఁగఁ దగు ననుచున్
చ. తననచివాళితోడను నితాంతబలంబున శూలశక్తులన్
ఘనతరయప్తిపట్టసని ♦ కాయములన్ ధరియించి రావణుం

1 గర్జంతం వివిధై ర్వాచైః-అనిమా. 2 పద్మపాదతలం భీమమ్-అనిమా. 3 కర్భరము = స్వర్ణము.

డనితృనాద మొప్పు మదియందు భయం బొకయింతలేక నా

రైను; ముని, న్యాఘ్రముం గనిన * సింహముపోలిక బెంపుమీఱగఁ. ౧౧
క. శలభముఁ గనుదంతింద్రము, వలె ఛాగము గాంచు మేరు * పర్వతము క్రియఁ

జెలఁగెడు నదివేగముగను, జలనిధిగతి నప్రకంప్య * సత్తువం డగుచుఁ. ౧౨

క. పురుషుం డాతఁడు దితిజే, శ్వేరుఁ గని యిట్టనియె; నీకు * శ్రద్ధయు మది సరి
గరమునఁ గలదే నిప్పుడె, పరిమార్చెన, చుప్తమతివి * పరికింపంగఁ. ౧౩

అ. అనియె; ¹నంత రాజఃఖని వేగమునకంటె

వేయిమడుఁగు లెక్కు * వే యగు జవ

ములు సహస్రములు స * కలలోక భయదముల్

గానఁబడియె మాని * కాంతునందు. ౧౪

1155

సీ. గ్రహములపంక్తి నాఁ * గ్రాలె నాతనిదృష్టి యద్భుతంబుగ నట్టి * యవసరమున
దంతముల్ గొఱుక ను * ద్భవమగుచప్పుడు యంత్ర శబ్దమువలె * సతిభయంక

రముగ నత్తఱి బర్యే; * సమలధర్మము తపం బఖిలజగత్పిన్ది * కాశ్రయములు
గానుండునవి ముని * కాంతు నూరుద్యయమున నొప్పెరుగగుఱి * గనఁబడియెను

తే. బంచశరుఁ, డట్టులే కటి * భాగమందుఁ, జెలఁగి రంత విశ్వేదేవ * తలు మరుత్తు
లతనిశీర్ష నలంబున * యందుఁ దగిరి, వనువు లెనమంద్రు మధ్యమ * భాగమందు.

క. కనఁబడి రాతనికుఱ్ఱి, వననిధు లొప్పారె, దెనలు * పార్శ్వస్థములై
తనరారె, సర్వసంధులఁ, గనఁబడియె * మారుతములు * కడుఁ జిత్రముగఁ.

తే. పృష్ఠభాగమునందును * బితరు లలరి

రతనిహృద్భాగమున బ్రహ్మ * యవుడు తొఁచె

బావనములగు గోభూసు * వర్ణదాన

ములు తదీయలోమాశ్రితం * బులుగ నొప్పె. ౧౫

1158

క. హిమగిరియు హేమకూటం, బు మందరము మేరుభూద్ర * మును ²నరుఁడొ బ్ర
హ్మమునీంద్రునస్థిసంభూ, తములుగఁ జూపట్టె నట్టి * తరుణమునందుఁ. ౨౦

క. ధరణియు వత్సస్థనిమై, వరఁగె శరీరంబునను స * భము వ్యాపించెఁ

వరమునిశరీరసంధుల, సరుదుగ సంధ్యాఽవ్వయంబు * నగపడి వెలసెఁ. ౨౦౫

సీ. జలనమ్మ మేహన * జనితమై యలరారె బాహువులందును * బరఁగి రపుడు
ధాతృవిధాతలు, * తద్ధస్తములభగపూషాహ్వయులు పుట్టి * పొలిచి; రంత

నాచుతాక్షంబగు * నై రావతము, శేషవాసుకికంబళా * శ్వేతరు లట్లై

కరోట్రకుండు ఫణి * కాంతుఁడై తగుధసంజయుఁడు తత్కుండన * జాలునతఁడు

తే. మతియు నుపతక్షకుండును * మానికరజ

ములను దగ నాశ్రయించి యి * మ్ములను ఘోర

1 తథా వేగసహస్రాణి సంశ్రితాని త మేవహి-అనిమా

2 నరం తు తం సమాశ్రిత్య-

విషము వెడలంగఁ గ్రక్కుచు ♦ వెలసి, రగ్ని
వడసమున, దుద్రులున్ స్కంధభవులు నైరి ౨౪

1161

తే. పక్షమాసర్తువులు సగు ♦ భవ్యదంష్ట్ర
లందు; గుహువనఁబడుచున్న ♦ యమవనయును
నానయందును, దానిరంధ్రములయందు
వాయువులు తోచె గళమున ♦ వాణిదేవి. ౨౫

1162

క. కనఁబడియె సరస్వతియనఁ, జను నామెయె; నశ్వీదేవసంజ్ఞలు చెవులం
దునఁ దోచిరి, శశిభాస్కరు, లనూనతన్నేత్రభూతు ♦ లైరి, రఘువరా! ౨౬

తే. వెలసె వేదాంగములు బహువిధములై న
యజ్ఞములును సువృత్తవాక్యములు దేజ
నుఖిసిద్ధులు తపము లభ్యుపసరమునఁ
దన్నరాకృతిమునివరుతనువునందె. ౨౭

1164

చ. కనఁబడఁ గాంచి రావణుఁడు ♦ కాన్తుకము క్షశిలీముఖంబులన్
మునివరు నొవ్వ నేయ జవఁముం గనరాఁగ నతండు లేచి యో
దనుజశిశూ! తుణంబు నిలు ♦ దర్పము చూపుదుగాని యంచు నా
తనిఁ *దనముష్టిఘాతమునఁ ♦ దద్దయు నొంపక నుంత నొందినన్. ౨౮ 1165

క. మునివర్యముష్టిఘాతంబున పక్షము నొవ్వఁ బంక్తిముఖుఁ డిల వ్రాలెన్
దనుజునిపాలున కోర్వక, తనపైఁ బడవచ్చుదనుజతతి నిజశక్తి. ౨౯ 1166

చ. పరుగిడఁ జేసి యమ్మునియు ♦ భానురపంకజమాలికామనో
హరగురువక్షుఁడై కదలునగ్రివిధంబున ఋక్తయీగతిన్
బరఁగి సమీపదేశమున ♦ వైరిభయంకరరూపమా గుహం
తరమును జొచ్చె; మేలుకొని ♦ దానవనాయకుఁ డాత్మనంత్రులన్. 3౦ 1167

ఆ. తానె పిలిచి యిచటి ♦ మాని యెచ్చటి కేగె
నోవ్రహ్మ! చెవును ♦ యోశుకాఖ్య!
చనియె నెట కతండు ♦ సారణా! చూచితే
యతనిబాడ ననిన ♦ ననిరి వారు. 3౧

1168

క. ఆనరుఁ డీయెడ నిర్దర,దానవపరై ప్పకహరుఁడు ♦ తగ గుహఁ జొచ్చెన్
నా నతఁడు వేగ ఖడ్గముఁ, జే నందె సుపద్మఁ డహిని ♦ జేకొనుభంగిన్. 3౨

చ. కరమున ఖడ్గ మొప్పు భయఁకంపితదేహుఁడు గాక శీఘ్రమే
యరుదగు దానిదావరమున ♦ నల్లనఁ జొచ్చె దురాత్ముఁ డౌట; న
త్తరుణమునందుఁ డద్బిలముఁ ♦ దానటు చొచ్చి తదంతరంబునన్
బురుషుల సంజనాచలముఁ ♦ బోలు వినీలతరాంగులన్ గనెన్. 3౪ 1170

సీ. కేయూరములఁ దాల్చి యాయుధపాణులై శూరులై యరుణంపుహారములను
రక్తచందనమును ధరియముగ నొప్పునంగుళియకనుహారాదిభూష
ణాభిమండితదేహులై యుండఁగాఁ గాంచె; నందు సంప్రీతిచే నాడుచున్న
మూఁడుకోటులమహాత్ములఁ గాంచె; వారలు నిత్యోత్సవంబుల నెగడి శాంత
తే. సాధ్యములునయి విమలులై ధ్వజపతాక
లగుచు విహరించుచుండి రట్టలరువారి
భీమవిక్రముఁ డానురవీరుఁ డచట
ద్వారముననుండియే కాంచె భయముమాని. 3౬౪

1171

క. నరు లాత్రికోటిసంఖ్యలు, పరభయమే లేక స్వేచ్ఛఁ ధాడుచునుండం
బరికించె మునియుఁ దొలియెక్కురణిం గన్నడియె నట్లుగా వారెల్లఁ. 32
క. మునితుల్యదేహములఁ జక్కనికాంతుల మెఱసి రూపకలన బలమునఁ
గన నేకంబుగఁ గన్నడు, చును విక్రమ మేకరీతి శోభిలుచుండఁ. 3౮

1173

సీ. నాల్గుభుజంబుల ధరుల మహోత్సాహులను గాంచె తావణఁడు నిటు వారిఁ
గాంచి గగుర్పాటుఁ గని బ్రహ్మపరమును గాంచినందున వేగ క్రవ్యుఁగఁ
గలిగె; సంతట నటఁ గన్త్రుభుజంగళయ్యను శయనించిన యట్టిఘనుని
బాండురంబు నమూల్యవస్తువై తగుకొస్తుభంబున భాసిలువానిఁ గనియెఁ;
తే. బురుషుఁ డాతండు శయనించి భుజగరాజు
తన్ను సంతటఁ జుట్టి యుద్ధండరీతి
నలర దివ్యాంగరాగముల్ హారములును
నాభరణజాలములు మెఱయంగ నొప్పి. ౪౧౪

1174

చ. సురుచిరనస్తధారిణియు శుభ్రతరాంగియు నై త్రిలోకనుం
దరతరభూషణంబునయి తద్దయు మించెడు సాధ్వీ చారుచా
మరమును దాల్చి హస్తమున మానితలీలల నందు నుండె; నా
తరుణియె లక్ష్మీ పద్మయనఁ దద్దయు లోకవిమోహనాకృతిఁ. ౪3

1175

ఆ. అలరుచుండె; సంత నాచారుహాసిని, గాంచి హర్ష మొంది కర్మరేంద్రుఁ
డాత్మ నానుసాధ్వీ నతులసింహాననస్థను గ్రహింప నెంచి దర్ప మొప్పు.

క. తననచిత్త లెవ్వరేనియు, దనచెంతను లేకయున్నఁ దా దుర్మతి కా
పున గరములఁ బట్టఁ దలం, చెను మన్తభ్రంశపరమైకతైత్తి మలరుటఁ. ౪౫

క. నిదురించునర్పరాజము, బొదలుచు గ్రహియింప నెంచు పోలికఁ గాలం
బదయతఁ బురికొల్పఁగ జక్రిదయితఁ జేసినఁగఁ జాంచె గే లాతురుడై.

తే. అందు శయనించుచున్న మహాభుజండు

పావకానకుంతితఁ డయి పరగుచుకీ

1 తిస్రః కోట్యో మహత్సనః-అనిమా. 2 హస్తైర్మహితుం తా మైచ్ఛత్-అనిమా. 3 పావ
కానకుంతితః-అనిమా.

యామె గ్రహియింపఁ బూనుట ♦ నాత్మ నెఱిగి

కప్పుకొనియున్నవస్త్రంబు ♦ కడకుఁ ద్రోసి. ౪౬౪

1179

క. దనుజేంద్రుని గన్గొని చుక్కనిరీతిగ నెవ్వ; నతని ♦ గాటపుఁ దేజం

బున నందీప్తుండము లో, కని చయరావణుఁడు చాలఁ ♦ గలతం గనుచున్. ౪౬౪

క. ముఁఘ్రాణదీర్ఘ వాతంబున మూలముఁ ద్రైప భూజము పడెడునటు వ్రా

లెను భూమిపై న నాతనిఁ, గని యిట్లని పల్కి మానికాంతుఁడు ప్రీతిన్. ౪౬౫

క. దనుజశ్రేష్ఠా! లెమ్మా, గన నిత్తటి! మృత్యుముఖముఁ ♦ గమలజవర ముం

డిన కతన బ్రదికినాఁడవు, చను తావణ! యిపుడు లేడు ♦ చావిట నీకున్. ౪౬౬

చ. అన త్తణలబ్ధసంజ్ఞఁడయి ♦ యారజనీచరవీరుఁ డద్యుతం

బును గలిగించు విక్రమము ♦ సొంగఁగ నామహితాత్ము గాంచి నం

తనె మది భీతి చేరుటయుఁ ♦ దా నిలనుండి యదెట్లా లేచి యి

ట్లనియెను రోమహర్షణము ♦ నందిన మేను చెచుర్చుచుండఁగన్. ౪౬౭ 1183

నీ ప్రళయానలునిపోల్కి ♦ భాసిల్లి శౌర్యసంపన్నుండ వగు నీ వేఁనఁడవొ చెపును

నకల దేహాంతరఃస్థాయినై తగు దేనదేవుఁడవో నేను ♦ దెలియఁ జాల

నని దేవకంఠకుం ♦ డయి దుర్మతియైనై న రావణుం డాడినఁ బ్రహసనంబు

మోమునం దోఁచ, జీఁమూతగంభీరవాక్కుల నిట్లు పల్కి నోఁక్రూరదనుజ!

తే. యచిరకాలంబునందె శౌర్యమున నేను

నిను వధించెద నాచేతఁ ♦ గనుదువు మృతి

ననిన దశకంఠుఁ డతిభక్తి ♦ నంజలి యిడి

పల్కి నిట్లని చతురాస్యఃపల్కువలన. ౪౬౮

1184

*. నే నిల మృతిగనువాఁడను, గా నోమహితాత్మ! మునుపు ♦ కల్గినవాఁడే

మానుగఁ బుట్టుకఁ గనువాఁడే నిక మత్తుల్యశూరుఁడే లేఁ డెందున్. ౪౬౯

క. సురలందుఁ గూడ లేఁ డో, వరమాత్మా! బ్రహ్మవరముఁ ♦ బాటింపనివాఁ

డరయంగ నెట్టివిరుఁడు, ధరణిన్ లేఁ డింతవట్టు ♦ తథ్యము న్సావీరి! ౪౭౦

క. పరిహారము లేదా యజు, వరమునకుఁ బ్రయత్న మెట్టి ♦ భంగి నొనరుపం

దరమే గాదు జగత్త్రయి, నరసిజభవునరముఁదిప్పుఁ ♦ జాలు మహాత్మున్. ౪౭౧

క. కనఁ జాలకున్నవాఁడను, వినవయ్య! సురాధినాథఁవిబుధుండై నన్

గన మది సాధ్వస నుటులై, నను నీచే మృతియె గల్గినన్ మేలుగదా? ౪౭౨

క. ఇతగునివలనన్ నాకున్, మృతి గల్గన యుండుఁగాక ♦ యెప్పుడై నను మ

న్మృతి నీచే నై న నదా, షీతి శ్లాఘ్యతరంబు నుమ్ము ♦ కీర్తికరము నా. ౪౭౩

* ప్రజాపతేస్తు విచనా న్నాహం మృత్యువశంగతః, నహి జాతో జనిష్యేవా మత్తుల్యోవా సుశ్యేపి-ఆనిమా.

సీ. అని భీమవిక్రముం ♦ డై నయారానణం దాదేవదేవుని ♦ యంగమందు
నచరాచరంబగు ♦ జగముు మూడింటిఁ గనియె వసాదితున్ములును మరుత్తు
లారుద్రగణములు ♦ సశ్వీదేవతలు సిద్ధావళి పితరులు ♦ యశుధనదులు
నర్ణవగిరినదు ♦ లఖలవిద్యాధరుల్ శ్రుతులు ప్రేతాగ్నులు ♦ వితతతార

తే. లెల్ల గ్రహములు గంధర్వ ♦ లుల్లసిలెడు
నంబరము సాధ్యచారణ ♦ లఖలవేద
విదులు మునివర్య లాభణి ♦ వితతి గరుడు
లింకనుం గల దానవు ♦ లెల్లసురలు. ౬౩

1 90

తే. మఱియు రాక్షసులును దైత్యులండలంబు
నూత్తురూపంబులం గొని ♦ శోభిలి రల
శయనసంస్థుని యఖిలవర్షముల; సనిన
ధర్మచిత్తు నగస్త్యుని ♦ దాశరథియు. ౬౪

1191

క. కనుఁగొని యిట్లని పల్కెను; మునివర! ద్వీపస్థుఁడగుచుఁ బాలుచువురుఘండా
తనిచెంత మూఁడుకోటులు, కనఁబడు నవ్వార లెవరో ♦ కరుణం జెపుమా.

క. పురుషుం డట శయనించిన, నిరుషమదేహాన్వీతుండు ♦ నిర్జరదై త్యో
త్కరదర్పహరుం డెవ్వఁడో, వరమునిచంద్రా! వినంగ ♦ వాంఛ యలరె జూ.

చ. అనుటయు రామువాక్యమును ♦ హర్షమునకొ విని యాయగస్త్యుఁ డి
ట్లనియె; వచించెదకొ రఘువరానవ్యభూషణ! యాలకింపుమా
వినవల తేని ద్వీపమున ♦ వేడ్క నసించిన యాసనాతనుం
డనఘుండు దేవదేవుండు నుఁ హాత్ముండునొ కపిలుండునాఁ జనుకొ. ౬౭

1194

తే. అతఁడె నారాయణుండగు ♦ నాదిదేవుఁ
డలరు శంఖగదాచక్రములు ధరించి

విధాతయై ♦ పాలించి హర్ష

యగుచు నాద్యంతహీనుఁడై ♦ యవ్యయుఁడయి. ౬౮

1195

సీ అచ్యుతుండై విష్ణుఁడై శాశ్వతుంకయి తనరారు సతనిముం ♦ దటను నృత్య
మును నల్పువారలు ♦ ఘనులు దేవతలు నూ! జేజే ప్రతాపముల్ ♦ దివ్యరూప
మలవడునవ్వార ♦ లానరహపుండ్రొ కపితులుల్లులు గాఁగఁ ♦ గ్రాలువార
లనతికోపుండగు ♦ నతఁడు చూచినమాత్ర పాపనిశ్చయఁడయి ♦ పరఁగుదనుజుఁ

తే. ఉచట బూదిగఁ బడఁడయ్యె ♦ సధిచ! రాను!

భిన్నగాత్రుండునై యట ♦ వితతగిరివి

ధమున భూమిని బడియెను ♦ దారుణవచ

నాంబకంబుల నాదైత్యు ♦ నన్మహితుండు. ౭౦

1196

క త్వరపడి భ్రేకించెను; భూ,వర! రామా! ఘాతుకుండగు ♦ నాఁడు రహస్యం

- బరయమి వెలిఁ బుచ్చెడుగతిఁ, జరకాలమ్మువకు వృత్తినిఁ జెందెదనుజుఁడుఁ.
- చ. దనుజులతోడ మంత్రినముఁ దాయము లుండెడుచోటి కేగి చ
య్యన సచివాళిఁ గూడుచు దశాసనుఁ డప్పుడె లంక కేగె; నం
చని మునిపల్క దాశరథి యాన్యమునన్ స్థిత మంకురింపఁగా
ననియె మహాద్భుతం బి దని యచ్చటనున్న మహాత్ము లందఱుఁ. 234
- క. కన విన నాశ్చర్య మిదం, చని రచ్చటి కీశగణము యనురులతో ని
ప్పని యాశ్చర్యం బని చ,య్యనఁ బల్కిరి పిదప రాఘవంతుకసీమన్. 28
తే. చెలఁగుచున్నవిభీషణుఁ డలరి పలికె
నద్భుతము వచ్చె స్మృతికి నిదాఁ బురాత
నము మహాగాఢ యనఁగ బ్రహ్మముని రామ!
వింటివి గదా? మదిరీతవృత్త మిట్లు. 235
- క. వినిపించితి మనుహర్షం, బును నీపూజయును జిత్రమును బొంగింపం
గను జనియెదమన నమ్మునిఁ, గని యెల్లరచి త్తములను యగరించునటుల్.
తే. పలికె రాముండు; మునిసంఘఁసతి! మహాత్మా!
యింకనున్ రావణునిచేత యెల్ల జెవును
వినఁగ వేడుక యయ్యె నాకనుచుఁ బలుక
మునివరుం డాదరమున నిట్లనియె మరల. 22

1200

1202

అధికపాఠము ఇదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౪ - వ సర్గము.

— యిది రావణుండు బలవంతుగా స్త్రీలను గొనివచ్చుట. —

- క. తనకుం దోచినయట్టులు, చనుచున్ దిక్కుల జయించి యాచారయశం
బును సంపాదించుచు ముద,మున నింటికిఁ బోవునమయమున నొక్కతఁడె.
- క. నరపతిగంధర్వమునీ, శ్వేతనిర్జరకన్యకలను యమధికగర్వ
స్ఫురణమునఁ బట్టుచున్ ద,త్పరిరక్షకతం జెలంగు యడఁతిని బురుషున్. ౧4
- క. కనినంతనె వధియించుచు, దనపుష్పకమందు నేడ్చు యత్నకలన్
మనమున నిర్దయతోఁ జేర్చి నిశాంతుండు పోవుచుండె యజిత్రగతులచే. ౨
- ఆ. యక్షభుజగమనుజులయాయుధానులకన్యకలను దైత్యదానపులతరుణులఁ
దా గ్రహించె; వారు యత్నయు వగలచే, బాష్పజలమువిడిచి బయలుపడుచు.
- సీ. శోకాగ్నిసంభవాస్తోకజలంబుల ముంచిరి పుష్పకంబును నితాంత
సుప్రతలై న యాసుందరీమణు లెల్ల నదులు కంధిని భువంసముల నింపి
నట్లు శోకపువారి యాపుష్పకము నిండు నట్లువర్చిరి; భుజంకాంగనలును
గంధర్వకాంతలు యక్షపతిమానిపుత్రికలును దానవకన్యకలును దైత్య

ఆ. కన్యకలును బుష్పకంబున పంపల, కొలది గూడి వగలఁ ♦ గుంది; రంత
దీర్ఘ కేశనిచయ ♦ దేదీప్యమానలై, కప్రు, దేహములను ♦ గ్రాలు సతులు. ౬

క. పరిపూర్ణ చంద్రవక్త్రులు, స్ఫురదుద్యతీనకుచలు ♦ పాలుపగు ¹వజ్ర
తక్కురవేదికాంతరప్రభ, లరుదుగఁ డగు నట్టిలలన ♦ లయ్యనురునిచే. ౬౪

ఆ. బలిమిఁ బట్టుకొనఁగఁ ♦ బడిరి; స్వందనకూబ

రాభములగు శ్రోణు ♦ లమరు వారు

నిర్జరాంగన లన ♦ నీటుగుల్మెడువారు

తప్తకనకరుచులఁ ♦ దనరువారు. ౭

1209

క. మనములఁ బొంగెడువగలఁ, ధనంజయార్చిస్తుమాన ♦ దారుణశుక్లం
జనితమహాతాపంబులఁ, దనువల్లిక లట్టై వాడఁ ♦ దా రేడ్చి రొగి. ౮

తే. వారిని శ్వాసన వాయువు ♦ చే రయమునఁ

బుష్పకం బెల్ల తావులఁ ♦ బొక్కి మండి

యగ్నిహోత్రంబునాఁ దగె ♦ నావిమాన

మగ్నిహోత్రనిరుద్ధమై ♦ నట్టై వెలసె. ౯

1211

క. దనుజేంద్రునశమునం జిక్కి నితాంతము శోకములను ♦ గ్రిందువడుచుఁ జ
క్కుని మోములు దీనత్వముఁ, గనఁ జూపులు నట్టై కాఁగఁ ♦ గాంతామణులు. ౧౦

తే. షోడశబ్దవయస్సుచే ♦ శోభిలుచును

సింహవశగతస్మగముల ♦ చేష్ట లొప్పు

నేడ్చుచుండి; రందాకనారి ♦ యెంతో యార్చి

దనను దనుజుండు తినునేమొ ♦ యనుచు వగచె. ౧౧

1213

క. ఒకయంగన దుఃఖంబున, వికలమనం బొప్పు దనుజువీరుండు ననుఁ జం
పక మానఁడంచుఁ దలఁచెను, సకలనితంబినులు శోక ♦ జలధి మునుఁగుచు. ౧౨

క. తలిదండ్రుల భర్తల భ్రాతలఁ దనయులఁ జిత్తములను ♦ దలఁచుకొనుచు ని
ప్పులఁ బొరలాడెడు విధమున, నిలఁ బొరలిరి చాలవగల ♦ నేడ్చుచు మఱియు. ౧౩

²చ. తనయుండు నన్నుఁ గానక నితాంతము చింతలఁ జిక్కి యెవ్వధి

మనఁగలఁడో, ననుం గనిన ♦ మాతయు భ్రాతయు శోకసాగరం

బుననె మునింగి పోవుదురు ♦ పో యకటా నిజదైవతంబు భ

ర్తను నెడఁబాసి యెట్లు మను ♦ దాన దురాత్మనిచెంత, నేనిక. ౧౪ 1216

క. అని విలపించుచు మృత్యువు, మనమున ధ్వనించి తల్లి! ♦ మానుగ నీచెం
తను జేరునట్లు నన్నుం, గొనిపోవ్వా యముగృహమున ♦ కు గడుదయతో. ౧౫

1 తథా వృజ్ర వేదీమధ్యసమ ప్రభాః-అనిమా. 2 ౧౪-వ శ్లోకమునుండి యొక స్త్రీ దుఃఖించి నట్లు “హాకథన్సుకరిష్యామి” అనిచెప్పి ౧౭-వ శ్లోకమునుండి బహువచనమునఁ జెప్పఁబడినది. అనఁగా నందఱు కలిసి దుఃఖించు నట్లనిభావము.

క. తొలిజన్మమున నెట్టులొ, యలఘుతరాఘం బొనర్చు నయ్యెనొ లేదే
నిల నిట్టి క్రూరసుతిచే, తులఁ బడి దుఃఖాభియందుఁ ♦ ద్రోయఁబడుదునే.

క. కనఁ జాల నింక దుఃఖఁ, బున కీర్దానికిని సంతఃమును మదిలోనఁ;
జని యిది నీ! నీచంబగుఁ, గనఁగలదే సారమిందుఁ ♦ గలయ వెదకినఁ. ౧౬౫

క. జని యిది బుద్ధ్యుత్తుల్యం, బనఁ దగినది మనుజులోక ♦ మన్నిఁటికంఁబె
జను సధమాధమ మనఁగా, మనుజుఁడు ధర్మాత్ముఁ డిందు ♦ మన కగపడునే.

ఆ. జగము లెల్లఁ బాడు ♦ తగ మన కిందొక్క

బంధు వైన లేడు ♦ బలయుతుఁడగు

నీదురాత్ముచేత ♦ నెల్ల దుర్బలబంధు

జనులు తెగిరి కానుఁజనుఁడు లేడు. ౧౮

1221

క. తారక లాయుదితాహ్నుని, చే రయమునఁ బొదుగఁబడి విచిత్రంబుగఁ దే
జోరహితములగుకై వడి, నీరావణుఁ డట్లు త్రుంచె ♦ నీనున మగలఁ. ౧౮౫

క. బలవంతుఁ డీతఁ జౌటం, బాలియించు తెఱంగులేదు ♦ పో దుర్వృత్తిం
దలపోసి తన్నుఁ దానే, ఖలుగాఁ దలఁపం డిదేమి ♦ కాలమహిమమో. ౧౮౫

తే. దుష్టబుద్ధికి వీనికి ♦ దోఁపరాక

మం బనూనము పరులనితంబినులను

బలిమిఁ బట్టుట దుష్కర్మ ♦ మిల మహాఘ

మితఁడు పరకాంతలను గూడ ♦ నెంచుకునుతి. ౨౦౫

1224

క. కనుక వధూకృతమరణం, బును బొందఁ గలం డటంచుఁ ♦ బూనికమీఱఁ
వనితారత్నము లార్తుల, మనములు గలఁగంగఁ బలుక ♦ మంచి దిటు లగుఁ.

క. అని తెలుపనట్లు దుందభి, నినదమ్ములు సర్వై నట్టె ♦ నింగిని మోదం
బున నిల్చి పుష్పవర్షం, బును గురియఁగఁజేసి రావిఁబుధు లత్తఱినిఁ. ౨౨౫

ఆ. లలన లిట్లు వనితఁలవలన మృతిఁ గల్గి, శాప విడిన దనుజఁసత్తముండు
నిష్ప్రభుండుగాఁగ ♦ నిల్వెఁ బతివ్రత, లవుడు పొగులునట్టు ♦ లసురభిభుండు.

క. మనమున నిగ్గతమోదుం, డనూన తేజోవిహీనుఁ ♦ డయ్యె; నవల నా
వనితామణు లిటు లేడ్యోగఁ, జని లంకాపురముఁ జొచ్చె ♦ శౌర్యముపొంగఁ.

చ. దనుజులు తన్ను స్తోత్రములఁ ♦ దవ్వఁగఁ బూర్వర మిట్లు చొచ్చి చ
క్కనినుఖమబ్బు నింక ననుఁకాంత చలంగఁగ నుండునంత; నా
తనినహజన్మయై మిగుల ♦ దారుణరూపము గల్గి స్వేచ్ఛగాఁ
దనకు లభించురూపమున ♦ ధాత్రిఁ జరించెడు నింతి పొక్కుచుఁ. ౨౫ 1229

క. చను దెంచి యన్నపదముల, కును మ్రొక్కి మఱింత వెతలఁ ♦ గుండెడునాశూ
ర్పణఖను లేవఁగ నెత్తి ద,యను బూని మృదూక్తులొప్పఁనతిశాంతముతోఁ.

తే. ఊరికించుచుఁ బలికె; *నేమో వచింపఁ
బూని యేడ్చెడు సోదరీ! * ముందు నేమి
వగలకుం గారణమొ యిట్లు * వచ్చి నాడు
పాదములపయిఁ బడనేల? * పలుకు మింక. ౨౬౪

1231

చ. అన విని బాష్పరుద్ధనయఁ నాంబుజయై దనుజేంద్రుఁడై లి
ట్టనియె; మహాబలుండవయి * యన్నపునై తగు దీపు నాపతిం
దునిమితి, వందుచే మదికిఁ దోచ దదేమియు భర్తలేమి న
న్ననుదురు భర్తహీనయని * యార్తి మునింగితి దాన నే నిటక. ౨౭౪ 1232

సీ. కాలకేయులు వీరకాంతులు బలవిక్రమాఘ్నలు పదియు నాల్లనవేలు
తెగిరి నీచేత నాత్మీవ్రాహమంబునఁ బ్రాణాధికుండగు * భర్త తెగియె
బలశాలి యాతఁడు * భ్రాతపు నీవు నా కరికల్కుండవయి యిట్లతనిఁ దునిమి
నాడవు సహజాత * నాకున్న దొక్కతె యనియెనఁ దలపోయ * వక్కటకట!

తే. కాన నీచేత నేను నిక్కముగఁ దెగిన, దాననే యైతి బంధువై * తనరు నీదు
కుమతిచేత వైధవ్యదుఃఖమును బొంది, తిని మహా రిని దాని నేననుభవించెను.

క. దనుజేంద్ర! సోదరీపతి, యనువుగ రక్ష్యుండు సమరఁమందు సతనిన్
దునిమియు సిగ్గును బొందవు, మనముననిటు చేయుటెల్ల * మంచియొ తెలియక?.

చ. అని యిటు లేచ్చుశూర్పణఖ * యాడినపల్కుల నాలకించి సాం
త్వనవచనంబులం దనిపి * తా నిటుపల్కెను సామపూర్వకం
బనఁదగురీతి; జాలు నిక * నార్తిని బొందఁగ లాభ మేమియుం
గనఁబడ దొక్కమాట వినఁగాఁ దగు నిన్నిక సర్వకాలముక. 3౩౪ 1235

క. దానంబున మిక్కిలి బహు, మానంబునఁ దన్నువాడ * మహిళామణిరీ!
నే నన జయకాంక్షలు మది, నూనఁ బ్రమత్తుండ నగుచు * నొక్కవిధమునక.

చ. శరముల వైచుచుక రిపులఁ * జంపుచు నుండుదుఁగాని యుద్ధమం
దొరులను స్వీయులం దెలియ * నోసహజాతరీ! యుద్ధదుర్మదక
శరతతివై చువానిఁ గని * నైఁవక చంపితి నీదుభర్తగా
సరయఁగఁ జాల నైతి నటు * లాట విచారము నొంద నేటికిక? 3౬ 1237

క. ఇక్కాలంబున కనువగు, నెక్కార్యము చేయవలయు * నెఱిగింపుము నే
నక్కఱగా నొనరించెద, నక్కార్యము నీహితంబు * నాత్మక దలఁచుచుక.

తే. అనుపమైశ్వర్యయుతుండయి * యలరు ఖరుని
నాశ్రయించి తత్సన్నిధి * నలరు మింక
నతఁడు నీకన్నయగుఁ గాదె, * యతివ ఖరుండు
పదియు నాల్గువేలగు సురఁవైరులకును. 3౭

1239

- క. పతియై వారల నడువఁగ, మతి నీవేమైనఁ గోరు ♦ మంచి దొనరుతున్
గృతకృత్యపు గమ్మని యన, నతఁ డెప్పుడు విక్రమాఘ్నఁడగునతఁ డిలలోన్.
- క. పినతల్లికిఁ బుత్రుఁడు ఖరుఁ, డనుమానం బేల? నీదు ♦ నాదేశంబున్
గొనసాగించును సోదరి!, యనూనబలయుక్తుఁడగుచు ♦ నాతఁడు త్వరగన్.
- క. చను నా దండకమనఁబడు, వనమును బాలింప నతని ♦ బలముల కెల్లన్
దనుజేంద్రుఁడు దూషణుడే, చను నధిపతిగాఁగ వీరు ♦ సాంద్రబలులునూ!.
- *క. మును క్రుద్ధుండగు భాగ్యుఁ, డనయం బీతావు రాక్షు ♦ సావాసము కాఁ
జనునంచు శాప మిడియెన్, గనుకనె మనవార లుండఁ ♦ గలరు ధృవముగన్.

తే. దండకారణ్యమునఁ బినతల్లికొడుకు
ఖరుఁడు దితిజాధిపతియయి ♦ నిరత మీవు
చెప్పినట్లులె నెప్పుడిఁ ♦ జేయఁగలఁడు
నాతిరో! యని పల్కి నై న్యములఁ బంపె. ౪౧

1244

నీ. పదునాల్గు వేలస ♦ ద్బట్టులను దోడ్కొని ఖరుఁ డప్పుడే దండకావనంబు
నకుఁ బోయె, నాసేన ♦ లొకభంగిఘోరమానాకారములుగల్గి యరిగెఁ బెలుచ
ఖరుఁ డెందు భీతిలేకయె గ్రాలుచుండుట నానై న్యములతోడ ♦ నరిగి యందు
నిష్కంటకంబయి ♦ నెగడురాజ్యంబును బాలించె, నంత రావణునిచెల్లె

తే. లె న శూర్పణఖయు నందు ♦ నధిపసించెఁ
బ్రీతయై; తనమాటకు ♦ నేతటి ఖరుఁ
డడ్డు చెప్పక చేయంగ ♦ నసురు లెల్లఁ
దనపలుకు చేయుచుండ నుద్దామభంగి. ౪౪

1245

ఇరువదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౫ - సర్గము.

— శుభా రావణుఁడు మధుపుష్పునై దండెత్తుట. శ్లో०—

ఉ. రావణుఁ డేట్లు ఘోరవన ♦ రాజి నొసంగి ఖరున్ న్యసోదరిన్
దా వెనఁ బంపి హృష్టుఁడయి ♦ దారుణ మౌచు నికుంభిలాభ్యుడే
భూవినుతంబునై పరఁగు ♦ భూరితరోపవనంబుఁ జొచ్చెఁ బెం
సావహిలంగఁ డమ్ములును ♦ నాతనితోఁ జని రెంతొ వేడుకన్. ౧౫

1246

తే. లంకచెంగట నది యక ♦ లంకమగుచు
నలరు; నట యూపశతముల ♦ వెలసి చైత్య

* సహి శస్త్రోపనోదేశః క్రుద్ధే నోశనసా పురా, రాక్షసానా మయం వాసో భవిష్యతి నసం
శయః-అనిమా. ఈశ్లోకము వ్యాఖ్యగలపు న్నకమున లేదు. కథానుబంధముగా నున్నందున బుద్ధ
కాంతమం దున్నదానిని చెప్పింపితిని,

ములవిరాజిల్లుచున్ సంపదలఁ జెలంగు

నట్లు చేయంగఁబడు మఖం ధరసి యతఁడు. 3

1247

క. కనె నందు మేఘనాదునిఁ, దనయగ్రతనూజ శత్రుతరుదావాగ్నిన్
ఘనతరకృష్ణజైనధరునిని గుశయుఁ గమండలువును ధనియతిం గొనుచున్. ౪

క. తనరారువానిఁ గన్గొని, చని బాహువు లట్టై చాఁపి ధక్కునియాలిం
గన మొనరిచి తృప్తుండై, తనయా! యిట్లుండనేల? తత్త్వము నాకున్. ౫

క. ఎఱిఁగింపవలయు ననఁగాఁ, దఱి యెఱిఁగి వచింపనేర్చుధన్యుఁడు ఘనుఁడున్
మఱియుఁ దపోవిభ్రాజితుఁ, డెఱిఁగింపఁగ నర్హుఁ డగుచు నెనఁగెడుకవియున్.

క. దనుజేంద్రుని నారావణుఁ, గని యజ్ఞసమృద్ధిఁగొఱుకఁగా నిట్లనియెన్;
విసవయ్య! దానవేంద్రా! పని యిద్ది యుపక్రమింపఁ ధడువిధ మెల్లన్. ౬

ఆ. తెలుపువాఁడ నీకుఁ ధేటతెల్లంబుగ, నీతనూజఁ డితఁడు నియతి సప్త
యజ్ఞములను జేసె ధనివిస్తృతములయి, యలరె వానివేరు లనువదింతు. ౭

సీ. ఆది సగ్నిష్టోమ మశ్వమేధంబు సవ్వల భూరికాంచనలలితదక్షి
ణలనొప్పుయజ్ఞ మశ్వల రాజనూయంబు పఱలు గోమేధంబు వైష్ణవంబు
నొనరించె; నిత్రుతీ మరుతరనియమముల్ తగ మహేశ్వరదేవతాకమైన
యజ్ఞంబు చేయంగ నాసక్తి గని పూనె నది దుర్లభంబునూయందు వరము
తే. లీశ్వరుం డిచ్చెఁ దానె యహీనకరుణ

నిత్రుణమందె వరము లవెవ్వియనినఁ

గామగంబగు రథ మొందు కడలుచుండు

సంతరిక్షంబునం దది యద్భుతైక. ౮

1249

క. దేనం జీఁకటి పుట్టునొ, దానవవర! తామసియునఁదగు మాయను, జెం
పూని వరంబులఁ బడసెన్, దీనిం గొన సంగరంబు తీవ్రముగాఁగన్. ౧౦

ఆ. సాగుచుండునపుడు శత్రువుల్ సురలైన
నసురులైనఁ జూడ నలవిగాక
యుండు, నెచట నీతఁ డుండునొ యాగతి
తెలియఁ బడదు గాన వెలయు నిద్ది. ౧౧

1251

క. శరములచే నక్షయమయి, పరఁగెడు తూర్ణరయుగము ధవరంబుల నె
త్తరుణముననైన దుర్జయ, మరిభీకరమైన పటుశరాసన మితఁడున్. ౧౧

క. కొనియెన్ శంకరువలనన్, విను శత్రుధ్వంసకముగ వెలసెడునస్త్రం
బును బొందె నిట్టివరముల, దనుజేంద్రా! వడసె నీదుతనయుం డిచటన్. ౧౨

తే. యజ్ఞ మిద్ది సమాప్తిని సందు నిపుడునిన్నుఁ జూడ నిరీక్షించి యున్నవాఁడు

నీతనూజుండు నావిని ♦ నెమ్మి గనక పలికె దశవదనుం; ¹డశోభన మిది యగు.

తే. దీన శత్రువు లింద్రాదు ♦ లూను నియతి

ద్రవ్యముల నర్చితులు గాదె ♦ రమ్మ చాటు

జేయఁదగ దిది యోవుత్ర! ♦ చేసినంత

చాలు, నాతోడ రమ్మ విశ్వసుతనుగుణ! . ౧౪౫

1259

తే. అనుచు నింటికిఁ గొనిపోయె ♦ నాత్మజన్ము;

ననుజు లెల్లను వెంబడి ♦ నరిగి రంతఁ

బుష్పకమునుండి వేగమ ♦ పూవుబోఁడు

లను దమిఠ్ దింపె వారెల్ల ♦ వనటఁబొంది. ౧౬

1260

క. అనయము బాష్పనమాకులతను నేత్రమ్ములను సొంపు ♦ దప్పుగ రక్షి

దనుజామరులకు రత్నము, లనఁ దగి లక్షణవమన్వితాంగలతికలై. ౧౬౫

క. పలువిధములైన భూషణముల స్వీయూమలను తేజముల వెల్లుచు ని

ప్పుల బ్రుంగినట్టు లార్చిని, బొగులుచు నందుండి రట్టి ♦ పొలఁతుల నెల్లఁ.

సీ. కన్నీరునతతంబు ♦ మున్నీరుగా నొప్పు నేడ్చెడువారల ♦ నెట్లొ యొకటఁ

గాంచి విభీషణుం ♦ డెంచి ధర్మచునీష నిట్లని పల్క; నఁహీనధర్మ

మలరువాక్యంబుల ♦ నన్నను గని యశం బర్థంబు కులము మహాత్మా!యివుడె

నశియింపఁ జేసి దుర్యశమును గల్పించునట్టి యాచారంబు ♦ సేల చేయఁ

తే. బూనినాడవొ జ్ఞాతుల ♦ కైన నిద్రి, మంచి దెట్లగు నీబుద్ధి ♦ నెంచి యిట్లు

తిరుగుచున్నాడె విట్టి యతివల నెల్ల, వారిబంధుల పెనరించి ♦ బలముకలిమి.

క. పరవనితి లనుచుఁ దలఁపక, స్మరబాధితచిత్తుఁడవయి ♦ చంచల్గతి నీ

తరుణులఁ దెచ్చితి రావణ! , పరికింపును! యిద్ది తగినపనియో కాదో. ౨౦

క. నిను మీఱి మధుసమాహ్వయ, దనుజుండు కుంభీనసిని నితాంతబలమునఁ

గొనిపోయె నక్షుగ రావణుఁ డనియె; విభీషణ! యిదేమి ♦ యన్యాయంబో.

తే. మధువనంజను దోర్బలమండితుండు

తేలువుమా! యెవ్వఁడో మదిఁ ♦ దెలియఁబడదు

నాఁగ సంక్రద్ధుఁడై రావణవిభుఁ జూచి

యిట్లులనియె విభీషణుం ♦ డిద్ధరీతి. ౨౧౫

1266

క. పరదారలఁ జెఱఁబట్టిన, పరమాఘనకర్మమునకు ♦ ఫల మిటఁ గలిగెఁ

సురవైరినాథ! వినుమా, పరికింపుము మది నిదెట్టి ♦ పాపకృతియొకో. ౨౨

సీ. మన కెన్న నెవ్వండు ♦ మాతామహుండగు నాతని కన్నయె ♦ యసురవర్యుఁ

డగునుమాటికే బెద్దయై మాల్యనంతఁ డకవిఖ్యాతిసొందుచువుద్ధ్రబ్రాజ్ఞఁ

డును నగుఁ గద! మనజననికీ జ్యేష్ఠయై పుష్పొత్కటాహ్వయంబునఁదనరుట

యెఱుఁగుదు కాదె నీవింతియె కాక యస్తన్మాత కెన్న జ్యేష్ఠపితయైన

తే. యట్టి యార్జుండు మాతామహాగ్రున్యఁ డగును

గాదె, తత్పుత్రికాపుత్రికయగుఁ జమ్ము

సాధ్వి కుంభీనసి యనంగఁ డ జను ముకన్య

మనకుఁ గలపినతల్లి కాత్మజయుఁ గలడు. ౨౪౫

126౨

క. అనలోద్భవయగు నామెయు, ననలయనం బరఁగు; మనకు డ నారయ ధర్మం
బున స్వనయగు నామెనె మధు,దనుజుఁడు చెఱఁబట్టెఁదనదుదర్పముపొంగెన్.

క. తనయుండు మేఘనాదుఁడు, ఘనయజ్ఞం బొకటి చేయఁగఁ బూనెను నే
నును వారిమధ్యభాగంబున నిష్ఠను భక్తి మెఱయఁ డ బూనినతఱినిన్. ౨౪౬

క. అనుజుండు కుంభకర్ణుఁడు, తననిద్రాగృహమునందుఁ డ దత్పరమతియై
దనుజేంద్రా! శయనించెను, దనుజేజ్ఞుఁడు మధువు తనదుదర్పహూర్తిన్. ౨౪౭

ఆ. మంత్రివరుల నెల్ల డ జంత్రిపుబొమ్మల,కరణి నుంకఁ జేసి డ సురరెవులను
బింక మణఁగఁదన్నిఁప్రియతమసాధాంతరమున నున్నయింతిమమతఁగొనియె.

క. విని యీవార్తను నావల,నను నీవిక శాంతినే గొంపవగుఁ, జంపం
గను దగఁ డాతఁడు రావణ; యనుజను నొకవరున కీయఁనగు భ్రాతలచేన్.

తే. ఐన నీదుష్టకర్మ మి డ ట్లీనితాంత,పాపఫలము నొసంగె ని డ ట్లీపగిదిగ
నిష్పాదే దుష్టఫలముల డ నిచ్చె నిద్ది, విదితమయ్యెఁ గదా పృథివీతలమున. ౩౦

క. అనిన విభీషణువల్కుల,విని యాత్మకృతాఘకృత్యశ్శివితతిని నొంపం
గనుబడి తప్తాంభుస్సులఁగనుపట్టెడు సాగరంబుగతి ను గ్రుండె. ౩౧ 1275

తే. అనుపమానకోపంబున డ నక్షు లెల్ల

నరుణములుగాఁ గనంబడ డ నవుడు పలికె

నరదమును సిద్ధపఱపుఁ డీయాహవమున

కెల్ల శూరులఁ బిలిపించుఁ డీయదనున ౩౨

1276

చ. అనుజుఁడు కుంభకర్ణుఁడు మహారణశూరులు రాక్షసోత్తమత్
ఘనతరసాయకాదులను డ గైకొని నాహనరాజి నెక్కి యుం

డను జను, రావణుం డనుచు డ నన్ను నెఱింగియు భీతిలేక క

న్యను గొనిపోయినట్టి మధు డ నాసురు నీచుని నిష్టె చంపెదన్. ౩౩౫ 1277

చ. దనుజుని బీచమార్చి సురత్తల్లజునిన్ రణమందు నోర్వఁగాఁ

జనియెద మిత్ర సంయుతినీ డ స్వర్గపురంబును ముట్టడింపఁగా

ననిమొన నింద్రు నోర్చి త్రిదశాలయ మొయ్యన నావశంబునం

దును మెలఁగంగఁ జేసి కృపతో శతమన్యునినందునిల్పుచున్. ౩౪౫ 1278

చ. మరలి పురంబుఁ జేరెదను డ మానుకశక్తి త్రిలోకవిస్తృతం

బరఁగ జగద్విశాలమగు డ భాగ్యము గల్గఁగ నేవచ్చుమీఱఁగాఁ

దిరుగుచునుండువాఁడ నని డ తెల్లముగాఁ బలుకంగ దానవే

శ్వరునిమహాజ్ఞఁ బూని బహుసాధనము ల్గొని యుద్ధకాంక్షచేన్. ౩౫౫

తే. నాల్గు వేలయడోహిణుల్ ♦ నాకవిజయ

మందుఁ గల్గువేరాశచే ♦ నవుడె తరలె;

వారి కెల్లను దాన వేశ్వరునియగ్ర

తనయుఁడౌ మేఘనాదుఁ డుద్ధామశక్తి. 3౬౫

1280

క. పరిపాలకుఁడై ముందుగ, సరిగెఁగ; దశవదనుఁ డబ్బలాళినడుమ ని

ఘోరసాధనములఁ గైకొని, యరిగెఁగ దనయన్న వెనుక ♦ నద్భుతశక్తి. 3౬౫

తే. కుంభకన్ధుండు నడచెను ♦ గ్రూరకర్త, విరహితస్వాంతుఁడైన విభీషణుండు

ధర్మమతిలంకయందుండిధర్మముల నె, యాచరించుచుఁబురినిదానరయుచుండె.

సీ. అమృహాభాగులా ♦ ననుకులు మధుపురంబునుగూర్చి వేగమ ♦ పోయి; రరద

ములతోడ దంతింద్రములతోడ, ఖరసంతతులతోడ హయములతోడనువ్వు

ములతోడ నతితీవ్రములగు సర్పంబులతోడ నంబరము సంధు గన లేక

యుంకంగఁ జేయుచు ♦ నొక్కమొగిం బోయి; రమకులతో వైర ♦ మవధరించి

తే. వేనవేలుగ రావణ ♦ వెంబడించి

వెనుకనే పోయి; రంత నావీరవరుండు

దశగళుం డేగి మధునిపత్తనముఁ జొచ్చి

యతనిఁ గానక తోఁబుట్టు ♦ వచటనుండ. ౪౦౫

1283

క. కనుఁగొనియెను; గుంభీనసి,యును నాధ్వస మూని వశఁకి ♦ యొయ్యస దనుజేం

ద్రునిపాదంబులవైఁ బడి,యెను దోసిలిఁ బట్టి యాతఁ ♦ డేనును ననుచుఁ.

ఆ. ఆమె లేవ నెత్తి ♦ యేమియు భయ మూన,వల దటంచు దనుజవర్జుడైన

రావణుండు పల్కి ♦ రాజీవనేత్ర! యే, నేమి నాయ మిడఁగ ♦ నివుడు వలయు.

చ. అన విని యామె యిట్లును మహాబల! దానవనాథ! నాయెడఁ

మనము ప్రసన్నమేని బహుఁచూనము మీఱఁగ నాపతిక మధుం

డనఁబడు దాన వేజుని మహాహవమందు వధింపకుండఁ గా

చిన ననుఁ గాచినట్లై యిల ♦ స్త్రీలకుఁ గల్గెడు దుఃఖరాశిలోఁ. ౪౪

1286

తే. తలఁప వైధవ్యదుఃఖంబె ♦ దారుణంబు

దానికే భీతి నొందెద ♦ దానవేంద్ర!

వినుము కులకాంతలకు నిట్టి ♦ భీతిఁ బోలు

భయము వేటొండు గానంగఁబడదు నిజము. ౪౫

1287

చ. ననుఁ గని భీతి నొందకుము ♦ నాప్రియసోదరి యంచు నీవె మ

న్ననఁ దగ మాటలాడితివి, ♦ నాధుని నాకు ననుగ్రహింపు మం

చని యిటువేడ నాపలుకు ♦ నాదృతిఁ గైకొని నీదువాక్కున

త్యనియతి నొందఁజేయుమన ♦ హర్షము నొంది దశాస్యుఁ డాత్మలోఁ. ౪౬

తే. నంతసం బంది నిలుచున్న ధీమాజుఁ జూచి
యెందు నీభర్త మెలఁగెడు ధీమతుఁ డెపుడు!
యతనితోఁ గూడి స్వర్గజఁయంబుఁగొఱకు
నరుగఁ దలఁచితి నీవయి ధీమతుఁ డెపుడు. ౪౮

1289

క. దనుజునిఁ జంపక విడిచితి, మనమున భయ మూనవలదు; ధీమానిని! యనఁగాఁ
జని యామె నిద్రవోయెడు, తనపతి జోధించి మది నిఁతాంతమునమునఁ.

క. పలికెను బ్రాణేశునితో, బలదర్పనగుఁ డాచు ధీమతులుదశవ
క్రలలితుఁడు రావణుం డిదె, బలువిడిఁ జరుదెంచె మదిని ధీమతుఁ డెపుడు.

క. సురలోకమును జయించెను, పరమప్రమదంబు మీఱ ధీమతునివలెఁడై
యరుగంగఁ దలఁచె సాయం, బురుసుతి నొనఁగంగఁ దగుదు ధీమతుఁ డెపుడు!

చ. కనుక స్వబంధుయుక్తముగఁ ధీమతుని సాయ మొనర్పఁ బొమ్మ మి
త్రునకు నహాయకాంక్షీకిని ధీమతుని తగం దనచేతనైన య
ట్లనువుగ సాయమియఁదగు ధీమతుని దలొదరివాక్యరీతులఁ
విని మధు వల్లె సాయపడువేడ్కను దాఁ జని న్యాయరీతిగఁ. ౫౦ 1293

క. దనుజేంద్రుని రావణునిం, గని ధర్మము తప్పుకుండఁగాఁ బూజించెఁ
మనసులరఁ బూజలం గొని, తనచెల్లెలిగేహమున నిఁతాంతము ప్రీతిగ ౫౧

ఆ. పగలు జరపి తీక్షణభానుఁ డస్తంగతుఁ, కగుదు సుఖవస్తుధి ధీమతుని రేయిఁ
జక్కఁ బుచ్చి యవలఁజనఁబూనె, మధువను, జేజ్ఞుఁ డితనితోఁడఁనేగె నంత.

క. చని దశకంఠుఁడు దేవేంద్రునితో సరిపచ్చు మహిమతోఁ గైలాసం
బును జొచ్చి ధనదువాసం, బునైన యగ్గిరిని విడిసె ధీమతుని బలయుతిగఁ. ౫౨

ఇరువదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౬ - వ సర్గము.

— ధీమతు రావణుఁడు రంగు గాంచి మోహించుట —

క. ఆగిరివై దశకంఠుఁడు, తీరగెల యొంపములనడుచు ధీమతుని పొలయం
గాఁ గడునలరుచు బలముల, వేగచు విడియించి పృథులఁపిర్యము పొంగఁ. ౫

క. దినకరుఁ డస్తమహీధ్రముఁ, దనకాశ్రయముగఁ జనంగఁ ధీమతుని ముదం
బును గూర్చుచంద్రుఁ డుదయించెను శైలసమానకాంతి యెల్లారంగఁ.

క. నానాప్రహరణసాధన, మై నిఖిలబలంబు సంధ్ర ధీమతుని విపులతఁ
గాననయి నుత్తి జెందెను, దానవపతి విపులబాహుఁదర్పము పొంగఁ. ౬౫

సీ. శైలమూర్ధంబున ధీమతునించి యంతట విధునిపాదోపశోభితములైన
భోగార్హతమధర్మములఁ గాంచె; నచ్చటి కర్ణికారాపూర్ణఁగహనములను

దివ్యకదంబనంఁదీ వృకాననముల వికసితనరసిజఃవితతి మిగులు
గంగానదీజలఁకణములఁ జంపకాశోకపున్నాగాభిఁశోభితవన

తే. ములను మందారతరువుల ఁ లలితచూత
పాటలంబుల లోఁ ధ్రాఘ్యఁపాదపముల
నద్దనములఁ బ్రియంగుస్థఁతొలిఁ గేత
కములఁ దగరంబులఁ దగుఁకాననముల. ౫

1800

తే. నారికేళప్రియాళుపఁననమహిజ
ములను దక్కినతరువులఁ ఁ బాలువు గాంచు
వనములందు మనోహరఁవైభవముల
నలరుతావుల మదనార్తు ఁ లగుచు మిగుల. ౬

1801

క. అనుపమమధురస్వరములఁ గన మోదము నింపునట్టి ఁ కంఠంబులతో
ననురాగము తగఁ గిన్నరు, లనూన చిత్తప్ర మోద ఁ మలరువిధమునఁ. ౭

తే. చక్కఁగాఁ బాడి రెలుగెత్తిఁ ఁ సారమద్య
మదనురక్తాత్ములై నాధుఁబువ్యపాన
మత్తు తాచు విద్యాధరుల్ ఁ మానినులను
గూడి క్రీడించి రెంతయుఁ ఁ గుతుక మలర. ౮

1803

క. వినఁబడియెను మధురస్వరమున నచ్చరపిండుగానఁమును యక్షగణే
ళునిమందిరమునఁ జేయఁగ. ననుపమాఘంటాన్వనంబు ఁ నట్లు హితముగఁ. ౯

సీ మధుమాధవనుగంధఁమహిమము ల్వైలయంగఁ దరువులు పవననంఁతాడితంబు
లయి యాగిరింద్రంబు ఁ నభినవవాసనాభూయిష్టముగఁ జేయుఁపోల్కిఁ బుష్ప
ములఁ గురిపించెను; ఁ సులలితమకరందమునఁ బుష్పరజమున ఁ మునిఁగి చారు
గంధంబుఁ దమితీఱఁ గైగాని రావణు కామంబు నభివృద్ధిఁగాంచఁ జేయు

తే. చును నితాంతము వీచెఁ బఁవనుఁడు; నవుడు

స్పర్శసుఖమును గల్గింపఁ ఁ జాలి; యంతఁ
బాట వినుటను, రుచిరపుష్పతతికలిమి,

నాయులైత్యంబునఁ జై లునరగుణముల. ౧౦౪

1805

క. రేయియు నత్తటి పలుబుట, నాయబ్జవిరోధి యుదయ ఁ మందుట సుమహా
కాయబలదర్పయుతుఁ డగు, నాయను రేంద్రుఁడు స్వరాంబఁకాభిహతుండై.

క. స్వరదేవవశంగతుండై, పరమార్ధిని నూర్చు లలరఁ ఁ బలుమాటులు సం
దరయఁగ లేకుండఁగఁ బుచ్చి రమాసోదరునిఁ జంద్రుఁ ఁ జెచ్చెఱఁ గనియెఁ.

చ. దనుజవిభుండు మన్మథునిఁదాగుణబాణానికృత్తదేహుండై
వనజవిరోధిఁ గాంచి పలుఁభంగుల బాధల నొందుచుండఁగా
ననుపమవస్త్రభూషణము ఁ లంగమనోరమతఁ మఱింత హే
చ్చు నటు లొనర్పఁ, బూర్ణశశఁశోభితబింబనమానవక్తయై. ౧౪

1808

తే. అచ్చరలమిన్నయై తగు ♦ నట్టిరంభ
దివ్యచందనము నలంది ♦ దివ్యపుష్ప
హారములఁ దాల్చి రుచిరమం ♦ దారపుష్ప
భూషితానీలకేశియై ♦ పొలుపుమిగుల. ౧౮౪

1309

సీ. నురతోత్సవమునకై ♦ త్వరపడుచును, నయనాభిరామంబయి ♦ యతిపృథుత్వ
మును గాంచి యొడ్డఁబొందునజక్కఁ దాల్చుటనలరాదుజనునమ ♦ య్యతను కేళి
వర్ధకమగుచుండ, ♦ భవ్యషడర్తువుష్పావళికృతమనో ♦ హరకలాప
భూషితదేహయై ♦ పోలఁ దలంచిననయవనంపద ♦ నమలభూష

తే. ణముల చారుత నై జసౌం ♦ దర్యమునను, వజ్రలు వేటొకశ్రీ దేవి ♦ భంగి నలరె
మఱియుఁదోయయు తాభ్రము ♦ మాడ్కినల్ల, నైవస్తంబుఁ బైఁగవ్వు ♦ గానెనంగ.

*చ. వనజవిరోధిబింబనిభ ♦ వక్త్రము చెన్ను వహింపఁ గార్తుకం
బునకును గన్పొనుల్ సచుతఁ ♦ బూని శుభంబులుగాఁ జెలంగ, నూ
తనతరవల్లవంబులనఁ ♦ దద్దయు హస్తయుగంబు మార్దవం
బునఁ దగ హస్తాస్తిహస్తములఁ ♦ బోలినయూరువు లొప్పు మీఱఁగన్. ౧౮

క. తనదునొయారము చూచెడు, జనులకు నబ్బరము నీయఁ ♦ జంచద్దనజేం
ద్రునిసేనామధ్యంబునఁ, జనుచుండెను రంభ; దనుజ ♦ త్రముఁ డంతన్. ౧౯

చ. కనుఁగొని యావధూమణిని ♦ గామమహాంబకబాధితాత్మకై
తనమదిఁ గల్గుకోరికను ♦ దత్తపాటున నేగురంభ నొ
య్యనఁ గయఁబట్టి సిగ్గుపడు ♦ నాయబలామణిఁ గాంచి పల్కె మో
మున స్మితమంకురింప; విరిబోడిరో! యెచ్చటి కేగఁ బూనితో ౨౦ 1312

క. ఫలసిద్ధి దేనిఁ బొందం, దలంచి యిటుపోవుచున్న ♦ దాననొ,
యిల నెవ్వనికి నదృష్టము, ఫలియించునొ! నిన్నుఁ బొందు ♦ భాగ్య మెవనినో.

క. సరసిజకువలయవిలస, త్పురిమళ మొప్పుచుచుండ ♦ భాసిల్లు త్వదా
స్యరసంబు నమృతరస మా,దరము తగం ద్రాగునట్లు ♦ త్రాగుచుఁ దృప్తిన్.

క. కనునట్టి మహాదృష్టంబును గాంచెడువాఁ డెవఁడా? [పొలఁతీ! పూర్ణేం
దునిబోలి చారుకువలయ, సునయనములు గల్గి మిగుల ♦ సుందర మగుచున్.

క. తనరారు నీమఖంబున, ననుప్రసరీతిం జెలంగు ♦ నమృతంబును శ
క్రనిబోలి త్రాగు పుణ్యంబుచు జేసినవాఁ డెవఁడా ♦ పొలఁతీ! చెవుమా]

తే. కనకకుంభనిభంబులై ♦ యనుప్రమాన
మంగళము నీయఁ జాలి కన్గం నందు
గావరాకుండఁ బెరిగి ని ♦ క్కముగ బలిసి
యున్న నీచన్నఁగవయు నో ♦ యన్నమిన్న! ౨౩౪

1318

* యస్య వక్త్రం శక్తినిభిమ్-అనియ. ఈయర్థముగలపదమే పదవార్తానికముననున్నది.

తే. ఎవ్వని యురస్థులంబును ♦ బువ్వలుతుఁడు
మెచ్చుకొనఁ గ్రుమ్మి యాతని ♦ నచ్చరితము
ఫలము నొందంగఁ జేయునో, ♦ బాల! ¹కనక
చక్ర సన్నిభమై తగి ♦ చాల బలిసి. ౨౮

1319

క. కనకమయదామయు క్రిం, గని రుచులక మించు నీజఃఘనరూపంబై
తనరారు స్వర్గము నదేఁఘనుఁ డెక్కం గలఁడొ చెప్పుమ! ♦ కమ్రేందుముఖ!.

క. నను మించువురుఘఁ డీక్షితిఁ, గనఁ గలఁడే? యభ్యేదేవకాంతులు విష్ణుం
డును బోలుదురే నను నో, కనకాంగీ! యిట్టిసన్నుఁ ♦ గాదని యిచ్చక. ౨౯

చ. అరిగెద వేలొకో? తెలియ, ♦ నయ్యది మంచిది గాదు; చాలనుం
దరమయి యాశిలాతలము ♦ నాతిరొ! యొప్పెడు విశ్రమింపుమా
వరమతి నెన్న నన్నిగులు ♦ వాఁడు ప్రభుండన ముజ్జగంబులక
దరమె కలండనంగ నను ♦ ధన్యుని జేయుము మాట లేటికి. ౩౦

1322

ఉ. చానరొ యంజలిం గొని విశాలయశంబున మించునీమహా
దానవభర్త వేఁడెడు, నితాంత మడంకువ మీఱ నిన్ను నక
మానసమందు ²రాజులకు ♦ త్కృపతి యంచు జగద్విధాతయం
మానినప్రీతిఁ గైకొనుమ ♦ యోకమలాయతనేత్ర! యిత్తటిక. ౩౧

1323

చ. అన విని రంభ యిట్లనుఁ గృతాంజలియై తనునల్లి కంపముం
గనఁ గరుణింపు మిట్లు పలుకం దగునే? దశకంఠ! నాకు నీ
వనఁగ గురుండవోడు; విటు ♦ లార్చిని బొందెడు నాతిమిన్నలక
గని కరుణించి వారలను ♦ గావఁగ నస్తుండ నీవు శూరతక. ౩౨

1324

నీ. ధర్మంబునక నేను ♦ దానవేశ్వర! నీకుఁ గోడల సత్యంబుఁ ♦ గూర్చిపలుకు
చున్నాను; నా విని ♦ యొప్పుగఁ దనపాదములనె గాంచుచునధో ♦ ముఖగ నున్న
రంభను గల్గొని ♦ రమణ నిట్లని పల్కె; దనకరస్పర్శంబునను నితాంత
రోమహర్షము గన్న ♦ యామహిళామణిఁ గనుఁగొని నాతనూజునకు నీవు

తే. భార్యవే యైన స్తువయనఁ ♦ బడుదు వీవు;

తరుణిరో! యన్న రంభ తథ్యంబటంచు

నుత్తరం బిచ్చి మఱి పల్కె; ♦ నోసురారి

పుంగవా! ధర్మమున నీడుపుత్రునకును. ౩౩

1325

క. మనమలరించెడుపత్నిని, విను నీకుక భ్రాతయగుచు ♦ వెలసెడు యక్షే
శునకుం బ్రాణప్రియతరుఁ, డనబడు తనయుండు గలఁ డహార్యబలుండుక.

తే. ముజ్జగంబుల సత్కీర్తిఁ ♦ బొదలఁ జేసి

యలరు నలకూబరుండు నా ♦ వెలయుచుండు

నతఁడు, ధర్మంబునకా విప్రుఁ డగును వీర్య
మునను త్కృతియుఁడగుఁ గ్రోధమున దహనుఁడు. 3౪

1327

సీ. టొంటిని వసుధకు ధముఁడగుఁ జుమ్ము; నే నతనికోరిక దీర్చు నాత్మఁ దలఁచి
సంకేతరీతిగాఁ డనుచున్నదాన నాదిక్పాలతనయుండు ధివ్యకీర్తి
యతని నుద్దేశించి యతులితభూషణజాల మిద్దాని నేఁ దాలించితిని
బయనిపై నుంత నాభావంబు వ్యాపింప దతనిపైఁ బొలసినయట్లు నిజము

తే. గాన స్తువయను సద్బుద్ధి నూని సత్య
మాత్మఁ జింతించి విడువంగ నర్హ మిపుడు;
శత్రునూదన! యాతఁ డన్యద్రతికయి
యుత్సుకుండయి యిత్తటి నుండుఁ దమిని. 35

1328

క. మన మాఘనునకు ధర్మంబున నిశ్చలరీతిఁ బొల్పుఁ డుత్తఁడు నీ
కును గాన సతనికార్యంబునకు విఘ్నంబుచేయఁ బోలదు నీకుఁ. 32౪

క. నను వదలుము సజ్జనహిత, మనఁడగుమార్గమునఁ బొమ్ము ఖ్యాతి తనర నో
దనుజేంద్ర! మాననీయుఁడ, వసుపసుగతిఁ బూజ్యుఁడవు మహాత్మా! నాకుఁ.

క. నే నల్లె లాలనీయను, మానుగ నీ కనిన వినయమంజులతరమ్మ
వీనుల కింపగు నట్లుగ, దానవపతి పల్కెఁ ద్రిదశతరుణీమణితోఁ. 3౯ 1331

1 తే. నీకుఁ గోడల నాదును నేనటంచుఁ, బల్కితివి గాదె, యిది యేకపత్నులై న
పురుషులందుఁ గ్రమంబగు నురల కిద్ది, శాశ్వతాచార మిద్దియే న్వర్ణమునను.

క. పతి యపురలకు లేఁ డీ, తీతి వారొక్కరుని బతిగఁ డజేయింతుయు లే
దతివా! చాలును రమ్మని, రతిపైఁ గలత త్తటమున రావణుఁ డంతఁ. ౪౦౪

చ. కరములఁ బట్టి యాయతివ కాదనుచుం శిలాతలంబును
ద్వరపడి చేర్చి కాముఁడు నితాంతము తన్ను పతిక్రియాధమై
పురికొలుపంగఁ గేళికిని బూని మనోరథ మెల్లఁ దీరఁగాఁ
దరుణిని బొప్పునెక; సురనితంబినియు దనుజేంద్రము క్తయై. ౪౧ 1334

తే. భ్రష్టమాల్యవిభూషణరాజి యగుచు, మత్తదంతావళాక్రీడమధితయైన
తైవలని బోలి యాకులభావ మూని, యలకలును శీర్షజంబులుఁగలఁగిచెదట.

క. వేషితకరపల్ల వయై, యాపడఁతియు నోర గాలి యట్టె వినర సం
తాపము గను నుమలతవలె, నాపట్టున నలఁగి కలఁగి యట్టె వడకుచుక.

ఆ. సిగ్గుపడుచు భీతిచే మోము వాడంగ, దోసి లొగ్గి బ్రదుకు నాన మాని
నాతిమిన్న యష్ట నలకూబరునిపాలి, కరిగి పడియె నతనియంఘ్రిలపయి.

1 ముహున్తి యదవోచ స్త్య మేకపత్నీ ప్తయం క్రమః, దేవలోకస్థితి రియం సురాణాం
శాశ్వతీ స్థితా అనియ. 2 గజేంద్రాక్షమణివా. అనియ

- ఉ. కోమలిదా నవస్థ నలఁకూబరుఁ డయ్యెడఁ గాంచి సన్నతిఁ
 శ్రేమముతోఁప నిట్లనియెఁ; † శ్రేయసి! యిట్టి యవస్థ నీకు రా
 నేమి కతంబా నావదము † లివ్వెడి బట్టుకొనంగ హేతువే
 మో మది దోఁప దంచనఁ దఱిగి యూర్పులపిండు వుచ్చుచున్. ౪౫౪
- క. తనువల్లి కంప మొందంగను దోసిలి యొగ్గి నాథుఁ † గాంచి గిరింద్రం
 బున నాగినవృత్తాంతంబును సర్వము నిట్లు చెప్పఁ † బూనె వగచుచున్.
- సీ. ప్రాజేశ! విను మల్లఁపం క్తికంఠుఁడు స్వర్గపురి కేగుచున్ భటఁపరివృతుఁడయి
 యిట్టి యవస్థ నా † కిప్పుడే కల్గించె; నినుఁ గూడువేడుక † నేను వచ్చు
 చుండితిఁ బాపాత్ముఁ † డొక్కెడ ననుఁగాంచె, నరినిఘాతన! యాతఁ † డట్టెనన్నుఁ
 గరముల బిగఁబట్టి † తరుణి! యెవ్వతెనని ప్రశ్నించె, నేనున్న † వార్త నిజము
- తే. గావచించితి దనుజుండు † కామమోహ
 ములకుఁ దనయాత్మ చిక్కుటఁ † బలుకు లే న
 దెంత హితముగ నాడిన † నించుకయును
 వినకపోవుట మది నెంచి † వినయములర. ౪౫౫
- 1840
- క. దనుజేంద్ర! నన్నుఁ గోడలి, గ నెఱుంగఁగఁ దగునటంచు † గాటపుభక్తిం
 గనఁబఱచి వేడితిని నా, మనవిని గడఁద్రోచి బలము † మహిమము వెలయన్.
- ఆ. ననుఁ దిరస్కరించెఁ † గనుక నీవిషయమై
 మహాపరాధములను † మాన్యశ్రీల!
 పైఁపఁ దగుదు వీవె † సౌమ్య! కాంతలకును
 బురుషులకును బలముఁ † బోలు శక్తి. ౫౧౪
- 1842
- క. కనఁబడ దింకెద్దియు; నన, విని వైశ్రవణాత్మజుండు † వితతక్రోధం
 బున రంభకు రావణుఁ డటు, లొనరించిన యవకృతుల మహోద్ధతి మదిలోన్.
- *క. తలపోసి ధ్యానగురుని, వ్రలనుండి శదీయకర్మ † సంతతి నాత్మన్
 గలయంగ నెఱిగి ఊణమునఁ, గలవిలపాటొంది వగచు † కామినిఁ గనుచున్.
- క. ఘనరోషతామ్రద్రృష్టుల, దనుజేంద్రునికృత్య మెదుటఁ † దాఁ గనినవిధం
 బునఁ జూచి తీసికొనియెం, దనకరముల జలము ధనద † తనయుండు త్వరగన్.
- చ. కరముల వారిఁబట్టి తమ † కంబునఁ జేసిన రాక్షసేంద్రుడు
 స్తరకృతి లోఁ దలంచుచు య † ధావిధిఁ గార్యముఁ దీర్చి రావణా
 సురునకు శాపమిచ్చుచును † తోఁచిని జల్లె జలంబు నట్టె భీ
 కరగతి మీఱ; నోతరుణి! † కామము నొందని నిన్ను బల్కిమై. ౫౫౫
- 1846
- ఆ. చేయరానిపనికి † జే నంటి యీడ్చెను, గాదె యందువలనఁ † గాంతఁ గామ
 మూనకున్నదాని † దానవుఁ డాతండు, పొందఁజాలఁ డింకఁ † బొలఁతిమిన్న!

¹ఉ. ఎత్తఱి గాముబాణముల † కింతయు నోర్వక కామలైన యా
బిత్తలుల † బలోద్ధతిఁ గుప్పిత్తిని బట్టునొ రావణాసురుం
డత్తఱి దచ్చిరంబులు సహస్రముగా శకలంబులొచ్చు వి
చ్చిత్తిని గాంచి భాస్థలిని † జేరునుగా కని శాపమిచ్చినన్. ౫౬౪ 1348

సీ. ఆశాపమును జ్వలితాగ్నినన్నిభమును విననంత దుందుభిఁస్వనము లొప్పు
నట్లు చేసి, రమద్ర్య † లంబరంబున నుండి సుమవృష్టి గురిసెను † గమలజాదు
లైన దేవత లెల్ల † హర్షించి రెంతయు శివశృంగతుల దను † జేళ్వరుమృతి
యును లోఁదలంచును † మునులును బితరులు సంతోష మందిరి † శక్రవైరి

తే. శిరోమహర్షణ మిడఁ జాలు † నామహాత్మ్య
శాపమును జక్కఁగా విని † చాన లెవరు
తన్నుఁ గోరరొ వారిని † దాకఁ గూడ
దనుచుఁ దలపోసి చింతించె † నయ్యదనున. ౬౦ 1349

తే. అతఁడు చెఱఁగొన్నవనిత లత్యంతహర్ష
మును గనం జాలి ప్రియభర్త † లను దలంచు
చుండి రానలకూబరుఁ † డుగ్రశాప
మిచ్చె ననువార్త చెవులను † జొచ్చుచుండ. ౬౧ 1350

ఇరునదియాటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౭ - వ సర్గము.

— శ్లోక రావణుఁ డమరావతిని ముట్టడించుట. శ్లోక —

క. తరువాతఁ బంక్తికంధరుఁ, డురుతరక్తైలాసనామ † గోర్విధరముం
ద్వరితగతి దాఁటి సేనా, పరికరుడై విక్రమంబు † వ్యాపింపంగన్. ౧ 1351

క. సురలోకముఁ జేరంజని, యె; రయంబున వచ్చుదాన † వేళుని పై న్యో
త్కరజనితశబ్ద మప్పురిఁ, బరఁగెన్ గడు మధ్యమాన † వార్ధిరవము నాన్. ౨

చ. విని దశకంఠరాక మది † పృత్రహరుండు భయంబు నొంది యా
సనముననుండియే వడఁకి † చయ్యసఁ బిల్వఁగఁ బంచి యట్లు వ
చ్చినసురసంతతిం గనుచుఁ † జేరఁగ వచ్చినదావ్దశార్కరు
ద్రునికరవిశ్వసాధ్యవసు † రాజురుత్తులఁ జూచి యిట్లునున్. 3౪ 1353

శా. నచ్చెం బంక్తిగళుండు యుద్ధము నొనర్పన్ స్వర్గముం బట్టఁగా
నిచ్చో మీరలు దుష్టరాక్షసుని యుద్వృత్తి న్నివారింపఁ జం

1 తస్మాత్స యువతీ మన్యాం నాకామా మపయాస్యతి-అనిమా. 2 జ్ఞాత్వా లోకగతిం
సత్వాం తేగ్య మృత్యుం చ రత్నగః-అనిమా 3 ని తం శాపం శోభహర్షణమ్-అనిమా.

చచ్చండాశుగముఖ్యసాధనములఁ ♦ శౌర్యంబు గాన్పింపఁ బెం
పెచ్చం గూర్పుడు నాఁగ యుద్ధమును దేవేంద్రోపముల్ నిర్వరుల్. ౮౫

చ. అని నొనరించుశ్రద్ధఁ గొని ♦ యాయతనత్వము లొప్పు యుద్ధసా
ధనములఁ గూర్చి; రంత సురభానుముఁ బట్టెడువేడ్క వచ్చు నా
దనుజపఠేణ్యనుద్ధతికిఁ ♦ దా భయమంది మహేంద్రుఁ డప్పుడే
వనజదళాక్షుఁ జేరఁ జని ♦ వాక్కుల దీనత దోచ నిట్లనుకొ ౬ 1355

ఉ. దానవకాలగుద్రి! గురుభర్షపరాక్రమశాలి రావణం
డానతవైరి నాపురము ♦ నాత్మవశంబుగ నిల్పఁ గోరుచుకొ
దానవసైన్యయుక్తుఁడయి ♦ తాఁ జనుదెంచెను యుద్ధకాండ్యైయై
నే నొనరింప నొపనిని ♦ నీవె వచింపు దయాపయోనిధి!. ౭ 1356

చ. వరములఁ బొందినాఁడనని ♦ వాఁడు మహాధృతి విజ్ఞప్రేగడుకొ
వరములె లేకయున్న బలవంతుఁ డదెట్లగుఁ బద్మయోనియే
వరముల నిచ్చె వానిఁ దగుభంగి యథార్థములై చెలంగున
ట్లురుమతిఁ జేయఁగాఁ వగు సురోత్తమ! యెంచి వచింపు కృత్యముకొ. ౮

సీ. నముచివృత్తబలులు ♦ సరకశంబరులును బ్రహ్మవరంబులఁ ♦ బడసియున్న
నాచేతఁ బడిరా యేనయమున, నట్లులే యొనరింపు మిప్పు డోహాయనంగ;
దేవదేవేశ్వరా! ♦ దివ్యపరాక్రమా! మధుసూదనా! నిన్ను ♦ మాన నొరుని
చేత నాతఁడు మృతిం ♦ జెందఁడు సచరాచరంబగు నీప్రపంచంబునందు

ఆ. గతి పరాయణంబు ♦ గనఁబడఁ డిప్పుడు, నీవు దక్క లోకనికరనాథ!
పద్మనాభ! లోకపాల! నారాయణా!, శాశ్వతా! రమేశ! ♦ చక్రధారి!. ౧౦౫

క. జగముల స్థాపించితి వీ, జగములఁ బాలింప నన్ను ♦ శక్రుని సురనా
ధుగఁ జేసితి నృప్తిించితి, జగముల సచరాచరములఁ ♦ జక్రి! మహాత్మా!. ౧౦౫
క. విలయము ప్రాపించెడు తఱిఁ, గలువహారా! నిన్నె పొందఁ ♦ గల వీభూతం
బులు గానఁ దత్త్వమెఱుంగఁ, బలుకుము దేవేశ! నాకుఁ ♦ న్వయముగఁగృవతోకొ.

చ. కరమునఁ జక్ర మూని సురకాండవతి! యల రావణాసురుకొ
దురమున మార్కొనం దలఁతొ ♦ తోరపువేడుక నీ వటన్నని
ర్జరపతివాక్కులకొ విని సురప్రభుఁ డామధుదానవారి యి
క్కరణి వచించె సాధ్వనముఁ ♦ గాంచితి నం చివు డెన్నఁ బోకుమా!. ౧౦౮

చ. వినుము వచింతుఁ గార్యమును ♦ వృత్తహారా! యలరావణండు సం
జనితవరప్రభావగురుశక్తియుతుండయి గ్రాలుచుంట దే
వనికరకర్బురాలికిని ♦ బాహుబలంబున సంగరంబుఁ జే
సినను జయింపఁ జంప నిటఁ ♦ జెల్ల దదృష్టములేమి సుంతయుకొ. ౧౦౯ 1362

తే. అతఁడు దుర్వృత్తుఁడును నమఃరాంగణమున

దుర్జయండును సగుఁ గానఁ ♦ దోచి నట్లు

బలముకలిమిని సర్వధా ♦ పాపకృత్య

ములను జేయుచు నున్నాఁడు ♦ పలుకు రేల? ౧౫౪

1363

క. తనయాన్వీతుఁడై యాతం, డొనరుచు దుష్కృత్యవితతి ♦ నొప్పుగ నాత్మ
గనుఁగొంటి; దేవతాధిప!, యని చేయుము చక్రమూని ♦ యంటివి గాదే!

చ. పలు కది వింటి; ని త్తఱిని ♦ బాపమనస్కుని గావణానుభవ
బలము చెలంగ మార్కొని యధంగరణంబును జేయఁ బూనఁ జూ;

కలహమునందు శత్రువును ♦ గాలునివీటికిఁ బుచ్చు కెప్పుడు

జలరుహనేత్రుఁ డింటికిని ♦ జాలఁడు చా మరలక నురేశ్వరా! ౧౫౫ 1365

చ. అని వధియించుకోర్కి ఫల ♦ మందులు దుర్లభ, మబ్బయోని యి

చ్చిన వరపంజరం బనురుఁ ♦ జేరఁగ నీయ దదేరినైనఁ గా

చును జుము; దేవనాథ! రణశూరుని నాతని నేను జంప నె

ట్లనువుపడుక మహామహిమ ♦ నవీధ మిప్పుడె నీదున్నధిక్. ౧౫౬ 1366

క. తలపోసినాఁడ నే రాఁగలకాలమునందు మృతిని ♦ గల్పించెద నీ

పలలాశనునకు నెట్లనఁ, దెలిపెద నొక్కింత సమరఃధీరుని వీనిక ౧౫౭ 1367

క. తనయులతో నేనలతో, ననిఁ జంపెద దేవతలను ♦ హర్షముఁ గనఁగా

నొనరుతు దానికిఁ గాలం, బనుకూలం బగుచు వచ్చు ♦ నప్పుడు కడఁకక. ౨౦

చ సురపరిపాలకా! వినుము ♦ చొక్కివునశ్య మెఱుంగఁ బల్కితిం

ద్యవపడి నీవు పోయి మదిఁ ♦ ద్రాసము నొందక దేవతాళితో

దురమొనరింపు మిప్పటికిఁ ♦ దోడ్పడరాదు మహాబలుండవై

పరఁగుట నీవె మార్కొనుము ♦ భావి నడంచెద నేను రావణుక. ౨౧ 1369

చ. అని వచియింప మాధవుని యానతిఁ గైకొని యింద్రుఁ డేమి తోఁ

పని మదిఁ బత్తనంబునకు ♦ వచ్చి సురానళి కాఙ్గచేయ నా

తని పనుపూని రుద్రవసుఁతల్లజు లశ్వమరుత్తులుక మనం

బునఁ జెలరేఁగుగ్రోధములఁ ♦ బోయిరి యుద్ధము చేయువేడ్కలక. ౨౨ 1370

సీ. ఆదిత్యు లట్టె యుద్ధాభిలాషులఁ గొని పురినుంకి వెడలి కఠ్ఠగుల నెల్ల

మార్కొని; రట్టి సఁచుయమున రాత్రియుఁ గడచుట రాక్షసగణము లెల్ల

నంగరం బొనరింప శబ్దమొక్కటి పుట్టె నది తెల్పె భయదమా ♦ నాహవంబు

జరగుచుండుట; నంత ♦ సురవైరిపాలకుభటు లెల్ల వీర్యముల్ ♦ ప్రబలునట్లు

తే. లొక్క రొక్కనిఁ జూచుచు ♦ యుద్ధభూమిఁ

గనుచుఁ బరుగెత్తి రెలిమి నొక్కజముగాఁగ;

నంత నిర్జరసేనలయందు తోభ

మడరెఁ గర్బరసైన్యంబు ♦ లుడుగ కడర. ౨౩౪

1371

క. దనుజానీకము దుర్జయ, మని తోఁచుట, నక్షయంబు ♦ నని యేర్పడుటక

మనముల దేవతలకు నింతనరాని వితాకు గలిగె ♦ సంతఁ దుములమై. ౨౫

క. సురకర్బురులకుఁ బెనుసంగర మప్పుడు జరగె, భీతికరమై మేఘో
త్కరరవ మట్టులు బహురణ, పరికరఘాతోత్థరవము ♦ బహురీతులుగఁ. ౨౬

చ. అని యిటు సాగుచుండ ననుభాధిపునానతి మంత్రు లుగ్రరీ
తిని దనువుల్ చెలంగఁ గడుఁ ♦ దృప్తులు భీకరు తామ సంగరం
బును నొనరింప నూల్కొనిరి; ♦ పొంగి ప్రహస్తనికుంభ లయ్యకం
పనశుకసారణుల్ మఱియు ♦ బాహుబలాఘ్నఁడు ధూమకేతువుఁ. ౨౭

సీ. మారీచుఁడును జంబుమాళి మహాపార్శ్వ లవ్యహోదరుఁడు సంహ్లాదుఁ డల్లె
దారుణాకృతి మహానంబ్రిఘ్నటోదరు లవ్యహస్తాదవిరూపాక్షయజ్ఞ
కోపను వృష్ణులు ♦ క్రూరదూషణదుర్ముఖ ఖరులుత్తిశిరుండు ♦ క్రాలునూర్య
శత్రుమహాకాయసంజ్ఞలు నతికాయుఁ డాకరవీరాక్షుఁ ♦ డానరాంత

తే. కుఁడును దేవాంతకావ్యాయుఁ ♦ డడరి పోరి;

రిమ్యహాబలదర్బుల ♦ నెల్లఁ గూడి

గురుతరంబగు వీర్యంబు ♦ నురుబలంబు

నొప్ప రావణ మాతామహుఁడు నుమాలి. 3౧

1875

చ. అనిమొనఁ జొచ్చి దేవతల ♦ సంపఱి దీప్రతరాహవోగ్రసా
ధనతతి నొంచి గాలి జలదంబులఁ దోలెడునట్లు తోలె నె
చ్చనమునఁ గల్గుగ్రోధమున; ♦ మచ్చర మూని నుమాలియివ్వధం
బునఁ దము నేచ భీతిఁ గొని ♦ పోయిరి దిక్కులకెల్ల దేవతల్;.] 33 1876

శా. పంచాన్యంబు భయంకరాభృటి దగం ♦ బైఁబడ్డ నల్పంబులై
యెంచఁ నత్వములేని జంతుతతు లెఁజ్జెగుం ద్వరం బూని, య
ట్లంచద్బాణము లేయుచుం దఱుమ నయాద్యదిత్యు లత్యాగ్తులై
పంచత్వంబు గసంగ నొనొ యనుచుం ♦ బ్రాణాళిపై నానఁజే. 33 1877

క. పగుగిడ సాగిన నయ్యవ, సరమున వసవ్విష్టకమున ♦ నాంద్రబలుండై
యరుదుగఁ దగునాత్మఁడు, దురమునకుం జొచ్చె మిగులు ♦ దోర్దర్పమునఁ.

స్తగర. స్ఫారక్రూరాహవోద్యోత్పరికరయుతులై ♦ బాహుసారంబు పొంగఁ
వీరుల్ నఁ గొల్చి రాఁగఁ ♦ విమతుల నశఁవఁ ♦ విశ్వవిఖ్యాతరీతిఁ
జేరె యుద్ధాంగణంబు ♦ శితశరవివృతిం ♦ జెండి దైత్యాళిఁ గూల్చె
ఘోరంబౌ నాకృతిం గైఁగొని మృగతతులం ♦ గూల్చుసింహంబునాఁగఁ.

ఆ. అట్లై భూరీవీర్యులై నయాదిత్యులు, త్వష్ట పూషయనగ ♦ వఱులువారు
భయము నుంతతేకబలములతోఁగూడి, యుద్ధసేనుఁ జేరిరొక్కమొగిని. 3౬

* సుమాలిభయసంతప్తా స్ఫూరాస్తే సత్యతోదేశః-ఇది వ్యాఖ్యాతలపాఠమున లేదు.

- చ. దనుజులకీర్తినాశనముఁ డద్దయు గోరుచు యుద్ధమందు నె
వ్వనికిని లొంగకున్న సురభివృల్లకుఁ దనుజులికిఁ దురం
బనితరసాధ్యమా నటు భయంకరమై యటఁ జెల్లె; రాక్షసుల
వనివడి ఘోరభంగిఁ దగుబాణముఖంబులఁ గ్రుచ్చి యెంతయుఁ. ౩౭౪
- క. సురలను సంగరభూమిని, వరవిక్రమ మొప్పు నున్న ధవారలఁ బూన్కి
గరువంబు పొంగ నొప్పించిరి శతము సహస్రములుగఁ ధ జేరి యటచుచుఁ.
- క. జరతేనివార లాటఁ, బరమశ్రోధమున వచ్చి ధైర్యుడి దితిజే
శ్వరునేనలబలదర్పము, లరుదుగఁ దగువాని నొంచి ధ రతి తేజమునఁ. ౩౭౫
- తే. ఉడుగ కంఠట వివిధమహోగ్రశస్త్ర
ములను జెండుచు యమపురమునకుఁ బంపి
రమరభటులను గొండఁ; ధ నట్టిసమయ
మందు రామా! సుమాలి యథాగ్రహమున. ౪౦ 1384
- క. పలువిధములైన సాధనములఁ గైకొని యడరి దివిజముఖ్యునిసైన్యం
బుల నెల్లఁ దీవ్రసాధనములచే నొప్పించి జలదముల నుద్ధతిచేఁ. ౪౧
- క. విదళించువాయు వట్టుగ, గుది గ్రుచ్చినయట్లు ప్రాసకుంతంబులఁ గ్రు
చ్చి దగం జెల్లాచెదఱై, విదిక్కులకుఁ బాఱఁజేసె ధ విక్రమ నుడరఁ. ౪౨
- చ. సురలును బాణవర్షమున ధ శూలహతిఁ బరిపీడితాంగులై
త్వరపడి యొక్కచోట నిలువంగను జాలక పాఱఁజొచ్చి; రి
క్కరణి సుమాలిచేత సురభికాండము నొచ్చియుఁ బాఱియుఁ నుహ
త్తరముగ బాధితం బగుటఁ ధ దా మది నెంచి యపారకోపుఁడై. ౪౩ 1387
- తే. అష్టముండగు వను వవాఃర్యవ్రతాప, మొప్పు సావిత్రనామకుం ధ దుగ్రవీర
భటరథాన్వితుండయి సురభివారములను, నొంచునట్టిసుమాలినిమించువేడ్క.
- క. ఘనతేజ మలర వారిం,చెను యుద్ధమనందు; నంతఁ ధ జిత్రతరముగా
నని సాగె గగుర్పాటును, గనువారలు గాంచునట్లుగా ఘోరముగఁ. ౪౪
- క. సమరంబున వెనుదీయని, సుమాలిసావిత్రు లెట్టె ధ స్ఫురదుగ్రహహో
త్తమబాణభిన్నతమలై, యను ర్వ్యరాక్షసులు విస్త్రయం బొందంగఁ. ౪౫
- చ. అని యొనరించుచుండఁగ మహామతి యవ్వను వట్టె పొంగుచుఁ
సునిశితబాణజాలముల ధ సుక్కుగఁ జేసి సుమాలి సంతటం
దనియక పవన్న గాకృతిరంభ ముహూర్తములోనఁ ద్రుంకె; నా
తనిశితసాయకప్రవాతిఁ ధ ద్వధవగ్యము చూర్ణమై పడెఁ. ౪౬ 1391
- చ. అరదముఁ ద్రుంచి తృప్తిఁ గన ధ కావసు వంతటఁ దదవృథార్థమై
కరమున సంగ్రహించె గదఁ ధ గాంతిని మించెడుదాని నుగ్రమై

* నివాతః పన్నగరథః అనిమా.

- వరఃగుచుఁ గాలదండమనఁ బైఁబడ నుండెడుదాని నంతటఁ
 సురిరిపును స్తకంబు సరిఁచూచి జవంబున మోఁదె నుద్ధతిఁ. ౮౫ 1392
- క. అనుషమగద యది యుల్కయె,యన నొప్పి నుమాలిశీర్ష మందుఁ బడియె నిం
 ద్రునిచేత విముక్తంబై, స్వనమలర మహాశనియు నఁచలమునఁ బోలేఁ. ౮౬
- చ. పెనుగద వైఁ బడంగఁ దలఁ పెల్లనఁ జీల నుమాలి భూమిఁ జ
 య్యనఁబడె నొక్క యెమ్మకయుఁ నందలిమాంసము మస్తకంబునుం
 గనఁబడదయ్యె సుంతయునుఁ గన్నడె భస్మము రాశినాఁగ నా
 దనుజుఁడు తీవ్రమా నశనిఁతాఁకున భూగుహ మట్లుగాఁ బడెఁ. ౮౭ 1394
- చ. దనుజునిపాటు గాంచి యటఁ దారుణయుద్ధ మొనర్చురాక్షసుల్
 మనముల భీతినొంది వగఁ మైకొన నార్చుచుఁ బాటిపోయి రొ
 క్కనిగతి నొక్కఁ డారయకఁ గాఢరయంబున యుద్ధభూమియం
 దున నిలువంగఁ జాలకయె; తోడనె యాతఁడు వచ్చునం చొగిఁ. ౮౮ 1394
- ఇరువదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౮ - వ సర్గము.

అథ { జయంతుఁడు మేఘనాదునితోఁ బోరి మూర్ఖుల నిండుఁడు } అథ
 సంగరంబుచేయఁ బూక రావణుఁడు మార్కొచట.

- క. సమరంబున సావిత్రుఁడు, సుమాలినిం జంపి నూత్నఁచూర్ణంబుగఁ జే
 సి మతియు బలముల నెల్లను, నమోఘబాణముల నొంపఁ న్నానై న్యంబుల్.
- క. పరుగెత్తుచుంటఁ గన్గొని, సురిరిపువతివందనుండుఁ పూగుఁడు నట సం
 గరమున నిలువంబడి భట,వరులఁ మరలించె బాహుఁబల మొప్పంగఁ. ౨
- ఆ. మేఘనాదుఁ డిట్లుఁ మిక్కిలి భీతిల్లు, బలములను దగంగఁ నిలిపి కామ
 గంబు నగ్నివర్ణఁకలితమ్ము నారథ, మెక్కి యతిరధుం డఁహీనశక్తి. ౩ 1398
- క. సురసేనలఁ జొచ్చెను న,త్వరముగఁ గాఱవని హవ్యఁవహుఁ డుద్ధతుఁడై
 చొరఁబడులాగున మండుచు; శరతతులం దాల్చి శౌర్యఁసారము పొంగఁ.
- క. అనిచేయఁ జొచ్చునాతనిఁ, గనినంత సుపర్వభటనిఁకాయము దెసలం
 గనుచుం బాతెను; సాధ్వసమున నొక్కండైన నతనిఁమ్రొల నిలువకే. ౪
- చ. దురమున రావణాత్మజునిఁ తోరపుశక్తినిఁ దాళఁజాలమిఁ
 సురలు భయాన్తులై పఱచుఁచొప్పుఁ గలంచి యనుర్వనేకలఁ
 సురపతి గాంచి యిట్లనియెఁ పూరత; భీతిని బొంద నేల న
 త్వరముగఁ బాఱినేల? యిదిఁ వచ్చెడు నాతనయందు నిల్వఁదీ! ౫ 1401
- తే. *సంగరంబుల వైరులఁపొంగడంచు, నాకుమారకుఁ డీమేఘనాదు మారు

కొనునటంచునునంతశక్తి క్రునితనూజుఁడగుజయంతుఁడులోకవిఖ్యాతయగుఁడు.

చ. మనమున కద్భుతంబొనఁగు ♦ మాడ్కిఁ జెలంగురథంబుతోడఁ దా
ననిమొన నిల్చె; నయ్యమరు ♦ లాతనిఁ గొల్చుచు మేఘనాదుమా
ర్కొని భయ మేదినిల్చె; రటుకూడిన నిర్జరదానవాళికీ
గనుఁగొనఁ ¹దుల్యమైన యని ♦ గ్రవ్వుట సాగె మహాత్తరమ్ముగఁ. ౧౫ 1408

చ. నురదనుజాళినాయకుల ♦ నూనుల కద్భుతరీతి సాగునం
గరమున గోముఖుం డనఁగఁ ♦ గ్రాలెడు మాతలిపుత్రుఁ డేచి యా
యరదముఁ జిత్రరీతులుగ ♦ నప్పుడు తోలుచునుండ వానిపై
శరములఁ గాంచనాంకములఁ ♦ జయ్యన వైచెను మేఘనాదుఁడుఁ. ౧౦

సీ. అంత శచీనుతుం²డౌ జయంతుఁడు రావణాత్మజసారథి ♦ సతనిఁగూడఁ
బెనుకో¹ధమున శరవృష్టిని నొప్పించె; దానికే గోపించి ♦ దర్పజేజ
ముల నొప్పురావణి ♦ కలుషేకృతాత్ముడై శక్రకుమారుని ♦ శరసమూహ
వృష్టిని నొప్పించి ♦ యేచి సారతరంబులగు భారిశస్త్రాళి ♦ నంది దేవ

ఆ. బలములందు వైచె ♦ నలుక సంతట మాన, కుగ్రత్రోమరముల ♦ నొగిశతఘ్ను
లను బరశ్శృంగముల ♦ ఘనగదలను బ్రాస, ఖడ్గమునలలైల³ఖండములను. ౧౪

క. జడివాన గురిసినట్లుగఁ, బడవైచె నను ర్త్యవీర⁴బలములయందుఁ
గడుఁ దత్తతీలై లోకము, లుడుగనితను మడ్చి తో⁵చె ♦ నుగ్రతరంబై. ౧౪౫

క. దనుజేంద్రకుమారుఁడ శత్రునికరముల సంగరమునఁ ♦ దోలుచు శరవృ
ష్టిని బర్వజేయుచుండఁగ, ననిమిషు లెల్లను జయంతు ♦ సంతటఁ గడఁకఁ. ౧౪౬

ఆ. చుట్టు నిలిచి కాను⁶చుక శరవీడితాం, గముల స్వాస్థ్య మెడలఁగా నిలిచిరి;
కర్పూరాళియందుఁగాని దేవతలందుఁ, గాని యొకని నొకఁడు ♦ గానఁడుయ్యె.

సీ. అందందు విడివడి ♦ యార్చి బాటఁదొడంగి రత్తతీ నురలనే ♦ యమరు లేచి
కొట్టఁగాఁ దొడఁగిరి; ♦ కూర్మరాక్షసు లట్టెదనుజుల బాధింపఁగ నె దొడఁగిరి
గాఢాంధకారముల్ ♦ కడువడి వ్యాపింప నేమియుఁ దో⁷చక ♦ యేగి రెటకొ
యొకొంద; టిట్టులా⁸యుధముసాగుచునుండఁ బులోమాహ్వా⁹యుగడు వనుజ

తే. సత్తముఁడు సోరుఁ డట వచ్చి ♦ శక్రసుతునిఁ

బాత్రుఁ గొనిపోయి చొచ్చెను ♦ వార్ధి నెవరి

కేని కనఁబడకుండ; ¹⁰నా¹¹దానవుండె

శచికి జనకుండు తాతయౌ ♦ శచినుతునకు. ౨౦

1409

చ. నురలు జయంతిహరవనుచొ¹²ప్పెఱుఁగంగఁ దరంబుగామి న
త్తురుణమునందుఁ గష్టమని ♦ తా రొగి నెంచి కలంగి హర్షముఁ
ద్వరగఁ ద్యజించి తో¹³చినటు ♦ పాటిరి; రావణి యంత హృష్టుఁడై

1 సర్వకం జేసరక్షసామ్. అగ్రనూ 2 ఆర్యక స్వహిత స్వాసీ త్వులోమా యేన సా శచీ-ఆనిమా

పరిజనులు బలావతులు ♦ పరితమునిఱుఱగఁ గొల్పుచుండఁగఁ. ౨౧ 1410

ఆ. సుగలపైకే బోయె ♦ గురునాన మడరంగ, నంత నింద్రుఁ డాశయంతఁ డెటఁగొ
పోవు తెఱుఁగ కా ర్తిఁ బొంది పాతెఱునుర, లను దగఁగఁ గాంచిఁ ఘనబలమున.

క. తనసారథియగు మాతలి, గని యురదము ¹నత్వరంబుఁ గాఁ గొని రమ్మ
యని యాజ్ఞ చేసి మాతలి, యను దివ్యము శత్రుభయద ♦ మురునినదంబుఁ.

క. అనుపమమును నగున్యందన, మును సిద్ధము చేసి వేగఁముగఁ దెచ్చినఁ దా
ని నధిష్ఠించెను, సారథి, యు నెక్కఁగా స్వాంతవేగ ♦ మొప్పెడుదానిఁ. ౨౪

చ. ²అరదముచుట్టు నిల్చి భయదార్పణ లొప్పఁగఁ జంచలాద్యతుల్
వరఁగఁగ ముందు వాయువులు ♦ పాఱఁగఁజేయఁగ మేఘముల్ మహ
త్తరముగ నార్పుచుం జనియెఁ; ♦ దత్తరుణంబున దేవతాధిపుం
డరుగఁగ నాడి రచ్చరలు ♦ హర్షముమీఱ జయంబుఁ గోరుచుఁ. ౨౫

క. నానావాద్యధ్వనులును, జానుగ గఁధర్వనరులఁజయశబ్దంబుల్
వానిముఖంబుల వెడలం, గా నప్పుడు మోగఁగఁజేయఁగా నాదిత్యుల్. ౨౬

తే. సాధ్యవసురుద్ర వాయువుల్ ♦ నకలయుద్ధ
సాధనంబులతోఁ గూడఁ ♦ జనిరి దేవ
తాధిపునివెంటఁ; బవమానుఁ ♦ డతిపరుషము
గాఁగ వీచెను భానుండు ♦ కాంతిఁ బాసె. ౨౭

1416

క. ధరఁబడియె మహాలక్ష్మలు త, త్తరుణంబున వీరుండైన ♦ దశకంఠుఁడు భీ
కరమూర్తి దివ్యతరమా, నరదముఁ దా నెక్కఁ బూర్వ ♦ మాన్యందనముఁ.

క. తనదుచమత్కృతిమీఱఁగను శిల్పినరుండు విశ్వేశ్వర, యొనరిచెఁ;
గన రోమహర్షణము నిడు, పెనునర్పము లొక్కమొగిని ♦ భీకరఫణముల్. ౨౮

ఆ. పైకే గానఁబడఁగ ♦ భాసితై; నయ్యర, దమున వానియూర్పుఁగములు పెలుచు
నగ్నిరీతి మండ ♦ నని భయదంబుగాఁ, దనరునారథంబు ♦ దనుజు లెల్ల. 3౦

క. శూరనిశాచరు లారథ, మేరీతిఁ బాధనొంద ♦ కెనఁగఁగఁ జుట్టుం
జేరి నిలుచుండి రావ్రవి, దారణమున కేగి రట్లు ♦ దశముఖుఁ డలుకఁ. 3౧

చ. సురపతిఁ జేరఁబోయె దనఁసూనుని యుద్ధము చేయ మాన్చి తా
సందముఁ దోలఁ బంచి త్రిదశాధిపు మార్కొసఁ బోయెఁ; దండ్రి సం
గరమున కేగ రావణియుఁ ♦ గ్రమ్మతే యూరక నిల్చియుండె, న
త్తరుణమునందు సాగె సురదాననరాజకే బోరు ఘోరమై 3౨ 1421

క. ఘనములు వృష్టినిగుడ్చెడు, ననువున శత్రుములవృష్టి ♦ సమరదనుజు లొ
క్కనియతిఁ గురిపించిరి పూ, స్కిని దగుకుంభశ్రీవుండు ♦ కినుక చలంగఁ. 33

క. పలువిధసంకరసాధన, ములతో దుష్టాత్ముఁ డగుటఁ ♦ బో రెవ్వరితో

1 రథ స్వమనఃసతావే-అనిమా. 2 తతో మేఘ రథే తస్మిం ప్రతిత్వంతో మహాస్వనాః-అనిమా.

నలుపం దగునో తెలియక, నిలుచుండెన్; మఱియు నతఁడు † నిర్భరశక్తి.

తే. దంతములచేత బాహుపా†నములచేత, శక్తితోనురసాయక†సమితిచేతఁ
దోచినట్టులు నురతేతి † నేచుచుండె, నెచ్చు తెచ్చట దివిజాళి†యేవు చూపు.

సీ. అంత రుద్రులు భయ†వాక్యతు ల్వేలయంగ నొక్కటిగాఁ జేరియుగదనుజు
నాతని మార్కొని † యుక్తశక్త్యంబుఁ దనువెల్లఁ జించిరి † కనఁగఁ గుంభ
కర్ణుండు ప్రణగణ†కలితదేహుండయి రక్తధారలు మహో†గ్రముగఁ బాఱఁ
జంచలాస్తనితఘో†మములతో వర్షించు జలదమట్టులు తగి † యలరె; నంతఁ

తే. బవనగణములతో నుర†వరులు పోర

దనుజబలములు తీవ్రసా†ధననికాయ

బాధితాంగులునై యట్టై † పాఱఁ దొడఁగి

రండుఁ గొంగఱు భిన్నాంగు † లై పొదలిరి. ౩౮౫

1425

క. తనువుల శరములు చొర వా, హానములవై నట్టై పడిరి † స్యందననాగా
ళిని నువ్వ్రంబుల ఖరముల, ఘనఘణిహాయశింశుమార†గణములఁ గిటులఁ.

అ. మఱి పితౄచవదన†మండితమృగముల, నెక్కియున్న యోధు † లొక్కరితి
నమరు లేచి నొంప † నట్టై కొందఱు వానిఁ, ¹గాఁగిలించుకొనిరి†కరవరముల.

క. నురశరతాడితనువుల, నురవైరులు చచ్చి యందె † త్తోడిఁ బడిరి; త
త్తరుణమునఁ జిత్రకర్తము, కరణిని రణనంబువంబు † కర మలరారెన్. ౪౦౫

క. ధరణీస్థలి హతులయి కర్బురు లెల్లను బడుచునుండ † భూరితరంబై
పరికింప భయదమై యా, తరుణంబున రక్తవారి†ధారలు పర్వన్. ౪౧

అ. వానియందుఁ గంక†పతులు గృధ్రముల్

వరునఁ దిరుగుచుండ † బాణములను

మొనఁగ లొప్పు యుద్ధ†ముఖమున నది యొందు

పాఱఁ జొచ్చె ఘోర†ధంగిగాఁగ. ౪౩

1430

క. తరుణమున నందుఁ గ్రుధా, తురుండయి దశకంధరుండు † తోరపుశక్తి
నురలెల్లఁ జెలఁగి దనుజులఁ, బరిమార్పఁగ స్వీయబలము † బలువిడి ప్రందఁ.

చ. కనుఁగొని దేవసంఘములఁ † గాలునిపీటికిఁ బుచ్చుకోఁకైఁ దెం
పున బలసాగరాంతరము † భూరిబలోద్ధతిఁ జొచ్చి బాణముల్
ధనువులఁ గూర్చి నిర్జరవి†తానము నొంచుచు సింద్రుఁ జేరె; నా
దనుజవరేణ్యుఁ గాంచి మది † ధైర్యము పొంగ నురేంద్రుఁ డత్తఱిన్. ౪౫

క. ధన్వను లెల్లదిశలఁ బర్వఁగ, ధనుస్సణము లాగి మాఱు † ధన్వినీచేయఁగఁ జే
సెను దిక్కుల; నంత శరా, సన మిటు కయిఁ దాల్చి ²దనుజ†న త్రముతలపై.

- మ. అనలాదిత్యసమాస శేజము మహాధన్య త్రీవ్రబాణాళిఁ జ
 క్కనిలక్ష్యంబున వైవ; రావణుఁడు నుగ్రహస్ఫూర్తి జాపంబులం
 గొని మ్రోయించి శరాళివృష్టి రిపునిం గ్రోధంబున ముంచె నిం
 తనరానట్టి భుజాబలం బలర సయ్యాచే యనం బూన్కితోక; ౪౮
- ఆ. ఒకరి మించుకోర్కి నొక్కరు పోరంగ, బాణవర్ష మట్టె పర్య నించు
 కయును దెలియకుండె డ్దానభంబులఁ గల, వస్తువితతిఁ దమముపర్యేనవుడు.

ఇరువదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౯ - వ సర్గము.

అథా మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాయుధంబున నోడించి లంకకుం గొనిపోవుట. అథా

క. తను మంత్రం బర్వ రాక్షసు, లమర్త్యు లాయోధమందు ప నతిబలములఁ గ్రౌ
 ర్యము మీఱఁ బరస్పరము జ,యముఁ గోరుచుఁ జేసి రెల్ల ధార! యనంగఁ.

*చ. అనిమొన నిట్లు దేవబల ప మానురభూరిబలంబు నొంపనం
 దున దశమాంశమే మిగిలెఁ ప దోడనె తొమ్మిదిపాళ్లనేన పో
 యెను యమవ త్రసంబునకు; ప నిట్లు తమోమయయుద్ధమందు నా
 దనుజనుపర్వ లొక్క మొగిఁ ప దాకి పరస్పరవర్షనంబునుం
 గనకయె పోరి; రింద్రుఁడును ప గర్భరనాథుఁడు వానిపుత్రుఁడుఁ. 3 1437

తే. ఆతమస్సున మోహంబు ప నందకుండి
 రితగు లేమియుఁ గానక ప యేపు చూపు
 చుండి; రివ్వీధిఁ దనబల ప ముగ్ర దేవ
 తతులచేఁ జంపఁబడుట కాదనుజపతియు. ౪౫ 1438

చ. మనమునఁ గ్రోధ మొంది యొక మాడ్కి మహాత్తరరీతి నార్చి న్యం
 దనమున దుష్ప్రభద్వయి ప తాఁ జెలువొందెడు నూతుఁగాంచి యి
 ట్లనియెను; వై రిపై న్యముల ప కంతముఁ గూర్చ రథంబుఁ దోలు; మొ
 య్యన బలమధ్యభాగమున ప కార్తని గూర్చెడు నీనురావళిఁ. ౬ 1439

చ. కరము చెలంగువిక్రమము ప కప్పడఁగా బహుభీకరంబులై
 పరఁగెడు సాధనంబులను ప బంపెద నిష్ఠ యమాలయంబు కాఁ
 పురముగ నుండ; నేనె సురపుంగవు యక్షవిభుఁ బరేతరా
 డ్వరుణులఁ జంపువాడ సురవర్గములం బొలియించి యంతటఁ, ౭౫ 1440

తే. వారిపై నధికారంబు ప వఱలఁజేయు
 వాడ; నాత్మవిషాదంబు ప వలదు చేయఁ

*దశాంశం పాక్షికం యదే కేసం నీశం మనుక్షయమ్-అనిమా.

ద్యౌరగ నీన్యందనంబును ♦ బఱపు నుచటి

¹కిప్పులుకు రెండుమాటులె ♦ యేను నీకు ౮౫

1441

క. తెలిపెద నుపర్యవరబలముల మధ్యస్థలము రథముఁ ♦ బొందఁగ నీ వి
మ్ములఁ దోలుము; మన ముండెడు, స్థలమిది నందనవనంబునన్నిధియగుఁజూ.

ఆ. ఉదయపర్వతంబు ♦ మొదలు దాఁకఁగ నున్న, దీబలంబుగాన ♦ నీవు దాని
వఱకు నన్నుఁ జేర్పు ♦ వారక యన విని, హఠములచునునోజువాంకితముల.

క. త్వరగాఁ జన సంజ్ఞను న, త్రుణంబునఁ జేసె వైరి ♦ దారుణసేనాం
తరమునఁ బాఱఁగ సారథి; సురపతి యపు డసురనాథుఁచొప్పెఱిగి మదిన్.

చ. అరదమునందె యుండి రణమందుఁ బరాక్రమ మట్టె చూపుని
ర్జరలను గాంచి యిట్లనియె; ♦ జక్క వినుండు సుపయ్యలార! యి
త్తరుణమునందు నామదికీ ♦ దట్టినదాని వచింతు ²రావణా
సురునసువుల్ చెలంగునటు ♦ శూరతఁ బట్టుకొనంగ యుక్తమా. ౧౩ 1445

ఆ. ఇదిగో వీడు వాయు ♦ వేగున క్లేగెడు, న్యందనమ్ము నెక్కి ♦ న్వబలయుక్తుఁ
డయి ప్రపుద్ధవీచియయి పర్వముల నొప్పు, వార్ధివోలె వచ్చువాడుకడఁక.

చ. అనిమొనఁ జంపరా దితని ♦ నబ్జభవాత్తవరంబు లొంది జం
కనునది లేక యొప్పెడిని ♦ నట్లగుటన్ భుజనార మేర్పడం
గ నితనిఁ బట్టఁగా వలయుఁ ♦ గావున యత్నముమీఱి సుండుఁ డీ
తని బలశాలిఁ బట్టుటయె ♦ ధర్మము ముజ్జగముల్ నుతించెడున్. ౧౪ 1447

చ. బలియను దానవేంద్రుని జంపంబున లోఁగొని నందునన్ జగం
బులు ననుఁ గొల్పుచున్నయవి ♦ భూరితరాఘుని వీని నడ్డగిం
చి లలిఁ జెలంగ విక్రమము ♦ సిద్ధిని బొందఁగఁ జేయనెంచితిన్
గలఁగక విక్రమింపుఁడని ♦ క్రమ్మటి రావణుఁ డున్న భూమినిన్. ౧౬ 1448

ఆ. వదలి యొండుదెసకుఁ ♦ గదలి యచ్చటనున్న
దనుజవరుల భీతిఁ ♦ గనఁగఁ జేయు
చును రణంబు చేయుచును బొల్పు; సురశర
వృష్టి వేగ మానుఁరేంద్రుఁ డోర్చి. ౧౭ 1449

క. సురవిభును త్రరభాగముఁ, బరికించి యవార్యశక్తి ♦ వర్ధిలఁ జొచ్చెన్;
సురపతియు దక్షిణంబునఁ, బరాక్రమింపంగఁ జొచ్చెన్ ♦ బట్టుదల దగ్గన్. ౧౮

సీ. శతయోజనంబులు ♦ చాలుగా సురసేన లొప్పుఁగా దనుజేంద్రుఁడుద్యమమున
జొరఁబడి యచ్చటి ♦ సురవీరవితతిని శరవర్షమున ముంచె; ♦ శతమఖుండు

1 ద్వీ: ఖలు త్వం బ్రసీ మ్యద్య-అనిమా 2 జీవ శ్చేవ దశగ్రీవ స్సాధు రక్షో నిగ్ధ
హ్యతామ్-అనిమా.

దనుజేంద్రు బాణవిదారితన్వబలంబుఁ గని మరలించి న్యంధనము నుంత
సంభ్రాంతి నొందక * శక్తి పొంగఁగఁ దాఁకె; నానమయంబున ననురదాన

తే. వులు శత క్రతుఁ డట్టు లేపున దశాన్యు
మారుణాని నొంచుటం జూచి * సుందరి మిదె
యనుచు నార్చిరి; రావణి * యంతఁ గ్రోధ
మూర్ఛితుండయి న్యంధనమును జవమున. ౨౨

1451

క. ఉరుశక్తి మెఱయి నెక్కి యనురసై న్యమునందుఁ జొచ్చె * మరల నతిభయం
కరతి నొప్పి బల మది, పరికింపఁగ దుర్జయముగ * భాసిల్లుటచేఁ. ౨౩

క. గిరిశుండు మున్ను తపంబునఁ, గరుణాత్మం డగుచు నియ్యఁగా నొప్పిన శాం
బరినామకపటవిద్యను, నరగున ధరియించి భూతజాలంబునకుఁ. ౨3 1453

క. కనఁబడక బాణవర్షంబున ముంచెను దేవసై న్యమును బిదప నతం
డనుమాన ముడిగి తజ్జవము నాపి దేవేంద్రువైకి * బోయెం గడఁకఁ.

చ. సురపతి యంతరిక్షమున * శోభిలువై రికుమారుఁ గాన కా
తురపడి దివ్య తేజమునఁ * దోచినపాకసురారి గల్పి వి
స్ఫురతరద్యశంబు గను * ప్రొడయె గావున వీనిచేత ని
త్తరుణమునందు నేమియగు * దానవనాథునిఁ బట్టు టొప్పగుఁ. ౨౪ 1455

చ. అని తలపోసి రుద్రతతి * నర్కలనుఁ వసురాజిఁ గూడి వే
చని యబదికృతుల్ తనకు * సాంద్రబలంబులతో నహాయులై
తనరఁగ రావణాసురుని * దారుణహావునిఁ గాంచి బాణవృ
ష్టిని నిగుడించి నొంచి వెనఁ * జెంతకుఁ జేరి తురంగమంబులఁ. ౨౫ 1456

క. సారథిని జంపి రథగతు, నారావణుఁ జక్కనొంచి * యట్టై బలమునఁ
జేరి రశనాళి బద్ధం, గారయమునఁ జేసి దేవకాంతుండు ప్రీతిఁ. ౨౬

తే. సింహనాదం బొనర్చెఁ * శ్వేత లెల్ల
రావణుండు పట్టుపడుటకు * రంజిలుమది
చెలఁగి యార్చిరి తద్ధవని * చేరె దెసల;
నిట్లు లారావణాసురు * నెలమిఁ గొనుచు. ౨౭

1458

క. సురపురి కేగఁగఁ నలఁచిన, తరుణంబున ననురసేన * తల్లడపడుచుఁ
బరుగిడఁ జొచ్చెను; రావణి, యురుశక్తి చెలంగ నార్చి * యుద్ధతిమిఱఁ.

క. త్వరపడి యెచ్చట సురపతి, దురమొనరుచుచుండె నచట * దోచితమఖుఁ
బరికించి బాహువీర్య, స్ఫురణంబునఁ బొల్పుచున్న * మరలను గనియెఁ. 3౦౪

ఆ. కని విముక్తకవచఁ * దునయుము వారేమి, తన్నుఁ జేయలేమి * నన్ని యింద్రు
సారథిని హయాళి * భూరినామకముల, నొంచి బాణవృష్టి * ముంచె నింద్రు.

క. అరదముఁ దృఙ్చించి మాతలిఁ, ద్వరపడి విజనాడి దేవతాపతి నిజకుం
జరవరము నెక్కి రావణిఁ, బరికింపఁగఁ జొచ్చె నెందు ధర్మిలు ననుచున్.

చ. దనుజవరాత్మజుండును నితాంతము మాయను బన్ని వారికిన్
గనఁబడకుండఁగా నభమునన్ వసియింప శతకృతున్ మహా
సునిశితబాణజాలముల ధ్రువగఁ జేసి యితండు శ్రాంతినిం
గనియె నటంచు. నెంచి కడఁకన్ నిజశాంబరిచేతఁ జక్కఁగన్. ౩౫ 1463

తే. అతని బంధించి స్వీయసైన్యములఁ జేర్చి
రావణాసురు బంధనరాజి విడిచి
పుచ్చి యింద్రుని గ్రహియించి ధోవఁ జొచ్చె;
సంత రణబద్ధుడగు నింద్రు ధ నచటఁ గాంచి. ౩౬ 1464

క. బలమునఁ గొనిపోయెడు నా,తులువను గన నేమిచేయఁ ధోవకయె యను
ద్వ్యులు చింతించిరి చేయం, గలకార్య మిఁకేమి యనుచుఁ గలవిలపడుచున్.

ఆ. అగ్రరవతి జయించిపట్టి యానమితిం జ,యిండు కానరాకయున్నవాఁడు
విడి గలిగియున్న ధృవశ్రవుండును, మాయచేత జిక్కఁ నే యటంచు. ౩౭

క. మఃముల నెంచుచు నుండఁగ, ఘనకోపము నొంది దేవగణములు శరవృ
ష్టిని ముంచి రావణుని మార్కొని రాతఁడు వసువితతి మఃపుత్రుల సురలన్.

క. తను మార్కొనువారల నొ,య్యుఁ గాంచియు నేమిచేయ ధృవండు తా జా
లనివాఁ జౌటను యుద్ధంబున నిల్వఁగ లేకయుండె ధూరిశరహతిన్. ౪౦

చ. జనకుని బాణఘాతగతిసత్తుని శ్రాంతుని యుద్ధభూమిలోఁ
గనుఁగొని మేఘనాదుఁడు నికామవరాక్రమ మొప్పఁ బల్క నా
యన! యింక రమ్మ పంగరజయంబును గాంచితి మేల యాహవం
బనితరవిక్రమంబు వెలయం జనుటొప్పును లంక కిత్తటిన్. ౪౧ 1469

తే. ఇంచుకేని విచారంబు ధీవు పొంద
నే? నీకీర్తి జగములఁ జాల వెలసె
సృష్టఁడవు గమ్మ దేవతానై న్యములకు
మూఁడు లోకములకును బ్రభుం డెవఁడో. ౪౨ 1470

క. ఆయింద్రుఁడు దర్పము చెడి, నాయస్త్రహత్వమున రణంబునఁ జిక్కెన్
బాయక దివిజలు దర్పము, మాయఁగ జనుచున్నవారు సురలిభయమునన్.

చ. నునమునఁ దోచుమాడ్కి రిపుఁడుండ రాజ్యములై న లోకముల్
గొని నుఖగీతి నేచును ధూరిక ల్లు న బొందుమీ! విరో
ధికిఁడమున్ బరాక్రమధిక్ సశక్తి గాఁగఁ జేసితిన్
గనుక ంబంబు వ్యర్థమగుఁ గాదె శ్రమింపడనేల? యిత్తటిన్. ౪౪ 1472

అ. ఇదియె మొదలుగాఁగఁగఁ బొదలు లంకేశుండు

విక్రమమున లోకవినుతుఁ డగుచు

నెట్లులైన మాకుఁ నేమి నీభక్తుని

దేవనాథు ముక్తుఁ నీవె యుక్తి. ౫

1481

చ. ఒనరుపవయ్య! నా విని నుత్తము నార్తి నెఱింగి వారలం

గొని వడి లంకఁజేరి సురభకుంజరుఁ డుండినచోఁ తెఱింగి యా

దనుజమహేంద్రు నాత్మజవిత్తానయుతుఁ సహజాలిమండితుం

గని గగనంబునన్ నిలిచిఁ కన్రువచస్తతి నూఱిడించుచున్. ౬౪

1482

చ. సరసిజసంభవుం డనియొఁ జాలును రావణ! వత్స! నెవ్వడిం

బరమముదంబుఁ గంటిని భవత్పుత్రుఁ డాహవరంగమందు నె

క్కరణిని జూపె విక్రమముఁ గాఢతరంబగు తృప్తి దానిచేఁ

బరఁగె మదియచిత్తమునఁ బాపురె యాతనిశౌర్య మిట్టిదే? ౭

1483

తే. నీనమానుఁడొ లేకున్నఁ నిన్ను మిగులఁ

జాలువాఁడొ కుమారుండుఁ సకలజగము

లను స్వతేజంబునన్ వశంబున మెలంగఁ

జేసి కొంటివి ప్రతినయుఁ నిద్ది నొందె. ౮

1484

క. మనమున నీశౌర్యమునకుఁ, దనయా! ప్రీతుండ నైతిఁ దనయుండు నీకం

ఁజెను ఘనుండు బాహుబలమున, సనుపముఁ డీతండు దానఁవాధిప! వినుమా!.

అ. ఇంకమీఁద నీతఁ డింద్రజిత్రును పేర, జగములందుఁ బరఁగఁ జాలుఁ జమ్ము

దుర్జయుండు బలయుతుండును రిపుహంతయునగు నింకనీదుఁతనయవరుండు;.

చ. తనయుని నాశ్రయించియె ముదంబున దేవతలన్ వశంబునం

దునువఁగఁ జాలి తీవు త్రిదశోత్తముఁ బాకరిపున్ మహేంద్రుఁ జ

య్యన విడిపింపవయ్య! తగుఁ సయ్యది దీర్ఘభుజా! నుపకున్ లా

తనిపరిముక్తి గాంచి ప్రమదంబునఁ బోదురుగాక యిండ్లకున్. ౧౧౪

1487

చ. శతధృతి యిట్లు పల్కె సురభిన్ తమవైరి మహాపరాక్రమో

ద్ధతుఁ డిటు పల్కె యుద్ధములఁ దాను జయంబునె గాంచువాఁడుగా

సతతము నుండు వేడ్క సురభిన్ తమ! నాకమరత్య మిమ్ము దై

వతపతి ముక్తి గోరిన నుభవ్యవరం బిది గోరెదన్ విభా! ౧౨౪

1488

క. జలజాననుఁ డాతనితోఁ, బలికెను సర్వామరత్యఁవాంఛ వరమయ్యె

గలుగ దది యెట్టిప్రాణికి, నిలపయి నెక్కాలమందుఁ నెంచిన నై నన్. ౧౩౪

౧౩౪

తే. బలముగల్గిన యాచతుష్పదము లభ్ర

గతులు గల్గినపక్షులుఁ నితరజంతు

వులును దరుగుల్కృత్యణలతోఁపలమహీధ్ర

ములును దక్కినజంతురాఁములును ధరణి. ౧౪

1490

- క. విను మొక్కదాని కొక్కటి; య యము భయమందుచుండునట్లెట నదె
వ్వనికిని భయంబు లేదని, యనా వలదటకీ నది సహజమై తగుటకొ.
- క. పతంగములు పశువు లభ్యున్నత తేడముగల్గు భూతనాయకులును బ్రా
ణితతియును సాధ్వసంబును, సతతము గనుచుండు రిద్ది సాజము జగతికొ.
- క. ఎండినభూరుహమునకుకొ, బండినవర్ణంబునకును బత్తన భయము లే
కుండునె స్థావరచరముల, కుండదొక్కో భయము సతత మోరిపుహరణా!.
- క. మరణాంతము లీజగమునఁ, జరములు స్థావరము లెల్ల; శాశ్వతములు లే
నరయు మన బ్రహ్మవాక్యముఁ, బరికించి మహేంద్రజిత్తు భక్తి యలరఁగకొ.
- క. మరపథమున నున్నవిభుం, బరమేష్ఠిని గాంచి బాహుబలరాజితుడొ
నురవైరి యిట్లు పల్కెను, బురుహూతుని మోక్షణంబు బోలునయ్యెకొ. ౧౮
- మ. విసవయాస్! చతురాస్య! నాదగునునోవృత్తిక లనన్దిద్ధి నా
కనుకూలంబయియుండ నొప్పు నిపుడే హవ్యంబులక నిత్యవా
వనమంత్రంబులఁ బూజచేసి యనలుక వైరిప్రతానంబు గె
ల్పెను నేఁ బోవఁగ నశ్వయుక్తరథ ముల్లాసంబునక రాదగుకొ. ౧౯౫ 1496
- ఆ. అనలునుండివెడలు నాదివ్య రథ మెక్క, నమరభావ మొప్పునగును నాకు
నిదియె వరము చాల యిష్టంబు తప్పక, యెనఁగవలయు దీనినోమహాత్మ!.
- చ. అనలునియందు వేల్వెబడునట్టి మదుజ్జ్వలహోమకృత్య మొ
ప్పునివిధి సంతరాయములఁ బాడగునేని రణంబునందు నా
శనము పొనంగు నాకు నిలసర్వవరంబులనుం దపంబు చే
తనె గద పొందఁగోరుదురు భాతరా! నిర్జరభావ మట్టులే. ౨౨ 149౭
- ఆ. నేను విక్రమమున నీనిర్జరత్వంబుఁ, బడయఁ గోరినాడఁ బరమకరుణ
నీయఁ దగునటన్న నాయబ్జజుం డల్లె, యగుచటంచు బలుక నమరపతిని.
- క. ఒనరించె బంధముక్తుని, గను దేవత లేగి రట్టి కాలంబున నో
జనవని! రామా! యింద్రుం, డనుపమదివ్య శాశ్త ముపుడు నశింపకొ. ౨౩
- క. దీనుండై చింతాయుత, మానసుండై తేజ ముడుగ మాటాడకయే
ధ్యానపరుండై యుండెను, దా నబ్జజుం డతనిఁ జింతఁ దాల్చినవానికొ. ౨౪౫
- క. కని పల్కె బ్రహ్మదేవుం, డనఘా! యిది యేమి దుఃఖ మందెదు మున్నీ
వొనరిచితివి దుష్కర్తంబును దుష్కర మద్ది హేతువును విను మింకకొ.
- సీ. అమరేంద్ర! నాచేత నాదికాలంబున నెందఱో ప్రజ లొగి సృష్టిచేయఁ
బడిరి వారికి నేకవర్ణంబు భాష ము నేకరూపము చూడ నెనఁగియుండె
గానివిశేషంబు గానరా దించుకయును లక్షణమునందు వినుము పిదప
నేకాగ్రనుజమున నేను వారలఁ గూర్చి చక్క నెంచితి నాప్రజలవితతిని

తే. గొంతయేని విశేషంబుఁ ♦ గూర్చు దలంచి

వనిత నొకతుక నిర్మించిఁజేసి బ్రజలకుఁ

గలుగు నవయవములయందు ♦ లలిత మెద్ది

యగునొ యద్దానిఁ గైకొంటిఁ ♦ దగిన చనుచు. ౨౮౫

1503

*క. అనుషమహాపగుణంబుల, నొనరిచితి నహస్య య నెడుచువిద; హలమునాఁ
జను వైరూపము తన్భవ, మనఁ జచుగా హాస్య మనఁగ ♦ నతినింద్యమునూ!.

క. వనితకు దేనికి హల్యం, బనఁబడు నింద్యంబు లేదొ ♦ యందుననే యా
ఘనవేణి యహల్యయనం, గను గ్రాలెన్ నామమునను ♦ ఖ్యాతికి మిగులన్.

క. మనమున నీయది యెంచియె, చను నీమె యహల్య యనఁగ ♦ శ్చమయం దని పే
రును బెట్టినాడ నిట్లా, వనితానుణి సృష్టి చేసి ♦ వరుఁ డెవఁ డనుచున్. 30

క. సురనాథా! చింతించితి, వరునగ సత్తఱిని నీవు ♦ వనిత నెఱుఁగు; దా
తరుణిని స్థానజలంబున, పురందరా! భార్యగాఁగఁ ♦ బోలు నటంచున్. 3౨

సీ. తలపోసితివి నీవు ♦ తరుణి నామెను నే మహాత్ముడొ గౌతమా ♦ హ్వామహర్షి
కిల్లడఁగా నుండ ♦ నేర్పఱచితిఁగాని బహువర్షములకు నా ♦ మహితచిత్తుఁ
డామె నాకర్పించె ♦ నాతనితపమును జక్క నెఱింగియే ♦ స్థైర్యమునను

నాయింట నుంచితిఁ ♦ బాయనినియతిచే దశము నొనర్చి య ♦ త్తపమునకును

తే. ఫలము గాంచెను గౌతముఁ ♦ డలరి యప్పు

డే నొసంగితిఁ గొనుమని ♦ యా నెలంత;

నంత సప్తాని యామెతో ♦ నర్హరీతిఁ

గ్రీడ నల్పుచునుండె నాఁగిమణి నిటు. 3౫

1508

చ. మునికిని భార్యగా నొనఁగ ♦ మోములు వెల్వలఁ బోవఁగా నిరా

శను సుర లేగి; రంతఁ గ్రుధ ♦ పావితమునం గని నీవు కామబా

ణనికరవీడితుండవయి ♦ నారిని బొందఁగఁ గోరి యప్పునీ

శునియుటజంబుఁ జేరితివి ♦ చూచితి వాతరుణీలలామమున్. 3౬

1509

ఆ. చెలఁగునగ్నిహోత్రుఁశిఖివోలె నాతన్వీ, చులరుచుండె; నంత ♦ నామె నీవు
మన్మథార్తిఁ గాంచి ♦ మన్మథువు నొంది పా, ధ్వసమునొందునట్లుఁపల్కితపుడు.

క. మునిపతియు నిన్ను నాశ్రమమునఁ గనియెన్ దేవసంఘముఖ్యా! యంతఁ
మనమునఁ దీవ్రకోధం, బును బొంది నితాంత తేజఃమునఁ బొల్పుటచేన్. 3౭౫

సీ. శపియించె నిన్ను నోశక్ర! దశాభాగవిపరీతభావంబు ♦ వెలయునిన్ను

గని; యేల నాదుపత్నిని బెడరించితో భయ మింతయును లేక ♦ పాకవైరి

* హలం నామేహ వైరూపం హల్యం తిత్ప్రభవం భవేత్, యస్మా న్మవిద్యతే హల్యం తే
నాచాశ్శ్రీతి విస్తృత-అనిమా.

యక్కారణంబున ♦ నరులకుఁ జిక్కుదు వీభావమే నీవు ♦ నిచటఁ జూపి
నది, సర్వమునుజాలయందుఁ బ్రవర్తిల్లఁ గలదు సందేహంబు ♦ గలుగ దిందు

తే. రాజదోషంబుచేతనె ♦ ప్రజలు చెడుదు

రింతె కాక యధర్మహా ♦ నిది ధరిత్రి

వృద్ధిఁ బొందును దలచూపి ♦ యిట్టి పాప

మునకు నెవ్వఁడు కర్తయ్యె ♦ జనుఁ డతండు. ౪౧

1512

క. కను సర్థఫలంబును ద,క్కినయర్థము నిన్నుఁ బొందుఁ ♦ గేవలపాపం
బనఁ జను నిది; స్థావరమై, తనరారుపదంబు నీకుఁ ♦ దక్కదు శక్రా!. ౪౨

క. మును నీవే యొనరించిన, ఘనమైన యధర్మయ్యుక్తిఁ ♦ గలిగిన దిట్టి
పని; యేదే నొనరించిన, దనరారును దానిఫలము ♦ తప్పక శక్రా!. ౪3 1514

తే. నీకు శాపం బొసంగితి ♦ నేను నిట్లు

లనుచు గౌతముఁ డప్పుడే ♦ యమరనాథ!

నీకుఁ దెలిపెను; దరువాత ♦ నాకళత్ర

మును గనుంగొని నిందించుచును మునిపతి. ౪3౪

1515

క. తనతపము బల్కి నిట్లని,యెను దుర్లయురాల జనుల ♦ కెలమిని బుట్టం
గను జేయుచారురూపంబునఁ బ్రాయంబునను నీవు ♦ పొల్పుచు మిగులఁ.

క. పురుషుల నాకర్షించుచు, బరమవిలాసమున నాదు♦పాపనగహనాం
తరమున నాశ్రమనన్నిధిఁ, బరఁగితి వట్లాట నీవు ♦ పాపమతివె యై. ౪౪ 1517

క. ఈపని నొనరించితి వో, హోపడఁతీ! చేతనత్వ ♦ మొయ్యనఁ జనఁగా
నేపగిది గదలకుండఁగఁ, జూపట్టనిరీతి నుండు ♦ ట్లోణి శిలగఁ. ౪౪౪ 1518

ఆ. ఒంటరిగ నె యుండు ♦ మోసి నీవు మనోజ్ఞ,రూపవతివి గాక ♦ రూప మిద్ది
యఖిలప్రజలు పొంది ♦ యలరారుదురు గాక, సంశయంబు లేకచాన!యింక.

క. అనుపమరూపము దీనిం, గని విభ్రమ మొందనయ్యెఁ ♦ గాదే యటుగా
వున నిట్టులుండు మనఁగా, విని యాతన్వంగి సాధు♦వృత్తయె గానఁ. ౪౪౪

చ. మునిపతి సాంత్యనోక్తితతి ♦ మోదము నొందఁగఁ జేసి మూర్ఖతఁ
మునివర! యింద్రుఁ డిట్లు నను ♦ బూనిక ధర్మిత చేసెఁగాని నె
వ్వునమునఁ గామ మూని యిది ♦ మంచి దటంచును గాదు కాన నో
యనుపమ తేజ! నీవు కృపనందుట యుక్తముగాదె యంచనఁ. ౪౪ 1521

చ. విని మునినాయకుండు పది♦వేలవిధంబుల నాత్మనెంచి యి
ట్లనియె; మహార్హ తేజఁడు మ♦హారథుఁ డారవివంశమూక్తికం
బనఁగఁ జెలంగి రాముఁడను ♦ నాహ్వయ మొప్పుగ నొక్కరా జిలఁ
జనిఁ గనుఁ గాననంబునకుఁ ♦ జానరొ! యాతఁడు రాఁగలందునూ!. ౪౪౪

తే. బ్రహ్మణ్ప్రియమును జేయ ♦ వనజనయనుఁ

డై మహాబాహువై తగు ♦ నట్టి విష్ణు

వొందు మనుజాకృతిని నెప్పు ♦ డువిడ! నీవు

కనఁగలవొ యమృహాత్ముని ♦ ననుపమాను. ౫౦౪

1523

క. పావనమనీష వగుదువు, నీ వొనరిచి నట్టి పాప ♦ మీయది మాపం

గా వలఁతి యమృహాత్ముడై, యావిబుధార్చితుని బూజ ♦ నలరించి నతీ!. ౫౦

క. ననుఁ జేరఁగ రాఁగలవని, మునిపతియును మరలఁ బలికె ♦ బూజ్యమతివె యై
ననుఁ గూడియుండఁ గల పని,యును బల్కి మునీంద్రుడేగె ♦ నుటజంబునకుఁ.

సీ ఆయహాల్యయు మునీం ♦ ద్రాంగనయాటచేఁ గఠినతపంబును ♦ గానమున

నట్లు వసించియే ♦ యనువున నొనరించె; నీదునంగతిచేత ♦ నెలకొను గురు

పాపయుక్తిని శిలాఃపూపంబుఁ దా నొంది యట్లు సద్యోతమున ♦ నామెయుండె;

నదియొదిగాఁ బ్రజ ♦ లనుపమలావణ్యమున నుల్లసిల్లిరి ♦ మునిపతి గురు

తే. శాప మొనఁగిన తర్వాత ♦ సర్వవార్త

లవని వ్యాపించె నీచేసి ♦ నట్టి యఘము

సంస్కరింపుము సురనాథ! ♦ న్వాంతమందు

దాన శత్రువు గ్రహియించెఁ ♦ బూని యిట్లు. ౫౫౪

1526

క. ఇతరంబగు హేతువ దె,వ్యతిమునఁ గా దిద్ది నిజము ♦ వృత్తారీ! నీ

వు తగ్గ వైష్ణవమఖమును, మతివిభవము పేర్చి జేయు ♦ మహితనియతిచేఁ.

క. పరిశుద్ధమనస్కుడవై, మరలఁ ద్రిదివంబుఁ జేరి ♦ మహితవిభూతిం

బరఁగంగ లావు చెననం,గరమున నీవుత్రకుండు ♦ గనఁడు మరణముఁ. ౫౬

చ. మనుమని గొంచు నార్యకుండు ♦ మాట్పఱచెఁగ జలరాశిలోన నా

విని సురనాయకుం డవుడు ♦ విష్ణుని బ్రీతిలఁ జేయు సధ్వరం

బును విధి నాచరించి సురఃపుంగవధామము నొంది పూర్వరీ

తిని దివిజావళిఁ మనిచెఁ ♦ దేజము వెల్లుచునుండ నేవునఁ. ౫౮౪

1529

ఆ. ఇద్ది యింద్రజిత్తు ♦ నేవుఁ దెల్పెడుగాథ

చక్కఁ దెల్పినాఁడ ♦ త్వాపతీంద్ర!

కారణమున దీనఁ ♦ గ్రతుభుగ్విభుం డని

నోడఁ జేయఁ బడియె ♦ చూడు రామ!. ౫౯

1530

క. బిరులను బల్కఁగ నేటికి, సురపతిగతి యిట్టులయ్యెఁ ♦ జము నా విని య

చ్చెరు విది యని రాఘవు లి,రువ్వు పల్కిరి; దనుజవానఁకులు మునిపల్కుఁ.

సీ. విని యద్యుతం బిది ♦ యని రంత సవ్యభీషణుండు శ్రీరాముపాఃర్వముననుండి

యిట్లుని పల్కె; భూమిశ! యాశ్చర్యము గల్గింపఁ జాలిన ♦ గాథ యతివు

రాతన మిది యిట్లు ♦ చేతస్సునం గడుఁ బొడలునట్లుగ నయ్యె ♦ బుధవినుతుండు

మునియగస్త్రుండు చక్క ♦ వినిపించె నే నిది కనులారఁ జూచితి ♦ వినితి నిష్ఠ

తే. రామ ! యీరీతి నాయన్న ♦ రావణుండు

లోకకంటకుండగుఁ బుట్టె ♦ వీరమెఱయ

నతనికొడు కట్టెడయ్యె దే♦వాధిపతిని

గెలిచె నన ¹మానిషతీయును ♦ బలుక మానె. ౬౩౪

1582

ముప్పదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౩౧ - చ సర్గము.

—ఇతి రావణుండు కా ర్తవీర్యుని జయింప మాహిష్టతీనగరంబున కరుగుట. ఇతి—

చ. గురుతరతేజుడై షీతిపశుంజనుడై తగు రాఘవేంద్రుఁ డ

బ్బురపడి యాయగ స్త్యమునిభూపతికిం బ్రణమిల్లి యిట్లునున్

మరల; మహాత్మ! క్రూరుడయి ♦ మానుషభక్షవర్షుడై నిరం

తరపరహింసకుండు నయి ♦ భాత్రిఁ జెలంగిన రావణుం డొగ్గె. ౧౪ 1583

చ. ధరణిఁ జరింప నత్తఱిని ♦ భాత్రిసురోత్తమ! లోకజాలముల్

విరహితకూరసంఘములు ♦ విచ్యుతధర్మములై యడంగెనో

²ధరాఁపుడేని త్పత్తియవత్త సకుడేని సేబాసు రాసణా

సురు నని దాఁకి నిల్పిఁ గలకరూరుండు కల్లఁ డొకో వచింపుచూ. ౩౪ 1584

ఆ. అట్లు లేకయున్న ♦ హతవీర్యులై రాజులెల్ల నడఁగినారొ ♦ యెంతో మించు

నట్టి యుక్త్రువితతు ♦ లారాజుఁ ను విడి, యరిగె నొక్క యెచటికై న మాని!.

క. ఏటికి ధరణీశులు త, ధ్ధాటికి నిల్వంగలేక ♦ తారవజయమే

మాటికి మాటికి బొందిరి, తేటగ నెఱింగింపు మానితిలకా! యనినన్. ౪

చ. విని రఘువర్యువాక్యమును ♦ విప్రమునీంద్రుండు నుస్థితంబు మో

మునఁ దొలకాడ బ్రహ్మ మును ♦ భూతవిభుం గని పల్కినట్టు లి

ట్టనియెను; రాజనత్తమ! మహాత్మ! ధరేంద్రుల నిట్లు లేచుచున్

దనుజవిభుండు రావణుండు ♦ తాఁ జరియించె ధరాతలంబునన్. ౬ 1587

క. తిరుగుచు నివ్వధి నొకతఱి, సురిపురతుల్య ప్రభావశోభిత యగుచున్

బరఁగెడు మాహిష్టతీయను, పురిఁ జేరెన్ దానిచుట్టుపొలుపుమెఱయఁగన్.

క. హుతపహుడే ప్రాకారా, పృతిగా నలరారు నెపుడహీనరుచులతో;

షీతిపతి ప్రతాపగరిచున్, హుతభుక్తుల్యుండు గాఁగ ♦ నొప్పుచునుండున్.

సీ. ³ఆపురంబున నాయఃకానలకుండంబునందు నెప్పుడును విహార మొప్పుఁ

గాఁ జేయువర్జనఃఖ్యాతాగ్ని యలగారు; నతఁడు హైహయలవంశభారణము

1 ఇత్యక్త్యా విరచా మానా వగ స్త్యః కుంభసంభవః-అనిచూ. 2 రాజా వా రాజమాతోర్ని వా కిం తదా నాత్ర కశ్చన-అనిచూ. రాజా వా రాజమాతోర్ని వా ఆత్మత్రియోపి ప్రధుర్వా కశ్చన నాసీత్-అనివ్యాఖ్య. 3 అర్జునో నామ యత్రాగ్ని శ్వరకుండేశ్వర్య స్పదా-అనిచూ.

బలశాలియు నగుచు † భాసిల్లు నేదివసంబున దానవఃస్వామి యుద్ధ
కాంక్షతోఁ బురి సరికట్టఁగాఁ బోయెనో యాదినసంబునఁయందె రాజు
తే. సర్వదామలజలకేళి † నారిమణులఁ

గూడి చేయంగ సరిగె నెఁక్కినుకుతూహ

లమున; రావణుఁ డంతట † నమరుయద్ధ

కాంక్షతో రాజు లేఁడు నిఁక్రముగ ననుచు. ౯౪

1540

క. విని యాతనిమంత్రులనుం, గని యిట్లని ప్రశ్నచేసె † త్కాపతియగు న
ర్జునుఁ డెచ్చట నున్నాఁ డా,తనికిఁ వేగముగఁ జెప్పఁ † దగు నానుషులక.

చ. దనుజవిభుండ రావణుఁడ † త్వద్ధరణీశునితోడ సంగరం

బును గడుఁ జేయుకాంక్ష బలముల్ గొలువంగను వచ్చినాఁడ నా

మనమునఁ గల్గుకోరికను † త్కాపతి కున్నది యున్నయట్లె మీ

రనుమతిఁ జెప్పఁ డన్న విహితాత్ములు పండితు లైన వా రొగి. ౧౨ 1542

చ. సురరిపునాథ! యిత్తఱిని † త్తోణివిభుండగునర్జునుండు పూ

ర్వరమున లేఁడు; నాఁగ నిటు † పౌరులవాక్యము నాలకించి భూ

వరుఁడు స్థలాంతరమ్మనకుఁ † బాతె నటం చెద నిశ్చయించి య

పూరమును బాసి యాతుహినఃభూధ్రసమానము వింధ్యశైలముక. ౧3౪

నీ. కాంచె నయ్యది మహాఘనమట్లు వ్యాపించి భూమి బ్రద్దలుచేసి † పోల వెలికి
వెడలినచ్చినయట్లు † విలసిల్లి యంబరంబును దాఁకుచున్నట్టి † పోల్కి పెరిగి
యుండఁగా నారావఃణుండు కన్గొనియె; నయ్యదివరంబు సహస్రశిఖర
సంయుతంబయి హరిఃసంభ్రాంతకందరం బగుచుఁ బైనుండి యహార్యగతిని

తే. గ్రిందఁ బడు శీతలాంభస్సులం దగంగ, నట్టహాసం బానరైపు † నట్టు లొప్పు
నమరదానవగంధర్వ † లచ్చరలును, గిన్నరులు స్వేచ్ఛమీఱంగఁ † గేళి నల్ప.

క. సురపురమో యన నొప్పుచు, నరుదగు నత్యుచ్చాయమున † నలరాదుచు ని
ర్భరరీతిఁ బాటునదులక, బరఁగెడు స్పాటికజలంబు † భాసిల్లంగక. ౧౭ 1545

క. చలియించునాలుకల నుజ్జ్వలరీతిఁ జెలంగు భోగఃవారంబులతో
నలరారు ననంతఁడు నా, విలసిల్లుచు నగ్గిరియును † వేడుక నించెక. ౧౭౪

తే. అంబరమ్మును దాఁకంగ † నట్టె పెరిగి

దరులపిండులు వెలయంగ † గిరివరేణ్య

మచట హిమగిరితుల్యమై † యక్షివితతిఁ

జల్లఁగాఁ జేయఁ జూచుచు † చుల్ల మలర. ౧౮

1547

క. దానికిఁ జెంగట నర్హద, నా నలరుచుఁ బల్కిమాల్చిఁనాధునిఁ గలయం
దా నరుగునేటిఁ గనియెక, దానవనాథుండు మది ముదంబునఁ బొదలక.

స్పాటికప్రతిమం జలమ్-అనిమా.

క. చలదుత్పలదళముల నిర్మలజలముల, మహిషతతి¹ చక్రమరమ్మగములు భీ
తిల జేయుసింహాసముదయములుపులులునుహస్తీపూగములు ఋక్షములుకా.

తే. దప్పిగొని యెండవేడికిఁ దాళలేక
యల్లె మడుగులలోఁ బడి యటునిటు పార
లాడ జలములు వెలికేగఁ జూడఁబడుచు
నుగుగుగములఁ గోపించిన కరణి బాలిచి. ౨౦

1550

తే. చక్రవాకకారండహంసముల మఱియు
వారికుక్కుటముల మత్తసారసముల
నెల్లెడల నావృతంబయి యెసఁగుదాని
వికచతరుకృతశేఖరవితతిఁ దాల్చి. ౨౧

1551

సీ. చక్రవాకద్వయస్తనములఁ జెలువొంది పులినసుశ్రోణియై ధోలుపు గాంచి
హంసాళిమేఖలయై తనరారుచు నుమరేణులిప్తాంగ మమర నెసఁగి
యనుపమఫేనమయూంతుక మొప్పార నలిలావగాహనంసృర్మ మొప్పు
నుత్పలరుచిరేక్షణోజ్జ్వలవక్త్రయై యలరారునర్కచాఖ్యను సరిల్ల

తే. లామఁ గన్గొని చారువిలాస మొప్పు
బుప్పకము డిగ్గి మదికెక్కు పూవుఁబోడి
జేరువిధమునఁ జెంతకుఁ జేరి దాని
భూరినుసుశోభితంబగు పులినమందు. ౨౪౫

1552

చ. దనుజవిభుం చమాత్యులును దానును జల్లఁగఁ గూరుచుండి హ్ర
దిన యిది గంగయే యనుచు దివ్యతరంబుగ సంస్కరించి దా
ని నెలమిఁ గాంచినందులకు నిత్యముదంబును బొందె; నంత మో
మునను బ్రహ్మమొప్పు ననుమోదము నొందెడుమంత్రిముఖులకా. ౨౬౫

క. మారీచాహ్వయు శుకునికా, సారణు గని యిట్లు పలికెఁ జంచద్రశ్మి
స్ఫారమునఁ గాంచనంబుగ, ధారణితల మెల్లఁ జేసి తా ననదృశుడై.

శ్రీ. తీక్ష్ణతావకరుండయి తిగ్మరశ్మి
యంబరంబున నడిమిదానంశ మొందె;
నేను నిటఁ గూరుచుండుట దా నెఱింగి
చంద్రువలె జల్లనై నాఁడు సవిపులార! ౨౮౫

1555

క. వినుఁ డీనర్మదఁ గలజీవనముల శీతలము పుష్పవారసుగంధం
బును గల్గి శ్రమము వాపుచు, ననిలుఁడు నాభీతిచేత సల్లనవీచుకా. ౨౯౫

1 మహిషై శృపవై స్పింహైః-అనిమా. 2 మా మాసీకం విదిత్యేనా చంద్రాయతి దివా
కరణి-అనిమా.

- క. ఈనర్మద తటినీమణి, జానగు ప్రీత్యతిశయంబు ♦ సమకూర్చుచు నం
 లీనర్పుషపత్రివీచుల, చే నాత్మభయంబుగన్న ♦ స్త్రీవలె నలరెన్. 30౪ 1556
- *చ. అనిమొన నింద్రతుల్యనకలావనినాథుల శస్త్రసంతతిన్
 దనువులు నవ్రణంబులయి ♦ తాపము నొందఁగ దివ్యచారుచం
 దనరసయుక్తి భంగిఁ గడునల్లను దోఁగితి రట్టు లాట మీ
 రనుషమనర్హదాజలములందు సుఖంబుగ ప్నాన మాడుడీ. 30౫ 1557
- క. శర్మద నిరతమ్మగునీ, నర్మద పారంబులేని ♦ నానావిధ దు
 మ్మర్మధ్వంసినీ గావున, నిర్మలమతి ప్నాన మిందు ♦ నిశ్చలభక్తి. 30౬ 1558
- క. ఓనరింపుఁడు గురుతరప్రద్యనికరములు మోములందుఁ ♦ దనరఁగ మదముం
 గని యొప్పునాగములు గం, గను గాంచినయంత దిగెడుకరణిని మీరున్ 30౭ 1559
- ఆ. దీనఁ గ్రుంకులిడుచుఁ ♦ దీప్తపాపంబులఁ, బావుకొనుఁడు; నేను ♦ భవ్యపులిన
 మందు నిచ్చట శరదించునమంబుగ, నలరుతావునందు ♦ నర్హరీతి. 30౮ 1560
- క. సురుచిరపుష్పాత్మరములఁ, బరమేశుఁ గపర్ది నకలభావవిదుని శం
 కరుఁ బూజించెద మెల్లఁగ; వరభక్తి నటన్న దనుజనల్లభుపలుకుల్. 30౯ 1561
- తే. వినినయప్పుడె సారణుండును శుకుండు
 వాహినీనాయకుండును ♦ వరుసమీఱ
 నామహాదరధూమాక్షు ♦ లభికభక్తి
 సర్వదానది ముగ్ధిని ♦ శర్మద యని. 310 1562
- చ. దనుజగజేంద్రసంక్షుభితదారుణరూపము గల్లు నాలన
 ధ్వననది వామనాంజనముఖంబులు దిగ్గజముల్ సురాపగం
 గని యవలీలఁ జొచ్చునటు ♦ గాఢరయంబున ముగ్ధి; రంతటన్
 దనుజులు నందుఁ గ్రుంకి బలదర్పము బుల్లసిలంగ నయ్యెడన్. 311 1563
- ఆ. వెడలి వచ్చి దనుజవిభుని బూజకును గా, నలసినట్టి పుష్పములను దెచ్చి;
 రంత హృద్యమగుచు ♦ నతినిర్మలమ్మగు, నభ్రకాంతి నలరునట్టిచోట. 312
- క. వరసుమములు ఊణముననే, ధరాధరమురీతి నిల్పుఁ ♦ నగియెను బుష్ప
 త్కరమయగిరి యిది యనఁ గ, న్నరు లివ్వీధిఁబుష్పములనుఁ బ్రోగుగ నెఱపన్.
- చ. అమరవిరోధినాయకుఁ డహార్యబలోద్ధతుఁ డంత నర్మదా
 ఖ్యమహితసన్నదీమణిని ♦ గాఢతరంబగు ప్రీతిఁ గ్రుంకె నా
 యమరతరంగిణిం జెలఁగు ♦ నగ్గజరాజము నట్టు; లంత ని
 క్కమయిన భక్తి లేచి విధిగా జపియింపఁగ నొప్పుచుంత్తమున్. 31౪ 1564
- తే. వరుస జపియించి దరిజేర ♦ వచ్చి నిల్చి
 యార్ద్రవస్త్రంబు విడిచి ధౌతామలాంబ

రమును ధరియించియున్న యాఁరాక్షసవతిఁ
గాంచి దోసిలు లొగ్గి రాఁక్షసులు నిల్చి. ౪౧

1567

క. కొలిచిరి తగ్గతమానన,ములఁ దనువును దాల్చినట్టి ధూధరములు నా
లలిఁ బాడుచు నాడుచు దోర్బుములు గనఁబడఁగ నిల్వఁబడి రత్తఱినిఁ.

ఉ. ద్రావననాయకుం డవుడు ధర్మకశాత్రవలింగవర్యమున్
మానస మోద ముప్పుతిల ధూటికి మాటికి నన్నుతించుచున్
దాను సుగంధపుష్పముదాయములన్ బలిఘోషదీపనం
తానములన్ సువాద్యనినదంబుల నెంతయుఁ బూజచేయుచున్. ౪౩౪ 1569

తే. వలసినపుడు ఘృతక్షీరములఁ బెరుఁగున
సిద్ధజలములఁ దగ నభిషేక మొప్పుఁ
జేసి కాశేయము లిడి సంసిద్ధనామ
శతకమున సంస్తుతించి విశాలభక్తి. ౪౩౫

1570

సీ. పూజించె నప్పు డాఁభూతేశలింగంబు బహురత్నభూషణభవ్యమగుచు
నలరాఁచె; నాలింగ ధనుషమస్త్రీతిచేఁ బూజించి కార్యంబుఁ ధూను భక్తు
నకుఁగార్యసిద్ధిఁ దప్పకయిచ్చుచుండును; విధిగఁబూజంపకఁ నేవోచ్చుఁ బూన్కిఁ
బూజంపఁగా మృత్యువును దెచ్చి పెట్టును దుర్మతియై యెఘ్ఘతోఁచినట్లు

తే. రావణుండు పూజచేయునో ధూవనమతు
లగు మహర్షులు దేవత ధూక్షణంబ
యతనిమృతిఁ గోరుదురు రావణాసురుండు
మత్తుడై విధి నెడఁబాసి యత్తఱి నట. ౪౩౪

1571

క. తనకుం దోచినయట్టులు, ఘనమూర్తిని బూజచేసెఁగ్గి ధదలు నెచటి కా
దనుజుండు వెంటనె వరకాం,చనలింగము భక్తిఁ గొనుచుఁ ధను నటుగానన్.

ఆ. కనుకనడుమను శ్రీపార్వతీశులింగ
మొప్పునట్లుగ స్థాపించి యప్పు డమల
చందనంబునఁ బరిమళసాంద్రకుసుమ
ముల నమర్పించె నట్లు నిస్తులనుభక్తి. ౪౩౫

1573

ఉ. అంతట సజ్జనార్తిహరు ధనయ్యభవున్ హరు శంకరున్ సురా
క్రాంతపదాబ్జు బద్ధరిపుఁఖండకృతాభరణాభిరాము దు
ద్ధాంతనురాగిగర్వహరు ధరమ్యగిరీంద్రనివాసు సర్వలో
కాంతకుఁ బూజచేసి తనహస్తములం దమిఁ బాఁపి మ్రొక్కిడెన్. ౪౩౬

ముప్పదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

3౨ - వ సర్గము.

~*~*~ కాత్తవీర్యుడు వాణుని జయించి పురింబునకుం గొనిపోవట. ~*~*~

- చ. సురరిపునాథుఁ డెచ్చటను ♦ శుభగ్రురీచివిభూషణుఁ మహే
శ్వరుఁ గొనియాడుచుఁ మిగులు ♦ భక్తిని బూజలఁ దన్నుచుఁ దమిఁ
హర! హర! పార్వతీరమణ! ♦ యంచు స్మరించుచుండె, నంత నా
ధరణికి దూరమందుఁ బ్రభుతల్లజుఁడై జయశాలివర్సఁడై. ౧౫ 1575
- సీ. మాహివృత్తిపురఁచుండనవానియై యర్జునుం డనఁబడు ♦ నాహ్వయమునఁ
దనరుచుండెడి రాజుతరుణీమణులఁ గూడి నర్హదాజలముల ♦ నలినవిలసి
తంబులఁ గేళినితాంతమోదంబునఁ జేయుచుఁ జుట్టును ♦ స్త్రీలు నడుమఁ
దానును నిలిచి నిస్తంద్రవిహారంబు నలుపఁగ రేణుకాశమితినడుమ
- తే. నలరుకుంజరపతియట్లు ♦ వెలయుచుండి
తనదు వేయికరంబుల ♦ తత్త్వబలము
నెఱుంగఁగాఁ గోరి యడ్డంబు ♦ చఱచి దాని
నడ్డగించెను నర్హద ♦ యతీరియంబు. ౧౬ 1576
- తే. కాత్తవీర్యునిదోస్సమాత్రాంత యగుచుఁ
బడమరకు నేగఁ జాలక ♦ పావనజల
మప్పు డొడ్డల ముంచుచుఁ ♦ జప్పుడులను
గలుగఁజేయుచుఁ దూర్పుగాఁ ♦ గలఁగి పాతె. ౧౭ 1577
- చ. చెలఁగెడుమీననక్రములఁచేతను దర్బలచే నుమాళిచే
వెలయుచు నానదీనలిలఁవేగము వృష్టినిగుచ్చుకాలను
ట్లలరె; నదీరయంబదియు ♦ నర్జునుఁ డేవున వెన్కకంపి న
ట్టులు దనుజేంద్రపూజకుఁ గడుంగడుఁ గూర్చిసపుష్పసంతతిఁ. ౧౮ 157౮
- ఆ. ఒక్కసారి ముంచె; ♦ నుద్ధతుఁడగు రావణాసురుండు పూజయర్థమాత్ర
మాటయును దలంప ♦ కానియమంబును, వదలి యిద్ది యేల? ♦ వచ్చె నిటకు.
- క. అని కాంతయైన నర్హదఁ, గనియెం బ్రతికూలయగుచుఁ ♦ గన్నడుప్రియనుం
గనినట్లు; పిదపఁ బచ్చిను,మును గనఁగఁ జలధిపూరముగఁ గన్నడుచుఁ. ౧౯
- క. వరుసఁ వృద్ధిం గాంతుచుఁ, దరంగిణీవేగ ముద్ది ♦ తాఁ దూర్పునకుఁ
బరుగిడుచుండఁగఁ గనె; నా, తరుణంబున దెసలకుం బ్రతత్తులు పరువఁ.
- ఆ. ఒగి స్వభావమైన ♦ యుపరమమును బొంది, నిర్వికారయైన ♦ నెలఁత పోల్కి
నలరు నదిని గాంచె ♦ నారావణుం; డంత, శుకుని సారణునిని ♦ బ్రకటదృష్టి.
- క. *కని డక్షకరాంగుళిచే,తను శబ్దము కలుగునట్లు ♦ తాఁ బిల్చి రయం
బున నిట్లు తూర్పుదెసకుం, జనుకారణ మేమొ తెలియఁజను ననునూహల్.

క. కనఁబడఁగ నాజ్ఞఁ జేసెను; దనుజులు సోదరులు వారు ♦ దర్పసమగ్రుల్
ఘనపథమునఁ జరియింపఁగను జాలినపాగు మిగుల ♦ గర్వగ్రంథుల్. ౧౧౫

క. పరుగెత్తిరి పడమర దెనఁ, బరికింపఁగ యోజనార్ధప్రయంతము ని
ర్భర తేజంబునఁ జని యటఁ, దగుణీసంయుతుని గేళి ♦ దనరెడువానిక. ౧౨

క. నరపతివద్యుని విభుఁ గాంచిరి; నాలమహీరుహంబు ♦ చెన్నునఁ దగి యా
ధరణీపతిపాథస్ఫులఁ, బరికీర్ణ శిరోజుఁ డగుచు ♦ భామాయుతుడై. ౧౩౪

సీ. మదనునాకారంబు ♦ మాడ్కి దేహంబొప్పుఁగా మదరక్తాంత ♦ క్రమనయనుఁ
డగుచుఁ దరంగిణి ♦ నాయతబాహుసహస్రంబునం బూని ♦ యడ్డగించి
యరిమర్దనత్వంబు ♦ నగపడఁ బాదసహస్రంబునకా ట్లోణి ♦ నావరించు
శైలంబుపోలికఁ ♦ జానలు నూత్నయావనముల రాజులు ♦ వారు వేయి

తే. మంది తనచుట్టునుండంగ ♦ మదనమగ్ర
మగుక రేణుసహస్రంబు ♦ తగఁ జెలంగు
హస్తినాయకుఁ బోలి చెల్వమరుచుండ
వారివిహరణలోలుడై ♦ వజ్రులుచుండ. ౧౩౬

1587

క. మనమున కత్యాశ్చర్యంబును గల్గఁగఁజేయు నతని ♦ బాడఁగని దనుజేం
ద్రునిచారులు శుకనారణు, లనూనగతిమిఱి వచ్చి ♦ యావృత్తంబుక. ౧౩౮

క. తెలుపఁగఁ బూనిరి విభునకుఁ; గలఁ డొక్కఁడు భూరిసాలకాయుండు నదీ
జలములఁ బోనీయక తా, నిలిపెను దోళ్ళక్కి గేళి ♦ నెలఁతలఁ దేల్చుక. ౧౪౦

తే. అతనిబాహుసహస్ర రుద్ధాంబువగుచు
నదియుఁ గడలియుద్ధారసం తతినమాన
భూరిఘనంబులకా దాను ♦ బుట్టునట్లు
చేయుచున్నది దానవశేఖర! యని. ౧౪౧

1590

క. పలికెడుశుకసారణులక, బలాశనేశుండు గారఁపమ్మనఁ గని భూ
పలలాముఁ డర్జునుండై, తలఁపఁగ నీతం డటంచుఁ ♦ దలపోసి మదిక. ౧౪౪

అ. శివునియర్చనంబు ♦ చేయుట చాలించి, యుద్ధలాలనుడయి ♦ యరుజపమున
నరుగు నతని కెదుట ♦ నతిచండవాయువు, విసరె ధూళిగ్రవృత్తవెన నజుచు.

క. జలదంబులు రక్తాంభ;స్ఫులతోడం గూడి యట్లు ♦ సురవైరిని భీ
తిలఁజేయ నారై నొక్కట; బలాశనేంద్రుండు యుద్ధఁవాంఛ మిగులఁగక.

తే. తనకుఁ బ్రియమంత్రులగుచుహోదనుఁడు శుకుండు
సారణుండు మహాపార్శ్వసంజ్ఞఁ డట్లై
ధూమ్రసయనుండు వెంట రాఁ ♦ దోయపూరి
మెచటఁ బుట్టెనొ యచ్చటి ♦ కేగెఁ గడఁక. ౨౨౪

1594

క. త్వరగనే బలవంతుండగు, సురవైరివిభుండు పోయి ♦ శుంభద్భిదముక

జీవమును గాంచెను. శక్తిగ మంజసమురీతి ♦ నాం దమ్యులులక. ౨౨౫

- క. తనరారుచుండ నయ్యెడ, వనితాసంయుతు గరేణుఁవారయుతంబౌ
ఘనగజమనఁగఱువానిని, మనుజేంద్రుని గార్తవీర్యఁ మహితమిలానుక. ౨౮
- చ. కనుఁగొని రాక్షసప్రభువు ఁ గాఢరుదుగ్రతరాక్షిజాలుఁడై
తనబలగర్విదర్పముల ఁ దన్యుచుహీపతి యెట్టివాఁడొక
న్గొనకయె రాజమండ్రులను ఁ గూర్చి వచించె గభీరవాక్కులక;
చనుఁ డిదె మండ్రులార! నృపఁస త్తమునిం గని చెప్పుఁ డివ్వీధిక. ౨౯ 1557
- చ నమరముఁ గోరి రావణుఁడు ఁ చయ్యన వచ్చె నటంచు, నన్న నా
యమరవిరోధివాక్కు విని ఁ యుద్ధను మండ్రులు సంగరార్హ బౌ
ణములను దాల్చి యోదనుజఁనాయక! రావణ! మేలు మేలు యు
ద్ధమునకు నర్హకాలము నితాంతము లెక్కిడి వచ్చినావు సూ!. ౩౦ 1558
- సీ. ఎవ్వఁడు మత్తు స్త్రీఁపుతు యుద్ధమునకు రమ్మని పిల్చునో యట్టిఁయధము నుర్వి
సత్పురుషులు గాంచి ఁ సతతంబు భూణహత్యను జేసినట్లుగాఁదలఁచుచుండ్రు
వనితాయుతుండయి ఁ వారి కేళిం దేలువాని నర్జును నెట్లు ఁ బవరమునకుఁ
బిలిచెద వీవు మఁత్తిలి యాఁడునేనుల నడుచురాజులహస్తినాథుఁ బెద్ద
- ఆ. పులి రణంబు చేయఁ ఁ బిలిచెడురీతిగా; నోదశాస్య! సైఁసఁ నొప్పు నిపుడు
రాత్రి యెట్లా గడవు ఁ రణసముల్లాసంబు, గలుగునేని రేవుఁత్రాపతీంద్రు
- క. అనిచేయం బిల్వము; నె, మృతమున యుద్ధాతురంబు ఁ మైకొను నేనిక
దనుజేంద్ర! మమ్ముఁ జంపియె, చనఁగల వాయుద్ధనాఖ్యుఁసన్నిధి కనినక.
- క. దనుజేంద్రునిమండ్రులు చ,య్యన నర్జునుమంత్రివరుల ఁ నయ్యదనున మా
ర్కొని కొండఁగొట్టిరి నె,కొనునాఁకలిఁబూన్కిఁదిరిఁకొంకఁబెలుచక.
- *తే. హలహలాశబ్ద ముదయించె ఁ సంతలోనఁ
దత్తటంబున నర్జునఁధరణివిభుని
యనుచరులు రావణునిమండ్రులను గడిమిని
దాఁకి రంతటఁ దుములయుద్ధంబు చెల్లె. 3౪౪ 1562
- క. శరతోమరత్రిశూలో,త్కరముల శూలముల వజ్రఁకాండంబులఁ గ
ర్బురపతిమండ్రులఁ జెందుచు, ద్వీరపడి పై దుమికే రయ్యఁవసరమునందుక.
- క. మనుజేంద్రయోధ వేగం, బనూనరీతిం జెలంగె ఁ సతిభయదండై
కన నక్రమీనమకరం, బనుషమమునునై న యభిఁయాఘోషము నాక. 3౬౪
- ఆ. అనురవన్యమండ్రులగు ప్రహస్తుఁడు శుక
సారణు లొగి రాజఁసైన్యములను
దేజములను గాల్చి ఁ దీపించి; రీవిధి
ననురవతి యమాత్యు ఁ లార్భటించి. 3౭౪ 1605

- క. బలములందునుముటువిక్రమములఁబొల్పుట ద్వాపరమందుఁ బాలుచుభటులొగిన్
నలిలక్రీడాతురుడౌ, నిలేకునకుఁ దెల్పి, రంత * నీ రణవార్తల్. 3౯ 1606
- క. విని భయపడకుండు మీరని, వనితలకుం జెప్పి తటిని*వారి వెడలి గం
గను గ్రుంకి వెడలునంజన, మను హస్తవిధంబు తోఁప * నానమయమునన్.
- చ. కనఁగ భయంకరంబయిన * క్రౌర్యముతోఁ గనులెంతో యెఱ్ఱనై
తనరఁగ నష్టనానలుండు * దారుణలోకలయాగ్నిరీతి నొ
య్యిన భయదార్పులన్ వెలసె; * నప్పుడే హేమమయాంగదుండు న
జ్జననుతుఁ డర్జునుండు గదఁ * జండకరంబునఁ బట్టి యేడ్చెటన్. ౪౦౫ 1608
- క. పరుగిడె దనుజులఁ జెండఁగ, నరుణాంశుం డంధకార * మడఁపఁ గవియు న
ట్లురవడిఁ; * గరవిత్తేచమె, కరణంబుగ నలరు తీవ్ర * గద మెఱియంగన్. ౪౧౫
- క. గారుడవేగం బొప్పుఁగ, నారవనుతి భీకరముగ * నఖిలదిశలనుం
బారావారరవంబన, జోరన వ్యాపింప దుమికె * బొంగుచు నంతన్. ౪3
- క. నరపతి చనుమాగ్ధంబును, నరికట్టి సరోజమిత్రు*నధ్వము వింధ్యా
ఖ్య రహిం బొల్పుడు గిరివలెఁ, గరమున ముసలంబు గ్రాలఁ * గా భీకరుడై.
- క. అనిమొన నకంపుఁడై యొప్పిన యాభటనాయకుండు * వృథుతరబలుఁ డం
చు నుతులఁ గన్నప్రహస్తుండు, మనుజేంద్రునియెదుటనిల్చి*మండుచునలుకన్.
- నీ. మదమున నిక్కురు * మార్తురు బెడరంగ నొప్పుప్రహస్తుఁ డ*త్తుగ్రుండగుచు
లోహనిబద్ధమై * యూహింపఁగాఁ గాలచండాకృతిని బొల్చి * బెండుపడని
శక్తిని దగిన ముఁసలమును ద్రిప్పుచు గార్తవీర్యునినువ*తంబుఁ జక్క
గుఱితింది వై చెను * గ్రోధ ముట్టిపడంగ; నంతఁబోవక యార్చె*నతిభయంక
తే. రముగ మేఘంబుకరణి న*య్యమలసాధ
నాగ్రమందు నశోకపు*స్పాళి యట్లు
లగ్ని యుదయించె సురరిపుఁ * డద్ది వినరు
తఱిచి వైరిని దహియింపఁ * దలఁచె ననఁగ. ౪౬ 1613
- ఉ. అత్తఱి గార్తవీర్యమను*జాధిపుఁ డాముసలంబు రాఁగ న
త్తుత్తమబుద్ధి నై పుణము * నొప్పుగఁ గన్నప దానిఁ జెండఁ జే
న త్తిన భీతికృద్గద న*హార్యసరాక్రమశాలి గాన; ని
ట్లత్తఱి దానిఁ బోనడఁచి * హైహయవీరుండు సత్వరంబుగన్. ౪౭౫ 1614
- క. పెనుగద గిరిగిరె ద్రిప్పుచు, దనవేయికరంబులందుఁ * దగున ట్లది యొ
క్కనిమేఘమునం దిరుగఁగ, దనుజేంద్రునిపైకి దుమికె * దారుణభంగిన్. ౪౮
- చ. చని జనమొప్పు నాగదను * శత్రువు నొంపఁగ వజ్రవజ్ర తా
డనమున శబ్దమొప్పుఁగ వ*డింకుచుఁ గూలునుహేధరంబు నా

దనుజవహూధినీపతియుఁ ♦ వద్దదతాఁకున నేలఁ ద్రెన్లై; నా

తనిగతిఁ గాంచి భీతిఁ బ్రవిఁదారణరంగము వీడి యత్తఱి. ౪౯౫ 1616

క. మారీచుండును శుకుండును, సారణుడు మహోదరుండు ♦ చంచల్లలగం
భీరుండు ధూమ్రాక్షుండును, దూరమునకుఁ బోయి రేమిఁతోఁచక యంతఁ.

చ. తనసచివుల్ తొలంగుటయు ♦ ధాత్రిఁ బ్రహస్తుండు ద్రెల్లి యుంటయుం
గనుఁగొని రావణుండు నృపఁకాంతుని నర్జును దాఁకె నుత్తఱి;
గనఁదగియుండె నయ్యని యఖండఃసహస్రకరుండు విక్రమిం
చినతఱిఁ జేతు లిర్వదియుఁ ♦ జెల్వమరంపగువాఁడు మార్కొనఁ. ౫౧౫ 1618

ఆ. అతిభయంకరముగ ♦ నపుడని చూపట్టె; గగురుపాటు చాలఁ ♦ గల్లునట్లు;
కలఁగి సాగరములు ♦ క్రన్నన మార్కొన్న, కరణీ నట్టె లేచి ♦ త్కాధరములు.

సీ. అని చేయఁ బూనిన ♦ యనువునఁ, దేజంబు గ్రాలునాదిత్యుల ♦ లీల, లోక
ములఁ గాల్చునగ్నులఁవలె, మనమెత్తినగజములునొకయాఁడుఁగజమునొకకుఁ
బోరాడురీతిని ♦ బొంగి మార్కొనెడువృషభములరీతి నిఁసవ్వనము లొప్పు
మార్కొను మొగుళులఁమాడ్కి, బలోత్కటపంచాస్యములుపోకుఁధంగిఁగోప

తే. మడఁరదార్కొన్న యూర్ధ్వయములచేవనర్జునుండును రావణుండాత్మగదల
సాయముననొండొరులమించుఁసంతసముననొకరినొక్కరునొంచినఁత్యగ్రభంగి.

చ. శతమఖువజ్రఘాతముల ♦ సాంద్రభయంకరరీతులఁ మహా
క్షీతిధరముల్ సహించుగతిఁ ♦ జిత్రగదాప్రహతుల్ సహించి రా
క్షీతిపతి రావణాసురులు; ♦ జిహ్వపవిధ్వసులం బ్రతిశ్రుతుల్
జతనము మీఱఁ గల్లుగతి ♦ శాతగదాద్యయఘట్టనంబులఁ. ౫౨౫ 1621

క. కలిగెఁ బ్రతిశ్రుతు లెల్లడ, నిలేశుగద యట్టె దానఁవేంద్రునివత్తు
స్థలమునఁ బడి మిడుఁగురులం, గలిగించుచుమెఱపుఁదీగఁగమినభమువలెఁ.

క. కనకచ్ఛాయను గూర్చెను; దనుజేంద్రునిగదయు నట్టె ♦ ధరణీశునిఱొ
మ్మును దాఁకి భూరివర్వత, మునఁబడు నుల్మవలె నయ్యె ♦ బోరున నంతఁ.

తే. అర్జునుండును భేదంబు ♦ నందఁడయ్యె
దానవేంద్రుండు నాత్మభేదమును బొందఁ
డయ్యె, నవ్వారిసమరంబు ♦ నబ్బలి సుర
నాయకుల యుద్ధయట్టు దఁవరె సమముగ. ౬౦ 1624

క. శృంగంబులచే వృషములు, పొంగుచు, వంతములచేత ♦ భూరిగజము లు
త్తుంగశ్రోధంబునఁ దాఁకం గల్గినరీతి దనుజఁకాంతనరవతుల్. ౬౦౫ 1625

ఆ. ఒకరి నొకరు నొంచి ♦ దుగ్ధగదాహతి; నంత నర్జునుండు ♦ సుంతయేని
బెండువడకయున్న ♦ భీకరదనుజేంద్రు, నట్టె చూచి మిగుల ♦ నాగ్రహించి.

- చ. తన యనుపంక్తి నొక్కగతిఁ ♦ చాల్చి గదఁ వెనఁ ద్రిప్పి వైరిని
గని వ్రనమధ్యభాగమునఁ ♦ గ్రన్నన మోఁదిన నాగదాయధం
బును వరహానంజనితఁ భూరిబలుండగు రాక్షసేశుటొ
మ్మునఁ బడి దుర్బలాకృతిని ♦ బొంది ద్విధాప్రవిభక్తమై వడిఁ. 1627
- క. ధరఁబడియె గదాహతిచే, నురరిపు నొక విల్లువట్టు ♦ త్తోణి వెనుకకుం
ద్వరగాఁ జోయెను నాడెడు, కరణిఁ బెండువడె; నంత ♦ త్ప్రాపతివరుఁడుఁ.
- ఆ. అతఁడు చంచలిండు ♦ టారసి జవమున
గరుడుఁ డేచి వన్నఁగంబుఁ బట్టు
కరణి నెగిరి పట్టె ♦ గాఢబలంబున
వేయిబాహువులను ♦ విప్పి యపుడు. 1629
- క. బల మట్టె కనఁబడఁగ నుజ్జ్వల తేజము మెఱయ దనుజఁవర్చుని మును పా
బలి నారాయణుఁ డలమిన, చెలువున బంధించె సురలు ♦ సిద్ధులు పొగడఁ.
- క. దనుజుఁడు బంధించబడఁగనె చారణముఖ్యు లెల్లఁ ♦ గడుమోదంబుం
గని మేలుమే లటంచుఁ, మనుజేంద్రునిశీర్ష మున నుఁచుమ్ములు చల్లఁ. 1631
- సీ. వ్యాఘ్రంబు మృగమును ♦ బట్టినకై వడిఁ బంచాస్య మొకదంతిఁ ♦ బట్టునట్లు
దనుజేంద్రు బంధించి ♦ ధాత్రిశ్యం డార్చె హర్షంబుమీఱఁగ ♦ నంబుదంబు
కరణిని బలుమఱు ♦ కర్చురేంద్రుఁడు పట్టుపడుటను గని తనఁబలము లెల్ల
వెంబడి రానుంత ♦ విహ్వలంబును మాని యాగ్రహంబునఁబాఠెనవనివిభుని
- తే. పైకి వేగ ప్రహస్తుండు; ♦ బలము లిట్లు
పై నఁ బడుచుండ నత్తటి ♦ వర్షముతటి
నల్లిపైఁ బడుమేఘంబు ♦ లట్లు గానఁ
బడియె; నంతట దనుజులు ♦ పటురవముల. 1632
- చ. నిలు నిలు మెందుఁ జోఁగలవు ♦ నిర్జరవైరిని బట్ట శక్యమే
బల మిఁకఁ జాలు వే విడువు ♦ పార్థివ! యం చొగిఁ బల్కుచుఁ నము
జ్జ్వలమునలాభిశూలముల ♦ సాహస మొప్పుగ మొత్తి; రంత దో
ర్బలమున శత్రుహంతయయి ♦ భాసిలునర్జునుఁ డట్టె నవ్రుచుఁ. 1633
- క. తనపై నఁ బడకముందే, దనుజులయాయుధము లెల్లఁ ♦ దా గ్రహియించెఁ;
మనమునఁ దొందరలేకయె, ఘననిశితదాయుధములఁ ♦ గైకొనియె వెనఁ.
- క. సురవైరుల మోఁది త్వరం, బరుగె త్తఁగఁ జేసె భూరిఁవాయువు మేఘో
త్కరమును వలె దనుజుల నిక్కరణిఁ భయపెట్టి భూపఁకాంతం డంతఁ.
- క. రావణునిం గైకొని మిత్రావృతుఁడై పురముఁ జేరె; ♦ నవసీనురులుఁ
జావనమతులగు పౌరులు, వావిరి కుసుమాక్షతలను ♦ బెఁ జల్లంగఁ. 1634

*క. పురుహూతసన్నిభుం డాధరణీశ్వరమాలి, దేవతల్లజుఁడు బలిఁ
బరిపంథి గెల్చి దేవన,గరమును జొచ్చెడువిధంబుఁగాఁ జొచ్చెఁ దమిఁ. ౭౫
ముప్పుదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

33 - వ సర్గము.

పులస్త్యబ్రహ్మ కార్తవీర్యసియోద్ధకుం బోయి రావణాసురుని
బంధవిముక్తుని జేయుట.

- చ. అనిలుని గై గ్రహించునటు ఁ లాదశకంఠునిఁ గార్తవీర్యుడఁ
జనపతి పట్టి కట్టెనని ఁ స్వర్గపురంబున నిర్జరుల్ తమం
తన వచియింపఁగా వినియెఁ ఁ దాను బులస్త్యమునీంద్రుఁ; డంతఁ జొ
త్రునిపయఁ గల్గు స్నేహమునఁ ఁ దోరపుధైర్యము గల్గియుండియుఁ. ౧౫ 1638
- క. కంపించి పంక్తిగళు విడు,పింపంగాఁ గార్తవీర్యఁపుధ్విపతి పా
లింపం దగు మాహిష్మతిఁ, బెంపునఁ దగుదానిఁ జొచ్చుఁప్రియ మలరారఁ.
- ఉ. అంబరవీధిఁ జొచ్చి మహిఁమాధికుఁ డమ్మనియుం బ్రభంజనా
భంబగు సర్గతు ల్పాదలఁ ఁ బట్టణవర్యముఁ జేరఁబోయె శ్రే
ష్ఠంబగు చిత్రవిక్రమము ఁ సాధుతమంబయి యొప్పుచుండఁ; నం
తం బరిశుద్ధవర్తనుఁడు ఁ తన్నుని కాంచెను సంతసంబునఁ. 3 1640
- క. అమరావతితో నీడయి, విమలమనోహృష్టపుష్పఁవితతమనుజమ్మె
యమ రెడుమాహిష్మతినగ,రముఁ జొచ్చెను స్వర్గపురము ఁ బ్రహ్మాయఁబోలెఁ.
- చ. కమలసఖుండు కాల్యడక ఁ త్తాస్థలిపైఁ జరియించుమాడ్కి న
భ్రము విడి క్రిందికిం దిగిన ఁ బ్రహ్మమునీంద్రునిఁ జూడరాని తే
జమున వెలుంగుచానిఁ గని ఁ చక్క నెఱింగియె దావృరపాలకుల్
గమనవిశేషముల్ మెఱయఁగాఁ జని తెల్పిరి భూమిభర్తకుఁ. ౫ 1642
- క. మునిపతియైన పులస్త్యుఁడు, చనుదెంచె నటంచు రాజఁసత్తముఁడు వినం
గ నె దోసి లొగ్గి మునివర్యున కెదురుగఁ బోయె భక్తియొప్పుచునుండఁ. ౬
- తే. అర్యమధువర్కములఁ గొని ఁ యతనివెంటఁ
బోయెను బురోహితుఁడు వాసఁపునకు వెనుక
నరుగు గీష్పతిచాడ్పునఁ; ఁ సంత రాజు
నుద్యదర్కునిచందాన ఁ నొప్పువాని. ౭ 1644
- చ. తను గనవచ్చుచున్న మునిఁతల్లజుఁ గాంచుచు సంభ్రమించి యీ
శునిఁ గని మ్రొక్కు దేవవిభుఁచొప్పున వందన మొప్పుఁ జేసె; నా
మనుజవిభుండు భక్తిమెయి ఁ మానికీ బాద్యము నర్పి మట్టె చ
క్కనిమధువర్క మిచ్చి తమి ఁ గగ్గురుపాటు చెలంగుపల్కులఁ. ౮౫ 1645

తే. పలికె నిట్లని; యిత్తటి ♦ భద్రదాన
దక్ష! మానీంద్ర! యమరస ♦ త్వచముగాఁగఁ
జేయఁబడెను మాహిష్మతి ♦ చెలఁగి నిన్నుఁ
జూడరాని తేజంబును ♦ గూడు మునిసి. ౯౪

1646

క. కనుటను ధన్యుడనైతిని, మును నేఁ జేసిన ప్రతంబుఁ ♦ బొందెను ఫలమున్
జననము సఫలంబయ్యెను, ఘనతపము ఫలించె మాని♦గణదేవేంద్రా! ౧౧

క. సురగణవంద్యములౌ త్వచ్ఛరణంబుల కేను మ్రొక్కఁ ♦ జాలితిఁ గానన్
బరిపూర్ణ కాంక్షుఁడనై యి, త్రుణంబున; రాజ్య మిద్ది ♦ తావక మయ్యెన్. ౧౨

తే. వీరె పుత్రులు భార్యలు ♦ వీరె మేము
నెల్ల నీవారమే చేయ ♦ నేమి గలదొ
తెలుపుమా యాజ్ఞ చేయఁగాఁ ♦ గలరు మాకు
బ్రహ్మమానీంద్ర! మీరని ♦ పల్కుటయును. ౧౩౪

1649

చ. అనలనికృత్యముల్ జరగు ♦ నయ్య! యథావిధి ధర్మ మాదరం
బునఁ గనుచుందువే, తపయుఁ ♦ బోలిక సేవకరాజ మన్ననం
దనువుదువే కదా, యనుచు ♦ ధారణిపాలకు సైహయాధిపా
ర్జునుఁ గని ప్రశ్నచేసి మునిఁసోముఁడు నాతఁడు పల్కె నివ్వధిన్. ౧౩౫

1650

చ. సరసిజపత్రలోచన! విశాలశరచ్ఛశితుల్యవక్త! యౌ
సరవర! నీభుజాబల మశనంతము రావఁబనిన్ జయించు ట
బ్బురమగుఁ గాదె? యేదనుజాభూరిబలంబున కెంతొ భీతిసా
గరమున వాయువున్ గదలఁగా వెఱచుం గద యెల్లవేళలన్. ౧౩౬

1651

సీ. అట్టిదుర్జయుఁడు దశాననుం డనియొన బంధింపఁబడియె నీబలముకలిమి
నతఁడు నాకుం బాత్రుఁడగు వానియశ మెల్లఁ ద్రాగితి వీవును ♦ గావణునిని
బట్టె నంచనుపేరు ♦ భాసిల్లఁజేసితి వెల్లలోకములందు; ♦ నివుడు నీవు
నామాట లాలించి ♦ నాపాత్రు దశకంఠ నాయనా! విడిసింపు ♦ న్యాయబుద్ధి

ఆ. నను పులస్త్యపల్కు ♦ లాలించి యించుక
బదులు పల్కు కవుడె ♦ పార్థివేంద్రుఁ
డనురనాథు విడిచె ♦ హర్షంబు గనినట్లు;
పంక్తికంఠ నిట్లు ♦ వదలి యంత. ౧౩౭

1652

క. అనువమద్వింబరముల, సనూనభూషణవితతిని ♦ సమలినహాఠా
ళిని రావణుఁ బూజించుచు, సనలనికడ హింసమానునట్టివిధమునన్. ౧౩౮

ఆ. సఖ్యమాచరించి ♦ త్వేనురమానికీ, పందనంబు లిడుచుఁ ♦ బార్థివుండు

* అహింసకం సఖ్య ముపేత్య సాగ్నికమే-అనిమా.

మరలిపోయె; బ్రహ్మమానియు విడిపింప, విక్రమంబు గలుగు ♦ విబుధవైరి.

ఆ. అతిథిపూజ లంది ♦ యధిపుండు గౌరవించి, జేర్చ నోటమకి స్వచ్ఛి త్రమందు
సిగ్గుపడుచుఁ బోయె; ♦ శీఘ్రంబ పౌత్రుని, బంధముక్తుఁ జేసి ♦ బ్రహ్మనుతుండు.

క. మునిపతియు నౌ పులస్త్యుండు, చనియెఁ బితౄహునిలోకః ♦ సత్తమమునకుఁ
విను రామా! రావణుఁ డి, ట్లని నష్టనుచేత భంగమందెఁ జూపి. ౨౦౫

తే. అప్పులస్తు యనివాక్కుచే ♦ సతఁడు మరల
బంధముక్తిని గాంచెను ♦ బలయుతులకు
బలముగలవారివలసనే ♦ బంధసంబు
గలుగుచుండును శ్రీరామ! ♦ లలితసుగుణ!. ౨౦౫ 1657

క. తనశ్రేయంబును గోరెడు, జనుఁ డెవ్వఁడు గాని పరులఁ ♦ జంపం జన దో
జనవర! యవమానింపంగను జనదు న్వహాని దానఁ ♦ గలుగుం జూపి. ౨౧

చ. దనుజవిభుండు రావణుఁడు ♦ తాను సహస్రకరావమాసముం
గనియును మైత్రి గాంచి కడుగర్హమునఁ నృపరాజుఁ జంప మే
దినఁ జరియింపఁ జొచ్చెఁ దనఃప్రవరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
మనుజపతుల్ తనుం గదియ ♦ మ్రందగఁజేయఁచు దోర్బలంబునఁ. ౨3

ముప్పదిమూడవ సర్గము సంపూర్ణము.

3౪ - వ సర్గము.

శ్లోక రావణుండు వాలిచే భంగపడుట. శ్లోక

మ. కృతవీర్యాత్మజుచేత నివ్వెధి విముక్తిం గాంచి రక్షోవిభుం
డతివీర్యంబునఁ బొల్పినట్లు మదిలో ♦ హర్షంబు మీఱంగ ను
ద్ధతుండై భేదము మాని భూమిఁ దిరిగె; ♦ దత్కాలముం దుర్విలో
దితిజుండేని మనుష్యుడేని బలసంధి పుడు రాజిల్లగఁ. ౧౫ 1660

మ. వినంతతఁ దనుజాధిపుం డరిగి వేవే యుద్ధముం జేయర
వ్వుని పిల్చుక బటుదర్పమొప్పు; నిటు లత్యంతప్రతాపంబుఁ గై
కొని యుద్వృత్తిఁ జరించుచుండి యొకటఁ ♦ గొంకింతయుఁ లేకయే
చని కిష్కింధను వాలిపాలితరుచిఁ స్ఫూర్త బురిక గాంచుచుక. ౨౫ 1661

చ. ఘనతరహేమమాలికను ♦ గ్రాలెడు వాలిని యుద్ధ మొప్పుఁ జే
యను వడిఁ బిల్చె రమ్మచుచు; ♦ సంతట వానరరాజమంత్రి తా
రను గని పెంచినట్టి జలఃరాజతుఁ డీష్యుండు తారనామూఁ డా
దనుజవరేణ్య సంగరముఁదంబున వచ్చినవాని సత్తటిక. ౪ 1662

చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కె సురఁకాండవిరోధిపతి! ప్లవంగరా
జనుపమధైర్యశాలి సమఁరాంగణమందు నినుం దగంగ మా
ర్కొని నిలువంగ నోపెడు, నశకుంతతహానుఁడై చెలంగు, నా
యనిమిషరాజనందనుఁ డహార్యబలాఘ్నఁడు వాలి యిత్తఱ్ఱి. ౮౪ 1663

చ. పురమున లేడు నీయెదుటఁ ♦ బూనిక నిల్పెడుశక్తిగల్గవాఁ
డరయఁగ నెవ్వఁ డింకఁ ద్రిదశాధిపనూనుఁడు తక్కు; నట్టిదు
ర్భరబలశాలి వాలియును ♦ వార్ధిచతుష్కమునందుఁ గ్రుంకి భా
న్గరునకు నర్హునిచ్చి తగ ♦ సంధ్య నుపాసనమొప్పు జేయఁగఁ. ౮౫

మ. అరిగెం గాన ముహూర్తమాత్ర మిట నీ ♦ వత్సంతమోదంబునక
ద్వీర వర్ణించియె నిలువ్మా యతఁడునుక ♦ వచ్చుక రణం బిచ్చుక; గ
ర్భరనాథా! యివె యస్థిపంజరము లీఁపూగంబు శంఖాఘ్రపాం
డురవర్ణంబయి మించు సంగరమునక ♦ నూత్నోత్సవం బొప్పఁగఁ. ౮౬

శా.¹ వాలి మార్కొనవచ్చురాజు లని దుఁర్వారప్రతాపంబునుం
గ్రాలం బొల్పెడు వాలిచే బడి రివే ♦ త్తానాథశల్యంబు లిం
కేలా మాటలు రావణా! సుధను నీవే త్రాగినట్లైన న

వాల్మీకి మార్కొనఁ బూనిన ట్లయినచోఁ ♦ ద్వజ్జీవితం బత్తఱ్ఱి, ౮౪ 1666

శా. అంతంబుం గను విశ్రవస్సుత! జగదావ్యవహర మత్యద్భుతం
బింతం తే యని చెప్పరాదు కనుమా ♦ యీలాటివా్యవహరమే
వింతై యొప్పుగ నీవు వాలి దొడరక ♦ వేగంబ యే తెంచితే
యంతంబుం గనువాడ వొక్కక్షణమే ♦ యవాళినిం జూడఁగఁ. ౯

చ. ² నిలువుము దుర్భరంబగును ♦ నీదగుజీవిత మంతమాత్రచే
నిలువఁగ నొల్లకే యిపుడె ♦ నీవు మృతిం గనఁగోరెదేని య
బృలయుతుఁ డున్నదక్షిణపుఁభాగమునందగు సంద్రముం గనక
జలమునఁ బొమ్ము నీవయిన ♦ సర్వమనోరథముల్ ఫలించెడుక. ౧౦ 1668

చ. ధరణికి వచ్చియున్న రుచిఁధాముని మాడ్కిని బావకాకృతిం
బరమరుచిక వెలుంగు కపివల్లభుఁ జూడఁగలాడ వచ్చటక
సురరిపునాథ! యంచు ఘృణిఁశోభితుఁడై తగుతారుఁడన్న నా
శరపతి చప్పరించుచును ♦ శంక యొకింతయు లేక యాత్మలోక. ౧౧ 1669

చ. తనవిభుని న్నుతించెఁ గద ♦ తారుఁడు వీఁడు భయంబు నామనం
బునఁ గలుగంగ, నట్లయినఁ ♦ బోయెద దక్షిణవార్ధి కందు నా

1 యదా మృతరసః సీత స్త్రయ రావణ రాక్షస, తదా వాలిన మాసాద్య తదంతం తప
జీవితమ్-అనిమా, 2 ఆథవా శ్వేతనే సుధుం గచ్చ దక్షిణసాగరమ్-అనిమా.

క్కనిఁ గనవచ్చు సాయమును † గల్గదు వాలికి నందు నోర్వ నా
తని నుకరంబు నా కగును † దప్పక పోయెద నంచు నెంచుచున్. ౧౧ 1670

చ. బలములఁ గూడి దక్షిణపుఁవానికిఁ బుష్పక మెక్కిపోయె; నా
యిలఁ గనకాద్రిరీతిగ నఁహీనతనుద్యుతిఁ బొల్పి బాలపూ
వలలితవక్త్ర మొప్పుగను † సంధ్య జపింపఁగ దత్పరుండుగాఁ
జెలఁగెడువాలినిం గనియె † జిత్రమరీచుల నొప్పుచుండఁగన్. ౧౨ 1671

చ. కనుఁగొని యంజనాద్రిగతిఁ † గ్రాలునురారివరుండు పుష్పకం
బును డిగి యొంటినున్న కపిఁపుంగవు వేగమె పట్టనెంచి మే
దిని బదశబ్ద మించుకయుఁ † దేటవడంగను బాలకుండురీ
తిని జనియెన్; గపీంద్రుఁడు యఁగృచ్చుగఁ గన్నులవిప్పి యత్తఱిన్. ౧౩ 1672

క. పాపాభిప్రాయంబున, నాపగిదిం దన్నుఁ బట్ట † నరుదెంచెడు న
పాపాత్ము రావణుం గని, యేవున నించుకయుఁ ద్వర నఁదెవ్విధి మదిలోన్.

క. పొందక నియమొల్లంఘనముం దగఁ జేయకయె శతకఁమున్ గ్రహియింపఁ
డెందమునఁ గోరుసింగము, పందంబునఁ బాముఁ బట్టుఁచక్రీరథగతిన్. ౧౪ 1673

క. తనుఁ బట్టవచ్చురావణు, మనమున నిర్లత్యముగ నఁమానుమకౌర్యం
బునఁ దలఁచుచు రారా ర,చ్చునియే జపించుచుండె † నాతఁడు మఱియున్.

క. పాపమతిం దను వంచనఁ, బ్రాపించి గ్రహింపవచ్చుఁవాఁడు గదా, యి
ట్లేవున వచ్చెడు దుష్టుని, శ్రీపతివైరిని మదంబుఁచెడునట్టి విధిన్. ౧౫ 1674

1 క. చంకలఁ జేతులఁ జొన్నియె, బింకంబున నన్నుఁ బట్టుఁప్రీతిని జేరం
జంకించి యదిమి కరముల, పొంకముఁ జెడ నట్ట లేచి † పొంగెడుకాంక్షన్.

క. అరిగెదఁ దక్కినరత్నాకరముల మూఁడింట స్నానఁకార్యము జరపం
బరమాశ్చర్యము కల్గెడు, కరణిన్; నాచంకలందుఁ † గడుదీనుండై. ౧౬ 1675

2 క. ఊరుకరాంబరములు నే, భూరిగతిం బోవుచుండఁ † బాలువు విడువఁగా
భారణిఁ బడ నుంకించెడు, తీరున వ్రేలాడ వైరి † దితిజేశ్వరునిన్. ౧౭ 1676

చ. గరుడుఁడు పన్నగంబుఁ గొని † గాఢగతిం బరుగెత్తుచుండు న
త్తరుణమున బలం బెడల † ధైర్యము దూలఁగ న్రేలుపాము నాఁ
గరములఁ జిక్కియున్న దశకంఠునిఁ జాతురుగాక యెల్ల వా
రరుదుగ నంచు నివ్వెధిని † నాత్మఁ దలంచుచు మానముద్రుడై. ౧౮ 1680

క. చరణధ్వని విసంబడు నా, కరణిం జెవియొగ్గి వినుచుఁ † గడు నియతిని భీ
కరమూర్తి గ్రాల వేదోత్కరమంత్రంబుల జపింపఁగా సాగె మదిన్. ౧౯ 1681

1 కక్షావలంబినం కృత్యా గమిష్యే శ్రీన్ మహర్ణవాన్-అనిమా. 2 స్రంసదూరుకరాం
బరమ్-అనిమా.

శే. భ్రాంతి నొండక పర్వతేంద్రంబువోలె

గనులయటమోడ్పు సొగసుఁగాఁ డ గానఁబడఁగ

నుండె; నొక్కరి నొక్కరు డ చండబలము

వెలయ గ్రహియింప నెంచెడు డ వేడ్కమీఱ, ౧౯

1682

క. హరిరాక్షసపార్థివు లాతరుణంబున యత్నములను డ దర్పబలములక

బరిపూర్ణు లౌట నుండిరి; సురవైరియుఁ జెంతఁ జేరి డ శుంభద్గతిచేక. ౧౯౪

చ. చరణనినాద మించుకగ డ శత్రు వెఱుంగఁగఁ బట్టఁ జాఁపె భీ

కరకరవం క్తి; రావణుని డ గాంచక ప్రాజ్యఖండయ్య నక్కపీ

శ్వేదఁడు పదధ్వని నికటఃశత్రువుఁ జక్కఁ దలంచి పట్టఁగాఁ

గరములఁ జాఁచె నంచెటిఁగి డ గాఢజలంబు చెలంగుచుండఁగక. ౨౦ 1684

క. గ్రహియించె బక్షినాయకుఁ, డహిఁ బట్టెడురీతి; నంత డ నారాక్షసు దు

ర్వహూనిక దనుఁబట్టు ప్రియా, నహూనిక గ్రహియించిష్టవగఃపర్యుడుపూన్కిక.

క. కఠౌంతరమున వ్రేలెడు, రక్షఃపతితోడ నెగిరె డ రయమున దివికిక

వీక్షించువార లెల్లను, సాక్షోద్వివతానుతుండె డ చనెడు సురుగతిక. ౨౧౪

చ. అని తలపోయుచుండ నవు డ డక్కపినాథుఁడు చంకలందుఁ జి

క్కి నఖములక దనుక మిగుల డ గీతెడు రావణ నాత్మహస్తముల్

ఘనబల మొప్పుగా నదిమి డ గాతీయ పెట్టుచు గాలి తోయదం

బును గొనిపోవులాగునఁ గుఁబుద్ధిని నై గొనిపోయె నొక్కటక. ౨౨౪ 1687

ఉ. దేవవిరోధి సిగ్గుపడి డ తేకువ పోవఁగఁ బోవుచుండుటల్

వావిరి గాంచి వానినచిఃపప్రవరుల్ విడిపించుకాంక్షలం

గావర మొప్పు నార్పుచు నఖండరయంబున వెంటఁ బాటి; రా

దేవపతి ప్రియాత్మజుఁడు డ దృప్తిశాచరు లొక్క పెట్టునక. ౨౩౪ 1688

మ. తనవెంటం దగులంగ వాయుపథముఃధ్యస్తానగుండై తగెక

వనజాస్తుండు పయోదమాలికల నభ్రవ్యావుండై వెల్లురీ

తిని; నంతం దనుజేంద్రమంత్రులు నముఃతేజంబునం బోవు నా

తనిఁ జేరం జనఁజాల కంబరమునం డ దద్వాలి యెందో చనక. ౨౪ 1689

చ. అతనికరోరువేగమున డ కాగక దీనతనొంది నిల్చి; రు

న్నతగిరులైనఁ దజ్జవముఃనం గడు వెన్నకు నెట్టఁగాఁబడుక

గృతపలలాన్మగంగులగు డ కేవలదానవమానవాదులే

గతిఁ జనఁజాలువాగు బ్రదుకం దలపోసినవారె యైనచోక; ౨౫ 1690

ఆ. పక్షిగణములట్లు డ పటవంగఁ జాలక, వెనుక కొడుగువట్లు డ చనియె; నంతఁ

బల్చిమోత్తరేంద్రభాగనముద్రము, లందు వరునఁ గాల డ మరుగకుండ. ౨౬

క. అనుపమవిధి సంభాషనం, దన మొనరిచి భూతవితతి డ తనుఁ బూజింపం

- గను భేదరాలి పొగడంగను మెఱసె నడట్టులన్న * త్తాపతి! వినుమా. ౨౮౫
- చ. దనుజుని గక్షలం దదిమి * తత్పురుండై వరుణాశఁ గల్లునా
వననిధిలో మునింగి యట * వారిచి చక్క జపించి యుత్తరం
బునఁ గగునబ్బి కేగ నలఁపూర్వసుపయ్యనిఁ గూడి పెక్కుయో
జనములు చిత్తవాయువుల * సాంప్రజవంబును మీఱ సద్గతుల్. 3౦ 1698
- చ. చని చని యుత్తరాభిఁ గని * చంకను శత్రువు ప్రేలుచుండు సం
ధ్యను జపియించి రావణునుఁహంగము లీలయ వోలె మోముచుం
జని మఘవద్దిశఁ వెలయు * సాగరముం గని స్తుంగి వార్చి యిం
ద్రునితనయుండు వాలి యరిఁతోడనె యంబరసిధి నొయ్యనఁ. 3౨ 1694
- తే. పఱచి కిష్కింధ కేతెంచె * బరమనియతి
సాగరచతుష్కమం దిట్లు * సంధ్యవార్చి
రావణోద్వహసశ్రాంతుఁడై వరకపి,
స్వనగరోపవనంబున * వ్రాలె నవుడు. 33౫ 1695
- క. బిగఁబట్టిన తనదాకర, యుగమును సడలించి దానఁవోత్తముని విము
క్తుఁడఁ జేసి ప్రహసము చక్కఁగ మోమునఁ జిందులాడఁగఁగఁమ్రాక్తిఁ.
- ఉ. ఎచ్చటనుండి వచ్చితివా * యిచ్చటి కిత్తటి దానవేంద్ర! యే
ముచ్చట దీర్చనెంచియొ ప్ర * మోచము నాచుది నుబ్బ జెప్పుమా
యిచ్చటఁ గల్లుకార్యము న * దెట్టిదియే నొనరింపఁ జూతు నాఁ
గ్గచ్చట రావణాసురుఁ డ * ఖండతరంబు విస్తయంబునఁ. 3౪౫ 1697
- క. శ్రేణులోలనిరీక్షణుడై, యమరేంద్రరాతి యిట్లు * లనియెను గీశో
త్తను! జిహ్వుతుల్య! కనుజో, త్తముఁగను రావణుడ నే మృఘంబును జేయఁ.
- క. మనమునఁ గోరియె వచ్చితిఁ, గనుకనె నీచేతఁ జిక్కి * కరములదా సం
దన నల్లితి నీదోర్బల, మన వహహావీర్యునఁగ * నబ్బా యఁనా. 3౬౫ 1699
- తే. నీదుగాంభీర్య మట్టిదే * నిశ్చయంబు
నేను నీచేతఁ బశువట్లు * నిఖిలజలధు
లకును ద్రిపుంగుఁ బడితి నిట్లు కడువేగ
మేమియుఁ శ్రాంతిపొందని * యేవు మీఱ. 3౮ 1700
- క. ననుమోయుచు నాల్లె తగు, వననిధులకుఁ బోవుతేక్తి * రఱులు నెచని? యొ
క్కనికీ నీకుం దక్కను; జను నిద్ది యహునుషమగు * శౌర్యము సుమిత్రా.
- క. [మరదై త్వదనుజరాతన, వరులందును ఫణులయందు * బలమున నీవే
పరికింపఁగ నధికుండవు, తరమే నినుఁ బోల నొకఁడు * ధాత్రీస్థలిలోఁ.] 1702
- క. నినుఁ బోలుగతివిశేషం, బనిలునకుఁ మచనునకు ఖ * గాధిపునకుఁ గ
ల్లును గాని యొరులకును లే, ననఘా! త్వద్గతియె వాని * నన్నిటి మిఁచుఁ. ౪౦

ఉ. కంటిని నేను నీదగు నఖండబలంబును గీతవుంగవా!

వింటిని మున్నె దానికిని ♦ వృద్ధిగఁ గన్నడుచున్న దిప్పుడో

కంటకనాళ కా! శుచిముఖంబున నీదగు సఖ్యముఁ జిరం

బంటకుఁ గోరువాడ నిది ♦ యొప్పుదె నాకుఁ బవిత్రరీతిగ్గ. ౪౧ 1704

ఉ. దారలు పుత్రులుం బురము ♦ ద్రవ్యము రాష్ట్రము భోగభోజనా

గారముఖంబు లెల్ల బ్రవగ్రవరా! యవిభక్తముల్ నిజం

బారయ నీకు నాకు నన ♦ నన్నడె యగ్నిని మండజేసి దు

ర్వావరబలాధ్యు లివ్వరును ♦ భ్రాతృత నొందిరి వ్రీతిమోఱఁగఁగ. ౪౨ 1705

సీ. ఇతరేతరాలింగనతతుల నలరుదు ననోన్యస్యలంభితహస్తులగుచు

హరిరాక్షసేశ్వరు ♦ లప్పడె కిష్కింధజేరి హర్షంబు ♦ చిత్తములను

నిండఁగా సింహముల్ ♦ కొండగుహం జొచ్చుకరణి; సంతట దశకంఠుడందు

సుగ్రీవుఁ డుండెడు ♦ చొప్పున నొకమాస మాదృశిఁ గడపి యత్యంతతృప్తి

తే. నలరి యత్తటిఁ దనచెంత ♦ కనుగుడెంచి

నట్టి లోకత్రయోత్సాదనాథుల న

యాత్మనచివులతోఁ గూడి ♦ యరిగె; నిద్రి

రావణనిపూర్వపుత్ర మోరామభద్ర. ౪౩ 1706

చ తొలుతనె వాలి రావణుని ♦ తోరపుగర్వ మడంచి మించి య

వ్వల శుచిమ్రాల భ్రాతృతను ♦ బావనరీతిని బొందె జమ్ము భూ

పలిత! రామచంద్ర! కపిపాలకుదోర్బల మింతయందు నే

ర్పలర వచింపరాదు తగ ♦ నయ్యది యుప్రతిమానమై యిలగ. ౪౪ 1707

క. విను మట్టివాలి నీచేతను దెగియెగ శలభ మెట్లు ♦ దహనునిచే జా

వును గూర్పఁబడెడతీరున, నినకులపాథోధిచంద్ర! ♦ హితుగుణసాంద్ర! ౪౫ 1708

ముప్పదిన్నావ సర్గము సంపూర్ణము.

౩౫ - వ సర్గము.

అథా హనుమంతునిజననము. అథా-

చ. అని వచియించుమాసిపతి ♦ సంతకదిగ్విసత్తి మహాత్మునిం

గని రఘురాముఁ డాత్మఁ దనుకంబున నంజలిబట్టి యర్థముం

గనఁబడఁగా నడంకువ తగ్గఁగ వచియించెను; వానిదాబలం

బనఘఁ దశాన్యుకంటె దెలియంబడె నత్యధికంబె యుం చొగిగ. ౧౫ 1709

క. వీరలకంటెను వాయుకు, మారునిదోర్బలము చూడ ♦ నుహితంబని నే

నారసి నిశ్చయపడమును, జేరితి; శౌన్యంబు బలము ♦ శీఘ్రగమనముగ. ౧౬ 1710

* దా యనునక్షరము గాయత్రి యిరువదిమూడవయక్షరము.

ఆ. ప్రాజ్ఞతయును ధైర్యపాటవంబులు నీతి, కృత్యసాధనంబు ♦ నిత్యవిక్ర
మస్రభావములును ♦ మారుతి యందె ని,వాస మొప్పుజేయు ♦ వరుసమీఱ.

చ. జలనిధిఁ గాంచి కార్య మింక ♦ సల్పువిధం బెటులందుఁ జింతచే
గలవిలపాటుఁ గాంచు ప్లవగప్రకరంబుల నూఱిడించి దో
ర్బలము చెలంగుమారుతీయె ♦ వారిధియోజనముల్ శతంబు ని
స్తులజవ మొప్పు దాఁటెఁ గడ; ♦ శూరగణంబులు కాచులంకనున్. ర

తే. లెక్కపెట్టక తాఁ జొచ్చి ♦ యొక్కపెట్ట
రావణాంతఃపురమ్మును ♦ రాత్రి వెదకి
యవల నీతను జూచి యాఘోష మలరఁ
బలికి యూఱడిలం జేసె ♦ లలితరీతి. ౫

1713

క. సేనాపతులును మంత్రుల, నూనులుఁ గింకరులు రక్కఃసులపతికి నుతుం
డొ నత్తుఁడు నొకమారుతి,చే నని వధియింపఁబడిరి; ♦ చిత్రముగాఁగన్. ౬

తే. ఒకట బంధింపఁబడి యంత ♦ సుగ్రదనుజ
సత్తమునితోడ భాషించి ♦ సరగ బంధ
ముక్కుడై పావకుం డొగి ♦ భూమిఁ గాల్చు
కరణి లంకను భస్మఁగా నొనర్చె. ౭

1715

క. నురపతికాలకు బేరులు, హరియును యుద్ధంబునందు ♦ హనుమంతుఁడు ని
ర్భరబలమునఁ జేసిన పని, సరియగుకృత్తిమును జేయఁ ♦ జాలరు నుమ్మి. ౮

ఉ. ఈతనిభావాలపీఠ్యమునచే యలంకను జేరఁగల్గితఁ
నీతను లక్ష్మణున్ మరలఁ ♦ జెందెడుభాగ్యముఁ గంటి బొంధవ
ప్రాతము మిత్రులన్ జయము ♦ రాజ్యముఁ బొందితి; వేయునేల యీ
వాతసుతుండె సాయపడుభంగియె నాకట లేకయున్నచోన్. ౯

1717

ఉ. జానకియున్నతా వెఱుంగఁ ♦ జాలినవాఁడెవఁ డింక భానును
తూనునఘండె యిన్నిటికి ♦ నూనృత హేతువు; మానిచంద్ర! పెం
పూని యితండు సూర్యజన ♦ కొప్పెడఁకార్యమె చేయుకాంతనే
పూని విరోధ మిరువరకుఁ ♦ బుట్టినయప్పుడె యాత్మశక్తిచేన్. ౧౦౫

1718

చ. అనలుఁడు వృత రాజము మహార్పులఁ గాల్చెడునట్లు లేటికో
వనచరనాధుడై పరఁగువాలినిఁ జంపకపోయె; దీనిచే
తనె హనుమంతుఁ డాత్మబలధైర్యము లింతవటం బెఱుంగఁడం
చని తలపోయువాడఁ డ్బవఁగాధిపుండొ రవిపుత్రుఁ డమ్రెయిన్. ౧౦౬

1719

ఆ. కష్టపడుచునుండఁగా నూరకుండెనో, దానఁ డెలియనయ్యె ♦ నైన నాకు
సమరపూజితా! నుహోత్త! మానినరేణ్య! హనుమఁ గుఱిచినట్టి ♦ యన్నికథల.

ఉ. ఉన్నది యున్నయట్లు పురుఁహూతనుతా! వివరింపనయ్యె!; నా
కెన్నిదినాలనుండియొ మఁహేష్ఠము చిత్తమునందుఁ గల్గె నం
చున్నతిమీఱ నాడునునుఁజోల్చియు హేతుయుతోక్తు లెల్ల వి
స్వన్నుతుడైన మాని వినిఁ వాయుకుమారని మ్రోల నివ్వధిన్. ౧౩౪

తే. పలికె రఘురాముతోడ నివ్వరున; రామ
చంద్ర! నీవన్నయీనుడిఁ నత్య మాను
బలగతులఁ జిత్తమునఁ దలఁపంగ హనుమ
వంటివాఁ డిల లేడ దెఁవ్వఁడును దలఁప. ౧౩౫

1722

చ. అరిజనకాలుఁ డీయనిలుఁనాత్మజుఁ డాత్మబలం బి దిట్టిదం
చరసిననైనఁ దేటపడఁచట్టులుగాఁగ నమోఘవాక్కులొ
వరమును లెల్ల శాపమునుఁ బల్కిరి పూర్వము కానఁ దా బల
స్ఫురణము నొందియున్ బలఁచుఁచొప్పు నెఱుంగఁడు శ్రీరఘూత్తమా!.

చ. వినుతసుహాబలా! నృపతిఁవీర' రఘూత్తమ! రామచంద్ర! పా
నని యితఁ డాత్మబల్యమునఁ వారక చేసినకృత్యజాల మిం
తని వివరింప శక్య మెటులొ నది చిన్నతనంబుచేతనే
యొసరిచె నంచు నెంచఁదగుఁ నొప్పుగ దాని వినంగ నీమదిన్. ౧౩౬ 1724

ఉ. కోరిక గల్గినట్లయినఁ గొంకొక యింతయు లేక తెల్పెన్
భూరమణా! మనస్సు నొకఁపోలిక శ్రద్ధఁ గనంగఁ జేయుమా
సారతదీయకృత్యతతిఁ జక్కఁగ నే వివరింపఁ బూనితిన్;
మేరువుమోధరం బింనుఁ మించును సూర్యవరాత్తశక్తిచేన్. ౧౩౭ 1725

తే. అందుఁ గెనరి యలలి రాజ్యంబుచేయు
నతఁడె యాతనితండ్రియాఁ నతనిపత్ని
యంజనాహ్వయఁ దగుఁ బతిఁ క్షలవాంఛ
లను నొసంగుచుఁ గీర్తిచేఁ ఘనతఁ గాంచి. ౧౩౮ 1726

చ. అనిలుఁడు గాంచె నావశతఁయం దొకపుత్రుని నుత్తమున్ దనం
తన లభియించు నద్గుణవిఁతానముచే నలరారువాని; నం
జనయును శాలిశూకనచుఁసన్నతపింగళకాలయుక్తునిం
దనయునిఁ గాంచి యాశిశువుఁ దనవ్వఁగఁ బండ్లను దెచ్చుకోరికన్. ౧౩౯

చ. వనముఁ కేగె; నీనుతుఁడుఁ పర్యతనీమను దల్లిఁ గాన కిం
తనఁ దగనట్టి యాఁకలినిఁ నావఁగఁజాలక బాధనొంది రో
దనమును జేసె రెల్లుపాదఁ దారుణరావము చేయుస్కందుఁడో
యన; నవుడే జవానుమనఁమాంగుఁడు భానుఁడు తూర్పుకొండపై. ౧౪౦

క. ఉదయించుచుండె నాతని, పుగిఁ దోఁచెడుశ్శుక్తునలనఁ మంచిఫలం నీ

యదనున నాకుం గన్పడె, గద యని ఫలలోభమున నిఁకామజవమునక. ౨౩

చ. అరుణగభస్తిమై కెగిసె; † నత్రక్ష బాలదివాకరుం డనం
 బరః నెడుమూర్తిఁ గాంచి కడు † బాఁడుగూఁ డగునంజనాత్మజుం
 డరయక బాలభాస్కరుం † నావృత్తిమై గ్రహియింపఁ గోరి యం
 బరవథమధ్యభాగమునఁ † బవృట్టుపెట్టుచుండె నెంతయున్; . ౨౪ 1730

సీ. బాలత్వమున గాలిఁపట్టి యూరితిగాఁ బరుగెత్తుచుండ దేవతలు దాన
వులుయఁకులెల్ల నాఁతల్లవిన్దయము నొందిరెంతయునుఁజేయువాఁర్నిటుతలచి;
రితనినలె వాయుఁ పేరంగఁజాలఁడు వినతాత్మజునకును మనసునకును
గతి యిట్టిరితిగాఁ గల్గదు పావని యు తమాఁభుంబునఁ నుగ, పేగ

తే. మునసు బరుగెత్తుచున్నాఁ డిఁ తనకి నెట్టి
విక్రమజవంబు లిప్పుడె ఁ వెలయుచున్న
వింక యావనబలమొంద ఁ నెట్లు లొప్పు
నొక్కొక్క; వేగం బటంచు వాఁ రొగిం దలంపు. ౨౭

చ. తనయుఁడు వ్యోమమూర్తమునఁ ♦ వద్దయుఁ బరివ్రజ వాయుదేవుఁ డా
తనివెనుకం దమిం బఱచె ♦ దాఁచుభానుమరీచిదాహభీ
తిని గనకుండఁ గాచుచును ♦ దృష్టిగ మంచును బోలి చల్లనై
దనయునిపె న వీచుచు నిఁతాంతజవం బలరార నంతటన్. ౨౮

తే. అంజనాత్మజః డెన్నో సఘన యోజ
సములు వ్యోమమ్మునందు జన్మకలంబు
నను శిశుత్వంబునం బోయి ♦ వనజవిత్రు
చెంతఁ జేరెను ఫలమును ♦ చింతచేత. ౨౯

చ. దినపతి యంత నీతనికే ♦ దెల్లముగాదు మదీయసన్నిధిం
గనుఁగొన వచ్చినం దనువు ♦ కాలు నటంచును బాలుఁ
నని తలపోసి కార్య మిట ♦ నాఁగద యీతని కంచు నెంచి
తని నిజరల్లిదగునిగఁ ♦ దా నటఁ జేయకయుండఁ బ్రీతితో. ౩౦ 1784

తే. ఏదీనంబున సూర్యుని గ్రహింపఁ బఁచు
నాత్మజుని యేగె నభ్రంబునందు నాది
వనమునన్ రావల వర్కునిఁ బట్ట వచ్చె;
నంత వర్కునిభంబుపె ఁ నడరు నెనుర. 3౧

క. కరములఁ దాఁకెను శ్వేసనుని, వరతనయుం డంతమాత్రం భయపడి శశిభా
స్మరమర్చునుఁడౌ రాహువు, త్వరపడి పరుగెత్తె నింద్రుం భవనంబునకు॥ ౩౨

చ. పరుగిడి రోష మొప్పు గురుభాలమునక భుక్తుక్రియల్ దగక

డుదుభయదాతులం గనుచు ♦ సుదృఢిఁ బల్కె; బలాంతకా! నురో
త్కరవర! వృత్తదానవవిధారక! యాకలి నాకుఁ దీరఁగఁ. 33

1737

తే. చంద్రు నర్కుఁ బ్రసాదించి ♦ సరగ వారి
నన్యునకు నిచ్చినాడవేమయ్య; సేను
బర్వ మీదిన హాటను ♦ భాస్కరుని గ్ర
హింపఁగా వచ్చితిని నిర్జలేశ! యవుడె. 34

1738

క. అరుదెంచి యన్యరాహువు, సరసిజమిత్రుని గ్రహించె ♦ జయ్యన నా ని
ర్జరనాయకుఁ డారాహువుఁ, బరికించి తదుక్తుల విని ♦ త్వరపడి యంతఁ. 35
క. తనయాననమును విడి లేచెను, గాంచనమాల యెదను ♦ జిత్రతరంబై
తనరారఁగ నైరావతము నెక్కె; నాదంతివర్యము పువము పాలయఁ. 36

సీ. కైలాసకూటంబు ♦ కరణి నొప్పారుచు దంతవత్సుంబు ♦ వింతగ్రాల
బహువిధాలంకార ♦ భానురంబయి మహోన్నతముగా నలరి క ♦ సత్సవర్ణ
ఘంటాట్టహాసంబు ♦ కడు మించుచుండంగఁ జెలువారె; నట్టిదా ♦ లలితగజము
నెక్కిముందుగ రాహు ♦ వేగుచునుండంగఁ బావనితో, గూడి ♦ భానుఁడున్న

ఆ. యచటి కేగె నింద్రుఁ ♦ డంత రాహువు శత
క్రతుని బాసి జనము ♦ కలిమి నూర్చు
బట్ట నేగె; నిట్లు ♦ పర్వతకూటంబు
కరణి వచ్చు నతనిఁ ♦ గనియెఁ గపియు. 37

1741

చ. కనుఁగొని భాస్కరుఁ విడిచి ♦ గాలికుమారుఁడు మందిపం డిదే
యని తలపోసి సింహికప్రియాత్మజు రాహువుఁ బట్టుకోర్కి మై
కొన మరలఁ నభంబునకుఁ ♦ గొంకక వేయెగ నెక; రఘూత్తమా!
వనరుహబాంధవుఁ వదలి ♦ వచ్చెడుమర్కటశింభకోత్తముఁ. 38

1742

క. కని రాహు వాత్సలవనంబుచు బ్రక్కకుఁ ద్రిప్పి వాయువుత్రుని గన కిం
ద్రుని గావుము నాకుఁ దిక్కన నీవే యనుచు బొగడె ♦ నాతురమొప్పుఁ.

క. రమ్మింద్ర! యింద్ర! యనుచు భయమ్మునఁ బలుమాటులఱచె; నంతకుముందే
యమ్మఘవుఁ డతనియాక్రోశమ్మును బరికించి తెలిసి ♦ స్వరముఁ మరలఁ.

క. విని యిట్లు లనియె భయముం, గనకుము నేనితనిదైన ♦ గర్వ మడంపం
గను బూనెద ననియెను; సంత నచట నైరావతంబు ♦ తనకుఁ గనఁబడఁ.

క. మరుదాత్మజుఁ డాత్మ మహా, త్రరఫల మిది నాకు దొరకె ♦ దప్పుక దీనిం
వ్వరగా భజించెద నం, చరయునుఁ బరుగెత్తె నాద్వి ♦ పాధిపుఁ బట్టఁ. 39

సీ. ఐరావతముఁ జంపు ♦ నాశతోఁ బరుగిడు నాతనిరూప మయ్యదనునందు
శక్రాగ్నులంబోలి చాలఁ బ్రకాశించె నొకముహూర్తము; పురు ♦ హూతుఁడంత
నివ్వధిఁ బరుగెత్తు ♦ నవాప్యయవుత్రునిఁ గని మహాకోపంబు ♦ గ్రమ్మ నాత్మ
హస్తాంతము క్రమశఃగట్టి నజ్రంబునఁ గొట్టె; సంతట నింద్రు ♦ కూరనగ.

- తే. తాడితుండయి పావని ♦ తద్గిరిన్ద్ర
మందుఁ బడియెను బడునప్పు ♦ డతనివాసు
హనువు నొచ్చెను; బాలుడౌ ♦ తనకుమారుఁ
డట్లు పవిఘాతవిహ్వలం ♦ డగుచుఁ బడిన. ౪౩౪ 1747
- చ. అనిలుఁడు దేవనాథువయి ♦ నాగ్రహ మొందెను; లోకముల్ శివం
బును గనఁజాలకుండునటు ♦ పూనికఁ బ్రాణులలోన వెల్లు నా
యనిలుఁడు స్వప్రచారమునె ♦ యంతట మాని గుహాప్రవేశ మొ
య్యన నొనరించె నాత్మతనఁ యూన్వీతుఁడై వగపెల్లు ముంపఁగఁ. ౪౪
- తే. ప్రజలవిఘ్నాత్తప్రకమును ♦ బరహవీడ, గల్లునట్లుగ బంధించి ♦ గాలిదేవుఁ
డఖిలభూతాళి సరికట్టె ♦ నమరనాథుఁ, డెట్లు వృష్టిని బంధించు ♦ నేవుమీఱ.
- ఆ. అనిలుఁ డాగ్రహింప ♦ సఖిభూతంబు లుచ్చావ్వనవిరహితంబులై నమస్త
సంధిబంధనముల ♦ జడభూతులై దారువు లనఁ గడలకుండి ♦ రిలను దిశల.
- సీ. సిమ్మియంబయి ధర్మనివయవర్జితచయి వేదపాఠము హోమఁవిధియు లేక
త్రైలోక్య మావాయుఁదారుణాహవమున నిరయస్థమైపట్టు ♦ నిశ్చలముగ
నుండె; సంతట మహోద్యోగంబునం బ్రజల్గంధర్వదేవతాకాండములును
దనుజులు మనుజులు ♦ ధాతను జూడంగ నుఖియించుకోర్కెలుసొరిది నడఁగ
- తే. వగలఁ బొగులుచుఁ బోయిరి ♦ వరుసఁ జేతు
లొగ్గి యాధాతను గని మఁహోదరినిభ
ములగునుదరంబు లొప్పు నిట్టులు పలికిరి;
షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్న! ♦ సకలనాథ! ౪౩౫ 1751
- క. నాలుగువిధములఁ బ్రజలను, హేలాగతిఁ బుట్టునట్టు ♦ లీ వొనరిచి తిం
కేలా మాయాయువులకుఁ, గాలజ్ఞా! పవను విభునిఁగఁ జేసితివో. ౪౩౬
- చ. అనిలుఁ డతండు ప్రాణముల ♦ కారయ నాయకుఁ డయ్యెఁ గాని యో
వనరుహసంభవా! యిపుడు ♦ వాస నుదెచ్చటఁ జేయువాఁడొకో
కనఁబడకున్నవాఁడు ♦ కలకంఠుల సంతిపురంబునందు నుం
చినగతి బందిచేసె మముఁ ♦ జిత్రమిదఁ గద? యట్లు కావునఁ. ౪౩౭ 1753
- చ. శరణము నీవె మా కనుచుఁ ♦ జక్కఁగ వాయువు వీడచేయ నీ
పరిసర మిట్లు చేరితిమి ♦ పాపఁగలాడవు దురిఖ మీవు, ను
మృరసి నదాగతి ప్రభవఁమా కడు దురిఖము దీనిఁ బాపవే
పరమకృపార్ధించిత్త! యని ♦ ప్రార్థన మొప్పుఁగఁ జేయ ధాతయుఁ. ౪౩౮
- క. నురపతి తా నొటను నిర్జరముఖులభాషణములఁ ♦ జక్కఁగ విని యి
క్కరణి మిము నొంచుటకు నో, నురలారా! కారణంబుచొప్పుడు పనుచుఁ.

- చ. మరల వచించె నిట్లు విధి; † మాగుతుఁ డాగ్రహ మిట్లు లూనఁగా
సురముఖులకా మిముం గలఁచి † చోద్యముగా నిటు లడ్డగింపఁగా
సరియగు కారణంబుఁ గనఁజాలితి, దాని తెఱంగుఁ డెల్పెనక
† వరుతులందు శాంతమును † బాగుగ నిల్పి వినుండు దానినిక. ౫౮౪
- ఉ. ఆతనియాత్మసంభవమఁ హోత్తుని నిందుఁడు వర్వతంబునక
ఘాతము నొందుచుక బడఁగ † గాఢపవని గవియించి నొంచె దు
శ్చేతముగల్గు రాహువు వఁచించినమాటల నాలకించి యి
ట్టితేజిఁ గార్యముకొ జరప † నేఁడైతి నాశ్వసనుండు శత్రువై. ౫౮౫ 1757
- చ. ఘనతరకోప మూనె వినఁగఁ దగు; దేహము లేక వాయువిం
తన వగనట్టి శక్తి చెలువార శరీరములందుఁ జొచ్చి చ
క్కనిగతిఁ బ్రోచుచుండుఁ దనుకాండము వాయువు లేక యుండినం
గనఁబడఁదాచురీతి; నిఁకఁ † గాలియె ప్రాణము శర్క మద్దియే. ౬౦౪ 1758
- క. వాయువె ప్రాణాధారము, వాయువె సర్వంబు నతఁడు † పదలిన సుఖమే
యే యెడలం గప్పడ నిక, నీయెడ జగములకు నాయువే యనఁదగుచుక.
తే. సకలమునకు నాధారుఁడై † ప్రకటశక్తి, యైనవాయువు వదలె మిఁహ్తుందుచేత
సూర్పులనుబుచ్చనేరకఁ యుద్యమముల, మానికావ్యకుడ్యంబులఁ మాడ్కిమీరు.
- క. నిలిచితిరి గాన మన మిఁక, నువాాయువు తనరుచోటి † కరుగుద మతఁడే
పలువిధముల మీకుక బా,ధలఁ బుట్టఁగఁ జేసెఁ గాదె † తథ్యం బరయక.
- క. కనుకక బవనుఁ బ్రసన్నుని, గను జేయకయున్నక జెడట † గల్గును సురవ
ర్వని నతని సంతసంబును, గనఁజేసిన సుఖము గల్గఁగా సురలారా!. ౬౩౪
- క. అని పల్కి ప్రజలతో నా,వనరుహజని దేవభుజగఁపద్యలనుం దో
డ్కిని గంధర్వలు గుహ్యకు, లనుచరులై రాఁగఁ జనియె † నాగిరిగుహకుక.
- చ. అనిలుఁడు వజ్ర తాడితుని † నాత్మజుఁ గైకొని యెందుఁ బోయెనో
ఘనగిరికందరంబునకుఁ † గ్రన్ననఁ బోయిరి వారలెల్ల; నం
తన శివసూర్య హేమసనుతం గను దేహరుచిక జెలంగి చ
క్కనిముఖ మొప్పుఁ దప్పుఁ దన † గాదిలితండ్రితొడం బరున్న యా
తనయునిఁ గాంచె బ్రహ్మాయును † దద్దయు వేడుక యుల్లసిల్లఁగక. ౬౪౪
- తే. యక్షగంధర్వదేవర్షి యాతుధాన, సహితుఁడై యాకుమారుపైఁ † జక్కనికృపఁ
బాలయఁగఁ జేయుచూడ్కులఁబోలఁజూచె, దేన నెల్లర బాధలుఁ మానిపోవు.

ముప్పదియొకవ సర్గము సంపూర్ణము.

3౬ - వ సర్గము.

- అతిథి బ్రహ్మాదులు హనుమంతునకు పరము లిచ్చి వాయుదేవు నలరించుట. అతిథి
- చ. వనరుహసూతిరాకఁ గని ♦ వాయువు పుత్రవధార్దితుండు న
య్యను బహువేగయుక్తుడయి ♦ యొప్పెడుభక్తిని లేచె జేతులం
దనయుని గొంచుఁ; గుండలవత్తంసము లొక్కమొగిం జనింప ననె
త్తినఁ గలహారము ల్గదల ♦ దివ్యవిభూషణరాజి యూఁగఁగార్క. ౧౫ 1766
- తే. మూఁడుపర్యాయములు గోత్రమును నచించి
చక్కఁగఁ బ్రదక్షిణంబుగ ♦ సాగిలఁబడి
మ్రొక్కె మువ్వాఱు తత్పాదములకుఁ; ద్రిగుణ
రూపునకుఁ ద్రియుగునకుఁ జిద్రూపునకును. ౨ 1767
- క. శ్రుతిరూపునకు శక్తి త్రితయునకుఁ ద్రిలోకపతికిఁ ♦ ద్రిసయ్యునకు ను
న్నశాసనత్రితయునకుఁ, హితదాతకు మ్రొక్కువాఁడ ♦ నే నిట భక్తికా.
- క. అని మ్రొక్కి యతులశక్తిని, పనరుహసంభవుని గాంచు ♦ భక్తిప్రీతుల్
తనరంగ శిశువుం గైకొని, చనియె బరమేష్ఠి యలరు ♦ చక్కటి కంఠకా.] ౪
- క. పరమేష్ఠి యాదరంబునఁ, గరయుగమున నిమిరె శిశువు ♦ గాలియొడయనిం
బరమాదరమున లంబాభరణప్రతిభాసమానభవ్యకరములకా. ౫ 1770
- క. శ్రుతివేత్తయైన పరమేష్ఠి తగ్గ న్సృశియించె; నంతఁ ♦ జిత్రంబుగ వా
క్పతి హస్తస్పర్శనమున, హితజలసేకమున నన్య ♦ మేదిధి నలరుకా. ౬ 1771
- క. అనిబజఁ డాకరణిని మూర్ఛను బాసి యనుప్రకాండరమ్యతనం డ
య్యెను; వాయు సంత జీవితమును గాంచినకొడుకుఁ గాంచిముదమలరారకా.
- సీ. సర్వభూతావళిసన్నిరుద్ధంబగు నాత్మశక్తిని నేవీచ్ఛ ♦ నలరఁ జేసె;
వాయునిరోధంబు ♦ వాసినయంతనే ప్రజ లెల్ల మునుపటి ♦ భంగిఁ జెలఁగి
శీతవాతాదిబాధాకతి లేకయే కమలంబు లెల్లెడఁ ♦ గ్రాల నొప్పు
పద్మినులం బోలి ♦ పరమముదం బొంది; రై శ్వర్యవీర్యముల్ ♦ యశము శ్రీయు
క్తానవై రాగ్యముల్ ♦ మానుగ నీయాఱు యుక్తత్రయంబున ♦ నొప్పుచుండు
- ఆ. నివ్వె యాఱు గల్గి ♦ మువ్వీధమూర్తుల
లోఁ బ్రధానుడగుచు ♦ లోకములె గృ
హంబుగాఁ జెలంగు ♦ నాశతానందుండు
సురలఁ గాంచి వాయుశుభముఁ గోరి. ౮౫ 1773
- క. సురరాజా! జలనాథా! పురహరణా! విశ్వనాథ! ♦ పొందుగ మీరే
పరికించి విషయ మెఱిఁగెడు, వరమతు లజ్జెనఁ బెద్దవాడను గానకా. ౧౦
- క. హిత ముపదేశించెద నామతిఁ గలయాహలను మీరు ♦ మన్నించి వినుం

- డితఁడర్భకుఁ డైనను నీ,మతిమంతుఁడు ముందు మీకుఁజూచిగలుగఁగఁ. ౧౦౪
 క. ఒనరించుఁ గార్వములఁ గావున నీతని కిండు మీకుఁ బుద్ధికి హితమం
 చును దోచిన వరముల, నీయనిలుఁడు సంతృప్తి నొందుఁ పట్టులుగాఁగఁ.
 చ. అన విని వేయిగన్నుల మఁహావిభుఁ డెంతయుఁ బ్రీతినొంది చ
 క్కనిముఖకాంతి యొప్ప రుచిఁ బ్రాలుకు శేతయహార మిచ్చి యి
 ట్లని వచియించె; నాకరమునం దలరారెడు వజ్రమేను వై
 చిన నొకచెంప వక్రతనుఁ జెందెను గావున లోకమం దిఁకఁ. ౧౩ 1777
- క. హరివరుఁ డీతఁడు హనుమ,ద్వీరనామముఁ గాంచఁగలఁడుఁవరము మతియునే
 బరమాదరమున నిచ్చెదఁ, బరమంబగు నద్ది వినుఁడుఁ పరమతులారా!. ౧౪
 తే. ఇద్దిమొదలుగ నావజ్ర, మితనిఁ జంపఁ
 జాలకుండెడుఁ గా కనఁ పరసిజావుఁ
 డమలరుచి ధ్వంతనాశకుం ఁ డనియె నాదు
 తేజమునను శతాంశంబుఁ దృప్తిమీఱ. ౧౫ 1779
- క. ఇతనికి నొసఁగెద శాస్త్ర,ప్రతతిని బరియించు శక్తిఁ పరఁగు నితని కు
 న్నతమోద మూని యత్తటి, హితబోధ మొనర్తు విద్యఁలెల్లం దెలియఁ.
 ఆ. దేన వాగ్మియగునొ పదాని బోధించెద, నితనితో నమానుఁ ఁ డీజగముల
 శాస్త్రదర్శనమున పత్యంబు గల్గక, యుండుఁగాక యనుచుఁ నుగ్గడింప ౧౬
 క. వరుణుం డంతటఁ బల్కెను, వర మిచ్చెద నయుతములగు పర్వ శతము లీ
 ధరణిని మను నీపావని, మరణము నాపాశమునను మతియు జలములఁ. ౧౭
 క. కనఁడంచుఁ బల్కె; యముఁ డిట్లనియెను నాదండఘాతఁమందిన మృతినిం
 గనకుండఁగలఁడు రోగము,లను బొందకయుండఁగాఁ గలఁడు నిత్యంబుఁ.
 క. అనిమొన నవిపాదం బీ,తనికిం గల్గెడునటంచుఁ దమి వర మిచ్చెఁ;
 ధనపతి మద్దద యీతని, తనువునకు నపాయ మిడదుఁ తథ్య మ్మనుచుఁ. ౧౮
 క. వరమిచ్చె నంతఁ గృప శం,కరుఁ డెల్లరఁ గాంచి మామఁకంబగునస్త్రో
 త్కరముననే నానుండియు, మరణం బీతనికి లేదుఁ మహి నెప్పటికొ. ౧౯
- చ. అన విని పద్మయోని యపు ఁ డర్కి లి నిట్లను బ్రహ్మదండరా
 జని గడు నొచ్చియుఁ మృతిని పంపకయుండెడుఁ గాక యాయువుం
 గని చిరకాలముఁ బ్రదుకుఁ గా కని పల్కెను; విశ్వకర్మయుఁ
 ఘనమతి శిల్పవర్యుఁ డలఁగాలికుమారుని ధీరచిత్తునిఁ. ౨౦ 1786
- క. బాలార్కతుల్యు సన్నత,తీలుని గని మత్కృతములు ఁ చిత్రములునై
 గ్రాలెడు దివ్యాస్త్రునుశ,స్త్రాళియు మృతి నీయఁజాల పని నీతనికిఁ. ౨౧ 1787
- క. చిరకాలజీవియగు నీ, పురుషలలాముం డటంచుఁ బొంగుచుఁ బలికెఁ;
 దరువాత జగద్గురువా, వరమేష్ఠియు దేవవర్యఁపరిభూషితునిఁ. ౨౨ 1788

చ. అనిలజః గాంచి నెమ్మదిని ♦ హర్షముఁ బొంది సమీరుతోడ ని
ట్లనియెను; వాయుదేవ! భవదాత్మజఁ డింక నమిత్రకోటి కా
ర్తిని గలిగించి సాధ్వసముఁ ♦ దీప్తముగాఁ గలిగింపఁ, జాల మి
త్రనికరమోదదుండగుచు ♦ రాజులఁగాఁ గలఁ డెంతొ ఖ్యాతిచేన్. ౨౬ 1789

క. అనిమొన నజేయఁడగు నింకను విన మాతండు కామగమనుఁడు రూపం
బును గోరినట్ల పొందంగను శక్తిఁ జెలంగువాఁడు ♦ కాఁగలఁ డిలలోన్. ౨౭౪

తే. కామగుండగు, వ్యాహతగతియుఁ గాక
యలరి కీ ర్తిమంతుండగు ♦ ననుచు మఱియుఁ
బలికె; రావణు ననిని జంపంగఁ దగిన

వగుచు రామునిప్రీతికర్తృంబు లగుచు. ౨౭౪

1791

క. తనువులఁ బులకాంకురములు, గనఁజేయును జాలియున్న కార్యంబులనే
యొసరుచు యుద్ధంబున నీతనయుం డని పల్కి నన్నిధానంబునకున్. ౨౮౪

క. మరుదధివుఁ బిచ్చి త్రిదశోత్కరయుతుఁడై శౌరవించి ♦ క్రవ్వుటి చనియెం
బరమేష్ఠి యథాగతముగ; మరుత్తు తనవుత్తుఁ జేర్చె ♦ మందిరమునకున్. ౨౯౪

క. వరములఁ బొందినవిషయముఁ, బరమాదృతి సంజనకును ♦ బల్కి యభేచ్ఛన్
మరుదధివుఁ డేగె రామా! వరముల నీలాగుఁ బొంది ♦ పవనజుఁ డాత్మన్.

క. బలమున మిక్కిలి పొంగుచు, జలనిధివలె నొప్పె; నంత ♦ శ్వసననుతుం డ
త్యలఘుబలుండై మునిప, ర్యలయాశ్రమరాజియందు ♦ నూహ చెలంగన్.

సీ. తాఁ బ్రవేశించినాధ్వసమింతయును లేకజ్వలనత్రయంబునఁ గృష్ణాండములను
వల్కలాజినతతి ♦ వరున విచ్చిన్నంబు భగ్నంబు మఱియు విధ్వస్తముగను
జేయుచు శాంతాత్మలై యమోఘతపంబు నొనరించువారల ♦ కొక్కరీతి
నప్రకారమును జేసె; నం దిట్టి బహువిధకర్తృములను జేయఁ ♦ గడఁగె బలిమి

తే. కలిమి సంతట మునివరుల్ ♦ కపివరునకు

బ్రహ్మాండతతిన్ మృతి ♦ రాకయుండ

బ్రహ్మ వర మిచ్చె నంచుఁ దపఃప్రభావ

ముల నెఱింగి శాంతంబును ♦ బూని రొకట. 3౪౪

1796

క. తనతండ్రియైన కేసరియును వాయువు కార్య మిట్లు ♦ లొప్పదు చేయం
గ నటంచు నిరోధించిన, ననిలజుఁ డవ్వారిపల్కు ♦ లాత్మఁ గొనకయే. 3౫౪

క. తనయిచ్చకొలఁది చేయుచు, మునులకు శ్రమమొప్పుఁ జేసె; ♦ మూర్ఖుండుతఁ డే
పున నిట్లు చేయఁగూడెనో, యని భృగ్వన్యన్యాయభవులైన మహర్షుల్. 3౬

క. అతిశయితక్రోధంబున, మతి నిల్చినమమ్యుక్తికి ♦ మంచి దిత్తిని యు

న్నతి మాన్పు శాప మిడుటయె, హితమప్పుడటంచుఁడక్కఱ నెంచుచుఁ బూనిన్.

అ. దేని నాశ్రయించి ♦ మానుల ముక్తిట్లు, బాధ లొందఁజేయువాడవో, ప్ప

వంగమా! త్వదీయః బల మిద్ధి మాశాపబలముచేతఁ దెలియఁబడక యుండు.

క. చిరకాల మెఱుంగఁబడకయె, పరఁగెడు నద్దాని నొకరు ధావం బలరక్ష
బరినుతిఁ జేయుచుఁ దెల్పిన, వరుసఁ వర్ధిల్లుఁ జమ్ము ధావంబంబులుగఁ.

క. అని శాపమిడిన వాయువు, తనయుం డీతండు మానితపముబలిమి న
ద్వీనుతాత్మబలము శౌర్యంబును దగ్గిన వారియుటజఁములయందె తగఁ.

తే. మృదులభావంబు నూనియె ధావంబుఁ జొచ్చె;

నంత ఋక్షరజోనాముఁడైన కపియు

వాలినుగ్రీవులకుఁ దండ్రి ధాన్యరాభుఁ

డఖిలవానరవతి యయ్యె ధావంబునీర్తి. రం

1803

చ. హరిగణనాయకుం డతఁ డహార్యబలుండయి కీశరాజ్యముం

జ్జితరకాల మేలి మృతిఁ జెందెను శ్రీరఘురామ! మంత్రవి

ద్యులగు మంత్రు లెల్ల ధీతివల్లభుఁ డుర్వరఁ బాసి యేగినఁ

హరివతిసత్పదంబునఁ దదాత్మజు వాలిని జ్యేష్ఠు నిల్పుచున్. ౪౨

1804

తే. అతఁడువరాజ్యపదమునఁ ననుజఁడైన, యట్టి నుగ్రీవు నిల్పిరి; ధావంబు కర్మ
తనయుతో* భేదమేలేక యనుసమాన, మగుచుఁ గృత్రిమ మొందని యట్టిమైత్రి.

క. అనిలునకుఁ జ్వలనునితోఁ, గనఁబడునఖిలంబుకరణిఁగా బాల్యమునుం

డి నియతముగ నేర్పడె; నీ, హనుమయు మునిశాపమున నె ధాత్మబలంబున్.

ఆ. ఇంత యనుచు నెఱుంగఁ; ధంతట వాలిను

గ్రీవులకు విరోధ ధావంబులై

దనకు మిత్రుడైన ధావంబుజబల మింత

యంచు నర్కతనయుఁ డాత్మయందు. ౪౩

1807

క. తెలియనికతమునఁ దను నిమ్ముల వాలియుఁ బాఱఁదోల ధామిఁ దిరుగుచున్

దోలఁగుచు నుండెను మారుతి, యలఘుతరంబైనయట్టి ధాత్మబలంబున్.

క. మనమునఁ దెలియఁడు రామా! యనిలాత్మజుఁ డితఁడు మునిగఁచాయతశాపం
బున బలము తెలియకుండుట, నని సింహము దంతివర్య ధారికట్టంగఁ. ౪౪

ఆ. నిలిచియుండఁ జూడఁ నేర్పు గన్పడునట్లు

లుండు; విక్రమమున ధావంబుతరము

యొప్పశౌర్యమున మహాత్మాహమునఁ బ్రతా

పమున శీలమున నాయమున మఱియు. ౪౫

1810

క. అనయమ్మున మాధుర్యంబున గాంభీర్యమున ధైర్యమున లోకమునఁ

హనుమత్సమానుఁడుండు నె, గనఁబడు నెఱు? లభికుఁడింకఁ ధైర్యవతియందున్.

* అచ్చెప్పం చిత్రవర్ణితమ్-అనిమా.

సీ. ¹పూర్వమ్ము పవనునిపుత్రుఁ డీతండు వ్యా
కరణంబు గ్రహించుచు ♦ కాంక్షచేత
నర్కాభిముఖుఁడయి ♦ యనుసరించుచు వెన్నఁ
జనుచుఁ బరించుచు ♦ సమధికార్థ
మును గ్రహించుచు మనంబున దానిఁ బదిలంబు
గను నిల్పుకొనుచుఁ దూపునఁ జెలంగు
నద్రివర్యమునుండి ♦ యస్తాద్రివఱ కేగు
చుండెను; మతియు సుద్ధండమగుచు

తే. నలరుచుండ; నష్టాధ్యాయి ♦ యనఁ బరఁగెడు
నూత్రరాజుఁ దదర్థంబుచొప్పుఁ దెలుపు
గ్రంథమును వార్తికంబును ♦ గమభావ్య
మును సమగ్రప్రకరణంబుగను గ్రహించె. ౮౫

1812

క. విను రామా! వ్యాకరణంబున నీతనితోడ సమతఁ ♦ బూనునతఁడు లేఁ
డని చెప్ప నొప్పు ఛంద,స్పృస నితరములైన విధులచొప్పెఱుఁగుటలోక.

క. అనుషముఁ డీతఁడు రామా! వినుమా లోకములఁ గల్లువిద్యలను దపం
బున దేవగురుక నవ్వను, ఘనుఁ డీవనాత్మజుండు ♦ కడు దత్తుండౌ. ౮౬

క. ²వ్యాకృతినవకంబున నె, న్నే కళలను బండితుఁడగు ♦ నీతఁడు నిక నో
భూకాంతా! విధి కాఁగలఁ, డీకరణి మించు నీదుఃకృప పాలయుటచేక.

క. వ్రళయంబున వీచీవిత,తుల భూమిని ముంచఁదలఁచు ♦ తోయధియెదుటక
విలయంబున సర్వజగంబులఁ గాల్పం దలఁచునగ్నిముంజఱ మఱియుక.

ఆ. విలయకాలమందుఁ ♦ బితృపతిసన్నిధి
నిలువఁగూడ నట్లు ♦ లిల సమీర
తనయునెదుట నిలువఁ ♦ దగువాఁడు గలఁ డెవ్వఁ
డరయ రామచంద్ర! ♦ హతపరేంద్ర! ౫౧

1817

చ. అనిలజుఁ డింకనుం గలుగునట్టి కపీంద్రులు మైందనీలు ల
ర్మునీతనయుండు తాగుడును ♦ గూఢబలద్వివిదుండు రంభుఁడుక
వనచరవస్యఁడై బలము ♦ భాసెల నొప్పెడు నానలుండు నిం
కను మనయంగదుండు సురకాండముచే భవదిప్తసిద్ధికై. ౫౨

1818

1 ససూత్రవృత్తిగ్రంథం మహాగ్రంథం ససగ్రహం పాధ్యతి వై కపీంద్రః-అనిమా. దీనింబట్టి
రామాయణము వ్యాకరణము పతంజలిభాష్యము తర్వాత రచింపఁబడినట్లు కొందఱు హింతురు.
పతంజలిభాష్యమునకుఁ బూర్వము భాష్యమే లేదని వీరికి స్వప్నమున దయ్యముచెప్పినదియ. కా
స్త్రము పురాతనముగాన నాకాలపు భాష్యము గ్రహించిన నీలాటి యసందర్భప్రసంగమున కవ
కాశ మండకపోవునుగా. 2 సోయం నవవ్యాకరణార్థవేత్తా బ్రహ్మ భవిష్యత్సపి తే ప సాగాన్
బుగ్గ-

తే నృప్తి చేయంగఁబడిరి నూ! ♦ వృద్ధి నాథ!

గజగవాతులు గవయుఁడన్ ♦ కపియు ఋషభుఁ

డఁజై జ్యోతిర్ముఖుండు ఋతౌధిపుండు

భల్లుకంబులతోడ నీపనిని దీర్చు ౫౩

1819

క. ధరఁ బుట్టింపఁబడి; రో, ధరణీశా! దేవవికతి ♦ వర్షంబున దే

వరిపుండగు రావణ సం, గరమునఁ ద్రుంపంగ భూమి ♦ గతులై రిట్టుల్. ౫౩౪

ఆ. విషయ మిద్ది నేను ♦ వివరించినాఁడ నీ, కవులు భూమిఁ దిరుగఁ ♦ గలుగఁ హేతు

వింతవట్టు నన్ను ♦ నిట్లు ప్రశ్నించితి, వేను దెల్పినాఁడ ♦ నెఱిగి నంత. ౫౪

క. అనిలజని బాలభావంబున జరిగిన వార్త నెల్లఁ ♦ బొందుగ నాచే

తను గీర్తింపఁబడె; సం, చును మాని వచింప వినుచు ♦ తోఁచి శ్వరుఁడున్.

తే. అతనితమ్ముఁడు వానరు ♦ లసురవరులు

పరమవిస్తయమును బొంది ♦ పరమకరుణ

బావనిం జూచి; రంతట ♦ బ్రహ్మహూని

వర్ణుడైన యగస్త్యుండు ♦ ప్రభు మహేంద్రు. ౫౫౪

1823

క. రాముని గని యిట్లనియెన్, భూమిశా! మిమ్ముఁ గంటిఁ ♦ బూజ్యతరముగా

నీమాడ్కిని భాషించితి, స్వామీ! సెలవిమ్ము బోవు ♦ వాఁడ వసతికిన్. ౫౬

చ. అనుటయు నుగ్ర తేజఁడగు ♦ నమ్మునివాక్కుల నాలకించి స

ద్వినయము దోఁప నంజలి విధిన్ గరయుక్తుము రాజుంగ ని

ట్టనియె; మహాత్త! మీదయిన ♦ యాగమనంబున దర్శనంబునన్

జని ఫలియించె దేవతలు ♦ సంతస మందిరి తండ్రి తాతలున్. ౫౬౪ 1825

ఆ. సకలబంధువులును ♦ సంతృప్తులైరి; నా

మనివి దీనిఁ గొనుచు ♦ మదినిఁ దోచు

స్పృహను నేను బల్కుఁ ♦ జేయంగఁ దగినకా

ర్యంబు నానిమిత్త ♦ మాదరమున. ౫౬౫

1826

క. ఒనరింపఁ దగును; జౌరుల, జనపదవాసులను వ్రీతి ♦ సంధిల్లంగఁ జ

క్కనిరీతి స్వకార్యముల, మనిచి యిటన్ జేరినాఁడ ♦ నుద్దయ మలరన్. ౫౬౬

క. క్రతువుల నొనరించెద ను, సత్తయుష్మత్సహిమ మద్ది ♦ నన్ను సకలబం

ధుతతుల సరింపంగ; నా, క్రతువులను సదన్యులుగను ♦ గండు కరుణమై.

క. గురుతరతపఃప్రభావము, లరుదుగ మీయందుఁ దోచు ♦ నట్లాట మహా

దరమున నను రక్షింపంగఁ, బరిగ్రహింపుండు సదస్యపరు లగుటకుఁగాన్.

ఉ. నేనును సత్తపోనియతి ♦ నిర్గతకల్మషజాలునై మహా

మోనులునై న మిమ్ము దృఢమానితభక్తి సమాశ్రయించి పెం

పూనంగఁ జేయు మీకరుణ ♦ నొప్పి మనస్సు మొందువాఁడ; నో

మోనివరేణ్యులార! క్రతుఁసుండలపూర్తిని జేయునంతకున్. ౫౬౭

1827

క. మీరెల్ల నొక్కచోటను, జేరి వసింపంగ వలయు ♦ ట్టితి నిట ననఁగా
సారతరవ్రతనియతులు, నైరాజులు నాయగస్తుర ♦ డాదియగుమునుల్. ౬౩

ఉ. రామునిసాధువాక్యతతి ♦ రంజలుచి త్తము లొప్పు వించు న
ట్టేము వసించువార మిట ♦ నెప్పుడు యాగమొనర్తురో రఘు
స్వామివరా! నువార్త యది ♦ వచ్చినతోడనె, యంచుఁ బల్కి యా
భూమినుపర్వహానులును ♦ జోయిరి వచ్చినరీతి; సంతటన్. ౬౪ 1832

చ. జనపతి యామహాత్ములకు ♦ సాధుపథంబున మ్రొక్కి సాగనం
పెను; మునులేగ రామవృధి ♦ వీపతి విస్మితుఁడై తదర్థమే
మనమున నెంచుచుండె నొక ♦ మాడ్కిని; భాస్కరుఁ డస్తభూధరం
బును గన నేగ రాఘవుఁడు ♦ భూపతులం గవులన్ యథాదృతిన్. ౬౫ 1833

ఆ. పనిపి శాస్త్రవిహిత ♦ పద్ధతిగా సంధ్య, వార్చి భూమిపాల ♦ వర్జ్యుఁ డంత
రాత్రి సంతిపురికి ♦ రంజిల్లుమదితోడఁ, జనియె సుఖసుఖ ప్రి ♦ గ నెడునూహ.
ముప్పదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

32 - వ సర్గము.

— యథా రాముఁడు భరతాదులతో సభ వలంకరించుట — యథా

క. జనపతి విదితాత్ముఁడు ధ, ర్మనియతి నభిషేకరూప ♦ మహా మొందెనొ యే
దినమున నానికే పౌరుల, కనూనహర్షంబు నిడుచు ♦ నల్లన గడపెన్. ౧ 1835

క. తొలిరాత్రి సాగనంపెను, సలనాల్గవ జామునందు ♦ నవనీపతి ని
మ్ముల నిద్రలేపు వందులు, సలలితమతు లవుడు రాజ ♦ సాధమునందున్. ౨

ఆ. నిలిచి మధురకంఠ ♦ ములఁ దగు కిన్నరు, లనగ సాధుబోధ ♦ లందియుంట
నియతిమీఱ హర్ష ♦ నిర్భరచి త్తము, లను సుఖ ప్రి గన్న ♦ మనుజవిభుని. 3

క. వినుతించిరి సౌమ్యా! వీరనికరవినుతా! మహాత్మా! ♦ రామశశాంకా!
జననీప్రీతివివర్ధన! జననాథా! మేలుకొమ్ము ♦ సమయము కానన్. 3౪ 1838

తే. నీవు నిద్రింప జగ మెల్ల ♦ నిద్రవోవు;
గాన మేల్కొమ్ము నీదువి ♦ క్రమము విష్ణు
విక్రమసమానమగు భవ ♦ ద్విమలరూప
మల్వీరూపాధికంబుగా ♦ నమరుఁ జమ్ము. ౪౫ 1839

*క. మతివిభవంబునను బృహ, స్పృతితుల్యుడె వీవు బ్రహ్మ ♦ సముండ వటంచున్
హితముగ వర్ణింపం దగు, ట్టితితో ట్మమయందు సమతఁ ♦ జెందుదు రామా!.

చ. సరసిజమిత్రుఁ డేజమున ♦ సాధుజవంబున వాయుదేవునిన్
బరమగభీరభావమున ♦ వారిధి మించినవాడె వీవు శం

కరువలె నప్రకంపుడవు ♦ కంజవిరోధిని సామ్యుతఁ నిరం
తరము జయింపఁ జాలుదువు ♦ ధాత్రి భవాదృశమేదిసీపతుల్.

1841

క. మును లేరు పుట్టఁజోవరు; నిను నొంక నదెవ్వఁజేసి ♦ నేరఁడు ధర్మం
బున నిశ్చలమతివై తగు, దనయమ్ము ప్రజాహితుఁడవె ♦ యగుదువు గానఁ.

క. నినుఁ గీర్తియు లక్ష్మీయు నో, జననాథా! విడువకుండు; ♦ శాశ్వతవాసం
బును జేయును నీయం దా, నినుతశ్రీధర్మము లొగి ♦ విశ్వాసమునఁ; ౨౫

చ. అని యిటు వందు లాస్పవతి ♦ నాదృతిమై వినుతింప నూతు లొ
య్యన మధుర స్తవంబులను ♦ హరివదంబుల సన్నుతించి; రా
జనవతి స్తోత్రనాదములఁ ♦ జక్కఁగ మేల్కని యూర్ధ్వభాగనుం
దనుపమశుభ్రవస్త్రయతి ♦ నందినశయ్యను బాసి యంతటఁ. ౧౦

1844

చ. హరి ఫణిశయ్యనుఁ వదలి ♦ యల్లన లేచెడునట్లు లేచె; నా
ధరణిపుఁ డట్లు లేవఁగ ముదంబున సేవకు లట్టై సీరునుం
బరికరరాజినిం గొనుచు ♦ నచ్చిరి వేలకు వేలుగాఁగ; భూ
వరమణి యెల్లకృత్యముల ♦ వైశమ తీర్చి కృశాను వేల్పుచుఁ. ౧౨౫

1845

క. వరనుం బిత్వోకుమహీ, వరసేవితమునగు దేవభవనంబును జే
రి రయంబున నట దేవోత్కరపితృభూనురులఁ బూజఁ ♦ దన్నుచు విధిగఁ.

సీ. పరిజనుల్ వెంట రా ♦ బాహ్యకఠ్యోంతరంబును నిర్గమించె నాభూపవద్య
సపురోహితులగు నాసచివులు మహితాత్ము లనుసరించిరి వసిష్ఠాదు లష్ట
దీప్యమానాగ్నులతీరున; మహితాత్ములగు బహుజననాథు ♦ లారఘూత్త
మునిపార్శ్వసీమను ♦ బొల్పి శత్రుని సమరులు సేవించునట్లు; భరత

తే. లక్ష్మణులును శత్రుఘ్నుండు ♦ లలితయశులు
వేదములు మూఁడు సవమున ♦ వెలసినట్లు
శ్రీరఘూత్తముచక్క నిల్చిరి సుభక్తి
గొలుచుకొరిక లాత్మలఁ ♦ బొలయుచుండ. ౧౭

1847

చ. జనవతి కొల్వకూటమును ♦ జయ్యనఁ జేరఁగఁ బోవఁ గింకరుల్
చని రఘురాముపార్శ్వమున ♦ నాండ్రముదంబున మోము లొప్పుఁ జ
క్కనిగతి సంజలుల్ తనరఁగా బహురీతులఁ గొల్చియుండి; రా
వనచరనాయకుల్ బలము ♦ వర్ధిలుచుండఁగ వేడ్కమీఱఁగఁ. ౧౮

1848

* తే. కామగమనులు వర్కజాంఘదముఖు లవు

డిర్వదియె సంఖ్యగలవా రఃసీసవిభవు

లుగ్రతేజంబులం బొల్చి ♦ యుర్విసాధుఁ

గొల్చి; రంత విభీషణాఘ్నిండు ఘనుఁడు. ౧౯

1849

క. తనమంత్రులు నల్వవ తన్ననురక్తిం గొల్పి గుహ్యకాధిపుని ధనే
శుని గుహ్యకరాజవలె, జననాథు మహాత్ముఁ గొల్పె ♦ సంతన మొప్పు. ౨౦

తే. వేదవృద్ధులు సత్కులుల్ ♦ విమలచిత్తు
లైన పౌరులు నేర్పురు ♦ లాటఁ దలలు
వంచి రామునకుఁ మ్రొక్కి ♦ వరుసఁ గొల్చి
రట్లు సచివాదిసంయుక్తుఁ ♦ డగుచు నృపుఁడు. ౨౧ 1551

క. ఘనులగు మునినాయకులె, జనపతు లతివీర్యు లటవి♦చరులును దనుజుల్
తనుఁ బరివేష్టించఁగ మా,నినికరసంయుక్తుడైన ♦ నిర్జరపతి నాఁ. ౨౨ 1552

క. అలరారుచు దేవేంద్రుని, గలవిలపా టాండఁజేయు ♦ కమ్రాకృతిచే
జెలఁగుచు నెల్లరు చక్కఁగఁ, గొలుపునఁగూర్చుండియుండఁగుతుకంబలరె.

ఆ. మధురకథలు సాధుమానులు ధర్మసంయుక్తి దెలుపుచుండఁ నొగి బురాణ
గాథ లెల్ల వినుచుఁ ♦ గమనీయరూపుండు, నిండు కొల్వచేసె ♦ నేర్పుచెలఁగ.
ముప్పదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

అధికపాఠము ౧ - వ సర్గము.

అథ వాలిసుగ్రీవులజననము. అథా-

చ. మునివరు నయ్యగన్తుఁగని ♦ భూపతి యిట్లని పల్కె నంజనా
తనయునిగాథ వింటి మునితల్లజ! ఋక్షరజుండు వాలి కా
తని యనుజన్మఁడై రిపుక♦దంబము నేచెడు సర్కమాతికిఁ
జనకుఁ డటంచుఁ బల్కితిరి ♦ సంతనయ్యె మదిఁ నితాంతము. ౧ 1555

క. జనని యదెవ్వరొ నాకుఁ, మునివర! తెలుపంగలేదు ♦ ముదమొప్పెడుఁ ద
జ్జననీనామము వినఁ జ,క్కనిరీతిం దెల్పనయ్య! ♦ త్వాసురవర్యా! ౨ 1556

చ. అనురఘరామువాక్కు విని ♦ యమ్మనినాథుండు పల్కె నిట్లుగా;
విను రఘురామ! యిక్కథను ♦ వింతలఁ గొల్పెడుదాని సంతయుఁ
మునివతి నారదుండు మదిఁ ♦ బొల్పెడువేడుక మామకాశ్రమం
బున కరుదెంచి చెప్పె నిది ♦ పొల్పును వీనుల కింపుఁ గూర్పుచు. ౪ 1557

ఉ. నారదుఁ డొక్కనాఁడు జతనంబున నాయుటజంబు జేరె నే
గారవమొప్ప నాయనఘుఁ ♦ గాంచి యథావిధిఁ బూజఁజేసి గం
భీరవచ న్తలి విసెడువేడుక నాసన మిచ్చి యిచ్చటం
జేరుట నాదువుణ్యములు ♦ సిద్ధిని బొందెను నేటి కోమునీ'. ౫ 1558

క. అని పల్కి నీవు ప్రశ్నించిన యీగాథను దగంగఁ ♦ జెప్పవె నాకం
చును బ్రశ్నించితీ, ధర్మంబునఁ బొల్పు మనంబుగల్గు ♦ పూజ్యం డౌట. ౬

- చ. నను గని యిట్లు పల్కె మునిఁ నాయక! చెప్పెగ నాలకింపుమా
ఘనగిరి మేరునానుమునఁ ఁ గాంచనహాపము నొంది లక్ష్మీకే
జనకగృహంబు నా నలరుఁ ఁ జక్కఁ శ్శృంగిహః దానియంతఁ
బున సకలానురార్చనలఁ ఁ బొంది వెలుంగుచునుండు నెప్పుడ౯. 2 1860
- సీ. అందు నూతామడఁంత విస్తీర్ణంబు శబ్ది దివ్యంబయి ఁ కాంతమగుచు
సలరుచు బ్రాహ్మియా ఁ సట్టియు త్తమసభయెప్పుచుండును బద్ధఁ యోనినాల్లు
మోములవేలువు ఁ మూర్ధులలో నాదియనఁ దగు బ్రహ్మ యంఁదలరుచుండు
యోగంబు నేవించుచుండ నాతనిచేత్రములనుండి రసమొండు ఁ గలిగిజాతె
- తే. గరములక బ్రహ్మ గైకొని ఁ కలిగె నిద్ది
యేలొకొ యని చర్చించి ఁ యిలను వదలె
సృష్టికర్త యారీతిని ఁ ఊతిని విడువ
సశ్రుకణమున నద్దాన ఁ నలరె గపియు గం 1861
- చ. జని గనినంతనే కపిని ఁ సారససంభవుఁ జాదరించి ప్రి
తిని గలిగించు వాక్యవితఁతిక సుహితాత్ముఁడు బ్రహ్మ పల్కె; నో
వనచర! యీవిశాలగిరిఁవర్యము చూడుము దేవవర్యు లిం
దనవరతంబు నుండుదురు ఁ హరిగిరింద్రమునందు నియ్యెడ౯. ౧౧౪ 1862
- క. పలువిధములై నమూలంబుల ఫలములఁ దినుచు నిరతఁమును నాచెంతక
జెలఁగుచు నుండుము; నీవిష్ణుల నీప్థలమందు వాసఁమును నాచెంతక. ౧౨౪
- ఆ. కొంతకాల ముండఁ ఁ గొడువ లేకట్టి శ్రే
యంబు నొందఁజాలు ఁ దనుచు బ్రహ్మ
పలుకఁ గీశపతియు ఁ జలజోద్భవునిపల్కు
లాలకించి దేవతాధిపతిని. ౧౩౪ 1864
- క. కనుఁగొని భక్తిని దత్తున, వనజంబులు శిరము సోక ఁ వందనములు చే
సి నియతిని లోకకర్తను, ఘనునిం దొలిదేవుఁ గాంచి ఁ కడువడిఁ బలికె.
- క. దేవర యాజ్ఞాపించిన, యావిధమున మెలఁగువాడ ఁ నస్మచ్ఛ్రీయః
పావనఫలదంబగుఁ గద, భావింపఁగ శాసన మిది ఁ పంకజసూతీ! ౧౪౬ 1866
- చ. అని వినయంబునక బలికి ఁ హర్షమతిక బరమేష్ఠిశాసనం
బునఁ జని సాధువుష్పఫలఁపూగము లెప్పుడు గల్లు భూజరా
జని దగు మేరుపర్వోముఁ ఁ జేరి పితామహులబ్ధదోర్బలం
బున వనసీమ నందు ఘఁఁమూలకృతాశనుడై యథేచ్ఛఁగ౯. ౧౫౪ 1867
- సీ. ఒకచోటఁదేసెఁగనొకచోటఁబహువుష్పముల శ్రహియించుచుఁజెలఁగిప్రతిది
నమునందు సాయంతఁనమునఁ బితామహులన్నిధి కేగుచు ఁ సంగ్రహించి
సట్టినుమంబుల ఁ నములఫలంబుల దేవతాధీశ్వరుఁడివ్యపాద
ములకు నర్పించుచుఁ బోవుచు వచ్చుచు గిరి బహురీతులఁ దిరుగునతని

అ. కాల మొక్క కొంత † గడచె నివ్వెడి గొంత, కాలమేగెగీళ † కాంతుఁ డొక్క
తఱిని దప్పిచేత † నద్దముఁ బీడింపఁబడియె కామచంద్ర! † పార్థివేంద్ర!

చ. చని చని యు త్తరంబున విశాలముగాఁ దగు మేరుశృంగమం
దు నిఖిలపక్షీసంఘములు † తోరపు వేడుక నుండఁ దేటఁగాఁ
గనఁబడువారి చల్లఁగను † గ్రాల మనోహరమా సరస్సునుం
గనియెను; దత్తరంబున స్వకంబగు కేసరజాల మెంతయున్. ౨౧ 1869

తే. గాలితాఁకునఁ జలియింపఁగా నిలిచెను;
దత్తరస్సున నాత్మవక్త్రంపుఛాయఁ
గనియె; నంతర్దలంబునఁ † గానఁబడు ని
తం డెవఁడొకొ యితఁడు నా † నన్యువె యగు. ౨౨ 1870

క. రూపము కడుఁ గొప్పదిగా, నీపట్టునఁ దోచుచున్న † దే యని కడఁకన్
గోపముమీఱఁగఁ జూచెను; రూపం బది తన్నుఁ బోలి † క్రోధమునొందన్.

చ. ఇతఁడు మదీయశత్రువగు † నిట్టిమహాగ్రహ మూనియున్నవాఁ
డితనిని దుష్టభావమున † నీగతి మించెడువానిఁ జంప కే
గతి విడువంగనా; ననుచు † గాఢరుడావిలమానసంబునన్
జతసముమీఱ నెంచి నహః † జం బగువాసరచాపలంబునన్. ౨౪ 1872

అ. పైకి నెగిరి దుమికె † బలగేంద్రుఁ డాహ్రాస, సుందు దానిఁ జంపు † నాశయమున
జలమూందు మునిగి † చయ్యన నాఁడు, పైకి లేచెఁ గానఁబడమి వైరి. ౨౫

క. ఆతరుణమునందే యో, మాతనువున నాతఁ డొప్పె † త్యాపతినాథా!
చేతో హరియనంగు, నాతనువు విరాగయుక్తి † నలరెన్ మిగులన్. ౨౬

సీ. అతిశయలావణ్య † మలరార విస్తీర్ణ జఘనయై భ్రువిలా † సమునఁ జెలఁగి
నీలకుంచితకేశ † జంముల్ మెఱయంగ సన్నితవక్త్రంబు † చారుతరము
గాఁ గనంబడుచుండ † గమనీయతరపీఠచయ్యుగళంబును † గోమరుమిగుల
ఋజుయష్టిలతకన్త్రు † రీతి నొప్పెడుగతి మంగళప్రదయన † చుహిత యద్ది

తే. ప్రదత్తరంబున వెలసె; నాశరమణి యుత్తు
కాంత త్రైలోక్యనుండరి † కనులరహిత
యైన లక్ష్మవిధంబున † నంబువారి
చంద్రికయుఁ బోలి విమలయై † సరిసగతినీ. ౨౯ 1875

క. కనువారిచి త్రముల కా, ర్ని గల్గఁగఁజేయ జాలి † దివ్యతనువునన్
వనజాలయఁ బొర్రెతి వాణిని బోలుచు దివ్యకాంతి † నిచయముచేతన్. ౩౦

క. నలుదెసల వెలయఁజేయుచు, నిలిచె నటన్; దేవవిభుఁడు † నిఖిలజగత్పు
ష్టిలలితుఁడై తగు శతధృతి, కలుషహృదంఘ్రివ్యయంబుఁ † గడుభక్తి తగన్.

- తే. చక్కగాఁ గొల్చి మరలి యాఁసరణి న్వర్త
పురికిఁ బోవంగ వచ్చె నాఁతరుణనుండె;
యప్పుడే భాస్కరుండు విఠియ త్తలమునఁ
దిరుగుచుకొనెచ్చె నెందు నింతియుఁ జెలంగు. 3౧౫ 1878
- చ. వనమున దేవనారివలె ♦ వర్ధిలు నాతనుమధ్య వెల్ల దే
వనికరనాథభాస్కరులు ♦ వచ్చి కనుంగొని రేకకాలముం
దనితరవృష్టరూపమున ♦ నందుఁ జెలంగెడు నాతలోదరిక
మనసిజతాపముం గనిరి ♦ మానినిఁ గాంచిన యంత నిర్వ్యర్థుక. 33 1879
- తే. తుభితనర్వాంగులై శతకోటిహస్తుఁ
డబ్జమిత్రుండు చిత్రమా ♦ నార! యిట్టి
తన్వీరూపంబటంచును ♦ దలచి త్యక్త
దైచ్యులై; రంత నింద్రుచి ♦ త్తంబు కలఁగి 3౪ 1880
- క. చ్యుతిఁ గాంచెను రేత స్సానితంబినీశీర్ష మందు ♦ నిల్చె నదియు నీ
గతి నాలేమను బొందక, శతమఖుఁ డవగతమదుండు ♦ చయ్యన నయ్యెక.
- చ. వనితయు నింద్రకాంక్షమెయి ♦ వానరనాథు మహాబలాన్వితుక
గనియె నమోఘవీర్య మది ♦ గావునఁ బుత్రుండు నట్టివాఁడుగాఁ
దనరెను *బాలరాళిఁ బడె ♦ దష్టనబీజము గాన వాలి నాఁ
దనయునిపేరు లోకమునఁ ♦ డద్దయు విస్తృతి నొందె రాఘవా! 3౬౫ 1882
- క. సరసిజమిత్రుండును రతివరునశమున వర్తిలుటను ♦ వనితగళమునక
బరమాదృతి బీజమునుంచె రమణినిం గూర్చి శుభము ♦ చెందువచనముక.
- ఆ. ఒక్కదానినై న ♦ సక్కడఁ బల్కుక, యూరకుండె రవియు; ♦ నుడిగె మోహ
మతని కంత బీజ ♦ మావనితాగళ, మందుఁ బడినఁ దనయుఁ ♦ డప్పు డొదవె.
- క. ధరణిని సుగ్రీవుం డనఁ, బరఁగెఁ దనూజుం డతుండు ♦ పటువీర్యమునక
గర మద్భుతరీతిని నిర్వృతతనయులు చెలఁగి రగచ ♦ మలు బలయుక్తుల్. 3౯౫
- చ. సురపతి యంత నాత్మజుని ♦ శూరునిగాఁ దలపోసి యాకపీ
శ్వరునకు స్వర్ణమాలికను ♦ సాధుగుణోన్నతి నొప్పుదాని న
క్షీరముగ నుండుదాని నిడి ♦ స్వర్ణము చేరఁగఁ బోయె; సంత భా
స్కరుండును సావిత్రజన్మనకు ♦ సర్వవిధంబులఁ దోడ్పడక నృపా! ౪౧ 1886
- క. హనుమంతుని మతిమంతుని, గనఁబఱచి నభంబుఁ జేరఁగఁ జనియె; నిశా
వనితామణి మెలమెల్లనఁ, జనఁగా నుదయించె బద్ధ ♦ సఖుఁ డట్టితటిక. ౪౨
- చ. వనితగ మాటియున్న కపివర్యుండు పూర్వమురీతిఁ గీశతం
గనియె; యథావ్రకారమగు ♦ కమ్రకపితృము నొంది యంతలో

* వాలేమ పతితం బీజం బాలీనామ బభూవ హ-అనిమా.

గనియెను గామరూపులయి ♦ గాఢబణోన్నతులై చెలంగు నా
తనయులఁ బింగళేక్షణుల ♦ దన్యుభయంకరులన్ మువంబునన్. ౪౩౪ 1888

అ. అమృతకల్పములగు ♦ నట్టి తేనెలఁ దెచ్చి
తనయులకు నొసంగెఁ ♦ దదవసరము
నందు ఋక్షరజనుఁ; ♦ డంతఁ దత్తనయులఁ
గొనుచు బ్రహ్మకడకుఁ ♦ జనియెఁ బ్రీతి. ౪౪ 1889

చ. శతధృతి పుత్రయుగ్మయుతు ♦ సంతసమున్ మది లజ్జయున్ దగ్గన్
హితమును గోరి వచ్చిన యఃప్రీతబలాభ్యుని వానరేంద్రు ను
న్నతి మెఱయంగ నూఱడిల ♦ నై జనుతి ప్రతిభావిశేషసం
గతి నొనరించి పల్కలును ♦ గ్రన్నన నిర్దరదూత నొక్కనిన్. ౪౬ 1890

క. పిలిచి మదీయాజ్ఞ ను మం, గళకరకిష్కింధనామఃకంబగు పురి కి
మ్ములఁ జని గురుతరమగుచుం, బాలుపొంది యనేకగుణవిభూతులఁదగుచున్.

అ. అలరు నందుఁ బెక్కు ♦ హరియాధములు తగుఁ;
గామరూపులగుచుఁ ♦ గపివరేణ్య
లందు నుండు, రత్న ♦ సందోహ మలరారు
దానిఁ గనుము వేగ ♦ తరలిపోయి. ౪౮ 1892

సీ. పుణ్యావణంబులఁ ♦ బాలుపొంది యతివిశాలంబయి దుర్గములను జెలఁగుచు
నాలుగుజాతుల ♦ నోలి నొప్పుచు విశ్వేకర్మస్మిత్తమయి ♦ కమ్రతరము
నై తగు కిష్కింధ ♦ యనుపుర మయ్యది; మన్నియోగంబునఁ ♦ గ్రన్ననఁ జని
హరిపతి నీతని ♦ నాత్మజయుక్తుని నభిషేక మొనరింపు ♦ మందు యాధ

అ. పాలకులను మఱి యుఁ ♦ బ్రాకృతకపులను, బిలువనంపి దేవతలను జేర్చి
యా యతానసంబు ♦ నందుఁ గూర్చుండఁగాఁ, జేసి కపివరేణ్యఁజేయు మితని.

క. కనినంతనె మతిమంతు ని,తని వారిలు సేవకులయి ♦ తమ కధిపతిగాఁ
గను దలఁతు రెల్ల వేళల; నని విధి యానతియొసంగ ♦ నాకపి యలరన్. ౫౨

అ. అమరదూత ముందు ♦ హరిపతిచనుచుండ
శుభపురంబు దానిఁ ♦ జొచ్చి గుహను
బోలి యున్నదానిఁ ♦ బాలుపొందు పవనవే
గమునఁ జేరి కీశకాంతు నందు. ౫౩౪

క. వనజజనానతి సింహాసనమున నలరంగఁజేసి ♦ త్రౌపాలకు లే
యనువున నభిషిక్తులుగాఁ, దనరుదురో యావిధమునఁ ♦ దగువిధవమునన్.

తే. మంగళస్నాన మొనరించి ♦ మహితపూజ
లందఁగాఁ జేసి నృపుఁ జేసె; ♦ సంత సతఁడు

బద్ధముకుటుండు శ్రీ సరిభాసమాయుఁ
 డఖిలమణిగణభూషితం ♦ వగుట నవుడు. ౫౫

1897

క. హరిగణముల కధిపుండై, పరిపాలన మొప్పు జేసె ♦ బ్రవగవితతి యీ
 ధరణిని వార్ధిదీప్తిహోత్కరమున చనియించు నెద్ది ♦ దానికే బ్రభువై. ౫౬
 తే. *వాలినుగ్రీవుజనకుండై ♦ వజ్రలు ఋక్ష
 రజనుడని చాటఁ బంచె నిండ్రప్రభాక
 రులకుఁ దల్లియుఁ దండ్రీయుఁ ♦ నలఁప నితఁడై
 యని స్మరించిన శుభమగు ♦ నవనినాథ !. ౫౭

1899

క. వినిపించినఁ దా వినినను, మనమునఁ గలవాంఛితములు ♦ మానితరీతిన్
 గను సిద్ధి దీనిమహిమను, నని నారదుఁ డప్పు చెప్పె ♦ నవనీనాథా !. ౫౮
 ఆ తెలిపినాఁడ నీకుఁ ♦ దెల్లంబుగాఁగ నీ, కథను దత్త్యముగను ♦ గవుల జనన
 మును హరిశ్చంద్రులయి ♦ భూమిపై ఖ్యాతినీ, బడసినట్టి విధము ♦ పార్థివేంద్ర !.
 అధికపాఠము, ఒకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨ - వ సర్గము.

అఖిల రాజులు సనత్కుమారునితో సంభాషించి విష్ణుమహిమను నెఱుంగుట. అఖిల-

క. అని యిట్లు పౌరాణిక గాథను బాచనతరము మానితలజుడై వచిం
 చిన విని సోదరయుతుండై, జలపతి పేరుండు రామచంద్రుఁడు మిగులకన్. ౧
 ఆ విస్తయంబు నొంది ♦ విబుధమునీంద్రునిఁ
 గాంచి యిట్లు పలికె; ♦ గాథ యిద్ది
 పుణ్యతరము విడిచి ♦ బాలుపొందు మీకృపఁ
 బరమకౌతుకంబు ♦ భాసిత మది. ౨

1903

క. జననము కపిసోదరులది, విన వినఁ జిత్తంబుగాఁగ ♦ వెలసెడు సురరా
 ట్టును భీష్మకుండు తేజంబున మెఱయుచుఁ గవివరులగఁ ♦ బుట్టిరి గాదే.
 క. కనుకొక వీరలు వెలయుట, యనఁ జిత్తం బేమి యండ ♦ దారయ ననఁగా
 విని బ్రహ్మముని యగస్త్యుఁడు, ఘనబాహు! వృత్తము చిరకాలజమిదియా.
 చ. కలదొక వేఱుగాథ యది ♦ గ్రాలు పురాతనమై మనోజ్ఞమై;
 ఖలుఁడని పిల్వఁగాఁబడెడు ♦ కర్బురనాథుఁడు రావణుండు మీ
 లలన నదేల దొంగిలెనొ ♦ లక్ష్మణపూర్వజ! యావిధంబు నేఁ
 దెలిపెద శ్రద్ధయించి వినఁ ♦ దృప్తియు మోదముఁ గల్గు దానిచే. ౬ 1906

* ఇంద్రప్రభాకనుటఁ దల్లియుఁ దండ్రీయు-అనఁగా నింద్రసూర్యులే ఋక్షరజమనికిఁ
 దనయులై పుట్టిన భావము. ఈవిషయము ద్వితీయసర్గమునందు శ్రీరాముని ప్రశ్నమునఁ దేటపడఁ
 గలదు.

క. మును కృతయుగమున బ్రహ్మకు, నరకుండును తేజసుండుఁడగుచున్
వనజాపురీతిఁ గ్రాలుచు, దనరాసు నొక్కమాకుఁ డా నొకచోటన్. ౮౫

చ. కనియెను రావణుండు నుగఁకాంకించుచున్నతుఁ డాదినంతనే
వినయముతోడ మ్రొక్కి మనిఁజెడిక దోసిలి యెద్ది సత్వవా
క్కునఁ జెలువొందు మానగణఁకొంజగు నాతనిఁ జూచి యిట్లునున్;
మునివర! దేవతావితతిఁముఖ్యుఁడు లోకములందు శ్రేష్ఠుడన్. ౮ 1918

క. బలవత్తరుండు నెవ్వఁడు, గలఁ జెప్పని నాశ్రయించి డక్కరులను వై
రుల దేవతలు జయింతురొ, యిల నిత్యము జనులు భక్తిఁ నెవనిఁ గొలుతురొ.

క. ఎవ్వనిఁ గూర్చి యజింతురొ, యెవని ధ్యానింతురొక్కఁడెరుమినియోగుల్
అవ్వీభుని జక్కఁ డెల్పును, యెవ్వఁ వివర బాణజాల డేగునొ వెలికిన్.

క. మునివర్య! తపోరాశీ! యన రావణహృద్గతంబు డాన్యోనియతదృ
ష్టిని జూచి మహాయశుఁడొ, మునిపతి ప్రేమమున దనుజఁముఖ్య! వినుమా.

చ. అని యిటు పల్కె; లోకముల డక్కఁడెక్కి నెవండు తాల్చునో
జననవిధం బదెవ్వనిది డక్క నెఱుంగఁగఁ జాలకుందుమో
వనజదళాక్షుఁడవ్యయుఁడు డానవముఖ్యునురాచిత నా
దనుజులచే ననుస్మృతుఁడు డతథ్యము విష్ణువేదానవాధిపా! ౧౩ 1912

సీ. జగముల నృజయించు డశతదృతి యెవ్వని నాభిరంకజజనఁనంబుఁ గనెనొ
యతనిలోకముల మఁహాశక్తి నెవ్వండు పుట్టించెనో లోకఁపుంజ మెల్ల
స్థావరజంగమాత్మక మేనీశక్తిచే నిలిచియున్నదొ దేవతలు సతంబు
విధిగ నధ్వరముల డవేల్తురొ యెవ్వనిప్రీతికై, యెవని సంప్రీతిమెఱుఁగు

తే. నాశ్రయింతురొ, యెవ్వనిఁదూరమున
నమృతపానము చేసిరొ. డయభిరుద్రున్
లెవని ధ్యానింతురొ, యోగు డలననివేద
పాంచరాత్రపురాణాళిఁ డబరపనియతి. ౧౪ 1913

క. మనముల ధ్యానింతురొ; యజ్ఞనిచయముల వేల్తురొ; విశాలయశుఁడు పా
వనకీర్తి యెవఁడు దితిజుల, దనుజుల రాక్షసుల నింకఁ డగు నురరిపులన్.

చ. అనిమొనఁ దా జయించునొ మఁహాత్ముఁడు శ్రీపతి సర్వదేవతా
వినుతుఁడతండె యొప్పు ననువిష్ణుమునీంద్రుని వాక్యవర్యమున్
విని దనుజేశ్వరుండు చుది డవేడుక లూరఁగ మ్రొక్కి మానవ
రుని భజించుచుం బలికె; డనొనుహితాత్మక యోగిపుంగవా! ౧౫

సీ. దైత్యరాక్షసులును డదనుజ లింకను గల్గు సురవైరు లానుహాశూరుచేత
హతులయి యేగతిఁనందువారలొ తెల్పు, మెప్పుడు తెగిరొ యాఁఱునుచేత;

నన మానినాథుఁ డిట్లనియె రావణుఁ జూచి దనుజు లెవ్వరు దేవతాహతులగు
దురొ, వారలేచేసెదరు స్వర్గమును, బరిభ్రష్టులై యందుండి * వసుధఁబుట్టు
తే. చుందు; రాత్రి యపూర్వాష్టి తోరుపుణ్య
పాపసుఖదుఃఖములచేత * భవముఁ గనుచు
మృతిని బొందుచు నుందు; రేయే సురారు
లాజనార్దనుచేత మహాత్ముచేత. ౨౧

1916

తే. చక్రధారలఁ బూనికఁ * జంపఁబడుదు
రో మహాపుణ్యతనులయి * యొప్పువార
లెన్లె వైకుంఠమును బొంది * యీశు లగుచు
వెలయుచుందురు రావణా! * విచులు లగుచు. ౨౨

1917

*క హరిశగుక్రోధము చూడఁగ, వరతుల్యమై యగు నటంచు * వరముని పలుకఁ
సురవైరినాయకుఁడు విని, షరమప్రమగంబు నొంది * భక్తి వెలయఁగఁ.

క. హరియున్న లోకమును నేఁ, గర మరుదుగఁ బొందు తెట్లు * కదనము నాకుఁ
సిరిపతితోఁ గల్లు నదే, కరణి నటం చాత్మలోనఁ * గడుఁ దలపోసెఁ. ౨3

అధికపాఠము, రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

3 - వ సర్గము.

అథా సనత్కుమారుఁడు విష్ణువు రాముఁడై యవతరింపఁగలఁడని వనియించుట. అథా

క. మనమున నిట్లు దురాత్ముఁడు, దనుజేంద్రుఁడు రావణుండు * తలపోయుట న
మ్మునిపతి యెఱింగి యీగతి, ననియె మహాబాహురాజితాంగా! నీకుఁ. ౧౫

క. దుర మొనఁగూడును గోరిక, లరువగురీతిఁ ఫలించు * నట్లాట నికఁ
బరిపరిఁ దలఁపక నుఖవై, చరియింపుము నీవు కొంత*ననుయం బిలలోఁ. ౨

చ అన విని యామహాభుజుఁడు * హర్షము పొంగ మహాత్ము నామునిం
గనుఁగొని యీవిధిం బలికె * గ్రమ్మఱ; నాతని కెన్న లక్షణం
బన నది యెట్టి దా తెఱఁగు * సంతయుఁ జెప్పము; మహానిపుంగవా!
యన దనుజేంద్రవాక్కు విని * యమ్ముని సర్వము నీకుఁ దెల్పెదఁ. 3౫ 1922

చ. వినుమని యిట్లు పల్కె; సురవీరరిపూ! పరమాత్మఁ డాననా
తనుఁడు జగత్ప్రభుఁడు సురతల్లజుఁ డెల్లఁడ నుడువాఁడు; వ్య
క్తిని గనకున్న వాఁడు నగుఁ * గేశవుఁడే యని నమ్ము మాతఁడే
యొనరిచె నీచరాచరమయోర్వీని మూఁడుగ నాత్మ శక్తిచేఁ. ౫ 1923

నీ. ఆదినారాయణుం * డాతఁడే భూమిని, సంతరిక్షమున సర్పాయమునఁ
బర్పితంబులయందు * వనముల స్థావరములను గ్రామపూహములను నగర

* కోఠోపి దేవస్య పరేణ తుల్యః-అనిమా.

ములనిండియుండునుఁ మూర్తియొంకారంబునత్వంబుసావిత్రిఁ డక్షుఁ యునతఁడె
యగు ధరాధరధరుంఁడయి దేవుఁడాతం డనంతనామంబునఁ సంతతంబు

తే. విశ్రుతుండగు; నూర్వండు విధుండు యముఁడు

కాల మనలుండు వాయువు ఁ బాలుఁ డబ్బ

భవుండు పరమేశ్వరుండును ఁ బగలు రేయి

యుభయసంధ్యలు నాతఁడై యొప్పు జమ్ము. ౮

1924

చ. వెలుఁగఁగఁ జేయుఁ దానె కడు ఁ వేడుక వెల్లును నిండియుండుని

మ్ముల గ్రహించు లోకములఁ బుట్టఁగఁ జేయును జంపు నేలు శ్రీ

లలితుండు దండనంబును విలాసముగా నొనరించు గ్రీడలక

నలుపును లోకనాథుఁడయి ఁ శాశ్వతుఁడై భవనాశపేతువై. ౯ 1925

తే. విష్ణు వగుచుఁ బురాణుఁడై ఁ వెలయు నితఁడై;

పెక్కుమాటల నింకేల ఁ నొక్కఁడైన

హరియె త్రైలోక్యచగు చరాచరము నెల్లఁ

గలయ వ్యాపించి యుండును ఁ గర్బరేంద్ర! ౧౦

1926

సీ. కువలయదళములాగున శ్యామవర్ణాంగుఁ డగుచుఁ గింజల్క మట్లరుణమైన

యంబరం బలరార ఁ నభ్రంబునందుఁ బ్రావృట్కాలమునఁ దటిఁ ద్విలసితమగు

జలదంబురీతిగా ఁ వెలయుచు; శ్రీసుంతుఁడై నరదాంగుఁడై ఁ యంబుబారు

ణాక్షుఁడై శ్రీవత్స ఁ మాయతోరస్సునఁ గ్రాల శీతాంశులఁ డక్షణము గల్గి

తే. *మెఱపు లంబుదములనుండి ఁ మించునట్లు

నమరగూపిణి లక్ష్మీయు ఁ సంతతంబు

తచ్చరీరంబుననె యుండు ఁ దలఁప నతఁడు

గనఁగ నురల కశక్యఁడౌ ఁ దనుజనాథ! ౧౩

1927

క. సురవైరులు పన్నగులును, బరికింపం జాల రతనిఁ ఁ బరమేశుఁ డదె

వ్వరిని గృహం జూచునొ యా, పురుషుఁడె యాతనిగనంగఁ బోలునుజమ్మి!.

తే. యజ్ఞఫలములఁ దపముల ఁ నఖిలదాన

ములను యాగంబులను సిరిఁ వెలయు నతఁడు

గన నశక్యండు; విను మింకఁ ఁ గర్బరేంద్ర!

తద్గతప్రాణచిత్తులై ఁ తగినభక్తి. ౧౪

1929

క. వనజాక్షపరాయణులై, యనిశము వర్తించువారి ఁ కాతఁడు ప్రీతిం

గనఁబడు జ్ఞానాగ్నిని బా, పనిచయమును గల్గువారిఁ ఁ బాలించుఁ జూచి.

క. వారికె కన్నడు రానణ., వారిజదళనేత్రు శ్రీశు ఁ వైకుంఠుని నీ

వారసి కనఁదలఁచితివే, వారీలి నచింశు వినిపింప ఁ యది యొప్పినచోక. ౧౫

తే. కృతయుగం జేగఁ ద్రేత నా + నెనఁగు యుగము

రాఁగఁ దన్ముఖమందు ను+రలకు మర్త్య

లకును హితమొనఁ గూర్చ ని+లావతిస్త్య

రూపమునఁ బుట్టఁగలఁడు సం+తాపహరుఁడు. ౧౮

1932

సీ. ఇత్వాకున్మవులకు + నెల్ల నెన్నఁడు విభుం డగుఁ జమ్ముదశరథుం+డనెడు రాజు

తత్సానుఁడై మహా+త్తరతేజుఁడై రాముఁ డనువేరు దాల్చిత+గును బులస్త్య

సంశవర్ధన! బుద్ధి+బలములఁ దేజంబునను బరాక్రమమున + వినుతుఁ డగుచు

గురుతరబాహువై + వరనత్పవిత్రుఁడై యోర్చున భూమినా + నొప్పుఁ జమ్ము

తే. భానురీతి దుష్ప్రేక్ష్యుఁడై + బవరములను

శత్రువులఁ జెండఁగలఁడు శ్రీ+నరసింహుఁ

డాదినారాయణుండై రా+మాహ్వాయమునఁ

బుట్టఁగలఁడు ప్రభుత్వంబు + పొదలునట్లు. ౨౧

1933

చ. జనకునిచేత నాతఁడును + సాధుమనస్కుని భ్రాతఁ గూడి ధ

ర్మనిరతచిత్తుఁడై గురుత+రంబగు దంశకకాననంబున

దననతిఁ గూడియే తిరుగుఁ + దత్సతి సీత యనంగ నొప్పు నో

దనుజవిభూ! యదృష్టవతి + తత్సతి లక్ష్మీయే సీతనాఁబడుక. ౨౨ 1934

క. జనకున కామెయె వుత్రిక, యనఁబడు ధరనుండి యొదవె + నానుదతి జగం

బున ననమానసురూపంబున వెలసెడు లక్షణములఁ + బొలుచు ననమయై.

తే. ఛాయ యెడఁబాయకే వెంటఁ + జనెడరీతి

జంద్రికయు శశి వీడని + చందమునను

రామునెడఁ బాయ దామహా+రణ్యమందు

శీలమందు నాచారమం + దాలతాంగి. ౨౩

1936

క. వినుతింపంబడుగుణముల, ననుపమయే యగును ధైర్య + మలర నుదతి కో

దనుజేంద్ర! రవికి రత్నిగ,తిని నేకత్వమునఁ దగువి+ధిం గనుపట్టుక. ౨౪ 1937

క. వినిపించితి నీవార్తను, దనుజేశా! విడువకుండఁ + దగుభంగి ననా

తనుఁడై యవ్యయుఁడై దే,వనికరపతియైన చక్రీ+హర్షల నిచటక. ౨౫

చ. అని యిటు లామునిప్రవరుఁ + డాడిన విక్రమనంపదంధుఁ డా

దనుజవిభుండు రామన్మవ+తల్లజ! నీయెకఁ దాఁ బగం గొనం

గను దలపోసి యెంచె నిటు; + త్కృసురహాని వచించె నీవిధం

బున నిది చక్క నున్నయది + భూమిఁ జరించెద స్వేచ్ఛమీఱఁగక. ౨౬

క. హరితోఁ బగఁ గొనియెద సం,గర మొప్పును నాకు నట్టి+గతియైన నటం

చురుతరముగ నెంచుచు హర్షరతిం జెలువారె మదిని + రావణుఁ డనుచుక.

- క. మునిపతి చెప్పినకథ విని, జనపతినేత్రద్యయంబు ♦ సంతసమునఁ బొం
గను శీర్షిచాలనంబును, గనఁబడ నాయర్థ మాత్మఁ ♦ గడుఁ జింతించెన్. ౨౯
- ఆ. కథను వినినకొలది ♦ గాఢహర్షమువిన్మయమునుబొడలఁగా నధునయుగంబు
వెలయ జ్ఞానివర్య! ♦ వివరింపుమా పూర్వతరచరిత్రములను ♦ మరల నాకు.

అధికపాఠము, మూడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪ - వ సర్గము.

— ❧ — అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణుని నిశ్చయ మెఱింగించుట. ❧ —

- క. అన విని కుంభప్రభవుఁడు, ఘనతేజుఁడు పృథుయశుండు ♦ త్కౌపతిఁ బ్రణతుం
గని బ్రహ్మ యీశునకుఁ జెప్పినరీతిని బల్కె నత్యవిక్రమ! రామా! ౧ 1943
- క. తరువాతికథం జెప్పెదఁ, బరనుప్రచుదంబు మీఱఁ ♦ బల్కులవానిన్
ద్వీరపడ కాలింపునుటం, *చురుముదమున హెచ్చరించి ♦ యొకపరి నేనున్. ౨
- క. వినినాఁడ గాఢ హానిని, విననట్లుగ జరిగినట్లు ♦ వివరించెద నం
చనుపమమోదంబున రామున కీట్లని తెల్పఁ బూజ్యబుద్ధి యలరఁగన్. 3
- క. గురుబాహూ! దుర్మతి యా, సురరిపునాథుం డతండు ♦ ట్లోచీనుత ని
ష్కరుణా దొంగిలె నిందుల, కురుమతియోజించియిదియె♦ముక్తమటంచున్.
- క. మును పాగిరివర మని ఖ్యాతిని గాంచిన మేరువున నతిస్థిరయశుఁడౌ
మునిపతి నారదుఁ డీగాఢను దెల్పెను నాకు బాహూదర్పవిభూషా! ౫ 1947
- క. సురగంధర్వులు సిద్ధోత్తరమును మునివర్యులు వినఁగా శిష్టకథన్
ధరణీశా! నారదుఁ డానరతేజుఁడు స్మితము తోఁపఁ ♦ బల్కెం జమ్మి. ౬
- క. మానాభిభూషితా! భూజానీ! శ్రీ రామచంద్ర! ♦ చారుతరంబై
గానంబడు తేజముగల, యానారదుఁ డనువదింప ♦ నట్టికథ యిలన్. ౭ 1949
- క. పాపాఘముల నడంచుచు, నేపారును దాని వినుము ♦ నృపవర! దేనిన్
శ్రీపతి హితమును విని మునిభూవులు సురతల్లజులును ♦ మునిపతి నతనిన్. ౮
- తే. హర్షపర్యాకులేక్షణులై నచించి
రిట్లు మీ రిష్టు చెప్పిన ♦ యీనుగాఢ
నెవరు విందురొ చెప్పుదురో ♦ యెలమిఁ బుత్ర
పాత్రయుతులయి సురభూమిఁ ♦ బడయఁగలరు. ౯

1951

అధికపాఠము, నాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫ - వ సర్గము.

అంభో రావణుండు శ్వేతద్వీపమున కరుగుట. అంభో

క. విను నుష్వలిచార్దల నోజవనఁ! రావణుండుతండు ♦ త్వేష్ఠలి నెల్లఁ
దనివారకా దిబుగును జయమును గోరుచు శూరదనుజఃముఖ్యులతోడఁ. ౧

తే. దైత్యదానవరక్షోవిఃతతి నెవండు, బలయుతుండని తనచెవి ♦ బడునొ వాని
నంగరాధియు బలదర్పశాలిదనుజ, సత్తముడుపిల్చు జేయుమాజగడమనుచు.

క. తిరుగుచు నీగతి నేవచ్చుగ, ధరణీస్థలి నెల్ల రామధరణీశా! యా
పరమేష్ఠిచెంతనుండియె, యరుదెంచెడు నారదముని ♦ సభ్రమునందుఁ. 3

చ. ఘనముల వెన్ననున్న మునికాంతుని రెండవ యంశుమంతుడే
యనఁదగువానిఁ గాంచి యతిహర్షము పొంగఁగఁ జెంత కేగి వం
దనము నొనర్చి కేల్తొగిచి ♦ తా నపు డిట్లనె రావణుండు; న
న్ననివర! పెక్కుసార్లు మదిఁబోలినయట్లుగ శక్తిమీఱఁగఁ. ౪౫ 1955

తే. బ్రహ్మలోకంబు మొదలుగఁ ♦ బరఁగులోక
జాలములఁ జూచియున్నారు ♦ నకలలోక
ములను బలవంతులగువారి ♦ మునిగజేంద్ర!
తెల్పుమా! వార లెవ్వరొ ♦ తేటపడఁగ. ౫౪ 1956

క. వారలతో మార్కొనఁగాఁ, గోరెద నాయుచ్చకొలఁది, ♦ త్తోణిం దగున
వ్వారలఁ దెల్పుము మఱి య, వ్వారలు లోకాంతరముల ♦ వఱలిననై నఁ. ౬

చ. అనుటయు సారదుండును దుఃరాత్మసిమాటల లోఁ వలంచి యొ
క్కనిమున మట్లె ధ్యానమును ♦ గ్రన్నన సల్పి వచించె నిట్లు; లో
దనుజగజేంద్ర! పాల్కడలిదాపున దీప్త మదొండు రాజులు
ఘనతరహాచు సచ్చటను ♦ గన్నడుమాసపు లుగ్ర తేజులై. ౭౪ 1958

సీ. చంద్రసంకాశులై ♦ సాంద్రబలోపేతులై మహాకాయులై ♦ యతులవీర్య
మొప్పార మేఘగర్భోదనివ్వనములు గలిగి తోడ్పడ శక్తి ♦ సలరి ధైర్య
మొప్పుఁగాఁ బరిఘబాహువులు చెన్నలరార నుందురు తద్దీప్తఃసంధు దనుజ
పుంగవా! నేఁ గంటి ♦ పాలుపుగ వారలబలవీర్యయుక్తుల ♦ భాసమాన

తే. తనువు బలరారు వారి నిఁ త్తఱిని నీవ, దెప్పరిని గోరితివొ వార ♦ లెల్ల సందు
హసమును జేయుచున్నాడు ♦ నై భవమున, ననెడునారదుపల్కుల ♦ నాలకించి.

చ. పలికెను రావణుండు మునిఃపార్థివ! యచ్చటిదీప్తమందు దో
ర్బలమున నిట్టివారలుగ ♦ భాసిలువార లడెట్లు పుట్టిరో
యలఘుమతుల్ చెలంగఁ దగు ♦ సమృదుజోత్తము లెల్లఁ దెల్లనై
వెలసెడు దీప్తమందు నచట ♦ నేడుక హరఁగ నుండు తెట్లొకో!. ౧౧౪ 1960

- తే. ఈమహాత్మరవృత్తాంతః మెల్లఁ బ్రీతి, నారదా' మానివుంగవ' నాకుఁ బెల్లు
మీజగం బెల్లఁ జూచితిఁ విద్ది నీకుఁ గరతలానులసింబుగఁ గావఁబడును. ౧౩౫
- క. అనినన్ రాజులునకు నాముని యిట్లను; వార లెల్లఁ మురహుభక్తి
దనరి యనన్యకునంబుల, సనిత మ్మెచ్చుదురు పిమ్మఁ లందును భక్తుల్. ౧౩౬
- అ. భూసురార్చనలను బొంగుచు నొసరింతు, లేకమూర్తియందెఁ హృదయభావ
ములు తగంగవారు పాలుతురుదనుజేంద్ర', చక్రియందెమానఁసములుదగులు.
- క. హరిన క్తప్రాణులునై, హరినే సతతంబు గొల్పి యాద్యీపమునన్
నిరతము వసియించెడు భాగ్యరతిం దొలిపుణ్యకర్మ గణమున వారల్. ౧౩౭
- తే. కాంచఁగల్గిరి నూ! శార్దూలకర్మమును, వంచి శ్రీహరి సంగరఁసనుభ నెవరిఁ
ద్రుంచెనోచక్రయుక్తిసంఘాతవనించు, భాగ్యమునుగల్గియుందుకుఁ వారలెపుడు.
- చ. క్రతుతతి సత్ఫలంబులను గాఢతపంబుల సంయమంబులన్
వితతములైన దానముల వేడుకఁ జేసిన యాఫలాళినం
గతిని దదీయలోకమును గాంచి యటన్ సుఖయింపలేదు నూ;
దితిసుతవర్య! యం చనెడు దివ్యమునీం ద్రునివల్కు లత్తటిన్. ౧౩౮ 1966
- చ. విని దశకంఠఁ డెంతయును విస్తయ మంది హృదంతరాళమం
దునఁ జరకాల మెంచి మునిఁజ్ఞో వచియించెను నేను బోయి యా
మనుజులతోడ సంగర సుమానుషశక్తి నొనర్చువాడ నా
కనుమతి యిస్తుటంచుఁ బ్రియఁమారఁగఁ బల్కి తదీయసమ్మతిన్. ౧౩౯ 1967
- క. శ్వేతద్వీపమునకు సంత్రీతని రావణుడు చనియెఁ బ్రియమున మునియున్
జేత స్సాష్టాంగ నదృత, మైతగు నారణ్యము చూడఁ సచటికె యరిగెన్. ౧౪౦
- క. ముని యాతఁడు రణకేళిం, గన నిత్యము నెంచుచుండుఁ గదనము చూడం
గనె శ్రీతి యతని కెక్కుడు, గనుకనె ముం దరిగె; సంతఁ గ్రవ్యాదుండున్.
- చ. దనుజులఁ గూడి భూరితరఁదారుణసింహానినాదముల్ ప్రతి
ధ్వను లజ్జలాశలన్ వెడలుభంగి నొనర్చుచుఁ బోయె; బూర్వమే
మునిపతి యేగియున్నపదముం గనుకోర్కి మహాయశుండు గా
వున బలముల్ తనుం గొలువఁ భూరిబలంబు తగంగఁ బొంగుచున్. ౧౪౧
- తే. ఎద్ది సురలకు దుర్లభఁమే యయితగు, సట్టి శ్వేతమహాద్వీప మంతఁ జేరె;
దానిదివ్య తేజంబున దానవపతి, పుష్పకంబందు వడఁకంగఁ బూనె మిగుల.
- సీ. అనిల వేగమున సమాహతింబయి వాతహత మేఘసముదాయఁముట్లు నిల్వఁ
జాలక యుండె; దశశ్రుచివ్రలు రాక్షసుల్ జాతనాధ్వనులయి చక్కఁ గవఁగ
శక్యమే గాక విశాల తేజంబున సలచునాద్యీపవర్షంబుఁ గాంచి
ప్రభువులై రావణుఁ బరికించి పల్కిరి; దనుజేంద్ర! జకులపోల్కిని గసంగ

తే. సగుచు గతసంజ్ఞలనొయి యత్సంతహీన, మైనవిజ్ఞానమొప్పు నీయవని నిల్వఁ
జాలమిన్నార మింకెట్లు † సంగనంబు, చేయఁజాలుదుమో మేము†చెప్పఁగలమె.

చ. అని వచియించి యాదనుజు † లండలు పాటిరి; రావణుండునుం
గనకవిభూషితం బగుచు † గ్రాలెడు పుష్పకయానవర్య మొ
య్యన విడనాడె నాదనుజు † లార్చిని బాటినయంతఁ; బుష్పకం
బును బరుగెత్తె నాయసురఃపుంగవుఁ డొక్కడె భీమరూపుడె. ౨౭౪ 1973

క. శ్వేతదీప్తముఁ జొచ్చెను, నాతటి, సయ్యెడకుఁ జేరినంతన నొకచో
భీతమృగేక్షణ లుద్ధనతు, నాతనిఁ గనుఁగొనిరి; యొక్కయతపయు నందుఁ.

ఉ. మోమున నుస్థితం బాలయ † ముందుగ నాతనిఁ గై గ్రహించి యిం
దేమి కసంగ వచ్చితివో † యేర్పడఁ జెప్పు మెవండ వీవు? నిఁ
త్రేమను గన్నవాఁ డెవఁడు? † వింతగ నిన్నెవఁ డంపె నంచు నా
భామిని పల్కు గ్రుద్ధుడయి † సంతమునన్ దనుజేంద్రుఁ డిట్లనున్. ౩౧౪ 1975

క. దనుజేంద్రుడ విశ్రననుని, తనయుడ రావణుడనంగ † ధరణిఁ బరఁగుదున్
జనుదెంచితి నీస్థలమున, కని చేయం గోరి యెవ్వఁ † డగపడఁ డిందున్. ౩౨౪

చ. అని యిటు పల్కురావణు దుఃరాత్ముని నాతనిఁ జూచి నవ్వుచున్
వనితలు పల్కిరి ట్లలరి † ధ్వానము లొప్పుఁగ; సంత నందులో
వనిత యొకర్తు శ్రోధమున † వానిని గైకొని లీలచేతఁ జ
య్యన నీటు త్రిష్టుచున్ జెలులయంతరచుందుఁ బడంగఁ జిమ్మె దాన్. ౩౪౪

ఆ. క్రిందఁబడఁగఁ జిమ్మి † కేరడమున నొక్క
చెలిని బిలిచి యిట్లు † పలికె నీవు
కీటకమును దీనిఁ † బాటెంపు మిది పుర్రెన్
ధుగ్రము సంశయంబు † తోఁప దిందు. ౩౫౪ 1978

క. అని పల్కిన వింశతిభుజు, దనుజుని నీలాంజనననుతను దళకంఠున్
వనితలు కై నుండి కరం, బునకున్ నడిపించి కష్టములపాల్పేయన్. ౩౬౪ 1979

చ. బలముల విఱ్ఱనిఁగు సురఃపై రివిభుండును బండితుండునై
వెలసెడు రావణుండు తను † వింతగ నింతులు త్రిష్టుచుండ నొ
క్కలలనహస్తముం గఱచె † గాంతయు గోపకరితదిత్తయై
వెలిబడఁ జిమ్మి గాఢగుగు † వేదనఁ గై విడలించు చుండఁగన్. ౩౭౪ 1980

చ. పురు గిది యొక్కటా! కఱచె † బో నిను సంచనియొక్కయింతి ని
ష్ఠురచుగు కీట మియ్యదని † చోద్యము నొందుచు దానిఁ జిమ్మె సం
బరమున కప్పుడే బరికె † వాడు నఖంబులఁ దత్కరంబుఁ గో
పరతిని బొంది యాయువిద † బాపురె యిాయది క్రూరకీటమా. ౩౮౪ 1981

* ఏను ముక్త్యా దుద్రువు న్నే సర్వ ఏన నిశాచరాః-అనిమా,

క. అనుచుక విదలించె జవంబున హస్తము దాన దానపుడు భీతుండై
వననిధిజలములయంతరమునఁ బవనినిచ్చిన్ భూధ్రుఁ డమువలెం బడియెన్. ౪౦

క. వననిధిజలములలోఁ బడి, మునిగియుఁ బై కెట్లా చేరి ధూమ్రుడు గానన్
వనటం జెంపక యుండెను; జననాథా! యాశఁ డిట్టిపండమున నటన్.

క. ప్రమదలచే శ్వేతద్వీపమునందున్ నిగ్రహింపఁబడి యిట్టులు హ
స్తములం ద్రిప్పింబడియెను, నునుహితతేజుండు మానిసురపతి యంతన్.

క. అనురేంద్రుని ధర్మతుఁ గని, యసమానామృతము నొందిఁయాడుచుఁ దమిచే
హసనపరుం డయ్యెను; నో, యనురాంతక! రామచంద్రఁ డయవల వినుమా!.

చ. జలనిధినీరమందుఁ బడి ధూమ్రశిరోజము లార్చి నొందఁగాఁ
గలుగుచు యామృతీరమును ధగర్పరవాధుఁ డబెట్లా చేరి య
గ్గలమగు శక్తితోఁచఁగ జగంబుల నెల్ల జయించితిం గదా
గలుగదు వానియం దిటులు ధాధయం బినుమంతయేనియున్. ౪౪ 19౩6

తే. అబల లౌట స్వభావమే యబ్బవీర్య, మలరుచుండుట నట్టివాఁరలకుఁ జూడ
నిది విరుద్ధము లోకమందొందుఁ గల్గు, మాచవుల్ ప్రభవిష్టువుల్ నుదీరలంప

సీ. వనితాస్వరూపంబు ధవళిలనుండెను వీర లదృష్టశక్తిచే నలరుచుందు
రివ్వారలనె యమ్మునీశ్వరుఁ డప్పుడు చెప్పెను నేబల ధీమంతువారిఁ
గాంచి యుద్ధము చేయఁగ వలెననిశ్చయించెఁగాఁబోలునంచెంచి యాత్మ;
నవ్వనంబున వారిఁ యాచారములఁ గాంచఁ దిరుగుచునుండి యాధరణి నొకట

తే. బ్రహ్మతనయు మహాత్మునిఁ బ్రభువు యోగి
వర్యు జాజ్వల్యమానతఃపరిప్రభావ
మున వెలుంగుచు నమిధల ననలుపోల్కి
నలరెడునవత్కుమారు నిర్మలమనీషు. ౪౮

19౩8

క. కనియెను బీఠంబునఁ జిక్కనిరీతిగఁ గూరుచున్న ధీమతనుని నా
వననిధిదక్షిణతీరంబున గుహలో నున్నవాని ధీమతచరితున్. ౪౮౫

చ. కని కరము ల్లోగిడ్చి తమకంబున వందనరాజుఁ గూర్చి న
త్యనిరతిఁ గాంచి బ్రహ్మమునియై తగు నాతనిఁ బ్రశ్నచేసె ని
ట్లని; భగవంతుఁ డొక మిది యాది న దేమహనీయుచేత ని
ట్లునుగ నృప్తిచేయఁబడె నన్ను లిటన్ వసియింతు రెవ్వరో!.. ౫౦ 1990

క. జ్ఞానివరా! మానివరా!, భ్యానింతువు బ్రహ్మ మీవు ధీమతీ నిటం
గానంబడువిషయంబును, మానుగ నెఱింగివు నాకు నుది గల్గుకృపన్ ౫౧

తే. సర్వవేత్తవు నీవొటఁ జక్క నాకు, వార్త నిద్దానిఁ దెల్పుమా బ్రహ్మమాని
వరుడ వని వింటి నా వినిభాసమాన, తేజుడగునామునీంద్రుండుఁ దివ్యదృష్టి.

చ. దనుజవరేణ్యహృన్ద్రతముఁ ♦ దా నవు డారసి చాల నవ్వొ యి
ట్లనియెను; బుత్త్ర కా! విను చుఁరాచరిమై తగులోకజాలమున్
దనవగుదివ్యశక్తిని సతంబు ధరించునొ యెవ్వఁ డట్టి యా
వనజదళాక్షునిం దెలియుఁచారెవ రీధర దానవోత్తమా! ౫3

1993

తే. ఎవనియ్యత్పత్తి నెవ్వరే ♦ నెఱుంగఁజాల
కున్నవారమొ యెవ్వని ♦ నొప్పుమీఱ
వేదవేత్తలు పురుషుని ♦ విమలరూపుఁ
దమనునకుఁ బైన నున్నట్లు ♦ తలఁచువారొ, ౫౪

1994

సీ. ఆదిత్యరూపుని ♦ సజరుని బరమాత్మ శీశ్వరుఁగా వచిఁయింతురొ మును
లెవ్వని, బ్రహ్మము ♦ నెవ్వనినాభిని బుట్టె నాబ్రహ్మ విఁబుధవరుండు
జనకుండు నా కగు ♦ శృంగుడు భవుండు కైలాసనిలయుండు ♦ కాలకంఠుఁ
డెవ్వరోధమున సంఘవ మొందునో దేవతలు యజ్ఞమున విధియలర నెవని

ఆ. నాశ్రయించి హృష్టులై యమృతంబును, ద్రాగువారొ దనుజతతులఁజెంది
యెవనిశ్వాసవా యుభవ మొందు వనితలు, నిన్ను విజయుఁబట్టి సన్నతముగ.

క. వనధిజలంబుల వైచిర్యో, దనుజులు దైత్యులును నిర్మతితల్లజులు నదె
వ్వనిశక్తి వీర్యయుతు లయ్యును జంచంబడిరొ దనుజులున్దతు లగుచున్.

తే. కామరూపులు భుజబలగర్వయుతులు
నయ్య నెవ్వని మార్కొన ♦ నవు డశక్తు
లో, జగత్పతియగు నాతఁ ♦ డొప్పుమీఱ
జగము నిద్దానిఁ గల్పించె ♦ సాధురీతి. ౫౫

1997

క. జగ మిది సజ్జను లుండఁగఁ, దగినట్లుగ స్పష్టమయ్యెఁ ♦ దన్తహితునిచే
జగదధిపుని నారాయణు, నగభేదిప్రముఖునినుతు ♦ నాతని సతమున్. ౬౦

క. జను లెల్లఁ బరాయణులై, యనూనభక్తిం జెలంగి ♦ యర్చింతురు; భూ
తనికరణుండున్ దేవం, బనునదియే లేక యోగ ♦ మాధారముగన్. ౬౦౫

ఆ. పంచయజ్ఞములను ♦ బద్ధదళాక్షుని, భక్తి నహుచుండ్రు ♦ పరమనియతి
నిందునుండువారఁలేకాంతులయి మహా, సత్పులగుచు మిగులశ్రద్ధగలిగి.

క. వసియించుచున్నవారో, యనురేంద్రా! మఱియు వేదఁనుండు గురుతరా
ర్థసహితపురాణసంతతిని సమంజసపాంచగాత్రఁనిచయమునందున్. ౬౧

క. వినుతింపఁబడునొ యెవ్వం, దనుపమమగు సాంఖ్యయోగఁనుండు మునులచే
తను నెవ్వఁడు భ్యానింపం, గనుబడు నెవ్వనిఁ గూర్చి ♦ క్రతువులయందున్.

తే. హోమ మొనరింతురో యమర్త్యులును మునులు
హరిని భగవంతు నెవ్వని ♦ నాదరమున

మనములఁ నిల్పి కొలుతువో * మధునిగైట

భాఖ్య నెవ్వఁడు చంపెనో * యతని జనులు. ౬౩౪

2003

క. పరికింపం దలఁతురు నూ! నురవై రీ! శతధృతియును * శుభగుణరత్నా
కరు నతని నెఱుంగఁ జాలఁడు, ధరనెవ్వం డెఱుంగు వారి సతని లోకవిభుఁ.

క. నారాయణు జగదవన, ప్రారంభుని దైవ మనుచు * సతఁడే ముక్తిం

జేరం జను, సంశయమే, యారసినఁ లేదు దాన * వాధివ! వింటే. ౬౫ 2005

చ. అనెడు మహర్షి వాక్కులను * హర్ష యతాత్మ గ్రహించి దేవమా

నిని గని రావణుం డనియె * నెమ్మిని; దేవుఁ డదెట్లు కన్నడు?

వినఁబడు భూమి నెట్లు? కడు * వేషక నెట్టులు క్రీడ చేయు? నా

తనిఁ గనులారఁ జూచెడువిధం బది యెఱుఁగి! నాకుఁ జెప్పుమా. ౬౬ 2006

ఆ. ఎంతకాలమునకు * నెట్టితపంబున, నీజగత్తు నోము * నీంద్ర! నేను

జేరఁగలనొ దానిఁజెప్పుమా మీ కెల్లఁ, దెలిసియుండుఁ గాదె * తెల్లముగను.

*చ. అనుటయు సస్పృహంబయిన * యాతనివాక్కును వాగ్విశారదుం

డనఘుఁడునైన మూని విని * యాత్మబలంబున వెల్లువఁడు గా

వున వదియించె నతైఱుగఁ * బొందుగ నిట్లు; సనాతనుండు వ్య

క్తిని గనినట్టివాఁడు తన * తేజమునఁ వెలుగొందువాఁడునై. ౬౮౪ 2008

నీ. సచరాచరంబగు * నకలప్రపంచ మెవ్వనిచేత వ్యాప్తమై * వఱలుచుండు

నట్టిమహాత్ముడై * యలరారు నాతండు, ధర నధ్రమునను బా * తాశమునను

బర్హతవచుల * వార్ధల నదులను వెలుగొందు, రాత్రివ * గలు నతండ్రి

యుభయసంధ్యలునాఁగ * నొప్పు నాదేవుండె, నరసింహ పు * డయమ * చంద్రవరుణ

తే. కాల విధి రుద్ర శుచి శత * క్రతుముఖులును

భూర్భువస్వర్దగంబులు * పొలుచు నోంకృ

తియును గాయత్రి యట్లై సం * ధ్యయు నతండ్రి

పర్వతంబును దాల్చిన * ప్రభు వతండ్రి. ౭౩౪

2009

క. విను మాతండ్రి యనంతం, డనఁబరఁగుచు వెలయుచుండు * నవ్విధి మండుఁ

ఘనవృష్టి నిచ్చు వీచు భువనములనుం ద్రాగు నార్పు * వైభవ మలరఁ.

ఆ. పొందు దేనినైన * బాడవడంచు దహించు

జగములను సృజించుఁ * జక్కఁ బ్రోచుఁ

జంపు నతండ్రి దైత్య * సంతతిఁ గాల్చుచు

నిలువకుండఁ జేయు * నియతిమీఱ ౭౪

2011

క. నురలును దైత్యులు చన్నగ, వరులును గనఁజాల రతని * భక్తి నలరి యె

వ్వరి నతఁడు కరుణఁ గొంచునొ, పురుషుం డాతండ్రి కాంచుఁ * బోషరమేళుఁ.

* ఆకర్ణ్య సస్పృహం తస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః-అనిమా

తే. తగ్గతప్రాణులై మఱిశత్రురాయఁబలును బరిశుద్ధులును వస్త్రతులునునగుచు
 జ్ఞాననిధుతికల్పమహాలు కగుచు, నలరువారలు చేర శత్రు మిది నుమ్ము. 2౬
 క. పురుషోత్తములే తాదృశ,నిరుపమునద్ధులును సతము + నిర్వీర్యగు నీ
 ధరణిని నకామకృతులు, కరినగ్రామై పాపపటలులు మఱియున్. 2౭ 2014
 ఆ. తానుసమును జెండి + ధన్యులై యెవరుండు, కట్టివార లుండ + వస్త్రమిద్ది
 యిందుఁ జొచ్చువార + లెన్నఁడు సురలనీ,యట్లు లీపురంబు + హరికరుణను.

తే. వెలయుచుండు వివస్వతుఁ + మంః కీర్తి
 మనువుతగువానిపాలనమునను నిర్వ
 దెనిమిదవదగు యుగమున + వసుజవర్య!
 వైష్ణవాకృతితో నీవు + వసుధ దీని. 2౮౫

2016

క. చేరంగల విమాత్రమె, యారసి చెప్పుంగ నాకు + నగు వినుటకు నీ
 కోరావణ! యర్థంబగుఁ, గోరిక లీడెగు లెమ్ము + కొంకకు మింకన్. 2౯౫
 క. నే నీకుం జెప్పినగతి, మానుగ నీవాంఛిశంబు + మహి నీడేరున్
 దాననాథా! యని యిటు, మానివచింపంగ మ్రొక్కి + మాననమందున్.
 నీ. ఇట్లులే కాదగు + నిరకమీద నా కని బలముఁ గూడి శంకలను గనక
 లంకకుఁ జనియె; నీలాగు వారసముని జరగినకృత్యంబు + సర్వ మెలమి
 నీక్షించి నే చని + యక్షీణముగ వెల్లు మేరుపర్యతమున + మించు నభను
 జొచ్చి కూర్చున్నట్టిశుభమూర్తి బ్రహ్మను గని మ్రొక్కి దేవతలునువినంగఁ
 తే. బంకజానను మ్రొల నీ + వార్త జెప్పె;
 బావనంబైన యీగార్థఁ + బద్ధనూతి
 విని మునిం గొంగిటం జేర్చి + యనియె భూత
 భావన రహసంబుల + వార్త లెఱిగి ౨౮

2019

క. వినుతంబగు మహిమను గాంచిన బ్రహ్మ వచించె నిట్లు + చెప్పెద వినుమా
 మునుపే హిరణ్యకశిపుం, పినఁబడు దనుజుండు కల్గె + నాతం డితఁడే ౨౮౫
 క. పరిధానముల నవధ్యతఁ, బరమప్రమదమునఁ బొంది + బహుయోగములన్
 బరినుతుండై చెలఁగెను; గ, గుర్పరసతి యాతండు మహిమఁ + బొల్పెడువానిన్.
 క. సరసిజనాభు నధోక్షజ, హరినిన్ సరసింహరూపు + నానభయందున్
 గరువంబునఁ దిట్టె ననంతరమున నా దేవతీయు + దర్పము పొంగన్. ౨౯
 చ. కరములఁ బట్టి యాదనుజకాంతు నఖింబులఁ జీటి చంచె నా
 తరుణమునందు రక్త మొగిఁ + దాఁకుట దానవునేత్ర మెట్టనై
 పరఁగె; సృసింహమూర్తియును + భావిజనిన్ మనుజుండుగఁ దగున్
 మరణము దాన నొందునని + మాటికి మాటికి నెంచె నాత్మలోన్. ౩౦౫
 ఆ. దివ్యచతుః పగుట + దేవదేవుం డీట్లు, లాత్మ నిశ్చయించె + న్యాయరీతి;
 నప్పు డాసృసింహుఁశంకస్థలంబున, నున్న దనుజనాథుఁ + డొప్పు దప్పి. ౩౧

- క. మొలమెల్లనఁ బల్కె నఖంబుల జీఱంబడుటఁ జిత్తము విభిన్నంబై
కలవిలపాటును గూర్చంగ, విషయము గనఁజూపుచుండి విహ్వలుఁ డగుచున్.
- క. దీనుండై కరయుగ్మము, శ్రీనాథునివంకఁ ద్రిప్పి చింతఁ బలికె; జాం
బూనవకేశాంతా! పై, శాస్త్రసరసమహాచనా! నృశంసవిరోధీ! ౮౯౫ 2026
- క. కులిశనఖస్పర్శా! యుజ్జ్వలసింహసువక్త! నీకు వందన మిదిగో
ఖలహరణా! మధుకైటభ, విలయకరా! విఫులతీవ్రవిక్రమ! శౌరీ! ౯౦౪
- క. ననుఁ గావు త్రికాలపతీ, నినుఁ గావుమటంచు నీవుడు నిశ్చలమతితో
మనవి యొనర్చెద ననుఁ జంపిన వసుజత మనుజతయును విలయమునొందున్.
- క. చేరెద నీరూపంబున, శ్రీరమ్యముగాఁ జెలంగి నిష్ఠనికరముల్
చేరంగ వెలయు లోకము, శ్రీరమణా! కరుణ నన్నుఁ జేర్చుము దానిన్. ౯౦౭
- చ. అని యిటు వేడు దైత్యవిభు నిన్నుతఁ గాంచి త్వదీయవాంఛితం
బును నెఱవేర్చు నంచుఁ బ్రియముం గనుపట్టంగఁ దా వచించి హం
సనికరయుక్తమై విమలసాంద్రరుచిం దగి చాచుకింకిణీ
ధ్వనియతమా విమానమునఁ దాఁ జనియెం బరమేశుఁ డంతటన్. ౯౦౩
- సీ. ఆతఁడే రావణుం డనుచుహానురుఁడయ్యెఁ దద్భావభావితఃతనుఁడు గాన
రాక్షసవిధిచేత నిక్షీతఁ దిగుగుచు సకలకృత్యముల సాధుపథముఁ
గైకొని యొనరింపఁగా నాగె; లోకములను బాడుచేయఁగ మనము వాని
కుద్యమించుచునుండు నొగిఁ జృతీయాకృతిమనుజులొకంబునఁమరలఁదాల్చుఁ
- తే. జక్రి నధియించు సంతట సాధుసేవి
తమగు నాద్యపవరముఁ బొంపంగ నర్హుఁ
డగును మాని వచించినఁయట్లు వైష్ణ
వమగు తేజంబు నొంది భూవరసుహేంద్ర! ౯౧౪ 2031
- క. కనుఁగొంటి దివ్యదృష్టిని, జననాథా! యిందె యుండి సర్వ మెఱుంగఁ జా
లిసత్త కి నాకు నున్నది, గనినది సర్వంబు చక్కఁగాఁ దెల్పితఁ జూ! ౯౧౬
- క. పరమేశ్వరుఁడవు నీవే, నిరతము నినుఁ గొల్చువారు నిష్క్రం గనుదు రీ
చరితము పవిత్రతర మెవ్వరు దీనిం బ్రతీదిసంబు భక్తి చెలంగన్. ౯౧౭ 2033
- ఆ. నారదోక్త మనుచుఁ గోరి పఠింతురో, వారు పరచుగతిని జేరువారు;
వైష్ణవమగు నీప్రభంధమ్ము సర్వపాపములఁ దూలఁగొట్టుఁ బరమసుఖము.
- క. బనఁగూర్చు దీని సనశంబును విషదుర వారు పాపము క్షేపి మిగులం
గనుదురు; జ్ఞాతిస్మరతయు, ఘనకులజని, విప్రతయును గలుగున్ రామా!.
- క. వినుమింకను సర్వజ్ఞతయును గల్గును సుశయంబు లూహించిన లే
వనఘా! యీగతి శతధృతి, వనజాననుఁ బొగడి మదిని వైష్ణవభక్తి. ౧౦౦

తే. తన్నయుండు యాదేవతలను బనిపి
తనదు లోకంబుఁ జేరె నామునిపతియగు
నారదుఁడు మేరుపువ్వుంబుఁ ధ గోరి తిరిగి
నానివాసంబుఁ జేరె భూజానితిలక! ౧౦౧

2037

క. నను ద్వాపశాత్తుకుని గాం,చను వచ్చినమానిపతిని ధ సంతనమున న
ర్చినముల వందనముఖముల, ననువొందఁగఁ బూజనీయఃసలరుచుమునియున్.

క. ననుఁ గరుణఁ బెంపునొందిం,చను గోరియె తెలిపె దీనిఁ ధ బార్ధివవర! నే
నును నీయజ్ఞంబునఁ బావనతమ మని తెల్పినాఁడ ధ భక్తి చెలంగన్. ౧౦౩

ఆ. అమృత మిద్ది యోమఃహాబాపలభానురా!, మీరువినఁగ నిందుఁధ జేరియనువ
దించినాఁడ దుర్భక్తియనఁగఁ దగు రావణానురేఖఁ డీమఃహాశఁ బూని. ౧౦౪

చ జనకజ దొంగిలించె మది ధ జ్ఞానము గల్గియె నీకరంబుచే
తనె మృతినొందఁ గోరి మధుఃదానవనూదనుఁడై నుదర్శనం
బును గద శంఖముం గొనుచుఁ ధ బొందుగ నొప్పు పరాత్పురుండు నీ
వనియె యెఱుంగుదున్ సురనఃకార్పితపాదుఁడ వివె రాఘవా! ౧౦౫ 2041

ఆ. శార్దూ చక్రి ఖడ్గి ధ సర్వవేదాత్మకుం, డప్రమేయుఁ డంబుఃబాతుఁ డగుచు
సిరుల వెలయుచుండు ధ శ్రీవత్సలాంభనుం, డఖిలయోగివర్యుఁడనఁగ నొప్పి.

క. తనభక్తుల కభయంబును, ననయముఁ గృపచేయునట్టి ధ యావిష్టువె నీ
వనినన్; రావణుఁ జంపం,గను మనుజుతఁ బొంది తీపు ధ కల్పవహరణా!.

క. నారాయణుండ నే నని, యారయకున్నాఁడ వేల! ధ యాశ్రితురయౌ
కార! మహాభాగా! సుర,వారాధిత! మాయఁ దాల్చి ధ వసుమతి నిన్నున్.

క. వనజాతునిగా నెన్నక, కనులన్ మూసికొనియున్న ధ కారణమేమో
వనజాననుండు గుహ్యులకును గుహ్యుఁడ వీవటంచుఁ ధ గోరి వచించెన్.

సీ. త్రిగుణుండవన నీవె, ధ త్రిపదాత్మ నుండనఁగను, ద్రివేది,త్రిధాముఁధనఁగనీవె
త్రైవిద్యుఁడవు, క్రూరఃపనుజమర్దనుఁడవు, కాలత్రయాత్మక! ధ కర్త గూఢుఁ
డవు, త్రిలోకములు మూఁడవు, విక్రమంబులనాక్రమింపంబడెఁధమరహితము
గోరిన నీచేత; ధ నారీతి బలిబంధనము చేసితివి గాన ధ వమరపతికి

తే. ననుజుఁడ వటన్న యాహ్వాయంబును గనితివి

నదితిగర్భంబునం బుట్టిఁనట్టి విష్ణు
వాసనాతనుఁడవునైన ధ హరివి నీవె

జగములను గావఁ గంటివి ధ తగ మనుజుత. ౧౦౧౫

2046

చ. జననము నొందు పెందులకొ ధ చక్కఁగ నాపని దీర్చుగాఁబడెన్

జనవరి! దేవకార్యము పాఁసంగెను; బాపమనీషుఁడైన యా
దనుజవిభిండు రావణుండు ధ దారుణకర్మండు బంధవాలితో

వనఁగులతోడ యుద్ధమునఁ ధ దావకశక్తిని జచ్చె రాఘవా! ౧౦౧౫ 2047

చ. సురలు ముదంబు గాంచి రిదె ♦ తోచెనుగుల్ ముచు లాత్మలందు ని
 ర్భరమగు సంతసంబు గని ♦ రంజిలునుం జరియించుచున్నవా;
 రరుదుగ శాంతి నొందె జగముంతయు, దీనికిఁ గారణంబు నీ
 కరుణయె గాదె దేవవర! ♦ కన్తుగుణా! రఘువంశభూషణా! ౧౧౩౪ 2045

తే. సీత లక్ష్మియె గద వనుధాతలంబు
 నుండి యుదయించె సీతాట ♦ కొప్పువూట
 జనకునింట వసించె విశ్వంభరేశ!
 దనుజపతి లంకఁ జేర్చి మాతగను బెంచె. ౧౧౩౫ 2049

క. శ్రీరామా! వృథుకీర్తి, సారశరంబైన గాధఁ ♦ జన్మఁగ దీనికొ
 నారదముని *చిరకాలము, ధారణ జీవింపజాలు ♦ ధన్యుడు నాకున్. ౧౧౩౬

క. మును చెప్పె రావణున కా,ననత్కుమారుండు చక్కుచందంబున నీ
 కును దెల్పితి సర్వంబును, జనుఁ డెవ్వఁడు గాధ దీని ♦ శ్రాన్ధములందున్. ౧౧౩౭

క. ధరణీసురసన్నిధి జ్ఞానరత్న విడిపించు నోడన మది యమృతమై
 పరిపూతమునై పితరుల, కరుగగు సంతృప్తి నిచ్చు ♦ నవనీశవిభూ! ౧౧౩౮ 205౨

చ. అనుచు నగ స్త్యహాని యిటు ♦ లాడిన రాముఁడు పుండరీకలో
 చనుఁడు సహోదరాన్వీతుఁడు ♦ సాంద్రముగాఁ గనుపట్టు విస్తయం
 బును గనె సూర్యపుత్రముఖభూరిబలాధికవానోత్తముల్
 దనుజవరుల్ విభీషణయుతంబుగ నచ్చేరువొంది రెంతయున్. ౧౧౩౯ 2053

సీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులు శూద్రులు ధర్మయుక్తులుగాఁగ ♦ దనరి హర్ష
 సంపుల్లనయనులై ♦ సాంద్రభక్తిని గాము సంతృప్తిమీఱంగ ♦ సాధువృష్టిఁ
 గాంచుచుండిరిముని ♦ కాంతిఁజైనయగన్త్యుఁడారాముఁజూచియూయములగాధ
 సంతయుం దెల్పితి ♦ నాదృతి నినుఁ గంటి బూజలఁ గైకొంటిఁ ♦ బోయెదనిక

తే. మునులతోఁ గూడి యని రామజనపతీంద్రు

నాజ్ఞఁ గైకొని పోయె మహర్షియుక్తి;

సనుజులం గూడి జనకునితనయతోడ

సంతసం బందె రాముండు ♦ న్వాంతమందు. ౧౧౪౦ 2054

అధికపాఠము, అయిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

3౮ - వ సర్గము.

శ్లో. రాముండు బంధుసామంతరాజులను బహుళిరించి చారిస్తుల కనువును. శ్లో.

క. గురుబాహుఁడు రాఘవుఁ డి, క్కరణిం బ్రతిదిశము పౌరగణము జనపద
 స్థిరవసతులఁ గార్యము లెవ్వరునను జేయంగ నగునొ ♦ పద్ధతి దానిన్. ౧

* ఋషిశా దీర్ఘజీవివా-అనిమా.

క. అనుచుతి యొనఁగుచుఁ బ్రోచెను; దినములు నొకకొన్నిచన మిథిలకధిపతియై
జనపతివద్యుండై తగు, జనకుని గని ప్రాంబలియయి ధక్కఁగఁ బలికెన్. ౨

¹ఆ. నీవె నాకు నుగతి ధీచేతఁ బాలించు; బడితి మేము తీవ్రభంగిఁ జెలఁగు
యుష్మదీయజేజ ధిమిచ్చుట దానిసా, యమునఁ జంపఁ గంటి ధీ నమరవద్యు.

తే. మఱియు నిత్యైకు మైధిః ధివతులకు

వియ్యవందుట మొదలగు ధివచుములను

బ్రీతు లనదృశము లని విభ్యాతి నొండె

గాన మీరిక నాయిచ్చు ధి కస్తుపూజ! ౪

2058

క. కరుణం గైకొని మీపుర, వరమునకుం బోవు టొప్పు ధరతుఁడు మీకున్
బరిచరుండై వచ్చును మీ, పరిసరమును బాయకుండ ధిలములతోడన్. ౫

చ. అన విని యట్లయోచనుచు ధి నాజనకుండ వదించె నిట్లు; వీ

తిని గనినాడ నిన్నుఁ గని ధి తృప్తిగ నీ వొనరించు పూజలం

గొని నయపద్ధతిం గనుచుఁ ధి గోరక మీఱఁగ నీ వొనర్చుచ

క్కనిమరియాదచే, మఱియు ధి తృప్తివర్య! మనర్థమై తగన్. ౬౫

2060

²తే. కూర్చియున్నట్టి రత్నముల్ ధి కుతుక మలర

నన్నింటిని నాకుమారకి ధి నాదరమున

నిచ్చువాడ నటంచని ధి యెలమి నొనఁగి

హర్షమతి రాముసెలవొంది ధి యతని నీలిపి. ౭౫

2061

క. సేరు లలరఁగ జనకుఁడు న, త్వరముగఁ బురి కరిగె; నిట్లు ధి తనమామను బం

పి రహిన్ గై కేయని నా, భరతునిమాతులునిఁ గాంచి ధి క్తివినయముల్.

చ. కనఁబడఁ జేతు లొగ్గి రఘుధి కాంతుఁడు పల్కెను రాజ్య మిద్ది యే

నును భరతుండు లక్ష్మణుండు ధి నూతనమోదము సంపదించ నీ

కును బరిచర్యచేయుదుము ధి ట్లోడివిభూ! గతి మాకు నీవె యా

దనయము వృద్ధరాజు పురఃపుండుఁ ద్వదర్థముగాఁ దపించెడున్. ౧౦౫ 2063

చ. పురమున కేగు టొప్పు నిక ధి భూధవ! లక్ష్మణుఁ జేపుమీఱఁగా

వరభటుయై క్తి మీవెనుక ధి వచ్చును విత్తము రత్నరాసులున్

పరుసగఁ గొంచు నంచుఁ దమి ధి వర్ధిలఁగాఁ బలుకన్ యుధాజితుం

డురుతరహర్ష మొంది యిటు ధి లొప్పును జేయఁగ నంచుఁ బల్కుచున్. ౧౨౫

క. ధనమును రత్నంబులు మాకు నిచ్చుచు నీవె యుంచు ధి మ్మా యని ని

1 భవతో పాలితా వయమ్, భవతి స్తేజ సోగైజ రాజుతో నిహతో మయా-అనిమా. చెండ్ల
సపాదమున మేమని బహువచంబునకు లక్ష్మణాదులతోఁ దాననియు, చతుర్థపాదమునఁ జంపఁ గంటి
నని యేకవచనక్రియకుఁ గర్త దా ననియు నెఱుంగఁదగు 2 యానాన్యవృత్తాని కత్పాని మదర్థం
సంపితాని నె-అనిమా.

న్ననువుగ నేమింపం నగు, నని రాముడు భక్తి వరిదనాదులఁ దనుపఁ.

ఆ. కేకయాధిపుండు † కాకుత్స్థుఁ నులగొని, లక్ష్మణుండు వెంట † లలితివిభవ
మొప్పుచుండ రాఁగ † నురుగతిఁ జనెఁ బురి; † కంఠస్పృశ సుఖఁ † కంఠమొంద.

క. సురపతి విష్ణువుఁ బంపిన, కరణిక్ గోకయమహీకుఁ † గుంట చనిపి భూ
వరముని యకుతోభయఁడె, యదిహరుఁడె మిత్తుఁడె న † యాకాశిపతిక్.

సీ. ధన్యాత్ము నాప్రతర్దననాముఁ గొంగిటఁ జేర్చి యిల్లచి పల్కెఁ † జిత్తమలరఁ;
బ్రీతి మాపట్ల మీ † రీతఱిఁ గనఁబఱచితిరి సాహర్దంబు † నతిశయముగఁ
గనఁబడె మీయందుఁ; † గడఁగి కార్యముపట్ల భరతునితోఁ గూడి † పాలుపడితి
రిత్తఱి రమ్యమై † యెనఁగుకాంతుల మించి నంతతాలంకృతి † సాంద్రమగుచు

తే. నలరు వారాణసీపురి † కరుగఁదగును
మిమ్ముఁ గనఁగోరుఁ బొరలో † కమ్ము గాన
ననుచు నాననముననుండి † యట్టై లేచి
యాదరంబునఁ గొంగిట † నదిమిగొనుచు. ౧౮౪

2068

క. జనపతి నాతనిఁ బంపెను; వినుతప్రియవర్తనుండు † విమనహరుఁడు నౌ
జనపతికౌనల్యానం, ననుఁ జంతట రాము నాజ్ఞఁ † దాఁ గైకొనుచున్. ౧౮౪

క. పురి కేకను గాశీపతి, యరిభయమే కనని తూరుఁ † డానృతి కెంతో
పరిహృష్టుండై; యంతటఁ, బరమాపుని గాశిపతిని † బంపి ముదమునన్.

క. ధరణీకులఁ ద్రిశతము నా, దరణము చెల్వార్చఁ గాంచి † ధన్యము మధురా
క్షరమునగు వాక్యమును భూ, వరమాళి వచించె నిట్లు † పార్థివులారా!. ౨౧౪

క. కనఁబడె నవ్యగ్రస్తీ, తిని నాయెడ మీర లునుచు † తెఱఁ గిట మీచే
తను రక్షింపంబడె నా, ఘనయాగము మీకు ధర్మ † కరుణాదరముల్. ౨౨

క. ఋతమును నియతములై తగు, హితముగు మీసాయమున న † హీనతరముగా
క్షీతిఁ దెల్లమైన తేజము, గతి నాకృశ్యంబు చక్కఁ † గా నెఱవేఱెన్. ౨3

తే. దుర్గతియు దుష్టబుద్ధియు † దుష్టబలుఁడు
నైన రావణుఁ డను నల్ప † దానపుండు
తెగియె హేతువె నేను, మీ † తేజ మొక్కఁడు

సాయ మద్దాన నాతండు † ననుసె నిజము, ౨౪

2074

చ. జనకునిపుత్రికన్ మదిని † సాధ్విన మింతయు లేక దొంగిలిం
చెను దనుజాధముండు క్షీతిఁ † జెందినవార్తను దీని మీరలున్
విని యనిచేయ నెంచుటయు † వింటిని మాభరతుండు తెల్పుఁగాఁ
గనఁబడె మీకృపారస మ † ఖండము నాపయి నుంచుటల్ తగన్ ౨౫౪

క. భరతుండు మీకుఁ జక్కని, కరణిక్ మర్యాదచేయుఁ † గా నుంటిరి మా

- పురిఁ జాలకాల మింక మీ, రరుగం దగు రాజ్యపాలనాశ్చతులు గదా!.
- చ అన నిని హర్షచిత్తములు ♦ సంపలు సల్పి రశృష్టవంతులే
యనఁదగుహగు మీరు విజయములు చెలంగెను దేవునత్కృపక
గవీరి రాజ్యమున మరల ♦ త్రాతనయక భగవంతుడే యొసంగెను
మరలక విరోధి యక ♦ గెక రమునుండన! వైరిఖండనా! 2077
- నీ, ఇదిమాకువాంఛితం ♦ బిదియెమీకుంబ్రీతి యత్యస్తమంబంచుననఁగవలయు
విజయ మొందిన నిన్ను ♦ వేడుకఁ గంటిమి నైరి జంపితివి నీబాహుశక్తి
గార్య మియ్యది చక్కఁగా సాగె నుమునీవు వినుతించెదవుగుణవిమలచిత్తు
డవు గావునం బొగడంగ నర్హుడ వీవె వినుతి కర్పలమె! మేమునఁగ రామ!
- ఆ, సెలవుపొంది నగరములకుఁ జోయెద మేము
మనసునందు నునువు ♦ మమ్ము నెల్ల
మిమ్మఁ దలంచుచుందు ♦ మిమ్మహి నున్నంత
కాల మింకఁ దావకమగుకరుణ. 304 2078
- క. ధరణీక నర్తింతుము గురుతరబాహూ మాపయిన్ సతతం బునువుండు స
త్కరుణక నా విని యట్టులె, ధరణీశ్వరులార! యనుచు ♦ దాశరథి యనక.
- ఆ, హర్ష మొంది వార ♦ లంజలి బంధించి, పయనమనకు సెలవు ♦ పడసి పూజ
లర్హురీతి నొంది ♦ యాత, దేశంబుల, కరిగి రెలమి రాముఁ ♦ డనుపఁ గదలి.

ముప్పదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౩౯ - వ సర్గము.

- అతి సుగ్రీవవిభీషణాదులు సంబోధముతో నయోధ్యలో నొక్కసంవత్సర ముండుట. అతి
- క. ధరణీశు లొక్క మొగిఁ దా, రరుగుచుఁ బృథివీతలంబు ♦ నదురఁగ రామా
దరమున హర్షమృలరఁగఁ, బురములకుం బోయి రమలబుద్ధులు వెలయిన్.
- క. భరతునియానతి శ్రీరఘువరులొఱి కట్టోహిణులు సహవాసములుగాఁ
బురమున నునువంబడె నంగరచరికరయతము లగుచుఁ ♦ గడుఁ బూనికతోక.
- చ. కనుఁగొనఁ జాలమైతిమి నికామరణోద్ధతు రామచంద్రు నా
దనుజుని నంగరాతురుని ♦ దారుణయుద్ధము చేయ రండు మీ
రని భరతుండు పిల్వఁగ మహాత్మరవాహనశస్త్రముఖ్యముల్
ఱొని యిట వచ్చినార మొకఁగొంతును బొందక సంతసంబునక. 34 2083
- క. చనుదెంచినపని నిష్ఫల, మనఁ జను రాక్షసులఁ జంపె ♦ నని రాముం డా
దనుజులఁ బార్థివు లంతం,బును జేసి రటన్న కీర్తి ♦ పొదలెక ధరణీక. ౪
- ఉ. రాముని బాహువీర్యమున ♦ రాక్షసబాధల నొందకుండ ను
ద్దామత లక్ష్మణుం డడరి ♦ దనువులఁ జంపఁగ నాల్గుసంద్రముల్

సీమలుగాఁగ నేభయముఁ జెందక యుందు మిఁదంచు భూరిసం

గ్రామపుఁబూన్కిమాని తమఁకంబున గాథల నిట్లు పల్కుచున్. ౫ 20౩5

చ. చని చని పత్తనంబులను సాంస్రవిభూతిని జొచ్చి రామహా

జనపతు; లంత హర్షమున సర్వధనంబుల ధాన్యరాజి ర

త్సనిచయము క్రి నొప్పి వినుతంబులు గాఁదగు పత్తనంబుల్

గని ముదమారఁ జొచ్చి రఘుకాంతునికై బహురత్నసంతతిన్. ౭ 20౩6

తే. కూర్చి కాన్కలుగాఁ దమఁకుం జెలంగు

వాంఛలను బంపి; రొక్కద్రవ్యంబె కాక

యశ్వవాహనమదగజఃస్యందనముల

భవ్యచందనముల మహాభరణములను. ౯

20౩7

సీ ముక్తాస్రవాళాదిముఖ్యరత్నంబుల దానదాసీజనఃతతుల, మఱియు

బహువిధాజావికఃపటలంబు నొసఁగిరి; వాని నుమిత్రసంభవు లిరువురు

భరతుండు గ్గొని యయోధ్యను జేరి రీగతి బహుధారణీశ

దత్తంబులగు కాన్క లత్తఱి గొనివచ్చి రామున కెలమి నర్పణముచేయ

తే. వానిని గ్రహించి సంప్రీతి వర్ణిలంగ

మిగులసాయ మొనర్చిన మిహారతనయు

నకు విభీషణునకుఁ దక్కిన కపివరుల

కాయపాయనముల సిచ్చె నధిపుఁ డవుడు. ౧౩౪

20౩8

క. అని చేయఁ దోడుపడి యేవనచరు లాత్మీయబాహుబలముల నెల్లం

దనకై యర్పించిరొ యాఘనలకుఁ దన్రత్నవితతిఁ గాన్కఁగ నొసఁగెన్.

చ. జనపతి యిచ్చినట్టి రుచిఁబాలమహార్థ విభూషణాదులం

గొని కపిరాక్షసుల్ తలలఁ గూర్చిరి కొండఱు చేతులందుఁ జ

క్కనిగతిగా ధరించిరి నికామముదంబునఁ గొంద, జంత నా

యనిలజు సంగదుం బిలిచి యంకతలంబునఁ జేర్చి ప్రీతితోన్. ౧౩౫ 20౩9

తే. అమృహారథఁ డతులవీర్యాన్వితుండు

కమలపత్రాక్షుఁ డారాముఁ డమలవాక్య

ములను నుగ్రపుత్రో నిట్లు పలికె నీతఁ

డంగడుడు నీకుమాగుఁ డీయనిలసుతుఁడు. ౧౩౬

20౩9

తే. నీకు సచివుండు హితకారి నాకుఁ గాన

మన్ననల కర్తులే గద మూమకమగు

కాన్క యిది నీ వొసంగినకరణియె యగు

ననుచుఁ బాను ధరించిన హరములను. ౧౩౭

20౪౦

క. బలిచి మహాయకుఁ డాయుజ్యైలభూషణరాజిఁ గూర్చె

జులకు మహార్థము విది వీరలు తగుదురు వీనికనుచు రాముండు సభలోన్.

స. అంతట గురువీరులైన యూధేనుల నలసీలకుముదాహ్వయిలను, గేన
రిని గంధమాదను బసన, నుషేణుల వీరులొ మెంపవ్వోగిదురు, బాంబ [నిని
వంతుని, వినతు, గీవయు, గవాత్తుగి, ధూమ్ర, నావలీముఖుల, బ్రజంఘాహ్వయు
నన్నాదు, నాయుండ్రజాను, దరిముఖు నధిముఖుల, గరుణ నేత్రముల వారి

ఆ. ద్రాగునట్లు కాంచి తగుభంగి మధురమై

కరుణ వెలయువల్కుగమిని బలికె;

పలులు మీరు నాకు సహజులు మీడేహ

మెన్న నాశరీరమే యనచగు. ౨౨౫

2094

క. నను నుద్ధరించితిరిగా, వచరులారా! షయోధివలెనె దురంతం

బనచగు కష్టమునుండియె, యని మఱియుం బలికె; భాస్కరాత్మజుడెన్నఁ.

ఆ. మిమ్ము బోలు సాధుమిత్రులు గల్గుట, ధన్యుడయ్యె ననుచుఁదమి చెలంగఁ

దగినరీతి వారి కగణితమూల్యాభిరణములను సురక్షరాజి నిచ్చి. ౨౫

చ. అలరుచుఁ గొంగిలించె; మరియూవను మిక్కిలి పొంది యిట్లు లా

కులగిరినన్ని భాంగులగు కోతులు తత్పురనుండు నుంచితే

నెలఁ బలలాలి మూలముల నిర్మలసాధుఫలంబుల గడుఁ

వెలసెను కోర్కెతో ననుభవించుచు హాయిగ నుండు సంతట. ౨౬ 2097

తే. గడచె నొకనెల కొడువలేకయె ముహూర్త

మట్లు వారలు శ్రీరామునందు భక్తి

యలరఁ దలఁచిరి త్తణమని యంతఁ గాను

రూపులగువారితో రామభూషవరుడు. ౨౭

2098

చ. దినములు పుచ్చె సంతసముఁ దృప్తియు మించఁగ; సంత రాక్షసుల్

ఘనతరవిక్రమాధ్యులయి క్రాలెడు భల్లుకముల్ నృపేంద్రుడై

తనరెడు రాముఁ గూడి ప్రమనంబున నుండు ద్వివీర్యమాస మొ

య్యనఁ గడచెఁ ద్వివీర్యమును నాయదియే శిశిరర్తువై తగు. ౨౮ 2099

సీ. అభిషేకమగుననుయంబు మొనలుగాఁగ గణియింప శిశిరాఖ్యుఁ గాంచినట్టి

కాల మయ్యదిచక్కఁగా రెండవదియయ్యె; హస్తంబుమీఱంగఁగ చరులును

దనుజులు నిత్యోకుఁఘనునగరంబున సంతోష మలరంగఁగ సకలసుఖము

లనుభవించుచు నుండఁ జనపతియును వారి నాదృతిఁ గాంచుచుహర్ష కరము

తే. లైన తత్కృత్యములఁ గని యాత్మమోద

మందుచుఁ గొఱంతయే లేనియట్లు వారి

నరసి పోషించుచుండె వారాపురమున

నెలమి గాలంబు బుచ్చి రహీనభూతి. ౨౯౫

2100

ముప్పదితోమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪౦ - ౪ సర్గము.

అథ రాముడు సుగ్రీవవిభీషణాదుల గౌరవించి వాకిపురములకుం బంపుట. అథా

చ వనచరభల్లు కేంద్రులును + వారల సేవకు లావిభీషణా
దినిఖిల గాక్షసుల్ పురిని + దృష్టిగ నుండఁగ వృ మేగె; నా
జవపతి యర్కపుత్రుఁ గని + సాధుతరంబుగ నిట్లు పల్కె; నో
వనచరనాథ! సాధుగుణభానుర! నీపురి కింక నేగుమా.. ౧౫ 2101

క. సుర లనుగులు నీపురమును, దురమున నాధిపత్య రనుచుఁ + దోచెడి సదివో
త్కరయ్యతుండ వగుచురావ్యము, నరహింసముఁ బ్రోవవయ్య! యాహ నభీమా!.

సీ. అంగదుపైఁ బ్రేమ + మధికతరంబుగా నుచువుము, పవనునిశితనయు నలుని
గురుతరదోగ్యులుఁ + గుతుకంబునం జూడుమా నుపేషుని నీదుఃసనుగుమామ
వీరుణ్ణా తాపని + ఘోరాదిభీముఁడౌ కుముదు, దుర్బుధుఁడై + కొమరుమిగులు
నట్టిసీలుని శూరుఁడైనట్టి శతవతి మైందుని ద్వివిదుని + మహితవిక్ర

తే. మాభ్యుగవయుని గజుని గజవాత్సు శరభు
గంధమావను ఋషభు విక్రమము పేర్చి
విసతుండగు బాంబవంతుని + గనుము క్రితి
యలర గురుబాహుభూషణా! + యర్కతనయ!.. ౬ 2103

క. ఘనమతులగు నీవీరులె, యనిమొన నాకొఱకుఁగాఁగ + నర్పించిరి ప్రా
ణనికరముగానఁ గరుణం, గనుచుండుము విప్రియంబుఁ + గనఁబఱవకుమా. ౭

చ. అని పలుమాటలు కౌఁగిట మఃహాప్రమదంబునఁ జేర్చి సత్కృపం
గనుఁగొని యవ్వీభీషణుని + గమ్రుచనస్సలఁ బల్కె; ధర్మమే
యనిశముఁ గొల్పువాడ వని + యాత్మనెఱుంగుదు నిజ విభీషణా!
చని యసురాలయంబయిన + సత్పురి లంకను గావుమా! యిఁక౯. ౮౫ 2 05

చ. పుర మది యాకుబేరునకుఁ + బూర్వము వాసముగాఁ జెలంగె నా
పురమునె రావణుండును గుఁబుద్ధిని గైకొని యేలె నద్దియి
త్తరుణమునందు నీవయిన + ధర్మయుతంబగు పాలనంబునం
బరఁగెనుఁ గాక ధర్మమును + బాయకుమా శ్రమముల్ పొసంగిన౯. ౯౫

క. మతిమంతులైన రాజులు, మృత్యువలె నేనట్టిభంగి + సుర్వి మనుతు రు
న్నతిమీఱ నెత్తయం బిది, మతి నీవును సన్నితుఁడౌ + మన్ననమీఱు.

క. అనుదినము నన్ను స్మరియిం, పను జనుఁ బరమప్రమోదభంగి యనఁగ ని
ట్లనువర్తించినఁ గద మేదిని సార్థకమాను సన్దృశిం గని చనుమా. ౧౦

చ. మనమున నేవిచారమును + మానుము నా రఘురామువాక్యముఁ
విని దనజర్జుభానరులు + వీరుని భూతి మేలు మేలట

చుచు బలుమాటు శ్రీతిమెయి ♦ స్తోత్రమొనర్చుచుఁ బల్కిరిట్టు; లో
ఘనభుజభూషణా! సుమతిగా యిది చక్కఁగ నెన్ని చూచినన్. ౧౨ 2109

తే. వీర్య మియ్యది యద్భుతం ♦ బాహ్యవినుత
మిట్టి పల్కులమాధుర్య ♦ మెట్టు లితరు
లందుఁ గనఁబడుఁ బరమేష్ఠీయందుఁ దక్క
ననుచు దనుజర్తు వానరు ♦ లనువదింప ౧౩ 2110

చ. హనుమ నయంబు దోఁచ విస♦యానతకంధరుడై రఘూద్వహుం
గని యను, నాదున్నేహము ని♦కామము నీయెడ శాశ్వతంబుగాఁ
దనరెడుఁ గాక, భక్తి నియతంబయి యొప్పెడుఁగాక నామసం
బనయము నీపదాబ్జముల♦యందె యచంచలమై పొసంగుతన్. ౧౪ 2111

చ. ధరణిని నీకథామృతము ♦ ధాత్రివిభూత్తమ! యంతకాల మె
ల్లరకును హృద్యమై తగఁ జెలంగునొ ప్రాణము లంతదాఁక నె
వ్వరునను గప్తము ల్గనక ♦ వర్తిలుచుండెడునట్లు నాకు నీ
వరము నొసంగఁగా వలయు; ♦ భవ్యతరంబగు త్వచ్ఛరిత్రమున్. ౧౫ 2112

¹తే. నిరతిఁ బరియించి చివర నోధరణినాథ', మచ్ఛరిత్రము నస్సహోమండలంబు
పాడుదురుగాకయిట్టిదావరముగూడఁ, గుణదయచేయి వేత్రిజ♦త్ప్రభుమణి!.

సీ. దానిఁ జక్కఁగ విని ♦ నేను మహోత్కంఠ నీనుచర్యామృత ♦ మానదీరఁ
గైకొనియెదను మేఘపులేఖ ననిలుండువలె; నంనుఁబలికెడు వాయుతనయుఁ
గని యాదరమున నాసననీమనుండి చయ్యన లేచి కౌగిలి ♦ నదిమి యట్లు
పలికె; నట్లగుఁ గాక ♦ వరమకవీ! సుంత సంశయ మ్మనలేదు ♦ త్కౌతలమున

తే. మచ్ఛరిత్రము వర్తిలుమాడ్కి నంత
కాలమును నీయశంబు నిక్కముగ వెలయుఁ
దనువు దీనిని గైకొని ♦ ధాత్రి మనుము
మఱియు నొకమాట విసవయ్యి! ♦ మాన్యచరిత! ౨౦ 2114

²ఆ. ఎంతదాఁక జగము ♦ లివి యుండునోనాదు, కథయు నెంతదాఁకఁగ్రాలుచుండఁ
గలదొ యంతదాఁక ♦ కపివర! వర్తిల్లు, మీవు నానిమిత్త ♦ మేవుమీఱ.

క. ఒసరించిన యొక్కొక పని, కనఘా! నీ కెచ్చువాడ ♦ ననువులు పోకుం
డను వరము, నరుండు తాఁ జేసిన యువకృతి యావలను ♦ జెండునయేన్.

ఆ. పాత్రుఁ డనఁగ నతఁడె ♦ పరఁగు; నంచనియంతఁ, గంతనీమయందుఁగ్రాలించంద్ర
సన్నిభముగ వెలసి ♦ చక్కని వైడూర్య, తరళమైన హారవరముఁ దీసి. ౨౩

1 య చైత్రచరితం దివ్యం కథాం తే రఘునందన, 2 త్త మాపురసో నామ శ్రావయేయ
ర్మరక్ష. ౩. ఆనిమా. 2 లోకా హి యావ త్తాన్యంతి తావ త్తాన్యంతి మే కథా, ఏకైక స్యాపకార
స్య ప్రాణా దాస్యామి తే కపే. ఆనిమా.

చ. అనిలజాకంఠసీమ నిడె; † సంతట దివ్యతరై కహారమున్

హనుమయుఁ దాల్చి శీతపచి † యల్లన శృంగమునన్ వెలుంగఁగాఁ

గనఁబడు శీతశైల మనఁగా నలరారెను; రాముఁ డిట్లు చె

ప్పిన నుడి నాలకించుచుఁ గఁపిప్రవరుల్ ముద మావహిల్లఁగన్. ౨౪

క. శిరముల రాఘవుశ్రీకర, చరణంబులఁ బట్టుకొని యెసంగెడు వేడ్కం

గరము చెలంగిరి; భానుజుఁ, డురుముఁమున రామచంద్రుఁ సురముసురమునన్.

అ. వీడచేయునట్లు † వేడుక నాలింగ, నంబు చేసికొనియె † నయవిదుండు

దనుజనాథుఁ డట్లె † తమిఁ గాఁగిటం జేర్చుకొనియె, రాముసంతటనుగపితతి.

క. కను లొగి హర్షజలంబుల, ముసుఁగన్ దుఃఖించి విడువ † బుద్ధి పొడమకుం

టను నిల్చె నపుడు వారల, కను లశ్రువు లట్లె క్రమ్మఁగా మూఁగులు నాన్.

తే. చేతనంబులు లేనట్లు † చేష్ట వెఱల, నిలిచి యవ్మాన్య సెలవొంది † లలితభణితి

నతఁడు గౌరవ మొనఁగంగఁపావ్యలయముల, కరిగి యంగమువీడునట్లరిగిరాఁడి.

చ. దనుజులు కీశభల్లుకవఁతంసులు శ్రీరఘువంశవర్ధనున్

మనుజలలాము రాముని నఁచున్కరణంబులఁ దృప్తుఁ జేసి యా

తనివిరహంబు నేత్రజలఁధారలతోఁ దులమాఁగ నెట్టులో

చనిరి పురంబు వీడి యొకఁచక్కటికిం జనునట్లు లేడ్చుతోన్. ౨౫ 2123

నలువదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪౧ - వ సర్గము.

అథా కుచరుఁడు రామునిఁ బుష్పకంబు పరిగ్రహింపఁ జూర్చుచుండుట.

చ. జనపతి దీర్ఘబాహుఁ డిటు † సర్వకవీశ్వరభల్లుకేసులన్

దనుజులఁ బంపి తిమ్మలును † దాను సుఖంబుగ చుండి; రంతటన్

స్విన మొకఁ డంతరితుమున † జన్మముఁ గాంచి మనోజ్ఞమై కడున్

విసఁబడెఁ బ్రొద్దు వ్రాలుతటి † వీరుఁడు తమ్ములతోడ నుండఁగన్. ౨ 2124

తే. సౌమ్య! శ్రీరామ! నన్నును † సౌమ్యదృష్టి

గాంచుమా ద్రవ్యనాథువాఁకన్యంబురీతి

నరుగుదెంచితిఁ బుష్పకం † బనఁగ బరఁగు

దాన మీయాజ్ఞ గైకొని † నేను బోయి. 3 2125

చ. ధనపతి చెంతనుండ ననుఁ † దాను గుబేరుఁడు చక్కఁ జూచి యి

ట్లనియె, మహాత్ముడౌ రఘుకులధిపుఁ డామి సురేంద్రుఁ రావణున్

మనుజునికాయభతుకు నఁమానుషవిక్రముఁ జంపి నిన్ జయిం

చెను దురితాత్ముఁ డాయసురఁశేఖరుఁ డీలుటచేత నామదిన్. ౪ 2126

క. పరమప్రీతి జనించెను, సురరిపు వాతండు మిత్రఁ సుతబాంధవసో

వరము క్తుడై యగైగెన్, బురవరగు లంకయందు ♦ భూపతివగుచేన్. ౬

ఆ. నిర్ణయించబడితే ♦ నీ వీరక నాసౌమ్యు

మోయుచుండు మదియె ♦ ముదము నాకు

నాజ్ఞ యిచ్చుచాడ ♦ సతతయకామ మీ

యదియె నాకుఁ గాన ♦ నగు మిపుడె. ౭౪

2128

క. జనపతి రఘుచందను లో, కనిచయ్యుత్తుకుని మోయఁ ♦ గల్గితి వదియే

యనుసమకార్యము మదిఁ జింతన బూనక యచటి కరుగఁ ♦ దగునని పలికెన్.

మ. వినుతస్వాంతఃకుడు యత్ నాయకుఁడు నన్ ♦ వీక్షించి యిట్లాజ్ఞ చే

సిన మీఁచెంతకు నేగుదెంచితిఁ బ్రతీ ♦ క్షించు దగుం బ్రీతిచే

ధనదాజ్ఞం గొని నన్వీభూతముల కు ♦ ద్దామప్రభావంబునం

గనరాకుండఁ జరింతు నీవయిన యా ♦ జ్ఞం బూని భూమిశ్వరా! ౯

2130

మ అనినం బుష్పకవాక్యముల్ వినుచు ను ♦ ద్యద్భావశౌర్యంబునన్

గననై మించెడు మేదిసీశ్వరుఁడ శృం ♦ గారంపుదృష్టిం గనుం

గొని యూరీతిని వచ్చినందులకు సం ♦ కోచంబునం బొంద కి

ట్లనియెం బుష్పకవ్యు' న్వాగతము నీ ♦ కౌ సంతనం బందితిన్. ౧౧

2131

క. ధనపతి యానతి యిచ్చుట, నను నాద్యాచారభంగ ♦ నామకదోషం

బనునది పొంద; దటంచున్, జనపతి వదియించి భుష్ప ♦ కసముదయములచేన్.

తే. లాజలను మంచి భూషములను బ్రియమునఁ

బుష్పకంబును బూజించి ♦ భూరిభాహుఁ

డవనిపతి పోయి రమ్మ నా ♦ యాత్మఁ గూచి

నప్పుడదుదేరఁ దగునని ♦ మాడి మజిలె. ౧౩౪

2133

క. చనునపుడు సిద్ధులను జనమునఁ దాంతు మెట్టిచంద ♦ మున నీవలనన్

గనఁ గూడదు వారలు బొధను నేవ్బృగ నరుగుమింకఁ ♦ దలఁచినయెడకున్.

చ. అని వదియించి యర్చనల ♦ నాదృతిఁ దన్నినఁ బుష్పకంబు రా

మునివచనంబురీతి మన ♦ ముం దనిపొందగఁ జేయు దిక్కునం

జనియెను; బుష్పకంబు మది ♦ సంతననందుచుఁ బోవ రామునిం

గని భరతుండు భక్తిమయిఁ ♦ గై యుగళంబును మోడ్చి యిట్లున్. ౧౬

సీ. విబుధాత్మగల నీవు ♦ విశ్వంబు పాలింపఁగా నమానుషవత్త్వగణము గానఁ

బడియెడు నెట్లనఁ ♦ బలికెద నొ మాన మయ్యెనే దానికే ♦ నామయంబు

గలుగదు జీర్ణమై ♦ యలరని సత్త్వములకుఁ గూడ హృతియె గల్గదు మహాత్మ!

రోగమే లేక నాధులు ప్రసవించురు పురుషులు సంతోషపూర్ణతనువు

తే. లను జరింతురు పురవాసు ♦ లనుదినంబు

హర్షమునె పొందుచున్నారు ♦ వర్ష మేది

మంచితరుణ మొ యపుడె సంగుంచితముగఁ

గురియుచున్నది సుధవోలెఁ దగులించుదు. ౨౦

2:36

చ. అనిలుడు స్వర్ణసందు ముఖఁ దమబైడలూగున గురిగళంబు గ

ల్లను నిరతంబు వీచెడిని; ఁ గల్లనలె స్మరతంబి విట్లుగా

నని ప్రజ లెల్లపౌరులును ఁ హస్తమునం బలుకఁగ నింటి నం

చని భరతుండు సాధువచఁనావళిఁ బల్కిన నాఁకించుచున్. ౨౨

2:37

క. ధరణీశుఁడు రాముం డీ, క్కరణి సదా గల్గవలయుఁగా కని మోన

స్ఫురణము గని సత్పాలన, మరుదుగఁ గావించుచుండెఁ నాచ్యుత మెచ్చన్.

నలువదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము

౪౨ - వ సర్గము.

అథ రాముండు సీతతో సుద్యావవసున విహరించుట. అథ

చ. జనపతి హేమభూషితముఁ ద జారుతరంబును నైన పుష్పకం

బును మరియాసఁ బంపి క్షీతిఁపుత్రికతోడ నశోకనామకం

బునఁదగు నిష్కుటంబునకుఁ ద బోయె; వనం బది చూశవృక్షచం

దనముల రక్తచంగనసంబుల నెంతయు జూచురొఱుచున్. ౧౫

2:39

సీ. అగనువృక్షము లిచ్చుఁ లాదేవదారువుల్ చంపకాశోకవృక్షములు చారు

పున్నాగతరువులుఁ పొలుచు వేగినచెట్లు పొగలేని యగ్నియఁదఁగఁ జెలంగు

పారిజాతములు నీపములు లొద్దుగఁజెట్లు సప్తవర్ణములు వాసంతములును

నాగ కేసరము లఁనఁటులు మందారంబు లమలఁ తాసమూహములు తనర

తే. భాసీలుచుఁ గర్ణికారాఖ్యవసము లచ్చ

కనకకాంతుల నీనుచుఁ ద గ్రాలఁ గురవ

కప్రియంగుకదంబముల్ ద క్రమ్యయంకఁ

గోవిదారంబు లెల్లడఁ ద గోమరునిగుల. ౨౬

2:40

క. ఫలములఁ దగు నేడేడులు; విలసితపాటఁము లెంతోఁ వేడుకగాఁ గ

న్నులపండువుగాఁ గ్రాలఁగ, ఫలములుకుసుమములు నిండఁబరగఁగుతరువున్.

చ. సురుచిరదివ్యగంధరసఁశోభితపల్లవరాజి నట్టి యం

కురముల మించి వృక్షములఁకూలము నాటఁగ నేచ్చినట్టివా

రరుదుగ దేవతావనములందువలెన్ వెలయుండు నొప్పు న

త్తరువులచేత శోభిలడుఁ దత్వన మెంతయుఁ జూడ రాజిలెన్. ౨౭

2:42

సీ చారుపల్లవపుష్పసమితీచే నలరారి ¹మత్తపల్లవతతిఁమంజులమయి

పరభృతపల్లదఁబహువర్ణపక్షిసంకులమయి పెక్కువంశలుగ నొప్పు

1 మత్తప్రసవసంకులైః, శోకిలైః పృంగరాజైః శ్చ నానావర్ణైః శ్చ పక్షిభిః-అనిమా.

చిత్తచూషద్రునుఁ జేఖంబుల మించి, యవ్వసం బలరారె; † నందుఁ గొన్ని
తరువులు హోటకఁతరువులసలెఁ గొన్ని యన్నిశిఖాకృతి † నట్లె కొన్ని

తే. యంజనాకారముగ నొప్పె † నమలమాల్య

ములకుఁ దగి కొన్ని వుష్పముల్ † లలితపరిమ

ళముఁ దమతావుఁ దెల్పుచు † నమరె; నందు

బహువిధాకారములఁ దీర్పఁబడి చెలంగి. ౧౦

2143

చ. నిరుపమవారిపూర్ణములు † నిర్మలరత్నవిచిత్రభంగులున్

సురుచిరకాంతులన్ వెలయు † చొక్కపుస్సాటికకుటిమంబులున్

గురుతరపంకజోత్పలను † గుంభిశముల్ నరచక్రవాకర

మగ్గిరవవిరాజితంబులును † హర్షదహంసనినాదితంబులున్. ౧౧౪

2144

ఆ. అలగువానకొయిలలు చక్కఁగాఁ గూయ

వెలయుచుండునవియు † లలితతరువి

తతులు తీరములను † సతతపుష్పాశ్రయంబు

లయి చెలంగ మించునవియు నుజ్జయు. ౧౧౫

2145

క. పలువిధములైన సాలంబుల శీతగ్రాసనినహంముల నొప్పెడు తా

వులనున్ మించెడునరసులు. వెలయుఁగ నాయుపసనంబు † వేడ్క నొసంగెన్.

క. వనమున నందొకచోటన్, మనతర కై డూర్వమణినిఁకాయమురీతిం

గనఁబడువచ్చికబయలుల, మనమునకుం బ్రీతి నీయ † నుజ్జయు నెసంగెన్.

చ. తరువులు పూచియుండఁగ నదాగతి వైఁ బ్రసరింపఁగా నుమో

త్కరములు రాలి మూలములదాపున శయ్యకుఁగాఁ జెలంగుప్ర

స్తరములపై ని నిండ నవి † తారలతోఁ గనుసట్టుచున్నయం

బరమువలెం గనంగనయి † భాసిలుచుండె విచిత్రరీతిగన్. ౧౧౬

2148

క. సురశతి నందనము వలెన్, బరమేష్ఠినినిర్మితగును † భాసిలు నాచై

శ్రరథమురీతిన్ శ్రీరఘువరునుద్యానంబు వెలసె † భవ్యతరంబై. ౧౧౭

2149

క. పలువిధములైన యూనన, మూలఁ దీఁగెల జొంపములనఁమూహములను మి

క్కిలి మించునశోకంబును, లలితగతిం జొచ్చె నాయిలూపతిసతితోన్. ౧౧౮

క. కునుమస్తబకయుతంబై, యనమానవిభూతి నలరు † నాననముపయిన్

వననంబుఁ బలుపరాజులఁగ నమంచితరీతి రాజకాంతుండు సతియున్. ౧౧౯

ఆ. కూరుచుండి; రంతఁ † గోమలికయిఁ బట్టి

చెంతఁ గూరుచుండఁ † జేసి శుద్ధ

మాననమును గూర్చు † మైరేయనుధు విచ్చె

శచియు సుధను బతి కొనంగునట్లు. ౧౨౦

2152

సీ. వివిధమాంసంబుల † విచులచిత్రఫలంబులను గింకరులు చక్క † మనుజువతికి
నాహారమున కిచ్చి † రప్పడె; సృతగీతములనేర్పఱులయి † ధన్యహావ¹
మున నొప్పుబాలికల్ † జనపతిముందటఁ బానమందంబున † బరంగి యాడి;
రంతఁ రంజులజేయు † నట్టి శ్రీరాఘవుఁ డమలధర్మాత్మకుం † డతులభూమి.

ఆ. తాంగుఁ డిట్టులాడు † నామనోహరహావములఁ జెలంగు నంగఁనలను బ్రీతి
నందఁ జేసె యుక్తఁగు దానములచేత, † నచట సీతతోడ † నలరునృపతి.

క. పరమాస్తరణంబునఁ దగి, యగుంధతీయుక్తి నలరు † నట్టి వసిష్ఠుం
బుగుడించుచుఁ దేజంబున, నరుదుగ రాజ్యలై నమరు † తారా యనఁగన్. ౨3

చ. జనపతి సంతనం బలర † జానకి నచ్చరమిన్నవంటి చ
క్కనితనునంపదన్ వెలయు † కాంతను రంజులజేసెఁ జక్కఁగా
ననుదిన మాయమర్త్యులటు; † లందుఁ దమిన్ విహరించు జానకీ
జనపతి దేవదేవులకు † సాంద్రసుఖావహమై యజన్తమున్. ౨౪ 2155

ఉ. మంగళంబు నిడు నఁచుయ మిది శిశిరంబు, చాల గడచె; నిట్లు † సరసకేళిఁ
దేలు వారి కట్టిఁకాలంబునకుఁ బది, వేయేండ్లు వయసు † వేగ చల్లె. ౨5

ఆ. శిశిర మదియుఁ జక్కఁ † జెల్లె భోగదమయి; జనపతీంద్రుఁడు దివఁసమున మొదటి
భాగమందు ధర్మ † భంగుల నెఱిగిన, వాఁడు గాన దానిఁపరునఁ దీర్చి. ౨౬

క. మిగిలిన దినభాగము తా, నగణితభూతిం జెలంగు † నంతఃపురమం
దు గడిపె జానకియుం దన, మగనివిధంబునను ధర్మ † మహితపథమునన్. ౨౭

క. సురకార్యంబుల నొనరిచి, పరమప్రమదమున సాధు † భక్తి శ్రవ్యశురులన్
నిరతము పూజించెడు న, స్వగుం బూర్వాహ్లాసుండు † వడలనికడఁకన్. ౨౮

తే. పూజలం దన్నుచుండె; నాపూవుబోడి
యంతట విచిత్రసువిభూషణాంబరములఁ
దాల్చి రాముని సేవింప † దా నరుగును
శచి మహేంద్రుని సేవింప † జనువిధమున. ౨౯ 2161

చ. కనకవిభూషణావళులఁ † గ్రాలుచు మంగళమూర్తిమీఱ వ
చ్చిన జనకాత్మజాతఁ గని † చిత్తమునం బ్రమదంబు నొంది చ
క్కనివిధి నున్న దా నవని † కాంతుఁడు రాముఁడు పల్కుచుండు; నం
త నొకట శ్రోణిభారమునఁ † దద్దయు లించుచు వచ్చుచున్నన్. 30 2161

చ. సురసుతఁ బోలుదానిఁ గని † చొక్క పువ్రీతిని జానకీ! మనో
హరతనుభానురా! యలరె † నొర యసక్తిము నాకు నేటి కీ
వరుస; నికేమి గావలయు † వారక తెల్లము తెచ్చి యత్తు సుం
దరి! యన సుస్థితం బలర † ధాత్రికుమారి వచించె భర్తతోన్. 3౨ 2162

* శృంగారా మకరో త్పూజామ్-అనియ.

- క. అనుజుండగు నాశత్రుఁఁడును గూర్చి కైకఁ గూర్చి ♦ నూతనమగురీ
తీని బల్కుచుందురో యేమని వానికే దాఁచుండ ♦ ననువుగఁ జెవుమా. ౬
- క. నూతనరాజ్యము నొందిన, భూతలపతి కెఱుకపడిగఁ ♦ బోలును వార్తా
వ్రాతం బన విని భద్రుఁడు, చేతస్సంశయము నొంది ♦ చేమోడ్పు తగ్గఁ.
- క. పలికె మహాత్మా! నగరంబుల మిమ్ముం గూర్చి పౌరభాగము శుభగా
థలఁ బల్కుచుండు మఱి దశ, శతపథసంప్రాప్తవిజయభాగను మిగులక. ౭
- క. మనపౌరులు నిత్యం బో, జననాథా! పలుకుచుండు ♦ చక్కఁగ ననఁగా
విని భద్రుఁడొడ నిట్లని, యెను; రాముం డోయి భద్ర! ♦ యీవిషయమునక.
- క. వినిపింపు మున్నదున్న, ట్లనవద్యముగా నమగ్న ♦ మని మఱియు ననుక
మనవారు శుభాశుభరీ, తిని బల్కెడుమాట లెల్లఁ ♦ దేటపఱచినక. ౯ 2173
- తే. మంచికార్యములను జేసి ♦ మానివేయఁ
దగినపనులను మానంగఁ ♦ జగును గాన
నిర్భయంబుగ నేచింత ♦ నీవు గనక
పల్కుమా పౌరులును జానఁపదులు చెలఁగి. ౧౦ 2174
- క. పలుకుదు చేమని పాపో, త్తులు వానిని వివరగ నాకుఁ ♦ గోర్కి కలదు సం
చలరారు నురుచిరోక్తులఁ, బలికిన భద్రుండు వానిఁ ♦ బాటించి మదిక. ౧౧
- క. కరముల నొగ్గి నచించెక, గురుబాహుని రాముఁ గాంచి ♦ త్రోణేశవరా!
పురజనులు పల్కుచుండెడు, కరణి శుభాశుభములై న ♦ కథల వచింతుక. ౧౨
- ఆ. చత్వరముల వివశిఁశాలల బాటల, వనములందును నుపవనములందుఁ
బలుకుచుండు రిట్లు ♦ వార్ధి బంధించెను, మున్ను చూడతే దఁదెన్నఁజ్జెన. ౧౩
- క. సురలకుఁ గూడ దురానవ, మరయఁగ నీకార్య మానుఁరారివరుఁడు దు
స్తరబలుఁడు దురాధర్వుఁడు, పరికింపఁగ రావణుండు ♦ బలయుతుఁ డగుచుక.
- క. అనిఁ బడియె భల్లుకేంద్రులు, వనచరులను రాక్షసులును ♦ వశవస్తులునై
తనమాటయందె మెలఁగిరి, దనుజేంద్రుని రావణుని నితాంత మడంపక.
- చ. ధరణికుమారిక విగతి ♦ దారుణదుఃఖను రావణుండు సం
గరమున నీల్చిన గొనుచుఁ ♦ గాఢియపెట్టునమర్షఁ బాసి యీ
పురమున కేగుదెంచె; రఘుభాగవచ్చి త్తము మెత్తనఁ గదా
తరుణిని గూడునానుభముఁ ♦ దా నది నెవ్విధిగాఁ జలంచెనో. ౧౬ 2180
- చ. దనుజవరుండు పూర్వము నితాంబులం బలరార జానకిం
ననఁజొడమోద నగుచుఁదాని ♦ పక్షిణభాగమునందు నెల్లున
త్తనమున కేగి యందొకట ♦ దనుజుడు నాఁగ నశోకనామకం
బునఁ దగువృక్షవాటికను ♦ బొంగెడువేడుక నుంచి రాక్షసీ
జననశయై మెలంగునటు ♦ చక్కఁగఁ జేయఁడె దుష్పథంబునక. ౧౭ 2181

- మ. పరునింటన్ నివసించియున్న తరుణిన్ ♦ బాగంతుఁ దా నెంచె భూ
 వరుఁ డేమాత్ర మయ్య క్తమంచును దలంపవం డింక నింటింట నుం
 దరు లేతప్పు లొనర్చినం గ్రుధ దగ్గన్ ♦ దండింప నొనే మహీ
 వరుఁ డేరితిని గార్యముల్ నడుపు నాభంగిన్ బ్రజల్ చేయనొ. ౧౯ 2182
- చ. అని యిటు పెక్కురీతుల మహాత్మ' వచింతురు నాగరుల్ తమం
 తన మఱి పల్లెలందును జనంబు లిదే పలుకంగఁ జొచ్చి; రం
 చును పలుకుల్ చెవిం బడఁగ ♦ నానరదేవుఁడు చాల నార్తి బొం
 దినయటు లుండి మిత్రులగు ♦ ధీరుల వారలఁ గాంచి చింతతోన్. ౨౦౫
- తే. పలుకు లియ్య వీరితఁగఁ ♦ బ్రబలె ధరణి
 నింక నెట్లుగ నడువనొ ♦ నెఱుంగఁ జెప్పఁ
 డన్న వారెల్లఁ బృథ్విపై ♦ నట్టె శిరసు
 లలరఁ బడి వందనంబులు ♦ నలిపి యనిరి. ౨౧౫ 2184
- చ. పలు కిది యెల్లెడన్ బ్రబలెఁ ♦ బాచురు లాడుదు రిట్లు సుంతయే
 దలఁపరు మంచిచెడ్డలవిధం బిది యంచును సంశయంబు లే
 కలయక పల్కుచుందు రని ♦ యాసఱు లాడినరీతి నెవ్వరిం
 దలఁచి రఘూద్యవహుండు సఖాతల్లజు లేగ ననుజ్ఞ నిచ్చుచున్. ౨3 2185
- నలువదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౪ - సర్గము.

అంధు రామఁడు జనాపవాదముం చెలుపఁ దప్పల నేకాంతమునఁ బిలిపించుట. అంధు

- చ. తనచెలికాండ్రఁ బంపి గుణధాముఁడు కార్యముచేయువై ఖరిన్
 మనమున నిశ్చయించుకొని ♦ మాట యిదిట్లు జనించెనే యహా
 యని పరమార్తి ద్వారమునఁయందు వసించెడు నేవకుం గనుం
 గొని యిటు పల్కె; సాధుగుణగుంభితు లత్తఁజు బ్రీతిపాత్రునిన్. ౧౫ 2186
- క. ఘనభాగ్యుని భరతుని నా,యనుజుం డపరాజితుండుఁనయి తగు శత్రు
 ఘ్నుని దోడి తెమ్మా వేగమ, యన రామునివాక్యజాల ♦ మాదృతిమీఱన్. ౨
- చ. విని శిరసావహించి భటవీరుఁడు దోసలి యొగ్గి చిత్తమం
 చని చని యాసుమిత్రతనఁయొగ్గఁజు లత్తఁజు గానఁబోయి యా
 తనినదనంబు చొచ్చి నృపశతల్లజుఁ డిప్పుడు మిమ్ముఁ జూడఁగో
 రె ననుచు దోసిల్గొ మృదురీతి మహాత్మునితో వచించుచున్. 3౫ 2189
- క. త్వరిగా దర్శనమున కో,భరణీశకుమార' పోవఁగగు నన నట్లే
 యరిగెన నని రామాజ్ఞను, శిరస్సునం దాల్చి రథము ♦ చెచ్చెట నెక్కెన్. ౪౫
- చ. అరదము నెక్కి రామునిగృహంబున కేగె; రథంబుమీఁద న
 ట్లగెరిడు లత్తఁజుం గనుచు ♦ నాభటవీరుఁడు వేగ పోయి యా

భరతుగృహంబుఁ జేరి యతిభక్తిఁ గృతాంజలియై యడంకువఁ
ధరణివిభుండు మిమ్ముఁ గనఁ దాఁ కలబోసెడు నంచుఁ దెల్పినన్ ౨౪ 2190

చ. భరతుఁడు రాఘవానుమతిఁ బల్కెను దావిష్ఠునిపల్కు లెన్నె యా
దరమునఁ గాల్పడం జనియెఁ దత్తణమే; బలశాలి యాతఁ డి
ట్లగుటఁ గాంచి లక్ష్మణుప్రియానుజుఁ డున్నెడ కేగి భక్తితోఁ
గరముల మోడ్చి రాఘవునిఁకాంక్షను దెల్పె వినీతుడై తగ్గన్. ౨ 2191

క. చనుదెవ్వా! రాముఁడు నిన్, గన నెంచెడు లక్ష్మణుండు ఁకడువడి మీఱన్
జనియెన్ భరతుం డేగెను, ఘనకీర్తి! నీవు రమ్ము ఁకడువడి ననఁగన్. ౨౪

ఆ. ఆననంబునుండి ఁయట్టె లేచి ధరిత్రిఁ, బడి నను ప్రతులకు ఁభక్తి నల్పి
రాముఁడకుఁ బోయె; ఁరయమున దావీరస్థభటుఁడు వేగ పోయిఁపలికె నిట్లు.

చ. అనుజులు వచ్చి వాకిట మహావినయంబున నున్నవారు నా
విని రఘునందనుండు మది ఁవేచెడు చింతను బ్రంగి మోము వా
ల్చి నిలిచియున్న యాభటుని ఁశీఘ్రమ తమ్ములఁ దోడి తెప్పటం
చనునయ మొప్పఁ బల్కి నహఁబావలి నాకును జీవితంబు నూ! ౧3 2194

తే. నాబహిఃస్రాణములు వారె ఁనాకుఁ బ్రియులు
వారె కావునఁ దోడెమ్ము ఁవైశమ యన
నతఁడు చని చెప్ప రాజాజ్ఞ ఁనంది శుక్ల
వస్త్రధారులు వినయతత్పరులు నగుదు. ౧౫ 2195

క. భరతాదులు మువ్వురు చొచ్చిరి రాముని చారుసాధఁసీమ; నచట భూ
వరుమోము రాహు వేచం, గర మార్దిం బొందు చంద్రుఁకరణిఁ గనఁబడన్.

క. ద్యుతిబాసిన సంధ్యానమ, యతపనురీతిం గనంగఁనైన రఘువిభున్
జ్యోతిలేని బాష్పపూర్ణా, యతనయనుని ధీబలాభ్యు ఁనన్నను ధీరున్. ౧2

క. విరహితరుచియగు వద్దము, కరణిం చగుమోముతోడఁ ఁగలవిలపడుభూ
వరుఁ గాంచి నత్వరంబుగఁ, జరణంబులు తలల సోకు ఁచంద మ్మలరన్. ౧2౪

ఆ. నందనములు చేసి ఁయంద ఆచ్చట నిల్వఁ
బడిరి; రాముఁ డంత ఁబాష్పములును
విడిచి యూరకుండి, ఁవిభుఁ డంతలో వారిఁ
గాఁగిలింతుకొనుచుఁ ఁగళవళించె ౧౨౪ 2199

క. ఆననములఁ గూర్చుండుం, డోనమధికశూరులార! ఁయొప్పుగ మీరే
నానర్హస్వము జీవిత, మేనరణిం గనిన నవ్య ఁమింకం గలదే. ౧౯ 2200

క. మీ రార్జించిన రాజ్యం, బీరీతిగ నేలువాడ ఁనెల్లవిధములన్
మీరలు శాస్త్రవిచక్షణు, లారయఁగా బుద్ధిమంతు ఁలగుదురు గాదే. ౨౦౪

క. ననుఁ గూర్చి సకలవిధములఁ, గనుముగ్గము దెఱచి వెదుకఁగఁజనుననుచున్
జనపతి తనదువిచారంబును దెల్పిన రామువాక్యమును జక్కంగఁ. ౨౧

తే. తెలియఁ జాలక యాసోదగులు కలంగి
మనసు లుద్వీగ్నము లగుచు † జనపతిదగు
నాశయం బిది యని తెలియంగరామి
బదులు చెప్పక యుండి రఃస్పట్టుచందు. ౨౨

2203

నలువది నాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪౫ - వ సర్గము.

అథ రాముఁడు లోకాపవాదమును దెల్పి లక్ష్మణునితో సీత నడవుల విడిచి రమ్మని చెప్పెట. అథ-

సీ. ఆననమ్ములయందు † నారీతిఁ గూర్చుండి దీనచేతన్ములై † తెల్లవోయి
యున్నతమ్ములఁజూచిఁనున్నయిట్లనిపల్కె మోమెండఁగా; భ్రాతృముఖులార!
మీకు శుభంబగుఁ † గాక నామాటల నాలకింపుఁడు చిత్తమందు వేఱు
గాఁ దలంపక శ్రద్ధగా వినుం డీత్రతీ నాభార్యయైన జానకీవిషయము

తే. నందుఁ బొరుఁచిత్త మెట్లలరెనొక్క
తెలిసికొనుఁ డింకనైన బాధలును జాన
వదులు పల్కెడు నపవాదవాక్కులు విన
మనసు గలఁగెడుఁ ద్రుంగెడు † మర్కములును. ౪

2204

క. [జనపవముల నగరంబుల, జనకజచారిత్రమందుఁ † జక్కనియంకం
బును గల్పించిరి కుసుతులు, చనునే యాలించి వాని † సైంహ నాకున్.]

క. జననం బిత్తోపకులంబున నాకుం గల్గె నాదుఃపూర్వలు పూజ్యుల్
జనకునినవ్వంశంబున, జనియించెను సీత సుగుణసముదయ మొప్పున్. ౫

క. తెలియుదురు గదా కాననముల మే ముండంగ దనుజముఖులఁడు సీతక
బలవంతమ్ముగఁ గొని చన, నలఘుబలం బొప్ప నేను † ననిఁ జంపుటయున్. ౬

చ. దనుజు వధించి యచ్చటనె † ధాత్రికుమారిక లోఁ దలంచి యి
ట్లని తలపోసి నాడ ననుఁరాబయచుందు వసించియున్న యీ
జనకజ నెట్లయోధ్యకు నెఱనంగెడువేడుకఁ గూడి పోవనౌ
నని యటమీఁద నాతరుణి † యగ్నిని జొచ్చెను బ్రత్యయార్థమై. ౭ 2205

క. వినియే యుందురు మీరలు, జనకజ శుచిఁ జొచ్చె ననుచు † సౌమిశ్రీ! నీ
కనులారఁ జూచితివి గద, దనుజులు నిర్జరులు చూచి † తగుఁ దగు ననుటల్.

ఉ. వింటివి గాదె యగ్నియును † విశ్వ మెఱుంగఁగఁ బావనాంగి వా
ల్గంటి యిదౌ సునాధ్వీయనెఁ † గాదె నభంబుననుండి వాయు వి

ట్లంటయుఁ జంద్రనూపులు మహామూని నిర్వరసన్నిధిన్ మనః
కంటకమాటుఁ బాపమనఁ ధి గాంత యెఱుంగుదు నా పచించుటల్. ౯౫

క. వినియుందువు గద గంధ, ర్వనిర్వకులచెంత నిట్టిభంగి జరగుటల్
కనకాంగి సాధుశీలయె, గనుక నె యాలంకయందుఁ ధి గడుమోదమునన్.

క. సురనాథుఁడు జానకి నా, కరమున నర్పించె నేనుఁ ధి గామిని మదిలోఁ
బరిశుద్ధగా నెఱుంగుదు, నిరుపమకీర్తిం జెలంగు ధి నెలఁతయు సతమున్.

ఆ. ఇన్నివిషయములను ధి మున్ను సరీషీంచి, నాతి నిటకుఁ దెచ్చి నాడ నిపుడు
కలిగినట్టి దూఱు ధి కళవళింపఁగఁ జేసె, నకట! హృదయశల్యమగుచునన్ను.

ఉ. పౌరులదూఱు గొప్పదయ ధి పర్వెడుఁ బల్లెలయందుఁ గూడ నీ
పౌరులపాటయే వెలసె ధి బాగుగ నెన్నని దుర్యశంబు లీ
ధారణి బాడఁగాఁబడునొ ధి తన్నినదంబు చెలంగుదాఁక నా
పూరుషుఁ డేగు నీచమగు ధి భూమికి నిశ్చయ విద్వియాఁ గదా. ౧౩౫ 2214

ఆ. అమరవరులు దుర్యశమును నిందింతురు
కీర్తి లోకవినుతికిం దగియెడు;
నెల్లపనులు మహిమ ధి నెనఁగు పెద్దలు చేయఁ
బూనుదురు యశంబుఁ ధి బొందఁ గోరి. ౧౪౫ 2215

క. నే నవవాదభయంబున, మానుదు నాజీవితంబు ధి మఱియున్ మిమ్మున్
మానవసేంహులఁ బాయుదు, జానకి నీకఁ జెప్ప నేల ధి సాధువులారా! ౧౫౫

క. కనుఁగొనుఁడు శోకసాగరమునఁ బడి తపియించువాని ధి ముం దిట్టివిధం
బున దుఃఖము నే నెన్నఁడు, గనినదియే లేదు దీనికంటె బెనువగల్. ౧౬౫

క. ధరణిం గల్గవు; లక్ష్మణ! త్వరపడి యుదయమున రేపె ధి దరలుము రథమా
ధరణిజతో నెక్కుము వే, తరలి సుమంత్రుండు రథముఁ ధి దగువడిఁ దోలన్.

క. మన దేశము నవ్వల గంగను దాఁటు మనంతరమునఁ ధి గ్రాతుతటమునన్
మునిపతియగు వాల్మీకిము, నినివాసము చెన్ను బూఱు ధి నిర్మల మగుచున్. ౧౮

క. సురవాసం బట్లది యె, వ్యరసను గన ననదృశముగఁ ధి బరఁగుఁ దమన నా
నిరుపమవీచీసంయుత, తరంగిణీతీరమందుఁ ధి దగు నదియందున్. ౧౯౫ 2220

మ. జనశూన్యంబగు భాగమందు ధరణీజాతన్ దగన్ డించి వే
చనుదెమ్మా! శుభ మొప్పు నీకు మదిలో ధి సందేహముఁ బొందఁ గాఁ
జన దిప్పట్టున మాఱు చెప్పు దగ డేచందంబునన్ సీతఁ గూ
ర్చినపల్కుం బలుకంగరాదు చనుమా ధి శీఘ్రంబుగా లక్ష్మణా! ౨౦ 2221

క. ఇది తగు నిది తగదని యీ, యదనునఁ బల్కుంగ నీకు ధి సర్వము గాదీ
యది చేయరాని దని ప, ల్కెదవే నవీతి కల్లఁ ధి గినుకయుఁ బాడమున్.

తే. శ్రీతి నాపయి నుండునే ♦ నీతఱి నిది

మంచి దిది చెడ్డనని చెప్ప ♦ నెంచవలదు

నాదుపాదములూన ప్రాణములయూన

బదులు పలుకకు మనుచు నొ ♦ ట్టిదియె యిడితి. 2223

సీ. ఎన్నరైనను నన్ను ♦ నీవిషయంబున ననునయింపగఁ బూనుకొనెద రట్టి
వారు నాకహితులే ♦ యేరితిఁ జలఁచిన మదభీష్టఘాతుకుల్ ♦ మాట తేల?
నను గౌరవింతురే ♦ ననుఁ జెప్పినది చేసి ప్రేమింతురేని మాత్రమి పలుక
కుండ నీతను గొని ♦ యుగ్రకాననముల విడిచి రాఁదగు నాజ్ఞ ♦ విడువకుండ

తే. మునుపె నాతోడఁ బల్కె నీజనకకృతయ

జాహ్నువీతీరమునఁ గల్గు ♦ సన్తునియుట

జముల విహరింపవలయుఁ గాను మిది నాకు

ననుచుఁ గావునఁ దీర్పంగ ♦ నగును దాని. 2224

క. అని పల్కుచుఁ గాకుత్స్థుం, డనవరతాశ్రుప్రవిహితమగు నక్షయ్యుగం
బున ధర్మమతిని శోకంబున హృదయముకలఁగ నొక్కఁ మొగివెతఁబడుచున్.

తే. అనుజులం గూడి నిట్టూర్పు ♦ లట్టై భూరి

భుజగ మట్టుగఁ బుచ్చుచుఁ ♦ బోయె లోని

కట్టై సోదరు లత్యార్థి ♦ నలజడిఁ గని

యాత్రియామను బుచ్చి రేమనక యెట్లా. 2226

నలువదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

రఁ - వ సర్గము.

అథా లక్ష్మణుఁడు సీత వరణ్యములకుఁ బిలుచుకొని పోవుట. అథా-

క. చనియెఁ ద్రియామ యదెట్లొ, జనవిభుసోదరుఁడు వగలసావ్రితము దూలం
గను మో మెండఁగ నారధిఁ, గని సల్కె మహీశునాజ్ఞఁ ♦ గళవళపడుచున్.

క. అరదము నుండరముగ హయ,వరములతోఁ గూర్చి చక్క ♦ భాసిల్లెడు నుం
దరరత్నమయానమును, ధరిణిజక్షై యేర్పిలుపును ♦ ధరణిపునాజ్ఞన్. ౨

చ. జనకజ పుణ్యకర్మములసంగతిఁ బాయనిమానివద్యులం
గనుఁగొన నాశ్రమంబులకుఁ ♦ గ్రన్నన బోవఁ దొంచె నేను న
మ్మనియుటదంబులన్ విడువఁ ♦ బోలును వేగ రథంబు గట్టు; మం
చనిన సుమంత్రుఁ డట్లై యని ♦ యర్హ హయంబుల బూన్చి చక్కఁగన్. 34

క. సురుచిరమై సుఖశయ్యా, పరియుతమై రమ్య మగుచు ♦ భాసిల్లెడు నా
సరణంబున నొప్పుచు నుం,దరముగ శోభిల్లఁగా రథంబు నొనర్చెన్. ౪

చ. అరదము దెచ్చి మిత్రగణహర్షద! న్యందన మిద్ది సిద్ధమై
పరగె ననంతరక్రియను ♦ బాయక చేయుము నాఁగ లక్ష్మణుం
డురుతరదుఃఖపేదనల ♦ నొందుచు నుండియు భూపతిండునుం
దిరమును జొచ్చి సీతఁ గని ♦ దీనత నిట్లని పల్కె మెల్లఁగఁ. ౫౪ 2231

క. కోరితి వఁట యోతల్లీ! భూరమణుని వర మొకండు ♦ మునిపల్లెలకుం
జేరువుమా జానకి నని, శ్రీరాముం డాజ్ఞ నాకుఁ ♦ జేసెను గానఁ. 2 2232

సీ. గంగచెంతను జక్కఁగా నొప్పునాశ్రమముల నిన్ను రామాజ్ఞఁదలఁచి విడిచి
వచ్చెద నే మానివరులుండు రచ్చోట నయ్యాశ్రమములు పుణ్యంబొసంగఁ
జాలియుండును నిన్నుఁ ♦ జయ్యనఁ గొనిపోయి విడిచి రాదగు నని ♦ విన్నవింప
మహితాత్ముడైన లక్ష్మణుపల్కు లాలించి యధికసంతోషంబునంది గమన

ఆ. మునకు నుత్పహించె ♦ ననుపమరత్నముల్
వస్త్రములును మునులఁపత్నులకు నొ
సంగఁ గొనుచు సీత ♦ చయ్యనఁ జోసంగఁ
బయనమయ్యె నామె ♦ స్వాంతమందు. ౧౦౪ 2233

క. మునిపత్నుల కీవస్తువులను భక్తి నొసంగుదాన ♦ లలితము లీర
త్తునికరములువస్త్రంబులు, మునిసతులుగ్రహించిమోదఁమునుగనుదురొగిఁ.

చ. అన విని లక్ష్మణుండు వినయంబున నట్లె యొసంగవచ్చు నం
చని రథ మెక్కఁజేసి జనఁకాత్మజతోడఁ బ్రయాణమయ్యె; న్యం
దన మది వేగ పోయె హయఁతల్లజముల్ పరువెత్తుచుండ రా
మునిదగునాజ్ఞ స్వాంతమును ♦ ముంపఁగ దానినె సంస్కరించుచుఁ. ౧౨౪ 2234

మ. చనుచుండఁ సిరిఁ బెంచు లక్ష్మణునితో ♦ స్వాంతంబు దూలంగ ని
ట్లనియెఁ జానకి; పెక్కురీతులను జిహ్వాంబుల్ మహాదుష్ఫలం
బును నీయందగు నట్టివే కనఁబడం ♦ బూనెఁ మదంగంబు కం
పనముం బొందెడు దక్షిణాక్షి యిదె కంఠంబుం గనం జొచ్చె నా
మన మన్వీర్యతఁ దూలుచున్నయది యోఁత్తాపాలపుత్రోత్తమా!. ౧౪౪ 2235

సీ. ఒకప్రక్క నొత్తుకృష్ణమొకవంకనధృతియు నతిశయంబులుగాఁగఁనను రెమదిని
బుణ్యాశ్రమంబులఁ ♦ బొడఁగను నాకాంక్ష యంతకంతకుఁ దగ్గునట్లు లున్న
దోషభులోచనా! ♦ యుర్వి శూన్యంబుగాఁ గన్పట్టుచున్న దిఁక్కాలమందు
భ్రాతృవత్పలుండవు ♦ పరమచిత్తుండవు కుశలమే! మీయన్నఁకును వచింపు

తే. మత్తలకు నింకనుం గల్గును త్తములకు
క్షేమమే గద! చక్కఁగా ♦ నేమి దాఁప
కుండ వీరవరా! తెల్పు ♦ మొగిఁ బురమున
జనపదంబున నెల్లరఁకును శుభంబె?. ౧౭ 2236

- చ. అని యిటు వల్కి దేవతల ♦ సంజలినిం గొని వేడె; లక్ష్మణుం
డును జనకేంద్రపుత్రిక క♦డున్ వచియించిన యర్థ మెన్ని యా
జనకజ కట్టె మ్రొక్కి తననాస్వంతము దూలుచునుండినన్ ముదం
బును గనినట్లు తెల్ల కను ♦ మోక్షముతో జేబువాగువారలే. ౧౮ 2238
- చ. అని వచియించి గోమతి మహానదితీరముఁ జేరి యాశ్రమం
బున నివసించి యాదినముఁ ♦ బుచ్చి ప్రభాతమునందు లేచి నూ
తుని గని లక్ష్మణుం డనియెఁ ♦ దోడనె వాజులఁ గట్టి న్యందనం
బు నడుపు జాహ్నువీనలిలముం దలఁ దాల్చుగ నొప్పు నా కేకన్. ౨౦ 2239
- క. గిరివరమగు హిమగిరిపైఁ, బరమేశుఁడు త్రవ్వంబకుండు ♦ పావనగంగఁ
శిరమున ధరించుచాడ్పునఁ, బరమప్రమదమునఁ దాల్చు ♦ భవహర మనుచున్.
- క. అన విని సుమంత్రుఁ డతిజపమున మనముచు మించు వాజ్ఞముఖ్యింబులఁ గ
ట్టెను నాల్గింటిని నవ్వల, జనకజఁ గని దోసి లొగ్గి ♦ సాధ్వీయణిరో!. ౨౧౪
- క. అరదము నారోహింపుము, పరమప్రమదంబు నిచ్చు ♦ పావనగంగం
ద్వారఁ జేరుద మన నామెయు, నరదము నతఁ డన్నయట్టు ♦ లారోహించెన్.
- క. జనకకుమారిక లక్ష్మణుఁ, డనఘండు సుమంత్రుఁ డట్టె ♦ యరదము నెక్కం
జనియె రథం బది; యాయత, నునయనయగు జనకరాజసతయునరుగుచున్.
- క. ఏనోనాశిని గంగం, గానం ద్వరపడెడు చిత్తకంజముతోడం
దా నాదినార్థ మేగిన, మానితభాగీంధియు నమూనుపక్షక్తి. ౨౩౪ 2244
- క. అలరారుచుండఁగను గాం, చె లక్ష్మణుఁడు జహ్నుతనయఁ ♦ జెచ్చెఱఁ గని భీ
తిలఁ జేయఁజాలు రవమున, విలాపమును జేసె నీత ♦ వింతగ నతనిన్. ౨౪
- క. పరమాత్మునిం గాంచుచు, ద్వరపడి ధర్మజ్ఞ! యేష్వరగృహము
బరికింపఁ జాలఁ జెప్పుము, చిరాభిలషితంబు దేవసన్నిధివినుతమున్. ౨౫౪ 2246
- క. భాగీరథిజలంబగు, నీగంగాతీర మొంది ♦ యిటు లేడ్వంగ
నోగుణరత్నాకర! చెవు,మా! గలదే గారణంబ ♦ టంచున్ మఱియున్. ౨౬
- ఆ. సంతనంబుగల్గు ♦ సమయంబునన్ విషా
దమును గూర్చె దేల? ♦ త్వరగఁ జెవును
లక్ష్మణా! యటంచు ♦ లలన వచించుచు
మఱియుఁ బలికె దనద్రుమఱిదీఁ గూర్చి. ౨౬౪ 2248
- క. అనయము రామునిపార్శ్వంబున వర్తింపఁడ వీవు ♦ పురుషర్షభ! ని
న్ననఘం డామహితాత్మం, డనియెనొ యేమేని పలుకు ♦ గువ్వీధ మెల్లన్.
- తే. రెండుదినములనుండి యీశ్రీతిశోక
ఘండుచున్నాడ వేటికో ♦ యారఘుపతి

నాకుఁ బ్రాణాళికంటె నెంతయు నధికుఁడు

నేనె వగనొందలేదుగాఁ దీవు నిట్లు. ౨౮

2250

క. బాలిశుఁడవుగా నిటఁ గా, నేలా! గంగాతటంబు దిద్దాని నము
ల్లలకా దాఁటింపుము ముని, జాలంబులఁ జూపవయ్య దిద్దయ్య నాకుకా.

చ. మునులకు దివ్యవస్త్రముల దిద్దుట రాధరణంబులకా ముదం
బునను నుభక్తి నిచ్చి పడఁముల్ తల సోకఁగ మ్రొక్కి యొక్కరే
యి నట వసించి పోవుద, మహిమజనంబున నాయయోధ్యకుకా
వినుము గుణాధ్య! నామనము దిద్దుక నొందెడుఁ జూడ రామునికా. ౩౦

చ. సరసిజపత్ర నేత్రు, ఘనుఁ దిద్దుతరాంగుని సింహవక్షు భీ
కరరిపుకాలు మానిజనఁక మ్రహ్మాదజ్జనివాసునిం గృతే
దరు నభిరాము రాము జనఁతాప్రియు వేగమ చూడ నామనం
బురుతరమోదముం గనెడు దిద్దుఁ ఘనునందన! యంచుఁ బల్కినకా. ౩౧ 2253

చ. విని నయనంబులం గలిగి దిద్దుతలు గూర్చెడు నశ్రుబిందువుల్
గనఁబడకుండఁ జేసికొని దిద్దుననఁ బల్కిన నావికాళి రా
మునిప్రియసోదరుండు రిపుఁమూర్తిలయాంతకుఁ; డంత నావికుల్
జనపతిపుత్ర! నొక యిదె దిద్దు నర్జునుఁకర మాచు నొప్పెడుకా. ౩౨ 2254

క. అని దాశులు భయభక్తుల, వినిపించిరి చేతు లొగ్గి దిద్దులతరతరం
గనిచయదు స్తరయా గం, గను దాఁటఁగ నొక నెక్కి దిద్దువడి దాఁటెకా.

నలువదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪౭ - ౨ సర్గము.

— ఇతి లక్ష్మణుఁడు దుఃఖించుచు పీతతో రామాజ్ఞను చెలుపుట. ఇతి —

సీ. అంతట విస్తీర్ణమైన యానాకను బోయవాం ద్రెంతయుఁ దిద్దు
చూపిన ముదమంది దిద్దుతోకుమారిక ముందుగ నెక్కించి దిద్దు
సారథియును జక్కఁ దిద్దుచుండెను; శోకసంతప్తుడొచులఁ ద్రణుఁడునడుపు
డింక నొక నటంచు దిద్దు యాజ్ఞాపించె; నవలియొడ్డునఁ జేర్చి; రంతవారు

తే. గంగ నివ్వధి దాఁటి యభంగశోక, మంత కంఠకు నుప్పొంగ దిద్దు
నందుఁ దిగి చేతులొగ్గి బాఁష్టావిలస్వరిముననిట్లనిపల్కెరాఁమునుహిషిగన్.

చ. మనమున భూరిశల్యమును దిద్దుకొని నానతి యూర్పుఁ డిచ్చె నొ
జనకకుమారి! యయ్యదియు దిద్దుత మేఁచెడు, నీనిమిత్తమై
జను లింక నన్నుఁ జెప్పుకొనఁ దిద్దువిధంబు ధర్మింక గ్రమ్మ నే
నునఁగల నింతకంటె మృతి దిద్దు విధంబుల శ్రేయమే యగుకా. ౪౫ 2257

చ. మరణము దీనికంటె గడు ♦ మంచి దటంచు దలంతు నిట్టిదా
పరుషపుంగుత్యమందు సరఃపాలుడు నన్ను నియుక్తుఁ జేసె నె
వ్వరునను లోకనిందితము ♦ భారము చెప్పఁగఁ గార్య మిద్ది యో
ధరణీకుమారి! నావయిని ♦ దప్పక సత్కృప నుంచుమా యింక. ౫ 2255

క. మనమునఁ గోపముఁ బూనకు, మని యేడ్పుచు దోసిల్లొగ్గియువనిం బడియె;
జనకజ నువ్రత యెంతయుఁ, గనుఁగవ బాష్పములు గ్రమ్మఁగఁగ్రాంజలియై.

క. తనకుఁ మరణముఁ గోరుచు, వినయమునఁ వేడువాని ♦ విహ్వలమతియై
కనుఁగొని యిట్లని పల్కెను; మనమునకుం దెలియలేదు ♦ మాటయదేమో?.

క. తెలుపుము లక్ష్మణ! దాచక, గలవిలపాటొందు నిన్నుఁ ♦ గాంచిన నీకుం
గలుగదు స్వాస్థ్య మ్మని యిమ్ములఁ దోచెడు, డైమ మెట్లు ♦ భూపతి కలరుక.

క. అనియుం దోచెడు భూపతి, నిను నేమే శాప మిచ్చి ♦ నిందించెనె? యీ
వనటం గుండఁగ నేలా? వినిపింపుము దాచకుండ ♦ వినుతేఘహరా! ౯

ఆ. ఆజ్ఞ చేయుదాన ♦ నన విని వై దేహి, గాంచి దీనుఁడగుచుఁ ♦ గళవలించి
మోము వాంచి బాష్పములు భూమిఁ గడుపుచు, నిట్లుపలికెనో? మహేశపత్ని!.

చ. జనకమహేశపుత్రి! పరిఃపత్ప్రతిభాపితమైన దుర్యశం
బును నలిదారుణంబు వినె ♦ భూపతి నిన్ను గుఱించియే పురం
బున మఱి పల్లెలందు నది ♦ బోరన నిండెను; దాన నెవ్వనం
బునఁ బరితాప మంది ననుఁ ♦ బాష్మని యానతి యిచ్చె నివ్వెధి. ౧౧౫

*ఉ. ఆవచనంబు లన్నియు మహత్తరభేదము నీయఁ జాలెడుం
గావున నీదునస్సిధిని ♦ గ్రమ్మఁజెప్పఁగఁ జాల; వానినే
భూవిభుఁ డాత్మ నుంచుకొని ♦ పొంగునమర్దును బృథ్వీసీమనుఁ
దేవిరో! నిల్పె; గాన సృపతివ్రవరుండును నిక దృఙ్గించె జూ! ౧౨౫ 2265

ఉ. ఇంచుకయేని దోష మెద ♦ నెంచిన నీయెడఁ గానరాదు ప్రా
పంచికనింద యిద్ది యిటు ♦ పర్యేడు నంచు గ్రహింపు వేఱుగా
నెంచకు మాశ్రమాంతముల ♦ నీయెడ ని న్విడనాడి పోవనో
నంచితరాజశాసన మిదాఁగద దీనిని మాన న్బట్టులా. ౧౪ 2266

తే. గర్భవతివిగఁ జూపట్టు ♦ త్కౌతనూజ
నిన్ను నిట డించి పోవంగ ♦ నేరకున్న
వాడ నైనను బాహ్నివీవరతటమున
బ్రహ్మహనులదా తపోవనము చెలఁగు. ౧౫ 2267

చ. పరమపవిత్రమై మిగుల ♦ భవ్యములై తనరారు నద్ది శ్రీ
కరముగఁ జూడనొను గనుకక గ్రుధఁ బూనకు మాత్మలోన; నిం

దరయఁగ మానివర్చుడు మహాత్ముడు మత్పితృమిత్రుడు నిరం
తరమహితాత్మకుండు గుణధన్యుడు కీర్తియుతుండు యోగియు. ౧౬౫

క. కరుణానీరధియునునగు, తరుణి! వాల్మీకి; దత్పుత్రచ్ఛాయను నీ
పురుషుఖము లొంది యువవా, సరతిం గని నిశ్చలమగు సావ్ంతము వెలయు.

తే. ఇందు నివసింపు జానకీ! యేమిచింత

యును మనస్సునఁ బొందక మనుజుపతిని

సతివి గావున మది నిల్చి సతము నిల్చి

మలరఁగలవు శ్రేయస్సు లోయంబ! నీకు. ౧౮౫

2270

నలువదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము

౪౮ - వ సర్గము.

అత్తలును సీత నడవుల డించి దుఃఖించుచు మరల గంగానది బాటుట. అత్తలు-

చ. అని యిటు లత్తలుండు పరుపాకృతి నొప్పెడుపల్కు చెప్పఁగా

విని జనకాత్మజాత కడు విహ్వలచిత్తముతోడ నట్టె మే

దిని బడియె; ముహూర్త మిటు దీనత మ్రోన నుండి మెల్లఁగా

మనమున సంజ్ఞ దోషఁగను మానిని బాష్పసమాకులాక్ష్యయై. ౧౫ 2271

క. దీనయునయి లత్తలుతో, జానకీ యిట్లనియె; దుఃఖసంతతి పొందం

గా నాతనువు నృజించె శతానందుం డోనుమిత్రయనుఁగుఁగుమారా! ౨౫

చ. కనుకనె నాకు దుఃఖములు గల్గుచు నున్నవి హింసహింస మే

దిని నిటువంటిపాపము మదిం దలపోయ నొనర్చినట్టి యా

మనుజుని వింటిమే తనదుమానిని బాసినవారు గల్గిరే;

వనితలలోన సాధ్వియను భవ్యయశంబును బొందు నేనును. ౪ 2273

అ. విడువఁబడితి నివుడు విభుచేత నక్కటా!

మున్ను రాముపాదములఁ గొలుచుచు

నాశ్రమమున నుంటి నైనను దుఃఖముల్

గలఁప వంత నొంది యలసితిఁ గద. ౫

2274

క. జనవినుత! యట్టి నే నీ, జనరహితస్థలి సదెట్లు చరియింతును? నా

మనమునఁ గల్గెడు దుఃఖంబు నెవ్వరికిఁ జెప్పకొనుదుఁ బొగు లడఁగంగ.

క. మునులకు నేనుని చెప్పుదు, ఘనపాపం బిద్ది యిట్లుగాఁ జెందె నటం

చును, నేపాప మొనర్చితి, జనపతి యేకారణమునఁ జయ్యిన విడిచె. ౭

క. ధరణీశుఁ డతఁడు మహితుండు, సరగున నన్నేల విడువఁ జాలెనొ నే నీ

పరమనదీజలముల ని, తరుణంబున నదలిపెట్లుగానం దనువు. ౭౫ 2277

తే. రాజవంశంబు చెడిపోవు; ♦ రామునకును

బాలదుష్కీర్తి గల్గు ల*త్కణ! వచింపు

మేమి చేయుదు నీయాజ్ఞ ♦యే శరణము

*దుఃఖభాగిని నను వీడి ♦ దూర మరుగు. ౮౪

2278

చ. జనపతియాజ్ఞ పై నిలుపు ♦ స్వాంతము, నావచనంబుగాఁగ ని

ట్లనుము వినీతి సత్తలకుఁ ♦ బ్రాంజలి నై తలవంచి వందనం

బును బలుమాఱు చేసినటు ♦ పోయిన తోడనె పల్కు; తే. మము

జనపతితోడఁ జెప్పుము విశాలయశశ్వరదబ్జభానురా! ౧౦

2279

తే. ఎల్లవారికి వందన ♦ మేను జేసి, నట్లు వచియింపు; ధర్మమం ♦ దభిరతుండు

పార్థి వేంఢ్రుండు గాన నీ*పలుకులెల్ల, సతనితోఁ జెప్పఁదగు; నిట్లు*లనుమునీవు

క. పరిశుద్ధ యనుచు జానకి, సరయుము తత్వంబుఁ బరమ*మా భక్తి నిరం

తరము భవద్ధిత మెన్నుచు, జరణాబ్జము లాశ్రయించు*చందము మదిలో.

క. తలపోయవయ్యో యయశో, బులకు* భీతిల్లి సరుల*పొందుఁ గనని యీ

యలఘువనంబులఁ ద్రోచితి, విలాధిపా! లోకనిండ ♦ యిట్లు గలుగుట.

చ. వనములనుండఁ బంపు టిది ♦ స్వాంతమునం దలపోయ మంచి దే

యనఁదగు నీవు పల్కినది ♦ యంతయుఁ బథ్యమె, దుర్యశంబుఁ ద్రో

యను జనునంచు నేఁ దెలియు*నట్లుగఁ జెప్పెదఁ గాని నాకు నీ

వె నిరతముం దలంపఁదగు ♦ దెల్లవిధంబుల దిక్కటం చొగి. ౧౩౪

2283

తే. ధర్మమార్గంబుఁ దప్పని ♦ ధరణివిభుఁడు

చెప్పఁదగునట్లు నీవును ♦ జెప్పితి విపు

డెన్న సోదరులందు నీ ♦ పున్నరీతి

పౌరులం దున్నఁదగు ధర్మ*పరుడె పగుట. ౧౪౪

2284

క. పరమం బగు నీధర్మ, ఫిరచి త్తం బిట్టి దగుటఁ ♦ జెందితివి మహీ

సర! సాధుయశంబును ను, ర్వరఁ జౌరుల ధర్మయుక్తిఁ ♦ బాలింపంగ. ౧౫

క. జనపతికిం దగునట్లే, యొనరిచితివి దీని కేను ♦ నొందను వగ నా

తనువును లెక్కింపను నీ, జనాపవాదంబుఁ బెక్కు*సారులు తలఁతు. ౧౬

క. పతియే దైవము తలఁపఁగ, సతులకు గురుబంధువులనఁ ♦ బాలు సతంజే

పతియే ప్రాణప్రియుడో, సతివలకుఁ దదాజ్ఞ చేయ*నాఁ దొలుతొలుత.

నీ. అని నాదునుడులుగా ♦ నాడుము విభుతోడ ననిపల్కి మఱియుని*ట్లనియెఁనన్న

గర్భిణి లక్ష్మణా! ♦ గనుఁగొన కీవు పొ మ్మింటికి; సని యిట్లు ♦ లేడ్చి పల్కు

జానకినిం గాంచి ♦ దీనచేతనుడయి తలయిల సోకంగఁ ♦ దాను మ్రొక్కి

లక్ష్మణుం డేమిప*ల్కును బాలకుండి యింకొకసారి భక్తిమై ♦ నుర్వీతనయ

తే. కును బ్రదక్షిణవందనమును వగచుచు

నాచరించి మహాభవని యై పర్వ

నేడ్చుచు ముహూర్త మట్లుండి యిట్లు లనియె

బరమకళ్యాణి! యేమేనిఁ బలుకులున్న. ౨౦౪

2288

క. పలుకుము నీరూపము నో, యలఘుగుణాభాస్! *యదెప్పుడైనను గనఁగాఁ

దలఁపంగలేదు యుష్మద్విలసితతనువల్ల నీదుఃఖినులపదములన్. ౨౦ 2289

క. కనినాఁడ; రాము వీడిన, నిను వనమున నుంక నెట్లు యే జూతు నతీ!

యని పల్కి వందనం బిడి, చన నుద్దేశించి సీతఁచరిణాబ్జములన్. ౨౧ 2290

క. మనమున నెన్నుచు నావచు, దనసారథిశోడ నెక్కెఁ; ద్వర నావికుఁ డా

తనిఁ జేర్చె నవలియొడ్డును, జనకజ యున్నట్టిచోటుఁ జక్కఁగఁ గనుచున్. ౨౩

ఆ. మదిని శోకభారం మదయతఁ దనునొంప, మూఢుపోల్కి దుఃఖమున రథంబు

నెట్లా యెక్కి వేగ యేగుచుఁబలుమాలు, లట్టెనురలినురలి యామెఁగనుచు.

క. జనకజ యిట్లు లనాథగ, వనములలోనుండు దగునె? వనటం గనుచున్

అని పలవించుచు నవ్వల, వనటం బడి పొరలుచున్న వనుమతికన్యక. ౨౪

క. కని పరతీరంబున రా, మునితమ్ముం డేడ్చుతోడఁ బోయె, నచట స్వం

దన మిటు దూరముగాఁబో, యినఁగనుచునుమిత్రతనయఁహితగుణనిలయున్.

సీ. పలుమాలు స్వందనఁపద్ధతిఁ జూడంగ నుద్విగ్నయైన యాఁయుర్వీతనయ

మనమున శోకంబు మైకొనె; నంతట వ్యథ యెంతో భారమై యై పర్వ

నేడ్చుచు నాసాధ్వీ హితయశోరాజిత తనభర్తఁ గనక యింతటఁ ద్వజింప

నాను బ్రాణాళి సంఘచని లోఁ దలంచుచు సాధుమయూరనిఁనవ్వనము లెపుడు

తే. వినఁగఁబడుచున్న కానలో జను లెవరును

గానరామిని దుఃఖంబు గ్రమ్మకొనఁగ

నింక నాగతి యేమని యెలుఁగుమిగుల

నార్తిమై నేడ్చె జానకి యాతురమున, ౨౬

2295

నలువదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౪౯ - సర్గము.

అథా వాల్మీకిసువి సీతను దనయాశ్రమమునకుం దొడ్కినిచరి యూఁడించుట. అథా-

చ. జనకజ యేడ్చుచుండ విని సంయుమిపుత్రకు లాతురంబునం

జని భగవంతు హల్మీకిని సాధుమనస్కుని నత్తపోరతిం

గనిన మహాత్ముఁ గాంచి తమకంబున వందన మాచరించి యా

వనమునఁ దారు చూచినది నారక తెల్పిరి దీనచిత్తులై. ౧౪

2296

* దృష్టపూర్వం న తే రూపం పాదౌ దృష్టౌ మయా వశే-అనిమా.

క. మునివర్యా! రోదనని, నవ్వన మొక్కడు వివరగవచ్చెఁ ♦ జయ్యన మేముం
జని కంటి మామెఁ బూర్వం, బునఁజూచియువనియు నెఱుఁగఁమునిజంబిదియో.

తే. ఏమహాత్మునిభార్యయో ♦ యింతిమిన్న
భార్గవిం బోలియున్నది ♦ భానురాంగి
యయ్య వికృతాస్యయై భీతి ♦ నందినట్లు
లేడ్చుచున్నది భగవంత! ♦ యేమొకాని. 3

2298

క. వనితామణి నామెను జక్కనికరుణం గావనయ్య ♦ కాంతామణి భూ
మిని బడియె దివమునుండియె, యని తలఁచెద మేము గంగ♦యంతికనీమఁ.

క. వరనారి యోర్పు దుఃఖా, తురయై యున్నయది; మేము ♦ తోయ్యలియేడ్చుం
బరికించి పోయి చూచితి, మురుశోకపరాయణయయి ♦ యొక్కతె యచటఁ.

సీ. దుఃఖశోకములకుఁ ♦ దోయజాక్షి యనర్హ యయ్యనుదీనయై♦యటవి నొకతె
దిక్కులేనట్టిదా ♦ తెఱఁగున నేడ్చెడు; నామెనుర్త్యాంగన ♦ యానని మదిఁ
దోపకున్నది కానఁ ♦ దోడనె సత్కారమునఁ దన్నుదగు మాని♦వినుత! యామె
మనయోశ్చమమ్ముచెంతనె మిమ్ము దిక్కుని వచ్చియున్నది రక్ష♦ణంబుచేయు

తే. వారిఁ గోరెడు నాసాధ్వీ ♦ వైశమ చని
కానఁదగు నన్న శిష్యుల♦పావనోక్తు
లాలకించి స్వబుద్ధి నట్లరసి ధర్మ
విద్యనుఁడు జ్ఞానచక్షుస్సు ♦ విమలమతియు. 2

2301

క. కరుణావార్ధియునగు నా, వరముని యాక్షణమ పరుగు♦వారెఁ దరుణి యే
ధరణి వసించెనొ యచటికిఁ, బరుగిడి రామానివెంట ♦ వటువులు కడఁకఁ. ౪

క. ఘనమతి వాల్మీకి యాస్థల, మునకుం జని నియతిఁ బాద♦ములు గడుగుకొనం
గను దగిన యర్హమును గై, కొని జాహ్నువిస త్తటమున♦కుం జని యచటఁ.

చ. కనుఁగొనె నచ్చటఁ జనక♦నవ్రను రామునిసత్కృత్రముఁ
మునిపతి దీనయై వగచు ♦ ముగ్ధ యనాధయునైన సాధ్వీ సీ
తను వగ పెల్లిదంబున ని♦తాంతము చిక్కినదాని, నంత ని
ట్లనియె మనోజ్ఞ వాక్కులను ♦ నాహరిణాక్షిని గాంచి మెల్లఁగఁ. ౧౦ 2304

క. తన తేజంబున మోదం, బును గనఁజేసెడు ప్రయత్న♦మున; నోసాధ్వీ!
జలనాథుఁడైన దశరథు, ననుంగుఁగోడలవు గాదె ♦ యారఘపతికిఁ. ౧౧

ఆ నీవు ధర్మవత్ని ♦ వానరజ్ఞానియో, జనకధరణిపతికిఁ ♦ దనయవు గద?
స్వాగతంబు నీకు ♦ నొగజగామినీ!, సాధ్వీ! యోగదృష్టి♦శక్తిచేత. ౧౧౫ 2306

క. నీవిటకు వచ్చువిధమును, బావనమతి వీ వటంచు ♦ భావించితి ని
న్నీవనికే బంపు పెందుల, కోవారిజనేత్ర! తెలిసె ♦ నొగి మన్నతికిఁ. ౧౨౫

క. తెలిసెను దత్త్యం బెల్లను, బలజాక్షి! ముజ్జగముల † జరగువిధము నేఁ
దెలియుదు జ్ఞానంబున నేఁ, బలికెద నొకవాక్య మిపుడు † పావనశీలా! ౧౩౪

తే. సత్తపోలబ్ధచతుస్సుశక్తిచేత
నిన్ను ననఘాత్మగా మది † నెన్నినాడ
నమ్ము నామాట మైథిలీ! † నాదుచెంతఁ
జక్క నివసింపుమా మనఃశ్శాంతి వెలయ. ౧౪౪

2309

సీ. నాయాశ్రమమున కసతీదూరమున మునిపత్నులు దపమును † బరమనియతిఁ
జేయుచునున్నారు † సీతా! నినుక వారు తమపుత్రికను బోలె † నమతమీఱఁ
బోషించుచుందురు † పోవిడు చింతల నిదె యర్హ్య మిచ్చెద † నిపుడు గొనుమ
విప్రబ్రవై మది † విగతజ్వరపునయి నీయిల్లుగాఁ దలఁపోయుచు నిట

తే. నిర్విపాదంబున న్నీవు † నిల్వ మించు
కంతయెనను గోపంబు † నందవలదు
నాఁగ వాల్చికిమునివదఁనములను విని
పరమసంతోషమును బొంది † ధరణిపుత్రి. ౧౬

2310

క. చరణంబులు భక్తిని దన, శిరస్సుసోకంగ మ్రొక్కి † చేతులు జోడిం
చి రయంబునఁ బల్కెను మీ, పరిసరమున నుందు ననుచు † భావము పొంగఁ.

క. విని మాని ముందు నరుగఁగ, జనకజ వెనువెంటఁ దాను † జనియె; మునిపరుక
జనకనుతాయుతు నెంతయుఁ, గని మునిపత్నులును మోదఃకలితాత్మలతోఁ.

ఉ చెంతకు వచ్చి యిట్లనిరి † చేరితి రెంతయొ కాలమాయె మీ
రింతకు వచ్చుచే శుభము † లెంతయు నబ్బెను స్వాగతంబు, మీ
కెంతయు భక్తి నిచ్చెన మఃహీనతపోనియతా! మునీంద్ర! మే
మింతటఁ జేయనై న పని † యేమొ యెఱుంగఁగఁ జెప్పఁజీ యనఁ. ౨౦

చ. విని ముద మంది వాల్చికియు † వింతగ నిట్లని పల్కె; సీత యా
జనవిభుఁడైన రాఘవుని † సాధ్వీ యిటం జనుచెంచె నీమెయే
యనుపమ తేజఁజౌ దశరథాపనిపాలునికోడలా విదే
హస్యపతిపుత్రికామణియు † నౌ నియతవ్రత పుణ్యశీలయుఁ. ౨౧ 23'4

క. ఏపాపం బెఱుంగదు నతి, యీషడఁతిం బతి త్యజించె † నిక నీయడవిక
గాపాడవలయుఁ గాదే, యేపగిదిగనైన గాన † నీపని గొంటిఁ. ౨౨ 2315

క. వినుఁడీ యీమెను స్నేహంబున మీరెల్లగును నేను † బూనితి నని యీ
పని సాగవలయు నని ప్రేమను సాయ మొనర్పవలయు † మానిని గావఁ.

క. మీరెల్ల నాకు మిక్కిలి, శౌరవమును నలరఁజేయఁ † గాఁ దగుదురటం
చీరీతిఁ బల్కి పలుమఱు, శ్రీరామునిపత్ని నిల్చి † చెందినవేడ్కఁ. ౨౩ 23'7

క. అతులయశుఁడైన యమ్ముని, వతి తనయాశ్రమముఁ జేరె ♦ వటువులతోడఁ
 ష్టితితనయ యాతపస్వీను, లతిశయమోదమునఁ జూడ ♦ నందుండెఁ దమిఁ.
 నలుబదితోమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౦ - వ సర్గము.

అతి సీతకై వగచులత్పణుని సుమంత్రుఁ డూఱడించి పూర్వవృత్తాంతమును బెల్పుట. అతి-
 చ. సురనది దాఁటి లత్పణుఁడు ♦ ట్లోణికుమారిక యాశ్రయంబు నా
 తురయయి చొచ్చు టారసి విధుంతుదదుఃఖముచేత పావంత మె
 వ్యవసను జూచినన్ వ్యధను ♦ బర్వి కృశించుటఁ జంచలించె; న
 త్తరుణమునందు సారథి సుచారమనమ్ము సుమంత్రు ధీరునిన్. ౧౫ 2319

*చ. కనుఁగొని యిట్లు వల్కె జనకప్రియకన్యకవంకఁ గల్గుచిం
 తను రఘురాముఁ డెట్లుడలి ♦ తాఁ జలియించెనొ చూడు సారథి!
 విను మీఁక దీనికంటె మది ♦ వేఁచెడు దుఃఖ మొకండు రామచం
 ద్రునకును గల్గెఁబోదు గద ♦ తోయరుహానన సత్యశీలయున్. ౨౪ 2320

తే. జ్ఞానవిదుఁడైన జనకుఁడన్ ♦ ట్టైపతీంద్రు
 తనయ సద్గుణమణియయి ♦ తనరు సీత;
 యామె విడనాడె నీచింత ♦ కధికమైన
 చింత యొక్కటి గల్గునే ♦ ష్టితిపమణికి. 3 2321

సీ. జానకి నెడఁబాఁడుఁ ♦ జాలఁ డెన్నటికైన నాయన్న యని మది ♦ నమ్మియుంటి
 నెడఁబాపె నీనాఁటి ♦ కెన్నఁడుఁ గూడని పగిది దై వము; దీని ♦ బాగుగ మదిఁ
 దలపోయఁగా దైవతంత్రమే బలవత్తర మటంచుఁ దోచె నాఁరథివరేణ్య!
 సురలను గంధర్వపరులను రక్కసులను దానవుల నెవ్వఁ ♦ డనిని మించి

తే. సొలియఁ జేయంగఁ జాలునో ♦ భూవుఁ డతఁడు
 దైవమును మించఁ జూఁక ♦ యీవిధమునఁ
 గార్య మొనరించె; మును దండఁకావనంబు
 నందుఁ బదునాలు గబ్బంబు ♦ లార్తుఁ డగుచు. ౫౪ 2322

క. జనకాజ్ఞ నిలిచె దారుణ, వన మది విజయంబు సుమ్ము ♦ వసుమతితనయన్
 వని నుండఁ బంచె నేఁ డిటు, జనపతి కిదె దీర్పరాని ♦ సంతాప మగున్. ౬౪

క. దానిని మించిన దిదియో, జానపదులు పౌరు లిట్టిచందంబున నే
 మేని పలుకంగ వమ్ముట, యో నిద్ది సృశంస మీవె ♦ యరయుము మదిలోన్. ౭

* దృష్ట్యా తు మైథిలీం సీతా మాశ్రమం స ప్రవేశితామ్-అనియూ. దీనిచేత లత్పణుఁడు
 కొంతదూరముపోయి యట నిలిచి సీత యావోటు వాని ఋషితోఁగూడి పోవఁదండఁగాఁ జూచె
 వని గ. హింపఁదగ్గు.

- చ అనిశము హీనమై తనరున్సర్గముఁ బట్కెడు పౌరు లెట్లు చె
ప్పిన నటు చేసె భూవిభుఁడు ♦ పృథ్వి యశోహర మిద్ది సారథి!
వనమున నుంచె గాదె సతి ♦ వానప్రవత్నిని బోలు సీత నే
జనుఁ డీక ధర్మమార్గమును ♦ జానుగఁ బూనిక నాశ్రయించెడున్. ౮ 2825
- క. జనపతి కిదియే ధర్మం, బని తోచెనొ; యనుచుఁ బల్కు ♦ నాలక్ష్మణుఁ గాం
చి నియతి నాతనినుడులన్, విని ప్రాజ్ఞుఁడు సారథియును ♦ వినులమననుడున్.
తే. పూర్వవృత్తాంతవిదుఁడునై ♦ పాలుచు నాను
మంత్రుఁ డిట్లని పల్కె లక్ష్మణ! జనకజఁ
గూర్చి సంతాపమును బొందఁకుము తెలిపెద
వినుము కారణ మిద్దాని ♦ కని తగంగ. ౧౦ 2827
- క. మీతండ్రిమ్రోల నొకపరి, ధాతకు సరిపోలు విప్రతల్లజు లని రో
ఖ్యాతయశోరాజిత! యీ, సీతాపతి రామమూర్తి ♦ క్షీతి ననముండై. ౧౦౪
- క. తనరారియు దుఃఖములనె, యనిశము పొందంగఁ గల్గు ♦ నల్పవిభవ మీ
తనికిం గల్గును ధ్రువ మిది, విను గురుబాహు! గుణైకవిఖ్యాతుఁ డగున్.
క. తనమిత్రుల నెడఁబాయును, జనకజనుం బాయు భరతశత్రుఘ్నులఁ బా
యును లక్ష్మణు నెడఁబాయును, ఘనుఁడగు రాముండు చాలకాలంబునకున్.
తే. ఇట్టి కృత్యంబులను జేయు ♦ నిర్దయశముఁ
గాంచునని పల్కి; రిట్టివాక్యమును వినిన
దశరథావనిపాలుండు ♦ తాను వినియు
ననుఁ గనుంగొని యిట్లనియెను, మహాత్మ్య! ౧౨ 2831
- క. పలుకుమా! యీవిప్రుల, పలుకులు లక్ష్మణునితోడ ♦ భరతునితో ని
మ్ముల శత్రుఘ్నునితో నని, పలికెన్, దుర్వాసువాక్యశత్రుత్వం గొనుచున్.
క. నే నొకఁడఁ గాదు పౌరులు, మానీంద్రుండౌ వసిష్ఠమంత్రివరుండున్
భూనాథుఁడు నుండెడుతటి, భూనిర్జరమాని పల్కె ♦ బుధనుతవరితా!.
- చ. జనపతి మానివాక్యమును ♦ జక్కఁగఁ దా విని నన్నుఁ జూచి యి
ట్లనియెను నూత! యీవచః ♦ మం దోయంతయునైనఁ బల్కుఁగాఁ
జనదు మతెచ్చుటన్, బలుకఁ ♦ జాలుదువే నపకారమాను జు
న్మనియెను; భూమిపాలకుని యాజ్ఞశీరంబునఁ దాల్చి నేనునున్. ౧౫ 2834
- ఆ. ఎవరితోడఁ గాని ♦ యీమాట పల్కక, యుంటి నామనమున ♦ నుర్వినుదుల
పలుకు వ్యర్థమానె ♦ పరికింప ననియెంచి, యూరకుండినాడ ♦ నోగుజాఘ్న!.
- సీ. సౌమ్య! లక్ష్మణ! వాక్యజాలమియ్యదిసీకుఁ డెలుపంగఁ దగ దై నఁడెప్పినాడ
వినుటకు శ్రద్ధ సీమనమునఁ గల దేని వినవయ్యి తెల్పెద ♦ విభుఁడు నాకు
నొకరహస్యముఁ జెప్పె ♦ బ్రకటింపరాదని నియమం బొనర్చెను ♦ నేను దానిఁ
డెప్పె; విధి గురతిక్రమం జొంగద యీదుఃఖ మిశోక ♦ విట్లు గల్గు

ఆ. దగినకారణంబు ♦ దాత్పర్య మేపారఁ, దెలుపువాఁడ సోదధిరులకు చానిఁ
జెప్పుకుండవలయు ♦ నెప్పుగది నటన్లు, నతనిపల్కు విని తధిగ మెన్ని. ౧౯
క. పలుకు మదెవ్వరితో నేఁ, బలుకను జము నమ్ము మనఁగఁ ♦ బరిసంధిగణం
బులకుం గాలుండగు నుజ్జ్వల తేజుని కతని కీట్లు ♦ పలికె నయమునన్. ౨౦
ఏఁబదియవ నర్గము సంపూర్ణము.

౫౧ - వ నర్గము.

శ్లోకం { సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణుని భృగుకావంబున రాముఁడు } శ్లోకం
సీతను వదలె నని పల్కి యూహించుట.

- క. సూతుఁడును సుమిత్రతనూ, జాతుం డిటు పల్కి నతనిఁ సావంతము నత్య
ఖ్యాతంబని యెన్ని ముని, వ్రాతేరితవాక్య మిట్లు ♦ పల్కెఁ దెలియఁగన్. ౧
క. మును దుర్వాసుం డనఁగా, మునిపతి యొకఁ డలరు నత్రి ♦ మునిపుత్రుఁ డతం
డనుపమ తేజుండు వసిష్ఠుని పుణ్యాశ్రమమునందుఁ ♦ జొక్కపునియతిన్. ౧౫
తే. వానకాలంబునందు నెఁవ్వరున్నన
యతులు దిరుగఁగరా దట్టు ♦ తాట నట్టి
వ్రతము వార్చి కృమును చాని ♦ జతన మొప్పుఁ
జేయఁగాఁ బూని యందు వఁసించె నియతి. ౨ 2340
- క. ఘనయశుఁడు నీదుజనకుం, డనుపమ తేజుఁడు మహాత్ముఁడైన వసిష్ఠుం
గనఁ గోరి తానె యచటికిఁ, జనియె; నటన్ బద్ధమిత్రసంకాశుండై. 3
క. అనలుఁడు మండైడుచాడ్పునఁ, డనతేజము ప్రజ్వలిల్లఁ ♦ దగువాని వసి
ష్ఠుని నుపవిష్ఠుని నాతని, కిని బౌర్వమునందు నట్టిఁజేతిమరమానిన్. ౪ 2342
- క. కని యామానియుగంబున, కును వందన మొప్పుఁ జేసి ♦ కోరిక ఫలియిం
చినమాడ్కి నుండె వారును, జనపతిఁ బూజించి యతులఁసంతోషమునన్. ౫
ఆ. సావ్యగతంబు పల్కి ♦ యానన మర్పించి
పాద్య మొసఁగి మూలఁఫలముఖముల
నలరఁ జేసి; రంత ♦ నవ్వానివరులతో
నిష్ఠకథలఁ గడపె ♦ నింతసేపు ౬ 2344
- క. సరసిజమిత్రుం డభ్రాంతరమునకుం జనినదనుకఁ ♦ దత్కథ లెల్లఁ
జరగె నొకగాథ చెప్పెడు, తరుణంబున నీదుతండ్రి ♦ తగువినయమునన్. ౭
క. కరములు మోడిచి యలభూ, నురమానివతంసు నత్రిఁసుతు దుర్వాసున్
వరమతిఁ గని యిట్లనియెన్, బరమతపోరాశి వీవు ♦ పరికింపంగన్. ౮ 2346
- ఆ. ఎంతవఱకు సాగు ♦ సీమత్కులం బింక, నాయు వెంతనాదుఁనగ్రజనకు
మిగిలినట్టిసుతులఁమితియాయువును నెంత, రామునకుఁ దనూజఁగర్తములును.

- క. కలుగుదురే యాయువు వాఁడల కెంతో కృపక వచింపు † రానున్న దదెట్టులొ నావంశపుగాథల, నిల నెందా కను వసించు † నీకుల మనఘాఁ. ౯
- క. అనిపట్కు నృపతివర్యునిఁ, గని యానీప్రశ్న మెన్ని † కమనీయరుచికదనరా రెడుదుర్వాసుం, డనునయ మొప్పుర నిట్టు † లనియె షీతిపుతోక. ౧౦౫
- మ. విను రాజేంద్ర! పచింతుఁ బూర్వయుగసంప్రసృతాంత మొక్కప్పు డాదనుజామి ప్త్యల కయ్యె సంగరము దుఃప్రాంతంబుగా నందు నాదనుజుల్ దేవత లేచి దోర్బలమునక † డమ్ముక వధింపంగఁ జయ్యన నార్తిక భృగుపత్నిఁ జేరఁ జని పుత్రాశిక దయక గావుమా. ౧౦౫
- చ. అని యభయంబు వేడ భయఃపందకుఁ డంచు సురారిభీతి మాన్విన నట నిర్భయంబుగను † నిచ్చిరి వారలు, మానిపత్ని యాదనుజులఁ గావఁ బూనుటను † దా సుంపర్యులచే నెఱింగి యావనరుమాలోచనుండు సురఃపర్యవిభుండు మహాగ్రహంబునక. ౧౨౫ 2311
- క. సునిశితచక్రంబున నా, మునిపత్నిశిరంబుఁ ద్రుంచె † భూరిక్రుధ నామునివతి పత్నిపథంబును, గని భృగుకులసద్యశంబుఁ † గాచెడుకడఁకక. ౧౩౫
- క. త్వరపడి రివువంశార్దను, వారినిక శపియించె; నోజునార్దన! నానుం దరిఁ జంపదగని దానిని, ఖరతరచక్రకథార † గర్వము పొంగక. ౧౪౫ 2353
- తే. శ్రోధమూర్ఛితుఁడ వగుచుఁ † గూల్చినావు
గాదె! యాకారణంబున † త్కౌస్తలమున
జనన మందుము; మఱియు నీవు నట భార్య
విడిచి తద్దుఃఖమును జాలఁ † గుడువఁ గలవు. ౧౫౫ 2354
- క. చిరకాల మట్టులుండుము, మురహర! యని శాపమిచ్చి † ముని యంతట శ్రీవరు శక్తి నెన్ని శాపముఁ, బరువంబుగ నిచ్చితివని † భావించి మదిక. ౧౬
- చ. మునివతి దేవదేవుని విభుక బరమేశ్వరు భక్తిమీఱఁ జక్కనివిధి సర్వనాభిరతిఁ † గమ్రుమనస్కునిఁ జేసె; జక్రి యాతనిదగువూజకుక మది ముఃపంబును బొంది వచించె, నిట్టు లోమునివర! లోకరక్షణముఁ † బూని యొసంగితి వీవు శాపముక. ౧౭ 2356
- ఆ. నే గ్రహించినాడ † నీ విచ్చినట్టి గూఁ, శాపము; నన మాని † చక్రి కిడితిఁ గాదె శాప మనుచుఁ † గడు మూఢతను గాంచి, కదలకుండె నంజ్ఞఁ గాననల్లు.
- క. ప్రారి కిచ్చినశాపము నిర్భరమగు చీఁటిగఁ దోవ † బరమర్షి యు నాకరణిన యుండెను, మానీశ్వరు లేడ్వరు భృగుని గాంచి † సాంద్రకరుణచేక.
- క. అతని విసంజ్ఞక బాపిరి, గతశాపార్దుండు మానికాంతం డంతకఁ షీతిసురమానుల వారల, సతిభక్తిని బూజచేసి † యనియెం గడఁకక. ౨౦

క. ననుఁ గావుఁడు శాపానలమున ముంచితి విష్ణుమూర్తి ♦ బుధనుతుఁ దద్బా
ధను గంటి దానిఁ బాపుం, డన నాతనివాక్యము విని ♦ యమ్మునివర్యుల్. ౨౮౫

చ. హరుఁడు విరించి శక్రములు ♦ లామహనీయుని సన్నుతెంతు రా
మురహరు నాదిపూరుషుని ♦ మోచమనస్కుని సన్నుతెంతు మో
వరముని! యన్నఁ దద్వచనభంగిని జక్రి సుతించె సమ్మునీ
శ్వరనుతుడై రమాధిపతి ♦ వచ్చెను వేగమ మూనిచెంతకుఁ. ౨౮౬ 2361

1 చ. వనరుహనేత్రశాపమున ♦ బాధితుడై మునిపూజ చేసె నా
మునిఁ గని ప్రీతిపూజ భయముం గనఁ బోకు మునీంద్ర! శాపముం
గొనియెడ సూన్యతం బిది యగుఁ ద్విజవాక్యము గాన నంచు నా
తనికిని శాపసంగతిని ♦ దావము పొందకయుండఁ జేయుచుఁ. ౨౮౭ 2362

తే. మునిపుశాపంబు గ్రహించె ♦ ముజ్జగముల
కార్తిక బాపెడునది యని; ♦ యపనినాథ!
యిట్లు హరి భృగుశాపంబు ♦ నిష్ఠ తేజః
డయ్యుఁ బ్రాక్షన్దమున నొందె ♦ నందుచేత. ౨౮౮ 2363

క. తనయుండై నీయింటఁ, జనియించెఁ రాముఁ డనఁగ ♦ జగముల మూఁటఁ
గనియెఁ బ్రతిష్ఠ శాపము, నను గనఁదగుఫలము నీతఁనయ్యుడుగను నృపా!.

తే. పాలకుండయి రాముండు ♦ చాలకాల
మేలుఁ జూ యీనుయోధ్యుడు ♦ నింతిఁ బాసి
చాలకాలంబు గడవును ♦ సకలసుఖన
మృద్ధులం గాంచి సోదగు ♦ లెల్ల నలర. ౨౮౯ 2365

క. పదివేల యేండ్లు నాపైఁ, బదినూఱులు రాజ్య మేలి ♦ పరచుంబగు స
త్పదముఁ వై కుంతంబును, సవయ్యుండు చేరంగఁ గలఁడు ♦ ట్టాపతివర్యా! 30

క. జననాథ! రామచంద్రుం, డనుపమదక్షిణలతోడ ♦ హయమేధములం
బొనరుచు రాజకులంబుల, ననువొందఁగ నిల్పు ధరణియందుఁ గడంకఁ.

2 క. తనయుల నిర్వృతఁ గాంచును, జనకజయగు నీతయందు ♦ సంతతి యదియఁ
జనియించు వేటుతావున, నని సమ్ము మయోధ్యయందు ♦ నది గల్గదు నూ!

క. జనకజతనయుల రాఘవుఁ, డనూనసంపదలతోడ ♦ నలరునయోధ్యం
దనివొంది పట్టభద్రుల, నొనరించు నటంచు; నిట్లు ♦ లోసామిశ్రీ! 33 2369

క. నిరుపమ తేజుండు మునీశ్వరుఁ డాదుర్వాసుఁ డిట్లు ♦ వంశచరిత మా
దరమున గతాగతంబును, ధరణీశున కట్లు పల్కెఁ; ♦ దగునద్భుతిచేఁ. 3౪

1 వనరుహనేత్ర శాపమున=అనఁగా విష్ణువున కిచ్చినశాపముచేత నని యర్థము గ్రహింప
వలయు. ! ద్వౌత పుత్రా భవిష్యేతే సీతాయాం రాఘవస్య తు, అన్యత్ర న త్యయోధ్యాయాం
సత్య మేత న్న సంశయః-అనిమా.

చ. మునిపతి యిట్లు చెప్పి మునిఃముఖ్యుఁ వసిష్ఠుని గూడె యుండె; నీ
జనకుఁడు మానినాయకుల † సంతస మొప్పుగఁ బూజు జేసి వం
దనము లొనర్చి దీవనలఁ † దాఁ గొని వేగ యయోధ్యఁ జేరె; గా
థను మునినాయకేరితముఁ † దత్పరతఁ వినినాఁడ నప్పుడే. 3౫౪ 2371

ఆ. వార్త యిద్ది హానిఃవర్యసంప్రోక్తంబు, తప్పకుండ నాగు; † దాని మదిని
నిలిపి యున్నవాఁడ † నే నింతవనుక; ని, ధ్లాటఁ దాప మంద † నొన? నీకు
క. జనకజను రాఘవుని గూర్చి చింతకు మదిని నీవు † చేర్చక దృఢరీ
తని వెలయవయ్య రాఘవ! యనుచు నురుంతుండుపలుకుఁన వాక్యములకా.
క. విని పరమాద్భుత మిదియో, నని సంశోషంబు నొంది † యగు మేల్తేలం
చు నతఁడు వచించ రథ మొయ్యన సాగఁగ నస్తమించె † నర్కుం డంతకా.

తే. అంత నానూతలక్షణ † లందు నున్న
కేళిని యనంగఁ దగు నేటికెలన నిలిచి
యెట్లా యారేయినిం బుచ్చి † రెదలఁ బొదలు
నధికచింతల వేఁగుచు † నార్తి గనిరి. ౪౦ 2375

ఏఁబదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౨ - వ సర్గము.

అక్షణంబు నీతను వాల్మీకిమనిషర్ణకాలయందు విడిచినవార్త రామునకుం జెప్పట. ఇతి-
సీ. ఆకేళినీతీరఁమందు రాత్రిని బుచ్చి తెల్లనాఁగ వార † లల్లనల్లఁ
బయనమై పోయి; రాఁచగిది బోవఁగ నర్థదినసంబు గడువ నాధీరవరుఁడు
రత్నసంపూర్ణమై † రాజ్యలైడు నయోధ్య నలరుజనాళి నుఁజ్జ్వలమునైన
దానిఁ బ్రవేశించె; † దీనుడై సౌమిత్రి మతిమంతుఁడయ్య రాఁమజనవిభుని
తే. పాదపద్మములకు మ్రొక్కి † పలుకువాఁడఁ
బోయివచ్చినవార్తల † భూమితనయ
చింత లిట్టివటంచు నేఁ † జెప్పవాఁడ
ననుచు నీరీతిఁ దలఁచుచు † నరిగి యతఁడు. 3 2376

క. అనుపమశశిబింబమె యిది, యన నొప్పెడు రాముసౌధ † మంతట నెదుటం
గనఁబడ ద్వారముకడ స్వందనమును దిగి దీనుఁడయి మఁనంబు గలంకా.

క. *ధరణిం జూచుచుఁ జొచ్చెను; బరిజను లెవ్వార లతని † వలదనక మహా
తురమును బొందిరి వగచే, ద్వరగా లక్షణంబు రామధరణీకాంతకా. ౫

క. కనియె నతండును దీనుఁడు, జనకనుతారతుండు నగుచు † నావంతము దూలం
గను దెలివొందక యుండెను, దనయాసనచుందు నశ్రుధారలు జాఱకా.

* అవాజుఖో దీనమనాః ప్రవివే శానివారితః-అనిమా.

చ. కని యాటు లత్కణుండు పరఃకంజము లాత్మశిరంబు పోక వం
 దన మొనరించి తొట్టిలుచు ♦ దైన్యము తోఁవఁగఁ జేతు లొగ్గి యి
 ట్లనియె సమాహితం జగుచు; ♦ నార్యవరా! తమయాజ్ఞ మస్తకం
 బున ధరియించి నట్టడవి ♦ భూమిజ డించితి గంగనన్నిధిన్. ౭౪ 2880

తే. అందు వాల్మీకియాశ్రమఃమందుఁ జాల
 శుద్ధమగు భూస్థలంబున ♦ శుభతమమగు
 నట్టి యాచారమును గని ♦ యశము వెలయ
 నలరు జానకీ విడిచితి ♦ నడలు సతిని. ౮౪ 2881

క. చనుదెంచితిఁ బదతలములఁ, గని సేవ యొనర్ప; నింకఁ ♦ గలదె వగచినన్
 జననాథ! దై వగతి యి, ట్లని దెలిపినవారు గలరె? ♦ యారయ నెందున్. ౯౪

తే. మిమ్ముఁ బోలిన మహితాత్ము ♦ లెమ్మెయి నిటు
 వంటి విషయంబులందును ♦ వగవ రెప్పు
 డెల్ల ¹స్పృష్టి త్తయాంతమై ♦ యెవఁగు నుభి
 యంబు పతనాంతమయి యుండు ♦ నవనియందు ౧౦౪ 2883

సీ. అవనీశ! సంయోగ ♦ మనుచది విప్రయోగాంతమై తగు మరణాంత మగును
 జీవితం బనుసది ♦ కావునఁ బుత్రులయందు భార్యలయందు ♦ ననుఁగమిత్రు
 లందు ధనంబులయందు నెక్కువ తమి యనుపరా దెన్నఁడే ♦ నొక్కమాటు
 విప్రయోగము సంభవించును నిశ్చయం; ²బాత్మచే నీ వింక ♦ నాత్మజక్కఁ

ఆ. గను వశంబు చేసికొను మనసున మది, నట్లె చేయఁదగును ♦ నన్నిలోక
 ములను గెల్వవచ్చుఁ భూమిశా! యట్లైన, నాత్మశోక మనున ♦ దరయ నెంత.

క. విను మిట్టివిషయములలో, నినుఁ బోలు మహాత్ము లెల్ల ♦ నియతి విడిచి మో
 హనిరతిఁ బొందరు పొందిన, జనాపవాదంబు మరలఁ ♦ జనుదెంచుఁ జూచి!.

చ. ధరణిజ యేనిమి త్తమయి ♦ దారుణకావనసీమయందు దు
 స్తరమగుచోట నుంపఁబడెఁ ♦ దప్పక యాయపవాదమే పురిన్
 మరలను గల్గు దీన ననుమానము సుంతయు లేదు రాఘవా!
 సిరమగుధైర్య మూని మదిఁ ♦ జెందినశ్రద్ధను జింత దీనినిన్. ౧౨౪ 2886

ఆ. వదలు మిద్ది బుద్ధివై భవంబును బాడు
 చేయుఁగానఁ దాప ♦ మీయెడ నికఁ
 బూసవలదు; పుగువఁపుంగ వా! యని మహా
 మతి సుమిత్రనుతేఱు ♦ హితము వెలయ. ౧౩ 2887

1 సర్వే త్తయాంతా నిచయాః పతినంతా స్సమచ్చియాః, సంయోగ విప్రయోగాంతాః
 మరణాంతం చ జీవితమ్-అనిమా. 2 శక్త స్త్య మాత్మనా ౭త్వానం విశేతుం మనసా మనః-
 అనిమా.

- క. పలికినఁ గాకుట్టుండు మి, త్రులపయి వత్సలతఁ బూను ♦ తోఁబుట్టువు ని
స్తులచిత్తుఁ గాంచి యిట్లని, పలికెం బరమావరమునఁ ♦ భవ్యమనీమా! ౧౭ 2887
- క. నీవన్నయట్లులేమది, నావహిలున్ హర్షతృప్తు ♦ లన్నన్యతి నీ
వీవిధి నన్నచ్చాసన, మేవరునను గొడువలేక ♦ యే సాగంగఁ. ౧౮ 2889
- క. ఒనరించితి గద నిర్వృతిఁ, గనియె న్నాచిత్త మింకఁ ♦ గళ్యాణమతీ!
మనమున సంతాపము నిల్వను జాలదు మంచినదులఁ ♦ బల్కితి వీవుఁ. ౧౯
ఏబదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౩ - సర్గము.

— ఖి ఖి రాముండు లక్ష్మణునకు నృగమహారాజాచరిత్రమును చెల్పి హితమును జెప్పట. ఖి ఖి —

- చ. అనువమలక్ష్మణోక్తుల మహోన్నత మందుచు నాలకించి యిం
తని వదియింపరానిదగు ♦ హర్షము నొందుచు నిట్లు పల్కె; నో
యనుజవరేణ్య! తావద్భృతమహాత్ముండు బంధువు దుర్భుధుడె యా
ననఁ జను నీవివత్తునమయంబున లేఁ డనియే వచింపనా. ౧౪ 2891
- ఉ. నామది నున్నపద్ధతి నొనర్చెడువాడవు నీవె నన్నతీ!
నీమహనీయలక్షణము ♦ నేన యెఱుంగుదు సౌమ్య! యి త్తర్జి
నామన మెవ్విధంబున జనంబులఁ గావఁగ నెంచెనో వినం
గా మది నుత్సహించెదవా ♦ కన్యగుణాకర! యోనహోదరా! ౨౪ 2892
- క. వినిపించెద నాభావము, విను మట్టులె చేయు మెట్టివిధమున నాల్గే
దినములు పౌరులకార్యము, నొనరింపక వెతల నిట్లు ♦ లున్నాడఁ జూచి! 3౪
- క. కనుక న్నామర్కంబుల, జనకృత్యము చేయనట్టిచందము భేదిం
పనుదొడఁగెఁ బిల్వబంధుము, జనులఁ బురోహితుని మంత్రిన త్రములఁ ద్వరక.
- క. ఏయేకార్యములకుఁగా, నేయే మానవులు వచ్చి ♦ యెటు లున్నారో
యేయింతులు నాకొఱకై, యేయే వాక్కులను జెప్ప ♦ నెంచెదవారో. ౫
- క. వారలఁ దోడ్కొని రాఁదగుఁ, పౌరులకార్యముల నెట్టి ♦ పాలకుండు దినం
బారసి చేయక యుండునా, ఘోరంబగు నిరయమందుఁ ♦ గూలు నతండుఁ.
- క. అనుమాన మింతయును లే, దనఘా! యీవిషయమందు ♦ నని మఱియు ననుఁ;
మును కీర్తిధురంధరుడొ, జనపతి నృగనామకుండు ♦ సత్యవచనుడుఁ. ౭
- చ. కలఁ డాకరాజశేఖరుండు ♦ త్కౌఠలి నేలుచు; నాతఁ డాకకనాఁ
డలఘుభుజాబలుండు ప్రియ ♦ మందుచు వత్సలతోడఁ గోటి గో
వుల బహుచిత్రరత్నపరిభూషితకాయములఁ ద్వీజాళి కి
మ్ములఁ గొనుమంచు నిచ్చెఁ గడు ♦ మోదమునకొ గ్రహించి రెల్లకుఁ. ౮

నూనరిల్లి వగుమఁయొగిఁ బెక్కు వేలేండ్లు, పెక్కు శతములుండు మక్కరణిని.
క. ధరణీరంధ్రంబున నూనరిల్లివయి యుండిఁగలవు ధృతానాథ! నిరం
తర మంత వాసుదేవుం, డురుశీర్షియుతుండు పుట్టు నొకకులమందున్.

తే. యదుకులం బది యొప్పారు ♦ నవని సత్యం

విష్ణువౌ నాదపురుషుండు • విశ్వనాథుఁ

దత్తఁడె ని న్నుద్ధరించువాఁ డసదీయ

శాపముననుండి, శాపమోక్షము నవుడె. ౨౦

2408

క. కలుగంగఁ గలదు పరమే, శులలితకృప విష్ణు పతఁడు † డ్రోణీభారం
బు లయము నొందిపంగ ని, మ్ముల నరతుఁ గూడి యిలను † బుట్టఁగలఁడు నూ.

చ. కలియుగ మేగుదెంచు ననఁ గా గురువీర్యులు వార లిద్ద యి
యిల జనియింపఁగాఁ గల రఃహీనరుచుల్ తగ నంచు నివ్వధిన్
బలికి మనోజ్వరంబు చనఁ బ్రాప్తాను నొక్కనిఁ బిల్చి చాలదు
ర్బలయగు స్వర్ణధేనువునుఁ బాయనిభక్తి నొసంగి రంతటన్. ౨౩౪ 2410

క. జనపతి బ్రహ్మశాసం, బును వారలు చెప్పినట్టి హాలిక నొందె
గన విన భయదంబగు నో, యునుజా! కారాల్గిరు తెల్ల + నార్తిం గనినన్. ౨౪

క. నరపతి కావదఁ బొందును, బరికింపఁగ నేను దోషఁపటలము నోసో
దర! పొందఁజాలఁ గావునఁ, ద్వర్షగా దర్శన మొనంగఁ దగు నష్టలకున్.

క. సరిగాఁ బాలించినచో, ధరణీపతిసుకృత మొందు ♦ ద్వారము కడ నీ
వరయుము కార్యాస్థి జనుకొ, ద్వరఁ బంపుమ దెవ్వఁడున్న ♦ బహుమానముగఁ.

వజ్రదినుకాడవ సర్గము సంపూర్ణము.

శిర - వ సర్వము.

❖ ❖ ❖ { నృగమహారాజు బ్రాహ్మశాపము ననుభవించుపదతి } ❖ ❖ ❖
 లక్ష్మణునకు రాముండు తెల్పుట.

చ. అని యిటు రామచంద్రుఁ డన ♦ నాకథనుక వివరగోరి లక్ష్యం
 డనియెను దోసి లొగ్గి ఘనమై తగు తేజముగల్గు రాముతో
 జనవర! కొద్ది తప్పనకు ♦ శాపము విప్రులు కాలదండమే
 యనఁదగుదాని నాన్యగమఁహాపనిజానికే నిచ్చినంతలుక. ౨

1 బహువర్షనూనాణి బహువర్షకతానివ-అనియూ. 2 ఉత్పత్త్యేతే మహావీర్యా కవౌ యుగ ఉపస్థితే-అనియూ. ఇట శ్రీరాముడు కలియుగమున జరిగవన్న వార్తను చెప్పట యనంద భృష్యుగఁ దోచు. కాన నంతకుమున్ను జరిగినకలియుగవార్తను చెలిపెనన్న నీశంక నివ్వరించును. భామహతాకము భిన్నభిన్నకాలములయందుఁ బెక్కులు గలవని పురాణములు ఘోషించుచున్నవి.

- క. జనపతి దానికొ విని యేమని తలఁచెనొ తన్నుఁ గూర్చి యచనీనురులకొ
ఘనకొపయుతుల నేమని, వినయమునకొ వేడుకొనెనొ వివరింపదగుకొ. 3
- క. అని లక్ష్మణుండు వినయంబునఁ బ్రశ్నింపంగ రాఘవుఁడు పల్కె ముదం
బున సౌమ్య! యథాతత్త్వంబును దచ్చరితంబు రాజముఖ్యుని డంతకొ. ౪
- తే. శాపవిక్షతుఁడయి ద్విజుల్ ధనుట చక్క
నెఱిగి పరితాపమును బొంది ధ హితముఁ గోరు
పౌరులను మంత్రులకొ బిల్వఁబనిచి తనవు
రోహితుని బిల్చి యిట్లునె ధ నూహఁచెలఁగ. ౫ 2417
- చ. కనులను బాష్పధార లొగిఁ ధ గ్రమ్మఁగ నోమహితాత్ములార! చిం
తను గనినాడ నాతెఱఁగు ధ దాచక నే వచియింతుఁ జక్కఁగా
వినుఁ డిఁక నారదుండు మునిఁపృతహరుండగు పర్వతుండు నిం
తనివచియింప సాధ్యపడఁనట్టి భయంబును నా కొనంగుచుకొ. ౬ 2418
- క. సురపురికిం బోయిరి వా, రురుతరయోగంబుఁ బూని యొప్పుటఁ గనరా
కరిగిరి వాయువువలె; నీతరుణంబున రాజ్యమునకుఁ ధ దగినకుమారుకొ. ౭
- క. కనియున్నవాడ వసుండనఁ, జనుఁ గాదే యాతఁ డితఁడె ధ చయ్యన రాజ్యం
బును దాల్చుఁగ నభిషేకంబును జేయుఁడు నాకుఁ గాఁగ ధ భూవివరంబుకొ.
- ఆ. త్రవ్వఁ బంపుఁ డద్ది ధ తగురీతి సుఖముగా, నుండవలయు శిల్పు ధ లొప్పుమీఱ
నందునండి నేను ధ నవనీసురోక్తశాపంబు ననుభవంపవలయుఁ జండి.
- సీ. వర్ష బాధలు లేక ధ వసియింపఁగాఁ దగి యొకటియు హిమబాధఁనొందకుండ
నుండఁగాఁ దగినట్లుఁలొకటియు గ్రీష్మతాపంబునొందకయుండఁవనతిఁ గూర్చ
నొకటియు నీరీతి ధ నుండనొ రంధ్రముల్ శిల్పివరులు చక్కఁఁజేయవలయు
ఫలవృక్షములు పుష్పపటలంబునం దగునట్టి తిఁగెలు చుట్టు ధ నమరుపదగు
- ఆ. ఛాయమిగుల నొనఁగఁ ధ జాలు గుల్మినులును
పొదలుచుండవలయు ధ ముదముఁ గూర్చ
జాలినట్లు చుట్టు ధ గ్రాలఁగావలయు నం
దే వసించియుండు ధ నింపుమీఱ. ౧౧ 2422
- క. కాలము పరిపక్వంబై, చాలసుఖం బిచ్చుననుక ధ శ్వేత్రంబులయం
దే లలి నుండెద వాసన, లోలిం గ్రమ్మంగఁ జాలు ధ నురువుప్పములకొ. ౧౨
- క. నిరతము గై చేయందగు, ధరణీవివరముల వానిఁ; ధరువులు లతలుకొ
వరున నొకయోజనార్థము, సరిగా నిల్పింగఁదగును ధ సజ్జనులారా! ౧౩
- చ. అని తనకెట్లుగా సుఖము ధ లబ్బునొ యవ్వీధిఁ జేయఁబంచి న
త్సయ్యుని జూచి. నిత్యమును ధ ధర్మముగాఁ బ్రజ నేలవయ్య! త్స ...

త్రనియతథర్కము వదల ధాదుగదా ద్విజు లెట్టి శాపవ

హ్నిని గురిపించిరో యెఱుఁగు ధీవును తద్విధ మాత్మ నెంచుచున్. ౧౪

క. జను లెట్టి కోపమును బొందిన నీవున్ గ్రోధమును మదిం గూర్చక పా
లన మొనరింపంగాఁ దగు, వనుఁ గూరిచి చింతిలకు మనంబున నెవుడున్.

క. నే నిట్లు వ్యసనమును గనఁగా నొనరిచె నేర్పుకాఁడు ధాల్కుఁడు వినుమా
మానవుఁడు పొందఁగాఁ దగు, వానిం దప్పకయె పొందు ధ వనుమతిలోనన్.

ఆ. పోవఁదగినయెడకుఁ ధ బోవును లభియింపఁ

దగినవానిఁ బొందుఁ ధ దనకు వచ్చు

వగను గాని మంచిఁదగు సుఖమును గాని

విను మతోక్తమాటఁ ధ దనయవర్య !. ౧౭

2428

క. మును జన్మాంతరముల నే, నొనరించితి ఘోరపాప ధ మొక్క మొగిసి నీ
జనిఁ బొందుచున్నవాఁడను, గనుక విషాదంబుఁ బూనఁగాఁ దగ దింకన్.

చ. అని వచియించి యాన్మగధరాధిపుఁ డాత్మసుఖంబుఁ గూర్చున్

వ్విసవివరంబులందుఁ దను ధ వింతగ నందఱుఁ జూడఁ జొచ్చె; నం

త సతఁడు రత్నసంతతినిఁతాంతవిభూషితభూమిరంద్రమం

దనుపమరీతి తర్కముల ధ కాలయమై తగునట్లు లొప్పుటన్. ౧౯

2430

ఆ. అందునుండి తనకు ధ సమ్మహినురు లిడి, నట్టి శాపఫలము ధ ననుభవింప

వారిగ్రోధ మెన్ని ధ యీరితిఁ జేసితిఁ, గాదె యనుచు మదిని ధ గలఁతపడుచు.

ఏఁబడినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౫ - ౪ సర్గము.

అథ రాముఁడు లక్ష్మణునకు నిమిషస్థంబాదమును చెల్పి వారివిరోధమును దెలుపుట. అథ

చ. అని వచియించి శ్రీరఘుకులగ్రాణి రాముఁడు తమ్ముతోడ ని

ట్లనియె నృగక్షీతీశ్వరునిఁదా పెనుశాపము విస్తరించి చె

ప్పిన వినినాఁడ వింక విను ధ వేడుకఁ గల్గిన నొందుగాఢఁ జ

క్కనివిధిఁ జెప్పవాఁడ ననఁగా వచియించెను లక్ష్మణుం డొగిన్. ౧౫

2432

చ. ధరణివరేంద్ర! చిత్తము ముదంబు నొసంగెడునట్టి గాధలన్

బరఁగదు నాకుఁ దృప్తి వినఁ ధ బట్టువలం గొనుచుందు నన్న సో

దగుపలుకుల్ చెవిం బడఁగ ధ ధర్మవరేణ్యముగాఁ జెలంగి య

చ్చెరువగుగాఢ నాతనికిఁ ధ జెప్పఁదొడంగె రఘూద్యవృండునున్. 3

2433

మ. విను మిత్వోక్తుకులంబునందు మహిమన్ ధ విఖ్యాతిఁ బెంపొంది మే

దినిఁ బండ్రెండవపుత్రుఁడై నిమియనన్ ధ దేజంబునం బొల్పి కా

చెను; వీర్యంబున ధర్మమందు యశముం ♦ జెందఁగ మహిపాలుఁ డ
య్యనఘ్నుం డింద్రపురోహమంబు బహురత్నాధ్యంబుఁ బూర్వర్యమున్. ౪౫
తే. గౌతమునియాశ్రమముచెంతఁ ♦ గట్టఁ బంచి
వైజయంతాహ్వయముఁ బెట్టి ♦ వాన మొప్పఁ
జేసె స్వకృతపురంబునఁ ♦ జెందె; నతఁడు
యశము రాజర్షి యనఁ గాంచె ♦ నంత నొకట. ౫౫ 2435

చ. మనమున నెంచె నాజనకుఁమానస మట్టె ముదంబు నొంద నే
ననిశము యజ్ఞదీక్షఁ గొన ♦ నౌ నది దీర్ఘమఖంబునాఁగఁ జ
క్కనివిధిఁ గీర్తిఁ గాంచఁదగుఁ♦గా యని యమ్మనుపుత్తుఁడైన యా
జనకునిఁ బిల్వజంచి మునిఁనత్తముఁడైన వసిష్ఠమానినిన్. ౫౫ 2436

తే. పిలువఁబంచి వరించెను ♦ బృథుయశుండు
పూర్వపుఁబురోహితుండని ♦ భూసురర్షి
యనుచు, నంతట నిత్యైకుఁఘనుఁ డతఁడు
నత్రిభృగుమానివర్యుల ♦ నంగిరసుని. ౯ 2437

క. క్రతురక్షకుఁ బిలిపించెను, ధీతిపతి యంతఁగ వసిష్ఠుఁ ♦ జేర నతం డు
న్నతిమించు నృపున క్షిప్తు, ధీతిపా! వరియించె మొదట ♦ జిష్ణుఁడు నన్నున్.

తే. అధ్వరము చేయఁగాఁదగుఁనందునీవు, హోతగానుండఁదగునంచు♦నొప్పఁబలికె
నొప్పఁకొంటిని గావున ♦ నుర్విసాధ! యంతదాఁకఁ బ్రతీక్షింప ♦ నాను నీకు.

క. అని పల్కిచనియె నమ్ముని, యనంతరముఁ గౌతమాఖ్యుఁ ♦ డగుమానివరుం
డను బూర్తిచేసె నావని, మునిపతియగు నావసిష్ఠభూసురుఁ డంతఁగ. ౧౧

సీ. తన తేజ ముహ్సాంగఁననిమిషపతి మఖంబును బూర్తిచేసె; నంతనిమిషృపుఁడు
తద్విప్రవరుల ముదంబున బహుమానమునఁ దృప్తిపఱచి స్వీయనగరమున
కంతికభాగమం ♦ దధ్వరంబును జేయ నైదువేలేండ్లు నియతిని బూని
యుండె; వసిష్ఠండు ♦ దండితాంతశ్శత్రు వమరేంద్రుఁ డొనరుచు యజ్ఞ మెల్లఁ

తే. బూర్తి నొందించి హస్త్రంబుఁ ♦ బూన రాజు
కడకు నేతెంచె; నేనిండఁ ♦ గాంచని ముని

వచ్చి గౌతమపూరితాధ్వరము దానిఁ

గనియె నంతటఁ జెనుకోపఁమునఁ జెలంగె. ౧౨ 2441

క. నరసింహస్థానితనూజుఁడు, వరమాని వసిష్ఠుఁ డంత ♦ వసుధేశ్వరుఁ జూ
చురతిన్ ముఖేల్లార్తకాలము, ధరణీశుగృహంగణమునఁ ♦ దా వసియించెన్.

తే. ఆదివంబున నిమియు నిఁద్రాదర్శి

దేవతాపహృతుండయి ♦ తెల్వీ లేక

యుండె మునికి మహాకోపఁ మొప్పె దాన

దర్శనం బీయఁ డీరాజు ♦ తనకు ననుచు. ౧౩ 2443

సి. పలికె నిట్లని మహీపాలకా! యే హేతువున నన్ను వరియించిఁ ముని మఱొకని
మరల వరించితోఁ * మరియాద తేకుండ నవమానమును జేసి * తనఘ్న నన్ను;
నక్కారణమున నీ * కగును జేతనహీనమైన యంగము నని * యపుడు శాప
మిచ్చె, నంతట నన్ను హీజాని తెలివొంది ముని శాపమును దాను * విని వచించె

ఆ. బ్రహ్మపుత్రుఁ గూర్చి * పరమకోపంబున, నాతురంబు నొంది * యపనిదేవ!
నీదురాక నెఱుంగ * కీడినంబున శయనించి యున్న నన్ను * మించుక్రుధను.

క. కరుణను బూనక శాపము, కురిపించితి విప్పు జేను * గుండెడునటు ని
ర్భయమదండమువలెనే, ధరణీదివిజేంద్ర! యట్టి * తనువునె నీవు. ౨౦ 2445

క. ధరియింపఁగలవు కాంతులఁ, బరఁగెడు నీతనువు నాదు * వర్షముపోలె
ధర నొప్పుఁ గాక యని యిరువ్వురు రోషస్ఫూర్తి మనుజభూసురవర్యుల్.

ఆ. తిట్టుకొనిరి పిదప * దేహంబు లట్టివి, వారి కొదవె దత్ప్రభావ మట్టి
తనువులకునుగల్గఁ * దగినవి యలరారె, వానిఁ బొంది రనుచుఁ * బలికి విభుఁడు.

ఏఁబదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౬ - వ సర్గము.

అశ్విని వసిష్ఠముని దేహస్రాప్తికై బ్రహ్మ బ్రాహ్మింప నతఁడు ప్రత్యక్షమగుట. ఉత్తర-

చ. అనుటయు రామువాక్యముల * నాపరవీరల యాంతకుండు చ
క్కనివిధి నాలకించి కరకంజములకా ముకుళించి దీప్తతే
జని రఘురాముఁ గాంచి మది * శోభిలు సంతన మట్టె యుబ్బు ని
ట్లనియె; శరీరముల్ నదలి * యామునిపార్థివవర్య లంతటకా. ౧౪ 2448

మ. మరలకా దేహము లొంది రోక్షితివ! యే * మాడ్కిం దగం జెప్పు మా
దర మొప్పుంగ నటంచుఁ బల్క రఘుమూర్ధన్యండు రాముండు వి
స్ఫురతేజండు పురాణపురుషుఁడు సొంపుల్ గుల్కువాక్యంబులం
బరమాప్తుండగు లక్ష్మణం గని యనుకా * వాత్సల్య మేచారఁగకా. 3 2449

క. ఇతరేతరశాపంబుల, షీతిపాలమునీంద్రరాజ * శేఖరు లొగ్గివి
చ్యుతిరహితధర్మతత్పురు, లతివేగ శరీరయుగ్మ * మట విడిచి త్రగకా. 3౪ 2450

ఆ. వాయుభూతు లగుచు * వరుసఁ దపోధను, లగుచు నుండి; రంతా * నావసిష్ఠు
వాత్సకాయ మెడల * నతిశయ తేజంబు, పొదలఁ దత్తనువు * భూమి కడక.

చ. తనజనకుం బితామహుని * ధన్యమతిం గని దేవదేవుడై
వనరుహనంభవుం డగుచు * భాసిలు నాతనిపాదపద్మముల్
తనరెడు భక్తి గొల్పుచు సదాగతిభూతుడై యయ్య భక్తి ని
టనియె; మహాత! దేవనివహాధిప! లోకగురూ! దయానిధీ! ౬౦ 2452

- క. నిమిశాపంబున నాడే, హము పోవఁగ వాయురూపఁ ♦ మందితి గద దే
హము పోవ నెల్లప్రాణుల, కమరును బహుదుఃఖిరాను ♦ లంబుజజన్మా! 24
- సీ. సకలకార్యంబులు ♦ సమయు నద్దానిచేఁ గావున నాకింకఁ ♦ గాయ మొండు
దయచేయవయ్య నా ♦ ధాత స్వయంభువు బ్రహ్మ సత్తేజుండు ♦ పలికె నిట్లు
లోనుకీర్తి! యింక ♦ నుద్దామమైన మిత్రావగుణజముగాఁ ♦ దనరు తేజ
మును బొందవయ్య నీ ♦ వన నయోనిజుఁడవు గాన నిప్పుడుగూడఁ ♦ గాయ మట్టి
తే. దగును ద్విజన త్రమా! ధర్మ ♦ మగణితముగఁ
బొందఁగల్గుదు వంతటఁ ♦ బూర్వ
నాడుచెంతకు రాఁగల ♦ వోదయాత్మ!
యనఁ బ్రదక్షిణవందన ♦ మాచరించి. ౧౧ 2454
- క. సరసిజనంభవు నానతి, వరుణాలయమునకుఁ బోయె ♦ *వరుణపదవి భా
స్కరమూర్తిభేదమిత్త్రం, డురుతేజుం డొంది వెలయు♦చుండెం గడఁకన్. ౧౨
- తే. వార లిరువురు చేరియే ♦ భూరిరాజ్య
మొక్కరుం బోలె నేలుచు ♦ నుండి; రంతఁ
బాలకడలియు వారిదై ♦ వఱలె దేవ
వినుతులం బొందుచుం గీర్తి ♦ వెలసి రిపుడు. ౧౩ 2456
- చ. ఇరువురు వారు రాజ్యము వఃప్రీనవిభూతిని బ్రోచుచుండ నా
తరుణమునందు నూర్వశి నితాంతనుగాత్రి సభిజనంబుతోఁ
బరమతనూవిలాసమున ♦ భాసిలుచున్ వరుణున్ సరిత్పతీ
శ్వరుఁ గనవచ్చె; రూపమునఁ ♦ బ్రథత మించినదాని నచ్చరన్. ౧౪ 2457
- చ. కని వరుణుండు క్రీడల నికాముముఁ దేలుచునుండు నూర్వశిక
మనమున హర్షమంది బహుమానమునన్ చరియించె; నిండుచం
ద్రునిని హసించు మోము వరతోయజపత్రసమాననేత్రముల్
తనులతసాంపు స్వాంతము నితాంతము లొంగఁగఁ జేయ వేడుకన్. ౧౫
- క. సురతక్రీడలఁ దేలఁగ, వరుణుం డాశించె నంత ♦ వనితామణియుం
గరములు జోడించి మహాదరమున నీరీతిఁ బల్కెఁ ♦ దగువినయమునన్. ౧౬
- క. ననుఁ దొల్ల మిత్రుఁ డాదృతిఁ, గనఁజేసి వరించె దానె ♦ గాదన వశమే
యనఁ గందర్పశరార్ధిత, మనస్కుండై వరుణుఁ డిట్లు ♦ మానినిఁ బల్కెన్. ౧౭
- సీ. ననుఁ గూడిక్రీడింపఁగను నొల్లకున్నచో సుశ్రోణి సత్కాంతిశోభితాంగి
నిన్నుఁ గాంచుచు నాడుఁ నెమ్మి తీరంగ నాయీతేజ మిచ్చట ♦ నెనఁగు దేవ
నిర్మితకుంభమం ♦ దర్శి నెఱవేఱ వదలెద దాన నావాంఛితంబు
కొనసాగు ననుటయుఁ ♦ గోమలి యాలోకపాలునివాక్యంబు ♦ లాలకించి

తే. పరమమోదంబుతో నిట్లు * పల్కె నీదు

కాను మిట్టగు నేని యుద్ధామమాను

కాంతరంగంబు నీయందు * నలరుఁ జుమ్ము

భావమును గూడ నీయందె* పరఁగియుండు. ౨౦

2146

క. తను విది మిత్రునిదే యగు, నను నూర్వశి పల్కు లెన్ని * యవ్వరుఁబండు
ఘనమై యద్భుతమై తగు, ననుపమవీర్యంబు మండు*నగ్నిశిఖవలె. ౨౧

క. తనరార దానిఁ గుంభంబున వడలెను నూర్వశియును * బోయెను మిత్రం
గనువాంఛ నంత నాతఁడు, వనితామణి దానిఁ గాంచి * పలికెన్ గ్రుధచే. ౨౨

చ. తొలుతనె నే వరించితిని * దొయ్యలి! యట్టి ననుం ద్యజించి యి

మ్ముల మఱియొక్కనిన్ మదిని * బొందితి వెంతయు దుష్టవృత్తివై

కలుషము నాదుక్రోధమునఁ * గల్గఁగఁ జేయఁగ నయ్యె దీన ము

ద్వైతభవనంబునన్ గడవు * టొప్పును నీ కేకఁ గొంతకాలమున్. ౨౪

సీ. బుధునకుఁ బుత్రుడై * భూపాలమానియై కాశీపురంబున * కీశుఁ డగుచుఁ

డనరుపురారవ*సునకు భార్యపు గమ్ము దుర్లభి! నీ విట్టి * దోష మిచట

నొనరించితివి కావు*న నటంచువచియించియాకుంభమునయందె*యాత్మవీర్య

మును విసర్జించె; నా*వనితయు నాదోషమున శాపమొంది చ*య్యనఁ బురూర

తే. పునికడకు నేగి యాలోక*మునఁ బురోత్త

మమయి తనరుప్రతిష్ఠాన * మమరనగర

సన్నిభంబయి యొప్పుగ * సాధువిభవుఁ

డైన బుధపుత్రునిం గాంచె * నందు నింతి. ౨౭

2465

*క. కని యాతని వరియించెను, మనుజేంద్రుం డతఁడు ప్రీతి * మహిళామణి దా

నిని బత్నిగఁ గైకొని న, శ్తనయుని నాయువును గాంచె * కర్పనమగ్రున్. ౨౭

తే. అతనితనయుండె నహుషుఁ డ*హార్యబలుఁడు

శతమఖద్యుతి; మున్ను ని*ర్జరవిభుండు

నజ్రమున వృత్తునిం జంపి * భ్రాంతుఁ డగుచు

శతసహస్రాబ్దములు పిశా*చంబుకరణి. ౨౮

2467

క. చరియించె నప్త నహుషుఁడె, సురపురిఁ బాలించె శక్తి*శోభితుఁ డగుచుఁ

దరుణీమణి యూర్వశి యీ, కరణిన్ శాపమునఁ దాను * గళవళపడుచున్. ౨౯

ఆ. కమలలోచనములు * కన్రుదంతంబులు, వెలయఁ జాలవర్ష*ములు ధరిత్రి

సుభి*వై చెలంగి * ట్తోణి శాపాంతంబు, నంది యింద్రపురికి * నరిగె నవల.

ఏఁబదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౭ - వ సర్గము.

శ్లోకం పసిష్ఠమిథిలరాజుల జననము. శ్లోకం

చ. అనుటయు దేవగాథవలె ♦ హర్షము నించుచు సద్భుతంబుగాఁ
దనరెడు నాకథకా విని ముదంబున నెంతయు నోలలాడి రా
ముని గని లక్ష్మణుం డనియె; ♦ భూపతిరా! తనువుల్ త్యజించి యా
మునిపృథివీశ్వరుల్ మరలఁ ♦ బూనిరి దేహము లెవ్వధంబునక. ౧౫ 2470

ఆ. దేవసద్భుతులగు ♦ దివ్యమునిశ్చేతి, పాలకులచరిత్ర ♦ మోలి వినఁగ
నంతనంబు గల్గెఁ ♦ జక్కఁగఁ జెప్పునూ, యనఁగ సత్యశౌర్యుఁడైన నవునుడు.

క. విని సహజన్మనిప్రశ్నంబును దానికి నుత్తరంబుఁ ♦ భోల వచించెకా
వినుమా! మహనీయ వసిష్ఠునిచరితముఁ గుంభమందు ♦ సొంపు డలిర్పక. 3

సీ. ఆమహాత్ములవీర్య ♦ మట్టులు విడువంగఁ బడినయంతనె ఋషివర్యులున్న
తాయతప్రభ లొప్పు ♦ నందుండ్లియిచ్చుగుజనియించిరందాద్యుఁడననగ మ్మ్యుఁ
డొప్పారె నాతఁడట్లుద్భవం బొంది మిత్రుని గాంచి నే నీకుఁడనయుఁడనెటు
లగుడు నంచని పల్కి ♦ యటు పాసిపోయె; నా తేజ మూర్వశిని మదిందలంచి
విడిచెఁ గుంభమున మిత్త్రుఁడు పూర్వ మంత సద్దాన జనించెనా ♦ మానియందె

తే. వరుణ తేజంబు విడువఁగాఁ ♦ బడియె దాని

కంటె ముందుగ నొకకొంత ♦ కాల మరుగఁ

బుట్టె మిత్రావరుణసంభవుండు మాని

యావసిష్ఠుండు తేజంబు ♦ లాపరిం. ౩౫

2473

క. విను మిత్రావృకులంబున, జనియించిరవారి కెల్ల ♦ స్వర్ణైవత మా

యనఘుండే; యిత్రావృకువు, ఘన తేజం నవ్విధమునఁ ♦ గల్గినవానిక. ౨౪

క. మునివర్యు ననిందితకీ, రిని గాంచి పురోహితునిగఁ ♦ దివిరి వరించెకా

మనవుట్టుక కాతఁడె యో, యనుజా! కారణము యజ్ఞ ♦ మాదృతిఁ జెప్పెక.

తే. సామ్య! లక్ష్మణ! యామహానత్త్వశాలి

యగు వసిష్ఠుని సృతాంత ♦ మాను నిద్రి

యింక నిమి దేహ మొందెనొ ♦ యెట్లు దానిఁ

జక్క వివరింతు; నంత నాత్మాపతి నిమి

2476

క. కని మును లందఱు యజ్ఞంబును జేయం దొడఁగి దేహమును దానిని జ

క్కనిరీతిని గాపాడిరి, యనునమగంధప్రమానహారాదులచేక. ౧౦౪ 2477

క. నిరతము పూజించుచు నా, పురజనభృత్యులను గూడి ♦ పొల్పుగ నాయ

ధర్మమును బూర్తి నొనర్చిరి, వరమప్రమదంబు నొంది ♦ భాసిలుభృగువుక.

తే. పలికె నిట్లని పార్థివా! ♦ పరమత్మప్తి

నందినాడను బ్రాణంబు ♦ లంగమునకుఁ

గూర్తు నంచన దేవతల్ ♦ కుతుక మంది

ప్రాణములు నొందు నిమిత్తోడ ♦ బల్కి రిట్టు. ౧౨

2479

క. వర మడుగుము రాజన్వీ!, నిరతము నీప్రాణవితతి ♦ నిల్వం దగు నెం
దు రహిణ జెప్పును యనునా, నురవాక్యం బాలకించి ♦ చోద్యము తనరణ.

తే. అతనిప్రాణంబు లీరితి ♦ ననియె దేవ, నద్యులార! వినుండు నా వాంఛితంబు
సర్వభూతసయనముల ♦ సంచరింతు, నదియె నా వాంఛితం బనఁ ద్రిదశు లెల్ల.

క. సరిసరి యల్లె యుండుము, చరింపఁగాఁ గల్గు దీవు ♦ సతతము జంతూ
త్కరనయనంబుల వాయువు, కరణిణ రూపంబు తనరఁగా నికమీఁదణ.

నీ. నీనిమిత్తంబయి ♦ నేత్రంబులు నిమేషధర్తంబుఁ దారు నొంపంగఁ గలవు
వాయురూపంబున ♦ వసుధఁ జరింపంగ విశ్రమార్థముగ నవిధముగ నవి
యుండు నిమేషంబు ♦ లొకరీతిఁ జెలువార; నని పల్కి దేవత ♦ లగిరి రెట్లు
వచ్చిరో యాదారిఁ ♦ బట్టి, యంతట మాను లాతని దేహంబుఁ నందు నరణి

తే. నొక్కదానిని స్థాపించి ♦ యుడుగ కట్టె
మథనమును జేయఁ జొచ్చి రఁమృద్ధిఁ జేసి
మంత్రహోమంబులం జేసి ♦ మహిమ వెలయు
తనయు నానిమిషతీకయి ♦ జనన మొంద. ౧౮

2488

క. అరణిని మధించుచుండఁగ, వరమతియు మహాతవుండు ♦ వఱలె సతఁడె పో
ధరణిణ మిథియను ఖ్యాతినీ, బరమంబును గాంచె మథనభవుఁ డగుకతనణ.

ఆ. మిథి యనంగ నొప్పె ♦ మేదిని జననిమ్ము, నందుటణ జనకమహాఖ్య గాంచెఁ
దా విదేహ జనని ♦ దద్దయుఁ గనుట వై, దేహుఁ డనఁగ నామఁ ధేయ మందె.

క. వినుమా విదేహరాజే, జనకునకుం బూర్వుఁ డగును ♦ సత్తేజస్సున్
ర్తని మిథి యలరెను మైథిలుఁ, డనఁబడె నాతండ్ సద్గుణాలంకారా!. ౨౦౫

క. మునిధరణీశులసంభవమును జక్కఁగఁ జెప్పినాఁడ ♦ మునివరశాపం
బును భూపశాపమును జయమును బొందినజాడ యిదియె ♦ భూపకుమారా!.]

ఏఁబదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౮ - వ సర్గము.

శ్లోక యాయాతన్వితైశ్చి. శ్లోక

చ. అని యిటు పల్కు రాఘవు మహాత్మునిఁ దేజముచే జ్వలించువా

నిని బరవీరహంతయుయి ♦ నిర్భరవిక్రమ మొప్ప వెల్లునా

యనఘుఁడు లక్ష్మణుండు గని ♦ యల్లన నిట్లనియెన్ సృపోత్తమా!

కన విన నద్యుతం బగును ♦ గాదె విదేహునిగాథ యెంతయున్. ౧౫ 2488

తే. ఇది పురాతనమేయగు ♦ నెన్న నిమి వ

సిద్ధసంవాదరూపమై ♦ చెలఁగుగాధ

చాల వినుతింపఁ దగినది ♦ శ్రుతియుండు

నిమి మహాశూరుఁ డధ్వరఃనియతి మించు. ౨౪

2489

తే. అట్టివాఁడయ్య మహనీయుఁ ♦ డగువనిష్ఠ

మునివిషయమందు శాంతిని ♦ బూనఁడయ్యె

సనఁగ లక్ష్మణుతో నిట్లు ♦ లనియె సరస్వ

రంజకుండయి తనరు శ్రీరామమూర్తి. ౪

2490

క. తనతమ్ముఁడు సత్తేజం, డనుపమవిజ్ఞాని యనెడు ♦ నాదరమున నో

నును జేంద్రకుమారా! యిఁక, వినుమా! ఊను యెల్లరకును వెలయదు సుష్మా.

సీ. ఆరయ దుస్సహంబగును రోషం బిల నాయయాతియు టొంతుఁ ♦ డగుచునెట్లు

సత్వానుగుండయి ♦ చక్కఁగ ధర నేలె నావిధం బెఱిఁగింతు ♦ నవధరింపు;

నహుషభూపతికి సంహనుఁడు యయాతి నాఁబొరవర్ధనుఁడు పావనయశుండు;

కల రాతనికి భార్యలలరెడు రూపంబు గలయిర్వరందు నొక్కత మపూజ్య

తే. దనుజవరుడై న వృషపర్వుతనయ యగును

బేరు శర్మిష్ఠ యింకొక్క ♦ ప్రేయసి మహి

తాత్మఁడో శుక్రునకుఁ బుత్రి ♦ యామె చారు

తనువిలాసిని సింహమధ్యమయు సగును. ౫

2492

క. వనితామణు లాయిర్వరు, గని రాత్నజలను సురూపకలితుల సందుఁ

దనయుఁడు పూరుఁడు వృషపర్వునిమనుమఁడు; దేవయానిపుత్రునిగనియెఁ.

తే. అతఁడు యదువన నొప్పె యయాతి కళుల

సుగుణములఁ బూరుఁ డెంతయు ♦ సుధగుఁ డనుఁగుఁ

యత్రుఁడును నయ్యెఁ దండ్రిని ♦ బోలురూప

మలరుచుండుట వినయాదు ♦ లమరి యుంట. ౧౦

2494

చ. జనకుని ప్రీతిపాత్రుఁడయి ♦ సత్వయతుండయి పూరుఁ డొప్పుటం

గని యదు వాత్సఁ గుంది కడఁకం జని తల్లిని గాంచి యిట్లనెఁ;

జననిరొ! భార్గవాన్వయవిశాలనముద్రమునందు లక్ష్మీ నా

జననము నొందినాపు మునిఃసత్తముఁ డాతఁడు వంశకర్తయుఁ. ౧౧౪ 2495

తే. ఎవరికైనను గవ్వంబు ♦ నిడనికర్త

ముల నొనర్చునవాని సత్కులమునందు

జనిని గాంచియు నవమానమును సుదుస్స

హమును హృద్గతశోకంబు ♦ నణఁచి నీవు. ౧౨

2496

క. చరియించుచున్నదానవు, ధరణీశుడు రాక్షసేంద్రతనయాసక్తి
జరియించు గాక స్వేచ్ఛగఁ, జరికాలము మనము నెక శుచింజొత్తమిట
క. ఈయవమానము నోర్వఁగ, నోయంబా నీకు నిష్టమున్నయెడల ని
మ్మా యనుమతి నే జొచ్చెద, వే యగ్ని సహింపఁ జాలఁ విషమం బగుట.
క. మరణము నొందెద సంశయ, మరయఁగ లేదింక ననెడుఁ నాత్మజుపలుకుల్
పరమార్థి వినుచు నేడ్చెడు, వరతనయునిఁ గాంచి బుద్ధివైభవము చెడక.

చ. జనకుఁ దలంచె నాత్మమునిఁ నత్తముఁ డింగితవేత్తయైన యా
మితయశుండు భార్గవుఁడుఁ వేగ నుతామణి తక్ సర్పించుటల్
మనమున నెన్ని వచ్చె బహుమానముమీఱఁగ దేవయాని నిక
గనుఁగొనఁ గోరి; యంతఁ దమకంబును బాసి శంపవరీతిగక. ౧౬ 2500

తే. చూడఁదగియున్నపుత్రికసాబగుఁజూచి, కారణంబేమొయిట్లుండఁగానటంచుఁ
బలుక సందీప్తజ్ఞుఁడొ భార్గవమునిఁ, దండ్రెగని దేవయానిక్రుధ్ధకవచించె.

చ. అనలుని నొండె దీప్తమగుఁనట్టి మహావిషమొండె జొత్తు మ్రిం
గను దలపోయుదుక జలముఁ గ్రస్తనఁ జొత్తును బ్రాణవంచకం
బును నిలువంగఁ జాల ననుఁ బొందినదుఃఖ మెటింగియుక మదిక
జనక! తలంపకుంటి విదిఁ సాధుపథంబు యెఱుంగ నక్కటా! ౧౭ 2502

తే. తనయయవమానమును దుఃఖమును దలంపు
వృక్షదోషంబునంజేసిఁ వృక్షజీవు
లెల్లఁ గష్టంబు నొందుటఁ యిలను గలదు
ధరణిపతి నిన్ను లెక్కింపఁ దలఁపఁ డకట. ౨౦ 2503

క. నను నవమానించెను నా, జనకుని నినుఁ జూచి యైనఁ జక్కనిమర్యా
దను జూపఁ డక్కటా! యనఁ, దనయావాక్యమ్ముల వినిఁ దారుణభంగిక. ౨౧

సీ. క్రోధహుతాశనఁ బాధితాత్మండయి నహుషసందనుఁ గాంచిఁ నయముమీఱఁ
బలికె నిట్లని, హేతువులు లేకయండఁగ దుర్బుద్ధినిం బూనిఁ ధూర్జరీతి
నవమతి నల్పితిఁ వార నాయెడఁ గాన సతిశయజరచేతఁ నంగ మెల్ల
జీర్ణింపనుందువుఁ చెచ్చెట నని పల్కితనయ నాశ్వాసిందిఁ మునివరేణ్యఁ

తే. దాత్మభవనంబుఁ జేరె; మహాయశంబు
వెలయ, భార్గవుఁ డిసతేజఁ డలుక నవని
పతిని నీరీతి శపియించిఁ పట్టి నూఱ
డించి యిలు చేరె శుక్రుండుఁ మించుకక్తి. ౨౪ 2505

ఏఁబనియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౫౯ - వ సర్గము.

అథ యయాతి పూరులన విహస్సు నొందుట. అథ-

- చ. ధరణిసురర్షి నోపమునఁ ♦ శక్త శపియించు తెటింగి యార్తుడై
జరఁగిని యాతురుం డగుచుఁ ♦ జయ్యనఁ బుత్రు యదుక వయస్సునం
బరఁగెడువానిఁ గాంచి యిటు ♦ పల్కెను; ధర్మ మెఱుంగు దీపు శ్రీ
కరయశ మొందినావు కనుకక జర నాది గ్రహించు టొప్పుగు. ౧౫ 2506
- క. మనమున భోగేచ్ఛయు విర,తిని బొందదు మరల వయసుఁ ♦ దృష్టిగ నాకుం
డినగాని విషయగతవాంఛను దీర్చుకొనంగలేను ♦ నత్యం బిదిను! ౨౫
- తే అనుభవించెద స్వేచ్ఛగాఁగఁగలుకాము,ములనుదరు వాతఁబొందెదమునలితనము
ననఁగనమ్మాట లాలించి ♦ యతనికాతఁ,డిట్టులని చెప్పెను త్రర ♦ మెన్ని మదిని.
- క. తనయులలో నీకుం బ్రియుఁ, డనఁగాఁ జనుపూరుఁ డిప్పు ♦ డాదరమునఁ గై
కొనుఁగాక నీదుజర నో,జనపాలక! నేను గార్యసంతతివలనక. ౪ 2509
- *క. సన్నిధి నుండుయు వెలువల,కు న్నడనంబడితి నెవఁడు ♦ కోరిక నీతో
సన్నివసులందు నిల్చునొ, సన్నిధిభోజనమునందు ♦ సైతము కడఁకక. ౫ 2510
- తే అంతమాత్రమే గాక భక్తివ్యంబుఁ బేయ
మెవనికీఁ స్నేహమునను నీ ♦ విచ్చవాఁడ
వట్టి పూరుండె కొనుఁగాక ♦ యిట్టి జరను
నాఁగ విని పూరుఁ గాంచి భూనాధుఁ డనియె ౬ 2511
- క. జర సన్నదీయమును నో,గురుబాహూ! నాకునుఖముఁ ♦ గూర్చుం గొను మా
దరమున; నను పితృవాక్కును, బరికించి కరంబు లొగ్గి ♦ పలికె సతండుక. ౭
- క. జనకా! ధన్యుడ నీశా,సనము నొర్రుంగ నేను ♦ జాలినకతనక
ఘనతావకకరుణకు నే, సనఘా! వాత్సర్యం డ ననిన ♦ నాత్మజుపలుకుల్. ౮ 2512
- చ. విని ముదనుంది యాజరసు ♦ వేగమే పూరునియందు నిల్పిహ
ర్షనిరతుఁడై యయాతి కడు ♦ రాజలి తాఁ దరుణుండె యాచు యా
గనికరముల్ పొనర్చి చిరకాలము భూమినిఁ జక్క నేలి యే
పనిని గొఱంత లేక జనఁవర్జితుఁడై సుఖముండి యంతటక. ౯ 2514
- క. చిరకాల మేగఁగా నొక,తరుణంబునఁ బూరుఁ గాంచి ♦ ధరణీపతి లూ
కరణి వచించెక; బుత్రక!, పరమాదృతి నీవయస్సు ♦ బహుభంగులుగాక. ౧౦
- సీ. ధర్మకృత్యంబులఁ ♦ చగిననుఖంబుల నుపయోగపఱచితి ♦ నుర్వే గల్లు
నుఖములఁ బొందితి ♦ సుతవర్య! నాజర నీచుందు నుంచితి ♦ నేను మరల
దానిఁ గైకొనియెడఁ ♦ డనినీతి నినుమంత గొఱఁతయే నిక లేదు ♦ కోవలేక
మైనను లేదునూ! ♦ హర్షంబు నొందితి నాయాజ్ఞ దాటకయే యొనర్చి

* బహిష్కృతోఽహ మధేభ సన్నికర్షాచ్చ సాధివ-అనిమా

తే. తట్లు గావున నభిషేక ధ మావరింతు
ననుచు నహుషాత్మజుండు యథూతి తనయుఁ
బూరునిం బ్రీతునిం జేసి ధ పొంగుక్రుధను
దేవయాసీనుతుం జూచి ధ తీవ్రభంగి. ౧౩౪ 2516

చ. పలికెను; రాక్షసుండ విటఁ ధ బట్టివిగా జనియించినాడ వో
కలుషమయాత్మ! న న్వనలఁగాఁ చననట్టి యఘంబు నీవుగా
నిలఁ దగియెత్ మదాజ్ఞఁ దృణ ధ మెట్లుగఁ జూతురో లోకు లట్లుగాఁ
దలఁచి తిరస్కరించితివి ధ దాన నృపతప్తము నీకు లే దిలక. ౧౩౫ 2517

క. గురుభూతుని దండ్రిని నక, బరమాదృతిఁ గనక తృణముభంగిఁ దలఁచి నీ
వరయక తిరస్కరించితివి రాక్షసులు యాతుధానవిరులు నీకుక. ౧౩౬ 2518

క. తనయులుగా జనియింతురు, విను దుష్టమతీ! కులంబు ధ వింతగ నెది చం
ద్రునివంకనుండ దిఁక నీవనూనపాపాత్మఁడవుగ ధ నలరుటకతనక. ౧౩౭ 2519

తే. నీకుఁ దుల్యంబుగా నుండుఁ ధ గాక; యనుచుఁ
బలికి వంశవివర్ధను ధ భవ్యయశునిఁ
బూరు నరపాలునిగఁ జేసి ధ భూపతి ముని
యాశ్రమముఁ జేరెఁ దప మందు ధ నాచరింప. ౧౩౮ 2520

క. చిరకాలమందుఁ దపమును, బరమంబగు భక్తిఁ జేసి ధ వరమచదము ను
స్థిరమును జేరెను నాహుషుఁ, డురుక్తిర్తి యయాతి; కీర్తు ధ లొప్పెడురీతిక.

తే. ధరణిఁ బాలించె బూరుండు ధ ధర్మనిరతుఁ
డతులయశమునఁ గాశిరాజ్యంబునందుఁ
దాఁ బ్రతిష్ఠానపురమునఁ ధ దమి వసించి
ప్రజలు జనరంజకుండని ధ ప్రస్తుతింప. ౧౩౯ 2521

సీ. యదు వంతటక వేల ధ యాతుధానులఁ దనయులఁబుట్టఁగాఁజేసిఁబలితవిభవ
మంతరింపఁగ దుర్గమాకృతిఁ దగు క్రౌంచవనమున త్కాపాలఽవంశమునకుఁ
దాను జెందకయుండె ధ మానిశాపము నిమిమార్పఁ జాలనియట్లుఽమానివర్ధుఁ
డగుశుక్రశాపంబు ధ నాయయాతియుఁబొందె(సర్వభాజగమునఽక్షమయెదుర్ల

తే. భము యశోవర్ధనంబు శ్రోధము నుదారు
ణము తలంపఁగ గీర్తి యశమును గూల్చుఁ
గాన శాంతియుతుండగు ధ మానవుండు
శోపమును జిత్తమునఁ బూనఁగూడఁ దెవుడు.) ౧౪౦ 2522

క. వినిపించితి లక్ష్మణ! నీ, కనూనమహితాత్ములై న ధ యారుద్రులచరితం
బును సర్వకార్యవరులగు, మనుజుల కాదర్శనమును ధ మానుగ నిచటక. ౧౪౧ 2523

తే. అనుసరింతుముదోషంబులందకుండ, నృగునివలెఁ గాక మనమని నృపుఁడు రామ
చంద్రుఁ డభినవలావణ్యశాలి పలుకఁ, దారకలు మెల్ల మెల్ల సంతట నడంగె.
ఆ. అరుణకిరణర క్తయియి పూర్వదిక్పతి, కుసుమరసవిము క్తకోమలాంబ
రమును గప్పకొన్న రమణ విరాజిల్లె, సంతఁ డెల్లవారె వింతరీతి. ౨౫
నీబదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

అధికపాఠము. ౧ - వ సర్గము.

అధ్యక్షమద్రామచంద్రుఁడు పసిష్ఠానులతోఁ గొలువుకూటమును బ్రవేశించుట.

చ. తెల తెలవేఁగినన్ నృపతిధీరుఁడు రాముఁడు పుండరీకనే
త్రులలితుఁ డర్హ కృత్యములఁ దప్పక తీరిచి ధర్మరక్షణం
బలముఁ జేయ వచ్చె సభఁ కంత పసిష్ఠుఁడు కాశ్యపుఁడు వి
ప్రులు మఱికొంతమంది సచివుల్ పురవాసులు వచ్చి రొక్కటన్. ౨ 2527
క. వ్యవహారంబులు దీర్చుఁగ, సవిధానము లొప్పు మంత్రిసత్తములును ధ
ర్మవితానవేత్తలగు భూదివిజులు చనుదెంచి రాక్షాతిప్రభుఁ గనఁగన్. ౨౪
క. నీతిజ్ఞులైన పెద్దలు, భూతలపతికొలుపు చూడఁ బోయిరి సభయున్
స్థి తేంద్రవరుణసభలన్, ఖ్యాతిం దా మించి వెలసె సనుపమ మగుటన్. 3౪
క. జనులకు నేవిధి బాధిం, పనికృత్యము లొప్పుఁ జేయు పార్థివతీలకుం
డసఘుఁడు రాముఁడు కొలువున, నేమజని లక్ష్మణునిఁ జూచి యాదృతిఁబలికెన్.
తే. వినుతశుభలక్షణా! రఘువీర! దీర్ఘ
బాహుభూషిత! సోదరా! బయల నెవ్వ
రెట్టి కార్యములను గోరి యేగుదెంచి
యున్నవారో కనుంగొను మురుతరకృప. ౫ 2531

చ. అనిశుభలక్షణుండయిన యానహజన్తుఁడు ద్వారసీమకుం
జని సరపాలుతో మనవి నల్పఁగ నచ్చివారలెవ్వరై
న నిచట నున్నవారె జననాథుఁడు రస్తునె సంచుఁ బల్క నే
జనుడును బల్కఁ డత్తఱిని జక్కఁగ రాముఁడు రాజ్య మేలుటన్. ౬

తే. ఆధులే వ్యాధులేని యాయుడనున నిలఁ

గానరాకుండటం, బని గలదు నాకు

నిట్టిదని చెప్పుకొనఁగ రా రెవ్వరేని

రాముఁ డభిరతిఁ బూనిక రాజ్య మేల. 2

2533

క. పరివక్షసన్యయై భూతరుణీమణి యోషధులవితానము చెలఁగన్
బరఁగెంజక్కఁగ; బాలుం, డరయఁగ మృతిఁగనఁడుతరుణుఁ డటుమధ్యముఁడున్.

క. మూతి గనరు ధర, మును వి, చ్యుతిఁ బొందకయుండ రాముఁడొప్పుగ నేలన్

క్షీతిఁ గలుగ దెట్టిబాధయు,, మతిమంతుఁడు సృపతిసంఘఁమండనుఁడెలమిన్.
తే. కొలువుకూటంబుఁ జేరంగఁ ధ గొడువ యిద్ది
కలదు నా కని పలుకంగఁ గల సగుండు
కారణఁ డొక్కఁడైన లక్ష్మణుఁడు మరలి
కరము లొగ్గి మహిపతిఁ గాంచి పలికె. ౧౦

2536

క. ద్వారమున తేఁ డొక్కఁడు, పాదుఁడునఁ గరుణ తోపఁ ధ బాధివసుణియౌ
శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణుతో, నీరీతిం బలికె మరలి యేగుము శ్రద్ధన్. ౧౧

క. పరికింపుము కార్యాధుల, సరిగా నీతిం దలంచి ధ త్వాసలి నేలన్
బరికింపరా దధర్మము, ధర నెంచే రాజభీతిఁ దత్పరిజనముల్. ౧౧

2538

క. పరిపాలింతుడు చక్కఁగ, శరములనే విడువ నవ్వె శత్రునికరమున్
మరణము నొందించి ప్రజోత్కరమును గాపాడునట్లుఁగా గురుబాహున్.

క. మనుజులఁ గావఁగఁ బూనుము, చని మరలం గాంచి రమ్మ ధ చక్కఁగ ననఁగా
విని సౌమిత్రియు మరలన్, జని ద్వారప్రాంతమందు ధ శ్వాసముఁ గనియెన్.

క. కని యిద్ది మరల మరలం, దనుఁ గొట్టివరీతి నేవ్వె ధ దయమెయిఁ జేరం
జని వీర్యచంతుఁ డాతం, జనియెను శ్వాసంబ! యేల? ధ యాశ్రోశింపన్. ౧౨

క. నను నమ్మి చెప్పుమా నీ, మనమునఁ గలదుకలి మనిన ధ మానితవృత్తిం
దనరాదు లక్ష్మణుం గని, శునకం బిట్లనియె నుడులు ధ చోద్యం బిడఁగన్. ౧౩

తే. ¹సర్వభూతశరణ్యుడై ధ సాధ్యసంబు
నిడెడుకార్యంబుఁ జేయక ధ కడఁగి యభయ

దాతయగు రామచంద్రునిధావునందె

తెలుపుకొన నుత్సహించెదఁ ధ దేబపడఁగ. ౧౪

2543

చ. అనుటయు రాఘవుం గనఁగ ధ నాతఁడు లోపలఁ జొచ్చి మంగళం

బునఁ దగు కొలువకూటమునఁ ధ బొల్పెడు భూపతి కద్ది చెప్పిన

ట్లనువుగఁ జెప్పి రామవిభుఁనానతి ద్వారముచెంతఁ జేరి యి

ట్లనియెను, శ్వాసమా! సృపతియొజ్ఞను ర మ్మిక లోనికొన్ వడిన్. ౧౫

క. తెలుపందగు విషయంబును, దెలుపుకొనన్ వచ్చు భూపతిప్రవరునితోఁ
గొలుపున నా విని లక్ష్మణు,పలుకుల నిట్లనియె గుక్క ధ భవ్యపథమునన్.

తే. ²దేవభవనంబు సృపతినుంధిరము విప్రు,

నిల్లు నివానియందు వహ్నియు మహేంద్రుఁ

1 భయే ధ్వభయదాత్రే చ తప్తై వత్తం సమత్సిహే-అనిమా. 2 దేవాగారే వృషాగారే
ద్విజవేక్షన వై తథా, వహ్ని శృతక్రతు క్షైవ సూర్యో వాయుశ్చ తిష్ఠతి, నాత్ర యోగ్యా
ను సౌమిత్రే యోసీవా మధమా ఐయమ్-అనిమా.

డర్కవాయువు లుందు రఃశ్లాట నీచ

జాతినగు నేను లత్తకా! ♦ చనదు చొరగ. ౨౦౫

2546

క. సరసతియనగా ధర్మన్వయాపుడే యగును గాదె? ♦ సత్యవచనుడై
దురమున సమర్థుడై భూ, భరతుండై నీతివిడుడు ♦ హంశుడు నగుచున్.

నీ. షాన్ధణ్యపదమును ♦ జక్కగా నెఱుంగుచు సర్వజ్ఞుడై మఱి ♦ సర్వదర్శిముఁ
యగుచు రంజిలజేయు ♦ సవ్వారలందాద్యుడగుచురాముడుపొల్పు ♦ సతఁడెసో
డాతఁడై మృత్యువా ♦ సతఁడెకు బేరుడో నాతఁడెయముడునిం ♦ ద్రాగ్ను లతఁడై
వరుణార్కు లాతఁడే ♦ భాసుర తేజఁడో గావున లత్తకా! ♦ నీవే పోయి

ఆ. విన్నవింపు మతఁడు ♦ విభుఁ డౌట నాతని, యాజ్ఞ లేక చొరగ ♦ ననువుపడదు
దీనజనుల బ్రోచు ♦ తెఱఁ గాతఁ డెఱుంగుచు, గానఁ దెలుపవయ్య! ♦ కమ్రతేజ!.

చ. అన విని లత్తకాండును మహాదుష్కృతి గావునఁ గొల్కుకూటముం
గనఁ జని విన్నవించె నిటు ♦ త్తాపరిపాలక! మాతృచి త్రమో
దవియతవర్ధనా! భవదుదారతరాజ్యను నేను దెల్పు నా
శునకము ద్వారమందె విముఁ ♦ జూడఁగ నున్నది కార్యసిద్ధికై. ౨౭ 2549

క. అన విని శ్రీరాముం డి, ట్లనియెం గార్యంబు దెలుప ♦ సరుదెంచిన యా
శునకము శీఘ్రంబుగ ర, మృదుమా! నాచెంత కిప్పు ♦ డతిహర్షమునన్. ౨౮౫

అధికపాఠము, ఒకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨ - వ సర్గము.

— ఖి ఖి శునకము శ్రీరామునితోఁ దవప్రతాంతమును జెప్పకొనుట. ఖి ఖి —

క. ధరణీశునియానతి విని, త్వరగాఁ జని లత్తకాండు ♦ శ్వాసముఁ బింసం
బరుగిడుచు వచ్చె నది శ్రీ, వరుసకు సద్దానిఁ జూపె ♦ వచ్చె నటంచున్. ౧

చ. కనుఁగొని శ్వాస మాదృతిని ♦ గ్రన్ననఁ బల్కె విపక్షితార్థమున్
మనమున భీతిలేక యొక ♦ మాటయుఁ దావక చెప్పకొ మ్మటం
చన విని రామభావతికి ♦ నాత్మ శిరంబును భిన్నమైనదా
నిని వడిఁ జూపి యిట్లనియె ♦ నీవు ప్రభుండువు కర్త వన్నిటన్. 3 2552

క. భూతములం బాలింపఁగ, నేతటి నేఁ దవ్వచేయ ♦ నెఱిగి విధిహితం
బై తగు శిక్ష నొనర్పఁగ, భూతలవతి వీవ తగుదు ♦ పో సత్యముగన్. ౪

క. జనములు నిద్రించుతఱిన్, జనపతి మేల్కొనియె వారి ♦ సంరక్షించున్
వినుతంబగు నీతిని గా,చును ధర్మము చెడకయుండ ♦ ట్లోఁగిశ్వరుడే. ౪౫

చ. సరపతిప్రవకుండిన జనంబులు చత్తురు వేగ కావునన్
ధరణివిభుండై కర్త సతతప్రియపాలకుడైన తండ్రియా

నరయఁగఁ గాలమా యుగము ♦ నాతఁడెయా జగ మెల్ల నాతఁడే
నరిగ ధరింప ధర్మమునఁ ♦ జాలును దాన నె యెల్లమానవుల్. ౬ 2555

క. పరివృద్ధి నొందుదురు నూ!, చరాచరంబైన యిట్టి ♦ జగ మెల్లను దా
ధరియించుఁ గాన ధర్మమే, పరమంబగు శత్రురాజి ♦ పరుగిడు దానక. ౭

క. మనుజుల రంజిలఁ జేయుచు, జనపతి ధర్మంబు గావఁ ♦ జను నందుననే
తనరును ధర్మంబని నజ్ఞును లాడిరి గాన నితఁడే ♦ సకలాధిపుడౌ. ౮ 2557

తే. పరమధర్మం బితండే సత్ఫలముఁ గంటి
ధర్మమునఁ బొందరానిది ♦ తలంప లేదు
ధరణినందుఁ వలంచెడ ♦ దానదయలు

నజ్జుల పూజ వ్యవహారంబరణి యందు. ౯ 2558

క. అకుటిలభావము నొందుట, సకలక్ష త్రియుల కెన్న ♦ శాశ్వతధర్మం
బిక రాముఁడే గురుధర్మముఁ, బ్రకటగతిం గాచుచుంటఁ ♦ బరికించితిఁగా.

సీ. రామచంద్రా! పరరాజభయంకరా! సుప్రతా! నీవె యీ ఖోణిఁ గల్లు
సట్టిప్రమాణంబులందుఁ బ్రమాణభూతుఁడవు నీధర్మంబు ♦ తోచె నాకు
నజ్జనాచరితమై ♦ సతతంబు వెలయుట; ధర్మములకు నీవె ♦ భావ మరయ
సద్గుణమ్ముల కీవు ♦ సాగరోపముఁడవు తెలివియే లేని నేఁ ♦ దెలిసినట్లు

తే. పలుకఁ జొచ్చితి నేమేమొ ♦ పరమభక్తి

శిరను వంచి నమస్కరించెదను నీకు

గోప మొందకు మీలాగు ♦ కుక్క పల్కె

నంచుఁ బలికెడు దానివాక్యముల వినుచు. ౧౨ 2560

చ. ధీతిపతి పల్కె నేమిపని ♦ చేయఁగనౌ వడిఁ బల్కు నమ్మకం
బు తగును నీకు నాఁగ విని ♦ భూపతితో నిటు పల్కెఁ గుక్క; భూ
పతివర! ధర్మయుక్తిగ నె ♦ పాలన మొప్పుఁగఁ జేయు దీవు నం
తతమును ధర్మముం దెలియఁ ♦ దద్దయుమోడము నొందు దర్శిల్క. ౧౩ ౨

క. శరణమె ధర్మంబని నీ, వరయుదు వద్రాన భయము ♦ లన్నియుఁ దొలఁగుక
ధరణీశ! మనవిచేసెద, జరిగినకృత్యంబు వినుము ♦ చక్కఁగ నింకక. ౧౪ ౨

చ. కలఁ డొకభిక్షు వాఘునుడు ♦ త్కౌసురగేహమునకౌ వసించు ని
మ్ముల సకలార్థసిద్ధులను ♦ బొందిన యాయతి యొక్కఁడని త
ప్పొలయుని నన్నుఁ గొట్టి నిదె ♦ యుత్తమచు న్నకమందు; హేతువే
కలుగదు దాని కారయఁగ ♦ గాఢతరంబుగ నేచె న న్నిట్లక. ౧౬ 2563

చ. అన విని ద్వారపాలకుని ♦ నప్పుడే పంపి రథమూద్యవాలండు భి
క్షుని సకలార్థకోషిదుని ♦ ఖోణినురేణ్యుని బిల్వఁ బంచ; సం

త నతఁడు తీవ్ర తేజఁడు ఘోనద్యుతి రామునిఁ గాంచి భూపతి!

యనఘః ననుక నభాస్థలికి * నాదృతిఁ బిల్వగబంచినారుగా. ౧౮ 2564

క. పని యేమొ తెల్పుఁ డన విని, జనపతి యాభిక్షువుఁ గని * చక్కనిప్రీతిం
గనఁబఱచి పల్కె; భూసుర! శునకముఁ బ్రహరించి తేలె! చోద్యము గాడే.

తే. ఏమి యపకృతి నీకు నీయిది యొనర్చె

దండమునఁ గొట్టఁ దగినట్లు; * దారుణసుగు

శ్రోధమే ప్రాణహరమగుఁ * శ్రోధ మెన్న

మిత్రముగఁ గానఁబడెడు నమిత్ర మగును. ౨౦ 2566

సీ. అతితీక్షణుగు ఖడ్గ * మనఁ గ్రోధమే సుమీ నకలంబు మ్రుచ్చిలఁజాలుఁగ్రోధ
మరయుఁ దపంబులు * యజ్ఞదానంబులు భక్తి జేసిన నవ్వ * భిన్నములగుఁ

గ్రోధంబునం గానఁ * గ్రోధంబు వికవాడఁగాఁదగు నింద్రియఁగణము చాల

దుష్టమౌ నదియును * దొందఱగాఁ బొలు నశ్వములట్లు దై * ర్యముననరుఁడు

తే. తాను సారథికృత్యంబుఁ * దగును జేయఁసింద్రియములకుఁ గన్పడుఁ నెట్టివస్తు
వద్దినెపెట్టి మెలఁకువ * నవనిదేచ! చుననుచే వాక్కునం గర్త * మునను దృష్టి.

క. కనిపెట్టి చక్క నడువం, జనునతనికి శ్రేయ మబ్బు * శత్రువు కనరాఁ
డనుమానింపందగు దానినిఁ గాంచఁగ లేడు ధరణి * నిర్జరవర్యా! ౨౧ 2568

తే. శ్రోధదారుణఖడ్గంబుఁ * గొనఁగి రాదు

కరమునం దాల్చు వధియించు * గనఁబడినది

యెల్ల దురహస్థితంబగు * నెవనిచి త్ర

మంతకంటె విరోధి గూఁడువని లేడు. ౨౨ 2569

క. మనుజుఁడు వినీతవినయుం, డనఁబరఁగినఁ బ్రకృతి యతని * నాకర్షించుకొ

విను మాచ్చాదించినఁ బ్రకృతిని నది కార్యంబులందుఁ * దేకువ నొందుకొ.

తే. మార్పు నొందదు దాఁచినమాత్రముననె

యని రఘూదన్యహుఁ డాడిన * మనుజులకును

గట్టమిడు కర్మములఁ జేయఁ * గవఁగని పతి

పలుకు లాలించి యాద్యపితృవంశంబుఁ జెంచి. ౨౩ 2571

క. రామునితో నిట్టనియెకొ, భూమిఁశా! కోపకలితఁబుద్ధిని నేనే

యీమాడ్కిఁ గొట్టితిని విను, మోమానాథ! కారణంబునొగి నెఱిఁగింతుకొ.

సీ. భిక్షార్థ మివ్వెట * విభులఁ దిరుగుచు నుంటినే సత్తతి * నొక్కభిక్ష

మేని నా కొడవఁడయ్యెను వీధినిలుచున్న యిశావ్యమునుగాంచియేగునువల

సంటిని నేచ్చగా * సరుగుచు నీకుక్క దారి కడ్డంబుగాఁ * దాను నిలిచి

యుండె నాఁకిగొని * యుండినవాడను గానఁ గ్రోధంబున * నేను దీని

తే. గొట్టినాడను రాజేంద్ర! * క్రూరకర్మ

మిద్ది యపరాధి నేఁ గాన * నెంచి భిక్ష

నాకు విధియింపుమా దండనమును బొంది

సరకభయము క్రింద భూనాథచంద్ర! 30౫

2572

చ. అన విని యానభం గలుగునట్టి మహాత్ముల నేమి పాచిశం

బని రఘురాముఁ డాదృతిని నందఱఁ బ్రశ్న మొనర్చి యెట్టివం

డన మిపు డీయఁగాఁ దగు మనంబున నెన్నఁడి యర్హులెడ చే

సినఁ బ్రజలెల్ల రక్షితులు చెప్పెఱఁ బల్కుడటన్న నానభా. 3౨ 2574

ఆ. అంగిరసుఁడు, కుత్సుక, డాభ్యగుకాశ్యపు, లవ్యసిన్ధుఁ డింక నర్హధర్మ

పాతకులగు మంత్రివరులు పౌరులు, నింక గలుగు పండితేంద్రులెల్ల.

చ. మనమున నెంచి యెంచి పలుమాటులు చక్కఁగ నిశ్చయించి యి

ట్లనిరి నధింపఁగాఁ దగఁ డిలారుఁడు పంచ మహాత్ములెల్లఁ జె

ప్పిన వినియుందు మేము పృథివీవర! డ్రియధర్మ మిట్లులే

తనరును నాఁగ రాముఁ డిది తథ్యము గావున నెంచి పల్కుఁడీ. 3౪౫ 2576

క. అనినక మును లారసి యిట్లనిరి మహిపాలకుండ యుద్ధుఁడు దండిం

పను నీవు విశేషించియు, ఘనబుద్ధివి త్రిజగములకఁ గర్తవు నీవే. 3౪౬

క. అనువుగ దండింపను నీ, వనూనశక్తిం జెలంగు నరయంగ ననా

తనుఁడవు విష్ణువు నీవే, యని పలుకుచు నుండ శావన మపు డిట్లనియె.

చ. ధరణిప! తృప్తి నొంది సతతంబును నాయెడఁ బ్రీతి నొందుదే!

వర మొకఁ డీయఁగా దగు ధ్రువంబుగ నాకుఁ బ్రతిజ్ఞచేసి తీ

వురుకరుణాధ్య! యేమి పలయుం బని చెప్పుము దానిఁ దీర్తు నే

నరసి యటంచు దానికయి యాదృతి వేడగ నెంచితిం జుమీ!. 32౫

*. దేవాగారపతిత్వం, బీవివ్రున కిమ్ము చాలు నిదియే వరమా

భూవల్లభ! నాకు ననంగ విని శ్రీరాఘవుండు డ్రివివిజనక. 3౪౫

సీ. కాలాధిపత్యంబు కఠినశిక్షగఁ గోరి శునకంబు చెప్పినచొప్పున నవు

డభిషేక మొనరించి యావివ్రు గజమూర్ధమున నెక్క జేసి చక్కనివిధులను

బూంపఁగా మంత్రిపుంగవు లాశ్చర్యకలితులై యిట్లని పలికి రవుడు

వర మిద్ది కుక్క కోధరణిశ! యిచ్చితి రిదిశాప మెట్లా నహీనతేద!

తే. యవగ విని రామచంద్రుఁ డిట్లనియె మనము

దీనికారణ మెఱుంగము శావన మెఱుంగు

దాని నడిగెద నంచని తానె ప్రశ్న

మొప్పుఁగాఁ జేయ, నిట్లని చెప్ప నదియు. ౪౨

2581

క. నరవర! నేఁ గులపతివై, చిరకాలం బుంటి నచట శిష్టాన్నం బా

దరమునఁ దినుచు నురభూ, నురపూజలయందుఁ జాల శుభచిత్తుడనై. ౪౩

తే. ద్రవ్యమును బంచి పెట్టుచుఁ ♦ దగినరీతి, దేవతాద్రవ్యరక్షణం ♦ బావిధమునఁ
గాచుచుఁ శీలవిసయముల్ ♦ గ్రాలుచుండ, నర్చనత్వహితుండనై ♦ సంచరించి.

క. చిరకాలము గడపితి భూనర! యధమాధమ మటంచుఁ ♦ బలుకం దగుదు
స్తరమైనయీయవస్థను, గరము విచారమునఁ బొందఁ ♦ గల్గితి నిచటన్. ౪౪౫

సీ. నావలెనే ద్విజఃనాథుఁ డీతఁడు కోగ్రధసంయుతుం డచ్చటఁ ♦ జనఁగవలయు
నెనఁడు కోగ్రధం బూని ♦ యెపుడు స్మశంసుండై యవగతధర్ముడై ♦ యనుపలబ్ధి
విద్యుడై యుండు నాఁవిప్రుండు పదునాల్గు జన్మంబులందు దుఃస్తరతరాఘ
కూపంబునం బడి ♦ కుందును గావునఁ గౌలవత్స్యం బ దేఁకాలమందు

తే నిష్టపడకుండునుజనుల ♦ కెల్ల నెనఁడు
సరకమునను సపుత్రబాంధవయుతముగ
సరుగఁ గోరునొ దేవతాయుతనపతిగఁ
జేయఁదగు వానిఁ గరుణాధ్య! ♦ శ్రీరఘువర. ౪౭

2585

క. ధేనువ్రాతంబులవయి, భూనిర్ధరవితతిపై నఁ ♦ బూనుపడగఁ జు
వ్వి నేఁ జెప్పినయధిక్రతి; భూనాథా! క్షీతిసురస్వఃమున్ నురధనమున్. ౪౮

క. పనితాబాలద్రవ్యంబు నెచ్చఁడే దొంగిలింపఁ ♦ బూను నతఁడు మి
త్రనిచయయుతుండై నాశంబును గను, సురభూసురస్వఃమున్ రఘునాథా!

క. పరికింపక కైకొను నా, నరుఁ డొందును వీచి యనెడు ♦ సరకంబును దు
స్తరమైనదాని; మది నే, సురభూసురవిత్తురాశి ♦ ములు వని కొనఁగన్. ౪౯౫

క. తలఁచునొ యాతఁడు ఘోరం, బలఘుతరంబైన సరకఃమందుం బడు; భూ
పలలామా! యనుశునకపుంబలుకులు విని విస్త్రయమునఁ ♦ బార్థివపతియున్.

తే. నేత్రయుగ్మము వికసించ ♦ నెమ్మి బాదలె
శ్వాస మారామచంద్రునాఽజ్ఞు శిరంబు
సందుఁ దాలించి తేజంబు ♦ సలరఁ జనియె

వచ్చినట్టులె; కుక్కుయు ♦ వరమతి దగ. ౫౧౫

2590

క. తనజాతిని స్మరించుచు, జననము మాత్రమున నవయఃశంబుఁ గనుచుఁ గా
శిని నివసించెను బ్రాక్రమ్యతమున కెంతయు నాత్మయందుఁ ♦ బాగులొదవంగన్.

అధికపాఠము, రెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

3 - సర్గము.

అథ గృధ్రోల్లాకోపాఖ్యానము. అథ

క. తరువాత నొకవసంబున, నిరతనుఖం బబ్బుచోట ♦ నివసించె మనో
హరగృధ్రోల్లాకంబులు, ధరణీధరనికటమందుఁ ♦ దదన్వ మలరున్. ౧- 2592

- చ. తరునికరంబు రమ్యముగఁ ♦ దద్దనసీమ వెలుంగుచుండు దు
స్తరనది యొండు సంతతము ♦ చక్కఁగఁ బాటుచునుండు సింహముల్
గురుతరభల్లుకంబులును ♦ గుంపులుగాఁ దగు వ్యాఘ్రసంతతుల్
కరము భయంకరంబులయి ♦ క్రాలుచునుండు జెలంగు బత్తులున్. ౨ 2593
- చ. పికములు కూయఁ దుమ్మెదలు ♦ పెంపు దలిర్పఁగ ఝంకృతుల్ మనో
జ్ఞకముగ నల్ప గూబయును ♦ జక్కనిగృధ్రము చాలవర్షముల్
సకలనుఖంబు లిచ్చుటకుఁ ♦ జాలిన యావనమందు నుంకఁగా
నొకదినమందుఁ బాపమతి ♦ నొప్పెడు గృధ్ర ములూకనర్హమున్. ౩ 2594
- చ. తనదని వాదులాడుటకుఁ ♦ చార్కొనె; నయ్యది వుండకీలా
చనుఁ డఖిలేశ్వరుండు రఘునత్తముఁ డయ్యెడనుండు నచ్చటం
జని యిది దేనిదో యనుచుఁ ♦ జక్కఁగఁ జెప్పకొనంగ నాతఁ డొ
ప్పినగతిఁ దీర్పు సీతగవు ♦ వేగమ పోవున మంచు నత్తటిన్. ౪ 2595
- చ. మనముల నిశ్చయించుకొని ♦ మండెడ కోపము నీర్వ్యయం దగన్
జని రఘురామచంద్రుఁ గని ♦ స్వాంతము లాకులతం గనంగ నా
తనిచరణారవిందములఁ ♦ బాకి నమనస్కృతి నల్పి యోర్వితే
మిని నితరేతరంబు మది ♦ మించెడుక్రోధరసంబు పొంగఁగన్. ౬ 2596
- క. నిలుచుండె; సంత గృధ్రము, పలికెన్ దేవానురులకుఁ ♦ బతి వీవె ఖగం
బులమగు మాకుం జెప్పఁగ,వలెనే ప్రభు వీవె యనుచు ♦ వసుధానాథా!. ౭
- క. గురుకుట్రలకంటె మతి,స్ఫురిణంబున శ్రేష్ఠుడవుగ ♦ శోభిలుదువు నీ
వరయఁగ నెల్లరనగు సంతరముల నెఱుంగంగఁ జాలు ♦ దక్షుడవు సుమీ.
- సీ. కాంతిచే శశిమించఁగఁ జాలుదువు నీవు సూర్యచందంబునఁ ♦ జూడరాని
యట్టి తేజంబున ♦ నలరుచునుండువు శౌరవంబున హినుఁత్కృధరమున
కెనయగుదువు సంద్రమును బోలుగాఁ భీర్యచులసలోకేశులఁయందు యముని
చందంబునం జండఁశానసుండవు నీవు శమమున నిలతోడ ♦ నముండ వరయ
- అ. ననిలుసాటిచేయ ♦ నర్హుడ పతిజవ
మునను సత్వయోగమున గురుడవు
యశముగల్గువాడ ♦ పతిదుర్జయుడ వీవె
విజయశాలి పగుచు ♦ వెలయు దీవు. ౧౦ 2599
- క. అనుపమశాస్త్రాభిజ్ఞుడ, వనూనబలశాలి వీవె ♦ యగుదువు రామా!
మనవి యొనర్చెద దీనిన్, వినవలయు చుహేమహేంద్ర! ♦ వినుతగుణాథా!.
- చ. నిలయము నేను గట్టుకొన ♦ నిర్భయరీతి నులూక మిద్ది యి
మ్మల గురుబాహువీర్యమున ♦ భూపవరా! హరియించె దాని నా

కలవియె పోర నీవె యిపు ధాల్మహర్తను శిశుచేయుమా

చలఁగెడు సత్కృపాభ్యుదయపు ధైర్యుగ నేర నిఁకేమి యంచనఁ. ౧౨ 2601

క. విని యిట్లనియె నులూకం, బనఘా! శశిసూర్యవజ్రాయుధసదులనుం

డి నరేఘుడు పుట్టునుగా, నునుజత యినుచుం తె దేవఁముముండ వగుదునూ!.

క. నారాయణుడవు నీవనఁగా తాజల్లుదువు చాలఁగా సౌమ్యత నీ

చారుముఖుంబునఁ నన్ను, నారయ సోమాంశభవుండ వౌటఁ దెలుపుచుఁ.

తే. కోప మొందఁగ దండింపఁ గూర్చి నీయఁ

బాపభయముల మాన్పంగఁ బ్రభుండ వీవె

దాతవయి హర్తవగుచు నుద్దామగోష్ఠ

వగుచు నింద్రుడవయి నీవె యలరు దెవుడు. ౧౩

2604

క. భూతవ్రాతంబు లవే, యేతటి నైవం గలంప యెంచిన నిల నే

రీతిక శక్యముగాకయె, భూతలవర! తేజమునను బొలుతు శుచి యనఁ.

క. లోకము వెలుఁగం జేయుల, నాకనులా ప్తునివిధంబు యారయఁ గను దో

భూకాంత! ధనవతోలుండ, వో కళ నధికుండవో మహోన్నతి గనఁగఁ.

క. ధనవతిచెంతనె వర్షయు, దనరుగ నీయందు నిరసితంబును వెలయుఁ

ధనదుఁడు కోపంబున నొప్పును గోషము లేక నీవు పొల్తు ధనదతఁ. ౧౪

తే. సర్వభూతసముండపు స్థావరములు

చరములగుభూతముల నిన్ను సముండ వనుచు

దలఁచు శత్రువునందు మిత్రులవయి నొక

విధముగా నీదుదృష్టియు వెలయుఁ జమ్ము. ౧౫

2608

సీ. ధర్మంబుచేత నిత్యంబు శాసించువు వ్యవహారమందుఁ దప్పదు గద విధి

యెననివై గోపించు యుత్సవ వాతనివంకఁబరుగిడుచుండును బాధివేంద్ర!

కావున యముఁ డనఁగాఁ గీర్తి నొందుదు వమితవిక్రముండవే యాదు వీవు

మనుజత్వ మనునది మనుజేశ! నీయందు గరుణారసముఁ జూపఁగాఁదగె నని

ఆ. పలుకవచ్చు; భూతములయందు యనుల్లి

యలరు దీవు శరణ మనఁగ లేక

దుర్బలుండు నగుచుఁ దోచుమానవునకు

బలము ప్రభువె కాడఁ లలితశీల! ౧౬

2609

క. నయనవిహీనున కివే, నయనము గతిలేనియట్టి నరునకు గతిని

వె యగుదు మా కెల్లను మతి,నియతా! నాధుండ వీవె నృపతివరేణ్యా! ౧౭

చ. విను మీఁక నీవు నాదయిన విన్నవ మో జనపాల! గృధ్ర మొ

ప్పునివిధి నాదుగేహమును బల్కిని జొచ్చిన దంతెకాక నా

కనిశము బాధఁ గూర్చెడి, మహాగుణ! దేవమనుష్యులందు నీ

వె నియతశాస్త్ర వాదు విని యేమియుఁ బ్రకటయున్న రాముడుఁ. ౧౮

క. విని దానివాక్యములు చుచ్యున మంత్రులఁ బిల్వబంచె ♦ సంత జయంతం
డును ధృష్టియు సిద్ధాశ్రం, డనుమంత్రీయు విజయనాముఁడగు సచివుండుక.

తే. ధర్మపాలుఁడు రాష్ట్రపధ్ధనుఁ డశోకుఁ
డానుమంత్రుండు ననువార ♦ లగ్నవంశ
సత్తముండు రాముని ♦ సచివు లతని
జనకునకుఁ గూడ వారతే ♦ సచివు లెపుడు. 2613

తే. నీతియుక్తులు గురుమతుల్ ♦ నిఖిలశాస్త్రు
కోవిదులు శ్రీతియుక్తులు ♦ కులఘను లిల
మంత్రనయకోవిదులు గాన ♦ త్కావరుండు
వారలను బిల్వబంచి పుష్పకము నాత్మ. 2614

క. తలఁపఁగ నది రాఁగా వారలతో నద్దాని నెక్కి ♦ రయమునఁ జని కా
నలనున్న యానివాసము, నులువుగఁ గని వాని నడిగె ♦ నున్నిత మొప్పుక. 2615

తే. గృధ్రమా! యీగృహంబు నీ ♦ వెన్నియేండ్ల
క్రిందటం గట్టితివి శంక ♦ డెంకమందుఁ
గల్గకుండి వచింపుమా ♦ కారణంబు
నెఱుంగుడే నత్తముగ నంచు ♦ నృపుఁడు పలుక. 30 2616

క. విని గ్రద్ద యిట్లు పలికె, జననాథా! ధరణి నునుజ♦సంతతిజననం
బును గాంచి యాక్రమించిన, దినంబునుండియె గృహంబి♦దియిచటనలరుక.

చ. అనిన నులూక మిట్లను గృహం బిది పాదపనంఘశోభితా
వని తగె నద్ది యాదిగను ♦ భవ్యముగా నలరారు రాఘవా!
యన విని రాముఁ డానభను ♦ సంతటఁ గాంచి నిజంబు గన్దొనక
మనమున నెంచి యిట్లనియె ♦ మంజులవాఙ్మహిమంబు గన్నడక. 33 2618

చ. *అనిశము వృద్ధు లుండని దాదా నభ యెట్టులు? ధర్మముక వచి
పనియెడ వృద్ధు లాదు రెటు? ♦ పావనసత్యవిహీనమైనచో
ననఁబడు నెట్లు ధర్మమని? ♦ యద్దియు ప్యాజము గల్గునట్లు చె
ప్పిన నది సత్య మెట్లగును? ♦ బృథ్విని గీర్తిని గాంచు నెవ్వధి? 34 2619

తే. సభ్యు లెవ్వరు విషయంబుఁ ♦ జక్క నెఱిగి
యూరకుందురొ తెలిసిన ♦ దొక్కయింత
యైనఁ బల్కక వారెల్ల ♦ ససృతవాదు
లనఁగఁ బరఁగుదు రని పెద్ద ♦ లనఁగ వినమె? 35 2620

తే. విషయ మెఱుంగఁగఁ బ్రశ్నించు♦విధ మెఱింగి
పల్క కుండునొ క్రుధచేత ♦ భయముచేతఁ

* స ఛా సభా యత్ర స సంతి పృథ్వాః పృథ్వా న తే యే న వదంతి ధర్మమ్, నా౭సౌ ధ
ర్మాయత్ర న సత్య మస్తి న త త్సత్యం యచ్ఛతే నానువిధమ్-అనిమా.

గామనంయుక్తిచేతనే † గాని వరుణ

పాశబద్ధాత్మజౌను దశపుక యతండు. 3౬

2621

క. ఒకవర్షము గడువంగా, నొకపాశము వదలఁ బూనుచుండును గానఁ
బ్రకటింపవలయు నత్యము, వికలమతిఁ దాని నెట్లు † వీడం జనునే. 32

చ. అన విని రామచంద్రునకు † నానచివుల్ బదు లిచ్చి రిట్లు లో
జనవర! యాయులుకము నిజంబు వచించెను గృధ్రవాక్యముం
గొనఁ దగ దంచుఁ దోచెడిని † ట్లోణివిభుండవు గాన నీవె తీ
ర్పునకుఁ బ్రమాణభూతుండవు † భూపతియే గతియంద్రు వండితుల్ 3౫

క. రాజాశ్రయులే ప్రజలయి, యాజగతిఁ వెలయుచుండు † నృపుఁడె స్థితర
భ్రాజితధర్మము నరవతి, యేజనులకు దండనంబు † నిడునో వారల్. 3౯

క. యమపాశముక్తులై పురుషమండనులై యాచు నీచఁసరణికి జనకే
ప్రమదము నొందుదురనియెడు, సమాత్యనూక్తులనువినుచు † నారాముండనుఁ.

చ వినుఁడు పురాణసంతతిని † విస్తృతమై తగు నర్థ మేను జ
క్కనిగతిఁ దెల్పువాడ; హిమఁకాంతిండు సూర్యుండు తారకోత్కరం
బును ధరణీధరంబులును † బొల్పుగునట్టి వనంబులుఁ గడుం
గనఁబడ నొప్పునంబరము † కంధిమహాజలపూర్ణమా తటిక. ౪౧ 2626

క. చర మన నచరం బనఁగాఁ, బరఁగెడు త్రైలోక్య మబ్ధిఁపయనున మునుఁగఁ
గిరివరమగుమేరువునాఁ, బురుషుం డొకఁడొప్పె నట్లు † పొలుచురుచుల చేక.

క. తొలుదొలుత లక్ష్మితో నీ, యిల విష్ణువుజతరమందె † యింపుగ నడఁగెఁ
నలిలరుహాక్షుం డాధర, విలాసమున సంగ్రహించి † వినులాంబుధినిఁ. ౪3 ౫

తే. చొచ్చినిద్రించెఁజరకాలమిచ్చుచచ్చి, నట్లుభూతాత్మఁడగుదేవుఁ † డతఁడెయిట్లు
విష్ణుమూర్తినిద్రింపంగ † వేదయతని, జతరమునుజొచ్చెనంతనా † సరణియడఁగె.

నీ. మార్గంబు లేకుంట † మది నెఱింగియె బ్రహ్మ యోగవహంబుగా † నొప్పి యంత
విష్ణునాభిని హేమవిమలాబ్జ ముదయింపఁ దన్మార్గమున విధి † తా వెలువడి
యోగియై ప్రభువయి † యరు తేజమునఁబొల్పిసృష్టిచేయఁగ మది † నిచ్చయించి
పుణ్యిని వాయువు † వెలయించి భూరుహవ్రాతంబుతోఁ గూడఁ † బర్వతముల

తే. ధరణిఁ బుట్టించి వానియంతరములందుఁ

బ్రజల సర్పంబులను జరా † యుజముల నుఱి

యండజంబుల సృజియించె † నతులతపము

కలిమిచేతఁ జమత్కృతి † వెలయరీతి ౪౭ ౫

2380

క. ఆతనికర్ణమలంబుల, నాతటి మధుకైటభ లను † నట్టి దనుతనూ

జాతులు గురువీరుల ఘోరాతత దేహులును గల్గి † రరిదుర్జయులై. ౪౮ ౫

- క. దనుజులు వారు ప్రజేశునిఁ, గని శ్రోధావిష్టులైరి ♦ కడుజవ మొప్పుం
గను వారు బ్రహ్మమార్కొనఁ, గను బరుగిడి; రంతనార్చె ♦ గమలభవుండుఁ.
- క. ఆరవ మది వికృతంబై, ఘోరంబై పరఁగె నట్టి ♦ కూయి విసుచునే
వా రిరువురు వారియొద్దకుఁ, జేరిరి మద్దిన బాహు ♦ చేష్టలు వెలయుఁ. ౫౦౫
- క. హరి చక్రప్రహరణమున, మరణము నొందించె నప్పు ♦ మధుకైటభులఁ
దరువాత వారిమేద, స్ఫురణంబున వెలయఁజేసె ♦ ఊఁగిని నెల్లఁ. ౫౦౬
- తే. మరల శ్రీహరి లోకై కధరణుఁ డంతఁ, జక్క శోధించి మేదిని ♦ స్థలము నెల్ల
వృక్షసంపూర్ణ మగునట్లు ♦ వెలయఁజేసె, నోషధులునర్వనన్యంబు ♦ లొక్కరీతి.
- క. ధరణిని వేర్వేయిగ నా, తరుణంబున నుద్భవించె ♦ దానవమేద
స్ఫురణంబున జనియించుటఁ, బరఁగెఁ మేదిని యనంగఁ ♦ బ్రధితయశమునఁ.
- క. కనుక నులూకగృహంబే, యని తోచెడు నాదుమదికి ♦ సరమఁగ గృహి
క్తినిఁ బట్టి తలఁచినఁ గృ, ప్రనికేతన మిద్ది కాదు ♦ తథ్య మిదియా. ౫౦౭
- క. కావున గుద్దకు డండన, మే వలయుఁ బాపబుద్ధి ♦ నిది పరగృహముఁ
జేపం గైకొనియెను నొరు, జీవనహానిగను బీడఁ ♦ జేయు సతంబుఁ. ౫౦౮
- ఆ. దుర్విసేతమగుచుఁ ♦ దోఁచినరీతిగా, సంచరించు ననెడు ♦ సమయమందు
సంతరింపీను ♦ నావిర్భవించె జ, క్కఁగను వార్త యొకటి ♦ కడుజవమున.
- క. ధరణీశా! పథియింపకు, పరమతపోబలముచేత ♦ భాసిల్లు మునీ
శ్వరుశాపయుక్తిఁ గ్రాలెను, నరవరుఁ డీతండు తొలిజాననమునఁ జమ్మా!.
- క. గౌతమముని శాపంబున, నీతం దొగి దగ్గుడయ్యె ♦ హితకాంక్షి యగుఁ
సీతానాథా! శూరుఁ, డీతండు సత్వైకవాది ♦ యే యగుఁ జమ్మా. ౫౦౯
- ఆ. బ్రహ్మదత్తుఁ డనఁగఁ ♦ బరఁగును బరిశుద్ధ
వర్తనుండు రామ ♦ బ్రాహ్మణుండు
మునుపు త్రోవ జోవుచును భోజనముఁ గోరి
యితనియిట్లు చేరి ♦ యిట్లు పలికె. ౫౧౦
- క. శతవర్షంబులు చక్కఁగ, హితభుక్తిఁ గూర్చులయు ♦ నృపనత్తను! నా
క్షీతిపతి పాద్యం బర్చ్యం, బతనికి భక్తిని నొసంగి ♦ యూదర మొప్పఁ. ౫౧౧
- చ. మనమున కింపుఁ గూర్చుదగు ♦ మాంసము నాచినభుక్తికై ముదం
బును గలిగించునంచు మునిముఖ్యునకుఁ సమకూర్చె; సంత నా
మునిపతి క్రుద్ధుడై యవుడె ♦ భూపతి కార్దిదశాప మిచ్చె; సంత
త నతండు బ్రాహ్మణోత్తముని ♦ దారుణచిత్తునిఁ గాంచి యిట్లునుఁ. ౫౧౨
- తే. వలదు వల దిట్టి శాపంబు ♦ బ్రహ్మహాని
ధర్మవేత్తవు తెలియక ♦ తప్పు చేసి

తే. భార్గవప్రముఖద్విజఃపరులఁ ద్వరగఁ
 బిలుచుకొని రమ్మ నా నతం ధలగుచుఁ జని
 ద్వారపాలుని కాజ్ఞను ధలుక నజేడు
 శిరమునం దాల్చి యవుడు దోసిలిని బట్టి ౬ 2855

సీ. ధర్మమూర్తులఁ దపోధనులను మాను రాముచెంతకును జేర్పంగ వారు
 స్వీయ తేజంబునఁ జెలువారుచును శతసంఖ్య రాశ్రీరామునభక్తుఁ బోయి
 రామహస్త్రులు సుతీర్థాంబుసత్కృతపూర్ణశతముల్ రాజిల్లు ధరము లొప్పు
 ఫలముల వరమూలములఁ గాన్మఁగాఁ బెట్టి యాశీర్వాదింపఁగా ధనారఘుపతి

తే. వాని గ్రహించి ప్రీతిచే వజలి వారి
 కిట్లు వచియించె నోసుహార్షీ శులార!
 యాననము లివె మీకర్హమై తనరెడుఁ
 గూరుచుండుడు నాదగుఁకొర్కి దీర్పు ౧౦౫ 2856

చ. అను రఘురామువాక్కుల మహాదృఢి మీఱఁగ నాలకించి యా
 మునివరు లెల్ల హేమమణిభూషితమానిగకార్హవీరరా
 జుని దమిఁ గూరుచుండ రఘుశేఖరుఁ డట్లుపవిష్టులై స యా
 మునులను గాంచి హస్తములు ధౌడ్చి సుభక్తిని బల్కె నీవిధిగా ౧౨౫

ఉ. మీ రరుదెంచినట్టి పసి మేలుగఁ దెల్పుడు శంకలేక నేఁ
 గోరికఁ జేయువాడఁ దమకుం గల కార్యము లేను జేయువాం
 ఛారతిఁ బూనియుందుఁ గన సంతత శర్తము మీకుఁ గూర్చి నే
 నారయుచుండు రాజ్య మిది యంతయు నాదగు జీవితంబును ౧౩ 2857

తే. మీకుఁగా వినియోగింతు మేది నీసు
 రాక్షమే గద? యీరాజ్య మరయ నృపుల
 కలరు సత్యముగా దీని ధనుమతింపు
 దనఁగ విని మంచి దిది మంచి ధనుచుఁ బలికి ౧౪ 2858

సీ. యమునాతటంబున సలరు నామునివరు లమితమోదంబున నాత్మసత్వ
 లగుట నిట్లని పల్కి; రవనశ! సర్వంబు మాకుఁ గల్గెను మఱి యేకడ నిటు
 లుండదు రాజ్య విట్టాదవపు సుఖసంపదలు; బలకాలురౌ ధరణిపతులు
 చాలమంది గతించి రోలిఁ గార్యపుశౌరవముఁ బట్టి యిట్టిశపథము వారు

తే. చేసియున్నట్లువిసలేదు భూసురర్షి, గౌరవము నేర్పి గారణం బౌరయకయె
 వ్రతిన నీరీతిఁ జేసితి పతిశయమగు, శక్తిగలవాడ వగుట నోత్కృష్టపతిండ్ర!

క. ఒనరింతు వెట్టికార్యంబు నైన నేనంశ. నుంబు బూనక పెనుభీ
 తిని బొంది యున్న మముఁ జక్కసీరితిం బ్రోవఁదగుదుఁగా శ్రీరామా! ౧౪
 అటువదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౧ - వ సర్గము.

అంధ్ర చక్రవర్తి రామునకు లవణాసురునివృత్తాంతమును చెప్పెట. అంధ్ర-

- చ. అని మునులాడ నారఘుకులగ్రాణి మీకెటు భీతిఁ గల్గజే
 నిన పని యేదో తెల్పుడనఁ ద్రీపతితుల్యుఁడు రామమూర్తి చె
 ప్పిన విని భార్గవుం డనియెఁ ద్రీతి దగఁ; వినుఁ డింతభీతి పు
 ట్టినయలకారణంబును గడిదిం ది విచారము దేశ మొందఁ జే
 నినదగు హేతువుం దెలియఁ జెప్పెదఁ జక్కగ శ్రీరఘూత్తమా. ౨ 2662
- చ. కృతయుగమందు మున్ను పృథివీశ్వరి! దోర్బలశాలి లోలకుఁ
 నుతుఁడయి జ్యేష్ఠుఁడై వెలసెఁ తూరశిఖామణియా మధుండు ను
 వ్వుతఁడును జ్ఞానియై నునుతియై సరిరక్షకుఁడై చెలంగె దే
 వతలు మహాత్ములం చతఁడు భక్తిని బ్రీతిని నిల్పె వారివై. ౪ 2663
- చ. అనుపమవీర్యసంపదలఁ నాతఁడు పొల్చియు ధర్మతత్పరుం
 డను యశమొంది యీశ్వరునిఁ నాత్మను నిల్పి శరత్తు లెన్నియో
 చనునటు సాంద్రభక్తి గగఁ సాధుతపం బొనరించె; నాతపం
 బునకును బ్రీతుఁడై పరశివుండును వచ్చె వరంబు లీయఁగఁ. ౫ 2664
- క. దనుజునిపైఁ గలమోదంబున నద్భుతమా పరంబుఁ భూతేశుఁ డొసం
 గెను విను మది యెట్లనఁగఁ, దనశూలమునుండియొకయుఁదాత్తాయుధముఁ.
- క. జనియింపఁ జేసె శూలం, బన నదియుఁ భ్రాతృ నొందెఁ నద్భుతవీర్యం
 బును సాంద్రతేజముం దగఁగ నద్ది చెలువారె మహిమఁగల్గు హరుండుఁ.
- తే. అతని కద్దాని నిచ్చి యిట్లనియెఁ బ్రీతి
 యలర, మత్ప్రీతికరమగుఁ నట్టిధర్మ
 మిద్ది యొనరించితివి ధాత్రిఁ నెనఁగె నతుల
 మగుచు దీనికిఁ బ్రనుదంబుఁ నందినాఁడ. ౭ 2667
- క. కనుకఁ శూల మొసంగెద, నను త్రమంబొచు నిద్దిఁ యలరారెడు నో
 దనుజనరా! త్రిదశుల వి, ప్రసికరముం గాంచి నీవుఁ పగఁ బూనకుమీ, ౮
- ఆ. ఎంతదాఁక నుండుఁ వీరితి సందాఁక, నీవశముననుండుఁ నీవరాయ
 ధంబు తప్పుదేనిఁ దానవ! యారీతి, నాశ మొందఁగలవుఁ నామహాజ్ఞ, ౯
- క. పరుఁ డెవఁడు గాని విగతజ్యేష్ఠుఁడై యుద్ధంబు చేయఁ పచ్చునొ వానిం
 బరిమార్చి శూల మిది నీ, కరమున భాసిల్లఁగలదుఁ క్రమ్యుతి దనుజా! ౧౦
- చ. అని యిటు లాపురాంతకుఁ డహార్యకృపఁ వర మీయ దానిఁ బొం
 దినమధుదానవేశ్వరుఁడుఁ దేవపతిం గని మ్రొక్కి భక్తిని
 ట్లనియెను శూల మిద్దియె మదనవ్యయజాతుల కెల్ల వశ్యమై
 తనర ననుగ్రహింపుడు నతంబును దేవవిభండ వీవెకా? ౧౨ 2671

చ. అనుటయు భూతనాయకుండు * హరిగ నిం దగుశంకరుండు లో
కనికరనాయకుం డనియె * గా దిలు మామకసత్కృపైకవా
త్తుని నిను జెన్నపుచ్చుటయు * దోచుదు యుక్తమటంచు గాన నీ
వనుకొనునట్లు గాక ఫలమంగగ జేసెద నీదుకోరిక. ౧౩౪ 2612

క. విను నీతనయున కొకనికె, యనూనభూల మిది సత్యమగు నని వైవం
గను జాలు; నీతనూజా,తునికరమున శూల మిద్ది * తోచునొ పెలుచె. ౧౩౪

ఆ. అంతదనుక నాతఁ * డఖిలభూతావధ్యుఁడై చరింపఁగల్గు * ననిన మధుండు
వరము నిట్లు శంభు*కరుణ సత్యద్భుతమును గ్రహించి గేహమునకు వచ్చి.

క. తనుకాంతి వెల్లజేయుచు, ననిశము సంతోషవరశాత్తుం డగుచుం
డెను గుంభీననీ తత్పతి, యనూన సౌభాగ్యయుక్త * యగు రఘుభూపా! ౧౩౪

సీ. మాల్యవంతుండను*మహితాత్మ పుత్రియా నవలయక భామిని*యలరు నామె
విశ్వావసునినతి * విశ్వమంగళరూపఁ గుంభీననిని గాంచె * గూతు నామె
రావణునకుఁ జెల్లె*లై వన్నె కెక్కె నావనితనె మధువను*వాండు లంక
నుండి రావణుఁ డింట * నుండనితటిఁ గొనిపోయె నాతరుణికి * బుట్టె దారు

తే. కాకృతిం దాల్చి వీర్యశౌర్యములు తలరఁ
బాల్చి లవణాహ్వయంబుతో * భవనగర్వి
తాచరణమున దుర్బుద్ధియై సతంబు
పాపకృత్యములను జేయఁ * బాలుచడియె. ౧౩ 2676

చ. తనయుండు దుర్విసీతుండయి * దారుణకృత్యము లొప్పు జేయఁగాఁ
గని పటుకోప మొందియు ని*కామము శోకమునం దపించియుం
దనయుని నేమియుం బలుకఁ * దా మది నెంచక యూరకుండె; నం
త సతఁడు రాజ్యముక వదలి * నర్పక నాశకశూలపార్థులక. ౧౩ 2677

తే. సుతునకుక దెల్పి కరమున*శూలముండు, దనుక నేశత్రు బాధలు*దాకవనుచు
వరము గలదని తెల్పి తా*వరుణలోకమున వినించెను;లవణుఁ డంత నిజశక్తి.

క. హరుశూలాయుధమహి*హ, గురుతరబలశాలి యయ్యుఁ * గొంకక దుర్బు
ద్ధితరుండై త్రిజగంబులఁ, బరితాపము నొందఁజేయుఁ * బల్కు లింకేలా?.

క. తరుణులను విశేషించియె, పరితాపం బందఁజేయు * బ్రహ్మమునుల నా
తురమొందఁ జేయునాతని, గరువము శూలంపుశక్తి * గ్రాలు నిటువలె. ౧౩౪

క. అని తెల్పి వింటిని గదా?, మనుజోత్తమ! లవణదనుజ*మూల యింక మా
కును దిక్కు నీవె పూర్వము, మునివరు లత్యార్థు లగుచు * భూపాలకులక.

క. శరణము వేడిది వీరా!, ధరణీశుం డొక్కఁడైన * నర్పంబున నా
సురవై బాధ మాన్పెడు, వరునం బల్కినదిలేదు * వరగుణసాంద్రా. ౧౩

చ. సురరిపునాయకుం డగుచు * శూరుండునై తగు రావణుండు సో

దరనుతబంధువాహనయుఁ తంబుగ నీదగు శక్తిఁ గాంచలే
క రయమునకా మృతిం గనియెఁ గాదె, మహాపురుషా! త్వదన్య నీ
ధరఁజిని రక్షకుఁ భయదఁదానవహంతఁ గనంగ శక్యమే. ౨౮ 2683

తే. దనుజబాధల నోర్వంగఁ దరము గామి
వచ్చి నరము మీఁచెంత కిచ్చననరఁ
నుమ్మఁ గాపాడవయ్య భయమ్ము వాపి
యనుచు మఱియును బల్కి రిట్లనుచు మునులు. ౨౯ 2684

క. తెలిపితిమి నాధ్వసమ్మును, గలిగించినకారణములఁ గావున నీ వి
మ్ములఁ గావఁదగును మౌనులఁ బొలియింపుము లవణదనుజముఖ్యుని దుష్టుక.
అటువదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము

౬౨ - వ సర్గము.

అశురాముఁడు శత్రుస్సూని లవణాసురుం జంపి యారాజ్యమును బాలింపుమని చెప్పట. అశు-
చ. అన విని యామునీశ్వరుల ఁ నాదృతిఁ గాంచి రఘుప్రవీరుఁ డి
ట్లనియెను దోసిలోగ్గి *లవణానురుఁ డేమి భుజించుఁ జర్య యె
ట్లనువుగ నిశ్చయింప నగు ఁ నాయనురుం డెటు సంచరించు నా
విని మును లెల్ల నిట్లనిరి ఁ వృద్ధిని బొందినవానివార్తలుక. ౧౫ 2686

క. తెలుపం దలంచుచు రామా! పలుగాకీ యతండు స్వేచ్ఛఁబరఁగుచు సత్వం
బుల నెల్లఁ దినుచుఁ బ్రీతి మునులఁదెను సంతయునుశంకఁనంబొందఁడెదక.

క. విను మాచారము రాద్ర, మృచిశము మధువనమునందు ఁ నాతం డుండుక
జననాథ! పులులఁ బంచాన్యనికరముల నేనుఁగుల సహస్రంబులుగక. 3౫

సీ. మనుజులఁ జంపి చిక్కనిపాక మొనరించి భక్షించుచుండును ఁ బగలు రేయి
యప్పు డప్పుడు టుత్తు ఁ నలమటఁ బొందించ నత్వంబులం దిను ఁ సకలవిలయ
కాలంబునకా భయంకరకాలుఁ డాస్యంబుఁ దెఱచిచరీతి సంత్పత్తిమీఱ
వదనంబుఁ దెఱచి యేవస్తువునై నను మ్రింగుచు నుండును ఁ మేదినీశ!

తే. యనఁగ విని ప్రీతియుక్తుడై ఁ యారఘుజ్ఞ
తీతుఁ డిట్లను వధియింతు ఁ నెన్న నులువు
గాఁగ, భయ మొందకుండు మునికాంతులార!
యని ప్రతిజ్ఞను జేసి యమ్మునుల ఘనుల. ౬౫ 2689

క. అనునయవాక్యంబులచేతను దృష్టిం బొందఁజేసి ఁ తనసోదరులక
జనులను గని రఘునందనుఁ, డనియె నదెచ్చెండు లవణఁనని వధియించుక. ౭

తే. ఆతఁ డెవ్వనిపాలగు ఁ నతులదీప్త, బాహువా భరతుండు దోర్బలము పొదల

* లవణో వపుధే యథా-అనిమా.

నలరుశశ్రుష్ముఁ డీయిరున్ ది రందు నెవ్వఁ
డతనిఁ బొలియించు ననవిని ధూర్ధరతుఁడు.

మ. దనుజుం జంపుదు నే మదంశ మతఁడౌ ధాత్రీశ్వరా! యంచుఁ జ
క్కనిదైర్యంబును శౌర్యముం బొడల నిక్కంబైవరితిక వచిం
చిన శశ్రుష్ముఁడు హేయవీరగతుఁడై ధేమోడ్పుతో లేచి యి
ట్లను ధీరుండయి పొల్చు నీతఁడు నయోధ్యక ధర్మచిత్తంబునన్. ౧౦౫

క. వనములకు మీరు పోయిన, జనముల నలరించునట్టిచందంబున నే
లెచుగాన నీదుసేవను, మనమునఁ గలతాప ముడఁచి మనుధర్మమునన్. ౧౦౬

క. పరిపాలించెను గావున, భరతుఁడు శృతకృత్యుఁడయ్యె ధర్మదుఃఖములన్
ధరణికి! నిన్నుఁ దలఁచుచు, ధరణికి శయనించి మిగులఁ దాపం బందెన్.

క. నందిగ్రామమ్మన మును, కందములను మూలములను గాదిలిమోదం
బందినగతి భక్షించుచుఁ, గుందుచు నీరాక సతముఁ గోరి జటియునై.

తే. నారచీరలు ధరియించి గోరి నీదు
సేవ యొనరించె భరతుండు; సేవకుండను
నేను నుండఁగ మరల నీమానితాత్మఁ
బంపఁ గవ్వములం బొందుఁ బార్థివేంద్ర! ౧౦౭

2696

చ. అన విని రాఘవుం డనియె సట్లగు నోప్రియసోదరా! మదా
జ్ఞను గొని కార్యసిద్ధిఁ గను చయ్యన నామధుదానవేంద్రున
త్తనమున రాజ్యమేలు, మిదె దానికి ని స్పృహిషిక్తుఁ జేసెనం
జను; భరతుండు నిచ్చటనె చక్కనిశర్మము లొందు చుండెడిన్. ౧౦౮

సీ శూరుండ వాడువు సారిది విద్యాచంతుండవు సమర్థుండవు కడంగి పోర
నలఁతివి; రాజ దేవ్యిండు శత్రుఁబొలియించి మఱొక రాజును నిల్పుచుదిగొనక
యండునోనరకంబునొందునాతఁడు; గానఁ బాపనిశ్చయుండయి పరఁగులవఱు
జంపి యారాజ్యము నింపుగా ధర్మంబుఁ దప్పక పాలింపు ధైర్యమూని

అ. యుత్తరంబు దీని గొకరితఁ బల్కకు, చిన్నవారు పెద్ద లన్నమాట
తప్పకుండవలయు నెప్పటి కని వసిష్ఠాదియుక్తి జేసె సధిపు నతని. ౨౧

అఱువదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౩ - వ సర్గము.

అనిజానుగుం జంపు నుపాయము గాముండు శశ్రుష్మునకుం దెల్పుట. అని

చ. అని యిటు రాఘవుండు ప్రియమూరఁగ రాజును దన్నుఁ జేయ నె
మ్మనమున సిగ్గు నొంది యచుమానము నొందుచు వీర్య మొప్పు నా

* బాలేన పూర్వజన్యాజ్ఞ కర్తవ్య నాత్మ సంశయః-అనిమా.

యనఘుండు లక్ష్మణానుజఁ డహార్యబలుం డీటు పల్కె మెల్లఁగా
జనవర యిం దధర్మము పొసంగు నటంచును దోచె నిత్రతీక. ౧౪ 2699

తే. జ్యేష్ఠు లుండఁగ ధరణిఁ గఁనిష్ఠులకును
రాజ్య మొప్పునె తెలియంగ ధ రాకయున్న;
దోమహాత్మక ! మీయది యుగ్ర శాస
నముగదా? చేయఁదగియె యుండునగు నెపుడు. ౨౪ 2700

క. దురతిక్రనుమై తగు నో, ధరణీశ్వర! శాసనంబు ధ తావకముగదా?
పరవీరదర్పహరణా! వరునక నీవలన వేదవారమువలనక. 3౪ 2701

క. వినియుంటి ధర్మవద్ధతి, జనవర! మధ్యముఁ డెఱుంగుఁ ధ జక్కఁగ లవణుఁ
జనదూషకుఁ జంపుదు నే, నని ననియెఁ గాదె దాని ధ నగునే? త్రోయక.

సీ. బదులు సల్పితి నేని ధ పరమదుర్గతి గల్లు జ్యేష్ఠుండు నీచెంతఁ ధ జెప్పియుండ
దానికి బదులుగ ధ నేనేమి పల్కుదుఁ బల్కినచో నాకుఁ ధ బరమలోక
సంప్రాప్తి లేకుండుఁ ధ జక్కనిధర్మంబు గాకయె యుండు నికృతముగ రాను!
భరతుఁ డుండుఁగ నేను ధ బదు లొకరీతిగాఁ బలుకంగఁజాల మీఁపరిసరమునఁ

తే. బెద్దవాఁ డుండఁగా నేను ధ బిన్నవాఁడ
నౌట రాజ్యంబుఁ గొనఁజాల ధ నఘము నొంది
శిక్షదానికిఁ దగినది ధ చెందఁజాల
మానదా! రామచంద్ర! యోధ్యౌపతీంద్ర! 2౪ 2703

చ. అనవరతంబు నీదయిన ధ యానతిఁ దప్పక చేయువాఁడ నో
జనవర! మన్నిమి త్రమయి ధ చక్కనిధర్మము వీడఁ బోకుముం
చని మహితాత్ముడై తగు ప్రియూనుజఁ డుద్ధతవై రిసూదనుం
డవ విని రామచంద్రుఁ డతిహర్షము పొంగుచు నుండ నత్రతీక. ౯ 2704

క. భరతుఁ లక్ష్మణుఁ గన్గొని, ధరణిఁ బూన్పంగవలయుఁ ధ దమ్ముని నభిషే
కరమానుహోత్సవమునకుఁ, బరికరముల నిపుడె కూర్చుంపలయుం బ్రీతిక. ౧౦

క. పురుషవరేణ్యుని సోదరుఁ, బరదుర్దయు లవణరాజ్యపాలకుఁగా ని
త్రుణంబునఁ జేసెద మనఁ, బురోహితుని పౌరజనులఁబూజ్యులమతీయుఁ.

సీ. ఋత్విజులను విచారించి కార్యము చేయ నేర్పరులైన మంత్రి ప్రముఖులఁ
బిలుపింపుమా నేను ధ బలికినరీతిగా నన రాజశాసన ధ మౌదలలను
ధరియించి లక్ష్మణభరతులు తద్రీతిఁ జేసిరి పట్టాభిషేకవస్తు
వులలో, బురోధను ధ నెలమి ముందిడుకొని రాజగేహంబును ధ బ్రాహ్మణవరు

తే. లవుడు చొచ్చిరి భూపతు ధ లాదగఁజూన
వచ్చి రంత మహోత్సవం ధ బచ్చటఁ గొన
సాగె శత్రుఘ్నునకు శాంతపాధుచిత్తు
నెకును రాముండు పౌరగణంబు లలర. ౧౪ 2707

- క. అంతట నభిషిక్తుండై, యెంతయు శత్రుఘ్నుఁ డలరె ♦ నినుచందమునఁ
వింతగ నేంద్రక్రతుభు, క్షంతతిలో రాజ్య మొందు ♦ స్కందునీరీతిఁ. ౧౮
- క. పరహితకార్యరతుండొ, ధరణీశుఁడు పిన్నతమ్ము ♦ దానవవిలస
ద్ధరకుఁ బతిగాఁ జేయఁగఁ, బురజనులుఁ వేదవిదులు ♦ భూసురవరులుఁ.
- క. అలరిరి కౌసల్యనుమి, త్రలు కై కయు నింకఁ గల్గు ♦ ధరణీశుని దా
రలు మంగళకరకృత్యంబులఁ జేసిరి సౌధమందుఁ ♦ బొంగెడుకాంక్షఁ. ౧౯
- క. మును లాయమునాతీర, స్థనికేతను లున్నతమతిఁశాలురు లవణు
డని నీలై ననుచుఁ బొగడిరి, జనపతి శత్రుఘ్నుఁ బతిగ ♦ శాసించుటచేఁ. ౧౮
- ఆ. పట్టభద్రుఁడై న ♦ పరహంత శత్రుఘ్ను, నంకసీమఁ జేర్చి ♦ యవనివిభుఁడు
తేజ మతనియందుఁ ♦ దృష్టిగ నించుచుఁ, బలికె నిట్లు మధురభాషణముల.
- క. పరపురనిబర్హణా! యీశర మతిదన్యంబు నీ కొనంగెడ లవణుఁ
దురమున దీనం జంపుదు, పురుకీర్తినిఁ బొందఁజాలు ♦ దోరఘృవుత్రా!. ౨౦
- చ. సురలును దానవుల్ మఱియు ♦ శూరశిఖామణులై న రాక్షసో
త్కరములు విష్ణుమూర్తిఁ గనఁగఁ దగుశక్తిని గాంచలేదొ యా
పరుఁడు న్వయంభువుండు మును ♦ పార్థివన త్రమ! క్షీరవార్ధివి
స్ఫురతరయోగనిద్రఁ గొని ♦ పొల్పుగఁ దా శయనించె నత్తఱిఁ. ౨౧ 2714
- క. భూతము లెవ్వయు విష్ణుని, నాతనిఁ గనఁజాలకుండె ♦ నతఁడు రిపుజన
వ్రాతభయంకరమూర్తిని, నాతఱి సృజించె నీమహాశర మనఘా!. ౨౧౫
- క. దుష్టాత్ముల శిక్షింపఁగ, శిష్టులఁ బాలింప నెంచి ♦ శ్రీహరి కోపా
విష్టంఁడయి యీశరమును, సృష్టిచమత్కార మొప్ప ♦ సృజించెఁ జమి!. ౨౧౫
- క. దనుజులు మధుకైటభు లో, జననాథకుమార! దనుజున త్రములు తమం
తన * పెరుగఁ లోకములఁజే, యను బూనినహరియు వారి ♦ నాగ్రహమొప్పఁ.
- క. శరమున దీనం జంపెను, సురవైరుల మధువునాఁగ ♦ శోభిల్లెడు భీ
కరమూర్తిని గైటభునిఁ, మరణము నొందించి దీన ♦ మహితవిభూతిఁ. ౨౩౫
- క. లోకంబుల నిర్మించెను, శ్రీ కాంతుఁడు దీని, నేను ♦ సీతకొఱకుఁగా
నాకర్బురేంద్ర రావణు, భీకరబలశాలిఁ జంపుఁ వేడుక ననిలోఁ. ౨౪౫ 2719
- చ. శరమును దీని వైవఁగను ♦ స్వాంతమునం దలపోయలేదు; భీ
కరశర మిద్ది వైవఁగ జగంబులు భీతిలు హానిఁ జెందునం
చరసియె మానినాఁడ, వినవయ్య! నహోదర! యీశ్వరుండు భూ
తరమణుఁ డంబికాపతి యుదారతరంబగు శూలవర్షముఁ. ౨౫౫ 2720
- క. కర మర్థి నిచ్చెఁ గాదే, యరినాశకమంచుఁ బూర్వ ♦ మామధువునకుఁ
సురవైరి యతఁడు దానిని, గరువంబున నింట నునిచిఁకడు సేవ్చుమెయిఁ. ౨౬

తే. తిరుగుచుండును దానిని ♦ బరమభక్తి
 బూజచేయుచునుండును ♦ బొలుచుశక్తి
 దానిఁ బూసకయే దిగ్వితాన మెల్లఁ
 దిరుగు నాహారకాంత్యమై ♦ దితినుతుండు. 2722

చ. అని యొనరింపఁ బూని యెవఁ ♦ డైనను బిల్చినమాత్ర శూలముం
 గొని మధుదానవుండు కడుఁ ♦ గ్రూరత వైరిని బూదిచేయుఁ; గా
 వున నీట నీవు శూలమును ♦ బూసక యాతఁడు పోయియున్న చో
 వ్వును మది నెంచి ద్వారమునఁ ♦ బూనిక నిల్చి ధృతాయుధుండవై. 2723
 క. దనుజుని బురిఁ జొరసీయక, యనిచేయుము గేహమునకు ♦ నాతఁడు చొరకుం
 డనె నిల్చి పిల్చు యుద్ధంబును జేయఁగ రమ్మటంచుఁ ♦ బురుషసరేణ్య!.. 2724
 క. అని చేయ నతఁడు వచ్చును, గనుక లఽణాఖ్యుఁ జంపఁగార గల వనఘా!
 వినుమా! వేటొకరీతిని, దనుజుని జంపంగరా దతఁ డవధ్యుఁ డగుక. 304
 తే. నేను జెప్పినయట్లుగా ♦ నీవు చేసి, తేని లవణానురుండు దుఁర్తాని చచ్చు;
 శూలమున వచ్చు బాధలఁచొప్పు దెల్పి, నాఁడ లవణునిదగు నాశఁసమును నరిగ.
 క. తెలిపితి ¹శ్రీమచ్ఛంకరుఁ, డలఘుతరంబైన శక్తి ♦ నలరును గానక
 విలయకరంబగు నాతని, నలు కది చెల్లింపవలయుఁ ♦ బల్కు లిఁ కేలా? 309
 అటువదిమూఁడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౪ - వ సర్గము.

అథాశ్రుష్టుండు రామాజ్ఞ చే మనులం గూడి లవణానురునిపట్టణమునకుఁ బోవుట. అథా
 క. అని పల్కి పిన్నతమ్ముని, ననూసరీతులను బొల్చు ♦ నాశిషములచేఁ
 దనువును మఱియుం బల్కెను, ననుజా! కనుఁగొనుము ముందుఁ హరిరథములక.
 సీ. అవి నాల్గు వేలు నీ ♦ కమరు నాయంబుగ వా స్తివర్యములు సహస్ర యుగము
 పై నశతంబును ♦ బలసి వచ్చును వెంట నిలిచినతావుల ♦ నిఖిలవస్తు
 వులతోడ సంగఱు ♦ వెలయుచునుండును, నట సర్తకులు వెంట ♦ నడచువారు
 తప్తకాంచననియుఁతంబును వస్త్రముల్ వాహనంబులు ధనఁవ్రజముఁగొనుచు
 తే నరుగుమా హృష్టపుష్టమై ♦ యతులబలము
 వెంట నరుదెంచుఁ జక్కని ♦ విమలభావ
 ణముల వారల నలరింపు ♦ నరపతివర!
²వనములందును ద్రవ్యముల్ ♦ గడఁగ నగునె? 312
 క. వనితలు బాంధవు లుండరు, వనములలో నుండుతఱిని ♦ వరమిత్రులు భృ
 త్యనికరములు నుందురు చెంతనె కావున వారిఁ దగువిధంబునఁ గనుమీ.

2729

¹ శ్రీమతి శృతికంతస్య కృత్యం హి దురతిక్రమమ్-అనిమా. ² న హ్యథా సత్ర తిష్ఠంతి
 నచ దారా న బాంధవాః-అనిమా.

తే. హృష్టజనసంభృతంబయి ♦ యెనఁగు గొప్ప
బలముఁ గొనిపోమ్ము లవణునిఁ నము చొచ్చు
తరుణమున నీవె చాపంబు ♦ కరమునందుఁ
గ్రాలఁ జొరవయ్యి! నిన్నటఁ ♦ గాంచువారు. 2

2731

క. అని చేయ వచ్చెనని తమ, మనములఁ దలపోయకుండు ♦ మాడ్కి నరుగుమా
దనుజుఁడు నినుఁ గని సంశయమును బొంకయుండవలయుఁ బూజ్యప్రతిభా!.

క. అనుమానింపక యాతఁడు, వనమున నుండంగఁ దా.క ♦ వచ్చిన రిపుచే
తను దప్ప వేటుచూపుతువు, గన రా దాతనికి శత్రుఁ గణకాలయమా! ౫

క. ఆతనిదర్శనమునకే, భూతలపతి బొవు నతఁడె ♦ పో లవణునిచే
నాతఁడే జంపంబడు; నీ, వోతమ్ముడ! గ్రీష్మసమయ ♦ మొకవిధి నేగఁ. ౯

తే. వార్షికంబగు కాలంబు ♦ వస్తుతఱిసి, వానిఁ జంపుము తగినది ♦ యాను వాని
కద్ది; మానివ రేణుల ♦ సందఱఁ గొని, నీదు సేవలు చూందుగాఁ బోదగు నిఁక.

సీ. గ్రీష్మకాలము భూరిఁ రిపునాశ కా! సుంత మిగిలి యుండంగ నీ ♦ సగణితబల
యతుండవైమిగులఁబుఁ బోవకంబుల నొప్పుగంగ నుదాఁటింపఁ గాఁదగుఁజుము;
బలముల జాహ్నవీఁ వరతటంబున నిల్చి జాగరూకుఁడనయి ♦ చాప మూని
సులభగతిం జని ♦ శూరత చెలువార నాతనిఁ బోలియింపు ♦ మనుచు రాముఁ

తే. డాజ్ఞ చేయంగ శత్రుఘ్నుఁ ♦ డాత్మబలము
లను దదీశులఁ బిలిపించి ♦ యనియె; ముందు
నిలువఁ దగునట్టి తావుల ♦ నెనుకీ యందు
బాధ యేరికి లేకుండ ♦ వలయు నిలువ. ౧౮

2736

చ. అని యిటు లాజ్ఞ చేసి తనఁ దా గురుసైన్యముఁ బోఁజ బంచి చ
క్కని విధి మీఱఁ నల్లుఁకు ♦ గాఢశిరంబగు భక్తి మ్రొక్కి రా
మునకుఁ బ్రదక్షిణం బిడుచు ♦ మ్రొక్కి తనంఘ్నులు నెత్తి పోకుట
యనుపమభాగ్యమం చరసి ♦ యాజ్ఞను బొంది యరీంద్రకాలుడై. ౧౬

ఆ. భరతలక్ష్మణులకుఁ ♦ బ్రణమిల్లి దోసిలి, పట్టి యావస్థిమఁ ♦ బరమమునిని
వేడ్కఁ జుట్టుఁ దిరిగి ♦ విధిహితవంశసములు పొనర్చి వెడలెఁబలయుతుండయి.

చ. కరితురగాఢ్యమా బల మఁఖండతరంబగుదాని ముందుగా
నరుగ సనుజ్ఞ యిచ్చి తనఁయన్నపదంబులఁ గొల్పుపొంటె నా
దరమున మాసముం గడపి ♦ తత్ప్రహితాశిషముల్ గ్రహించి స
త్వరగతిఁ బొమ్మటంచు గుణఁధాముఁడు పల్కఁగఁ బోవ నెంచె దాఁ. 2733

అటువదినాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

దనుజునిమిత్రుఁడు తావంబును మిక్కిలి పొంది పలికె ధూపతితోడన్. ౧౫
క. వివవయ్య! యనవరాధుని, దనుజుని నామిత్రు నీవు ధారుణబాణం
బున నేల చంపితివా యఘమును జేసితివేల! దాన ధూపా! నీకున్. ౧౬

తే. చేయువాడఁ బ్రతిక్రియ నీయెడ నని

యందె కనఁబడకుండె; నాయవనినాధుఁ

డాత్మపురి కేగెఁ జరకాల యట్లు గడువ

తనయునకు రాజ్య మిచ్చి యుత్తమపదమును. ౧౭

2751

క. కనఁగోరి యుండె; నీచెంతనె యజ్ఞము చేయునానఁ ధాల్పె వసిష్ఠం
డును నశ్వమేధును క్రతువును దానిం గావ బుద్ధిఁ బూనెం బ్రీతిన్. ౧౮

క. చిరకాలము నాగెను స,ధ్వర మయ్యది పరమలక్ష్మీ భాసుర మగుచున్
సురయజ్ఞతుల్యమై భూవరతనయా! యజ్ఞ మిట్లు వరునఁ జెలంగన్. ౧౯

సీ. అధ్వరాంతమున నాయమరుఁడు తొలిక్రై రమునుదలంచుచువసిష్ఠునితనువునఁ
బొడనూపి యిట్లని నడివె నీయజ్ఞంబు పూర్ణమౌ తరుణంబు నిర్ణయింప
నిదె వచ్చె మాంసయుక్తైష్ఠ్యభోజన మిట్లు నాకుఁ గావలయు భూనాథ!దాని
నిప్పింపు మెంతయు నెన్నకు మది నన బ్రహ్మహువంబునఁ బరగుదనుజు

ఆ. వచన మాలకించి పలికె సంస్కారకు,శలము గొనుము విప్ర!సత్తమ! యని
వంటచేయువానిఁ బరికించి సామివం, బగు హవిష్య మితని కభిమతముగ.

క. మన మతిత్పత్తిం బొందం,గను వే ససుకూర్పవలయు డ్వాసురుఁడు మనం
బునఁ దృప్తి నొందఁ జాలదె, యన విని రాజేంద్రనాజ్ఞ సలజడి గనుచున్.

క. విని నూదుఁడు చిత్తమూరితినె చేసెద నంచు రాజు తెల్పినరీతిన్
జని వంట చేసె సంతట, దనుజుఁడు నూదాకృతిని నితాంతము పొల్పెన్.

క. మనుజునివలలము వంటకమునఁ గూరిచి రాజుతోడ ధూప! హవిష్యం
బును సామివముగ స్వాదువు,గను జేసితిఁ దెచ్చినాడఁ డ్వాసురుఁడొకై.

చ. అనుటయు భూధవుండు మదయంతియనంజను భార్యగూడి యా
మునిపతికిన్ వసిష్ఠునకు మూర్ఖుఁడు రక్కసుఁ డిట్లు చేసె నం
చును దలపోయఁ జాలమిని సొంపుగ దానిని నుంచె నందు నా
మనుజువలంబుఁ గాంచి మునిమండనుఁ డాగ్రహపూరితాత్మఁడై. ౨౭ 2758

క. పలికెన్ రాజు! యానర,వలలము నా కిడితి విట్టి పలలమె నీకుం
గలుగం గల దిఁక నంశయములఁ బొందక దానిఁ దినఁగఁ బోలును నీకున్.

చ. అని శపియింప వీరసహూఁ డాగ్రహ మూని మునిన్ శపింప జ
య్యన నుదకంబుల గొనియె హస్తమునం దది చూచి భార్య యా
తని వలనంచు నిల్చి ప్రభుశత్రుజ! యియ్యది యొప్పునయ్య! యీ
జనపతిసత్కులంబునకు సన్నని యీతఁడె ట్టేడు చూడఁగన్ ౩౦ ౨౭౬౦

క. సురతుల్యతేజ నీతని, గురువును శపియింపఁ జన్పె ♦ శ్రోధ ముడుగు మీ
తరుణమున నంచుఁ బల్కినఁ, దరుణిమణిమాటల విని ♦ త్యక్తాగ్రహుఁడై. 30

క. అనుపమకోపయంబయి, ఘనజేజోబలయుతనయి ♦ క్రాలెడుతోయం
బును దాని ధర్మమతియై, తనపాపములం న విడిచె ♦ దజ్జలయుక్తి. 31

క. చరణము లవి కల్పవతం, బరఁగెను దత్ప్రభృతి రాజవర్ణ్యఁ డతఁడు ను
స్థిరకీర్తి శ్రొత్తనామం, బరయం గల్గఁపపాదుఁ ♦ డన వహించెఁ. 32

క. పే రిదియె విస్తృతంబయి, ధారణఁ జెలువారె నంత ♦ దారయుతుండై
కోరికఁ బలుముఱు నతు లిడి, ధారణిసురమానిఁ గాంచి ♦ తా వచియించెఁ.

చ. మునిపతివేష మూని యొకఁమూర్ఖుఁడు మాయను బన్ని చెప్పినకా
వినితిని గాని నేఁ దెలిసి ♦ విశ్రుశయోగరతా! మహాత్మా! త
ప్పొనరుపలేదు నా నృపతి ♦ యొప్పుగఁ జెప్పెనుమాట నెన్ని యా
దనుజునిదా వికారమును ♦ దానవు డెంచి నచించె నీగతి. 314 2765

చ. పురుషవరోణ్య! రోషమును ♦ బూని నచించిన నాదువా క్కదే
వరుసను వృద్ధమై చనదు ♦ ద్వాదశవర్షము లేగినంత నీ
పరుషతరై కళాపథలఁదధతి తానె శమించు నీకు నీ
వరము నొసంగినాఁడ గతఁవా ర్థల నాత్మఁ దలంపకుండుమా. 324 2766

చ. అన విని శత్రుకాలుఁడగు ♦ నానరపాలుఁడు మానిశాపముకా
బనినడి యట్లు పొంది తిరుఁవాత స్వరాజ్యము పూర్వరీతిఁ జ
క్కనివిధి బొంది తాఁ బ్రజల ♦ గాఢముచంబునఁ బ్రోచె; నాతఁ డ
ట్లొనరిచినట్టి యజ్ఞమహిఁమోజ్ఞవలభుతల ముద్ది రాఘవా!. 334 2767

ఆ. ఆశ్రమంబుచెంత ♦ నలరాగుచున్నది; నీదుప్రశ్నమునకు ♦ నే నదుత్త
రము నొసంగినాఁడ ♦ రఘుకులభూషణా! యనిన మానివర్యు ♦ ననుపమోక్తి.

క. విని పార్థివవర్యుని చక్కనిగాఢ నెఱింగి మాని ♦ కాంతునితోడం
బని పర్ణశాలఁ జొచ్చెను, మనుకులభూషణుఁడు మ్రొక్కె ♦ మానీశునకుఁ.

అఱునదియయినవ సర్గము సంపూర్ణము

- సర్గము.

అథాశీత కుశలపులను కుమారులం గనినవార్త విని శత్రుఘ్నుఁ డానందించి పయనమగుట.

క. ఏరాత్రి, గాముతమ్మఁడు, చేరెఁ దదాశ్రమముఁ బ్రీతి ♦ నీతయు వంశో
ద్ధాకపుత్రఁడవఁజుమును, నారాత్రియై కనియె మాని ♦ హర్షము నొందఁ. ౧

ఆ. అర్ధరాత్రునయనుఁమందు వాల్మీకికి, మానిబాలకు లొగి ♦ మంచివార్తఁ
జెప్పుకోర్కె వచ్చి ♦ నీత పుత్రులఁ గాంచె, ననియెఱుంగఁజెప్పి; రంతమునియు.

- సీ. శ్రీ రామునత్పత్ని ♦ సీత సుత¹ద్వయమును గాంచె ఘన తేజ¹ ♦ తనయులకును
భూతనాశకముగఁ ♦ బొల్పురక్షను జేయు మనువారిపల్కుల ♦ నాగరించి
యతులనవ్వోదంబు ♦ నంది కుమాగులఁ గనుఁగొనియెన్; వారు ♦ కన్తు జేజ
ములఁ బొల్చి బాలచంద్రులె యన నలరారి దేవపుత్రకు లనఁ ♦ దేదరిల్లి
తే రంత రాక్షసబాధ రఁవంతయైన, లేక భూతైకబాధయు ♦ లేకయుండఁ
జాలు రక్షను బలికెఁ గుశను గ్రహించి, ముష్టిసలిరించివాల్కి²మునిపరుండు.
క. భూతవినాశిని రక్షను, నాతీరునఁ బలికి యందు ♦ నగ్రజుఁ డెవఁడో
భూతలపతికి³ రామున, కేతీరునఁ జెప్పఁదగునా ♦ యే నని మునియున్. ౬
- సీ. తొలిజని గనిన సుతకుండె మంత్రసంస్కృతకుశలచే మార్జనగూఢకర్త
మును జేయ నర్హుఁడౌటనునట్లెయ్యెనరించికుశుఁడనునామంబుఁగోర్కినిడియె
నపరభాగంబగు ♦ నట్టిలవంబున మార్జనమును జేసి ♦ మాని లవుఁడు
నాఁగ నీతఁడు ఖ్యాతి ♦ నాచూశిషంబులఁ బొందునంచనిపల్కఁడెంద మలరఁ
తే. గుశలవంబుల గ్రహించి ♦ కుతుక మొప్పు
నిట్టి రక్షను జేయుట ♦ నిలను వారు
కుశలవులను విఖ్యాతిని ♦ గొనిరి వీరు
కవలు మత్స్యతనామంబుఁ ♦ గాంచి యింక. ౮౪
- క. అనుపమకీర్తిం బొందుదు, రని పల్కెను; మానిపత్ను ♦ లాసీతకు భూ
తనిదయబాధలు పొందని, యచూనమగురక్షఁ బలుకుఁనది యని యపుడే.
- క. పలికెను వాల్కి⁴ మునిభాగ్యలు నారక్షను గ్రహించి ♦ యవధానమునక
లలిఁ దల్లికిఁ బిల్లల కెద, యలరంగాఁ గట్టి; రంత ♦ నచనిసురమునుల్. ౧౧
- తే. పత్నులం గూడి రాసుభూపవరుగోత్ర
మును వచించుచుఁ గుశలవు ♦ లనెడువీరు
లుచ్చరించిరి భూపుత్రి ♦ యొప్పుఁ గనిన
తనయులకు నాయు పభిచ్ఛిద్ధిఁ ♦ గనెడువేడ్క; ౧౨
- క. వినియెను శత్రుఘ్నుఁడు నె, మృతమునకుం న్రీతిఁ గూర్చు ♦ మానితవార్త
జనకజతనయుల నిరువుర, గనె నని యానడికిరేయిఁ ♦ గడువడి నంతక.
- ఆ. పర్ణశాలఁ జొచ్చి ♦ పలికె నాతల్లికి, గుశలమె గద? యనుచుఁ ♦ గోర్కినిట్టు
లాశఁ డందునుండ ♦ ¹నావార్నికప్రియా, మయునువ్రావణీయనమమతగడచె.
- క. తెల్లతెల్లవాఁక ముందే, యలరెడు తేజంబు గలుగు ♦ నాశత్రుఘ్నుం
డు లలితచిత్తుఁడు మేల్కని, కలుషహరక్రియలఁ దీర్చి ♦ త్కొనురమునికి.
- ఆ. వందనంబు సలిసి ♦ వరమునెల వంది, పడచుటికిని దాను ♦ బయనమయ్యె;

1 ద్వయమును అనుచో నుండు 'య' అను సత్వము గాయత్రి యిరువదిపాలుగవ యక్ష, ధము. 2 వ్యతితా వార్నికీ రాత్రి శ్వానిజీ లఘువిక్రమా-అనిమా.

యమునతీరమందె ♦ యాతఁ డేడుదినంబు, లరిగి మూచివరుల ♦ యాశ్రమముల.
 క. నివసించె బుణ్యక్షీర్తులు, సువిమలనూనములు వారు ♦ శుభతేజులు భా
 ర్గవముఖ్యు లతని మోదం, బవిత్రధముగఁ బొందఁ బూజ ♦ లమరించి తమిన్.
 ఆ. లలితకథలఁ జెప్పి ♦ యలరింపఁ గాంచును, డనెడువేర నెగడు ♦ నాచ్యవనుఁడు
 మొదలుగాఁ జెలంగు ♦ మునులతో నాగార్తి, బహువిసోదకథల ♦ వఱలిపుచ్చె.
 అటువదియాటివ నర్జము సంపూర్ణము.

౬౭ - వ నర్జము.

అశుభ లవణాసురుఁడు మాంధాతను జంపినకథను చ్యవనుఁడు శత్రుఘ్నునకుం చెబుచుట. శుభ
 నీ. పలురీతులగు సత్కథలఁ జెప్పఁగా రాత్రి గడచుచుండఁగ శత్రు ♦ కాలుఁడైన
 రఘుకాంతు ననుజుం డ ♦ రాతియౌ లవణుని బలముఁదచ్చులవ్న, భావమువినఁ
 గాండీంచి చ్యవనునిఁగాంచి ప్రశ్నించె; నాయూయుధంబున నెవ్వ ♦ రంత మొంది
 రెవ్వ రీశులంబు ♦ నెఱుంగక ద్వంద్వయుద్ధంబును జేసిరి ♦ దనుజుతోడ;
 తే ననఁగ మహితాత్ము శత్రుఘ్నుఁ ♦ గని మహర్షి
 భూరితేజుఁడు పలికె ని ♦ ప్పొల్కి లవణు
 చరితముల లెక్క పెట్టఁగాఁ ♦ జాల నైన
 వినుమ ! యిత్వేకువంశైశ్చ ♦ వీరుఁ డొకఁడు. 34 2781
 క. దనుజుని మార్కొని పోలిసెను, గన వివ నది చింతఁగూర్చు ♦ గమ్రుతరామౌ
 ధ్యను బలవంతుఁడు యవనా, శ్వసితనయుఁడు మున్ను ప్రోచె ♦ శుభతరరీతిన్.
 ఆ. మూఁడు లోకములను ♦ భూరియశంబున, మించునతఁడు వీర్య ♦ మంచితమ్ముఁ
 మహితకీర్తి యల్లె ♦ మాంధాత్మనకుఁ దగు, సతనిబొగడఁదరమె ♦ యజునకైన.
 చ. ధరణి సమస్తభాగములఁ ♦ దాఁ బరిపాలనశక్తి మీఱ నా
 నరవరుఁ డేలె; నంత నొక ♦ నాఁడు దివంబు జయింపఁ గోరి వే
 యరుగ నొనర్చె యత్నముల ♦ నాకథ లెల్లను నాలకించి ని
 ర్జులు తదీశుఁ డొంది రతి ♦ సాధ్యసముక్ మనముల్ చలించగన్. ౭ 2787
 క. సురలోకమ్ము జయింపఁగ, నరిగెద సురసంఘనాథు ♦ సద్ధానసముక్
 నిరుపమరాజ్యార్ధంబును, వరశక్తిం గొనుదు ననుచుఁ ♦ బ్రతివ యొనర్చెన్.
 చ. అని యిటులాడి న్వర్జమున ♦ కప్పుడె తా విజయేచ్ఛఁ బోవఁగాఁ
 దనమది బాకశాసనుఁడు ♦ ధాత్రితలేంద్రుని పాపశ్చయం
 బు నెఱిగి సాంత్యపూర్వముగఁ ♦ బూజ్యకరోక్తులఁ బెక్కి నిట్టు; లో
 జనవర! మర్త్యలోకమును ♦ జక్కఁగ నేలెడువాఁడ వీ వనన్. ౯4 2783

* సకాంచనాద్వై ర్దునిభి స్సమేతిః-అనియూ, కాంచనేతి చ్యవనస్య నామాంతరం, సభాగ్గ
 వాద్వై రితి పాఠాంతరం-అనివ్యాఖ్య.

- చ. పురుషవచేణ్య! యాధరణిః ♦ బోల వశంబున మెల్లఁ జేయ కి
త్తురుణమునందె నిర్జరః ♦ నంబును గోరితి వేలఁగా నిదే
ధరణి యదెప్పు సర్వమును ♦ ద్వద్వశవర్తివిగాఁ జెలంగునో
ధరణివ! ♦ దేవరాజ్యమును ♦ త్వస్థలవాహనభృత్యయ్య క్తితోఁ. ౧౦౫ 2790
- ఆ. పశముచేసికొనఁగ ♦ వచ్చునంచని యింద్రుఁ, డిట్లు పలుకభూత♦లేంద్రుఁడనియె;
నింద్ర! భూతలమున ♦ నెందు మచ్చానన, మునకు నడ్డుగలదొ♦వినఁగవలయు.
- చ. అన విని వేయిగన్నుల మహాప్రభు పిట్లను భూపచంద్రమా!
విను లవణాసురుండు మధు♦వీరుతనూజుఁడు పొల్పుచుండువాఁ
డన మధునామకాటవిని ♦ నన్వహ ముండును వాఁడు నీదు శా
సనమును మీఱినాఁడుగద ♦ చక్కఁగ నెన్నుము నీమనంబునఁ. ౧౩ 2792
- క. అని యిటు విప్రియవాక్యంబును వేగన్నులవిభుండు ♦ పొందుగఁ బలుకఁ
విని సిగ్గునొంది తనమోమును వంచి వచింపకుండె; ♦ భూపతి యంతఁ. ౧౪
- క. అమరేంద్రుననుమతిం గొని, యమంకమందాత్ముననె ♦ యాస్యం బెత్తం
గ మదిఁ దలంపక యీలో, కమునకుఁ జనుదెంచె మరల ♦ త్వాపతితిలకా! ౧౫
- క. చనుదెంచి యనుగ్ధను నెచ్చునమున ధరియించి భృత్య♦మండలిసేనా
జనములు వాహనములు తోఁ, జనుదేరఁ మధుతనూజుఁశౌర్య మడంపఁ.
- చ. మనమున నెంచి ఘోరరిపు♦మండలకాలుఁడు రాజు విక్రమం
బున లవణాసురుఁ గనఁగఁ ♦ బోయెను సంగరకాంక్షఁ బొంగఁగాఁ
దనపరిచారకుం బనిచె ♦ దానపుచెతకు వాఁడు పోయి యా
దనుజునిఁ గంచి విప్రియము ♦ తన్వననుం గనఁ బల్కె; సంతటఁ. ౧౭ 2796
- క. సురవైరి లవణుఁ డాభూ,వరుదూతను దినియె; దూత ♦ వైశమ రామిఁ
బరికించి క్రోధమతియై, ధరణీశుఁడు బాణవృష్టి ♦ దానపు ముంచెఁ. ౧౮
- చ. దనుజుఁడు నవ్వీ భూమిపతి♦తల్లజు నిష్ఠులు రాలఁ జూచి యీ
శునికృపఁ గన్నశూలమును ♦ శూరత పొంగఁగఁ గై గ్రహించి భూ
పుని బొలియింప వైచె నిదె ♦ పోయి బలాన్వితు శత్రుఁ జంపుమా
యనుపసుశూలమా! యనుచు; ♦ సంతట నయ్యది జాప్యల లొప్పుగఁ. ౨౦
- క. బలవాహనములతో భూ,పలలాముని త్షణములోన ♦ భన్తముచేసెఁ;
అలదనుజుఁడెంత నెప్పటి, వలె శివశూలంబు నిల్చె ♦ వరమహిమమునఁ. ౨౧
- సీ. జనపతి యిరీతి ♦ నబలవాహనుఁడయి విలయమొందెను; శూల♦బలమిటువలె
ననుపమానంబుగ ♦ సప్రమేయంబుగ నలరారు; దేవుఁ♦యుమున నీవు
లవణుని జంపంగలవు సంతకుంబులే దగృహీతశూలుని ♦ నతని మారు
కొన జయంబొదపు నిక్కువ మిద్ది, లోకంబులకు మేలు నీకృత్య♦మకలువంబు

తే. దెలియఁ జెప్పితి నీ కల ♦ దృష్టలవణు

వీర్యమును శూలమునకున్న ♦ వితతశక్తిఁ

దెలియఁడగునని మాంధాతృవలయ ముట్టి

యశుభఫలములు నీమ్రాట ♦ సంతమొందు. ౨౫

2800

క. వినవయ్య! శ్వేతప్రభాతం, బున లవణం జంపు దీవు ♦ బుద్ధిని శలకం

గనకుము నాకుం జూడఁగ, జనవర! పొడనూప దివుడు ♦ సంశయలవముఁ.

క. శూలంబుచేతఁ బట్టక, యాలవణుం డామిపార్థియై వచ్చును నీ

వాలోన సతనిఁ జంపుము, గ్రాలెడు నీయశము దిశలఁ ♦ గలకాలంబుఁ. ౨౬

అటువదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౬౮ - సర్గము.

—అంధు శత్రుస్సూడు లవణాసురుని సగర్ములోనికిం బోకుండ నిరోధించుట అంధు—

చ. అని యిటు లామహద్దులు జయంబును గోరుచు మంగళాశిషం

బు నిడుచుఁ జెప్పు గాథలను ♦ భూపతిపుత్రకుఁ డాలకింపఁగాఁ

జనియెను రాత్రి; యంత రవి ♦ చాగుతరంబగు తూర్పుకొండ న

క్కను దమిఁ బూను కాలమున ♦ గాథపరాక్రమదానవేళుఁడుఁ. ౧౪ 2808

చ. పురముననుండి తా వెడలె ♦ భక్తికినై; యపు డర్కవంశ్యభూ

వరుఁ డరికాలుఁ డాయమున ♦ వాహనసైన్యయుతిం దరించి యా

శరవరుఁ డేలునాపురిని ♦ జక్కఁగఁ గాంచి ధనుర్వరంబు భీ

కరతరహస్తమందు వెలుఁగం బురివాకిట నిల్చె వీరుఁడై. 3 2804

తే. ఇట్లుగా దినపూర్వార్థ ♦ మేగఁ గ్రూర

కర్ణుఁడొ దానవేజ్యండు ♦ కడఁగి పెక్కు

వేలప్రాణిభరంబుఁ దా ♦ విపులశక్తి

మోచికొని వచ్చె ట్టుద్బాధ ♦ యేఁచుచుండ. ౪

2805

సీ. చనుదెంచి ధృతభూరిఁచాపహస్తండుఁడయి దారుణాయుధములఁ ♦ దాల్చి ద్వార

సంస్థితండుఁడయినన్ ♦ శత్రుస్సూడు గనుఁగొనియీయాయుధముననీఁవేమిచేయ

గల విట్టి యాయుధంబులఁ బెక్కువేలను బూనిన మనుజాధిములను నేను

భక్షించినాఁడను ♦ బలిరె రోషంబున నీకుఁ గాలము వచ్చెఁ ♦ గాక, నాకుఁ

తే. బూర్ణమయ్యె నాహారంబు ♦ పూరుపాధ

మా! యిటం గల నీతోడ; ♦ నాయపార

వక్త్రబిలమును జొచ్చినవాఁడ వీవె

వెడలఁ గలవెట్లు? పలుకుమా! ♦ వెడఁగునునుజ! 2

2806

పురుషాధప, సర్వతే-అనునీరెండు విశేషణములు మూలమున నున్నవి.

చ. అని యిటు పల్కుచున్ సగుచు ♦ హర్షము మీఱఁగ మాటిమాటికిన్
దనుఁ గనుచున్న యాలవణు ♦ దర్పనచుగ్రుఁడు రాముతమ్ముఁడుం
గనుఁగొని రోషతామ్రముఖఁకంజుఁడుగాఁ దనరాని యశ్రువా
రిని విడిచెన్; మహోగ్రనుగుఁగిరితిని గ్రోధము వెల్పరింపఁగన్. ౮౫ 2807

ఆ. అప్పుహాత్తు దేహఁనుందుఁ దేజోమయములగు కాంతు లట్టె ♦ వెలికి సరిగె
దాన మఱియుఁ గ్రోధఁతామ్రాక్షుఁడయియిట్లు, పలికెనతనితోడఁ బంత మాని.

క. దనుజా! దుష్టచుతీ! మా, యొని ద్వంద్వహావము చేయుఁ ♦ గోరితి శ్రీరా
మునకున్ ధీమంతున కే, ననుజుఁడ దళరఘునినుతుఁడ ♦ సర్కులబజుఁడన్.

క. విను మే శత్రుఘ్నహ్వయమును గాంచినవాఁడ నిత్యమును వైరులఁ గా
లుని వీటికిఁ బంపుదు ని, న్ననిఁ జంపఁగ వచ్చినాఁడ ♦ నట్లగుట నిటన్. ౧౧

సీ. ద్వంద్వయుద్ధముఁ బ్రవిఁదారణకాంక్షీనా నానొసంగుము నీ వఁకంఁగ సర్వ
జీవవైరివి గానఁ ♦ జేరితి నినుఁ జంప జీవించి పురి కింకఁ ♦ జేరలేవు;
నా విని దనుజుండు ♦ నవ్వుచు ¹శత్రుఘ్నుఁ గనుఁగొని దుర్జితీ! ♦ కాలవశము
చేత నిచ్చోటికిఁ ♦ జేరితి నాత్మల్లి తోడఁబుట్టువునకుఁ ♦ దోడఁబుట్టు

ఆ. వగును రావణుండు ♦ హతచుతీ! నీచాత్మ! యాఁడుదానిమిషను ♦ సంతమొందె
నతఁడు రాముచేత ♦ నావిధమే విని, యతనివంశనాశ ♦ మాత్మ సైచి. ౧౪

క. ఊరక యుంటి; నవజ్ఞును, నీరీతిం జేసె మాకు ♦ నెంచక రాముం
డోరిదురాత్మా! నే ననఁగా రాజులఁ జంపినాఁడఁ ♦ గ్రతెడుశక్తిన్. ౧౫

క. అవమానించితి గొందఱ, నననీశులఁ దృణము లట్టె ♦ యరయఁగ భూత
ప్రవిమలకీర్తలు రాజులును వర్తమానులును ముందు ♦ నుతిఁ గనునృపులున్.

తే. తెగినయట్లై సంభావింపు ♦ దృష్టరాజ
తనయ! యుద్ధంబె కోరు నీకును నొసంగి
నాఁడ సంగ్రామ మింక ఊఁణము నిలుపుము
యాయుధము తెచ్చునందాఁక ♦ యాత్రవడక. ౧౭ 2814

క. నాయాయుధమును దెచ్చెద, నీయూహిత మెల్లఁ దీర్తు ♦ నింక నిలుపుమా
²నాయన! శత్రుఘ్నా! యన, నాయవశీశ్వరకుమారుఁ ♦ డాతనితోడన్. ౧౮

తే. నాయెదుట స్తంభ కెట్లు చఁసంగవచ్చు
శత్రు వొక్కండు నేవచ్చుగఁ ♦ జనఁగ నతని
యుద్ధమర్త మెఱింగిన ♦ యిద్ద తేజఁ
హారకే పోవనీయంగ ♦ నొప్పుకొను నె? ౧౯౫ 2816

1 శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో రోషా దహ్యో ణ్యవర్తయత్ - అనిమా. 2 నాయన-ఈవిశేష
ణము సాధిస్తాయమని తెలియఁదగు.

- క. తెలివియె లేకయె యెవ్వఁడు, ఖలుండగు తనదాయకు నవఁకాశమిడునొ యా
యిలనాధుఁడు కాపురుషుని, వలె దా హతుండగును బుద్ధిపాటవ మెడలకా.
- చ. కనుకనె చూడఁగాఁ దగిన ధర్మపరమార్థులఁ జూడు మిప్పుడే
సుశితబాణజాలము లఁనుప్రకరంబులఁ బీల్చి నిన్నుఁ బం
పును యచుగేహముం గనఁగ ధర్మభయంకర! వైరి వీవు పా
పనిచయమూర్తి వర్కకులఁపావనువై రివి గానఁ జంపెదకా. 2818
- అఱువదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము

౬౯ - వ సర్గము.

అథ శత్రుఘ్నుఁడు లవణాసురునిం జంపుట. అథ-

- క. అని యిట్లు మహాత్ముఁడు రామునిసోదరుఁ డాగ్రహమునుఁబూని యనునుడుల్
విని శ్రోధమూని నిలునిలు, మని లవణుఁడు పల్కి కరముఁనందుఁ గరంబుకా.
- క. పెనుచుచుఁ గటకటశబ్దంబును దంతములందు మిగులఁ ధర్మకరం
బునఁ జేయుచు శత్రుఘ్నుని, నని చేయఁగ రమ్మటంచుఁ నాతురపడుచుకా. ౨
- క. పిలిచెం బలుమాఱులు; ని, ట్లలరుచుఁ దను బిల్చుచున్న యాదనుజునిదో
ర్బలశాలి రాక్షసాంతకుఁ, డలఘుమనీషుండు లక్ష్మణానుజుఁ డలుకకా. ౩
- క. కని ఘోరదర్శనుండొ, నని మనమునఁ దలఁచి యిట్లు ధర్మకర! శ్రీరా
మునితమ్ముఁడు శత్రుఘ్నుఁడు, దనుజాధమ! నీవు మున్ను దర్శము మెఱయకా.
- ఆ. చంపినట్టి యితర ధర్మకర! జనులట్లు చావఁడు, నిన్నుఁ జంప వచ్చి నిల్చినాడు
గాన నాదుతీవ్రకాండములం జచ్చి, యరుగు మీవు యముగృహమున కింక.
- చ. అని నిను నేను జంపఁగ మహామును లుర్విసురుల్ సుధీజనుల్
కనుదురుగాక రావణు సఖిండబలంబునఁ జంప దేవతల్
కనుఁగొనినట్లు; మచ్చరముఖంబులతాకున నీవు మృత్యువుం
గని ధరణిం బడంగఁ బురిఁ గల్గును డేమము వలైలందునుకా. ౬ 2824
- సీ. మద్యాహునిష్కాంతమహితవజ్రాననసాయకం బిష్ట యుష్మద్ధృదయముఁ
జౌరఁబడు భాస్కరాంశువులు పద్మంబును జేరినయట్లులు చిత్రభంగి;
నన విని లవణుఁ డత్యాగ్రహంబునఁబొల్చిగురుతరతరువొండుత్వరగఁ బెఱికి
శత్రుఘ్నుభూరివత్సంబును నొప్పించ వైవఁగా నడుమనె బాణములను
- తే. శతశకలములుగాఁ జెండఁ శత్రుకర్మ
మును గనుంగొని తనకృత్యము చెడిపోవ
మరల బహుపాదపంబులఁ గురియఁ జేసె
బలము మెఱయంగ శత్రుఘ్నుఁడై గడఁక. ౯ 2825

చ. తనపయి కేగుదెంచు బహుధారుణపాపపరాజి మూఁడు తీ
ప్రసిశితబాణపుంఖముల; † వానిని గొన్నఁటి నాల్గుబాణముల్
గొని యొకకొన్నిఁటిక; ట్టితని † గూఁడఁగి జేసి శరై కృష్టి నా
దనుజునివక్షముం దడిపె † దర్పము పొంగఁగ దాన వైరియ౯. ౧౧ 2826

క. చలియింప కట్టహాసం, బాలయ విలాసమున వృత్త † మొందు పెటికి వే
తలవగుల మోఁదె దానం, జలితాంగుం డగుచు మూర్ఛ † సౌమిత్రి కనె౯.

తే. ఇట్లు శత్రుస్ముఁ డిలఁ బడ † నెనఁగె మాని
దివిజగంధర్వముఖులదా † దీనరవము
వైరి ధరణిని బడియుంట † వాని మృతుఁగఁ
దలఁచి యవకాశముండియు † దానవుండు. ౧౩౪ 2828

క. తనయింటికిఁ బోఁడయ్యెను; ఘనశూలము తెచ్చుకొనఁగఁ † గాని, తలఁపఁడ
య్యెను జచ్చె వైరి యంచని, యనుమానములేక యాతఁ † డలగుటకతన౯.

చ. తనమది లక్ష్మణానుజుఁడు † దప్పక చచ్చె నటంచు నెన్ని యా
దనుజుఁడు భక్షణార్హముల † దారుణజంతువుల౯ జవంబునం
గొని చన నెంచునంతట నె † ట్టిణివరుం డొగిఁ దెల్పి నొంది బా
ణనికరహస్తుఁడై నిలిచె † నాకవిరోధికి నడ్డమై తగ౯. ౧౬ 2830

క. ద్వారమునకు నడ్డముగా, నారీతి న్నిలిచి దివ్యమగుచు నమోఘం
బై రాజులు నుత్తచశర, మారసి తేజమున చుండు † నట్టి తనవున౯. ౧౬౪

క. ఘోరంబగుదానిని దు,ర్వారమురీచులను దెనల † భాసిలఁ జేయం
గా రామునితమ్ముఁడు గొని, సారము వహ్రసనంబు † చంచన్గతియ౯. ౧౭౪

తే. మేరుమందరతుల్యమై † మించుచర్వములను దనరి యజయ్యమై † వెలసి రక్త
గంధదిగ్ధాంగమై పత్ర † కలితమగుచు, దనుజపర్వతకులిశమై † తనరుచుండ. ౧౮౪

క. అరుదుగ నట్టిశరంబును, బరికించి గ్రహించె; నిట్లు † భాసుర తేజ
స్ఫురణమున మండునాశర,వరమును గని భూతవితతి † భయముం గనియె౯.

క. సురలును గంధర్వులు సి,ర్జరవైరులు నచ్చరలును † సాధుమునీంద్రుల్
గరము భయం బందిరి నం,గరదర్శనకాంక్ష నున్న † కంజజ సమరుల్. ౨౧

క. కని దేవేశ! వరదా! యనుపమకరుణాలవా! † యఖిలజగంబుల్
కనునే ప్రళయంబును లేక నిఖిలయుగలయము గల్గఁ † గలదే? చెప్పుమా. ౨౨

చ. మును పిలు వోఁచు భీతి జగఁముల్ కనియుండఁగ లేదు దేవతల్
వనజభవా! భయంబు గను † భంగి జగత్తయ మబ్బరితి క
ల్గినవిపరీతము౯ విరఁగ † లేదు కదా! వివరించి చెప్పుమా
యన విని దేవవాక్యముల † నాపరమేష్ఠియు నిర్జరాళితో౯. ౨౩౪ 2837

క. అప్పుడు కల్గిన ట్టిభము, తప్పుక వివరించి చెప్పఁ † దగునని దయతో

- నప్పురమేష్ఠియు నిట్లని, చెప్పెన్ మధురోక్తివాక్యః సిద్ధి చెలంగన్. ౨౮౪
- క. ఆసురనటంజౌ లవణుని, వెను జంపంగ రామసహజః పీరుఁడు జ్ఞాన
ల్లి సమర్పించిన నాయక, చ సృశతేజమున వెలసె యాశరకాంతిన్. ౨౮౫
- సీ. మీరెల్ల మాధత యీరీతి గంటిని శర మిద్ది లోకై కఃసాక్షి యగుచుఁ
బూర్వతముండయి యిటుచు నాతనిదగుఁ దేజోమయంబయి యదివ్యమగుచు
నలరు నదాన భయం బిట్లు గల్గెను మధుకైటభాఖ్యల యందుఁ జేయఁ
బుట్టించె నన్యహాః పురుషుండు దీనిని దేజోమయంబు నాదివ్యమూర్తి
- ఆ. యెఱుఁగు నొకఁడుమాత్ర యిది మహాత్ముండగు
నతనిపూర్వతనువె యగును దీన .
రాముసోదరుం డయిన రాతని జంపెడుఁ
గనుఁడు దాని మీరు యచుఁ డచటికి. ౨౯
- 2840
- క. వీరుగ డీశత్రుఘ్నుఁడు, భూరిపరాక్రమఁ దానఁపుని లవణాఖ్యున్
ఘోరాహవమునఁ జంపెడుఁ, జేరుం డచ్చోటి కనుచుఁ డెప్పుశతధృతిన్. 3౦
- క. కని యాతనిపలుకులనన్, విని దేవత ల్లు నెవట యీరులు ఘోరం
బనఁ దగుగతి నిల్పిరి మేదిని దానిం జూడఁ జనిరి యేజము లలరన్. 3౦౪
- చ. శర మది దివ్యమై మిగుల యశతముఖంబయి రామచంద్రసో
దరకరధారితంబగుచు యదానరాతని బొల్పియుండఁ జూ
చిరి దివిజోత్తముల్ నకలఁ సిద్ధులు భూతములు లయానలుం
డుగుగతి వేచెనోయనెడు యూహతో మది దోచుభీతితో. 3౦౫ 2843
- క. సుర లాకాశంబున నిండిరి శత్రుఘ్నుండు పేర్పు యనియతిం గడుభీ
కరసింహనాద మడరంగ, సురభివుని మరలఁ దేజి యూచి యమర్ష 3౨౪
- క. రా రహ్మని పిల్చుచు నతిఘోరమ్ముగ నడరఁ గాంచి యోధము పొంగన్
జేరెం జెంతకు లవణుఁడు, పీరుఁడు సౌమిత్రి యంత యితతధనువున్. 3౩౪
- క. ఆకర్ణాంతము లాగుచు, నాకర్పరుమరము గుటిగ యన్పుడె విడిచెన్
భీకరశరమును దానిని, వీరన్ జని యద్ది వనుజఁ పీరుసురంబున్. 3౪౪ 2846
- ఆ. పగులఁ జీల్చి చొచ్చెఁ యాతాళలోకంబు, విబుధపూజితమయి యెలయునట్టి
యాశరంబు మరల యాతనిచెంతకు, నరుగుదెంచి చొచ్చె యన్మలపొది 3౬
- క. గురుజేజుఁడు లవణుఁడు తచ్చరనిభిన్నాంగుఁ డగుచు యశక్రాయుధభీ
కరధారాహతభూధము, కరణి ధరఁ గూలె దేవగణములు పొంగన్. 3౭
- సీ. దివ్యశూలం బది యదివిజారి లవణుండు ధరఁ గూల నర్వభూతములు చూచు
చుండంగఁ జనియె నాఖండవరశువుని యంతింబున కప్పుఁ డంత దేవ
మునులు గంధర్వసిద్ధనికర మచ్చరల్ గుమిఁగూడి రఘుకులకుంజరుఁ గని
యిది యదృష్టంబు మాకిది యదృష్టంబని వినుతించి రావులు వెలయునట్లు

తే. లేకశరపాతమున లోకభీకరు వధి

యించి జగముల భీతి మాఁయించి దివ్య

చాపశరధారి శత్రుఘ్నుఁ డేపుమీఱఁ

దమములం బాపు భానుచందమున వెలసె. ౪౦

2849

క. నురమునివన్నగు లర్చించిరి యచ్చరలాడి యిట్లు ధైర్యి రదృష్ట

స్ఫురణమున జయం బబ్బెను, నురగము గతభీతి నలరు ధైర్యం గనుమీ.

అటువదిలొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭౦ - వ సర్గము.

శత్రుఘ్నుఁడు మధుపురమునఁ బండ్రిండ్రిం దుండి రామునిఁ జూడ వయోధ్య కరుడెంచుట.

క. అని పల్కి రంత నిర్దగు, లనలపుగోగములు లవణుఁ ధనిహతుఁడైనా
గని శత్రుతాపనుని రామునితమ్ముని సుధురవాక్సమునయము లొప్పుక. ౧

క. పలికిరి వత్సా! జయ మిమ్ముల నీకు నదృష్టయోగమునఁ గల్గెఁ జుమీ
పలలాశనుఁ డీలవణుఁడు, ఖలుఁడు హతుం డయ్యె దై వగతిఁ బురుషవరా!.

క. వరమును గోరుము రాఘవా! వరదులమగు మేము దీర్ఘబాహూ! యిదెయిం
దరుడెంచితి మిట విజయం, బరుదుగ నీ కగును గాక యనుకోర్కెలతోక.

తే. దర్శనం బస్తదీయము ధైర్యం తలఁపఁగా న

మోఘు మగు ననుదేవతాముఖ్యభాషి

తముల విని శూరశత్రుఘ్నుఁ డమలభక్తి

శిరమునం దంజలిని జేర్చి గురుభుజండు. 34

2854

సీ. ప్రయతాత్మఁడై యిట్లుపల్కెను, మధుదానవునిపురం బిది త్రిదశనికరంబు
చేత నిర్మితమగు ధైర్యం గెడు మధురాఖ్య నిందుఁ బ్రవేశంబు నిపుడె నేను
బొందునట్లుగ వరముం గరుణింపుఁడీ; యనెడు శత్రుఘ్నుని నమరవరులు
గని శ్రీతి నట్లయ్యా నని పల్కి యీపురి శూరసేనాఖ్యచే తోడి నెసఁగుఁ

ఆ. గాక యింకమీఁదఁ గలుగదు సంశయ, మనుచుఁబల్కియనురు లామహాత్ము
లపుడె దివికీ జనిరి; యామహాతేజుండు, తనదుసైన్యములను దరలఁ బంచె.

క. నరవరుశాసనమును విని, త్వరగా దదృలము లట్టు తరలి యతిని శ్రీ

కరమూర్తిఁ జూడవచ్చెను, బురికి నభిమానమందె పొదలెడువేక్కె. ౩౫

క. బలములతోఁ జూచ్చెను దోర్బలాళి; పురివర మది దావదశవర్షం

బులలోన శూరసేనా, ఖ్యుల విషయం బయ్యె భీతి నొందక యలరెక్క. ౩౬

* త్యక్త్య భయం నపు ఇవ ప్రకాంతః-అనిమా.

- క. నురపురసంకాశంబై, పరఁగెన్; డేత్రములు నన్యఃపహుశము లగుచున్
బరమామోదము నిడుచుం, గరము విరాజిల్లె నృబ్జి ధగల్గెన్ సరిగ్గ. ౯౪
- ఆ విగతగోగ మగుచు ధీరభటాకీర్ణ మగుచు రాముశమ్ముఁ డలరి ప్రోవ
నర్థచంద్రునమత ధందును యమునితీరమున సౌధముఖ్యిరాజితమయి.
- క. తనరుచుఁ జత్వరములచేతను విషణులచేత నృపపథవితతిచేతన్
ఘనమై నర్ణచతుష్టయమున వ్యాపారముల మగులఁ బొల్పుచు నలరెన్.
- క. వసుజాడు మునుపాలింపం, గను శోభిలకున్న తన్నగరమును శ్రీరా
మునిసోదరుండు నిర్మలఘనసౌధవిరాజితంబుగా నొనరించెన్. ౧౨ 2౭61
- క. పలువిధములైన సౌధం, బుల నానావర్ణజనులు ధోలుపుగ నుండన్
బలశాలి చేసి యేలెన్, లలితారామములఁ జెఱువులఁ జెన్నెనగ్గ. ౧3
- క. నురుచిరప్రదార్థములచేఁ, గరము విరాజిల్లి నురనికాయమనుష్య
త్కరనిలిడంబై నురపురి, కరణెన్ జెలువారి విషణికాంతం బగుచున్. ౧౪
- క. పలుదేశంబుల నుండియుఁ, జెలువారెడువేడ్క వచ్చి స్థితి గాంచి ధనం
బుల సేకరించి వణిజులు, విలాసముల నొప్పుచుండ వేడుకఁ గనుచున్.
- క. ధనసంపన్నంబై యొ, ప్పిన పత్తన మల్లఁ జొచ్చి పృథ్వీర్తి యనం
దననశత్రుఘ్నుం డత్యనుపమహర్షంబు నొందె ధాత్త మిగులన్. ౧౫
- చ. పురమునఁ గొంతకాలము విభూతి నెనంగుచు నుండి రాఘవే
శ్వరుచరణాబ్జముల్ గనఁగ ధాతంతమునం దలపోసి నేటివ
త్సర మిది ద్వాదశం బగుచుఁ ధక్కనిరీతి నెనంగె నింక నే
నరుగుట యొప్పునంచు నమరాధిపత్తన మట్టు లొప్పుచున్. ౧౬ 2౭66
- క. జనవితతి రమ్యమౌ ప, త్తనమును జాలింపఁ జాలు ధన్యుల నియమిం
చి నృపతి యన్ననుఁ జూడఁగ, మనమునఁ దలపోసె సంప్రమనముపొంగన్.
- జెబ్బదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭౧ - సర్గము.

అథ శత్రుఘ్నుం డయోధ్యక్ మరలి వచ్చుట. అథ-

- క. తరువాతం బండ్రెండవ, శరత్సునన్ లక్ష్మణానుజన్మఁ డయోధ్యా
పురమునకుభృత్యసుభటోత్తరయుతుండైవెడలెరాముఁగనుఁగొనుతమితోన్.
- క. అనుమోదంబునఁ దోడను, జనుదెంచెడు మంత్రిముఖుల ధనకలబలములన్
జన దిఁక దూరము చనుదేర నని శతాశ్వములఁ గూడి ధరద మెక్కి చనెన్
- క. మును చనుదెంచినచందం, బును లెక్కిదుకొనుచు మానములు నేడు పథం
బునఁ బుచ్చి యెనిమిదవ నెల, చనుచుండ మహారథుండు శత్రుఘ్నుండున్.

సీ. వాల్మీకిమానిభూఃపరుని యాశ్రమమున కరుదెంచి యందుండఁ జనునటంచు
నమ్మునిపదములఁ జభివాదమును జేసి యతఁ డొసంగినపాద్యఃపూర్వముఁగొని
బహువిధమధురోక్తిభరితగాధానహస్తముల నాతఁడు చెప్పిఁ జనుధికమతి
యలరఁగావనియె; నాఁయమలమునీంద్రుండువలికెనిట్లని; మహాఃపరుషహృదయుఁ

తే. డైన లవణాసురుం జంపిఁ తది నుదుమ్మ
రమగుకృత్యంబు వెయ్యెల ? యెఱుఁగుమార !
యతనిచేతనె నబలవాఁహనులు కొంద
ఱననినేతలు నిహతులై యరిని మున్ను. ౭౪

2871

క. గురుతరబాహూ! యాతఁడు, దురాత్మకుం డట్టియనురఁ ద్రుంపంబడె బా
సరతుం డాలనఁబండ్రి, పురుషర్షభ! లోకభయముఁ పోయె ధ్వంసగఁ. ౭౫

క. భూరిభవత్రేజంబున, ధారణి బాధయు నడంగెఁ దవ్విజ్ఞేష్ఠునిచే
నారావణుండు గూలె, ఘోరాకాకుం డతండుఁ క్రూరుండు గదా? ౭౬

క. దనుజేంద్రుండు లవణుం డాతనికంటెఁ గ్రూరతముండుఁ తదవధఁ గావించిన
వాఁడ విద్ది గొప్పది, యనఁ దగుకృత్యంబు పుణ్యఁ నులరె నీకుఁ.

క. సురలకు దీనం గల్గెను, బరమప్రచుదంబు భూతఃపటలమ్మునకుఁ
ధరణికిఁ బ్రీతి యొనర్చితి; సురపతిసభనున్న నేనుఁ శుభతమవృప్తిఁ. ౮౦

క. మీయధ్దంబును గాంచితి, నాయెడనే యుండి ప్రీతిఁ యలరె; శత్రు
ఘ్నా! యసుర మృత్యు వొందుట, నీయెడలఁ ముద్దుగొనుదుఁ నేర్పింబుఁ.

చ. అని వచియించి ప్రీతి యలఁరారఁగ నాతనిమస్తకంబు నా
మునిపతి ముద్దు వెట్టుకొనిఁ మోదము చూపుచు మార్గ మిద్దియే
యని యతిథిప్రియంబయినఁ యధ్యము చేసి తదియ సేనకుఁ
మన మలరంగఁ దృప్తియగుఁ మాడ్కిని విందొనరించె నేర్పునఁ. ౮౩ 2877

సీ. శత్రుఘ్నుఁ డర్హభోజనమునఁ బ్రీతుడై యాశ్రమాంతరమునఁయందు గీత
మాధుర్యమునఁ దగుఁ మానితశ్రీరామచరితంబుఁ దా విసెఁ నక్రమముగఁ
దంఠ్రీలయాదియుఁతంబయి త్రిఫణనకరశాన్వితంబయిఁ పరగి సంస్కృ
తమయి లక్షణసంయుతంబయి సమతాళవిలసితంబయి మునిఁతలకరచిత

తే. మైన శ్రీరాముచరితమ్మఁ నాదరమున
వినుచు నాయక్షరమ్ములుఁ మునుపు జరిగి
నట్టి కథనెల్ల నిజములై యలరఁ జేయ
విగతనంజ్ఞుడై యశ్రువుల్ విడుచుచుండి. ౮౭౪

2878

క. తను వెఱుంగ కొకముహూర్తంబును మూర్ఛం గాంచి యొక్కఁ పోలిక నిట్టూ
ర్పును బుచ్చి యట్టి యుండెను; మనమొప్పునఁ నంతవనియెఁసురలనతండుఁ.

- క. గీతంబునఁ బ్రాప్త్యంతం, బేతెఱఁగునఁ జెప్పఁబడియె ♦ నిపుడు జరగున
ట్లే తోచె నంత నుభట, వ్రాతము నాగీతసరణి ♦ బాగుగ వినియెన్. ౧౮
- క. మోముల వంచి నుహార్తిని, దా మొందుచు నతని శరఃతల్లజు లిది యే
మేమో యాశ్చర్యంబని, తా మొండొరులకును జెప్పుతద్రవ మలరెన్. ౧౯
- క. ఇదియేమి యెందు నుండితి, మిది నవ్విష్ణుమునందుఁ దోచెనేమో! నిజమా!
యిది మున్ను చూచినారము, గద యట్లే వింటి మిపుడు ♦ కడుఁ జిత్రముగన్.
- క. గానము నవ్విష్ణుంబున మన, కీనెలవునఁ దోచె నార ♦ యిది యచ్చెరువే
యానని శత్రుఘ్నునితో, మానక యిట్లనిరి; దేనఁమానీశ్వరునిన్. ౨౧ 2583
- తే. ప్రశ్నచేయుము చక్క నర్థంబు దీనిఁ
దెలియఁగాఁ దగు నన విని ♦ యలరి కుతుక
మట్టై కాంచినవారల ♦ నరసి పలికె
నిట్టి ప్రశ్నము చేయంగ ♦ నెట్లు తగును? ౨౨ 2684
- చ. మునివరుఁ బ్రశ్నచేయువిధముం గనరాదు మదిం దలంచి చూ
చినఁ గడు నదృఢతంబు లిటఁ ♦ జెప్పఁగ శక్యముగాని యట్లులే
తనరెడఁ గాతుకంబున నితాంతము పొల్పుడు నిన్ముహమునీ
కుని నడుగంగ రా దనిన ♦ ట్లోడివిభుం గని వార లట్లయౌ. 2685
- క. అని పలికిరి శత్రుఘ్నుఁడు, తనబలముల నిద్రపోవఁ ♦ దాఁ బంచి మునీ
కునకున్ వందన మిడి తాఁ, జనియె నివాసమున కాత్మ ♦ శంకం గనుచున్.

డెబ్బదియొకటవ న్నము సంపూర్ణము.

౭౨ - వ నర్ణము.

శత్రుఘ్నుఁడు శ్రీరాముని జూదుట అన్యయాజ్ఞ నొంది
మరల మధురాపురికిం బోవుట.

- క. పురుషలలాముం డాతఁడు, పగుండఁ దచ్చిత్త మొక్కభంగిఁ గనక యా
తురపడుచుండుట నిద్రయఁ, బరమాణువుపాటియైనఁ ♦ బట్టకయుండెన్. ౪
- క. అనుషమరామచరిత్రంబును బలుమఱు చింతచేయఁ ♦ బూనెను; గానం
బునఁ దగుశబ్దము మధురంబును దంత్రీలయయుతమునుబూజ్యతమమునై.
- క. అలరారె దాని వినఁగా, మెలమెల్లన రాత్రి గడచె; ♦ మేల్కొని యంతఁ
గలఁగినమనితోఁ గృత్యంబుల నొదయి కములఁ దీర్చి ♦ మునిపతిచెంతన్. ౨౪
- క. నిలువఁబడి దోసిల్కొన్నచు, బలికెన్ భగవంతు! రామభద్రునిఁ గన ని
మ్మలఁ గోరెడుమది యనునుతి, బలికిన నేనకులఁ గూడి ♦ పయన మొనర్తున్.
- చ. అస విస శత్రుతాపమని ♦ సొంపురామునీసోదరుం గనం
గొని ముని కేఁగిలించి రిమ్ముకుంజరుఁ జూడఁగఁ బొమ్ము నావుడున్

- మునికి ననుస్కరించి రథమున్ మున మొప్పంగ నెక్కి చారుకాం
తిని దగి యాయయోధ్యకు సతిత్యరగాఁ జన జేస్యఁ జూడఁగన్. ౭ 2891
- క. చని యిత్తోవుకులోన్ద్రపుఁ, డవఁముఁడు శ్రీమంతుఁ డిట్లు † లలిరమ్యంబై
కసనగు పురిఁ జొచ్చెనుఁగాం,తిని మించెడురాముఁ గాంచఁదివురుచు సంతక.
- క. అనుచరమంత్రిగణావృతుఁ, గనె రాముని మంత్రివర్యకలితు శచీనా
ధుని గాంచినట్లు వినయంబునఁ బ్రాంజలియౌచు భక్తి † మ్రొక్కి రఘుపతిన్.
- క. జ్వలితాంగుని మహితాత్ముని, సులలితనేత్రాబ్జు నిత్యశరారుని గనుచుం
బలికెన్ రాజేంద్రా! మీ,పలికినగతిఁ గృత్య మెల్లఁ † బంతం బలరన్. ౯౪
- క. ఒనరించినాఁడ లవణుని, బనిపితి యమపురికిఁ బురముఁ † బాలించితి సం
దును బండ్రెం డేడులు మిమ్మును వదలి వసించినాఁడఁ † బోలని మదిలోన్.
- సీ. వసియింపఁ జాల భూవర! మిమ్ము విడనాడికాకుత్స్థ! పటుశౌర్యకలిత! యాజ్ఞ
దయచేయు మిందుండఁ † డగునని తల్లిని విడిచినవత్సంబు † విధమున నట
నుండితి; నా విని † యుర్విశుఁ డాతనిఁ గౌఁగిటం జేర్చి యీకరణిఁ బలికె;
బొందకుము విపాదమును వీర! యయ్యది క్షత్రియచరితంబు † కాదు గాన
- ఆ. విప్రనానమందు † వివ్వాలింపరు రాజు, లఖలమనుజు లెలమి † నశిత మొక్క
గతిని గప్తము లొగిఁ † గలుగకుండఁగఁబ్రోవఁ, నగినవారు క్షత్రధర్మ మిద్ది.
- క. తలఁచినయప్పుడు న సన, నెలమిన్ రావచ్చు నిటకు † నిందుండి దినం
బులు కొన్ని పుచ్చి మధురకుఁ, గలఁగని మదిఁ బోవవచ్చుఁ † గన్రుగుణాధ్య!
- తే. ప్రాణములకంటె నెక్కుండై † పరఁగు దీపు
సంశయం బించుకయు లేదు † సమధికముగ
రాజ్యమును బ్రోవఁగాఁ దగు † రాజులకును
ధర్మ మిది యశాట నీ విట † నిర్మలగుణ! ౧౬ 2898
- క. నివసింపు మేడుదిసములు, జవమున నవ్వలఁ జనంగఁ † జను మధురకు నో
సువిమలధిషణ! భృత్యులు, జవనాశ్వము లెల్లఁ దోడఁ † జను దేరంగన్. ౧౭
- చ. అనుటయు రామచంద్రునచఁనావలి ధర్మయతంబు నౌట నె
మృవమున కింపుఁ బెంప విని † త్కృపతితో నతిదీనుఁ డౌచు నేఁ
జనియెద యుష్మదాజ్ఞ శిరఃసా వహియింనుచు సంచుఁ బల్కి రా
మునినికటంబునందుఁ దమిఁ † బుచ్చెను నేడు నీశల్ క్షణంబుగన్. ౧౮
- క. తరువాత రామునానతిఁ, దరలం దలపోసి సత్యధర్మని మహితా
త్మ రఘుకులోద్ధారకు భూవరు వేడుచు లక్ష్మణునిని † భరతుని భక్తిన్. ౧౯౪
- ఆ. పయనమునకు నేడి † భస్మరథం బెక్కి
వారుతోడ నెలమి † దూరమునకు

రాగ వారి నిల్పి యేగె దా నుధురకు

సమృదంబు లేని చందమానము ౨౧

2902

డెట్టదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

23 - వ సర్గము.

అతిశయపుత్రుని చెచ్చి బ్రహ్మణుడు రాజద్వారమున నాక్రోశించుట అతిశయ

- క. భరతుడు లక్ష్మణుడును దో, నరుడేర నుమిత్రపుత్రు ధాత్రుఘ్నుఁ
బురికంపి ధర్మరక్షణ, సరుడై నుఖ మలర జనులఁ బరిపాలించె. ౧ 2903
- క. చనియెను గొన్నిదినంబులు, జనపదసంవాసి వృద్ధు ధాత్రుఘ్నుఁ డొకటం
జనుడెంచి మృతుండగు తన, తనయుని ద్వారమునఁ బెట్టి తాఁ బలవించె. ౨
- క. పలువిధములఁ దనపుత్రుని, దలఁచుచు స్నేహంబు వగయుఁ దనకుం దోపం
గలవిలపడుచుం దనయా! కలమును బోషింపఁ జాలుకొడుకా! యనుచు. ౩
- క. వనటం గుందుచు నేడ్చుచు, ననియెఁ; దొలిజనిని బాప మది యెట్టిది నే
నొసరించినాడెనో చచ్చినపుత్రుని నిన్ను గనఁగ జీవించితిఁగా. ౪ 2906
- సీ. వయసు రాలే దింకఁ బంచహాసములు మాత్రమే గడచెను మరణమితఁ
డొందెనితటిలోన నురుదుఃఖివార్ధిలో ననుముంచునుచునో తనయ! యనుచు
బలించి నే నింకఁ గొలఁదికాలంబున నిధనముం బొందెదఁ నిజము పుత్ర!
నేను నీతల్లియు నీవగఁ గనఁజాల మే నెన్నడైన నత్యేతరంబు
తే. బలుకఁదలపోయ, హింసయుఁ దలఁపనెపుడు, పాపమెట్టిదిచేయంగఁ బాలుపడిన
వాడెనోగాని నాపుత్ర పర్యవేక్షింపు, లంత మొందెను దేనో యరయుఁజాల. ౫
- క. స్మరింప నొరులపాపము, వరతనయుడు పోయె యమునిభవనంబునకు
దరుణమ్మునఁ బితృకార్యము, సరిగా నొసరింప కిట్లు చచ్చెం గాడే! ౬ 29
- క. మును విడి చూచి యెఱుంగను, వినినదియును లేదు ఘోరవిషయం బిది రా
మునిరాజ్యమందుఁ దఱి తప్పినరీతిం జచ్చు టొకటి పెంపువహించె. ౭ ౩౪
- క. జనపతి సుంతయొ లేకున్నను బెద్దదియో యఘంబు నానాజనుల
వనటం గుండఁగ నొసరిచె, ననుమానం బింతయైన నగపడ దిందు. ౮ ౪౪
- తే. ఇతరరాజుల దేశాలి నెందునైన, బాలుఁ డంతంబు నొందు లేవరున లేదు
రామ! నీ పీఠమారుధఁ ర్మగృహవాను, బ్రదుకఁ జేయుము నాప్రియ! బాలకునిని.
- తే. ద్వారమున నిందు నే నిట్లు భార్య గూడి,
యనదచందంబునక మృతి నందువాడె;
బ్రహ్మాత్యును బొంది భూవర నుఖంపు
మనుజులం గూడి దీర్ఘాయు నందవచ్చు! ౧౨ 2912
- చ. బలమున నొప్పియున్న జనపాలక! నీనగురాజ్యమందు నీ
గొలఁదిదినంబు లుండితిమి గోరిక లూరఁగ నిప్పు డిట్టివా

టాలసెఁ ద్వదీయపాలనము † నోర్వక పోయెద మింక మృత్యువే
చలమున మమ్ముఁ బొందెఁ గద? † చాలు సుఖం బింక నీదురాజ్యమున్. ౧౩౪
తే. బాలు సంతంబు నొందింపఁ † బాలు రాము
నధిపునిగఁ బొందితిమి నిశ్చయముగ † రాజ
పాపములఁ జిక్కి చత్తురు † ప్రజ లవిధిగ
రా జసద్వృత్తి మెలఁగినఁ † బ్రజలు ధరణి. ౧౩౫ 2914
క. అంతము నొందుదు రిది యత్యంతము దుఃఖ మ్మోసంగునది యతరుణముం
దంతముఁ గూర్పుట పాలన, మెంతయు నన్వాయమునుచు † నెన్నఁగవలయున్.
క. అనుచితకృత్యంబుల నే, జనపదములఁ బురములందు † జను లొనరుతురో
జనులందు మరణ మొందుదు; రనూన విధి రక్షణంబునరయునొ యెచటన్.
తే. కాలకృతమృత్యువే కల్గుఁ † గాని యిట్లు కాలమరణంబు గల్గ దేకరణిఁగాని
స్పష్ట మిది భూపవర్యుదోషంబు సంత, యంబులే దింతయొనసత్వం బిదాను.
క. పురమున జనపదమున నీవరుసను శిశుమరణవిషయంబా ర్త కలిగెనం
చురునాదంబునఁ బలుమఱు, నరవతినిం గూర్చి నిజతఁనయుఁ దెల్పె వగన్.

ఔబ్బదిమూడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭౪ - వ సర్గము.

అథా నారదుండు రామునకు బాలునిమృతికి హేతువుం చెల్పుట

౧౩. కరుణమ్ము దుఃఖశోక, స్ఫురణమ్మును నైన విప్ర పుంగవునేడ్పున్
నరవతిచూడఁమణి రఘు, వరుఁ జెంతయు నాలకించె † వంత గదురఁగన్. ౧
చ. విని రఘురాముఁ డాత్మ వగఁ పెల్లిద మావఁగలేక మంత్రులై
ఘనమతులొ వసిష్ఠమునిఁకాంతుని యోగిని వామదేవుఁ ద
క్కినమునిమంత్రి పౌరులను † గేవలతత్త్వము తెల్పువారిఁ జ
య్యనఁ బిలువంగఁ బంచెను, మహాత్ము వసిష్ఠునిఁ గూడి వార లా
జనవతిఁ జేర వచ్చిరి ప్రశస్తమతుల్ చెలువాగుచుండఁగన్. ౨౪ 2920
తే. వచ్చి రఘురామ! వర్ణిల్లు † వరయశంబుఁ
గాంచి యంచొగి పల్కిరి † కాశ్యపముని
వామ దేవమార్కండేయనామమునులు
గౌతముండు జాబాలిహస్తల్యమునులు ౩౪ 2921

1 రాజవోషై ర్విపద్యంతే ప్రజా హ్యవిధిపాలితాః, అసద్వృత్తే తు నృపతా ఏకాతే మ్రి
యతే జనః-అనిమా. 2 తథా తు కరుణా తస్య ద్విజస్య పరిచేవితం, శుక్రావ రాఘవ స్సకృం దుఃఖ
శోకసమన్వితమ్-అనిమా.

- క. నారదుఁడును బీతంబులఁ జేరిరి రాఘవుఁడు లేచి ♦ చేరం జని యిం
పారఁగ నందన మిడి కర, నారనముల సంజలికను ♦ సంధించి తమిక్. ౫
- సీ. పౌరులు మంత్రులు ♦ సరమాసరంబుఁ దగినట్లు గూర్చుండఁ ♦ దాను బీత
మందు నాసీనుడై ♦ యతులదీప్తి బొల్పువారలఁ గాంచియా ♦ బ్రాహ్మణవగఁ
దెలుప వారెల్లను ♦ దీనుఁడౌ రామునిపలుకు లాలించిరి; ♦ పరమబుద్ధి
రాజతుండయిన నానరదుఁ డిట్లువచియించెమునులనన్నిధిశుభంబునుహితంబు
తే. నైశ భంగిని రాజేంద్ర! ♦ యనమయమున
బాలుఁ డీలైన దదార్త ♦ సాలకించి
బదులు చేయంగఁ బూనుము ♦ విదితయశుండ
వై చెలంగుట శ్రీరామ! ♦ యతులనాను! ౮౫ 2928
- క. విను మొకవార్తం దెల్పెద, మను కృతయుగమందు విప్రముఖ్యులె తపమున్
మనుశాస్త్రరీతి నల్పుదు, రనఘా' విప్రేతరుఁడు నుహార్ష తపంబున్. ౯౫
- క. ఒరరింపఁ డొక్కఁడైనను, విను మోరాజేంద్ర! జ్ఞానవిస్తృతిగల యా
ఘనయుగమున నజ్ఞానిం, బను నావరణంబె లేక ♦ యలరుఁ దపంబున్. ౧౦
- చ. కలుగ వకాలమృత్యువులు ♦ కల్గవు రోగము లాయుగంబునన్
తెలఁగుచు మర్త్య లొక్కగతి ♦ సిద్ధులఁ గాంచుచు దీర్ఘజీవితం
బులఁ గనుచుందు; రంత నొకపాలికఁ ద్రేతయు వచ్చె నత్తటిన్
గలిగినమర్త్య లుజ్జ్వలవికాసయుతాత్మలు నుమ్మ రాఘవా! ౧౧ 2926
- క. తొలిజన్మమున నొనర్చిన, యలఘుతనశ్చక్తి క్షత్రియవ్రాతములున్
గలిగెను వీర్యతపంబుల, దొలిజని నవాక్య పూజితులు రాజేంద్రా! ౧౨
- క. విను మీశ్రేతాయుగమున, మనుజులు ధర్మాత్ములెరి ♦ త్కానురులు ధరా
వనదక్ష రాజచంద్రులు, గని రెంతయుఁ బ్రాగ్యుగీయకాంతితపములన్. ౧3
- తే. రెండుయుగములఁ దూర్జమై ♦ యుండు వీరి
కతులవీర్యము శప మొక్కఁ ♦ డధిక మిందు
వీర లిరువకను నొక్కవిషయ మిపుడు
కలదు తెల్పెద విసవయ్య! ♦ త్కానతీంద్ర! ౧౪ 2929
- సీ. వర్షచతుష్టయంబాంఛాభిపూరకధర్మముల్ చక్కఁగా ♦ స్థాపితంబు
లయ్యెఁ గృతంబున ♦ సమలధర్మం బొండు వెలసె నజ్ఞానంబు ♦ పాలిసె నొక్క
పాద మధర్మంబు ♦ పరఁగె నెందో నృధ్వియందు; నధర్మంబు ♦ నాశ్రయింపఁ
దేజమ్మ చందమా: ♦ రాజ' పూర్వల కెల్ల జీవనోపాయంబుఁ ♦ జింతసేయ
తే. మలయుతం బవృతంబును ♦ గలుగుఁ బాద
మాత్రమే తక్కినదియెల్ల ♦ మానితంబె
పాదమాత్ర మధర్మంబుఁ ♦ బాయఁద్రోచి
యస్మతమును వీడి నిర్మలు ♦ లైరి వారు. ౧౭౫ 2930

క. అన్యతము సధర్మమును మేదిని లేకుండంగఁ జేసి ధీర్ఘాయువు న
మృనుజులు పొందిరి సత్యంబు సధర్మము సుంతయేని ధీమానక మనుజుల్.

తే. మంచికర్కంబు లొసరించి యంచితమగు

సత్యధర్మానురక్తిచేఁ జాలఁ గ్రాలి

యశముఁ గాంచిరి; త్రేతాహ్వయమునఁ బరఁగు

నీయుగంబున బ్రహ్మణు డెల్ల నృపులు. ౧౯౫

2932

*క. అనుసమతపముం జేయంగను దొడఁగిరి సేవచేయఁగఁ బూనిరి త

క్కినవారు వైశ్యశూద్రుల, కనువగు శుశ్రూషయనెడునది ధర్మముగఁ.

క. చరణజులు విశేషించియు, బరిచర్యలు చేయుచుండువారు మిగతభూ
సురముఖ్యవర్ణములకుఁ, దరువాతఁ నరుల కన్యతధర్మైతరముల్. ౨౨౫

ఆ. వృద్ధి నొందఁ జొచ్చెఁ నెట్టులో పాదమా, త్రముగనున్నయదియుఁగనరెరామ
తా ద్వితీయపాదధర్మైతరముఁ గూడి, యట్లసత్య ములరెఁ నంతలోన. ౨౩

నీ. ద్వాపరయుగమనఁ దత్కాల మలరారు నీత్రేత గడచిన నెనుగు నదియె
నం దధర్మ మసత్య యభివృద్ధి నొందును దత్కాలమున వైశ్యతత్తిఁ దపంబు
పొందును; శ్రీరామభూపాల! యీరీతిగా యుగత్రయమున ధర్మసురాది
వర్ణత్రయంబుఁ దపం బొందు ధర్మంబు నారీతినే పొల్పు నందు ధర్మ

ఆ. మంఘ్రిజులను బొందఁ దాకుల మవనివై, నాల్గవనయి యుంట నరవరేణ్య!
శూద్రులందుఁ దపము శోభిల్లుఁ గలియందు, నం దధర్మమధిక మూఁ దలంప.

క. ద్వాపరమందున ధర్మం, బాపదజులందె యధికమై యుండును నో
భూపాల! యీయుగంబున, నీపాలనమందునున్న యిల నికటమునఁ. ౨౪

చ. చరణభవుండు సత్తపము నల్పెడు దుర్మతియై తదీయమా

పరమతపోబలంబుననె బాలుఁ డితండు మృతిం గనెఁ మహీ

వరునిషయంబునం దెవఁడు వారక కార్యము చేయుచుండుఁ ద

త్పురమునఁ గాని యత్తపము పొల్పు దరిద్రత కాలవాలమై. ౨౫ 2933

క. నరపతి యాతండు వేగము, నరకంబున కేగుఁ బాలనముఁ జక్కఁగ శా
స్త్రురతిం జేయనికతమునఁ, బురుషనరా! రామచంద్ర! పొలుపుగవినమా!.

క. మనుజులు పఠించినం జి, క్కని నియతిం దప మొనర్పఁగా సత్కర్మం
బును జేసిన షష్ఠాంశంబును సత్పాలనముచేయు భూపతి పొందున్. 3౧

క. కృతకర్మంబున భూతలవతి యాజవయంశ మొందు భాగ్యము గని యు
న్నతధర్మంబునఁ బ్రజలన్, హితముగ నెటు ప్రోవకుండ నిల వర్ధిల్లున్. 3౧౫

ఆ. అట్లు ప్రోవకుండు నాతండు నాల్గవ, యంశ మొందుఁ బాపమందుఁ జాన్ము
పురుషవర్య! నీదు ధరణిని వెనకుమా, దుష్కృతంబు చేయు దుష్టనరు!

* తపోఽతప్యంత తే సర్వే శుశ్రూషా మపరే జనాః-అనిమా.

క. దానికి యత్న మొనర్చుము, గానబడక ధర్మవృద్ధి ♦ త్రాస్థలి యాయు
స్సానును జంపుగ బ్రాహ్మణ, నూనునీ జీవితము పొల్పు ♦ త్రోణీశేంద్రా! 3౪
డెప్పదినాల్గవ నర్తము సంపూర్ణము.

౭౫ - నర్తము.

రాముడు దక్షిణదిక్కున దశస్సుచేయు సూర్యుని గాఢమట

క. నారదువాక్యంబును గంభీరార్థం బమృతసనుము ♦ విని హర్షంబున్
భూరవణుఁ డొంది లక్ష్మణు, గారవ మలరారఁ బలికె ♦ గరుణ యలరఁగన్
క. అనుజా! సౌమ్యా! వేగను, చని బ్రాహ్మణ నూటసింపు ♦ నద్యితఁ డాతం
డనఘుడు వగ నొందంగాఁ, జన దాశిశుతనువు నూనె ♦ జక్క నునువుమా.

ఆ. పాత్రమునకు నూనె ♦ భద్రంబుగా నింపి

దానియందు శిశువుతనువు నునిచి

పరిమళములఁ దైలఁపాత్రమునం జేర్చి

తనువు చెడకయుండఁ ♦ దగు నొనర్ప 3

2946

చ. తను వది యెవ్వధంబునను ♦ దారుణరీతి గనంగ రాక యుం

డను జను భేద మింతయుఁ గఠంబడ కుండఁగఁ జేయు పెట్టా యా

పని నొనరింపు; మంచును నృపాలకుఁ డానతి యిచ్చి లక్ష్మణుం

గనదురుసాధులక్షణనిఁతాయని బంపి మనస్సునందున్. ౪

2947

క. తలఁచెను బుష్పకమును జవ, మలరఁగ రన్తునుచుఁ గీర్తియశములఁ దగు భూ
పలలాముఁ; డంత నయ్యది, విలాసగతి మీఱ వచ్చె ♦ విభునాజ్ఞ మెయిన్. ౫

చ. కనకవిభూషితంబగుచుఁ ♦ గ్రాలెడు పుష్పక మింగితజ్జమై

తనదుటచే ముహూర్తమునఁ ♦ దా రిఘురామునిచెంతఁ జేరి యి

ట్లనియె; నమస్కరించి వసుధాధిప! నీదగునాజ్ఞ వచ్చితిన్

బని యెదియేని పంచిన నవశ్యము చేయుదుఁ గింకరంక నాన్. ౭

2949

చ. మరుచిరపుష్పకోకులను ♦ త్రోణివిభుఁ డొగి నాలకించి భూ

సురమునివర్యసంతతికి ♦ శోభిలభక్తిని మ్రొక్కి యెక్కె నా

దరమునఁ బుష్పకంబు; రఘుత్పల్లజుఁ డాయతచాపతూణముల్

వరకరవాలముం గొనుచుఁ ♦ బాదజుఁ జంపఁగఁ బోవుచుండగన్. ౮

2950

క. పురరక్షణం బొనర్పఁగ, భరతుని లక్ష్మణుని వీరభవద్యుల నునిచెన్

బరమాద్భుతగతిఁ జనెఁ బడ, మరదిక్కున వెదకె నొక్కమాడ్కిఁ గడంకన్.

క. హిమవత్సంవృతమై పొల్పు మహితదిక్కునను వానిఁబొప్పు వెదకి పా

పము సుంతయేని కానక, యమరేంద్రునిదిశకుఁ బోయి ♦ యందెల్లెడలన్. ౧౧

చ. కనుఁగొని పావనాచరణఁకాంతమునై ముకురంబురీతిఁ జ

క్కనిదయ యొప్పు నాదెనను ♦ గానక శూద్రమునిన్ యమాశనుం

గనుఁగొన నందుఁ బోయె రఘుఁకాంతుఁడు పుష్పకయుక్తి వింధ్యనా
మనియశభూధ్రపార్శ్వమునఁ మానితమైన సరస్సు నొక్కెడఁ. ౧౩ 2953

ఆ. కనియె దానిచెంతఁ ఘనతరతప మూని, యున్నవాని మునినిఁనూర్ధ్వముఖుని
నందుఁ గాంచె సిరులఁ నలరారు శ్రీరాముఁ, డంత సతనిఁ జేరఁసరిగి యచట.

క. ఉత్తమతపోవ్రతాదరు, నత్తపసిని గాంచి యిట్లుఁ లనియె; మహాత్మా!
యిత్తటి ధన్యుఁడవే యిపు, డుత్తర మీవలయు నేకఁబోధ్యుఁడ వోకో.

సీ. దృఢవిక్రమా! వ్రతాఁభీనచిత్రా! నేను గౌతామాలంబునఁ నీతటి నినుఁ
బ్రశ్నచేసితి దశరథభూమిపాలకు తనయుండ శ్రీరాముఁ ఁ డనెడువాఁడ
నే ప్రయోజనము నీవిపు డొందఁగోరితో స్వర్గలాభ మొ వేఱుఁవాంఛితంబొ
దుష్కరంబని నాకుఁ ఁ దోఁచెడు నీతపం బేవరంబును బొందఁ నెంచి యిట్లు

తే. తపము సల్పుచున్నావొ ఁ దాని వినఁగఁ

గోరి యడిగెద నెవ్వనిఁ ఁ గూర్చి యిట్టి

వ్రతముఁ బూనితో తెల్పుమా ఁ బ్రాప్తాఁడవో?

క్షుత్రియుఁడవో? తృతీయపంశభవుఁడవో? ౧౪

2956

క. చరణభవుండవో? సత్యా, దరమున వచియింపు శుభముఁ దగు నీకు మహా
త్తర మాను నూన్మతము సుస్థిరతపమునకంటె సమృతఁసిద్ధిప్రదమా. ౧౫

చ. అని యిటు రాఘవుం డడుగఁ నామునివర్కుఁ డవాక్కిరుండు రా
మునకు స్వజాతియుం దపముఁ ఁ బూనఁగ నేటికొ యావిధంబుఁ జ
క్కనిగతి నిట్లు చెప్పె, దనఁగాదిలిపూసక వీడ కట్టులే
జనపతివర్య! యంచు మది ఁ సంతస మెంతయు నొప్పుచుండఁగఁ. ౨౦ 2958

డెబ్బదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౭౬ - వ సర్గము.

ఁకొక రాముఁడు శంబుకుని జంపి బ్రాహ్మణశువు బ్రదికించుట. ఁకొక

చ. ఒరులకు బాధచేయని మహాత్తమకర్తము లాచరించు భూ
వరుఁ డిటు ప్రశ్నచేయుటయుఁ వంచినశీర్షము నల్లె యుంచి యా
చరణజహాని యిట్లులనె; ఁ శంబుకనాముఁడ తూర్ద్రజండ నో
గురుతరకీర్తిరాజిత! రఘుప్రవరా! తనుయోగ మొప్పుగఁ. ౧౫ 2959

తే. కోరినాఁడ దేవత్వంబుఁ ఁ గొంకి మిథ్య, పల్కువాఁడను గాను దేవతలలోక
మేజయింపఁగఁ గోరితిఁనేను తూర్ద్ర,వంశజుఁడ ఘోరతపము సఁల్పంగ నిచట.

క. వరనియతి నున్నవాఁడను, దరుణం బింకయును రాదు ఁ దానికి నను నా
చరణజుని గాంచి ఖడ్గము, నిరుపమకాంతుష్ట్యలంబుఁనృపతియుఁ గొనుచుఁ

- క. శిరమును ఖండించెను నా, తరుణంబున; నిట్లు శూద్రతపసి తెగిన ని
ర్జ్వరపతి వహనప్రముఖా, మరవద్యులు మేలు మేలు ధ్రువపతివర్యా! ౪౫
- క. అని వినుతించిరి పలుమా, ఆనూననునువృష్టి గురిసె ధ్రువపతివర్యా
క్షిప్తి వాయుప్రోద్బలమునఁ, గనఁబడియె నాల్గు దెసలఁ ధ్రువపతి బడఁగె. ౪౬
- చ. సుర లెద మార్చి మంది రణశూరుని సత్యసరాక్రముఁ ట్టితి
శ్వరపతి రామచంద్రుఁ గని ధ్రువపతి యొసర్పితి దేవకార్య మి
త్తరుణమునందుఁ జక్కఁగ; నితాంతముదంబున మే మొసంగు నీ
వరము నరిందమా! గొనుము ధ్రువపతి దెల్పుము తీర్పు మిత్తరీ. ౪౭
- క. చరణజని స్వర్గభాక్కుగఁ, బరికించియె కాకయుండఁ ధ్రువపతి
వరుదుగఁ జేసితి వను నిర్జ్వరవాక్కుల నాలకించి ధ్రువపతి భక్తి. ౪౮
- క. కరయుగము మోడ్చి శ్రద్ధా, దరములు చెలువార వృత్తపనుజహరుఁ బురం
దరుని నహస్రలోచనుఁ, బరికించి వచించె దేవపతి! నీవు సురల్. ౪౯ 2966
- క. నాయెడఁ గరుణానుతులే, నాయవనీసురకుమారుఁ ధ్రువపతి
డియెడఁ బ్రాణయతుండై, పాయక తండ్రికిని బ్రీతిపాత్రుం డగుతఁ. ౫౦
- క. వర మిది మదిపీఠము సత్కరుణా నా కోనఁగుఁ డిదియె ధ్రువపతి
సురలార! మదపచారము, పరఁగుట నావిప్రనుతుఁడు ధ్రువపతి డయ్యె. ౫౧
- నీ, మరణించె నేకకుమారుఁ డావిప్రున కాతఁ డకాలాంత ధ్రువపతి
నాతనిఁ బ్రదికింపుఁ ధ్రువపతి మోక్షమునుబాహుకునత్యంబయి భాసిలునటు
చేయుఁడీ నేఁ బురి ధ్రువపతి సురవగుతోడ బ్రదికించువాడ నీ ధ్రువపతి
దానిని జెల్లింపుఁ ధ్రువపతి నిర్జ్వరేశ్వరులార! నా రఘు రాము ధ్రువపతి
తే. గాంచి మార్చింబు వృద్ధిని ధ్రువపతి
బదులు పల్కిరి దేవతావరులు కూడి
వగపు మానుము కాకుత్స్థ! ధ్రువపతి
డిదినమె జీవములఁ బొందె ధ్రువపతి నెలమి మిగుల. ౫౨ 2969
- క. తనబంధువులం గూడియె, మన మలరం దిరుగువాడు ధ్రువపతి
దునిమితి వెప్పుడు శూద్రుని, గనియెం బ్రాణముల నచట ధ్రువపతి
తే. శుభము నీ కగుఁ గార్యము ధ్రువపతి
నీకు సమకూర్పుచుందుము ధ్రువపతి
నవ్యశోరాజితా! యగఁ స్త్యమునిచెంత
కరుగవలయును బ్రహ్మ! ధ్రువపతి నియతి. ౫౩ 2971
- స. ప్రతి మొనరింపం బూసెను, ధ్రువపతి నొందక యుద్ధి దావ్యదశశరత్తులు ను

* తం జీవయత భద్రం వో నావృతం కర్తు మర్హ-అనిమా.

- స్థితి సాగె నింతకాలం, బతఁ డొగి *జలశయ్య నుండె * నధికశ్రద్ధా. ౧౭
- క. కనుక నె యామానీంద్రునిఁ, గనఁబోయెన మతని మోదఃకలితుం జేయఁ
జననాథ! నీవు నమ్మునిఁ, గని మ్రొక్కుట మే లటన్న * గారవ మలరక్ష. ౧౮
- క. చనుదెంచెద నిప్పుడె యం, చని వారలతోడఁ బలికి * హోటకమయమై
తనరారువుష్పకం బె, క్కెను; దేవత లంత విమలఃకీర్తులు చెలఁగఁ. ౧౯
- తే. వోయిమయానంబులను నెక్కి * రాముఁ డపుడు
వెంట రాఁ బోయి, రాముని*వీరునాశ్ర
మమున; కంతఁ దపోధనుం * డమలకీర్తి
యాయగస్తుఁడు వారల * యాగమనము. ౨౦
- క. కని వారి యథావిధిఁ బూజనముల నలరించె దేవఃస త్రము లాపూ
జను గొని యాతనిఁ దగునర్చనముల ముదమొందఁ జేసి * చనిరి యథేచ్ఛఁ.
- క. సురవరు లీవిధిఁ దమయను, చరు లెల్లను వెంట రాఁగ * స్వర్గమునకు న
త్వరగతిఁ బోయిరి; రఘుభూ, వరితలకుఁడు ఘష్పకంబు * వసుధం దిగఁగఁ.
- ఆ. అవతరించి మునికి * నాయగస్తునకు వం,దనము లాచరించి * యనల జేజఁ
డాతఁ డిచ్చునట్టి * యాతిభ్యములఁ గొని, యధివసించె నందు * నాదరమున.
- క. అనుపమతపోధనుం డా, మునిపతి యత్యుగ్ర తేజఃమునఁ బొల్పుచు నా
జనపతి కిట్లను; స్వాగత, మనూనగుణనాంద్ర! యోమః*హోత్తా! యిటుకుఁ.
- క. చనుదెంచితి నాభాగ్యం, బనఁదగు నిద్దాని సద్గుణావళి నీయం
దు నెగడుఁ గావున బహుమతిఁ, గనుచుందును నిన్ను నేని*కామం బాత్మఁ.
- ఆ. అతిథి పూజనీయుఁ * డనుదిన మాత్మయం,దలరుచుండు నతఁడె*యమరు లెల్లఁ
జరణభవుని జంపి * నద్యశంబున వెల్లు, నీదురాక పలికి * రాదరమున. ౨౧
- క. ధరణీసురపుత్రుని మృతుఁ, బరిగతజీవితుని జేసి * భాసిల్లితి వో
ధరణీశవుం గవా! రా,తిరి యిది యిటఁ బుచ్చఁదగును * దృష్టి మెఱయఁగఁ,
- క. పురికిఁ బ్రభాతంబున నీ, వరుగంగా వచ్చు స్వేచ్ఛ * నరిగెడుయానం
బరుదుగ నొప్పుట రామా! పరమాత్ముడ వీవు లక్ష్మీ*పతి వరయంగఁ. ౨౨
- క. నారాయణుడవు నీయం,దే రాజ్యం బెల్ల నుండు * నెల్లర కీవే
యారయఁ బ్రభువపు ప్రాక్తన, పూరుషుడవు సౌమ్య! వినుము*పూర్వమైకటఁ.
- నీ. ఆభరణం బిది * యావిశ్వకిర్తచే నిర్మితంబయి కాంతి*నిచయదివ్య
మయి దివ్యతనువుచే*నరుదగు తనకాంతి వెలయుచుండును; గాన * విశ్వనాథ!
గ్రహియింపుమా నాకుఁ*గల్పింపు ప్రియమును దత్తవస్తువు ప్రీతి*తనర మరల
దానము చేసినఁ * దత్పలమనుపము మిద్దాని ధరియింప * నీవె తగుదు

తే. వధికఫల మొండఁ జాలుదు; † సమరనాథ
ముఖులఁ దరియింపఁ జాలుదు † భూపాల!

గాన నీ కిచ్చువాడను † దీనిఁ గొనుము

చిత్ర మాభరణ మ్మిది † చెలఁగువేష్ట. 33

2985

క. జ్వలించునూర్యుడో? యన, వెలసెడు ను మ్మిది యనిన † విని శ్రీరాముం
డలఘురథశ్రేష్ఠుఁడు రాజులధర్మము లోఁ దలంచి † సాంఘగుభణితః. 34

క. దానము ప్రతిగ్రహంబును, భూనిర్జరులకును దగును † భూపతిని గదా?

నే నెట్లు సంగ్రహింతును, భూనిర్జరుసాము పాపము గదా? కొనినఁ. 35

చ. అన విని యాయ న్స్వముని † యావృతి రామునిఁ గాంచి యిట్లనఁ;

జనవర! బ్రహ్మభూతమయి † సాధుతరంబగు నాకృతంబునఁ

జనులకు రాజు లేడు సురఃసంతతి కింద్రుఁడు లేడు గాన నా

జను లధిపాలునిం బడయుఁస్వాంతములం బరు నిన్ను వేడినఁ. 36 2988

చ. శతముఖ దేవకోటికిని † సత్ప్రభువుం దమిఁజేసి తీవు; మ

రక్షతకిఁ బాలకుండుగ విరాజిలువానిని జూపవే యటం

చతిశయభక్తి వేడి పరమాత్మ! నృపాలుని బూజ సేసి పా

పతతులఁ బాయువార మని † వారలు కోరి వదించి రీగతిఁ. 37 2989

చ. ధరణివిభండు లేకయె ముదంబును గాంచఁగఁ జాల మేము భూ

నరుఁడె నుపూజ్యుఁ డన్న నరఃపారవచ సత్తు లాలకించి యా

దరమున నుత్తమార్థము నెదం దలపోసి త్వదాజ్ఞ చేత నా

సరసిజనూతి యింద్రముఖఃసర్వదిగీశులఁ బిల్చి యిట్లనఁ. 38 2990

సీ. కరుణించి మీయందుఁ † గల్గిన తేజంబు సందు భాగం బొసంగం దగు నన

వారు తేజస్సుల † భాగ మిచ్చిరి బ్రహ్మ తుమ్మె నద్దానిన † తోచె నొకఁడు

తువుఁడన; సతనికిఁ † గూర్చె నింద్రాదుల యంశంబులను మనుజులి కిచ్చె

విభుగాఁగ, సంతటఁబిలుధేంద్ర భాగంబుతోడ భూమిం గూర్చెఁదోయవిభుని

తే. భాగమును గూర్చి దేహంబు † పరఁగునట్లు

చేసెఁ గౌబేరభాగంబుఁచే వసువును

బ్రజల కిచ్చెను యమునిదా † భాగమునను

బ్రజల శాసించు సరపతి † రమ్యరీతి. 39 2991

క. సురపతిభాగంబుననే, పరభూషణ మలరుదానిఁ † బరమాదృతి ని

ర్జరపతి యజ్ఞాంశమ్మును, బరిగ్రహముచేయురీతిఁ † బార్థివముఖ్యా! 40 2992

తే. కై కొనుము దీని నీకు మేల్ † గలుగు నన్ను

నుద్ధరింపుము నా, మునిఁసూక్తుల విని

పరమధార్మిక మిది యని † నిరుపమాన

మైన యాభరణము దాని † మానవపతి. 41 2993

క. సరసునకు నే నందు; న, జరమై వువ్వుంబు నగుచు ♦ శవ మొందు మహా
త్తరీతిఁ గానఁబడియెన్; ధరణీశ్వర! యాశనంబు ♦ తదవసరమునన్. ౮
సీ. పంక్తిభేదమ్మన ♦ బలవంతములు సరోవరమెయాశ్రయముగఁ ♦ బరఁగుచుండె
దనుకాంతి యెంతయుఁ ♦ గననగుచుండెను; జింతించితిని దీనిసీద్ధి యెట్లు
లనుచు ముహూర్తంబు ♦ మనమున నారీతిఁ దలచుచు దానిన ♦ తటమునందు
నుంటి నీచిత్రమెట్లొ యని; యంతలో నద్భుతసర్వనంబై నిరుపమ

తే. మగుచు నత్యున్నతంబయి ♦ యంబరమునఁ
గానఁబడియె విమానంబు ♦ కమ్రహంస
సంయుతంబయి చిత్రై ♦ జవముగలిగి
యందు నతిహాసవంతుడై ♦ యలరె నొకఁడు ౧౧

3002

క. సురపురి వసెనె నవ్వర, పురుషుం డద్రాన సురలఁపూఁబోడులు సుం
దరగతులఁ దన్నుఁ గొల్వఁగ, వరభూషణరుచిరుఁ డగుచు ♦ భాసిల్లె నృపా!.

ఆ. తనువిలాసములను ♦ దగునంగనలు కొంద, ఆమలగేయములను ♦ నద్భుతముగఁ
బాడి; రంతఁ గొంద ♦ తాడిరి వీణాది, వాద్యములను నేర్పు ♦ పటలుచుండ.

క. కొందఱు వాయించిరి మఱి, కొందఱు సంతోషములరఁ ♦ గోయని ధ్వనియిం
పొందఁగఁ జేసిరి నృత్యము, కొందఱు స్వేచ్ఛగను జేయఁ ♦ గోరిరి రామా!.

క. తరుణులు కొందఱు సుందర, హిరణ్యదండములఁ గాంతి ♦ నెనఁగుచుఁజంద్రం
బురుడించు చామరంబులఁ, గరములఁ గైకొనుచు విసరఁ ♦ గా మొదలిడఁగన్.

తే. వుండరి కేక్షణంబులఁ ♦ బాలుపుమీఱు
నతనిమో మట్టై విడిసింఁచె; ♦ సంత నతఁడు
సింహాపీఠక విడిచి యచ్చెరువు తోఁప
నావిమానంబు దిగి వచ్చి ♦ యాశనమును. ౧౨

3007

క. తినియెను శ్రీరామా! నే, గనుచుంటి నసంతరంబు ♦ కడఁగి యతఁడు కొ
వ్వినమాంస మెల్ల స్వేచ్ఛగఁ, దిని సరసుం జేరి యచటి ♦ దివ్యనలిలమున్.

తే. విధియుతంబుగ స్పృశియించి ♦ వే విమాన
మెక్కఁ బోవుచునుండ నే ♦ నెన్ని యతని
దేవసంకాశు స్వర్గిని ♦ భావ ములరఁ

గాంచి యిట్లంటి; నోభూమిఁకాంత! రామ! ౧౩

3009

క. సురసంకాశా! యెవ్వఁడ, వరయఁగ నాహార మిద్ది ♦ యతిగర్హితమై
పరఁగెడుదానిం దింటివి, కరుణించి వచింపు దీనిఁకారణ మెల్లన్. ౨౦

3010

క. ఎవనికీ నీయాహారము, చవిగా నుండంగఁ గలదు? ♦ స్వర్గాలయతు

1 స్వర్గాలయతుల్యనరాంగదేవతాసమానమై శ్రేష్ఠుడు దేహము కలవాఁడా అని యర్థము.
దేవసమత-అనిమా.

క. ఒనరిచి యభిషిక్తుని భూజనులకు నన్నించి యిందు ♦ సగనతటమునకా
 పునమున నియతిం దగఁ దప్పమును జేసితిఁ జాలకాలము మనీషివరా! ౯

సీ. మూఁడువేలేండ్లిట ♦ మునివద్య! త్వము నీగురుభరణమునఁ ♦ గోర్కిమీఱ
 నన్యదుష్కరముగ ♦ నాచరించితి; నంత ననుచువిధి లోకమునకుఁ జనితి;
 స్వర్గభూతుండనై ♦ సాధుతపశ్శక్తి నలరిన యుత్పిపాసలు సతంబు
 బాధింపఁగాఁ జొచ్చెఁ ♦ బరమమునీ! దాన వ్యధితేంద్రియుండనై ♦ యాజగత్త

తే. యాధిపుని బ్రహ్మఁ గాంచి యిట్లంటి దేవ! యుత్పిపాసావివర్జితఁ ట్లోని యిద్ది
 బ్రహ్మలోకంబునాఁ బడుఁ ♦ బ్రాగ్జనికృతకర్మ మెట్టిదో నాకిందుఁగలిగెఁ ట్టు.

క. అనవరతంబు పిపాసయు, జనియించెను గాన నాకుఁ ♦ జక్కచిభోజ్యం
 బును జెప్పుమా పితామహా! యన బ్రహ్మ వచించె నిట్లు ♦ లారని నాతోక.

తే. స్వాదులై తగు నీదు మాంసమును నీవె
 యనుదినంబును భక్షింపు ♦ పుజనినాథ!
 యదియె యాహారమగు నీకు ♦ నాత్మతమవుఁ
 జక్కఁ జోషించుచుం దపం ♦ బక్కజముగ. ౧౮౫

3025

క. ఒనరించితి కాదే యోజనవర! నాట నిది బీజసత్తమ మయ్యుక
 గనునే యంకురతను గావున దానినె తినుము మున్ను ♦ పొందవు తృప్తి.

క. వన మది సత్సవిషేవిత, మనుచుఫలమూలనికరముగు నందు వసిం
 చిన నీవును భిక్షార్థిగఁ, జనుదెంచి న యతికిఁ జిత్తసమ్మద మలరక. ౧౬ 3027

ఆ. భిక్ష మిడక యంటి ♦ వత్తయనుగునని, యచితలగవనైతి ♦ వత్తులతపము
 నల్పినాఁడ వట్టి ♦ చంద్రుగావున, సర్గవాసమైన ♦ సంతతంబు. ౧౭ 3028

క. నిను యుత్పిపాస లేచెడుఁ, గనుక నె జోషించినట్టి ♦ కాయంబును జ
 క్కనిరుచిగల్గినదానినె, గొను మాహారముగ నుధను ♦ గ్రోలినరీతిక ౧౮ ౫

తే. తృప్తి బొందుచు నుండుముఁదివ్యజేజఁ, దానగ స్త్యమహామునియఁజనులకు
 దుష్ప్రధర్ముడు వచ్చు విధాతకష్ట, జాలుఁడవగుదు వీవు తత్సమయమందె.

క. ముని యతఁడు దేవసముదయ, మును దరియింపంగఁ జేయఁ ♦ బోలు సుతక్తిం
 దనరారుఁ యుత్పిపాసల, వనటం బడు చిన్నఁ గూర్చి ♦ పలుకక వలెనే. ౨౧

క. గురుభాహూ! ని స్నాతఁడు, తరియింపం జేయఁ జాలు ♦ ధన్యఁడనియె; నా
 సురతల్లజావాక్కుల విని, పరమవిగర్హితము నాదు ♦ నపువుం దినుచుక. ౨౧ ౫

క. అనుదిన మిరీతిని నే, చనికీక వచ్చుచును మరల ♦ స్వర్గంబునకుక
 జనుచున్నవాఁడ వర్షము, లనేకములు చెల్లె నిట్లు ♦ లంగము దినగక. ౨౨ ౫

చ. తను విదిక్షీణ మొందదు ముదంబును బొందదు చిత్త మోమహా
 మునివర! యిట్టికష్టములఁబొందెడు న న్నరుణించి కష్టరా

తే. యతనిజ్యేష్ఠుని దుర్జయుఁ నధిపుఁ జేసి
రాజ్య మేలుము ధరఁ గలఁ రాజవంశ
ములకుఁ గర్తవ్య నీవు కావలయు ననుచు
ననిన నట్టులే చేసెదఁ ననుచు నతఁడు. ౬

3044

క. ప్రతిన యొనర్చెను రామా! పిత దానికి మోద మందిఁ పెంపు మిగుల నీ
గతిఁ బల్కె మరలఁ దనయా! యతిశయమోదంబుఁ గంటిఁనట్టిఁడవగుమా.

ఆ. సంశయంబు లేదుఁ నకలవంశములకుఁ గర్తవ్యగుదు దండకలనఁ బ్రజలఁ
గావు హేతు వుండకయ దండ మిడకుము, తప్పుచేయు మనుజుతతులయందు.

క. మనుజేంద్రుఁ డెవఁడు దండన, మును జక్కఁగ నునుచున్నగఁమునుబొందునతం
డని పెద్దలు చెప్పిరి; కావునఁ బుత్రక! యత్నవరుఁడవుగ నుండఁదగున్. ౯౫

క. పరమము ధర్మంబు గదా, ధరణిం జెలువారు దానిఁ దలఁపుము మది నం
చురుమతి మను వాత్సజునకుఁ బరమగతిం జెప్పి హర్షఁపరిపూర్ణుండై. ౧౦౫

తే. శాశ్వతంబగు నావద్దఁసంభవుపద
మొందె; ద్రిదివంబు మను విట్టుఁ లొంద నంత
నాత్మజుండగు నిత్యైశ్వర్యఁ వమితఁజేజ
మలరఁ దనయులఁ గాంచు శైలియును మదిని. ౧౧౫

3049

క. ఆలోచించెను; బిదవన్, జాలుగ బహుకర్మతతులఁ జక్కనిశ్రద్ధా
లోలుండై యొనరిచి సుర, బాలకతుల్యులను బుత్రఁవరులం గనియెన్. ౧౨౫

తే. ధర్మమతియైన యిత్యైశ్వర్యధరణివిభుఁడు
తనయులం గాంచె వారిలోఁ మనుజునాథ!
కట్టకడపటితనయుండుఁ కడువిమూఢుఁ
డకృతవిద్యాపరిశ్రముం డొట నతము. ౧౩౫

3051

క. తనయగ్రజులం గొల్పుచు, దనివొందుచు నుండె వానితంత్రీయె దండుం
డని పేరు పెట్టె నతనికి, మనమునఁ దలపోసి యల్పుమతియను నూహన్.

తే. తప్పు కితనికి దండపతనము దేహ,మందుఁ గలుగంగఁ గలదనిఁ యట్టిపేరు
పెట్టి యతిఘోర దేశం బఁదెట్టి దితని, కుండఁ జాలినదని యాత్మఁ నూహచేసి.

*క. కనఁజాలక రిపుకాటుఁడు, జనపతి యాతండు వింధ్యశ్రీవలమధ్యా
వని గాంచి యందు నాతని, నునిచెం దదాజ్యమందుఁ నొడయం డనుచున్.

సీ. పరివ్రతరహ్యతఁద్భాగంబునన్ గండు నరపతిగాఁ జేసిఁ పుర మను త్త
మమును నిర్మించె; నాత్మపతి తన్నామమును మధుమంతమైఁ భూరికీర్తి
నందు, నియ్యదియంచుననువదించెను; దరువాతదండుఁడుభృగుప్రవరుడై న
శుక్రు నాచార్యుఁగాఁ సుప్రతాపరియించె, నిట్లు లాదండుఁ డహీనతేజః

తే. జైన శుక్రుని గూడి రాజ్యంబు చేసె
హృష్టమనుజవికీర్ణమై యింద్రురాజ్య
మట్లు చెలువారె; దండుఁ డయ్యనని నింద్రు,
కరణిగాఁ బాలనము చేసె ధునయశమున ౧౯ 3055

క. మనుతనయుండొ దండుం, డనూనశక్తిం జెలంగు ధన్యుశననుతో
డను గవ్రురీతి రాజ్యంబు నేలె ధర్మైకమార్గమునఁ బ్రజల్తోప్పక. ౧౯౫

తే. రాజ్య మయ్యది విస్తృతిఁ బూజ్య మగుచు
నలర గురునాశయమురీతి ధనురవిభుఁడు
స్వర్గ మేలినయట్లు రాజ్యంబు దానిఁ
బాలనము చేసె ధర్మతత్పరుఁడు నగుచు. ౨౦ 3057

డెబ్బదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౦ - వ సర్గము.

— ధృతి దండుఁ డరజను బలాత్కరించుట - ధృతి —

చ. అని వచియించి కుంభభవుఁ డారఘరామునిఁ గాంచి వెండి యి
ట్టనియె; గథాప్రపంచ మొకఁ డాదృతి నే వినిపింతు భూధవా!
వివఁదగు; దండుఁ డాతఁ డట ధీరవిరోధివిహీనరీతి నె
చ్చనమున శాంత మూని బహుమానము మీఱఁగఁ బెక్కువర్షముల్. ౧౫
క. ధరణిం బాలించెను; నొక, తరుణంబున నతఁడు శుక్రుధామమ్ము మనో
హరమును బొందెను జైత్రం, బరుచేరఁగ మనమునందు ధార్మము పొదలక.

చ. కనుగొనె దండుఁ డందు మునిశక్త్య ననుత్తమరూపఁ గాననం
బున విహరించుదానిఁ గనఁ బొంకముగా నలరారుదాని; సం
త నతఁడు మన్తభాంబకనితాంతతర్కార్థితుఁడై కుబుద్ధియై
తనదగుధైర్య మెల్లఁ జెడ ధగ్గట కేగి వచించె నీగతక. ౫ 3060

క. ఎందుండి వచ్చితివి నీ,విందుల కోసైకతాభహితనుశ్రోణి!
పొందుగఁ జెప్పు మదెవ్వరికిం దనయపు మన్తభాస్రైకృతతాఁపుడనై. ౫౫

క. నినుఁ బ్రశ్నించితిఁ దరుణీ! యని పల్కెడు మోహమత్తు ధాతని మదనా
ర్తుని గాంచి భార్గవునిన, తనయయు ననునయము దోఁపఁ దా నిట్లనియెక.

సీ. భార్గవుతనయను ధవరముని యాతండు పరులకు నెవ్వీధి ధాధకల్ల
కుండు కర్మంబుల ధాగిఁ జేయువాఁడు నూ! యరజ నాపేరుజ్యేష్ఠాత్మజాత
నగుదు నే నతనికి ధాశ్రమ మందిందు పసియించుదానను ధవనమతీశ!
బలవంతముగ నన్నుఁ బట్టఁ జూడకు, పితృవశనౌటఁ దండ్రియే ధవరఁగునీకు

ఆ. గురువుగాఁగ, నీవు ధాక్షిణీమరణికి, శిష్యుఁడవు గదా? విశిష్టచరితుఁ

- క. అరజను దీనను గాంచెను; నరుణుడు తన్నుఁ గ్రమ్మఁ ఫలరక భేజో
విరతిం బ్రత్యూషంబున, నురుతరముగఁ గాంచుచున్నఁ జోత్తునిధమునఁ.
- క. తనతనయ బెండువడి యేమనఁ జాలక యుండఁ గాంచెఁ నాతండు యుధా
ర్థిని బొందియుంటచే మిం, చెను రోషము ద్విగుణుగుచుఁ జిత్తగతులచేఁ.
- సీ. మూఁడులోకంబులఁ గూడ నొక్కెత్తున దహించునట్టిచందమున నద్ది
యడరఁగా శిష్యులఁ కనియె నీరీతిగా; నవిజతాత్ముండయి యననిపతిత
నంది గర్వించుచుఁ నతిశయాధర్మంబు గావించె, దండుఁ డిక్కాననమున;
నయ్యది ఘోరమై యాగ్రహించిన యగ్ని శిఖివోలె జూడంగఁ జెప్పఁ దగని
- తే. యట్టి యాపత్సర్వహాపమై యమరె; దుష్ట
బుద్ధియగు నీతనికి మృత్యుఁపు పరిసరము
నకు వెనఁ జేరె, గాన నీనరపతి కడు
మండునగ్నిశిఖిం దాఁకఁ మదిఁ దలంచె. ౩78
- చ. కన్ద విన రాని పాపమునుఁ గాదన కీతఁ డొనర్చె నిట్టిరీ
తిని జెడుబుద్ధి యందులకుఁ దృప్తిగఁ బొందఁదగునఁ ఫలంబు పా
పనివయకర్తముల్ ఫలముఁ బొగుగ నీయక పోవునే ధరణి;
గనుకనె యేడురాత్రములఁకాలమునందు నభ్యుత్పబంధుండై. ౩౭౯ 3079
- క. తనపాపకర్తముల నాత్మను దలంచుచు సంతమొందుఁ దండుఁడు శతయో
జనపరిమితతద్దేశంబును, శుక్రుఁడు చేయుఁ గాకఁ బూదిగఁ బెలుచుఁ.
- ఆ. సర్వసత్త్వములునుఁ స్థావరంబులుఁ జరం, బులును బాంసువర్షమున నశించుఁ
గాక దండువిషయఁ మేకడ నెందాఁక, నమరు సంతదాఁకఁ నన్నదాజ్ఞ. ౩౮౦
- తే. పాంసువర్ష పరీతమైఁ పరఁగుచుండఁ
గలదు సప్తదిసంబులఁ కాల మింక;
ననుచుఁ గ్రోధాగ్నితప్తుడై యాస్థలమున
నున్న జనములఁ గాంచి యిట్టాప్పుఁ బలికె ౩౮౧ 3082
- క. స్థల మిది వాసార్థము కా, దలఘుజవం బొప్పుగా స్థలంతురమునకుఁ
వెలులుఁడు చింతిల్లక యని, పలికెను శుక్రక్తుల వినిఁ బ్రహ్లాదు లెల్లఁ. ౩౮౨
- క. ఆయాశ్రమంబు వదలి తదీయాటవి కంఠికమునఁ దివ్యస్థలమున
రోయుచు సుస్థలమును గని, యాచువనిం గట్టుకొనిఁ యాశ్రమపంక్తుల్.
- చ. మునిపతి యెల్లమూనులకుఁ ముక్తిని నచ్చట నిచ్చి యొండు తా
వున సరు లెల్ల నుండుటయుఁ బొందుగఁ గూతును గాంచి యిట్లనెఁ;
పనితరొ! యీపదంబుననెఁ వాన మొనర్చు సమాహితాత్మనై.
వన మిది యోజనంబు లొకఁ పందకు నూటిగనొ సరస్సుగఁ. ౩౮౩ 3085

- క సుకుచిరకాంతిం బొల్పెడు, వరజా! యిటఁ గాల మొక్కఁ యనువునఁబుచ్చుకొ;
దరుణి యొప్పుము కాలం, బరుడెంచును నీదునుగతి ఁ కాధారముగక. ౧౪
- క నినుఁ గూడి నీదుపరిసరమున నుండెడు భూతముల సమూహంబులకుఁ
గనరాకుండెడు మృత్యువు, కనకాంగీ! యాత్రియామఁకాలమునందుక. ౧౫
- ఆ. పాంసువర్ష మెంత ఁ పరఁగిన నద్దాన, బాధ నొందకుండ ఁ వఱలు సతము;
నాఁగఁ దండ్రివలుకు ఁ వాతి చక్కఁగ విని, బ్రహ్మహానిపలుకు ఁ భద్రద మని.
- క. మనమున దుఃఖించుచు నట్లు నె యుండెదనంచుఁ బలికె ఁ నాశుక్రునితో;
మునిపతి యాతఁడు వేటొక, వనమున నాశ్రమము గట్టఁ ఁ బనిచి వసించెక.
- క. అంతట దండనిరాజ్యం, బంతయు బలభృత్యవాహఁనాన్వితముగ సంత్రాంతంబయ్యెను శుచిదు, ద్రాంతజ్వాలలను సప్తరాత్రములందుక. ౧౬
- క. మునిపతి చెప్పినచొప్పున, జనపద మది యెల్ల భన్తఁసాత్కృతమైనక
గనుపట్టె రాజ్య మది నిర్మనుజంబయి శూన్యమైనఁమాడ్కిక రామా! ౧౭
- తే. వింధ్యకై వలగిరిమధ్యఁవిలసితమగు
దేశ మయ్యది శ్రీరామ! ఁ దివ్యహాని
శాపవశమున వికృతినంఁన క్తమయ్యె
నదిమొదలు దండకారణ్య ఁ మనఁగ నెగడె. ౧౮
- 3092
- క. మునులు వసించినతా వది, జననాథా! యదియె మొదలు ఁ త్కృష్ణలమున నొ
ప్పెను జమ్ము జనస్థానం, బనఁగా; పృథ్వాంత మిద్ది ఁ యంతయు నీకుక. ౧౯
- క. వినిపింపఁబడియె నాచే, మనమున వినఁగోరి భూపఁమండన! ప్రశ్నిం
చినవాఁడవు దానికి నొయ్యనఁ జెప్పినవాడ బదులు ఁ హర్షము గనుమీ
- తే. ఇంక సంద్య నుపాసంప ఁ హితము సుమ్ము
సమయ మిది యందులకుఁ దగి ఁ యమరె వీరె
మానివరు లెల్ల జలపూర్ణఁచుహిత కుంభ
హస్తలై యర్హములచేత ఁ నరుణాకిరణు. ౨౦
- 3095
- క. పరితృప్తి నొందఁ జేయచు, నిరుపమభక్తికొ జపించు ఁ నియతించి గని, రా
దరమున వారలతో భాస్కరుఁ గొల్పుట యుక్తమనుచుఁత్యాసురమునియొక.
- తే. రామ! రఘుకులవారిధిఁసోను! సూర్యుఁ
డస్తమింపంగఁ బోయెడు ఁ నట్లు లాట
జలము లుండెడుచోటికిఁ ఁ జనుము జలము
లను స్పృశింపుము సూర్యుఁ గొల్వంగ భక్తి. ౨౧
- 3097
- ఎనుబదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౨ - సర్గము.

—ఇతి రాముడు మకల నయోగ్యకు వచ్చుట. ఇతి—

చ. అన విని మానివాక్యముల † హర్షము నొంది రఘూదత్తహుండు సం
ధ్యను గొలువంగ, నచ్చర లఘార్విశముం గొలువంగఁ బుణ్యమై
తనకునరోవరంబుఁకుం † దానవు డేగి జపం బొనర్చె; నె
ట్లన జలమున్ స్పృశించి యపరాద్రీకే బోయెడుసూర్య భక్తిచేక. ౧౫

తే. కొలిచి పశ్చిమసంధ్యను † గోర్కి దనరఁ
దా నుపాసించి మహితాత్ముఁడైన కుంభ
భవుని యాశ్రమమును డేరవచ్చె; సంత
సమ్మనీంద్రుడు కందమూలాదు లవుడు. ౨

3099

క. పలువిధములైన లతలను, నులలితశాల్యన్నములను † శుభగుణునకు భూ
పలరామునకున్ భుక్తికి, నలఘుతరప్రీతిఁ గూర్చె † సంత నతండుక. 3 3100

క. అచ్చుతోపనుమగు నాయున్నముఁ జక్కఁగ ననుభవించి † సరపతిసంతో
షముఁ దృప్తి నొందియూరే, యి మునీంద్రునిచెంతఁగడ పెఁ నెలమి మిగులఁగక.

సీ. అరిసిఘాదనుఁడైన † యారాఘవుఁడు తెల్లవాఱఁగా లేచి సశ్చక్రిఁ గాల్య
కృత్యంబులం దీర్చి † హితమతి నాహ్నికకృత్యంబు జరపి మునీంద్రులతోడ
గమనంబునకు నాజ్ఞఁ † గరుణింపుఁడనివేడ నూహించివందనఁమ్రోగినొసర్చి
కుంభసంభవ! మునిఁగ్తోణేశ! పురి కేగ నానతి వేడెద † ననుమతింపుఁ

తే. డేను ధన్యుఁడ మీకృప † నిందుఁ గంటి
గానఁ గృతకృత్యుఁడను మహామానిచరణ
దర్శనముచేయఁ గంటి నాత్మను బవిత్ర
ముగ నొసర్చుకొనక వత్తుఁ † దగినయవుడు. 2

3102

చ. అని యిటు లాకకుత్స్థకులుఁ † డాదృతిఁ బల్క మహాద్భుతంబుగాఁ
గనఁబడువాక్య మద్ది విని † కస్తుమతిం బరితుష్టుఁ డౌచు నా
మునిపతి యాతపోధనుఁడు † మోమున సుస్థిత మాడ నీల్లనుక
జనవర! యద్భుతం బగుచుఁ † జాల ముదం బిడు నీనుమాక్కులక. ౩ 3103

క. వినినాడ ముదముఁ గంటిని, మనుకులవారిధిశాంక! † త్కృపతివర! భూ
తనిచయముల నీవే పావనమూర్తివి డ్దణము చిన్నె † వరుసం ప్రీతిక. ౪

క. కనఁజాలుదురో వారలె, యనఘులు పావనమసమ్ము † లగుదును స్వస్థం
బున కేగఁ జాలుదురు పూజను బొందం దగినవారు † సత్యము నుమ్మి! ౧౦

క. ఘోరంబగుదృష్టిని నిన్నేరై నం జూతురేని † యేవున యముఁ డ
వావిరిక దండించి మహారౌరవమునఁ ద్రోయుఁ జమ్ము † రాఘవరామా!.

క. పరిశుద్ధుండవు శ్రీరఘునర! భూతిగణంబులందుఁ † బరికింపఁగ నీ

- ధర నిన్నుఁ దలఁచినంతనె, పరమం బగుసిద్ధి నొందు † భవములయందున్.
- క. చనవయ్య! త్రోవ దోవంబును బొంగక భీతిలేక † పూజ్యతరంబై
కనఁబడు నవ్యగుండవై, జనులను బాలింపవయ్య! † చక్కనిరీతిన్. ౧౨౫
- క. గతి నీవె యెల్లవారికి, నతిమానుషుఁడవు మహాత్మా! † యన విని వినయో
న్నతి దోసి లొగ్గి వలగొని, క్షీతిసురముని నయ్యగన్యు † సేవించి తమన్. ౧౪
- తే. ప్రాజ్ఞుఁడౌ రాఘవుఁడు మానినతిని భక్తిఁ
గొలిచి పుణ్యాత్మవలన నిఁమ్ముల మహాశి
షములఁ గైకొని యందున్న † సాధువరులఁ
గొలిచి యవ్యగ్రుండై ముదం † బలరుచుండ. ౧౫
- క. కనకాలంకృతపుష్పకము నెక్కె; నల్లెగుచున్న † భూపతివరు రా
ముని నాశీర్వచనంబులఁ, దనిపిరి మును లెల్ల రట నిఁతాంతప్రీతిన్. ౧౬
- సీ. అమరులు దేవేంద్రు, † నర్పించువిధమున సంబరతలమున † నమలపుష్ప
కమునందు నున్న భూకాంతుని గాంచిరి మును లెల్లఁ; గనకవిభూషితమగు
పుష్పకవరమందుఁ † బాలుచునారాముండు జలధరాగమమునఁసలిలదముల
చెంతనున్నట్టి శశివిధంబునం బొల్పె నర్ధదినంబున † నానృపుండు
- తే. పురమునకుఁ బోయి తనసౌధఁవరమునందు
మధ్యకక్ష్యను దిగియె నామాడ్కిఁ బుష్ప
కంబు దిగి కామగంబయి † కాంతతరము
నై న దానిని బొమ్మని † యాజ్ఞ చేసి. ౧౯౫
- క. చను నీకు శుభంబగు సం,చన నయ్యది నేవేచ్చ నరుగ † నచ్చట ద్వారం
బుననున్న భటునితో నిట్లును లక్ష్యులు భరతుఁ బిల్వ † మతివిక్రములన్. ౨౦౫
- క. నారాకఁ దెలుపు, వారలు, భూరిరయం బొప్పు రాఁగ † బూనుదురని గం
భీరోక్తుల నానతి యిడ, ద్వారస్థుఁడు పోయె నాజ్ఞ † దలఁగొని యంతన్.
- ఎనుబదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము

౮౩ - వ సర్గము.

- అథ రాముండు రాజమాయము చేయఁబూన భరతుండు వలదని చెప్పఁగా నంగీకరింపుట. అథా
- క చని యంతఁడు భరతలక్ష్మణులను గని రామోక్తులను నెఱలమిఁ దెలుపఁగా
విని వారు రాఁగ నవాస్, ర్తను దెలిపెను భూమిపావతంసున కంశన్. ౧
- క. కని ప్రియుల భరతు లక్ష్మణు, ననునాగమితోడ వారి † నల్లన నాలిం
గనమున రంజిలఁ జేయుచు, జనపతి యూరీతిఁ బలికె † సహజన్ములతోన్. ౨
- చ. ఒనరిచినాడఁ జక్కఁగ మహోత్తమభూసురకార్య మేను నిం
కను వరధర్మసేతువును † గమ్రగతిం బరిరక్షణంబు చే

యను దలపోయువాడ; నది ధీమతీయ మవ్యయమంను నామనం
బునఁ దలపోయువాడ నిదె ధీ యఘమోచనమార్గ మారయన్. ౩౪

తే. ధర్మమునె సంస్కరించుట ధీగిసపనియె

యింక నాయాత్మభూతులై ధీయనగు మిమ్ము

ననుజులం గూడి రాజనూయంబు చేయఁ

దలఁతు నయ్యది శాశ్వతధర్మము గద. ౩౫

311b

సీ. శత్రునూదనుడైన ధీమిత్రుడౌ భూపతి రాజనూయమున నిర్మలుని నగ్ని
సంతృప్తి నొందించి ధీసత్వరంబుగ మిత్రత యనఁగఁ బడు సత్పదంబునొందె;
రాజనూయ మొనర్చి రాజన్యఁడౌ పాశధరుఁడు పొందెను బ్రీతిపరుణపదముఁ
జంద్రుండు ధర్మశాస్త్రంబుల నెఱిగినవాడౌట ధర్మైకపథముచేత

తే. రాజనూయంబుచేసి సర్వజగములకుఁ

గీర్తిపదమొనలొకంబు ధీనిహారము

శాశ్వతంబును బొందెను; ధీసహజులార !

యీదిసమునందె ననుఁ గూడి ధీయనగు వేడ్క. ౩౬

3119

క. పరికించి ధర్మమున్ మది, నిరుపమమాశ్రేయమెట్లు ధీనిల్చునొ మనకం

చరసి నయుక్తికముగ మీ, రురుతరధర్మంబు చెప్ప ధీటాప్సం జుండీ. ౩౭

చ. అనుటయు వాగ్విశారదుఁడు ధీప్రాంజలియై భరతుండు పల్కె ని

ట్లని; పరమాత్మ! ధర్మమనునయ్యది నిల్చును నీదచిత్రసీ

మను సకలార్థి నీదయిన ధీమానితశాసనమందె నిల్చు నిం

తని వచియింపరానిబల ధీమట్టిదె విక్రమ మెన్న నీదెయా. ౩౮

3121

క. గురుబాహూ! నిన్ను భూవరు లెల్లను దేవత లొగి బ్రహ్మను బోలె

ధరణీపతిశేఖరునిగఁ, బరమాత్మునిగాఁ దలంచువారు సతంబున్. ౩౯

3122

క. నిను మేముఁ దలఁచురీతిగఁ, జను లెల్లను దండ్రీగాఁగ ధీస్వాంతంబులయం

దనవరత మెంచుచుందురు, ఘనబలశాలీ! ధర్మి ధీగతి నీవె కదా ? ౪౦

3123

తే. ప్రాణులకు నీవె సతతసంత్రాణహవుఁ

డవు గదా!; యట్టి నీవె భూమివరనాశ

కరమయిన యజ్ఞ మిది చేయఁగాఁ దొడంగు

తెట్లా ? నృపవంశములు నశియించు జమ్ము. ౪౧

3124

సీ. శ్రీశి రాజనూయాఖ్యసన మొనరించిన తరువాతఁ దారకాసురుని యుద్ధ

మందు దెప్పురయగు ధీని చేయ నయ్యె; హరిశ్చంద్రుఁ డీయజ్ఞరీతిచేత

క్షత్రియవంశనాశనభూతయుద్ధంబు చేయఁగా వలసె; నిశ్చింతనున్న

వరుణుడే యీమహాధర్మ మొనరించి యద్దాని యంతమ్మున దారుణమగు

ఆ. సంగరంబు చేయ ధీజలచరసంతతి, మ్రందె జమ్ము; పరుల ధీదండమలరఁ

- జేయునట్టిపనులఁ జేయుశక్తుం డిద్ది, చేయ ఘోరయుద్ధం మామోసఁ దగె,
 క. దానన్ భూతాళి చెడఁజే, భూనాయక! రాజనూయమును జేయంగా
 నానాభూతంబులకును, మానక నాశనము గల్గుమాట నిజంబొ] ౧౯ 3126
- క. క్రతు విది చేసిన రాజ, ప్రతతులకుం బారువంబు ధానిల్లును వి
 చ్యుతి గల్లు దాన భూతవి,తతికిం గోపంబు చాల ధారుణము గదా ? ౨౦
- చ. నరసగుణాధ్య! శక్తుగణసంతతభీకరవిక్రమా! మహా
 పురుష! సృపాలశేఖర! విభూతి నెనంగుచు నిన్నుఁ గొల్చి వి
 స్తరయశమొందియున్న సృపసంతతిఁ జంపఁగరాదు; బుద్ధిమ
 ద్వహుఁడవు చక్క నెంచి రఘువంశచరిత్రముఁ గాంచి యిత్తటిక. ౨౧
- క. భూతవ్రాతములకు హిత, మేతీరున నగునొ దాని ధ నెంచుము నీవే
 భూతములకు నెల్లను గతి, యీతటి నద్దానిఁ ద్రుంప ధ నేలా! చెపుమా?.
- చ. భరతుఁడు సాధురీతి సుధవర్షము పర్వినయట్లు పల్కుఁగా
 నిరుపమసత్యవిక్రముఁడు సీరజమిత్రకులోద్వహుండు భూ
 వరపతి యాలకించి మది ధర్మిలు హర్షరసంబు ముంపఁగాఁ
 గరము వెలింగె; సంత రఘుకాంతుఁడు కైకకుమారు సద్గుణు. ౨౩ 3180
- చ. కనుఁగొని యిట్లు పల్కి మది ధాధముచంబును బొందినాఁడఁ దృ
 ప్తిని గనినాఁడ నీదునుపదేశము మేలని తోచె ధర్మయు
 క్తిని గని యీనుడుల్ వెలసె ధివ్యములై హితదాయకంబులై
 జనపతిపుత్ర! యీధరణిఁ జక్కఁగఁ బ్రోచుటఁ దెల్పుచుక గడుక. ౨౪
- సీ. ధర్మజ్ఞ! నీవచస్తతి నూతఁగఁ గొని క్రతువరంబయి మామకప్రియకర
 మయి యొప్పు రాజనూయంబును మానితి; లోకపీడాకర మేకరణిని
 నగుకార్యమును దెల్పి నలరువారలు మానసగు లక్ష్మణగ్రజాతగళుభంబు
 హితమును నగువాక్యమే బాలకుఁడు చెప్పుగ్రహియింపఁదగుననికలదు నీతి
- తే. బుద్ధిమద్వర్య! నీవాక్యము విహితంబు
 శుభము హితదాయకంబునై శోభిలుటను
 నే గ్రహించితిఁ దత్కృతు వింక జేయు
 యత్నమును మానెదక విలయద మగుటను. ౨౫

3132

ఎనుబదిమూడవ పర్వము సంపూర్ణము.

౮౪ - వ పర్వము.

అక్షు లక్ష్మణుండు రామునకు వృత్తానురునిచరిత్రంబును దెలుపుట అక్షు

- చ. అని యిటు కైకయాత్మజుఁడు నారఘురాముఁడుఁ బల్కు లక్ష్మణుం
 డను నిటు రామునిం గని మహామతిభూషణ! యశ్వమేధమం

చను క్రతు వొండు పాపముల † నన్నిటిఁ గూల్పును బావనంబుగాఁ
దనరును దానిఁ జేయఁదగు † దావకచిత్తము నమ్ముతించినన్. ౨

3133

తే. దుష్టరం బది సర్వక్రతువరమగును
బూర్వవృత్తము వినఁబడు † భూమిపాల!
మహితచిత్తుఁడు వాసవుం † డహితనూద
నుఁడు మహాబ్రహ్మహత్యచే † దడవు డస్సె. 3

3134

క. తరువాతఁ హయమేధా,ధ్వరమునఁ దత్పాపముక్తి † దా నొందె గదా!
గురుబాహూ! విను దేవా,సురసంయోగంబు చెడిన † సురరిపులందున్. 3౪

క. దితిజుఁడు వృత్రాఖ్యుఁడు సమృత్తుడై రాజ్యమ్ము చేసె † త్నాపాలక! వి
స్తృతి నూఱు యోజనమ్ముల, మితిఁ దత్రిగుణోచ్ఛ్రితంబు † మే నతని కగున్.

క. అనురాగంబున మూఁడుభువనముల స్నేహమునఁ జూచు † వాఁడౌట నతం
డనురంజకుఁ డన నెగడెను, విను మతఁడు కృతజ్ఞుఁ డఖిల † విషయములందున్.

తే. ధర్మవేత్తయు సద్బుద్ధిఁ † దనరువాఁడు
నగును గాననె శ్రద్ధయు † నమర ధర్మ
పాలనంబునఁ బృథ్విఁ గాఠాడె నట్టి
వృత్తుఁ డఖిలవసుంధర † వెలయుఁ జేయ. ౬

3138

క. ధర కామంబులఁ బిదుకుచుఁ, బరమాద్భుతరీతిఁ బొల్పె; † బ్రసవఫలములున్
వరమూలంబులు రసయుతి, ధరణిన్ విలసిల్లె నట్టి † తరుణంబందున్. ౭ 3139

తే. ధరణి దున్నకయే సందు † ధనము చాల, గల్లియుండును నాతని † కాలమందు
సద్భుతంబుగఁ గన్పడు † నవనీతలము, భాగ్యయుతమయివృత్రాను † భవితమగుచు.

క. ఒకనాఁ డాతండు తపం, బకలుషమతిఁ జేయుగోర్కె † నంది యనుసమం
బు కదా యంచును జగతిన్, సకలశ్రేయఃప్రదాన † చణమంచు దగన్. ౮౪

తే. ఇతరనుఖ మెల్ల మోహంబు † నిచ్చు సంచుఁ
దలఁచి పెద్దకుమారుని † నిలిపి రాజ్య
పాలనంబునఁ బౌరుల † నోలి నడిగి
మధుర కీర్త్యుల డితఁడను † మాట డెలిపి. ౯౪

3142

క. సురలకుఁ దాపం బిడు నిర్భరతపముం జేయఁ బూనె; † వాసవుఁ డాక
ర్పురనాథు నియతి నెమ్మదిఁ, బరికించి నరోజనేత్రుఁ † బరమాత్మ హరిన్. ౧౦౪

క. కన వైకుంఠమునకు వేచని మ్రొక్కి వదించె నిట్లు; † చక్రధరా! యో
దనుజవిరోధీ! వృత్తుం, డనుదనుజుఁడు తపము చేయ † నాత్మనియతిచేన్. ౧౦౪

తే. జగము లన్నింటిని దానె † చక్క నాక్ర
మింపఁగాఁ బూనె బలమున † మించు. సతఁడు

వానవునిం బొందుఁజై న్నీతియమే చక్షు మునుబొందు మూడవదనఁగ నొప్పు
సంశంబు భూమిని ధాన్యయించుచు దానన్యత్తునిఁ జంపు దేవేశుఁడనుచుఁ
తే. బలుకు నావిష్ణుమూర్తి భావలను వినుచు
సమరు లట్లనె యగు సంశయంబు పడు
దానవాంతక! నీకు ముదంబు గలుగు
సమరవధిమును గోరుచు ధనుగుదు మింక. ౮౫ 3154

క. పరమోదారా! నీదగు, పరతేజముచేత నిందుఁ ధజయింపుము స
త్వరముగ ననుచుఁ శతమఖపురోగములు నాచు దేవపుంగవు లెల్లఁ. ౮౫

క. చనియెందు నృతనామక, దనుజుఁడు నివసించు నట్టి ధారుణవనముఁ
గని చొచ్చి యావరించిరి, వనమున నట స్వీచుకాంతిభానురు ఘనునిఁ.

చ. దనుజుఁడేంద్ర వృత్తుని నితాంతము మండెడు నగ్నిరీతి లో
కనిచయముఁ దపించు గురుతాంతిససుగ్గుని సంబరంబు నొ
య్యనఁ దపియింపఁ జేసెడు మహత్తరతేజునిఁ జూచినంత భీ
తిని గని రాయమన్యు లెద ధీరత యెచ్చటికో వెనక జనక. ౧౧౫ 3157

చ. ఇతని వధించు పెట్టు? లితఁ ధడెట్లు పరాజితుఁడొనొ యంచు నీ
గతిఁ దలపోయుచుండ సురకాంతఁడు వజ్రము కేలఁ బట్టి యా
దితిజునిశీర్షముం దెగఁగ ధీరత నైచెను; దాన మన్తకం
బతులము ఘోరరీతిఁ దగుచట్టి మహర్షులఁ గాల వహ్నియుఁ. ౧3 3158

క. తలఁ జెందురీతి వజ్రం, బలఘుగళిం బైనఁ బడిన యంత శిరం బు
జ్వల తేజము నడ భూమి, ఫలమున లోకములు వాధ్యసంబును బొందక.

ఆ. తగినరీతి విబుధతల్లజుఁ డావృత్తు, జంపి ఘనయశుండు సకలలోక
ములకుఁ బైననున్న యలముతసున్నును, జేరఁ బోయె మదినిజింతఁగలుగ.

క. సురనాథుఁ డిట్లు చనఁగా, గురుతరమగు బ్రహ్మహత్య ధూడం జనె నా
తురముగఁ బైకొని యది యా, పురుహూతుని కుండఁజేయఁబూచనతండుక.

క. అనయము దుఃఖించుచు నుండెను; శత్రువు తెగిన దేవనిచయము పురుహూ
తుని గానక యనలునితో, జని లోకత్రయచుహేతుఁ జక్రిని భక్తిక. ౧2

క. కని పలుములు పూజించుచు, వనజామౌ. నీవే గతి భువనముల కెల్లఁ
జనకుండవు భూతగణా, వనమునకై విష్ణు వనఁగఁ బరఁగితి నువ్వి ౧౮

చ. దనుజుని జంపె నీదగు నితాంతము తేజము బ్రహ్మహత్య యిం
ద్రుని గడు నేచుచున్నయది తోవ దుహయము మాకు మోక్ష మిం
కను గరుణింపవే త్రిదశకాండపతీ! మనివేడ వారివా
క్కును విని యిట్లు పల్కె మారి ధోమలవాక్కుల మోద మబ్బుగక.

క నను నింద్రుడు పూజించెడు, గనుక బురుహూతుబాధఁగాఁజింపక యుం
డను జేయువాడనికఁ బావనహయమేధంబుఁ జేయవలయు నతండుక.

క. మరల మహేంద్రత్వము నిర్వరనాథునిఁ బొందు సాధ్వీసం బిండుకయుక
బడికింప లేక యుండును, సురలార! యటంచుఁ జక్రిఁ జుభతరభఁజితిక.

తే. అమృతధారలు గురిసెడునట్లు పలికి
వారి సంత్సృష్టి నొందించి ఁ వాసుదేవుఁ
డమరవినుతులఁ బొందుచు ఁ నాత్మలోక
మును దగం జొచ్చె దేవతల్ ఁ చనిరి తమిని. ౨౨

8167

ఎనుబదియైదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౬ - వ సర్గము.

—ఇతి ఇందుఁ దక్వమేధమున బ్రహ్మహత్యను బాములు. ఇతి—

చ. అని యిటు వృత్తువజ్రమున ఁ నాయచురేంద్రుడు త్రుంచుటల్ వచిం
చిన రఘురామఃసోదరుడు ఁ శ్రీయుత తేజఁడు లక్ష్మణుండు గా
ధను బరిశిష్టభాగమును ఁ దా వచియింపఁగ నెంచి యిట్లునుక;
జనవర! దేవభీకరుడు ఁ చాలఁ బరాక్రమశాలి వృత్తుడుక. ౧౫

8168

క. దురమునఁ దెగుటయు దివిజేతవీరుఁ బొందెను బ్రహ్మహత్యఁకత్రుండు మహా
నురుఁ జంపినపాపంబునఁ, గరము వికారంబు నొంది ఁ కలవలపడుచుక. ౨

క. స్మృతిఁ బొందఁడయ్యె నెప్పటి, వితమున, నట్లాట నతఁడు ఁ విశ్వశీత
స్థితి నొంది వినంజ్ఞుండై, మతిపాటవమింత లేక ఁ మ్రాన్పడియుండెక. ౨౫

క. ఈరితిఁ గొంతకాల మ, సారత సంకుచితదేహ ఁ సర్పము గతి నా
భారితరపాపపీడితుఁడై రాజ్యము తొలఁగ నుండె ఁ నట నెచ్చటనో. 3

చ. సురపతి నష్టనత్వోడయి ఁ చోటు గనంబడకుండ దాఁగఁగా
ధరణియు నష్టతుల్యయి ఁ తద్దయు నెండిన కాననంబులక
గరము వికాసముం జెడఁగఁ ఁ గ్రాలకయుండె; జగంబు లన్ని యా
తురమును బొందుచుండెను నందుల్ జలపూర మడంగఁ గన్పడెక. ౪

8172

సీ. జలదమూలఘుకాయఁములఁ బొల్పె ప్రాగములునట్లకన్పడియెనఁతావళిత్తోభ
మును బొందె వృష్టియే ఁ గనఁబడకుండెను; ఊణించుచున్న నిశ్రీకలోక
ములఁగాంచి సురలువిఁహ్వలమాననంబులమునుఁజ్ఞామూర్తిచెఁప్పినవిధమున
హయమేధమును జేయఁగనుననిపూనిరి మును లుపాధ్యాయులుఁముందునడువ

తే. నింద్రుఁ డతిసాధ్వీసంబున ఁ నెందునుండె
నచటికిం బోయి మోహితు ఁ సమరనాథు

బ్రహ్మహత్యాపరీతాత్ముఁ బలవిహీనుఁ

గాంచి యాతనితోఁ గూడి ఁ క్రతు మొనర్చి. ౮

3173

క. పూనిరి మహితాత్ముండగు, నానిర్దరనాథు బ్రహ్మహత్య యడఁగఁగా

నానిర్మలహయమేధము, గానంబడె శ్రుతిహితముగఁ ఁ గడుఁ జిత్రముగఁ. ౯

తే. అధ్వరంబు సమాప్తినిఁబట్టంద బ్రహ్మహత్య యాయమలాత్ముని ఁ నమరవిభుని

బాసి చెంతనె నిలువంగఁబడివచింపు, నాకు నుండంగఁ దగినసాఁసంబు నింక.

క. అన విని సంతుష్టులు ప్రీతిని గాంచిన దేవతలు సత్తిస్థిరబుద్ధుల్

తనరఁగ నిట్టని పల్కిరి, వినుమా యోబ్రహ్మహత్య! ఁ వివరింతు మింకఁ.

తే. నీదుతనువు చతుర్భాగఁనియతిఁ గనఁగఁ

జేయుమా ముందు నీబాధ ఁ చెప్పరాని

దగును నా దేవవాక్కుల ఁ నాలకించి

మహితులౌ వారిపల్కులు ఁ మంచి వనుచు. ౧౦

3177

క. తనమది నెంచుచు నింద్రుని, తనువున నివసింపరామిఁ ఁ దలఁచి పలికె ని

ట్టని వారితోడ; నాల్గుగ, నొనరించెద నాదుతనువు ఁ నోసురలారా!. ౧౧

సీ. ఒక్కయంశంబున ఁ నురుజలసంపూర్ణనదులందుఁ బశుముల్ ఁ నాల్గువార్షి

కములనఁబడువానిఁ ఁ గడపెడఁ బుణ్యాత్ము లగువారలం గాక ఁ యపగతసుకృ

తాత్తులదర్పంబు ఁ హరియించుదాననై సన్నానార్థమయదెంచుఁడనులయందుఁ

గామచారిణినియి ఁ క్రాలుచు నుండెడ; ధర నొకయంశంబుఁ ఁ దాల్చి సర్వ

తే. కాల ముండెద నింద్రునిఁకాయమందు, వసతి లేదింకఁ గావునఁ ఁ బలుకుదాన

సత్యచాక్రుమటొక్కయంశమునవనిత, లందువాసంబుఁగల్పించుఁకొందు నేను.

క. వనితలు ప్రాయంబునఁ జ, క్కనిరీతిని బొల్చువారుఁగా నుందురు వా

రిని గాంచి వసించెద నే, సనవరతము గాక నియత ఁ మగు కాలమునఁ. ౧౨

తే. నే వసించెద మూఁడగు ఁ నిశలు మాత్ర

మవుడు తద్దర్పమును నేను ఁ సపహరించి

పురుషసంయుక్తి లేకుండఁ ఁ బూన్కిఁ జేయు

దాన మీ రొప్పుపలయు నుఁద్యమము దీని. ౧౩

3181

క. ధరణీసురహంతకులై, నిరతము సత్యేతరముగఁ ఁ నియతిగ దూషిం

తురౌ వారిఁ దురీయాంశత, నుదలారా! పొందుదాన ఁ శూరత మెఱయఁ.

చ. అన విని నిర్దగుల్ పలికి ఁ రాత్నఁ దొందినయట్లై చేయు మీ

వనుషమశక్తిఁ గార్యముల ఁ సన్నిఁటిఁ దీర్తువు గాక సేవ్చగా

నని వచియించి దాని విడి ఁ యాద్యఁ బ్రీతియఁ దోఁప నింద్రు వం

దనములఁ దన్ని రాతఁడు గఁతజ్వరుడై యలరారె నెంతయుఁ. ౧౪

3183

తే. వేయగన్నులనాఘండుఁ ఁ విశ్వేపాల, నమును బూసంగ లోకంబు ఁ లమలరీతిఁ

బాదలె నద్భుతసంకాశముగఁదదీయ, యజ్ఞమలరారెనయ్యింద్రుఁడొచరింప,
 తే. తురగమేధప్రభావంబు ధీమతు నిట్లు
 రఘుకులార్ణవచంద్ర! శ్రీరామచంద్ర!
 యోమహాభాగ! యొనరింపు ధీమతురముగ
 సశ్వమేధంబు బహుశక్తిఁజాధ్వరంబు. ౨౦

3185

చ. అని యిటు లక్ష్యణండు విన ధీమతురముగఁ దగి యుత్తమంబుగాఁ
 గనఁబడు వాక్యముం బలుకఁగా మహితాత్ముఁడు శక్రతుల్యమై
 యనుపమమైన విక్రమము ధీమదుతతేజము గల్గు రాఘవుం
 డనుజుని బుద్ధి కెంతయును ధీమదు నొందుచు దృష్టి నొందె దాక్ష. ౨౧
 ఎనుబదియాఱవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౭ - వ సర్గము.

— ధీమదు లక్ష్యణండు నిలఁపఁగా నము చెప్పెట ధీమదు —

చ. గురుతరతేజుడై నృపతిఁకుంజరుడై రఘువంశదీపమై
 పరఁగెడు వాగ్విశారదుఁడు ధీమతులారాభరణంబు శ్రీతి సో
 దరుహిత మెన్ని యోఘరుషతల్లజ! నీవచనంబు సూనృత
 స్ఫురణము వృత్తఘాతమును ధీమతురక్రతుసత్ఫలంబును. ౧౫

3187

క. వినినాఁడ మఖం బట్టిదె, యనఁ జను; వినఁబడును గాదె యార్య! మునుపు చ
 క్కనితేజుడైన కర్దముఁడను బ్రహ్మయుఁ బాలించె నతని ధీమదుజుఁడు దుర్విక్.

సీ. బాహ్మీశ్వరుండును ధీమతుధార్మికుఁడును శ్రీయతుండును నయి యెలఁగు నిలుఁడు
 సద్యశం బలరార ధీమదువనయుఁ దన వశమున నుండ నవార్యవిక్ర
 మమునఁ జేసికొని నెఱ్ఱుదిఁ బ్రజలను బుత్రసములుగా భావించి ధీమదునివిధి
 రాజ్యంబుఁ బాలించె; ధీమదుద్రు నాతని నిరుపమోదాదులొ ధీమదురులును

తే. గురుబలాఘ్యులు దైత్యకుంజరులును

నాగరాక్షసయక్షగంధర్వులు సత

తంబుఁ బూజించుచుందు రత్యంతబాధ

దొలఁగఁజేసెడు భూపతి ధీమదు డటంచు. ౫౪

3189

క. ఆతఁడు కోపించినచో, భీతిల్లు ద్రిలోకములును ధీమదుంబున న
 త్యాతతధర్మంబున నాభూతలపతి యనముఁడుగుచు ధీమదు నుమతియై

క. మతిఁ బరమోదారుండై, వితతయశఁ బంది భూమి ధీమదు; సుహీశుం
 డతఁ ధాకపర్యాయము రుచిరతఁ దగు నొకకాన వేటరతి మదిఁబోలయ్యె.

* వృత్తఘాత మశేషేణ వాజిమేధఫలం చ యత్ - అనిమా.

చ. అనుపమమై త్రమానమునఁ బయండు బలంబులు సేవకాళి వా
హనములు తోడ రా శతసహస్రముగా మృగసంతతిఁ బలం
బునఁ బోలియించె; వేటతమి ఁ బొందక యుండెను దృష్టి యెంతకుఁ
జనపతి యప్పుహోత్తుఁడు యశంబున మించఁగ నెంచి యాత్మలోక. ౯

చ. చనిచని యామహోత్తుఁడు నిశాతశరంబులచే మృగాళులం
దునుముచు నేయరణ్యమున ఁ ధూర్తవిరోధి యముండు స్కందుఁ డ
త్యనుపమశక్తి యుద్భవము ఁ సంఘెనో యాస్థలి జేరఁబోయె; నా
నమునఁ బార్వతీక నుదతి ఁ భద్రదుఁడో శివుఁ డెంతో వేడుక. ౧౦౪

క. సంతోషపఱచుచుండెను, వింతగ ననుచులు వేనఁ వేలుగఁ గొలువఁ
గ్రాంతరిపుం డాతఁడు తన, కాంతను సంతోషపఱుపఁగా స్త్రీతనువు.

తే. తాను గ్రహించి గోపతిఁ ధ్వజుఁడు చెంత

నలరుపర్వతనిర్మల ఁ మందు వేడ్క

నుండె; నావనభూమి సత్యుగ్రపురుష

సత్వములును బులింగవృక్షములుగూడ. ౧౨౪

3195

క. వనితలవలె నయ్యెను; నా, వనినున్న మృగాళు లెల్ల ఁ వనితాసంజ్ఞం
దనరాఁ; నట్టియవనరమునఁ గర్దమపుత్తుడైన ఁ భూపతి యిలుడుక. ౧౧౮

క. శరముల మృగములఁ జంపుచు, నరగెను దద్వనముఁ జేర ఁ సంత సతఁడు త
ద్ధర వ్యాశమృగపత్రిని, కరములు స్త్రీరూపములను ఁ గ్రాలుచునుండ. ౧౧౯

క. కనుఁగొనె సంతటఁ దానును, ననుచులును వనితలైరి ఁ యట్లగుటను నె
మ్మనమునఁ దలంచి శోకం, బురు మిగులం బొంది కృత్యమును దద్విధము.

క. హరకృతమని యెఱిఁగి మహా, త్తరభయమును బొందె; సంతఁదైవంబు మహా
శ్వరు శిశికంఠుఁ గవర్చిని, శరణ్యుఁగాఁ గోరి భృత్యమునయయుతుడై. ౧౨౪

క. చని భవుని మఱుగు జొచ్చెను, జనపతి నాయలుని గాంచి ఁ శంకరుఁడు వరం
బును గరుణించెడు దైవము, తనమోమున సుస్థితంబు ఁ తగ సతితోడ.

తే. కర్దమప్రియనందనా! ఁ క్షత్రియముని

వర్య! ఘనబలరాజితా! ఁ వరనియమవి

భాసురా! సౌమ్య! లేలెమ్ము ఁ వరముఁ బురుష

తను వదలి వేటు వరముఁ బొందఁగను గోరు. ౧౯౪

3201

క. అన విని శోకార్తుండై, తనకోరిక శంకరుండు ఁ దగదని పలుకఁ
విని భవునివలన వేటోక, టనఁదగు వరమును సరింప ఁ వాత్మఁ దలఁపమి.

ఆ. వగలఁ బొలిలి నృపతివరుఁడు పార్వతి, కెరఁగి హృదయపూర్వకేష్టభక్తి
నిట్లు వినుతి చేసె ఁ నీశాని' వరదాన, దక్ష' లోకజనని! ఁ ధన్యచిత్త! ౨౨

క. నిను దర్శించుట సఫలం, బనఁ జనుఁగదా యట్లుగాన ఁ నాదృతి నన్నుం

గనుఁగొని కావును యన నా, తనిహృద్గతవాంఛ నెఱిఁగి ♦ ధరణీవిభు మునిఁ.

క. కరుణాశృష్టిం గన్గొని, హరుసన్నిధి నిట్లు పలికె ♦ నతిశుభదోక్తఁ
గిరిశునినమ్మతిచే నో, ధరణీశా! యీశుఁ డర్థతనుఁడెను గదా? . ౨౪ ౩20౦

క. సగ మేను గాన నన్నొక, సగమే యాచింపు వనితఁచంద మ్మొకఁగొం
తగఁ బురుషాకృతిఁ గొంతగఁ, దగుకాలము గోరుకొనుము ♦ తలఁచినరీతిఁ.

క. అని యమృతమురీతిం దగి, యను తమంబైనవాక్య ♦ మంబ పలుకఁగా
విని సంతృప్తసావ్యంతంబున గాజేంద్రుండు పలికె ♦ బొంగెడువేడ్కఁ.

సీ. దేవీ! వ్రసన్నవై తివయేని నే రూపవిభవంబునకా సాటి ♦ విశ్వమందు
లేక మానం బొండు, లీలాకురంగాక్షి నై యొక్కమానంబు ♦ సందుఁ బురుష
తను గని యుండెద ♦ సనుమతింపును యిట్లులన రాజువాంఛితంబును నెఱింగి
పార్వతి రుచిరాస్యఁపద్యయై యిట్లను; నీవు కోరినయట్లుగా వరంబు

తే. నిచ్చితిని రాజవర్య ! నీ ♦ వెపుడు పురుష
తను గనంజాలుదువొ యపు ♦ తన్విభావ
మును స్మరింపఁగఁ జాలవు ♦ వనితవైన
యపు పురుషతయును దెలియంగలేవు. ౨౫

3208

క. అని పలికె సంత నాతఁడె, జనవరుఁడై మాన ముండె ♦ జగములలోఁ జ
క్కనిదనదగు వనితయునై, తనరె నిశాదేవియనఁగఁ ♦ దా నొక నెలలోఁ.

ఎనుబదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౨౫ - సర్గము.

శ్లోక ఇలాఁడు శ్రీకూపము నొంది వనమున విహరింప బుధుఁడు కామింతుట శ్లోక

క. అని యిట్లు లిఖినివిషయం, బును దెల్పెడు గాథ రామఁమూర్తి తెలుపఁగా
వి: భరతలక్ష్మణులు మనమున విస్మితులగుచు హస్తముల నొగ్గి తమిఁ.

క. రామునితో నిట్లని రా, భూమీశుని మహితచిత్తు ♦ బుధనుతుని వినం
గా మది త్వరపడియెడు నో, రామా! వినవలతు మేము ♦ రాజచరితముఁ.

క. వరపతి దుర్గతి యనఁదగు, తరుణీహంబు నొంది ♦ ధర వర్తింఁచె
బురుషుండై యేవృత్తిని, బరిగ్రహింఁచె మహేశఁవర ! తెల్పఁగ దే ? . 3

చ. అనుటయు సంతసంబు గని ♦ యాయనుజన్ములు తన్ను వేడఁగా
విని రఘురాముఁ డెంతయాను ♦ విస్తృతమా కథ దానిఁ జెప్పెదక
జనపతి యెల్లుగాఁ దిరిగె ♦ త్కౌఠలి నావిధ మెల్లఁ జెప్పెదక
వినుఁ డిటు లానుపేశ్యుఁడు ♦ వింతగ నుండరనారియై యటఁ. ౪౫ 3213

క. అనుచరులును వనితలునై, తనుఁ గొల్పఁగఁ దదవసమును ♦ దాఁ జొచ్చి విహా

- రనిరతిఁ జరియించెను నా,వన మున్నతతగులతానిఁ బద్ధం బగుచున్. ౫౪ 3214
- ఆ. అలరుచున్న నందు ఁ నామశివస్త్వన, శాక్షియైన యిలయు ఁ సంప్రీతిని
దిరిగె వాహనానిఁ ఁ దేకువ విఁనాడి, నివిశా తవిధవరములందు 2 3215
- సీ. ఆకాననంబున ఁ సద్రికిఁ జెంతనె బహువిధఖగలఁగలఁ మొలయ
నురుచిరప్రఖ్యమై ఁ శోభిల్లు సరిసాండు వెలయుచుండెనుదానిఁ నిలయుఁ గాంచి
యందుఁ జంద్రాత్మజుండ్డై నట్టి బుధుని దేవాచ్ఛాయ నలరాక్షసతని నుదిత
సంపూర్ణచంద్రునిఁ చందంబునం దగువానిఁ దపస్సున్పుర్తి ఁ వజ్రలువాని
- తే. జలములకు మధ్యనుంబగు ఁ స్థలమునందు
దుష్కరంబగు నియతిచేఁ ఁ దోచువాని
యశమునందగువాని వఁయస్సురితునిఁ
* గామకరుఁ గాంచె మది యెల్లఁ ఁ గళవళింప గం 3216
- చ. సరసును జొచ్చి కాంతలయు ఁ చారులనుద్యుతు లొప్పుచున్న య
వ్వరుషులఁ గూడి యాఁగొలను ఁ బొంక మడంగఁ గలంచె విస్తయ
తురమున; నంతటన్ బుధుండు ఁ తొయ్యలి నయ్యెడఁ గాంచి యెంతయున్
స్మరశరవీడితుండగుచు ఁ స్వాంతము నూలఁ దపించె నామెయున్. ౧౧౪ 3217
- చ. జలములలోన మున్గుచును ఁ జక్కనిచేడెలఁ గూడి తేలుచున్
బొల సెడుకోర్కి నుండ; శశిఁపుత్రుండు నూపమునన్ ద్రిలోకకాం
తలను జయించి యొప్పునల ఁ తనివ్విభాకృతిఁ గాంచి చిత్తమం
దలఘువిచారముం గనియె ఁ నంగనవార్త నెఱుంగఁ గోరుచున్. ౧3 3218
- క. సురకాంతల మించెడు నీ,తరుణీమణి యెవతెయొక్కొ ఁ ధాత్రిం గన ని
ర్జరనాకులందుఁ బన్నగ,తరుణులయం దసురవరనిఁతంబినులందున్. ౧3౪ 3219
- తే. అచ్చరలయందు నిట్టిదా ఁ నాకృతిఁ దగు
నింతి మును పెన్నుండును జూచి ఁ యే నెఱుంగ
నెవతయో యీమె యితరుఁ డీఁయింతిఁ గొనక
యున్న నా కుద్దియకా నికఁ ఁ నెన్న నేల? ౧౪౪ 3220
- క. అని చింతించుచు జలములకు నడుమఁ జలియించి యట్టై ఁ కోరిక పొంగన్.
జనుదెంచెఁ గూలమునకాఘనుండాశ్రమమునకుఁ బోయెఁ గాంతామణులున్.
- చ. జలకము లాడి యాడి కడుఁసంతన మించెనలార నాశ్రమ
స్థలమున కేగుదెంచుటయుఁ ఁ జక్కని ధర్మ మొనర్చు నాబుధుం
డలతరుణీగణంబు గనె ఁ నాతని వారలు గాంచి రంతటం
గలిగెఁ బరస్పరంబు తమి; ఁ కాంతల నందఱఁ గాంచి యాదృతిన్. ౧౬౪
- తే. వలికె నిట్లని ధర్మాత్మఁ ఁ డలఘుమతియు
నగు బుధుండు కాంతలార! యీఁయంగనాతి

లకము లోక శ్రయంబున ♦ లలనందు

మేటి మోక్షే! యెట వచ్చె ♦ నేటి కేపుడు? ౧౭

3223

సీ. ఎఱింగింపుఁడి నాకు ♦ నెల్లవార్లల నించుకంతయుఁదడవుచేయక యనుటయు
శుభవాక్య మాలించి ♦ సొంపు గుల్కెడునట్టి యక్షరంబులుగల ♦ యాపలుకుల
కెంతయు నలరి వా ♦ రెల్ల మృదూక్తులఁ బలికి రిట్లని, మునీ! ♦ లలన యీమె
ప్రభుత మీయందు నుజ్జ్వలరీతిఁ బొందెడు ననిశంబు భర్త లే ♦ కటవియందు
ఆ. మమ్ముఁ గూడి తిరుగుఁ ♦ జమ్ము నా నవ్యక్తపదము లలరుచున్న ♦ పలుకులవిని
యాత్మశక్తిచేత ♦ ¹నావర్తనియను విద్యను గ్రహించి దాని ♦ యతులశక్తి.

క. ధరణివిభువార్త నెల్లను, బరమాద్భుతముగ నెఱింగి ♦ వనితల వారిం
గర మర్థిఁ బలికె; నాముని,వరుఁ డోనామాత్ములార! ♦ వాసం బిచటన్. ౨౧

క. ఒనరింపుఁడు కింపురుషుల, గనలయి యీగిరితటమునఁ ♦ గడు రయమున మూ
లనిచయములఁ బత్రంబుల, ననూనఫలరాజిఁ దినుచు ♦ ననుదిన మెలమిన్.

ఆ. మీరు కింపురుషులఁ ♦ జారుచూపుల భర్త
లనుగఁ బడయఁగలరు ♦ వినుఁ డటన్
శశికుమారుపలుకు ♦ చందంబునన్ మాటి
యధిపసింది రిద్రి ♦ యందుఁ దృప్తి ౨౪

3227

ఎచుబదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౮౯ - వ సర్గము.

❧❧❧ బుధునిపలన శ్రీత్వి మొందిన యిలుఁడు పురూరవసుండను కొడుకును గనుట. ❧❧❧

క. భరతుఁడు లక్ష్మణుఁడును గింపురుషోష్పత్తిని నెఱింగి ♦ భూరితరంబౌ
పరమాద్భుత మియ్యది యవి, ధరణీశనితోడ ననిరి ♦ తగువినయమునన్. ౧

క. వినపలయు ననంతరగా,థను నా శ్రీరామమూర్తి ♦ ధన్యయశుం డి
ట్లనియెను ²ధర్మమె మనమున, ఘనమని తలపోయుఁ గాన ♦ గాథను దానిన్.

తే. వినుఁడు తెల్పెన నారీతి ♦ వనిత లెల్లఁ, గిన్నరీహపములఁదాల్చి ♦ యన్నగేంద్ర
మునను గామవికారంబు ♦ గనుచు నుండఁ, గామినీమణి లావణ్యఖనిని నిలను.

క. కని నవ్వుచు నిట్లనియెన్, వినుమో గుచిరంపుమోము ♦ వెలసెనులేమా!
వనజారి చంద్రుఁ డనఁగా, వినియుందువు గాదె యెఱుఁగు ♦ విధున కతనికిన్.

క. తనయుండ నేను భక్తిం, గను చూపున నన్నుఁ జూచి ♦ కాంతునిగాఁ గై
కొనుము వరారోహ! యన, విని నిర్జరవనమునందు ♦ విగతస్థయునై. ౪౪

1 విద్యా మాపర్షణిం పుణ్యా మాపర్షణతే స ద్విజః-అనిమా. 2 కథయామాస ధర్మతా-
అనిమా.

తే. ఒంటి నుండట నాయిశ ధ యుగుతరాంగి

కాంతిఁ జెలువారు చంద్రునిఁకన్త్రునుతుని

గాంచి యిట్లని పల్కె; నేఁ ధ గామచరిని

నీకువశవ ర్తినిగ నైతి ధ నెమ్మి నివుడు. ౫౪

3233

క. మనమున ననుఁ గోరితివే, ననూననువిలాస మమర ధ నర్హ నుఖములఁ

గను కోర్కీరితి ననుఁ గొని, యను నద్భుతపద్ధతిఁ గగు ధ నాచచనంబుఁ. ౫౫

చ. విని మది హర్ష మంది మునిఁవృత్తహరుండగు సోమనందనుం

డనుపచు కేళిలోలుండయి ధ యాయిశఁ గూడి నుఖించె; మాధవా

ఖ్యనదగు మాన మొందు తమి ధ నావనతానుఖయుక్తి నున్న యా

తనికి డ్దణంబుగాఁ గడచెఁ ధ దస్తయుఁ గాముకుడై చెలంగుటఁ. ౮ 3235

సీ. అంత మానం బొక్కఁ ధ డారీతిఁ గడచిన నాయిభుండును బూర్ణఁడైనచంద్రు

ననుకరించెడు నాన్య ధ మలరారఁ బురుషుడై శయనంబునుండియెఁచక్క లేచి

శశినందనుని జలాఁశయమందుఁ దనమును నలుపుచుఁ బైకి హస్తంబు లెత్తి

యాలంబనములేకఁయలరారఁదాఁగించియిలు డిట్లుగాఁబల్కెఁ నెలమితోఁచు;

తే మునివరా! దుర్గనుంబగు ధ భూధరంబుఁ

జొచ్చితిని నేవకులతోడఁ ధ జూడఁ బడరు

నాదునేవకు లెం దేగిఁనారొ! చెపును

యనఁగ నప్తనంజుండగు ధ నతనిపలుకు. ౧౧౪

3236

క. విని చంద్రనందనుఁడు చ,క్కనివాక్కున నూఱిడిలెడుఁగతి శుభరీతిఁ

వినిపించె నిట్లు లోనృప! యనుచరులఁ తాలవాన ధ యంతముఁ గూర్చె. ౧౧౫

తే. ఆశ్రమంబున నిందు సీ ధ వతులవాత

సాధ్వసార్తుడవై యుండి ధ శయనమంది

తివి గదా; యూఱిడిల్లుము ధ “జేఁస్తు భద్ర

మన్వహ” మృంచుఁ బల్కి యిట్లనియె మరల. ౧౧౬

3238

క. మనమున భీతిం బొందకు, మనఘా! విగతజ్వరుండఁవై ఫలమూలా

శనమున యథానుఖంబుగ, వనమున నిట నుండవయ్య ధ వసుధాధిపతీ!. ౧౧౭

చ. అన విని యామహీపతి నఁమాశ్వసిశుండయి నేవకుల్ మృతిం

గనుటను దీనుడై యతనిఁ ధ గాంచి వచించె; ద్వజింతు రాజ్య మే

ననుచరు లెల్లఁ జావ డ్దణ ధ మైన నసింపను రాజనామముం

గని భగవంత! యాజ్ఞ యిడఁగఁ గగు నర్హుఁడ నేను దానికీ. ౧౧౮ 3240

క. తనయుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు మానీ!, మనఘుఁడు నుయ్యుండు నాకుఁనలరునతం డే

పున నాదురాజ్య మేలును, ఘనుడై శశిబిందు వనఁగఁ ధ గ్రాలెడుఁ జమ్మి.

తే. నాదుగాజ్యమ్మునకొ పగ ♦ వేది భృత్య, దార లెల్లను జెలువార ♦ భూరితేజ!
 వారి విడనాడి యిందుండఁగోరవలవ, దంచుఁ బల్కుమయ్యమహాత్మ్య! నీవు.
 చ. అని యిటు రామచంద్రుఁ డన ♦ నాశశివుత్రకుఁ డద్భుతోక్తు లొ
 య్యన విని సాంత్యపూర్వముగ ♦ నాతని కిట్లను; నిందు వాసముకొ
 జను నివసించ నూల్కొనుము ♦ త్వాపరిపాలక! కార్దమేయ! నీ
 మనమునఁ దావమం గనకు ♦ మానధనుండవు గాన నొప్పనొ. ౧౯౪ 3243

తే. ఒక్కసంవత్సరంబె యిం ♦ దుండు మంత
 హితము నీ కొనరింతు నా ♦ నృపుఁడు బుధుని
 నొరులకుం గట్టములఁ గూర్చుచున్నకర్క
 ముల నొనర్పనివానిగాఁ ♦ దెలిసి యాత్మ. ౨౦ 3244

తే. అతనిపలుకుల నాలించి ♦ యాతపస్వి
 పల్కినట్టులె యావని ♦ వాసమొప్పఁ
 జేయఁగా నూలుకొనియెను ♦ స్త్రీత్య మొంది
 నట్టిమానంబు సుఖయించు ♦ సతనిఁ గూడి. ౨౧౪ 3245

క. పురుషత నొందినమానము, ధరణీశుఁడు ధర్మ మార్గతత్పరుఁ డగుచుకొ
 జరపుకొ గాలము నిటు లా, ధరణీకొ నివసించి చంద్రతనయునివలనకొ. ౨౨

తే. నవమమానంబునందుఁ దనయునిఁ గనియొ
 జారునుశ్రోణి యాయలొజని యతండు
 పొల్చెను బుహురవనుఁడనఁ ♦ బుట్టినంత
 నిశయు భర్తృహస్తంబున ♦ నెలమి సతని. ౨౩౪ 3247

క. ఉచించెను బుధనమవర్ణుఁడు, ఘనబలుఁ డాతనయుఁ డలరె ♦ గాంతినిబుధుఁడొ
 తనయుని గాంచుచుఁ దృప్తిం, గని పురుషీభూతుఁడైన ♦ త్వాపతి నిలునికొ.

ఆ వశ్యరాంతరమయి ♦ భాసిల్లు నాశిష్ట, మానమతుల ధర్మచుహితకథల
 నాత్మవేత్తగాన ♦ సలరించుచుండెను, జింత లెల్లఁ బాయఁ ♦ జిత్తమలర. ౨౪

ఎనుబదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౦ - వ సర్గము.

అథ ఇలుఁ డశ్వమేధము చేసి యాశ్వరాక్ష హమున శాసమోక్షము నొందుట. అథ

చ. అని రఘురాముఁ డద్భుతరసావహమై తగు గాథఁ దెల్పినకొ
 విని గురుకిర్తిఁ గన్న రఘువీరుఁడు కేకయరాజపుత్రికా
 తనయుఁడు లక్ష్మణుండు నృమదంబున నిట్లని పల్కి; రాశశాం
 కుని నుతుఁ డిట్లు లాయితను ♦ గోరిక వర్ష మొకండు మెల్లఁగకొ. ౧౪ 3250

* బుధ స్తు పురుషీభూతం స వై సంవత్సరాంతరం-ఆరిమా.

క. జరపిన యశంతరం బేకరణిం గథ చెల్లెఁ జెప్పుఁగార దగుఁ దత్త్వం
బరసి యన్గ మధురోక్తులఁ, బరమోఽం బబరఁ దన్నుఁబ్రశ్నింపంగఁ. ౨౪

క. విని యలరి వారి కిట్లని, వినిపించెం గర్దమాఖ్యవిమలాత్మనిపు
త్తునిగాఢ; నిట్లు పురుషతఁ, గనినట్టి యిలాఖ్య తూరఁగణనుతుఁ గనుచుకా.

చ. నిరుపమబుద్ధిసంపదయు ధిగ్భరశక్తియుఁ గల్లు నాబుధుం
దురుతరీక్తిశాలియయి యొప్పుట నాపుపుశాపముక్తి నే
కరణి నొసర్పనా ననుచుఁ ధిగ్భుట నెంచి మహాత్ములౌ మునీ
శ్వరులను రాగఁ బంచె వరశక్తియుతాత్ముల యోగశాలురఁ. ౪ 3253

సీ. సంవర్తనామకుఁ ధిజ్యవనుని భృగుపుత్రు ననుసరిష్టనేమినిఁ బ్రమోద
నాహ్వయు దుర్వాసు ధిశఖలశ్రేతల నారిఁ బిలిపించి వాక్యరీతుల నెఱుంగు
బుధుఁడు మిత్రుల మునిపుంగవులం గాంచి వదియించె నీరీతి; ధివనుమతీశు
డీగురుబాహు వీయిళుఁడు శర్దమనుతుం డని మీరెఱుంగుదు ధిరట్లు లాట

తే. నితనికే పరితాపం బహీనతరము, కలిగె నద్దానిఁ దొలఁగించి ధి కన్యయశము
కలుగునట్లులు గావింపఁగార దగు నన, వార తేమియొపల్కు నశవనరమందు.

క. అగుదెంచెఁ గర్దమమునీశ్వరుఁ డచటికిఁ దేజసులర ధి నమహావిప్రో
త్కరుఁడై యాతని వెన్నొని, యగుదెంచినవారిని వినుఁ ధిదతిశుభమలరుకా.

తే. శ్రతువుల స్తవవట్కారు ధిలతుల తేజఁ
డైన యోంకారమానియు ధి నరుగుదెంచి;
రంత వారెల్ల నితరేతరాభిదర్శ
నమున సంహృష్టులై మహీనాథుఁ గూర్చి. ౯౪ 3256

క. హితకాములు గావున నే, వితమున నీశాపముక్తి ధివెలయు ననుచుఁ బ
ల్కుతఱిని గర్దమమునివతి, నుతునకు శ్రేయస్సు గోరి ధిశుంభదృణితికా. ౧౦౪

క. మునివరులారా! నానుడి, వినుఁడీ! యీవార్ధిపునకు ధి వితతశ్రేయ
స్సును గూర్చి పలుకువాడను, ఘనభైషజ్యంబు వేఱు ధి గన్పడ దెదియుకా

చ. పరముఁడు శంకరుండు సురపాలకుఁ డావృషభధ్వజుండె భూ
వరునకు మందుగాఁ దగినవాఁడు తురంగమమేధ మొక్కఁ డీ
తరుణమునందుఁ జక్కనిది ధిదానిని వీడిన నన్యమైన య
ధ్వరము ప్రియంబుగాదు వృషభధ్వజు నాతనిఁ దృప్తుఁ జేయఁగఁ. ౧౨

సీ. మనమందఱముఁ గూడి ధిమఖనరం బద్దాని దుస్తరవ్రతముఁ బ్రశస్తతరముఁ
బార్ధిపుహితముఁ గూర్పంగ యజంతము; నా విని యెల్లభూధివేషమాను
లతని కిట్లని పల్కి ధిరశ్వమేధంబున నీశు నారాధిత ధిమిది తగినది
సంపర్తుడను మునీశ్వరుశిష్యుఁ డరిపురంజయుఁడు మరుత్తనఁ ధిజను మునిపతి

తే. యశ్వమేధాధ్వరంబున ♦ నభవుఁ దృప్తి
నొందునట్లుగఁ జేయించె ♦ నుద్యమమున
నధ్వరం బది బుధునిదా ♦ నాశ్రమంబు
చెంతఁ జక్కఁగ సాగె విచిత్రరీతి. ౧౫

3260

క. హరుఁ డాయధ్వరవరమునఁ, బరమస్రమదంబు నొంది ♦ భవ్యయశంబుఁ
ధరణిఁ వెలయింపఁగ న,ధ్వర మది సఁపూర్ణమైనఁ ♦ దా హృష్టంజై. ౧౬

క. చనుదెంచి యిలునినన్నిధి, మునిపతులం గాంచి యజ్ఞమున దీనం దృ
ప్తిని బొందినాడ మీభ, క్రిని మెచ్చితి బ్రహ్మమునితత్తిప్రియ మింకఁ. ౧౭

క. ఒనరింపఁ దగును నిత్రుజి, జనవిభునకు శుభముఁ బ్రియముఁజనుఁగద చేయం
గను గోరుఁ డనఁగ నాముని, ఘను లెల్ల మహేశునూక్తిగణముల్ వినుచుఁ.

తే. పలికి రెంతయు శ్రద్ధచే ♦ నిలుఁ డితండు
పురుషుఁడయియే ప్రవర్తిల్ల ♦ భూతనాథ
కరుణనీయంగఁ దగు నిదె ♦ వర మటన్నఁ
బ్రీతి నద్దాని నొనఁగె నా ♦ వృద్ధివడికి. ౧౮

3264

క. వర మిట్లు లొనఁగి యాశం, కరుఁ డంతధాన మొందె ♦ గాధరుచుల్ భూ
సురులకుఁ గన్నడకుండఁగ, హరుఁ డేగఁగ నధ్వరంబు ♦ సాంతంబైనఁ. ౨౦

క. వరయోగదృష్టిగల యా, వరవిప్రులు నచ్చినట్టి ♦ భంగిం దగఁ జో
యిరి రాజు బాహ్నికంబును, నరగున విడనాడి మధ్యజనపదమందుఁ. ౨౧

క. అనుపమనుఖదం బని యెంచి నివాసము చేసెఁ గీర్తి ♦ చెలువారఁగఁ బ
త్తనముఁ బ్రతిష్ఠానాహ్వాయమును గట్టఁగఁ బంచి మంత్రిముఖ్యులతోడఁ.

ఉ. తాను వసించె బాహ్నిపురఃతల్లజమందు మహాఠిసూదనుం
డైన ధర్మిని నాయకుఁ డహార్యుడనౌ శశిబిందునామకుం
డానతభూపతిప్రకరుఁ ♦ డాదృతిమై నివసించె; నాప్రతి
ష్ఠానమునం దిలుండను ప్రజాపతిపుత్రుఁడు దోర్బలంబునఁ. ౨౨ 3268

ఉ. ధారణిపాలనంబుఁ గులధర్మము లేవెయుఁ దప్పకుండఁగాఁ
జారుతరంబుగా జరపె ♦ సంతతధర్మరతుండు గాన నా
భూరమణుండు కాలమునఁ ♦ బూజ్యతరంబు ననుత్తమంబునౌ
సారససంభవామలవిశాలపదంబును బొందె సంతటఁ. ౨౩ 3269

తే. ఇలునినుతుఁడౌపురూరవ ♦ సెలమి మిగుల
నాప్రతిష్ఠానపత్తనం ♦ బట్టె యేలె;
బురుషన త్రములార! యాతురగమేధ
మహిమ మిట్టిది యనుచు మీఁమది నెఱుంగుడు. ౨౪ 3270

క. తరుణీభూతుండగు భూవరుడయ్యెను బురుషుడుగను ♦ వసుధాస్థలి స
ధ్వర మిద్ది యాచరింపఁగఁ, బరమార్థము గల్గునంచు ♦ వర్ణించు శ్రుతుల్.
తొంబదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౦ - వ సర్గము.

అఖిల ఆశ్వమునకు పలుముపరికరముల నిర్మింప లక్ష్మణునకు రాముఁ డాజ్ఞయిచ్చుట. అఖిల
చ అని యిటు రామచంద్రుడు నుహతైరతేజఃఁడు పల్కి లక్ష్మణుం
గని వచియించె ధర్మయుతిఁ ♦ గాంచినపల్కుల; సప్తసిద్ధిమూ
నిని ఘను వామదేవుని సఃసింధ్యచరితుని గాశ్వపాఖ్యుఁ డో
డ్మిని యిట కేగుడెప్పు మఱి ♦ ట్లోఁసురర్షి ని దివ్యతేజనిఁ. ౧౫ 3272
సీ. జాబాలినిఁ ద్విజఃసత్తములఁ హయమేధంబుఁ జేయింప ♦ మిగులశక్తి
గలవారిఁ దోడ్మిని ♦ కడువడి రమ్ము; వారలతోడఁ దలపోసి ♦ రమ్యలక్ష
ణాభిరామము యజ్ఞహయమును శ్రద్ధతో విడిచెద నంచన్న ♦ వినుచునలఘు
విక్రముండగు రఘువీరుని తమ్ముడు లక్ష్మణుం డరిగి యిలాదివిజాలఁ.
తే. దోడుకొని వచ్చి రాఘవుతోడఁ డెల్పు;
భూనురుల్ దేవనన్నిభుఁ ♦ బూతమతిని
బాదవందనధన్యుడై ♦ పరఁగువాని
వైరిదుస్సాధ్యవిక్రము ♦ శ్రీరఘువరు. ౫ 3273
క. దీవింబిరి; ప్రాంబలియై, భూవిభుఁ డాస్విజాలఁ జూచి ♦ పొంగుచు మదిలోఁ
బావనహయమేధముఁ దాఁ, గావించుకతూహలమును ♦ గాంచి వచించెఁ. ౬
శా. శ్రీరామోక్తుల నాలకించి గిరిశుఁ ♦ శ్రీకంఠునిఁ వేడి యిం
పారక దత్కృతువర్యముం బొగడి యేయఁ శ్రేయముల్ గల్గు నా
శారీశుండు వ్రసన్నుఁ డౌవనుచు నిఃక్రంబుఁ వచింపంగ గం
భీరాధంబగు వారివాక్కు విని యాఃపృథ్వీశుఁ డత్యాదృతిఁ. ౭౫ 3275
తే. తురగమేధంబు చేయంగఁ ♦ దోచు శుభము
లనుట కెంతయు నానంద ♦ మంది వారి
యనుమతిం బొంది సౌమిత్రి ♦ కనియె; నీవు
త్వరగ సాధునుగ్రీవు నుదాత్తమతిని. ౮౫ 3276
క. క్రతుకార్యము చేయింపఁగ, జతనంబుగ రమ్మటంచు ♦ జంఘారుర వే
గ తగం బంపుము వానర, వితతులతోఁ గూడి మఖమువేడుకఁ జూడఁ. ౯౫
క. కృతసిశ్యములొ కవులను, హేతులను జతగూడి రమ్ము ♦ తృప్తిగ దీనిఁ
గ్రతువర్యము చూడం దగు, వితతసహాయంబు నాకు ♦ వెలయున్ నీతోఁ.
సీ. భద్రంబు నీకగుఁ ♦ బరమముదంబున వ్రంగడు గంధవఃసోత్తజన్ము
నలుని నీలునిని బాటలుని గవాక్షుని గజఁ బనసుని నింకఁ ♦ గలుగుహరులఁ

బిలువుము నే వారిఁ ♦ బిలిచినయట్లుగాఁ గొండముచ్చలలోన ♦ దండిమగఁడు
సాహసంబుచుగల్గి ♦ చతురుఁడైనగవాఁడు భల్లుకేశునిధూమ్రబలముతోడఁ
తే. బిలువుమా జాంబవంతుని ♦ విక్రమాభ్యుఁ
బిలువు మాదృతి యూఁధేంద్రు ♦ వినతుఁ గేస
రిని గవయు దధివక్త్రుని ♦ వినయమహితుఁ
నరయ మనకార్యములయందె ♦ నమరువాని. ౧౩

3279

తే. వీరు శతబలి మైంసద్వివిదుల గంధ
మాదనుని వీరబాహుఁడై ♦ మాన్యుఁడునగు
నానుబాహుని నింకను ♦ నడటఁ గలుగు
కవులఁ బిల్వము హయమేధఃకంబుఁ జూడ. ౧౪

3280

క. దనుజులను గామచరులను, గొనుచు విభీషణుఁడు రాఁగఁ ♦ గోరితి యజ్ఞం
బును జూచి విక్రమంబున, ననునమరీచికా సహాయ ♦ మాదృతిఁ జేయక. ౧౫
క. ధరణీశులు మహితులు న, ధర్వరకాంతులు సానువరవిఠానులు నగుచుకా
వరసవముచు జూడఁగ వత్తురు గాక మదిచ్చఁ దీర్చు ♦ దోడనె ప్రీతిక. ౧౬
తే. ధర్మమున శ్రద్ధ గలిగిన ♦ ధరణిదివిజ
వరుల దేశాంతరస్థితి ♦ వఱలువారి
సశ్వమేధము చూడంగ ♦ నాదరిమునఁ
బిలువుమా లక్ష్మణా! నాకుఁ ♦ బ్రయముఁ గోరి. ౧౭

3281

క. ముసుల మహాత్ముల సుతపో, ధనులను బిల్వంగఁ దగును ♦ ధాతృవగమునం
దును స్వర్గమందు నివసించిన మానులఁ గళ్యణాది ♦ సిద్ధర్థులతోక. ౧౮
క. దారలతో శిష్యులతోఁ, గోరికఁ దీర్చంగ రాఁగఁ ♦ గోరితి నని య
వ్వారిం బిలుపింపుచు యే, ధారణి నుండినను రాఁగఁ ♦ దగు మానివరుల్. ౧౯
చ. శ్రుతులఁ బఠించి శాస్త్రములఁచొప్పు నెఱింగినవారి శిష్టన
వృత్తిగను బల్కువారి మహిమం దనరారినవారిఁ బిల్వమా
హితవిధి సిద్ధసాధ్యుల నహింసతపస్థితులైనవారి నీ
క్రతువరవర్ధనార్థము నిఁకానుముదంబునఁ బిల్వ లక్ష్మణా! ౨౦

3286

తే. న్యాయగూఢాంశవేత్తల ♦ వ్యాకరణవి
దులను బిల్వము]; సూత్రధాతుల నటులను
సర్తులఁ బరిహాసకఁనాయకులను
బిలువుమా యజ్ఞమునయందుఁ ♦ ప్రీతి నింప. ౨౧

3287

సీ. గోమతివరనదీఁకూటంబునందున్న నై మిశమనెడు వశంబునందు
యజ్ఞవాటముఁ గట్ట ♦ నగు లక్ష్మణా! యద్ది పరమపావనతపోవసము నుమ్ము
శాంతికిర్రంబులు ♦ చక్కగా నొనరింపఁ దగు నెల్లెడల నంచు ♦ ధరణిదివిజ
వరులకుఁ దెలుపుమా ♦ సీరతంబు వందలకొలది ధర్మజ్ఞులై ♦ చెలఁగుమునులు

తే. పరమపావనమైన యథార్థము దీని, ననుభవించుచు గాక యావశ్యమునందుఁ
దుష్టిఁ బుష్టిని బొంది యథార్థమును గారవం బంది వచ్చినవార లెల్ల. ౨౪౪
క. చనుదురు గాక పురంబులు, కననూయులు నగుచు ధర్మము వృత్తిని నెఱిం
గినవాఁడ వౌట జనముల, మన మలరం జేయునట్టి మూర్ఖుఁ బిలువుమా.
ఆ. బలిసినట్టి లక్షవరప్రపథంబులు, తండులములు మోయుఁ జగి వెలునడ
వలయుఁ దిలలు మున్నములు మోసికొనిపది, వేలవృత్తములును లీలమెఱయ.
క. చనవలయు ముందు నులవలు, మినుములు చణకములు సున్నమించినగతిఁగై
కొని గోనెత్తెద్ద లేగం, జనవలయున్ ముందు ముందు శత్రుబలహానా!.

క. కనకంపునాణెములు వెండ్లి నాణెములు చక్క జూచి నేర్పున నొకకో
టిని నూఱుకోటులను గొని, చనవలయున్ భరితుఁ డచటి సవననలికికా.

తే. శ్రోవ నడుమను బణ్యవీధుల ననున్న
దగును నటన ర్తకులు నుండఁ దగును వంట
చేయువారును బ్రాథతాఁ స్త్రీలు మెలఁగ
వలయు నట్లేర్పఱింపుమా సులలితముగ. ౨౯ 3293

చ. భరతునితోడ సైన్యములు పౌనులు శల్లియందు నున్న స
త్పురుషులు బ్రాహ్మణోత్తములు పోవలయున్ భయభక్తు లొప్పు కిం
కరులును గోశపాలకులు కమ్మరి కొయ్యలు చెక్కుచాఁడు న
త్వరగతి గుంపుగా మునుపె ధర్మముతప్పక పోవఁగా దగున్. 3౦౪ 3294

క. జననులు నాదునహోదర, వనితలు హాతకతనఃత్వభానురయగు నా
వనితయు దీక్షానిరతిం, గనుపండితు లరుగఁ దగునుగా భరతునితోన్. 3౧౪

ఆ. వీరి నెల్ల ముందుఁజేరుప భరతుండు, పృథుయశుండు నాకుఁ బ్రీతిదండు
చనును గాక రాజసమితికే దగుగేహములు నొనర్పఁ దగును వలసినట్లు.

క. జనపతులనేవకులకున్, జనుఁ దగు గేహళిఁ గట్టఁ జక్కఁగ నని యా
జనకకుమారీనాథుఁడు, వనిచెన్ సోదరుల కెల్లఁ బరమప్రీతికా. 33 3297

తొంబదియొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౨ - వ సర్గము.

అథా శ్రీరామఁ దశ్యమేషు చక్షుః బానుట. అథా-

క. భరతాగ్రజుఁ డీరితిగఁ, బరికిరముల నెల్ల సిద్ధపఱుపఁ బనిచి న
త్తురగమును గృష్ణవర్ణము, పరంగఁగ నెల్లజేణులు భాసిలుదానికా. ౧

క. ధరణిఁ బ్రదక్షిణ మొనరున, ధరణీశుఁడు విడిచి యశ్వశత్రుంబున సో

* కాంచనిం మమ పత్నిం చ. అనిమా.

- దను లక్షణు ఋత్విగ్గణ, పరివృతునిం బంపి యజ్ఞఃపాటంబునకున్. ౨ 3299
- చ. చని గురుబాహు వాన్మవుడు † చాలంగ నచ్చెరువైన దానినిం
గనుఁగొని హర్షముం గనియెఁ † గురుగుణాఘ్నఁడు ధర్మరక్షకుం
డనఘుఁడు రామచంద్రుఁ డల † యధ్వరకృత్యము నందు నైమిశం
బున వసియింపఁగాఁ దమిని † భూపతు లెల్లను నచ్చి యచ్చటన్. 3 3300
- తే. కానికల నిచ్చి కొల్వంగ † మానినుతుఁడు
చక్కఁగా వారిఁ బూజించి † నకలవిధము
లైన పరికరములతోడ † నలరుపటగ్గు
హముల వారల నివసంప † ననువు పఱచె. ౪ 3301
- క. అనుచరులతోడ భూపతు, అనూనపటవేశ్యములను † హాయిగ నుండఁ
జననతి వారల కన్నంబును వస్త్రము లఖలవస్తువులఁ బానములన్. ౫ 3302
- క. భరతుఁడు శత్రుస్సృండును, బరమాదృతి వారి కీయఁ † బంచిన నటుచే
సిరి హను భక్తి ప్రీతియుఁ, గరము విరాజిల్లు నట్లు † గా నట్టితటిన్. ౬ 3303
- చ. ఘనమతులైన కీశులు విఠ్ఠలవృత్తునితోడఁ గూడి రా
మునిదగు శాసనంబుఁ గొని † భూసురవగ్యులకున్ నమస్కృతుల్
పొనరిచి వారిరక్షణముఁ † బూనఁగ; నంత విభీషణుండునున్
దనుజనికాయయుక్తుడయి † దాచుణ జేజులుగాఁ జెలంగుచున్. ౭ 3304
- క. గురుతపములఁ జేసిన భూసురచాచుల కెల్లఁ దాఁ గుఁనుమహారములన్
నిరతముఁ బూజించుచు న, ధ్వరవాటమునందు నుండెఁ † దత్పరుయమునన్.
- సీ. ఈరితి నాయజ్ఞ † మేకవిధంబున విహితచర్యలఁ గూడి † వెలయుచుండె;
హయచర్య సౌమిత్రి † యభిరక్షణంబున నభ్యంతరము లేక † యనుదినంబు
జరగుచుండెను; రాజున త్తముడౌ గాము నత్యుత్తమంబగు † నధ్వరంబు
నవగతవిఘ్నమై † యతిశయిల్లుచునుండ ననృతబ్ధంబె యా † హయచుఖమున
తే. వినఁగఁబడకుండె; నేచ్చగా † జనులు మాకు
నిమ్మ మిమ్మని వేడ వా † రెట్లు తృప్తి
గనుదురో యల్లె యిచ్చుచు † గరుణమీఱ
వారి నరయుచునుండి రాఁభరతముఖులు. ౧౦ 3306
- క. * బెల్లముతోఁ జేయంబడి, యుల్లంబున కింపుఁ గూర్చుచున్న వివిధరీ
తుల్ల సితభక్ష్యములనే, కొల్లలుగా నిచ్చుచుండ † ఖీణీదివిజుల్. ౧౧ 3307
- క. పరమానందముఁగనుచుం, డిరి; యాచకు లెట్టితటిని † నెమ్మి తనర నీ
వరనస్తు కావలె నని, పరమాదృతి నడుగువారొ † పలు కది వెడలన్. ౧౨ 3308
- తే. శ్రుణముగాని యాలస్యంబు † జరగకుండ
పనచరులు దానవులు కోర్కి † వస్తువులును

వాని నొసంగుచు నుండి రథధ్వరమునందు

నందు మలినందు దీనుందు ధాతురుండు. ౧౨౪

3309

క. ధనహీనుండును వెదకినఁ, గనరాకయె యుండె; హర్షఁ కలితజనులు గ
ల్లిన రామునియాయజ్ఞం, బనూనవిధి సాగె ననఁజుమై యాతటినిన్. ౧౩ 3310

సీ. స్థిరజీవులై మహాఁ త్రరబుద్ధిమంతులై చెలఁగుమహాన్యులు ధీత్రరీతి
సాగునాయజ్ఞంబు ధీచక్కఁగఁ గన్గొని మున్నెప్పు డీయజ్ఞమునకు సాటి
యగునశ్వమేధంబు ధీనవని సాగఁగలేదు నిశ్చయం బని నల్కి ధీనెమ్మి నందె
యొండెరి; కనకంబు ధీనొండఁగాఁ గోనెన నది యబ్బు, విత్తార్థియైన ధనము

తే. దొరకు, రత్నార్థియైనచో ధీవరమణులను
బొందు, రజతంబు గోరిన ధీనొందు దాని,
సద్గములు వేడ నయ్య వాఁక్షణమునందె

పొందు, వస్త్రమ్ము లడిగినఁ ధీజెందు వాని. ౧౨౫

3311

క. అనిశం బిచ్చుటకై పో, సినవస్తుప్రతతి గొప్ప ధీశిఖరివలెం గా
ననగున్; సురనాథాంతక, ధనదాపోనాథయజ్ఞఁ తతులన్ గనమే? ౧౨౬ 3312

తే. దీని కవి సమాన మేతీటున నగు, నంచు మానులువలఁచిరి; హరులు దనుజు
లధులకు వస్త్రధనములు ధీనన్నమును ద, గంగనంపూర్ణహస్తులై ధీపొంగు వేడ్క.

క. మన మలర నొసంగుచుండిరి; జనపాలకసింహుండగుచు ధీశత్రుభయదుండై
వినుతగుణాకరుండగు రామునియజ్ఞ మ్మొక్కవర్షముగఁ గొనసాగెన్. ౧౨౭

తొంబదిరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౩ - వ సర్గము.

శుశలవులతో వాల్మీకి యశ్వమేధముఁ జూడఁ బోయి వారిచే రామా } శుశు
యణమచు వాడించుట.

చ. జనసతివుంగవుండు రఘుఁసత్తముఁ డీకరణిన్ మహాద్భుతం
బనుపమ ము త్తమంబునగు ధీనధ్వర మాదృతిఁజేయుచుండ శి
వ్యనికరనేవితుండు మునిఁసత్తముఁ డాదికపీంధ్రుఁ డద్ది చూ
చునెలమి వచ్చె; దివ్యమయి ధీచూడఁగ నద్భుతమైనదానినిన్. ౧౪ 3313

క. కనుఁగొని వాల్మీకియు నె, మ్మనమున నానంద మంది ధీమఖివాటముచెం
తను బర్ణశాల నిర్మించెను శిష్యులతోడ నటనఁసించెను వేడ్కన్. ౨ 3316

చ. పరమమునీంధ్రుఁ డచ్చటనె ధీబ్రాహ్మణమానిగణాన్వతుండనై
ధరణిపపూజితుండునయి ధీతాపరియోగఁగ రాజపుత్రకుల్
త్వరపడి యన్నమూలఫలఁవై భవయుక్తములైన బండ్ల ని
ల్పిరి మునివాసమందు; మునిఁపీరుండు మంజుల తేజఁ డాదృతిన్. ౩౪ 3317

ఆ. ఆత్మవేత్తయాట ♦ నలరామసునమున, నట పనించి తనదుఃసంతికమున
నున్న శిష్యయుగము ♦ వెన్నీ మీరిలుపోయి, శ్రద్ధవెలయు మానినభలయందు.

క. శ్రీరామాయణ మెల్లను, జాగరణిలై యెక్కి ♦ జక్కగఁ బాడుం
డాశాఢమోషమున చని, వాణిగురుఁ గాంచి మానిపర్యుడు మఱియున్.

క. పనిశుద్ధిమిదివిజ్ఞోత్కరవాసములందు చృవపథములందు మహీ
శ్వరవసతుల రథ్యల రఘు, వరభవనద్వారముందు ♦ బాడఁగవలయున్. ౬

సీ. యజ్ఞక్రియల్ దగు ♦ నట్టితావులయందు ఋత్యజల్ తగ విచారింతువట్లు
గేయ మియ్యది చాల♦గేయమై తగునట్లు పాడఁడీ చక్కనిభంగి మెరియ;
వపులారా గిరివరమందు జనియించి స్వాదుతరఁబులై ♦ బహుళములయ
వెలయు నీవరహ్వోఃఫలము భజించి గాన మొనర్చు డెక్కరణినై న

తే. శ్రమముఁ బొందకుడీ; మూలఃసమితిఫలము
లను గడుం దిలి బాహ్యస్థిభింబునఁ నగు
మన యటజముననే యుండి ♦ చని పఠించు
చుండుడీ భూమిపాలకుఁ ♦ డొప్పుమీట. ౯

3321

క. విఁగోరి కూచుంకిన, మునులు గూర్చుండి వినఁగ ♦ ముదముం గనినన్
వినిపించు డీఃభామృత, మును నిరువది సంఖ్యనర్థములు దినమందున్. ౧౦

తే. మధురవాక్కులతోడఁ బ్రమాణబహుళ, నన్నిబద్ధంబుగా నేనుమున్నచెప్పి
నట్లుగాఁ బాడఁడీ శివంతయైన నర్థ, కాంక్షనుదిజొన్నకుండుఁ డెక్కరణినై న.

క. ఫలముల మూలంబుల నిమ్మలఁ గాలముఁ గడపునట్టి ♦ మునులకు ద్రవ్యం
బుల నేమిఫలము? రాముం, డెలమిని మీ రెవరవుత్రు ♦ లేర్పడఁ జెవుడీ.

క. అని యడిగినచోఁ దెల్పుడు, ముని కీకృతికర్త కేము ♦ ముఖ్యాంతవా
సినియతపదవాచ్యుఁ చుని; జనపతిదైవంబు చుండి ♦ నలజనులకున్. ౧౩

సీ. ఇవియె మనోజ్ఞంబులవు తంత్రు లిహ్వని మున్నెన్నడున్ వినఁకున్నయట్లు
చక్కని స్థాయిని ♦ సమకూర్చి మృదులమా, వానసంవాప్తి నొందంగఁజేసి
సాధ్యనలజ్జ లేదందంబునం బొంద కలరి సంతేనరామాయణాది
గా ననుగ్రంబగు ♦ గ్రంథంబుఁ బాడఁడీ యితరస్థలంబుల ♦ నెట్టులుందు

తే. రట్టు లుండక జనపతియంతికమునఁ
జాలమర్యాదగాఁ బాడఁజను నతండు
తండ్రి భూతాళి కెల్లను ♦ ధర్మకీతి
నరయ నట్లాట మీ రిగ్గు ♦ రావరమున. ౧౫

3326

1 న యాస్వధ శ్రమం పఠెన్ ఇత్యుత్వా ఫలానినై-అనిమా. 2 లోభి శ్వాపి న కర్తవ్య
స్వల్పోపి ధనకాంక్షయా-అనిమా.

క. రేపటిప్రభాత మాదిగ, నేపట్టుననేని శ్రద్ధయే యూతగ నా
భూపాలునికథఁ బాడుం, జేపద్ధతి నే వచింపఁ నెలమి వినితిరో. ౧౫౪ 3327

తే. అట్లు తంత్రిలయాన్వితంబై మనోజ్ఞ
మైన రామాయణంబు నెఱయ్యమునఁ బాడుఁ
డనుచు బహుభంగులం బల్కి యామునీంద్రుఁ
డమలచిత్తుండు మానంబు యాశ్రయించె. ౧౬ 3328

క. జనకనుతాతనయుల నా, ముని యువదేశించినట్లు యజ్ఞం
బాసరించెడు చోటికిఁ జయ్యనఁ బోయిరి; శత్రుహరణులౌ నానహజల్.

చ. చని యిటు లానహోదరులు యన్నుని చెప్పిన కాంతమంగళం
బును నొడఁ గూర్చుభావలను యాంకముగా వచియించి రశ్మినుల్
ఘనుడగు భార్గవుం డెలమిఁగాఁ దెలుపఁ గ్రహించినట్లు లా
మునిపతివాస మందె నుభయముల్ దగ నిద్దరఁ బొందుచున్ నిశ్చల. ౧౯

తొంబదిమూడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౪ - వ సర్గము.

శత్రు శలవులు గానము చేయు రామాయణమును శ్రీరాముఁ డాకర్షించుట. శత్రు-

క. తెల తెలవేగినఁ గృత్యంబులఁ దీర్చి కుశుండు లవుడు యజ్ఞతనుహుతో
జ్జ్వలవహ్నియట్లు వెలుఁగుచు, నెలమి మునిపంచినట్లులే తద్దాధక. ౧

క. నురుచిరగతిఁ బాడిరి; భూవరమాళియుఁ బూర్వమానిఁపరనిర్మితమై
సరసంబై పఠనార్హ, స్వరసంయుతమై మనోజ్ఞఁసరణి వెలయుచున్. ౨

ఉ. గానము చేయఁగాఁ దగి నిఁకామముదం బాసఁగూర్పఁ జాలి తం
శ్రీనియతిం దనర్చి లయఁగీతని బొల్చి ప్రమాణబద్ధమై
మానసపద్మముం జెలఁగుఁమాడ్కి నొసఁరైడుగాథ దాని నా
మానిమహేంద్రశిష్యు లనుఁమానము లేకయె పాడుచుండఁగన్. 3 3333

క. వినియెన్ రాముండు చక్కఁగ, మన మానందాంబురాళిమగ్నం బగుటన్
జనపతి యజ్ఞాంతంబున, మునిపరులం బొరవరుల యభూపతివరులన్. 3౪ 3334

క. సరసమతులై న మాధుర్య,త్కరమును బొరాణికులను య్త్వానురవృద్ధో
త్కరమును వ్యాకరణజ్ఞుల, స్వరబక్షణవేత్తలయిన యాధుద్విజులన్. ౫

సీ. లక్షణవేత్తలై యలయవిదుల్ గా నొప్పు గాంధర్వులం బొరఁగణమునందుఁ
బెద్దలౌ వారలఁ దద్దయు నేర్పుచే బాదాక్షరసమాసపద్ధతులను
జక్క నెఱింగిన యచతురుల సిద్ధాంతాలను గ్రియాకల్పంబులను దెలిసిన
వారల సాధుకావ్యములందుఁ బొండితఁ దగినవారలభావఁతత్త్వమెఱుఁగు

తే. వారి నింగితవేత్తతాఁగారి హేతు,వాదులౌ వారి నాచారఁపరతఁ గనిన
వారి వచనంబులందు నేర్పఱులుగాఁగఁ,దనరువారినిఛందస్సుఁతత్త్వవిదుల.

క. ఁపలువిధములౌ పురాణం,బుల నెఱిఁగినవారి వేదఁములఁ బరియింపం
గలవారిఁ జిత్రకర్మం,బుల నెఱిఁగినవారి వృత్తఁముల నూత్రములఁ. ౮౫

తే. చక్క నెఱిఁగిన ప్రోడలఁ శాస్త్రవిదుల, నీలివేత్తల వేదాంతఁరీతి నెఱుఁగు
పండితులఁ దత్ప్రబోధనఁపరులునైన, జ్ఞానులఁ బిల్వఁగాఁ బంచినభనుజేర్చి.

క. బాలుర గాయకవరుల ను,శీలురఁ బిల్వఁగఁ బంచెఁ సిద్ధమునులు భూ
పాలురు వారలపాటల, నాలించి తదీయరూపఁ మాదృతిఁ గనుచుఁ. ౧౦

క. కనులం ద్రావెడుపోలిక, జనపతినిఁ బాలకులనుఁ జక్కఁగ మఱియుఁ
గని యిట్లు చెప్పుకొని రొక్కని కొక్కరు తత్సభఁ దఁగఁ మధురోక్తిఁ.

చ ఇరువురు వీర లీఁజీతిమఁహేంద్రుని రామునిఁ జూచినట్లులే
నరిగఁ గనుంగొనంబడుచుఁ జక్కనిరూపున నున్నవార లీ
యిరువురు సోదరుల్ జటలఁ నే ధరియింపక చారువల్కలాం
బరములఁ గట్టకున్న రఘుఁవర్యుఁడు పాడిన యట్టిరీతిగఁ. ౧౨

3341

క. కనఁబడుదురు భేదం బే, మని చెప్పఁగ వచ్చు? వీరిఁ నరయఁగ బింబం
బుననుండి బింబ ముదయిం,చినరీతిగ రామునుండిఁ చెలఁగినరీతిఁ. ౧౨౫

క. పరికింప నొనటం చీ, వరుసను శ్రుతిహితముగాఁగఁఁ బల్కుచునుండఁ
ఇరువురు మునిశిష్యులు రఘు,నరుగాఁథను దివ్యభణితిఁ బాడఁగఁ బూనఁ.

క. అతిమానుషగాంధర్వం, బతిమధురం బగుచు నప్పు ఁడలరె; నచట నం
స్థితిఁ గన్న శ్రోత లెవ్వ, రతిమానుషగానమును సమాదృతి పిసిచుఁ.

క. పొందరు సంతృప్తి నదే, చందంబున; నంత మొదటిఁసర్గము మునిగా
ఙ్మృందారకుఁడౌ నారదుఁ, డందంబుగఁ జెప్పె బూర్వఁ మద్దిమొదలుగఁ.

తే. పాడఁ జొచ్చిరి వాల్మీకిఁ పల్కినట్లు
లిరువదియె సర్గ లాదినఁ మెలమిఁ బూర్తి
యైన సవరాఙ్గామున రాముఁ ఁ డాదరమునఁ
బల్కె వింశతినర్గసంభవముదమున. ౧౬

3346

క. కొనుఁడీ పదు నెనిమిదివే, లని లెక్కింపంగఁ బడినఁ హేటకముల నో
మునిశిష్యులార! యింకే, మనమునఁ గలదేని వాంఛఁ మానక చెప్పుఁడి!

క. అని యడిగి వీరి కిచ్చుని, యనుజన్తునితోడఁ బలుకఁ నాలత్కణుఁ డా

* ఛందోవిదః పురాణజ్ఞాఁ-అనిమా. ఇంతకుముందు ఔదవ శ్లోకమునందు పౌరాణికాం శబ్ద
విదః-అనియున్నది. పౌరాణికు లనఁగాఁ బురాణమునందలి యర్థమగు జెప్పవారనియు, పురాణ
జ్ఞాఁ-అనఁగాఁ బురాణముల నెఱిగినవారనియు గ్రహించునది.

కనకముల వేటువేటుగ, ఘనమోదం బంది యీయఁగ నానహజల్. ౧౮
చ. కనుఁగొని యానువర్ణముల ధాతరంబగు విన్మయంబునుం
గని గ్రహియింప కిట్టనిరి; కాననవాసుల మేము మూలముల్
వనముననున్న పండ్లు దినువారము హోటక మిద్ది యేల? యే
పనికి వ్యయించువార మని పల్కినమాటల నానభానదుల్. ౨౦ 3349

సీ. కొతూహలమున జక్కఁగ నాలకించుచు విన్మయం బొందిరి విభుఁడు నట్లై
యాశ్చర్యరసమగుఁడ డయ్యె; నంతట రాముఁ డానహజన్తుల నాదృతిఁ గని
కావ్యసంశ్రవణనికామమోదంబున వారియాగమనంబు భూరితేజ
మలరఁగాఁ బ్రశ్నించె; నర్భకులార! యీకావ్య ప్రమాణసంఖ్యయని యెంత
తే. యెంతవఱి కిందునం గథ యెఱుఁగనగును?

గర్త యెవ్వఁడో యీభూరికావ్యమునకు
సమ్యహముని యెందుండు? ననిన రాము
పలుకు లాలించి వారలు పలికి రిట్లు. ౨౩౪

3350

క. మునిపతి వాల్మీకియె యీ, ఘనకావ్యంబునకుఁ గర్త కప్రచరిత మె
ల్లను దీని హితుఁ డెల్పిం, జనునని మాకాజ్ఞఁ జేసె సమ్యని యతఁడే. ౨౪

క. క్రతుశాలచెంత నున్నాఁ, డతులితతేజం డతంఁడె యాదృతి నెందుం
బ్రతిలేని యిట్టికావ్యము, మతివిభవ మ్మలరఁ జేసె ట్లాపాలవరా! ౨౪౪

క. ఇరువదినాలుగువే లని, పరిగణితము శ్లోకసంఖ్య ధార్మపుఁడు మునీ
శ్వరుఁడగు వాల్మీకియె భూవర! నర్గంబులను నైదువందలు గాఁగఁ. ౨౪౫

ఆ. పరమనియతిఁ జేసెఁ బరఁగు నుపాఖ్యాన, శతము కాండములిటవృత్తసంఖ్య
వెలయు నేడవదిగ పితృతమా నుత్తర, కాండ మిలునిచరిత కడపటి దగు.

క. ఒనరిచె నీరీతిగ నా, మునిపతి మాగురువు చరితము భవత్కథ ను
వృత్తఘా! యీకావ్యేశ్వరు, ఘనచరిత మ్మిందుఁ జక్కఁగా నలరారుఁ. ౨౪౬

ఆ. జీవితంబునందుఁ జెలఁగుశుభాశుభ, మిందు వర్జితంబు సుందరముగ;
నోమహారథా! మహాజ్ఞప్రవిక్రమా! దీని వినఁగఁ గోర్కొని బూనుచేసి.

క. మనుజేంద్ర! యశ్వమేధంబు ననంతరమందు సుఖముఁ బొందునమయమం
దునఁ దమ్ములతోఁ జక్కఁగ, వినఁ వగు నన రాఘవుండు విని యానుడులక.

క. వినినట్లై చేయఁ దగునం, చని వారలఁ బోవఁ బంచె సనుజులు మోదం
బున వాల్మీకి మహాముని, గనఁబోయిరి; రాముఁ డంత ట్లాసురయుతుఁడై.

క. గురుబుద్ధులై న త్సత్రీయ, వరులం దాఁ గూడి యజ్ఞవాటంబున కా
దరమునఁ దద్దానమనో, హరతకు సంతోషపడుచు నరిగె నుముఖుఁడై. 3౦౪

1 భార్గవేణ తపస్విని-అనిమా. 2 పంచసగళతానిచ-అనిమా. 3 ఉపాఖ్యానశతంబై-
అనిమా. ఉపాఖ్యానశత మిలోపాఖ్యానాంతమ్-అనివ్యాఖ్య.

ఆ. తాళలయల మిగులఁ ♦ దనరి నస్వరశబ్దయు క్తమగుచు నర్గళయుక్తి నొప్పి
తంత్రిలయలఁ జక్కఁ ♦ దగి వ్యంజనాన్వితమైన దాని వినియెనవనివిభుఁడు.
తొంబదినాల్గవ నర్గము సంపూర్ణము.

౯౫ - వ నర్గము.

అథా { రాముఁడు రామాయణమును విని కుశలప్రలఁ దనకొడుకులనుగా నెఱిగి } యిళా-
నీత సభలొ శపథముచేయునట్లు చేయుమని వాల్మీకిం బ్రార్థించుట. }

మ. జననాథుం డీటు లదృశ్యతంబయిన యానంగీత మత్యాదృశిక
వినుమఁ జాలదినంబులం గడపెఁ బృథ్వీనాథులొ గూడి యా
తనిసామంతులు వానరుల్ విని ప్రమోదం బొంది; రారాముఁ డా
తనయవ్వంవ్వముతల్లి నీత యని గీతం బందె యెంచెన్ మదిన్. ౧౪ 3361

మ. పరివన్నధన్యమందు నీతనుతులే ♦ వా రంచుఁ దా నెంచి యీ
కరణిన్ బల్కెను; [భిన్నతమ్ము రిపుసంఘాతాంతకున్ బావనిన్
వరధర్మజ్ఞ విభీషణున్ బరులఁ జంపం జాలి విఖ్యాతుఁడై
ధరణిం బొల్పు సుషేణుఁ గాంచ] మది వింతం బొంది యాలింపఁగన్. 3

క. పరిశుద్ధవర్తనుల భూవరభక్తుల దూతలన్ జంపంబునఁ బిల్వం
బరిజనులఁ బంపి వారలు, త్వరపడి రా నిట్టులనియె ♦ వాంఛ చెలంగన్. 3౪

చ. నిరుపచుబుద్ధియై తగి మునిప్రవరుండయి కావ్యకర్తయై
వరఁగెను వాల్మీకిం గనుచుఁ ♦ బల్కితి నే నని నాదుపల్కుగాఁ
బరహితతత్పురా! దివిజవారము మెచ్చుఁగఁ జాలు నీత నా
తరుణిని బిల్వంబంపుఁ డని ♦ తద్దయు భక్తిని బల్కుఁగఁ దగున్. ౫ 3364

క. పరిశుద్ధవర్తనంబున, విరహితపాపమున దాను ♦ పేలయునయేనిన్
బరివత్తున నిట మానీశ్వరునానతి నీత తనదు ♦ స్వాంతవిశుద్ధిన్. ౫౪ 3365

ఆ. పలుకుఁ గాక; మానిపరిమేశుఁ డీమాట, కేమిపలుకు నీత ♦ యింగితం బ
దెట్టులుండు దాని ♦ నెఱిగి వేగను తెల్పు, డెల్లి జనకపుత్రి ♦ యెల్లరు విన.

సీ. పరివత్తునడుమ శపథముఁ బల్కుంగాక తనయాత్మశుద్ధి సంపన్న నెఱుంగ
నాయాశయముఁ దీర్చి ♦ నన రామునానతి దెలుపునవాక్యకంబు ♦ తేటపడఁగ
నాలించి యదృశ్యం ♦ బంది యాదూతలు చని రెండు వాల్మీకిముని వసించు
నావర్ణ శాలకు ♦ నరిగి మహాత్మునిఁ బ్రజ్వలదాహునకుఁభాతి నొప్పు

తే. నామునిం గని ప్రణమిల్లి ♦ యతిమ్మదతను

మధురతను గాంచు రామునిమాట లెల్ల

భక్తి విజ్ఞప్తి జేసి; రాబ్రహ్మమాని

భూరిలేజోవిరాజితమూర్తి వినుచు. ౧౦౪

- క. *రామునిమనోగతంబును, దా మది నూహించి నువిహితంబుగఁ బలికెఁ;
భూమిశునాజ్ఞరీతిగ, నామె వచించుట శుభంబు ధనగు మీకెల్లఁ. ౧౧౫
- క. పనితలకుఁ బతియె బైవం, బనుటయె తథ్యంబు గాన ధనమై జరగు నీ
పనియన వేగముగల యా, జననాయకుడూత లరిగి ధనభక్తిరాముఁ.
- క. కని మనవి చేసి రాఘవమునివాక్యము లెల్ల సంత ధనాదంబున నా
జనపతి కాకుత్స్థుఁడు విని, మునివద్యుని నెన్ని యచటి ధనముల నృపతులఁ.
- క. పరికించి పలికి రేవే, ధరణీసుత శపథ మిందుఁ ధనా జేయు మునీ
శ్వరు లెల్ల శిష్యయుతులై, సరపతు లనుచరులఁ గూడి ధనాప్రతిష్ఠఁ.
- క. వినుదురు గాక మతెవ్వరు, జనకాత్మజ చేయఁబోవు ధనంబు వినం
గను గోరువారొ వారలు, చనుదెంతురు గాక విగతధనంశయు లగుచుఁ.
- చ. అని యిటు లామహాత్ముఁడు ధరాధిపుఁ డాడిన నెల్లమానులుఁ
విని యది మేలుమే లనుచు ధన్యుతనాదముతోడఁ బల్కి; రా
జనపతు లారఘూత్తముని ధన్యుతఁ జేసిరి సద్గుణంబు లి
ట్లనఘము లెల్ల నీచుననుసందె యెసంగె నటంచు మెచ్చుచుఁ. ౧౬ 3873
- క. పలికిరి; తరువాత మహి, శలలాముఁడు రాఘవుండు ధనాకి రేవే
తొలిజామున శపథంబును, బలికెడు నని వారి నెల్లఁ ధనంపె వసతికిఁ. ౧౮
- చ. అని యిటు లారఘూత్తముఁ డహార్యతరక్రతుకర్త రాడ్విభుం
డనుపమబుద్ధిశాలి జనకాత్మజ చేయు ప్రతిజ్ఞ రేపె యా
సని తెలియంగఁ బల్కి నునుహాత్ముల మానుల రాజముఖ్యులఁ
బనిచె నివాసశాలలకు ధన్వంతమునం గల కోర్కె పొంగఁగఁ. ౧౯ 3875
- తొంబదియొడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౬ - వ సర్గము.

- అంశు { వాల్మీకి సీతతోఁ గూడి సభకు వచ్చి పశులపైలు పీతసుతులగుటం చెలిపి } అంశు
శపథము చేయ ననుజ్ఞ యిచ్చుని ప్రార్థించుట.
- క. ఆరాత్రి గడువ నుదితుండై రవి యలరార రఘువరాన్వయతిలకుం
డొ రాముఁడు క్రతువాటము, చేరం జని తేజ మలర ధన్యమునితతిఁ. ౧
- క. పిలువంగఁ బంచె సంతట, సలఘుతరఖ్యాతినలరు ధన్యవస్థం
డలకాశ్వపజాబాలులు, ఖలహరులగు వాసుదేవకౌశికమునులుఁ. ౧౫ 3877
- తే. దీర్ఘ తవుఁడు దుర్వాసుండు ధన్యతేజఁ
డగువుస్తువుఁడు భార్గవుఁ ధన్యులకీర్తి

తాలి మాన్గలున్ డట్టులై ♦ శక్తి వాసు

నాహ్వయులును మార్కండేయుఁ ♦ డఖిలవేత్త. 3

3378

సీ. గడ్గుడు చ్యవనుండు ♦ ఘనుండు శతానందుఁ డాభరవాహిండు ♦ సగ్నిపుత్రుఁ
డగు సుప్రభుండు మహాత్ములౌ నారద పర్యతులౌ గౌతమః పరమమాని
కాత్యాయనుండు సగస్త్యసుయజ్ఞులు నింకను మహితులై ♦ యెనఁగుమాను
లత్యంతహర్షాత్తు ♦ లరుదెంచి రెంతయు బలపరాక్రమములఁ ♦ బ్రబలులైన
తే. వనచరానురు లావార్త ♦ విసెడుతమిని, వచ్చి; రెల్లరుక్షత్రియః వైశ్యశూద్రు
లపై వేలకు వేలుగా ♦ సఖలదేశ,వాను లరుదెంచి రాసీత ♦ వచ్చుననుచు.

క. ధరణీసురు లాదృతిమై, నరుదెంచిరి జ్ఞాననిష్ఠులై కర్మరతిం

బరఁగిన కోవిదు లెల్లను, ధరణీసుతశపథము వినుతము పైకొనఁగఁ. ౮౫

క. చనుదెంచి పర్యతము నిల్చినగతి నిశ్చలముగాఁగఁ ♦ జేరి సభను జ

క్కనిరీతిఁ గూరుచుండుట, విని యావార్తను మహర్షి వీరుండు కడఁకఁ. ౯౫

ఉ. జానకితోడ వచ్చె; మునిఁనత్తము వెంబడి మోము వంచి యా

మానిని దోసిల్పొగ్గి రఘుఁమండను రామునిఁ బ్రాణనాయకుఁ

మాననమందు నెంచుచు సమానుషశక్తి జెలంగియుఁ గళ

సావనము బాష్పరుద్ధమయి ♦ చాలఁ గృతత్వము నొంద వచ్చెఁ దాఁ. ౧౧

క. వనజానను వెంబడిగాఁ, జనుదెంచెడు శ్రుతివిధమున ♦ సన్తుని వాల్మీ

కిని వెన్నొని వచ్చిన యా, జనకజఁ గని యెల్లవారు ♦ సంతోషమునఁ.

తే. మేలు మేలని పొగడిరి; ♦ చాలదుఃఖ

వివశమతులౌచు జను లెల్ల ♦ విహ్వలించి

యక్కటా యని యార్వంగ ♦ నారవంబు

దెసల వ్యాపించె; సంత జఁననమితి నట. ౧౩

3384

క. రాముని గొందఱు మెచ్చిరి, భూమిజ నుతియించి రందుఁ ♦ బొక్కుజనులలో

ధీమంతులు కొందఱు మఱి, యామాడ్కిఁ రాము సీత ♦ సఖలస్తుతులఁ.

క. తనిపిరి కొందఱు శోకంబునఁ గుందిరి కొందఱు అందు; ♦ బుధనుతుండు సభా

జనముల నడుముఁ జానకి, వెనువెంటఁ రాఁగఁ జొచ్చి ♦ వీరుని రాముఁ.

క. కని యిట్లనియె గభీర,ధన్వని యలరఁగ రామచంద్ర! ♦ ధరణీసుత సా

ధునుతచరిత్ర త్వదంగన, జనాపవాదమున నీవు ♦ శంకితమతివై. ౧౫ 3387

చ. వనముల నుండఁ బంప మునిఁవర్జితశీలయు నాదునాశ్రమం

బునకు సమావభాగమున ♦ భూరిలతావృతకాననాంతరం

బున విడనాడి లక్ష్మణుండు ♦ పోయిన వయ్యెడ నుండె; నుల్లస

ద్లనయశ! రామచంద్ర! త్రిజగత్ప్రియకృత్యమహాదరా! విభూ!. ౧౬

క. లోకావవాదసాధ్విన, మీకరణిం బొందినాడ ♦ విట్టి యనఘు ని
స్మీకాంతామణి సంశయ, మేకరణిని బొందకుండ ♦ నిత్యుణమునకా. ౧౬౪

క. శపథ మొనర్చెడుఁ గావున, నృపవర్య! యనుజ్ఞ యి మ్మహీనబలమునకా
రిపుకులనాశనశక్తిని, వ్యవగతపాపమున మిగుల ♦ వలెలెడుతనయుల్. ౧౭

¹తే. వీర లిరువ్వురు కవలు దుఃస్వారవైరి, గర్వనిర్వాపణాంచదఖండశక్తి
రాజులు జానకీదేవిఃరమ్యగచ్ఛ, భవులు నీపుత్రులు సుమ్ము ♦ పార్థివేంద్ర!.

చ. ఋత మిది నీదుమ్రాల వివరించితి; నేను బ్రచేతనుం డనకా
క్షీతిని బ్రసిద్ధుడైన మునిఃజన్మనకుం దశమాత్మజుండు నూ
నృతము వచింతుఁ గాని మది ♦ నెప్పుడు నే ననృతంబు నెన్న నీ
సుతులు భవత్తనూజులు విశుద్ధమతుల్ సుగుణాఘ్న లుత్తముల్. ౧౯ 3392

²తే. పెక్కు వర్ష సహస్రముల్ ♦ పృథుతపంబుఁ
జేసినాడను గాన నీనీతయందు
దోస మిసుమంత యున్నచో ♦ నాసమస్త
సత్తపఃఫల మెల్ల నిఃష్ఫలమె యగును. ౨౦

3393

ఉ. జానకీ శూన్యపాపయయి ♦ సాధుచరీత్రయె యయ్యెనేని నే
మాసితరీతి వాక్కునను ♦ మానసకాయయతికా బ్రశస్తినిం
గానఁగఁ జేసియున్న యనఃఘంబగు సాధుతపఃఫలంబు న
న్నునును గాక జానకీయె ♦ యొప్పునిదైన గడంగెడుం జుమి. ౨౧ 3394

క. విను మనసు వ్యవచుంభ్యుగఁ, దనరిన పంచేంద్రియములఁ ♦ దగ నెంచియె నీ
తను వననిర్ఘ్న రసీమను, గనఁబడఁగ విశుద్ధ యనియె ♦ గ్రహియించితిఁజూ. ౨౨

క. పరిశుద్ధ సాధువర్తన, విరహితపాపయును శుద్ధవిశతమతియునొ
ధరణీశ! భర్తృదైవత, ధరణీసుత యీమె సూనృతం బిదియైనకా. ౨౩

క. జనుల యపవాదభీతిం, గనినట్టి భవత్సమివఃగతభూమిని నీ
మనమునకుఁ బ్రత్యయంబును, గనువట్టఁగఁ జేయఁ బల్కుఁగలదు శపథముకా.

తే. తా మహాభాగ యయ్యు నుత్తమయు నయ్యు
భర్తృవ్రతము ననుష్ఠింపఁ ♦ బరమముదముఁ
బొందినది గాన నీ వన్న ♦ పోల్కి శపథ

మొనరుచుకా రాఘవా! సత్యమునె దలంచి. ౨౩౪

3395

³చ. ధరణిప! శుద్ధభావమునఁ ♦ దాను జెలంగియు దివ్యసృష్టిచేఁ
బరంగిన నేను జెప్ప జనఃపాదభయంబున నాకులూత్తియై

1 ఇమా తు జానకీపుత్రా వుభౌ చ యమజాతకా, మతౌ తవైవ దుర్ధర్షౌ సత్య మేత ద్భృషి
మి తే-అనిమా. 2 బహువర్ష సహస్రాణి తపశ్శ్రయా మయా కృతా, నోపాక్షియాం ఫలం తస్యా
దుష్టేయం యది మైఖిలీ-అనిమా. 3 తస్మా దియం వరపరాత్మ జ శుద్ధభావా దివ్యేన దృష్టివిషయేన

బగమపతివ్రతాత్వమున ♦ భాసిలు నంచు నెఱింగి నీవు భీ
కరవనసీచుకుం బనునఁ ♦ గా నట నున్నది వాడుచెంగటన్. ౨౪౫

3399

తొంబదియాతివ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౭ - వ సర్గము.

శ్రీరాముండు లోకాపవాదమునకై శపథము సీతచే జేయింపఁబలయునని
వాల్మీకిని ప్రార్థించుట.

క. అని యిటు వాల్మీకి వచించిన రాముండు దోసిల్లాగ్గి ♦ సీతను గీర్తిం
గని వెలయుదాని నభలోఁ, గని యిట్లని పలికె సాధు ♦ గంభీరోక్తిన్. ౧ 3400

చ. నిరతము ధర్మవర్ధతుల ♦ నేర్పుచు బ్రహ్మవిదుత్తముండు నా
ధరణిఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచి మహి ♦ తంబగు యోగరతిం జెలంగు నో
పరమమునీంద్ర! నీవగు న ♦ పాపపుం బల్కులఁ బ్రత్యయంబు ను
స్థిరముగ నామదిం వనరు; ♦ సీతయు మున్నమరాళినన్నిధిన్. ౨ 3401

క. మనమున నాకుం బ్రత్యయమును గల్గఁ బ్రతిజ్ఞ చేసె ♦ మునివర! యిటు గా
వున నింటికిఁ గొనివచ్చితి, జనాపవాదంబు మిగుల ♦ త్నమఁ బ్రబలుటచేన్.

క. జానకి విడనాడితి; నో, మానివరా! లోకభీతిఁ మ్రెం గలువంబున్
లేనిదె యని మది నెఱిఁగియుం, గానలకుం బంచినాఁడఁ ♦ గావున మీరల్.

క. సైరింపవలయు నేనీ, నారి మనఃపూర్వకముగ ♦ జానకియెడలన్
భూరితరంబుగఁ జేసిన, శౌరవహీనంపు నింద ♦ త్నానురమానీ! ౪౫ 3404

క. కవలగు సీతనయులఁ గుశ, లవులను నాతనయు లనుచు ♦ లలి నెఱుంగుదు; మా
నివరా! యీనభవదునును, బ్రవిమలహృదయాజ్ఞ సీత ♦ ప్రతిన యొనరువన్.

క. మనమున నాకుం బ్రత్యయము నెగడునట్లానరుపంగ ♦ మునివర! తలఁపం
జను; నన రామునియాశయు, మునెఱిఁగినురస త్రములున్ర ♦ మోదహృదయులై.

క. వనజానను ముం దిడుకొని, చనుదెంచిరి జేజ మలర ♦ శక్రాదులు త
జ్జనకజ శపథము చేయన్, వినువేడుక యలర వారి ♦ వెంటన్ వసువుల్. ౭

సీ. ఆదిత్యులును రుద్రు, ♦ లశ్వీ దేవతలును గంధర్వులును మరు ♦ ద్దణము లచ్చ
రలు నాధ్యు లనెడునిర్బదులు విశ్వే దేవతలు దేవమానులు ♦ లలితనాగు
లట్టలై గరుడులు ♦ సనుపమయశమున నలరుసిద్ధులు హర్ష ♦ మొలయ సీత
శపథంబు వినఁగోరి ♦ చనుదెంచి రందఱు; వారల రాకను ♦ వరుసఁ గాంచి

తే. సురలు మానులు వచ్చుటఁ ♦ జోద్య మంది

మరలఁ బల్కెను శ్రీరఘునందనుండు;

మయా ప్రవిష్ట, లోకాపవాదకలుషీకృతచేతనా యా త్యక్తాత్వయా ప్రయతమా విదితాఽః
శుద్ధా-అనిమా.

దేవవరులార! మునులార! ♦ దివ్యమాని

పాపనోక్తులచే గల్గె ♦ బ్రత్యయంబు. ౧౦౫

3408

క. ఐనను హయమేధంబున, మానిముఖుల్ గూడియున్న ♦ మహితసభను సీ
జానకి శుద్ధయె యని నా, మానసమునఁ దోచుఁ గాక ♦ మరల వృథముగ్గ.

చ. అని రఘునాయకుం డనఁగ ♦ నల్లన నుంగళదివ్యభూరివా
సనలు చెలంగఁగాఁ ద్రివళిస త్తముడౌ పవనుండు నెల్లెడఁ
జనములు మోర మొందునటు ♦ సంచరిణం బొనరించె నందు; నా
యనిలునితాఁకు నొంది జను ♦ లద్భుత మిద్ది యచింత్యమం చొగిగ్. ౧౨౫

క. తలఁచిరి బహువిధరాష్ట్రంబులనుండి జనవ్రజంబు ♦ మును కృతయుగమం
దలఘుగతిక వచ్చెడునటు, వెలసిరి వారెల్ల నట్లు ♦ వింతగఁ గూడగ్. ౧౩

క. కని సభ నొకపర్యాయము, జనకజయఁ దపస్వీసులకు ♦ శాస్త్రోక్తముగా
వినుతంపఁబడిన వస్తుంబును గాపాడుంబు చాల్చి ♦ భూమిని దల్లిగ్. ౧౩౫

ఆ. వివర మెనఁగునట్లు ♦ వేడ నధోదృష్టి, పొలయఁ జేయుచును విఘ్నముఖంబు
వంచి దోసి లొగ్గి ♦ యంచితభణితి ని, ట్లనియె నెల్ల మనుజు ♦ లాలకింప. ౧౪

—అంత నీత సభలో శపథము పలుకుట. అంత—

చ * మనమున నెప్పుడేని రఘుమండును రామునిఁ దప్ప నన్య నొ
క్కని నయినక వలంపకయ ♦ త్కౌన్తలీ నుండినమాట సత్యమే
జననిరా! భూమి దేవి! పతిసంగతి విడిచి కష్టముల్ తొలం
గను వివరంబు నాపయిని ♦ గల్గిన ప్రీతిని నిమ్ము వేగమే. ౧౪౨

3414

శా. శ్రీరాముఁ రఘువర్యు నన్వహము నాచి త్తంబునక వాక్కులక
గారాబంబులఁ జేయుకర్మముల నిఁకకం బీశుఁగా నెంచి నే
నారాధించుట సత్యమేని జనుల త్యాగృత్సర్య మందంగ నా
శ్రీరాజీవదళాక్షుపత్ని యిడుతక ♦ జేయూత శ్వభ్రాతృతిక. ౧౬

3415

ఉ. రామునికంటె వేఱగు నశివప్రవరుఁ మది నే నెఱుంగ నం
చీరుహితన్తలిక నిలిచి ♦ యే నిటు పల్కినమాట సత్యమే
భూమి మదీయవాంఛితము ♦ పొల్లుగఁ జేయక తా బిలంబు నెం
తో మనుతం జెలంగి యిచ్చు ♦ డొప్పుగ నిచ్చెడుఁ గాక యీయెడక. ౧౭

చ. అని యిటు మూడుమాటలు ముహూనియతిక శపథంబు పల్కి యా
జనకజ యూరకుండ నొకచందమునక గన నద్భుతంబుగా
ననుపమమై యను త్రయమునై కడుదివ్యమునై చెలంగు నా
సన మొకఁ డుద్భవించె జనసంఘము లొక్కటఁ జోద్య మందగగ్. ౧౮

* యథాసం రాఘవా ద్యం మనసాపి న చిత్రయే, తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం చాత
మర్హతి-అనిమా.

- ఆ. అమితవిక్రమమున ♦ నలరాసునాగముల్, ఫణములన్ ధరింపఁబడుచు దివ్య
మైన యాకృతిని మహారత్నభూషితమై చెలంగెఁ బీత ♦ మద్ది యంత. ౧౯
- చ. ధరణీయు దివ్యరూపమునఁ ♦ దా నటఁ దోచి మహానందబువై
వరగుణసాంద్ర జానకిని ♦ వర్ణితచిత్తను స్వాగతోక్తులం
బరిగతభేదయై తనకు ♦ భంగి నొనర్చుచు స్వీయబాహులన్
గర మనురాగ ముట్టిపడఁ ♦ నాఁగిటఁ జేరిచి యందఱుం గనన్. ౨౦ 3419
- ఆ. కూరుచుండఁ బెట్టెఁ ♦ నూరిమి సింహాన, నమున నిట్లు చేర్చి ♦ నాతిమిన్న
నరనగతిని గొని రఁవాతలంబును జొచ్చె, నట్లు లోని కరుగు ♦ నవనరమున.
- క. సుర లెల్లఁ బుష్పవృష్టిం, గురిపించిరి సీతపై నఁ ♦ గొదవపడనియ;
ట్లురుసాధుచాక్యముల నం, బర మెల్ల ధ్వనింప నేక ♦ భంగి నొనరుపన్. ౨౧
- చ. ధ్వని యది యొక్క పెట్టున దిఁగంబుచు భూమిని నిండె; మేలు మే
లనుచును జానకీ! మహితఁహఁ గద నీదగు శీల మిద్రి యం
చును బహురీతులం బొగడుచున్ నభయందున నున్న దేవతల్
స్వసములఁ జేసి రాజనకఁజాత రసాతలసీమ కేగఁగన్. ౨౨ 3422
- క. సుర లీగతి హర్షంబునఁ, బరమాద్భుత మంది ధ్వనులఁ ♦ బరవ్వఁగఁ జేయన్
ధర యజ్ఞవాటగతముని, వరు లెల్లను మనుషపాలఁచరులున్. ౨౩
- క. మనములఁ దోచెడు విన్నయ, మున నేమియుఁ బల్కలేక ♦ మూర్ఛములు చలిం
పను బొలిచిరి బొమ్మలవడు, పునఁ; నంతట నంతరిక్షఁభూస్థస్థానల్. ౨౪ 3424
- తే. స్థానరంబులు మఱియును ♦ జంగమములు
దానవులు దీర్ఘతనువులఁ ♦ దగురసాత
లాలయంబులు భుజగమ్ము ♦ లద్భుతంబు
నందె; కొందఱు హర్షించి ♦ రద్ది చూచి. ౨౫ 3425
- క. ధ్యానపరాయణులై యట, మానవపరులందుఁ గొంతఁమంది నిలిచి రా
మానవపతి శ్రీరాముని, మానసములు పొగులఁ గనిరి ♦ మఱికొందఁ టటన్.
- క. జనకజఁ గాంచి యచేతను, లనఁదగి చిత్రంపుబొమ్మ ♦ లట్టుండిరి; భూ
మిని సీత చొరఁగ నొయ్యనఁ, గని యానభనున్న మనుజగణములు వగలన్.
- ఆ. కలఁగినట్టి చిత్రములను ముహూర్తమూ, త్రంబు నిలిచి రట్టై ♦ తన్నుహూర్త
మణులజగము లార్చి ♦ నంది మూర్ఛం బొంది, నట్టు లుండెఁ గదలఁనట్టులంత.
తొంబదియేడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౮ - వ సర్గము.

శ్రీరాముడు జానకై వోకించి భూదేవిని స్వముచేయఁ బూని
బ్రహ్మచే నివారింపఁబడుట.

- క. జనకజ యట్లు రసాతలమును జొచ్చుటఁ గాంచి కవులు * మునులును శ్రీరా
మునినన్నిధి మేల్తేలని, యును, గటకటయందుఁ బల్కి * రుద్రవృక్షులునై. ౧
- క. సరపతి యంతట నొదం, బరదంఁది బూతగాఁగఁ * బట్టుకొని నిరం
తరబాష్పధార నీక్షణ, సరసిజములు కలఁకఁబాట * సన్ననిధ్వనితో. ౧౫
- క. మోమును వంచి వృథాకుల, నూ మదితో నింత యనఁగ * సనువుపడని చిం
తామాధ్యంబునఁ దోచక, యేమియు నన లేకయుండె * నేడ్పు గదురంగళ. ౧౫
- మ. చిరకాలం బిటు చింతచేఁ గలఁగుచుక * జత్తంబు నిశ్చేష్టతం
బొరయక బాష్పము లేకధార లగుచుక * భూమిం బ్రవేశింప ని
ర్భరశోకంబును గ్రోధముం బెనఁగొనం * బల్కె మహాదీనుడై;
భరమై యిప్పు డపూర్వశోక మిది నా * స్వాంతింబు గుందించెడుక. 3౫
- ఉ. నే నిటు చూచుచుండ ధరఁణీసుత నాదగు భాగ్యలక్ష్మి నా
జానకీ భూమిలో నడఁగెః * సాగరవర్యముఁ దాటి మున్ను లం
కానగరంబునక దనుజ * కాంతుని జంపి మహార్తి మున్ను నా
మానిని గంటిఁ బ్రీతిమెయి * మామకదోర్బలశక్తితోడుగక. ౪౫ 3433
- చ. సురలును మానివర్యులును * జూచుచు నుండఁగ నగ్నిశుద్ధయా
తరుణిని నేనయోధ్యకు ని * తాంతముడంబునఁ దెచ్చుకొంటి నీ
తరుణమునందు నిచ్చటనె * తా నడఁగెం గద సభ్యులార! మీ
రరయుండు నాదుశక్తి నిట * నట్టులు పూర్వము నేను బూనికక. ౫ 3434
- ఉ. దానవనేతఁ జంపి వనితామణిఁ దెచ్చిన నా కశకృష్ణమే
పూనిక భూమి లోడుకొని * పోయిన సీత మరల్చుటల్ కనం
గా నీక నోధరారమణి * క్రమ్మట నాదయితామణికో వగం
బూనిన నాదుచిత్తమున * భూరితరక్రుధ పుట్టకుండఁగక. ౫౫ 3435
- మ. మరలం దెచ్చి యెసంగు మిట్టివనికీ * మా అొడ్డి నీవున్న వి
స్ఫురరోషంబుఁ గనంగఁజేసెదఁ జూచి * పూర్వంబె నారోషముం
బరమాశ్చర్యము నొంది చూచితివిగా * పంతంబు నీకేల? యో
ధరణీ! యత్తవు నాకు నేచునక శ్రో * ధం బింత నొందితిక. ౬ 3436
- చ. జనకుండు నాకు మామ మును * సత్కృతుకార్యమునక హలంబు చేఁ
గొని నిను దున్నుచుక బఁసెఁ * గోషలి నీతిను; గాన మేవెనీ!
* జనకజ నాకుఁ జూపు మది * శకృష్ణ, గాదని లోఁచెనేని న
న్ననువుగఁ ద్రోవఁ జూపి నయి * తాంతకముక వడిఁ జేర్పు మిత్రతీక. ౭౫

మ. బలిసత్తంబున నాకవృష్టమున నే * వాసంబు గావించు నా
జలజాతేతన. గూడి; విష్ణుదయితా! * చాలింక నాలస్య ము
ర్తిలి సీతం గొనిరమ్ము జానకినె యీ * రీతిక మదిం గోరుచుకొ
గలఁతం బొందితి మోహవారినిధి ని * క్కం బే నొగి కొ ముగ్ధితిక. ౮౪ 3138

మ. ధరణీ! యున్నది యున్నయట్లు విలసత్తమిల్ల నాప్రేయసిక
ద్వరగాఁ దోడ్కొని వచ్చి నా కొనఁగు మిం * తం జేయజే నిన్ను భూ
ధరసంఘంబులతో వనావళులతో * దర్పంబు పొంగంగ ని
ర్భరబాణంబుల నీటుచేసెదను ¹నే * రాముండనే యైనచోక. ౯౪ 3139

క. ధరణీ! నీయారూపము, ద్వర నే విదళింప నెల్ల * తావుల జలమే
పరికింప వెలయుఁ జుట్టా, పరమాద్భుతశక్తి * జూపఁబడుఁగాక యింకక.

చ. [జనకజకోనమై ధరణీనత్వము దూలఁగఁ జేసి దీని నా
వననిధిలోపలం గలిపి * వైచెద లక్ష్మణ! చాపవర్యముకొ
ఘనతరసాయకంబుఁ ద్వర * గాఁ గొనిరమ్ము; భయంబులేక మే
దీని యటులున్న దీక్షణమె * దీనిమదంబును జెండి వైచెదక.] ౧౧ 3141

చ. అని యిటు లాకకుత్స్థమహి * తాన్వయవార్ధినిశాకరుం డెదం
బెనఁగొను శ్రోధశోకముల * భీమతరంబుగఁ బల్కు; నాతనికొ
మనమున నమ్మదంబు నణు * మాత్రము లేకయె దుఃఖవార్ధిలో
మునిఁగినవానిగా నెఱిగి * మోమున దీనత దోఁప బ్రవ్తయుక. ౧౨ 3142

చ. సురగణయైక్తుడై పలికె * నువ్రత! శ్రీరఘురామ! నీవె యి
క్కరణిని దీనుభంగిని ని * తామగువ్యథఁ బొందవచ్చునే?
సురలకు మున్ను చెప్పినది * చొక్కముగా మదిలో స్మరింపు నీ
నిరుపమపూర్వభాషమును * నేర్పుమెయి కొ స్మరియింపు మిత్రటిక. ౧3౪

నీ. శత్రుకర్షణ! చుహానత్వవిభాసురబాహూ! మహాత్మ! నీ * పరమరూప
మును స్మరింపఁగఁజేయఁ * బూన నెఱియైత్తమమగుచు దుర్ధర్మవై * యలరు నీదు
ముండటిదగు జన్మ * మున నున్న వైష్ణవ లినువుఁ దలంపు మి * త్తరుణమందె;
జానకి యీసీత * సాధ్వీ యభిన్నత్వమునఁ జగు శ్రీదేవి * యనుపమాన

తే. పరమపావని నీ కనఁపాయని యగు; సీమె నీయీశ్రమంబును * నిట్టితపము
బలిమి వైష్ణవపదసుఖ * వార్ధి ముగ్ధ, నందు మరల నీనంగతి * నొందఁగలదు.

క. వినుమా సంశయ లేశం, బును బొందకు విష్ణులోక * మునయందే క

¹ సమర్థతనాం కృతాన్నిం విధిమిష్యామి తే స్థితిమ్, నాశయిష్యామ్యహం భూమిం సర్వ
మాప్తో భవం త్విహ-అనిమా. నే రాముండనే యైనచోక-అన్నది మూలార్థమును సార్థకము చేయు
నది కావున సధికముగాఁ జేర్పఁబడినదని యెఱుంగఁదగు.

ల్లును గాని యీసభాంతరమునఁ గల్గదు సరిగమంబు ♦ మునినుతచరితా!.

క. నాపలుకఁజూడె తెఱుఁగును, యీపరిష్కర్తవ్యమున నె ♦ యీకావ్యమె చూ
నీపాపసచరితామృత, మేపారం గ్రోలఁ జేయ ♦ నెనఁగు ననమమై. ౧౭ 3446

క. కావ్యములలోన నుత్తమ, కావ్యంబై వేదసారకలితం బగుచుక
భవ్యంబై సాంగముగా, దివ్యకథారసము నెల్లఁ ♦ దెల్పుం జువ్వి. ౧౭౪

తే. సంశయం బింతయును లేదు ♦ జన్మము మొద

లఖలనుఖదుఃఖసేవన ♦ మంతముగను

దెలుపుఁ గాగల కృత్యముల్ ♦ తెలుపఁదగిన

యుత్తరాహ్వయకాండ మాఁయోగివసుఁడు. ౧౮౪

3448

క. ఒనరించె నాదికావ్యం, బసఘా! యీకావ్యమా సమంచితగాథల్
నినుఁ గూర్చియె యలరారెడు, ననుపనుతావకయశంబు ♦ నవనిం జాటుక.

తే. కావ్యములలోన నెల్ల రాఁఘవుఁడు తప్ప

సద్యశంబును బొందఁగాఁ ♦ జాలఁ డెవఁడు

మున్ను తెలిపిత దేవత ♦ లున్నతఱిని

నీకు నీవార్త తెల్లను ♦ నేను రాము! ౨౦

3450

క. ఇది దివ్య మద్భుతాకృతి, యిది సూన్యతవాక్యసంఘ ♦ మిది యజ్ఞానా
స్వదరహితమంచు నెఱుఁగుము, విదితం బీకావ్య మెల్ల ♦ విబుధవినుతమై.

క. పురుషవరేణ్యా! నీవన, నిరుపమధర్మాభిరతినిం దగు దేవే

శ్వరుఁడవు భవిష్యగాథను, బరమాదృతి మీఱ వినుము ♦ ప్రమదముగల్గుక.

క. అనుపమకీర్తి! రామా, యణమునఁ దగు శిష్టగాథ ♦ హరితరంబై

తనరెడు నుత్తరకాండం, బనుపేరున; మునులఁ గూడి ♦ యద్దానిఁ దగక. ౨౨

క. వినవయ్య! భూతితేజా! యనుత్తమంబైన కథను ♦ నన్యలు దీనిక

వినఁ దగరు తాజమునివై, తనరారెడు నీవె వినఁగఁ ♦ దగుదువు వీరా! ౨౩౪

చ. అని యిటు లాదృతిం బలికీ ♦ యంబుజసంభవుఁ డెల్లలోకసం

జనితనుకీర్తి దేవమునిఁసత్తములం గుమిఁగూడి రాఁగ నా

త్కనియతనాసభూమికి నఁమానుషమూర్తిని రాము నెంచుచుం

జనియెను; యజ్ఞవాటగతసాధుమతుల్ మహానీయకీర్తులుక. ౨౪౪ 3455

తే. బ్రహ్మలోకార్హులును నగు ♦ పరమమాను, లావిరించిన సెలవీయ ♦ నడిగిమరలి
రాభవిష్యమహాగాథ ♦ నాలకింప, రాముఁ డున్నట్టి యాయధ్వీరమున తెలమి.

క. నిరుపమకీర్తిని జక్కఁగ, ధరణిని నింపంగ నిల్వఁ ♦ దా రొప్పుఁగ వ

చ్చిరి; వారివెనుక వసుధాం, తరమున వెలువడియె నొక్కఁధ్వని యసదృశమై.

క. రామా సంతాపంబును, సీమయిఁ బొందంగ నేల? ♦ యిట్టిపనికిఁగా

*నామార్తాండతనూజుఁడె, యకౌ మానవికారణంబై ♦ యంచుఁ దలఁపుమా,

- చ. జనకజఁ గోగుడేని ధర † సల్పిన యత్న మిదెల్ల వ్యర్థమై
చను; మరలకా ధరిత్రినుత † త్కౌఢలిఁ గాంచుట దుర్లభంబు నీ
వనితయు విష్ణులోకమున † వాసముచేయుచు నీదురాక నె
ఘ్ననమునఁ గోరుచున్నయది; † మర్త్యమునకా నుఖ మెల్ల నెప్పుడుకా. ౨౮౫
- క. మరుజులఁ బొందఁగఁ జేయును, వినుము స్వధాలోకమందుఁబితరు లమితభో
జనులును దృష్టిం బొందఁగను జేయుచునున్న దామె † గాదే! రామా!. ౨౯
- నీ విష్ణునై తగునీదు † విమలవక్షంబున నిరతంబు లయ్యెయె † నెమ్మి నుండు
స్వర్గవాసంబునఁ † బరఁగునీధులతల వనియించుచుండు నాఁవారిజాతీ
కావున నై దేహిఁ † గాంచునాకాంక్షను వదలుమా! శ్రీరామ! † వసుమతీశ!
జానకీనుతులఁ గుశలపులఁ జూడుమా వాల్మీకికృతము శుభంబు సత్య
- తే. మునగుకావ్యంబుఁ జక్కఁగా † వినఁగఁ దగును
గాఁదగినకార్యముల నెల్లఁ † గనఁబఱచెడు
నుత్తరాహ్వయకాండంబు † నొగి విసంగఁ
దగు ననుచు బ్రహ్మ వచియించె † దాని వినుము.] 3౨౫ 8461
- చ. అని యిటు భూమి పద్మజని † యాడినపల్కుల నాలకించి చ
క్కనివి శుభావహంబులును † గాఁదగునంచుఁ దలంచి తేజముం
దనరఁగ వాల్మీకిం గని యుదారతరంబగు పూన్కి నిట్లనుకా;
మునివర! బ్రహ్మలోకమునఁ † బొల్చు మహర్షులు వేడ్క మీఱఁగకా. 3౪
- క. వినఁ దలఁచినారు శిష్టం, బనఁదగు భాగంబు నుత్తరాహ్వయకాండం
బును గాన నెల్లినండియె, వినిపింపం దగుచు దాని † విస్తృతి మీఱకా. 3౪౫
- క. అని శ్రీరాముఁడు పల్కిన, విని యట్లే చేయవఁడ † విశ్వసుతా! యం
చును బల్కి కవలఁ దోడ్కొని, చనియెను వాల్మీకి పర్ణశాలకు సంతకా. 3౫
- ఆ. అచటిజనుల వదలి † యామాని యరుగంగ
జానకీ గుఱించి † నాంద్రశోక
మునఁ దపించి లోకమునఁ గల్గు నపవాద
భయము నొందఁ గడచెఁ † బతికి రేయి. 3౬౫ 8465
- తొంబదియెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౯౯ - సర్గము.

- అథ శ్రీరామఁ డశ్వమేధమును బూర్తిచేసి కొడుమలతో నయోధ్యను బ్రవేశించుట. అథ
క. అనుగతవంతావధరంబున రాత్రికి గడపి భానుమూర్తి తొలినగం
బునఁ దోష మునులఁ బిలువం, బనిచి కుమారులను బిల్వఁబంచి కొలువునకా.

- క. అనుమానపడక చక్కగ, వినిపింపుడు గానభణితి ♦ వేడుక నని చె
ప్పిన సంత మహిమచే దగు, మునివర్యులు కూరుచుండ ♦ మోదముపొంగె.
- క. ఉత్తరకాండము కుశలవు, లత్తటిఁ జక్కంగఁ బాడి; ♦ రంతట రాముం
డు తలపాటున జానకి, చిత్తమ్మనఁ దోచువగల ♦ షీతిఁ జొచ్చుటచే. ౨౪
- క. మానృతవై భవమునఁ దన, మానస మొప్పుంగ నీత ♦ మానక చనె నం
చాన్పుండు తలఁచి దుఃఖము, చే నెంతయుఁ గలఁగి పూర్తి ♦ జేసెంగ్రతువు.
- క. క్రతుపూర్తిచేసి శ్రీరఘు, సతి నీతను గానలేక ♦ పాడటినగభి
షీతి యెల్లఁ దోఁపఁగా న, న్నతి శాంతిం బొందక వగ ♦ చూనకయుండె.
- క. సరవతుల నందఱుం గపి, వరులను భల్లూకదనుడ ♦ వరులను మరుజో
త్కరముల మర్యాద తగ్గఁ, ధరణీపతి సంపె వినయ ♦ ధనుఁడై ప్రీతి. ౫

తే. ధరణిదివిజుల కెల్ల వి ♦ త్తంబు లొనఁగి
పనిపె; నీరీతి హయమేధ ♦ మును నొనర్చి
విధిని బరిపూర్తి నొందించి ♦ విభుఁడు నర్చ
రాష్ట్రవాసులఁ బంపి వి ♦ శ్రాంతి లేక. ౫౪

3472

చ. తరుణిని జిత్రసీమ నీడి ♦ తద్రతభావుఁడునై యయోధ్యకుం
ద్వరపడిపోయె నెంబడి ను ♦ తద్యయ మొయ్యన రాగ; నిశ్చితా
ధ్వరుడయి నెవ్వనంబునను ♦ దారను వేటొకదానిఁ గోర కా
వరనుపతివ్రతామణి నె ♦ భావమునందు సతంబు నెంచుచు. ౨౪ 3473

క. ప్రతిసవమున భార్యాధము, హితకారిణి జనకతనయ ♦ యెప్పగిడి దగు
బ్రతికృతిఁ గాంచనమున ను, న్నతిమీఱి నొనర్చుకొనుచు ♦ నైజమహిమచే.

క. దశవర్ష సహస్రంబులు, దశరథతనయుండు భక్తి ♦ తాత్పర్యములఁ
యశ ముర్వి నిండ హయమే, ధశతములను జేసె బహుళ ♦ దక్షిణ లిడుచు.

సీ. అశ్వమేధముల సంఖ్యకుఁ బదిరెల్లుగా బహుదక్షిణాన్విత ♦ వాజవేయ
ముల నొనరించె; నిమ్ముల గోశతంబుల బహుధనంబులభక్తి ♦ వ్యయ మొనర్చి
కీర్తిని గోరి య ♦ స్థిప్తానుముల సతిరాత్రంబులం దక్కు ♦ క్రతువరముల
నొనరించె; సిరిచేత ♦ నొప్పునారాధువుం డిట్టులు మహిమచే ♦ నెనఁగి ధర్మ

తే. తత్పరుండయి శ్మత్రి య ♦ తల్లజుండయి
ధరణిఁ బాలించుచుండంగ ♦ జరగఁ గాల
మెల్ల కపిరాక్షసులు మహా ♦ భల్లుకములు
రామశాసనమును న్వశిరములఁ దాల్చి. ౧౧౪

3476

క. పరిపాలించిరి రాజ్యము, ధరణీశులు ప్రతిదినంబు ♦ ధర్మంబున శ్రీ
కరు రాము మోదమందెడు, కరణిం జేయుచును భూరికరుణాత్మకులై. ౧౨

ఉ. కాలము తప్పకుండ జనఁకాండము మెచ్చఁగ వృష్టి నిచ్చుచున్
గ్రాలుచు ఖ్యాతి మేఘుఁ డిలఁ ధాంచె నుభిక్షముగాఁ దనరౌ నా
కాలము; దిక్కు లెల్లను నిఁకామము స్వచ్ఛముగాఁ గనంబడెన్
మేలగు; హర్ష పుష్పలను ధిమించి పురంబులు గ్రామముల్ తగెన్. ౧౩

చ. ధరణి నకాలమృత్యువులు ధతప్పెను వ్యాధులు ప్రాణికోటు లా
తురమును బొందఁజేయునును ధిదోషక యుండెను; రామచంద్రుఁ డా
ధరణిని బ్రోచుకాలమున ధిదారుణకృత్య మదేది గాని యే
చగునను దోచకుండె; జనఁవర్తి తమై తగె రామునందల్. ౧౪ 347౨

ఆ. చాకా మిట్లు ధిసానిన రఘురాము, తల్లి కీర్తిధుర్య ధతనయపాత్ర
సహితమై నను న్తఁనన్యాసములఁ బొంది, యుండి ధరణి వదలె ధి నొక్కనాఁడు.

తే. ఆమెవెంట నుమిత్రయు ధి నామెవెంట, భరతుతల్లి కై కేయియు ధి ధరణి వదలి
కీర్తి నిల నిల్చి పోయి రఁకృత్రినువిధి, ధర్మములఁ జేసి స్వర్గైకఁధామమునకు.

క. సురపురి నశరధుఁ డలగుటఁ, దరుణులు మువ్వసరును భర్తఁదాపున నెంతో
సిగు లలర మోవముం గని, రురుతరధర్మైకసిద్ధి ధి నొందితి మనుచున్. ౧౭

క. వారల గుఱించి రఘుభూ,దారకులా గ్రణి యనంతఁదానంబులఁ దా
నోరిమి నొనరౌ భూసుర,వారంబులకుం దపస్విఁవరులకు భక్తిన్. ౧౮ 3483

చ. పితరులఁ గూర్చి నత్కియలఁ బెంపు వహించుచుఁ జేసె సందు న
ష్టితిసురవాసయోగ్యములఁ జిత్రతరంబుల రత్నరాసులన్
బితరులు దేవవరులును ధి బ్రీతిని బొందఁగఁ గోరి యిచ్చె; నీ
గతి నిలఁ బెక్కునర్షములు ధి కన్యునుఖంబులు వృద్ధిఁ బొందఁగన్. ౧౯

తే. అఖిలయజ్ఞంబులను జేసి ధి యఖిలధర్మ
ముల నొనర్చుచు ధర్మముల్ ధి మూర్తి నొంది
ధరణి నలరారునట్లుగా ధి ధాత్రి నేలె
రాజచంద్రుండు శ్రీరఘుఁరామమూర్తి. ౨౦ 348౨

తొంబదితొమ్మిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౦ - వ సర్గము.

— ధి రామాజ్ఞచే గంధర్వాజ్యముమీఁదికి భరతుండు పేనతో బయలుదేరుట. — ధి

చ. గడచెను సర్వమోషకరఁకాలము కొంత, యనంతరంబ యా
పుడమివిభండు రాఘవుండు ధి పుత్రయుతుండయి కొల్వినేయున
వృడు చనుదెంచెఁ గేకయన్మఁపుం డనుపంగను దత్పురోహితుం
డుడువతినాఁగఁ జల్లఁగ మఁహోన్నతిమించెడు రాముపాలికిన్. ౧ 3486

తే. కేకయుండు యుధాజిత్తు * శ్రీకలితని
నంగిరఃపుత్రు గార్గ్యనుఁహర్షి సమిత
తేజసిం బంపుచో రఘుఁధీరునకు న
యతతురంగంబులం బ్రీతి * యొప్పుచుండ. ౨

3487

క. వరతత్సకంబశంబుల, సురుచిరచిత్రాంబరముల * శుభతమరత్నా
భరణంబుల నొగిం బంపం, గర మనురాగమున వానిఁ * గైకొని మునియుఁ.

క. అరుదెంచి తనదురాకను, సరపతికిం దెలుపఁగ మునిఁనాథునిరాకఁ
బరమాదృతి విని కేకయఁధరణీసుండు మాతులుండు * దయ చెలువారఁ. 34

చ. పనిపిన యామహాధనము * భవ్యతురంగమముఖ్యవస్తువుల్
విని యనురాగ మొంది రఘుఁవీరుఁడు తమ్ములఁ గూడి శ్రోశ్రమాం
జని ముని నాతిభేయముల * శక్రుఁడు గీవృతిఁ బూజచేసిన
ట్లనువుగఁ బూజచేసి యతఁ * డాదృతిఁ జూపినవస్తుసంతతిఁ. ౫4 3490

క. కని భక్తిని గైకొని య, మునిపతితోఁ గుశలపూర్వముగ మాతులుఁ గూ
ర్చినవార్త లడిగి యుపవిష్టుని ముని గురు తేజ గార్గ్యఁ * జూచి నృపతియుఁ.

చ. మునివర! మాతులుండు ప్రియఁముఁ జెలువారఁగ నేనిమి త్తమై
పనిపెనొ మిమ్ము, దేవగురుఁభంగిని బాలెడు మీరు నాగృహం
బున కరుదెంచినంతఁ బరిఁపూతమె యయ్యెను జన్మమన్న; రా
మునిపలు కాలకించి తమి * పొంగఁగ గార్గ్యమునీంద్రుఁ డిట్లనుఁ. ౮ 3492

సీ. వాగ్విదు త్తమ! రఘుఁసర్య! కార్యమురీతి వినిపింతు మీమామ * విన్నవించి
నట్లుగ; గురుబాహుఁసగు నాయుధాజిత్తు పలికె నీరీతి, నఁపులుకులు విని
యట్లు చేయుము మది * కదిసరిపడినచో; గంధర్వరాజ్య మొక్కండు గలదు
ఫలమూలబహుళమై * పరమశోభనయై సింధునదీపార్వ వ్రోసీమలందు

తే. వెలయుచుండును యుద్ధకోవిదులు సాయ
ధులును సగు భూరిగంధర్వ * లెలమి దాని
నేలుచున్నారు వారల * కెల్ల రాజు
తనరు శైలూషం డనువాఁ డుఁదారబలుఁడు. ౧౧

3493

*చ. తనయులు వానికిం గలరు * దారుణసత్త్వలు మూఁడుకోట్లు భూ
వినుతచరిత్ర! వారలను * విక్రమ మొప్పు జయించి తత్పురం
బును గొని యేలవయ్య! శుభఁముల్ దగు దాన మఱిండురీతి నా
జనపద మేలరాదు గురుఁసత్త్వలు వారయి పొల్పుచుండుటఁ. ౧౨4 3494

క. గురుబాహూ! యీవిషయము, సరియనియే తోఁచెనేని * సాధింపుము నే
సరయ నహితంబు పల్కను, ధరణీశా! యనియె, నన్నఁ * డద్భణితులకుఁ. ౧౩4

* శైలూషస్య సుతా పితృప్రకృత్యా మహాబలాః-అనిమా.

చ. మనమున హర్ష మొంది రఘుమండనుఁ డట్టులె చేయవఁడనం
చని భరతుం గనుంగొనుచు ♦ నాదృతి నోసిలి పట్టి మానితో
ననియె; మహాత్మ్య! యీనహజా ♦ లాభరతాత్మజు లివ్వరాదు రీ
తనయులు నేచ్చెఁ దజ్జనపదంబున నుందురు విక్రమాఘ్నై. ౧౫౪ 3496

1 తే. తక్షవుష్కులులను పేర్లఁ ♦ దనరువారు
భరతుమాతులుఁ డివ్వారిఁ ♦ బరమమోద
మలరఁగింప ధర్మాత్ము ♦ లగుచు భరతు
ముందు నిడుకొని నద్భుతముఖ్యులఁ గొని. ౧౭ 3497

క. ఆగంధర్వకుమారుల, నేగతి నట చుండనీయ ♦ కేచినబలిమిన్
బాగొప్ప దేశ మేలుదు, రేగతి ధర్మంబు ధరణి ♦ నెనఁగు ననమమై. ౧౭౪

క. పురములు రెండుగ నిర్మింతురు దేశవిభాగ మలరఁ ♦ దోడనె వారిన్
భరతుఁ డట నిల్చి నాకడి, కరుదెంచును ధర్మబుద్ధి ♦ యలరుచు నుండన్.

చ. అని యిటు పల్కి యాభరతుఁనాత్మజవాహిను లెల్ల వెన్నొనన్
జనఁదగునంచు నాజ్ఞ యిడి ♦ చక్కనివేళ యివంచు నప్పుడే
తననహజాత్మజన్తులకు ♦ దర్పనమగ్రుల కెంతొ పేర్చి ద
జ్జనపదనాయకత్వ మిఁక ♦ శాశ్వతమానని శాస్త్రరీతిగన్. ౧౮౪ 3500

క. ఒసరిచె నభిషేకముఁ జ,క్కనితారాజలము గల్గఁగఁగఁ దగువేళన్
మునిపతి గార్హస్థిని ముందిడు, కొనిభరతుఁడుపూనినపుడెఁకొడుకులుబలముల్.

క. తనవెంట రాగఁ జనియెన్; ఘనబల మిది యింద్రతోడఁ ♦ గదలుదివిజనే
నను బోలి నగరముచు నిడి, చనియెన్ భరతుండు ముందుఁచనుచుండ వడిన్.

క. సురలకును దురాధర్వము, గర ముద్ధామంబు నగుచుఁ ♦ గదలి చనఁగ నా
యరుబలమువెంట మాంసా,దరమునఁ దగుభూతములునుఁదరలెం బూన్కిన్.

తే. సకలరక్షన్సులున్ రాముఁసహజతోడ
నరిగె శిరక్తంబుఁ గ్రోలెడు ♦ నానఁ బూని
భూతవితతులు మాంసంబు ♦ పాత్తుఁ గోరి
దారుణాకారములతోడఁ ♦ దరలిపోయె. ౨౩ 3504

పీ. గంధర్వపుత్రులశక్రమౌంసంబును దినఁగోరి సింహముల్ ♦ దృష్టములును
వ్యాఘ్రపరాహాదులంబరంబునఁ బోవు పక్షులువేలుగాఁ ♦ బరువు లిడియె;
బలములకున్ ముందు ♦ భయబాక్మతులతోడ నీకీతి జంతువు ♦ లేగుచుండఁ
బడదనంబు లాఁబలము లేబాధలఁ గనుకుండ మార్గంబు ♦ గడచి చనియె;

1 భరతస్య మతౌ పితౌ తక్షః పుష్కుల ఏనచ-అనిమా 2 అనుజగ్తుర్హి భరతం రుధిరస్య
పిపాసనః, భూతగ్రహశ్చ బహవో మాంసభక్షాః స్ఫుదారుణాః-అనిమా.

తే. హృష్టపుష్టజనావళుఁ లెసఁగ నున్న
కేకయాహ్వయరాజ్యమ్ముఁ ఁ వేకఁ జొచ్చి
యందుఁ దనరాసు సంతుష్టిఁ కాత్మ నలరె
నంత భరతుండు సేనలఁ కధిపుఁ డగుచు. ౨౫౪

నూజివ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౧ - వ సర్గము.

భరతుఁడు గంధర్వుల జయించి కొడుకులకు రాజ్యము పంచి యిచ్చి
రామునికడను వచ్చుట.

క. విని గార్హస్థినహితుఁడై వచ్చిన వార్తల కాత్మ నలరిఁ సిరులవెలయు నా
జనవతి కేకయాహ్వయరాజ్యమున నంతోష మందిఁ మంత్ర యుతుండై. ౧

క. పరివారముతోఁ ద్వరపడి, యరిగెన్ మేనల్లుఁ గూడిఁ యఖిలబలము ల
చెరువుగఁ దోడనె రాఁగా, నురుతరమాయాబలమునఁ నొప్పెడురిపులక.

తే. కామరూపులగంధర్వకాంతులను జ
యించువేడుక సంతటఁ నేపుమీఱి
నాయుధాజిత్తుతోఁ గూడి యభ్యురతుఁడు
విక్రమంబున గంధర్వశివయములకు. 3

3508

క. చని బలములతో నగరంబున కల్లంతన నె నిల్వఁ బొంగి మహాయో
ధనకాంతులు గంధర్వులు, విని భరితునిరాక భూరివీర్యం బలరక. 3౪

క. హుంకారంబులను ధనుష్టంకారంబులను దిశలఁ శబ్దము గలుగక
బింకములతోడ మార్కొని, రింకం జోవచ్చు నెచటిఁ కీతతి ననుచుక. ౪

క. జరగెను దుములంబగు సం,గర మప్పుడు గగురుపాటుఁ గల్పించును భీ
కరరీతిఁ గానఁబడుచుక, బరస్పరజయంబు లేకఁ బలి యనఁదగుచుక. ౫

తే. సప్తరాత్రుము లీరీతిఁ జయము లేక
సంగరము చేయుచుండంగఁ శక్తిఖడ్గ
చాపములు గ్రాహములు గాఁగఁ సతితరక్త
ధార లంబుప్రవాహసంతతులు గాఁగ. ౫౪

3512

క. మనుజులకములు నదిలోఁ, గనుపట్టెడు వస్తువులుగఁ గ్రాలుచదులు పా
తెను సర్వదిశలఁ సంతట, ఘనబలుఁ డాభరతుఁ డట్లుఁ కడుఁ గ్రోధమునక.

చ. ధనువున సంత్యకాలమునఁ దాసుణరీతి జ్వలించు నగ్నియే
తనకధిదైవతంబుగనుఁ దార్కొను నస్త్రముఁ గూర్చి శత్రురా
జుని వధించు నూహఁ గొనిఁ చెచ్చెఱ మంత్రపురస్పరంబుగాఁ
దనరెడుదాని నై చె నదిఁ తద్రిపుజాతము నాక్షణంబునక. 2

3514

క. తనకాచాశముల నయ్యని బంధించంగ వార ధీమంతుల
 శ్రుతియశ్శాసన కోర్కెక, చని రంభకుపురము జేర ధీమంతుల తముగఁ. ౮
 తే. తుణములో మూడుకోట్ల భీకరవిరోధి
 వరులఁ ద్రుంపఁగ నద్దాని ధీమంతుల గాంచి
 విస్తయము నొంది రీలాటి ధీమంతుల లిట్లు
 లైరిగా యంచు నస్త్రమహాత్మ్యమునకు. ౯

3516

చ. పరు లిటు లంత మొందఁ బరిహంధియె లేమిని గేకయానుతుం
 దురుబలశాలి యాభరతుఁ ధీమంతుల రెండుపురంబు లందు భూ
 వరమణియాజ్ఞ నేర్పఱచి ధీమంతుల భాగ్యయుతంబుగ నొప్పునందు నుం
 చె, రమణ స్వీయపుత్రులను ధీమంతుల జిత్రమునం గలవేర్చి పొంగఁగఁ. ౧౦

3517

తే. తక్షశిలయను పురమునఁ ధీమంతుల డనెడు
 తనయునిం బుష్కలావతి ధీమంతుల పురమునఁ
 బుష్కలుని నుంచె గంధర్వభూమి రెండు
 గా విభాగించి రత్నసంకలితములుగ. ౧౧

3518

క. ధనపూర్ణములుగ ఫలయుత, వనపూర్ణంబులుగ నొప్పి ధీమంతుల వరపురములు రెం
 డును స్పర్ధఁ బూని గుణవిత్, తిని మించుచు రుచిరములయి ధీమంతుల బులునై.

తే. కృత్రిమవ్యవహారంబు ధీమంతుల లేక, యువవనంబుల మానాళి ధీమంతుల; వివణి
 వీధులను బాగుమీఱిను విస్తృతిగని, సౌధహర్ష్యగృహంబుల సమతమీఱి.

క. ప్రాసాదవిమానంబుల, భాసిలి దేవాలయముల ధీమంతుల రుచిరం
 బై నకలవస్తుసంయుత, చే నమధిక మగుచు జూడఁ ధీమంతులగుచుఁ. ౧౨

తే. తాళవంజులతలకత మాలముఖ్య
 తరునికరకోభితంబయి ధీమంతుల పురవ్య
 యమునఁ దనయుల నుంచి పంచాబ్దము లట
 నుండి గామానుజుండు శౌర్యోన్నతుండు. ౧౩

3522

క. చనుదెంచె నయోధ్యకు రాముని హుతేడువేడ్క మిగులఁబొంగఁగ సౌధం
 బున నున్న రామచంద్రుని, గనుగొని నాష్టాంగమెఱిగి ధీమంతుల భక్తిమెయిఁ.

క. తను వొందినధర్మంబున, గనుపట్టెడు రాముఁ జూచి ధీమంతుల కంఠభవుండే
 యని మ్రొక్కె వానపునివలె, పనవుత్తం బెల్ల నడుగఁబా వినిపించెఁ.

క. తనయులఁ బురయుగ్గంబున, నునుచుటయును వైరివితతి ధీమంతుల నోర్పుటయును జె
 ప్పిన రాఘవుండు నెమ్మనమునఁ బ్రీతిం బొంది మెచ్చె ధీమంతుల బుధనుతుఁ డంతఁ.

నూటయొకటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౨ - వ సర్గము.

శ్లోకం { అక్షయతనయులను గారుపధిదేశమున విష్ణురాముడు ముతలక్ష్యులను } శ్లోకం
 బ్రయాణమును చేయుట

క. తనయత్నము ఫలియించిన, దని తమ్ములతోడఁ గూడి యామోదంబుం
 గని యద్భుతమై పోల్చెడు, ననూనవాగమృత మొప్పు ధనన లక్ష్యులుతో.

సీ. నీకుమారులు వీరు ధనిజలధర్మవిదుత్తములు చంద్రకేతుంగదులు పటిష్ఠ
 విక్రమాఘ్నిలు గాఁగఁ వెలయుచు నున్నారలటుగాన నభిషేక మాచరింతు
 రాజ్యంబుఁ బాలింపఁ రమ్యదేశం బొందు నిర్ణయింపుం దిది నెమ్మినిశఁగఁ
 జాలి యనంబాధఁమై లలి నొప్పనా నునబాలకులనుండి మనుజుపతుల

తే. కేని మున్యాశ్రమంబులఁకేని బాధ

కలుగకుండంగవలయు నట్లులరు దేశ

మొకటి తెల్పుండన న్విని యుగుతరంపు

భక్తి భరతుండు నన్నతోఁ బలికె నిట్లు. ౮౪

3527

క. నిరుపద్రవంబు రమ్యము, సరసజనాకీర్ణమునయి యమఁ గ్రాలు మనో
 హరవస్తునిబిడమై సాధురతిం దగు కారుపథముతోయనమృద్ధి. ౫ 3528

క. పుర మాదేశంబున నో,ధరణీశ్వర! యంగదునకుఁ దగు నిర్మింపఁ
 సురుచిరశశికాంతమునో,హరనగరము చంద్రకేతు ధనన తనయనకు. ౬

క. ఒసరించి యందు వారల, మనుషం దగునంచు భరతుఁ డొప్పుగఁ బల్కు
 విని రాముఁ డద్ది తగినదె, యని తాను గ్రహించి దేశ మది చారుమతి.

తే. చక్క విభజించి యంగదుఁసాధుమతిని,నందునుంచెను,నంగదీయఱ్ఱపురము
 తన్నీవాసమునం బొల్చె దాశరథియు, బరహితంబగుకృత్యతఃత్వపరుడుగాన.

ఆ. చంద్రకేతువునకు శౌర్యధుర్యునకు ని,తాంతధర్మముతికిఁ దగిన దనుచు
 మల్లదేశమందు మహిమచే దగుపుర, మొక్కఁ మాహాచేసియునిచె నందు.

క. అది చంద్రకాంతపురమన, విదితంబయి స్వర్గపురికి వేయిమడుగు లొ
 ప్పిదమున నధికంబై తగెఁ, దదనంతర ముల్లములను దాశరథు లొగి. ౯౪

క. పరమప్రీతిం గాంచిరి, పరదుర్జయు లగుట వారు పరికించి యనం
 తర మభిషేక మొనర్చిరి, వరతనయుల కిచ్చిరకు స్వభావహితులకు. ౧౦

క. ఈరితి నాకుమారుల, కారాముఁడు రాజ్య మొనఁగి యరుగుం దని పెం
 పారం బల్కుచు నంగదు, మారాభుని బల్చినుంపుఁమహి కరుంగగ. ౧౦౪

తే చంద్రకేతువు తద్భాగజనపదమున

కరుగఁ దగునంచు బల్కె; నాఁయంగదునకుఁ

దోడుగా లక్ష్యుఁడు భరతుండు చంద్ర

కేతువునకు సాయముగ నేగిరి ముదమున. ౧౨

౩5౨౯

క. చని యంగదీయపత్రనమున సంవత్సరము నిల్చి ధూరిబలుండై
తనయుడు రాజ్యం బేలంగఁ, గని మరలి యయోధ్యఁ జేరెఁత్యాపతిగనఁగఁ

చ. భరతుఁడు వత్సరంబు నటఁ బౌరుష మూని తనూజఁ డేలఁగాఁ
బరమముదంబునం గని విభాసుర జేజుఁడు వీడు గాన నే
బురమున కేగవచ్చునని ధుద్ధిఁ దలంచి యయోధ్యకేగి భూ
వరమణిపాద కంజముల భక్తిని గొల్పుచునుండఁ బ్రీతితోఁ. ౧౪ 3538

చ. భరతుఁడు లక్ష్మణునిడు రఘువంశునిపాదము లాశ్రయించుటే
నిరుసమహావ్రతం బనుచు ధుద్ధిదులందుఁ దలంచి ధర్మత
త్పరులయి కాలమేగినవిధంబు నెఱుంగక యుండి; రంత నీ
వరుసఁ బదా సహస్రములు వర్షము లేగె ముహూర్తమట్లుగఁ. ౧౫

క. పురజనులకార్యములఁ దత్పరమతిఁ గనుఁగొనుచుఁ బూర్ణధన్యమనసులై
నిరిఁ దగి తేజము లొప్పఁగఁ, బరఁగిరి శౌర్యముల నిలనుబ్రథితులనగుచుఁ.

తే. అధ్వరంబుల నాహుతు ధుద్ధి వేల్చి
వెలయు త్రేతాగ్నులట్టు లుజ్జ్వలతనుద్యు
తులను వెలుఁగొందుచుఁ సోదరులు నలుగురు
పొలిచి రాకాలమున జను ధుద్ధి నట్లు. ౧౬

3541

నూటరెండవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౩ - వ సర్గము.

అంధ మనిరూపమున నీకర్పరఁడు వచ్చి శ్రీరామునితోఁ బహస్యముగ భాషించుట. అంధ-

క. చిరకాలము ధర్మసభ, స్థిరులగు నవ్వారలకును జెల్లె నవల నీ
శ్వరుఁ డొకమునివేషంబును, ధరియించి యయోధ్యఁ జేరిఁ ద్వారస్థలినిఁ. ౧

క. నిలుచుండి ధైర్యమునఁ దగి, విలసద్యశ మొప్పు నున్న వీరు సుమిత్రా
లలనాతనయుని లక్ష్మణు, సులలితమతి నచట నుండఁ జూచి మహాత్మా! ౧౫

ఆ. కార్యగౌరవమున ధూపాలుతో మాట,లాడ వచ్చినాడఁ నధిపతికిని
దెలుపు నాదురాకఁ తెల్లంబుగాఁ బురాతనమునీంద్ర నానతిని గ్రహించి.

క. చనుదెంచితి దూతనుగా, నను జెప్పుము రాముదర్యంను చేయంగాఁ
బనిపూని వచ్చితిని జుమి, యన నమ్మాటలకు నాత్మ సలరి యతండుఁ. 3

క. త్వరపడి శ్రీరామున క, వర్షరమునికార్యంబుఁ దెలియఁ బఱచె; నృపవరా!
పరమప్రమోదకరధర్మరా! లోకత్రయైకరాజత్కిరీ! ౪౫ 3546

చ. సరసిజమిత్రతుల్యునిఁ శాలి తపోధనుఁ డొక్కదూత నీ
పరిసరనీయఁ జెప్పఁదగు ధూషణముల్ గలవంచు వచ్చె; నా

ధరఃవిభండు లక్ష్మణుని ♦ తస్యచనంబుల నాలకించి న

త్వరముగ నమ్మహామహుని ♦ ధన్యమునీశ్వరుఁ దోడితె మ్మనఁ. ౬ 3547

చ. విని రఘురాముసోదరుఁడు ♦ వేగము హాయి న్వదేహకాంతులఁ

గనుఁగొనఁ బ్రజ్వలజ్వలనఁకల్పుఁడుగాఁ దగి లోక మెల్ల నొ
క్కనిమిషమాత్రఁ గాల్పునటు ♦ క్రాలుమహర్షిని తోడితెచ్చె నా
మునియును రామచంద్ర ద్యుతిఁమూర్తిని గాంచి మనోజ్ఞవాక్కులఁ. 2౪

క. నరవర! వర్ధిల్లును! యని, పరమాదృతిఁ బల్కె; రామభద్రుఁడు తేజ
స్సురితుఁడు పాద్యం బర్హ్యం, బురుభక్తి నొసంగి కుశలఁమొప్పునె?మీకుఁ.

క. అని ప్రశ్నచేసి కనకాననమునఁ గూర్చుండఁ జేయ ♦ సమధికయశుఁడై
తనరారి వాగ్విదుత్తముఁ, డనఘుఁడునగు నమ్మనీంద్రుఁ ♦ డట గూర్చుండఁ.

తే. స్వాగతంబె మునీశ్వరా! ♦ యాదరమునఁ
బల్కుమా దూతకృత్యంబు ♦ వైశమ యని;
రాజసింహుఁడు పల్క విభ్రాజమాన
తేజఁ డామునివర్ణుఁ డాధీరుఁ గాంచి. ౧౧ 3551

క. ఇరువురమే యుండఁగ ని, తరుణంబున నాదురాక ♦ తగుఁ జెప్పంగా
*ధరణీశ! యన్నదుక్తుల, నరుఁ డెవ్వఁడు గాని వినఁ గఁనఁ వధ్యుండౌ. ౧2౪

ఆ. ఇట్లు చేయఁ బ్రతిప ♦ నిపుడు చేయుదువేని, నే వచించువాడ ♦ నీకు నాదు
రాక యనిన నట్లె ♦ రాముఁడు శవధంబు, చేసి లక్ష్మణునకుఁ ♦ జెప్పె నిట్లు

క. ద్వారముకడ నీ వుండును, యేరిని రానీయఁ గూడ ♦ దిగువుర మిచటం
జేరుదుము సుమ్ము మా నుడు, లేరై నఁ విసంగ రా దఁహీనగుణాధ్యా! ౧౨౪

క. వినినఁ మముఁ జూడంగాఁ, జనుదెంచినఁ జంపు నట్లు ♦ శవధము నేఁ జే
సినవాడ ద్వారమం దే,మనుజుని నంపకుము నీవే ♦ మరియాద తగఁ. ౧25

ఆ. నిలుపు మంచుఁ బలికి ♦ నెమ్మి నాతం డుండ, నింకఁ జెప్పవయ్య ♦ శంక లేక
యోమునీంద్ర! మదిని ♦ నొప్పినదానిని, జంకుపడక నాదు ♦ స్వాంత మలర.

నూటమూడవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౪ - వ సర్గము.

— యితి కాలుఁడు విష్ణుమూర్తివని రామునకుం జెప్పి వైకుంఠమునకు రమ్మకుట. — యితి —

చ. అన విని యామునీంద్రుఁ డపు ♦ డారఘరామునితోడ నివ్వధం

బునఁ బలికె; మహాత్మా! నృపపుంగవ! యెందుల కేను వచ్చినాఁ
డనొ వినవయ్య! తెల్పునఁ గఁశంగి పితామహుఁ డంపె నన్ను నో
జనవర! పూర్వభావమునఁ ♦ జక్కఁగ నెన్నుమ యాత్మజుండఁ జూ! ౧౪ 3557

* య శ్మణోతి నిరీక్షేద్యా స వధ్యో భవితా తప-అనిమా.

సీ. నీమాయచేతనే ♦ నిర్మింపఁబడితిని సర్వహరుండను ♦ శమనుఁ డనఁగ
నలగువాఁడను బంకజాకరుం డఖలేశుఁ డిట్లని వల్కె; నహీనతేజ!
జగములఁ బాలింప ♦ ననుయం బొనర్చితి పూర్వము నీమాయఁ ♦ బూని లోక
ములఁ బుట్టఁ జేసితి ♦ వలజలరాశిలోఁ బవళించి పుట్టించితివి తొలి నను;

తే. నవల నుదకాళిఁ జలించిఁనట్టి నాగు, సయ్యసంతుని బుట్టించిఁతాత్మమాయ
నవలగురుబలముల నొప్పునట్టి యిర్వురను మహాదానవుల జలంబుననె నీవు

క. జనియింపఁ జేసితివి వా, రినువమదోర్బలము మీఱ ♦ సమరి మధువనం
గను గైటభుఁ డనఁగాఁ దగి, రసభూ! యవ్వారియన్తు ♦ లంతటఁ బర్వెన్ ౫౪

క. గిరినికరాంచితమగు నీధరణియు సవ్వారిపేరఁ ♦ దగి మేదినినాఁ
బరఁగెను; రవివలె బొల్చెడు, వరనాభినరోరుమామునఁ ♦ బరమకరుణచేఁ.

క. నను బుట్టించితి వంతట, వనజాతా! నృప్తిచేయు ♦ పని యెల్లను నా
పనిగా నిడఁబడియెను నే, ననూనతద్భార మూని ♦ యంతట నిన్నున్. ౫౫

తే. జగములకు నెల్లఁ బతివని ♦ సంతతంబుఁ
గొల్పుచుంటిని; భూతాళిఁగోర్కు లొనఁగు
నాకుఁ దేజస్సు నిమ్ము శ్రీనాథ! యనుచు
వేడుచుంటిని; నవ్వల ♦ విశ్వరూప! ౫౬

3562

సీ. ఆసనాతనభావమందు దుర్గర్తుండవయి నీవు భూతాళి ♦ కభయ మిడుచు
విష్టుత్వ మొందితి ♦ విశ్వనాథా! యంత నదితిగర్భంబున ♦ నమల తేజ
మలరఁ బుట్టిన యింద్రుఁ ♦ డఖలజగంబులఁ బాలింప నతనికిఁ ♦ బటునహయ
మొసరింప నెంచితి ♦ పుగ్రదైత్యులబాధ నంది తపించెడు ♦ నఖలభూత

తే. ములను గావాడ రావణుఁ ♦ గలనఁ జంప
మరుజతను గంటి వీకృత్యమున గతించెఁ
బదునొగొండు సహస్రముల్ ♦ వత్సరములు
కొఱఁతలేకుండఁ జాలదే? ట్లోడివనతి. ౧౧౫

3563

క. వనజాత్ముండవు నీవే, మనోమయాత్మజుడ విష్ణు ♦ మనుజతకు గతిం
చెను బూర్ణాయువు దీనన్, గనుమా కాలంబు దీతెఁ ♦ గడ యని యింకన్.

తే. ఇంకఁ గొంతకాలంబు నీ ♦ విల వసింపి
ప్రజలఁ బాలింపఁదొంగినఁ ♦ బరమముదము
నంది వసియింప వచ్చునం ♦ చనియె బ్రహ్మ;
యెంచుమా యింద్రుఁ జేయంగ ♦ నేది హితమొ. ౧౧౬

3565

క. సురలోకజగీషయె యి, త్తగుణంబునఁ గోరు దేని ♦ ధన్యులు గద? ని
ర్జరులు సుఖంతురు విగతజ్వరలై విష్ణువగు నీచు ♦ నన్నిధి మిగులన్. ౧౧౭ 3566

క. అని యిట్లు బ్రహ్మవాక్యంబును గాలుఁడు తెల్ప హాసమున మోము చెలం

గను సర్వహారణమును నె,న్మనమునఁ గాంక్షించి నృపతిఁమండనుఁ డనియెన్.
క. సురపూజ్యుని వాక్యంబును, బరమార్థము వింటి దానఁ డబరమామోదం
బు రహిం జేకూరె మహా, త్తరమోదము నీదురాకఁ డనరె మహాత్మా!. ౧౭

తే. ముజ్జగంబులకుం గార్యఁములు ఫలించ
జనన మొందితి మేలగు డననఘ! నీకు
వచ్చెదను మర్త్యభూమికి డవచ్చినట్లు
మరల నిజధామమునకు బ్రహ్మానుడిరీతి. ౧౮

3569

క. మనమున నున్నదియే నీవున చెల్పితి నీదురాకఁ డబొంగె మనము యో
జనలేదు సుంతయున్ నా, కనఘా! సురకార్య మిట్లు డసార్థక మయ్యెన్. ౧౯

క. వనజాననుండు చెప్పిన,యనువునఁ గార్యంబు చెల్లు డఫలము శమనా!
చనవయ్య! శంకయించుక,యును మనమునఁ బొందకుండ డనుగ్రహ మలరన్.
నూటనాల్గవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౫ - వ సర్గము.

అథ రామఁడు కాలునితో సంభాషించుకతఁ జిత్తానుండు వచ్చెనని లక్ష్మణుండు చెప్పట యథా-

క. అని యిట్లు రామరుద్రులు, మనమునఁ గలభావములను డమన్వనతో నా
వనజాననోక్తి గావం,గను బల్కుచున్నయట్టి డకాలమునందున్. ౫ 3572

క. మునిపతి దుర్వాసుండు వ,చ్చెను రామునిదర్శనంబు డచేయఁగ ద్వారం
బున; కంత లక్ష్మణుండు వం,దనములు నల్పెను భయంబు డతా నొంది విధిన్.

క. రామానుజుఁ గని యిట్లను, నామానివరుండు వేగ డయవనీశుని శ్రీ
రాముని జూపుము కోరిక, నామదిఁ గల దద్ది తీర్పు డనాథుఁ డతంజే. ౬

చ. అన విని లక్ష్మణుండు పరఃసంత మునీంద్రుని వందనంబులం
దనిపి వచించె నీగతిని డధాత్రిసురోత్తమ! కార్య మెద్దియో
వినవలతుం బనేదయిన డవే యొనరింపఁగఁ జాలువాఁడ నా
మనుజవిభుండు కార్యభరఁచుగ్నుండు గాన డ్దణంబు నిల్వహ. ౮ 3575

చ. విని యిటు పల్కు నానృపతిఃపీరకుమారునిభాషితంబు నా
మునివృషభుండు క్రోధరసఁమున్ వెలిపుచ్చుచు నేత్రవహ్నిచే
తను దహించుచువానివలె డదాగుణవాక్కుల నిట్లు పల్కె; నా
పనుపున రామభద్రునకు డవై శమ తెల్పుచు నాదురాకనున్. ౧౪ 3576

తే. ఈక్షణంబున నారాక డనెఱుకపఱుప
నిష్టపడవేని రాజ్యంబు డనీపురంబు
రామునిం గూడ శపియింతు డరామునంత
తిని నినున్ భరతుని సంతఃతిని విడువక. ౭

3577

- క. మనమునఁ గల్గినకోధంబును నిల్పఁగఁ జాల ననుచు ♦ మునిపతి ఘోరం
బు నిశాతవస్త్రకల్పంబును నగు వాక్యమును బల్క ♦ మోముకలంగఁ. ౮
- సీ. మనమున నిట్లు లక్ష్యణుడు చింతించె; నీముని నిశ్చయంబి ద♦మోఘ మరయ
నాకు నొక్కనికె యానరపతి మాటచు కాఁటినందులకు సంతంబు గలుగుఁ
గాని యందఱ కది ♦ కల్లక యుండెడు; నని చక్కఁగా నెంచి ♦ యవనిపతికి
విన్నవించెను మునివృషభునాగమనంబు విని తమ్ముమాట నావిభుడు కాలు
- ఆ. సాగనఁపి భక్తిసాంద్రుడై యెదురేగి
యశ్రితనయుఁ గాంచి ♦ యగ్నివోలె
దనదు తేజమునను ♦ దగ వెల్లు నమ్ముని
కెరఁగి దోసిల్లొగ్గి ♦ సీతము మెఱయ. ౧౧

3579

- క. తెలుపుము మునినాయక! యిమ్ముల వచ్చిన కార్య మేమొ ♦ ముందుగ నన న
ప్పలు కాలకించి మునిపతి, యలచుచు నిట్లనియె మాస్మతాదృతమనసా! ౧౨
- తే. ధర్మవత్సల! వినవయ్య! ♦ తపము చేయ
వేయి వర్షము లయ్యె నే ♦ వితతదీక్ష
మొదలుపెట్టి, యాదినమున ♦ కది ఫలించె
వలతు నిష్టభోజనము నీవలన నేచు. ౧౩

3581

- చ. అన విని రాఘవులను కడు ♦ హర్షము మీఱఁగ భోజనంబు న
మ్మునివరుకోర్కిరీతిగను ♦ ముందుగ సిద్ధము చేయఁబంచి యా
తని కెఱిగించె; నంత నన్యుతం బనఁగాఁ దగు నిష్టభోజనం
బునఁ గడుఁ దృప్తి బొంది *రఘువుండుగవు మెచ్చుచు నాతఁ డేగఁగఁ. ౧౪
- క. తనయాశ్రమంబునకు నాముని చన లక్ష్యణుని యన్న ♦ మును కాలునితోఁ
దనచేసిన శపథంబును, మనమున యోజించి దుఃఖితుఁడయ్యె. ౧౫

- సీ. కాలువాక్యంబులఁ ♦ జాల లోఁ జింతించి దుఃఖాభిరుక్తుడై ♦ తోచ కూర
కుండి యావద్ధతి ♦ యరుభయంకరరీతిఁ గన్నడ స్తరియించి ♦ కడుఁ దపించి
దీనాననుండయి ♦ మానసం బుత్తలపాటొండఁ బలుకక ♦ పార్థి వేంద్రుఁ
డొకకొంతనే పూరకుండి కాలునివాక్యవద్ధతి మరల నుస్వాంతమందు

- తే. నెంచి కార్యంబు లేదని ♦ మించునగలఁ
బొగిలి లక్ష్యణుకూర్చిని ♦ బొగడి యేమి
చేయఁ దోచమిఁ దల వాంచి ♦ యాయనూన
యశుడు చింతానముర్రమగ్నాత్మఁ డయ్యె. ౧౮
- నూటయైరవ సర్గము సంపూర్ణము.

3584

౧౦౬ - వ సర్గము.

అథ రాముఁడు లక్ష్మణుఁ డ్యజింప నశ్రుతు వైశంకమున కరుగుచు ఉత్తర-

[క. మనమునఁ గలవిలపాటును, గనుచున్ మూకత్వ మొంది ధీమన్ నిట్టూర్పుల్
గనఁబడ నశ్రువు లొప్పుగఁ, *వసుఁ దాచే తిట్టుకొనుచుఁ దహతహాపమచున్].

తే. మోము వాంచి దీనుండయి ధీమన్ రీతి

జలకణము లొక్క మొగిల బడ ధీమన్ రీతి

రామునిం గాంచి లక్ష్మణుం ధీమన్ రీతి

బలికె మధురతరంబగు భంగి మెఱయ. ౨

3586

క. గురుబాహూ! నాకొఱకై, పరమంబగు తాప మొండఁ ధీమన్ రీతి మహీ

శ్వేర! కాటగతులు పూర్వమే, నరులను బంధించి యుంచు ధీమన్ రీతి విందుముగా.

క. నను విడువుము శపథంబును, జననాయక! చెడక యుండు దండంబునఁ గా

వను జను శపథము దీర్చని, మనుజులకు నరక మబ్బు మాట లిఁకేలా?.

క. కలదే నాపై బ్రేమము, పలుకక నన్నుం డ్యజింపు ధీమన్ రీతి పరమకరుణగాఁ

దలఁచెద నందియ మందకు, మిల ధర్మము నిల్పుటాకడఁ హితముమహాత్మా!.

చ. అని యిటు లక్ష్మణుండు పరమాద్భుతరీతి వచింప మంత్రులకు

ఘనమతులౌ పురోహితులఁ గ్రన్ననఁ బిల్వగఁ బంచి రాముఁ డా

ర్చిని దనయంగముల్ కలఁగఁ దేకువమాలి వచించె వారితో;

దనకును రుద్రమూర్తికి యధావిధి సాగినవృత్త మార్తుడై. ౩౪ 3590

తే. నడుమ దుర్వాసురాకయుఁ గడఁగి యతఁడు

శపథమును జేయుటయుఁ దెల్పు ధీమన్ రీతి సచివపర్య

లును బురోహితపుంగవులును వినియును

బలుక కుండ పసిష్ఠుఁ డుజ్జ్వలతనుండు. ౩౫

3591

క. మనమునఁ జింతించి వచించెను; గాంచితి శాస్త్రరీతిఁచే గగ్గురుపా

టును బొందఁజేయు వార్తను, వినిపించెద మీకు నాగు ధీమన్ రీతి విరహం బింకన్. ౩౬

క. అనుజుని కూటసు పదలం, జను నీకు మహాయశంబు ధీమన్ రీతి గల్గిన యో

జననాథ! వదలుమా నీ, యనుజుని కాలంబు ప్రబలమై తోచెడుఁ జూ!.

క. పరిపాలింపుము శపథము, ధరణిని సద్దానినిక వృథా చేసిన ను

ర్వేర ధర్మము విలయంబగుఁ, జరాచరం బెల్ల ధర్మసంతతి సలరున్. ౩౭

ఆ. అద్వి చెడిన నదియు ధీమన్ రీతి సంతంబు గను దేవ

మునులు చెడుదు, రమలము గద ధర్మ

పథము దానిఁ గాంచు ధీమన్ రీతి మేలు

శంకయేల? విడువ ధీమన్ రీతి జను ననుజుని. ౩౮

3595

- క. పురుషవరా! ముజ్జగములఁ, బరిపాలన మొప్పు జేయుఁపద్ధతిఁ గొను సో
దరులత్తఱు విడనాడుము, సురమనుజుల స్వస్థులుతుల ఁ సారిది నొసర్పన్. ౧౨
- క. [మనమున నెంచుము సద్గుణ,ఖనియగు సౌమిత్రిఁ బాయఁ ఁ గాదని తలపో
యను జన్మ దేవకార్యం, బునకయి త్వరపడుట లెస్స ఁ భూపాలమణీ!] ౧౩
- చ. అనుజునిపై నఁ గల్గు ఘనఁహర్షమునకొ శిష్యంబు మానఁగఁ
జరునె? కకుత్స్థనంశఘనఁసాగరచంద్ర! ప్రతిజ్ఞ నీవె మా
నిన నృపధర్మ మెల్లఁ జెడు ఁ నిష్ఫలమౌ గద రాజ్యపాలనం
బనఘ! ప్రతిజ్ఞకై నిను మఁహాటవి కంపఁడె తండ్రి యాతటికొ. ౧౪ ౩598
- క. ఇది ప్రత్యక్షమె కాదే, ముదిమిని గనియుక మహత్త్వమునఁ బొల్పిన యా
త్రిదివేశనముఁడు దళంధుఁడు దగ్గ నత్యంబు మానఁఁడు గదా? రామా!.
- క. నిను విడనాడినశోకంబునఁ గద! స్వర్గంబుఁ జేరె ఁ భూపతి నీ వా
తనిరీతి సత్యశపఘం, డనువేరును గాంచవలదె! ఁ యార్యగణమణీ! ౧౬ 3600
- తే. మేరుమందరభూధరఁపార మంటె, నీదుసద్యశ మట్లాట ఁ నిఖిలజగము
లలరఁగా లత్తఱునీ బాయఁవయ్య! సత్య,పాలనంబున వృద్ధినిఁబడయవయ్య!.
- చ. అని యిటు లానభాభవనఁమందు సదన్యులు మెచ్చు ధర్మముకొ
గనఁబడఁగా వసిష్ఠమునిఁకాంతుఁడు పల్కిన నాలకించి యా
యనుజుని గాంచి రాముఁ డిటు ఁ లార్తి వచించెఁ; ద్వజించినాఁడని
న్ననుపమధర్మహానియగు ఁ నన్న భయంబున లత్తఱా! యిఁకొ. ౧౮ 3602
- క. చనుమా తోఁచినరీతిగఁ, విను పదలుట చంపుటయును ఁ విజ్ఞ లొగి నమం
బని తలఁతురు నా విని రా,ముని వాక్యము బొప్పపూరిఁమునఁ గనులొప్పకొ.
- క. అన్నకు వందన మొనరిచి, యిన్నాళ్ల కీట్టు లాయెఁనే యని మదిలో
నెన్నుచు ఁంటికిఁ బోవక, క్రన్ననసరయూతటంబుఁ ఁ గానం జనియెకొ. ౨౦
- చ. చని సరయూనదిం గనుచు ఁ సాధుమతిం గరము ల్కొగిడ్చి నె
మృగమున రామునిం గనుచు ఁ మాటలు పల్కక యింద్రియంబులకొ
దనసశమందు నుండెడు విధంబున యోగము పూని యూర్పులై
నను వెలిబుచ్చు కందు నవిఁనాశన మాపద మాత్మ నెంచుచుకొ. ౨౧ 3605
- తే [అక్షరంబు సనాతన ఁ మమలతరము
బ్రహ్మ మవ్యక్తతత్త్వంబు ఁ వాసుదేవ
నామకమునగు తనరూప ఁ మామహాత్ముఁ
డాత్మఁ జింతించెఁ బూసికొ ఁ యలరుచుండ. ౨౨ 3606
- క. అనుపమయోగసమాహిత,మనసున నిశ్శాప్తనయక్తు ఁ మహనీయుని నా
తని నచ్చరులును శక్రా,దినిఖలనిర్జరులు మానిఁగీరులు గనుచుకొ. ౨౩ 3607
- క. కురియించిరి సుమవృష్టిని, బరమం డాతండు మనుజుఁపరుల కదృశ్యం

దురుసత్వండు తనతను, వరుదుగ గ్రహించె శత్రుఁ డాతనిఁ బ్రీతికొ.

క. కొని చనియె స్వర్గమున; కా, వసజాతుచతుర్థభాగవరము సురపదం
బున కే తెంచుటఁ గని సుర, లనూనహర్షంబు పొంది యర్పించి రొగిం.

నూటయాటవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౭ - వ సర్గము.

అథ రాముఁడు భరతప్రార్థనమురీతిఁ గుశలవులకుఁ బట్టాభిషేకము చేయుట. అథా

క. అనుజని లక్ష్మణు నీరీ, తిని ద్యాగము చేసి నెప్పుడిని వసగ శోకం
బును గదురఁ బురోహితు మం, త్రినికరమును పారవరుల ధీరుం డంతక.

క. పిలిపించి వారితో నీటు, పలికెక; ధర్మాత్ముడైన ధరతుని నీకో
సలదేశంబుల నేలఁగ, నలఘుతరప్రీతి జేయవగుఁ బతి గాఁగక. ౧౪ 3611

తే. ఇప్పు డభిషేక మొనరువ ధనిచ్చగింతు

నీయయోధ్యకుఁ బతిజేసియే వసంబుఁ

జేర నరిగెద; వస్తువుల ధనిధిపతి

డింకఁ గాలంబు బుచ్చరా ధిపుడే నేను. ౨౪

3612

చ. వసమున కేగువాడ గురుభావుఁడు లక్ష్మణుఁ డేగె నెట్టు, లా

తనిగతి నొందువాడ నని ధారణిభర్త వచింపఁ పొరు లా

ర్తని దలల్ొగ్గి మ్రొక్కి యతిధీనత సత్వము దూలినట్టు లుం

డ నవుడు రామువాక్కులకడంకకు మూర్ఛిలి యానభానలిక. ౪ 3613

క. భరతుఁ డొకకొంతసేపటి, కురుదుఃఖము మిగులఁ దెలిసి యుర్విని గొను నా
దరమును బూనక యిట్లును, ధరణీశా! పల్కువాడఁ దధ్య మ్మిచటక. ౫

తే. సత్యమును సాక్షిగా నేను శపథ మివుడు

చేయుచున్నాడ స్వర్గంబు సిద్ధమిదిగో

యనిన నే నొల్ల నిను వీడినట్టులైన

రాజ్య మే గోరుదునె రఘురామ! యింక. ౬

3615

క. వీరే కుశలవు లివు డీ, ధారణి బాలింపఁ గట్టఁ దగుఁ బట్టంబుక.

భూరమణ! కోసలమునకుఁ, దా రాజగుఁ గుశుఁడు నాదుతాత్పర్య మిదా.

తే. ఉత్తరంబగుకోసల ధనిచ్చ లవుఁడు

పాలనము చేయఁగా దగుఁ ద్వరగఁ బోవు

దూత లేగి శత్రుఘ్నుని దోడితేర

గా దగుక, దూత లీరీతిగా ననఁదగు. ౭౪

3617

- క. మనపయనము స్వర్గంబున, నని యాలస్యంబు చేయఁ ♦ కచట నదలి ర
మ్మని పల్కు జనును నాభర, శుని పల్కుల నాలకించి ♦ తోరపువగలక. ౮౪
- క. పౌరులు మోముల పంచుచు, భూరితరంతైన చింతఁ ♦ బూన వసిష్ఠుం
డీరీతిఁ బల్కె; వత్సా! భూరమణా! రామచంద్ర! ♦ పురజను లెల్లక. ౯
- చ. ధరణిని దూలినారు జనః తాహ్వాదయేషిత మాత్మ నెంచి యా
దరమున దానిఁ దీర్చుదగుఁ ♦ దప్పక వారల కప్రియంబు లే
వరునను జేయఁగాఁ దగదు ♦ వారలకోరిక యెట్లా దాని భూ
వర! వినుచున్న నమ్మునిని ♦ భక్తి గనుంగొని లేచి రాముఁడుక. ౧౦ 3620
- ఉ. పౌరులఁ గాంచి యిట్లసేమెఁ; ♦ బల్కుడు నే నొనరింప నర్హ మై
ధారణి శాస్త్రరీతికిని ♦ దా నెటులే నవిసద్ధమైన య
ట్లారసి తెల్పుఁడీ! యనిన ♦ నాపురవాసులు పల్కి రిట్లు లో
ధారణినాథ! నీ వరుగు ♦ ధాత్రికి వత్తుము తప్ప కే మొగి. ౧౨ 3621
- చ. పురజనులందుఁ బ్రీతియును ♦ బొల్పుగున్న హము మీకుఁ గల్గినక
ధరణిఁ దృజించి పుత్రులను ♦ దారలఁ గూడి భవత్పదంబు నా
దరమునఁ బొందఁ గోరుదుము ♦ దాని గ్రహింపఁగ నొను రామ! నీ
వరుగుపథంబు నత్తపమునందు వసంబయినక మనోజ్ఞమా. ౧౩ 3622
- సీ. దుర్గమంబైనను ♦ స్వర్గతుల్యంబగునది కాని జలధియె ♦ యైనఁ దలఁప
మాకు నిష్ఠంబగు ♦ నేకడనేగిన వత్తుము మము వీడ ♦ వలనుగాదు
ప్రభువు నీవే కాదె ♦ పరమగతియు నీవె సంప్రీతియును నీవే ♦ సాధుడై వ
త్తుము నీవే మాహృద్భ్రతంబగు కాంక్షయు నీవె మే మెల్లను ♦ నీపరిసర
- తే. మున వసింపఁగఁ దలఁతుము; ♦ చనదు మమ్ము
వలదనుచుఁ బల్కు నని యిట్లు ♦ పలుకుచున్న
పురజనులదృఢభక్తికిఁ ♦ బొంగి యట్లై
చేయవచ్చు నటంచని ♦ టీతివుఁ డనియె. ౧౪ 3623
- క. అని యిట్లు పలికి తనదు గ, మన మాదివ మందె యనుచు ♦ పది నెంచి తనూ
జని గుఱుని గోనలంబునకు నుత్తరపుఁగోనలమునకును లవు నునుపక. ౧౫
- క. తనమదిని నిశ్చయించుచు, దినమున నందే కుమారః కీరుల కభిషే
కనితాంతమహాము గల్గఁగ, నొనరిచె నాపురిమునందెఁయొప్పు మెఱయఁగక. ౧౬
- చ. తనయల నంతమందు నిడి ♦ తాను దృఢంబుగఁ గాఁగిలించికొం
చును శిరముల్ మహాదృతిని ♦ సొగపు దగక స్పృశియించి యంత న్యం
దనములు వేయి యెన్గు లయుఁతంబును లక్షహయంబులక ధనం
బును దమిఁ దుల్యరీతిగను ♦ భూవరుఁ డిచ్చెను బూన్కిమీఱఁగక. ౧౭

క. ధనముల రత్నంబుల నొప్పినపురముల వారి కొనఁగెఁ \dagger బృథుమోదరసం
బున నొప్పజనము లలరఁగ, ధనవతినగరంబునాఁగఁ \dagger వనరెడువానిక. ౧౯౫

క. తనయుల నిర్భరఁ జంపెను, జననాథుఁడు నృపులఁ జేసి \dagger చయ్యనఁ బ్రీతి
జనములఁ బాలింపఁగ వీరనిచయపూజ్యులను ధర్మరంజితమలక. ౨౦

తే. ఇట్లు లిహ్వరఁ దనయుల \dagger నిలకుఁ బాల
కుల నొనర్చి శత్రుఘ్నునిఁ \dagger బిలువ దూత
లను మహావేగవంతులఁ \dagger బనిచె భరతు
వాంఛితమురీతి నానరఁచయ్యఁ జంతు. ౨౧

8629

నూటయేడవ సర్గము సంపూర్ణము

౧౦౮ - సర్గము.

అశ్వి { రాముఁడు శత్రుఘ్నుఁగ్రీవులు తనతో రావనజ్ఞ యొసఁగి హనుమ
ద్వీధీరాజాంబుదాదుల భూమి నిల్వ ననుజ్ఞ యొసఁగుట } అశ్వి

ఉ. రామునియాజ్ఞఁ బూని రముఁరామునితమ్ముని గాంచువేక్ష ను
ద్దామబలాతివేగముల \dagger ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధిని గన్న దూత లా
భూమిపతీంద్రుఁ డున్నెడికుఁ \dagger బోయిరి త్రోవను జాగునేయకే
యామధురాపురంబును ద్రియామల మూటను బొంది యచ్చటక ౧౫ 8630

తే. అరిసిఘాతను శత్రుఘ్నుఁనందుఁ గాంచి, పృథ్వు మెల్లను చెల్వి; రఃవీరవరుఁడు
లక్ష్మణత్యాగమును నృపఁలలితుఁడ్రుతిన, కుశలవాభిషేకంబును \dagger గోరి ప్రజలు.

చ. అనుగమనంబు వేడ నృపుఁ \dagger డట్టులె చేయఁగ నస్తుతించుటల్
తనయులలోన జ్యేష్ఠుఁడయి \dagger దర్పముతుండను నొ కుశాఖ్య విం
ధ్యనికటమందు భాగ్యములఁ \dagger దక్షయు నొప్పు రఃశావతీపురం
బున కధినాథుఁ జేయుట లఁపుండను చిన్నకుమారు వీరునిక. ౪ 8632

క. శ్రావస్తీయనుపురంబున, కావిధమున రాజుఁ జేసి \dagger యభిషేకము నా
భూవిభుఁడు చేయుటయు విడి, యావిధముననయ్య యోధ్యఁయందలిప్రజలక.

క. తనతోడ రాఁగ ననుమతి, జనపతి యిడి నిర్మనుష్యఁనంకిర్ణగఁ జే
యను దలఁచుట భరతుండును, దనతో రా న్వర్గమునకుఁ \dagger వరలఁదలఁచుటల్.

తే. వినియె సర్వము నూతలు \dagger విస్తరించి
తెలుప నాదూత లివ్వధిఁ \dagger చెల్పి యూర
కుండ మహితుండు శత్రుఘ్నుఁ \dagger డురుజవమున
రమ్మనిన వారిపల్కుల \dagger నెప్పుడిఁ గొని. ౬౫

8635

సీ. ఘోరాతిఘోరమై \dagger కులసంతయంబగు వార్తకు నెంతయు \dagger వనట నొంది
ప్రజలను రావించి \dagger పరమమునీంద్రుడై కాంచనాహ్వయమునఁ \dagger గాలు నటి

తనపురోహితుఁ బిల్చి ♦ తద్వాన్తలను యథావిధిగ నెఱింగించి ♦ విమలమతుల
నన్నలఁ గూడి తా ♦ నరుగం దలంచుట తెలిసి వారల నస్తుతిని గుమార
తే. యుగళమున కభిషేకంబు ♦ నొప్పుఁ జేసి
మధురను ను బాహువునకుఁ గుఁమారులందు
నగ్రుసకు శత్రుఘాతీ నా ♦ నలరు చిన్ని
తనయునకు వైదిశం బనఁగగు పురంబు. ౯౪

3636

క. పరిపాలింపఁగ నిచ్చి మధురఁ గల వాహినులఁ బంచి ♦ తోడనె వారి
గుర్ర కిచ్చి ధనము నట్టులె, యిరువురకు నొసంగి వారి ♦ కెల్ల తెఱఁగులఁ.
తే. ధర్మములఁ దెల్పి మధురముం దర్శిలెదన, జ్యేష్ఠపుత్రును బాహుని జన్మతనయు
వైదిశంబను పురమునఁ ♦ బాలకులుగ, నుండనియమించి తాఁజొనఁచుద్యమించి.
క. అరదం బాకండు తనతో, నరుదేరఁగఁ బంచి రాముఁ నంతికమున కా
తురుడయి చని కనుఁగొనియె, బరమేష్ఠిముఖార్చితాంఘ్రి పంకజ రాముఁ.

క. జ్వలియించుచున్న పావకు, వలె దేజస్సార్చి నొప్పువానిని ధర్మం
బులఁ దెల్పు మునులతోడం, గలిసి మహాసూక్ష్మమైన ♦ ట్టేమాంబరముఁ.

క. ధరియించి యలరువానిఁ, బరచూదృతిఁ గాంచి భక్తి ♦ వందన మిడుచుఁ.
గరములు ముకుళించి నరే, శ్వేతుతో నిట్లనియె ధర్మ వత్సలతఁదగఁ. ౧౩

క. తనయుల నభిషేకించితి, ననఘా' నియతేంద్రియుండ ♦ నైతి నీతోఁ
జనుదేర నిశ్చయించితి, నని యెఱుఁగుము వేఱురీతి ♦ ననఁ బూనకుమీ!.

క. ఆనతిఁగూడ నొసంగకు, మూనినకృప నన్నుఁ జూడు ♦ మోరఘనాథా!
నా నతని యవికృతస్థిర, మాననచింతం దలంచి ♦ మహిమఁ డతనితోఁ. ౧౬

క. చను దెమ్ము నన్నుఁ గూడియె, యచుజా! చింతిపవలం దనియె; నపుడె రా
మునివాక్కు ముగియకుండుం, గనె స్వేచ్ఛాచూపులైన ♦ కపివరు లెల్లఁ. ౧౭
తే భల్లుకంబులు రాక్షసవద్యులర్క, తనయు ముందిడుకొని నచ్చి ♦ రసఘు లిట్లు
వేనవేలుగ శ్రీరామవిభునిఁ జూడ, నవ్వర్ణమున కాతనిం గూడిఁ చనఁగఁ బూని.

క. చనుదెంచి స్వీయలోకం, బునకుం జన నుద్యమించు ♦ భూపాలమణిం
గని; రంత దేవతనయులు, మునిగంధర్వాత్మజులును ♦ భూవతి దివికిఁ. ౧౮

క. అరుగం దలంచుట తెలిసియె, యరుదెంచిరి వార లెల్ల ♦ నభివాదనముల్
పరమశ్రీతి నొనర్చిరి, కర మార్తిం బల్కి రిట్లు ♦ కపిరాక్షసులుఁ. ౨౦ 3647

కనికుసమకీర్తి! రామా! సురపురినిఁ నిన్నుఁ గూడి ♦ చొత్తుము మము నీ
ధర విడిచి మీర. లేగిన, బరుషాంతకదండముననె ♦ పటుకోపమునఁ. ౨౧

తే మమ్ము దండించినట్లు నెఁన్నదులఁ దలంచి
యిట నశింతుము నా విని ♦ యెలమి నవ్వీ
యట్లె కానిం డటంచు నా యధిపుఁ డనియె;
నంత సుగ్రీవుఁ డాభూపఁకాంతు పీరు. ౨౨

3649

- చ. కనుఁగొని వందనంబు లిడి + కన్రువచన్ముల హృద్గతార్థముఁ
మనవి యొనర్చె నిట్లు; రఘుఁనుండన! వీరుని సంకడుక బారం
బున కభిషిక్తుఁ జేసి నినుఁ + బూనికఁ గొల్పెఁగ వచ్చి నాఁడని నీ
యనుగమనంబె కోరితి! దృఢాత్మ నటంచును లోఁ జలంపుమా. ౨౪ 31౪0
- చ. అన విని యవ్యచిత్తముల + నారసి రంజితఁ జేయు రాముఁ డి
ట్లనియెను వాచరేంద్రుఁ గని + యాశని నెఱుఁగము లోఁ జలంచి; యో
వనచరనాథ! మిత్రుఁడవు + బంధులకన్నను నీవె యెక్కువఁడం
చును మది నెంచి నాఁడ, నినుఁ + జూచిన సంతన మబ్బు నామదిఁ. ౨౫
- క. నినుఁ గూడక సురలోకంబును సంతకు మించు స్థానమును బొందఁ జలం
పను జువ్వుటంచు సంతట, వనచరభల్లూకదనజఃపారమునుడులక. ౨౬
- క. వినుచు విభీషణు నాదృతిఁ, గని మధురము మృదువునైన + కన్రువచఁముఁ
వినిపించె నిట్లు; ధరణి, మనుజులు చెలువారుదనుక + మహిమ వెలయుఁగ.
- క. తనువును దాల్చు నీవును, దనుజేంద్ర! భూరివీర్య! + ధరణి వెలయుదాఁ
కను లంకనుండి రాజ్యంబును బాలన మొప్పుఁ జేయఁ + బూనుముసౌమ్యా!.
- క. దినకరశతధరు లుర్వియుఁ, గను స్థితి నెందాఁక నాదుఃకథ యిల నెందాఁ
కను బొల్చునొ నీరాజ్యం, బసఘాత్త! యంతదనుక + నలరుక స్థిరమై. ౨౯
- చ. అనుభవమిత్రభావమున + నాజ్ఞ యొనర్చితి, నాదుశాసనం
బును గొని యీవిధిఁ నడువఁ + బూనుట లెన్న నిరంతరంబు ధ
ర్మనిరతి నీప్రజాతతిని + మన్ననమీఱఁగఁ బ్రోచుచుండు మే
మనకుము నాదువాక్కునకు + నన్యవిధంబగురీతి నోసఖా!. 3౦ 31౪1
- సీ. మతియు వేటొక్కండు + మాటను జెప్పెద నన్నతి! ¹యిమ్మొకుఁజనపతులకుఁ
గులదై వతంబయి + విలసిల్లు నాజగన్నాథు వాసవముఖ్యఁనాశివితతి
పూజ్య నాగాధిపఁ + బూనుము సర్వదా; యన విని రామువాక్యంబు నట్లై
యొనరింతు నని శిరంఁబునఁ దాల్చె నాజ్ఞను; రాక్షసముఖ్యుడై ²రమ్యగుణవి
తే. భూషితుండయి పొల్చు విభీషణునకు, నివ్వీధిం దెల్పి మానుమంతు + నిధితేజః
గాంచి యీవిధిఁ బల్కెనోఁగౌలితవయ! ³బ్రహ్మీయుండఁబ్రతిజ్ఞనుఁబల్కితీవు.
- క. దానిని వృథచేయకుమా, నానిర్మలగాథ జగముఁనను నెందాఁకఁ
మానితరీతిఁ జెలంగునొ, వానరవర! యంతదనుక + వర్ధిలవయ్యా!. 3౪ 31౪2
- క. మనమున నిరంతరప్రీతిని బొందుచు నాదునుడిని + దివిరి స్తనంచం
బున విస్తరిల్లఁ జేయుచు, మనవయ్యా! సాధుమనుజుఁమఁడలనుతులక. 3౫
- చ. అని రఘురాముఁ డెంతయును + నాదృతి నన్నతి నెంచి పల్కినఁ
విని సుమహాస్త మోదమున + విన్నచ మివ్వీధిఁ శేసఁ జాలఁ బా

1 ఆరాధయ జగన్నాథ మిమ్మొకులదైవతం, ఆరాధనయ మనిశం సర్వైస్తే స్థువాసనైః-
అనిమా. 2 విషయము యుద్ధకాండమున వ్రాయఁబడినది కాన నిటవ్రాయఁబూనలేదని గ్రహిం
చునది. 3 జీవితేకృతబుద్ధి స్త్యం మా ప్రతిజ్ఞాః పృథాకృథాః-అనిమా.

వనముగు నీచరిత్రము సునన్ధితమై ధర నెంతదాక న

జ్వలంబు మదిం జెలంగెడునొ ధాన్యతమంబగు యుష్మదాజ్ఞచే. 324 2660

ఆ. అంతదాక నుండు నవనీళ్లలంబున, నని వచింప; రాముఁ డంత బ్రహ్మ
తీనయు జాంబవంతు ఁ వినుతుని వృద్ధుని, గాంచి యిట్లె పల్కి ధారవమున.
క. సుందరహాపంబునఁ దగు, మ్రోగద్వీపములను బ్రహ్మమూనజుఁడనం
గం దగు జాంబవదాదుల, బృంశముగా నొప్పుపంచపీరుల కెలమిన్. 32

1 క. కలియుగము వచ్చునందాక లలిక జీవించియుండఁగాఁ దగునని సాం
పలర వచియించి మిగిలిన,యలకపిథిల్లుకవితతి ధాన్యత మితిన్. 324
క. కనుగొన ననుఁ గూడి యొగిం, జనుదెండేక మీకు నలదునంశయము మనం
బునఁ గోరినకోరిక యిది, తుని తోడెడనంచు వారి నందఱుఁ బనిపెన్.
నూటయెనిమిదవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౦౯ - వసర్గము.

శ్రీరాముఁడు వైకుంఠమునకు నకలభిల్లకవానరులతోడను
శ్రీబాలనృద్ధులతోడను బయనమగుట.

క. తెలతెల వేగిన నారఘు, కులపతి ఘనయశుఁడు విపులఁగోమలవక్ష
స్థలరాజితండు పుల్లక, నులపత్రాతుండు రాజమండనుఁ డెలమిన్. ౧ 2661
క. పరమపవిత్ర వసిష్ఠుని, బురోహితుని గాంచి పలికె ధూదివిజులతో
సురుచిరిదీప్తివిరాజితుఁ, బరముని ద్రేతాగ్నినాముఁ బావకుఁ గొనుచున్. ౧౫
క. చనవయ్య! ముందుగా మఱి, యనుపజనదావజపేయఁబ్రహ్మచ్యుతం
బుచు దీప్యమానమును గొని, చనఁదగును మహాపథమున సరథన మొప్పున్.
నీ. అనినఁ దేజస్వీయాఁ నవసీష్ఠమునీంద్రుఁ డారామునానతి ననవశేష
ముగ విధిపూర్వకముగ మహాప్రస్థానికంబగు ధర్మంబుఁ గడఁగి చేసె;
నంత నూత్తంబగు నంబరమును దాల్చి తా బ్రహ్మ నెంతయుఁధ్యానయుక్తి
నలరించి రెండుచేతులచేతఁ గుశలను గ్రహియించి శ్రీరఘుకాంతుఁడట్లె
తే చనియె సరయానదీతీరమును గుఱించి, నంతయేనుచ్చరింపకనుఖములందు
మనసుఁ జొన్నకనిశ్చేస్తుఁడనఁగఁబొల్చి, గృహమువెలుపడెఁబ్రజ్వలఁదిననికర
చ. 1 జనపతికక్షపార్శ్వమున ధారనసంజాతహస్తయై రమా [ని.
రనిత చెలంగె నవ్యమగు ధార్మ్యమునం దనురాగ మొప్పు ప్రీ
యచుతరుణీవతంసము విహారముచేసెడునట్లు గొల్బుచుం
దనియె; ననేకరీతుల నెసంగుశరంబులు సప్తసంతతులన్. ౬౫ 2669
క. అనుపమ మాయతమును నగు, ధనువును బురుషాకృతులను దాల్చిచనియెరా

1 యానత్కలిశ్చ సంప్రాప్త ప్రావణీవత సర్వదా-అనిమా, 2 రామస్య కక్షిణే పార్శ్వే సప
త్య శ్రీరుపానితా-అనిమా.

- మునిఁ గొల్చుచు వేదంబు ల,వనిసురరూపములఁ దాల్చి * వైభవ మెసఁగఁ.
- తే. లఖిలరక్షణీయైన గా*యత్రి యల్లె, యోంకృతియును వవట్కార*ముర్విపతిని
నచునరించివెనంజ నె, *సంతముషులు, భూనుకులుచిత్తములయందుఁ*బొంగుకాంతు.
- క. చనిరి మహాత్ముని శ్రీరా,ముని గూడి ను రేంద్రస్థాన*మునఁ దగుద్వారం
బును భేదించి ప్రవేశిం,పను గోగుచు, నంతఁ బ్రీతి*వనితామణులు. ౯ 3672
- తే. అంతిపురమును వివనాడి * యాత్మవృద్ధ, బాలదాసీజనంబుల * నోలిఁ గూడి
సేవకులు వండు లెల్లను * శ్రీపదంబుఁ,గోరవారిలఁ దోడ్కొని * శ్రీరఘువరు.
- క. మనమున నెన్నుచుఁ బోయిరి, *తనయంతఃపురముతోడఁ * దమ్మునితోడఁ
జనియెను భరతుం డగ్నులఁ, గొని నియమం బొప్ప భూప*కుంజరుతోడఁ. ౧౦
- సీ. అంత మహాత్ములై *నట్టి బ్రాహ్మణు లెల్ల నగ్నిహోత్రములతో * నాత్మదార
తనయబంధువులతోఁ * దన్నహీనతఁ గూడి చని; రంతమంత్రులు * సకలభృత్య
తనయశాంధవ,పశు*తతులతో నేవకవితతితో నంతోష * మతిశయముగఁ
బొంగుచుండఁగ రామ*భూపతిమఁగూడి చని;రంతఁబ్రజ లెల్ల*సాధువృద్ధయు
- తే. లగుచుఁ దృప్తజనావృతు * లగుచు రాము,నద్గుణారంజితులుగా*సరసగతుల
సతనిఁ గొల్చుచుఁబోయిరి; *ముట్టువనిత, లెల్లఁబుగుషులుపశుపతు*లెల్లరాఁగ.
- క. గతకల్పమై శ్రీరఘు,పతితోడం బోయి; రంత * వానరవరు ల
వ్రతిమప్రమదంబున స,మృతమునఁ బుష్టియును దుష్టి * మానుగ నొలయు.
- క. కిలకిల యనఁబడు శబ్దం,బులతో శ్రీరాముఁ గొల్చు * బుద్ధులతోడం
జెలఁగుచుఁ జని; రాయందఱఁ, గలయంగా వెదుక దుఃఖ*కలితుండొకఁడు.
- క. దీనుఁడు వీడాకలితుఁడు, గానంబడఁ డొక్కఁడైనఁ * గాని తలంపం
గా నందఱు హర్షంబున, మానసములు పొంగఁ జిత్ర*మంజులభణితి. ౧2
- తే. పెండ్లి కరిగినచందానఁ * బ్రియవచనము,లోక్కరీతిగఁబల్కుచు * నోలిఁజనిరి;
జానపదులందుశ్రీరామ*చంద్రుఁడిట్లు,బయలువెడలుటఁగనుగొను*వాంఛమీఱ
- క. చనుదెంచి కాంచిరో యా,జను లెల్లను రాముఁ గూడి * స్వర్గంబునకుం
జని రానందంబున, నా,జనులును పౌరులును గీళ*సమితియు నెలుఁగుల్. ౧౩
- క. పరమప్రమదము భక్తియు, సరిగా మది నొప్ప రామ * చంద్రువెనుకఁ బో
యిరి, శ్రద్ధమీఱ! భూతో,త్కర మెయ్యదదృశ్య మగుచు*గ్రాలనొపురిబో.
- క. ఆయా భూతము లెల్లను, నాయధిపుఁడు స్వర్గమునకు * నడుగ నెవలఁగాఁ
బాయక వెంబడి భక్తిం, బోయెను; శ్రీనధుకాభి*పూరితు రాము. ౨౦
- ఆ. కనిన స్థావరములు * ఘనచరజంతువుల్, స్వర్గమునకుఁ జనియె * సంతసమున;
నాయయోధ్యయందు * సరసిస నతీనూత్న,జంతు వొకటియైనఁ*జక్కఁ గనిన.

క. ఆపురి నూర్పులఁ బుచ్చుక, నేచగిదిని లేకఁజూరకఁ ♦ నెలమిసరిగె నా
భూచుఁజేతో. దివ్యకృపలు, శ్రీ పతి యని నుది నెఱంగి ♦ చెచ్చెఱఁ జనియెకొ.
నూటతోమ్మిగవ సర్గము సగపూర్ణము.

౧౧౦ - వ సర్గము.

అథ రాముఁడు సరయులలో మునిగి నైకుంఠమునకుఁ బరివారమునో జనుట. అథా

క. తనవగునరవారముతో, జనవశి రాఘవుఁడు సంతోసంబున నొకయో
జనమును పార్థము వేగము, చని పశ్చిమముఖముగా నెఱసంగెడు సు. లక. ౪
క. తనచే నాశ్రితియయి పావనజలముల నొప్పువీరీలు ♦ భవ్యశయవదిం
గనియెను సరయు వచంగా, వినిర్మలఖ్యాతఁ జగిన ♦ విశ్వపవిత్రక. ౧ 36౪6
సీ. ఆకులావ రైయె ♦ యలరునదిం గంచి స్రజతో భూతవాఁరంబుతోడ
నచటికేగెను; సంత ♦ సంబుజసూతియో పరమేష్ఠి దేవతాఁవారముక్తుఁ
యి యాముహూర్తంబునందె దేవర్షుల మహితచిత్తంబుల ♦ త్రావతింద్రుఁ
గను వేష్ట రా రఘుఁకాంతుఁడు చెలువారు స్థలమున కే తెంచెఁనన్వర్గమునకు
తే. రాముఁడు గవిమానసఁర్యములునూలు, కోటులొప్పార దేవతాఁకుంజగులొగి
వచ్చి రాబ్రహ్మ పెనుగొని; భవ్య శేజ, నుంబంబున వ్యాసించె ♦ ననుపమముగ.
క. తను తేజస్సులతోడం, గుమిగూడెన పుణ్యకీర్తిఁకూటంబులతో
ననుచు దివోకను లభ్యవధమునకొ నిలువంగ చది ♦ తగఁ జేలువారెక, ౫
క. పరిమళగంధమ్ముల భానురములుగా నొప్పి పుణ్యశోభితములుగాఁ
బరఁగెడు వాయువు లొలసెక; సురితతీనిర్ముక్తపుణ్యఁనుసవృష్టి తగెక. ౬
తే తూర్వశతనిచ్చనంబులుఁతుంబురుముఖ, సంతసములును గంధర్వశనమితినుతలు
సప్పులగానములుచెలుఁవారుచండ, సరియపుజలంబుశ్రీ రామఁచంద్రుఁడవుడు.
క. చరిణంబుల స్పృశియించెను, సరసిజభవుఁడంత గగనఁసంస్థుఁ డగుచుకొ
బరమాన్యత నిట్లనియెను, బరమేశ! రామచంద్ర. ♦ భవాత్మ! హరీ! 2౪
ఆ. శుభము కల్లుగక ♦ చ్యుతినాశనా! యదృష్టమునఁగంటిమెలమిఁయనురమ్ము
సుంలఁ బోలుచున్న ♦ శూరసోమరులతో, వ్యయతనువుఁ గొనుముఁశ్రీనివాస!
క. నుగమున దేనిని గోరుదొ, తను వాత్సీయమును దానిఁ ♦ దమి గొనవయ్యా!
విశుతంబు వైష్ణవమునగు, తను పదియే కాదె? శాశ్వతంబయి యలరుకొ. ౩౪
క. పరమాకాశం బనఁగా, సరితము శ్రుత్యుక్త మగుచు ♦ నెగడునది కదా!
పరమాత్మ! లోకగతివై, పరఁగుదు నిను నెఱుంగ రెట్టి ♦ ప్రజలును దేవా!
సీ. ప్రాకృతిగ్రహ మూము ♦ పరమవిశాలాక్షీ తనరుఁ గాడే! నీవు ♦ దాని మాన
సంబంధునాగ యశ్చింతింపఁజూపాదుఁ గొప్పి యశ్చయంఁడినఁ జేరింగి
యజుంపవై యుందు, ♦ పండుచు నీమదిఁ గోరిన యత్యంతఁకోమలాంగ
మును దానిఁబొందుమాఁభూరి తెజా! యంచువచియింపఁగబ్రహ్మఁవాక్కులవిని

- తే. యట్లు చేయంగ నెంచిన హాసుతియగు, రాముడొత్త వెన్ననశరిరంబుజొచ్చె
ననుజముతుండయి యంతను హాత్తు విష్ణు, నుముసినతన నర్చించిరపున్యులెలమి
క. మరుదధిపసాధ్యతతనుఖ, పురోగమాదిత్యచిహ్ని పూజ్యమునలు న
చ్చరలును గంధర్వులు ఫణి, గరుడులు యక్షులును ననుజ కాంతులుదై త్యుల్.
- ఆ. సకలరాక్షసులును సాధుసాధ్యులువాడ, ములను బూర్ణకానుములను హర్ష
ములను జెలంగి న్వచ్చముగఁ బాపహరము, గను నెసంగునిచికిఁ జనిపిదప
క. గురుతేజఁ డంత విష్ణువు, సరసిజగవుఁ జూచి చలికె జను లిదె నాశో
నరుడెంచిరి వీరికి భా, సురలోకం బొండు వేగఁ మాపు వసించు. ౧౭౪ పి. 93
- క. ననుఁ గూడి మైత్రి, బాయక, చనుడెంచి నాధునుతులు జను లతిశక్తుల్
నను నమ్మి వదలి రాత్నల, గనుఁ గాపాడవలయుఁ గాదే వీరిక. ౧౭౫
- చ. అనుటయు విష్ణువాక్యము మహామతియా పరమేష్ఠి చక్కగా
విని జగదాకరుం డగుట విష్ణువు గూర్చి వచించె ట్టులీ
జనులు భవత్కృపాలసము శాశ్వతభక్తిని బొందినారు గా
వుననె నుఖాలయంబగుచుఁ బూజ్యతరంబగు లోక మొందఁగన్. ౧౭౬
- ఆ. తగినవారు వీరు ధన్యులు సాంతాన, కాఖ్యలోక మొప్పు సట వసించు
వారు; పశుపత్రీవారమైనను నిను, దలచి ప్రాణముల పదలునయేని. ౧౭౭
- క. అవికూడను సాంతానిక, సువిమలలోకంబునందుఁ జొచ్చి వసించు
భవనాశక! యను నంతట, బ్రవిరులరూపముల నెల్లప్రజలు మహిమలన్.
- తే. బ్రహ్మలోకంబు మీఁదటఁ బ్రహ్మగుణము, లొప్పునాలోకమున కేగిఁ దప్పు డఖిల
కవులుతమతమ దేవాంశకములబొంది, రల్లభల్లూకములునొందెనభవునాజ్ఞ.
- క. వనచరపతి సుగ్రీవుఁడు, వనరుహసఖులొక మొందె వారక దివిజుల్
కనుచుండఁ దనకు జనకుం, డనఁదగు రవియందుఁ జేరె; సంతట నితరుల్.
- ఆ. గోవ్రతారమనెడు గొప్పతీర్థంబున, మునిగి రాసుముఖులు ఘనతరమగు
సంతసమున బొదలి చని రెండు ముగ్ధిన, వార లంగములను వదలియవుడె.
- సీ. వ్యోమయానంబులఁ చామెల్ల నలరుచుఁ జనిరి తిర్వక్కులు శతము సరయు
వున మునింగినయంతటనె భాసురాంగము లలరార న్వర్గంబుఁ నందె; నంత
స్థావరంబులుమఱి చరములు చూడ దివ్యాదివ్యనపువుల సమయవలె
వెలుఁగుచు సరయువుజలముల మునిగిన యంతనే దేవత్వ మలవడంగ
- తే. నాతఁని వచ్చి యున్నట్టి యఖిలకవులు, భల్లుకంబులు రాక్షసుల్ పాపనజల
మందుఁ దమతమతనువుల సత్తె నదలి, స్వర్గమున కేగిఁ రంతటఁ బద్యభవుఁడు.
- తే. రామునే యాశ్రయించి యుద్దామభక్తి, యలర వచ్చినవారల సర్వపదము
లందు నిల్వినవైకాంబు పొందిసులఁ, గూడిస్వపదంబునకుఁ బోయె వేడుకలర.
- నూటపదియవ సర్గము సంపూర్ణము.

౧౧౧ - వ సర్గము.

అథ ఖలస్తతి. అథ-

- క. అని యిటు లు త్తర కాండంబును గూడిన యీ నాకావ్యమును బ్రహ్మాది
ప్రణతమునౌ రామాయణమును వాల్మీకియే రచించె ♦ మోదం బలరణ. ౧
క. తరువాత విష్ణుమూర్తియు, సురపూజితలోకముందు ♦ శుభతమరీతిగా
గరము స్రుతిస్మృతుడై యాదరమునఁ బాలించె లోకతతులం గడఁక. ౧౪
తే. భువనములమూటవ్యాపించిపొలుచు నెవ్వఁడామహావిష్ణు వేవచ్చెనౌరయింత
కాలమునకంచు దేవనికాయములును, సిద్ధగంధర్వులును మోదసిద్ధి గనుచు.
చ. అనవరతంబు రాముకథ ♦ నాయతభక్తిని వింతుఁ బాడుచు
ఘనతమహర్షముం గనిరి ♦ గావున నీకథ యాయు విచ్చుఁ బా
వనిచయతూటపహ్ని యన ♦ భాసిలు, భాగ్య మొసంగు వేదరా
శిని సరిపోలు నట్లగుటఁ ♦ జిత్తముఁజలఁగా వినం దగు. 3౪ 3711
తే. శ్రాద్ధములయందుభక్తినిజదువునట్లు, చేయఁగాఁదగుఁబుత్రులసిద్ధిఁగోరిత్వరగ.
చదువఁబుత్రుఁడులభియించుననుదికథన, మునుమదింగోరఁగాఁబొందుకథనము
క. దీనిం బాదము చదివిన, చో నిఖిలాఘమును చొలఁగు ♦ త్తోణి నెవఁడు పెం
పూనిన గర్వంబుమెయి, మానక యనుదినము పాపమండలి చేయ. ౫౪
తే. రాముకథయందు శ్లోకమాత్రంబు చదువఁ
బాపరాసులు తొలఁగు; నెవండు చదువు
నాతనికి వస్త్ర కనకమ్ము ♦ లమర నిచ్చి
తృప్తి చేయంగఁ దగు, వాడు ♦ తృప్తి గనిన. ౬౪ 3714
క. సుర లెల్లఁ దృప్తిగాంతును, సరమాయుష్యంబు నొనఁగుభవ్యము నగుచు. గ.
బరిసుతమా రామాయణ, మురుభక్తి బరించునాతఁ ♦ మన్నతి మెఱయ. గ.
క. తనయులతోఁ బాత్రులతోఁ, దనివారఁగ నిందుమీఁదఁ ♦ దద్దయఁ బాలుచు
మరుజేంద్ర వాసరయ్యంబును గొప్పదియౌ నయోధ్యపుర మది జగతి. ౮
తే. పెక్కు వేలవర్షంబులు ♦ దిక్కులేక, యుండియువభుని బ్రభువుగానొందివెలసె;
నిద్ది యాఖ్యానమాయుష్యమిచ్చుదీని, భావిఫలములతోఁగూడఁబ్రహ్మమాని.
తే. ఉత్తరంబగు కాండంబు ♦ నొప్పమీఱ, గాఁ బ్రచేతనుపుత్రుండుకన్యభణితి
నొసరిచెడ బ్రహ్మాయునుదానినొప్పకొనియె; నశ్వమేధసహస్రంబులాచరింప.
క. ఘనవాజివేయములు శ్రీ, తిని నయతము చేయ నెట్టి ♦ దివ్యఫలము గ
ల్లునొ యిందొక సర్గము నే, మనుజుఁడు పరియించు దాని ♦ మానకపొందు. గ.
నీ. పుణ్యతమంబులై ♦ పొల్చున్రయాగాది సత్త్విములు మఱి ♦ జహ్నుకన్య
మొదలుగాఁ గల సరిఁన్నుఖ్యంబులును నై మిశ్రాదివసంబును ♦ నల్లె ధరణి
సలరు కుగుత్తేత్ర మాదియాత్మేత్రులును భక్తి సేవింపఁ ♦ గనెడు పుణ్య.
మీపుణ్యతమగాథ ♦ నెలమితోఁ బరియింపఁ వినగను, హృదయము నెవండు

- తే. భాస్కరగ్రహణంబున ♦ భక్తిమీఱఁ
గాఁ గురుత్వేత్రమున నిచ్చి ♦ కనుఫలంబు
దాని రామాయణంబును ♦ బూని చదువఁ
గాంచు సత్యము తలఁపంగఁ ♦ గా వనృతము ౧౩ 3720
- క. ఫల మట్టిది రామాయణ, మెలమిం జదువంగఁ గలుగు ♦ నీయిరువురు తు
ల్యులు శ్రద్ధమీఱ రాముని, నులలితిగాథన్ వినంగఁ ♦ జోప్పడు సతఁడున్.
- క. చనుఁ బాపవిముక్తుండై, వనజాతుని లోకమునకుఁ, ♦ బ్రాక్కావ్య మిదా
మునిభాషితంబు పూర్వంబున వాల్మీకి బ్రహ్మయాజ్ఞఁ ♦ బూని రచించెన్.
- చ. అనవరతంబు భక్తిమెయి ♦ నాదృశి శ్రీరఘరాముగాథనున్
వినిన మనోజ్ఞవైష్ణవము ♦ వీతమంబును నైన దేహమున్
గను; దనయల్ కళత్రమును ♦ గాథతరంబగు భాగ్యముం దనం
తన యభివృద్ధి నొందు; నియంతంబగు చిత్తసమాధి నొందుచున్. ౧౬ 3723
- క. వినఁదగుఁ బఠింపఁగాఁ దగు; ఘనమగు నీకావ్య మెన్న ♦ గాయత్రియె యా
ననుపమమగు దీనిని జది, వినచో ననవత్కుఁ టొందుఁ ♦ బృథుసుతుల నిల్. ౧౭
- క. ధనహీనుఁడు ధనముం బొందును బాపవిముక్తుఁడౌను ♦ దోడనె పాపం
బొనరించు మర్హుఁ డొకపద, మును జదివిన యంతమాత్ర; ♦ భూమిస్థలిలోన్.
- సీ. ఎవఁడు నిత్యము భక్తి ♦ నీరాము కథవిచుఁజదువునాతఁడుకల్మషములఁ బాసి
దీర్ఘాయువును బొంది ♦ దీపించు; శ్రేయంబు నొందనెవ్వఁడు కోరుఁడెందమందు
నాతఁడు విమలకావ్యంబును దీనిని బఠియించి శ్రీరాముఁ ♦ బరముఁ దలఁపఁ
గాఁ జను; నిత్యంబు ♦ డైన రేజ్యులచేతఁ జదివింపఁదగు దాని ♦ శ్రద్ధ వినఁగఁ
- తే. జను నదెవ్వఁడు శ్రీరఘుస్వామినకల, చరితమునుజక్కఁబఠియింపఁ ♦ జక్రిలోక
మునకు నిస్సంశయంబుగఁ ♦ జను సతండె, కాక యాతని తండ్రికిఁ గల్లు నద్ది.
- క. ఆతనిజనకుఁడు తాతయు, నాతనిజనకుండు నిల్లె ♦ శుందటు వనజా
తాతతలోకము నొందుదు, రీతెఱఁగున కేమిశంకయే లేదు ధర్మ. ౨౨
- క. పురుషార్థచతుష్టయమును, బురుషోత్తముండైన రాఘవుని శాశ్వతన
చ్చరితం బొసంగుఁ గావునఁ, బరమంబగు దీని యత్తుఁపరుండై సతమున్. ౨౩
- క. మనుజుండు వినం దగు; రాముని గాథను భక్తి నెవఁడు ♦ భూరిముదమునన్
వినునో పదమును బాదం, బును నాతఁడు పద్మయోనిఁముఖ్యపదంబున్. ౨౪
- చ. కనఁ జను నంతె కాక యటఁ ♦ గంజజతో సరిగాఁగఁ బూజలం
గొను నిరతంబు; నివ్వీధిని ♦ గోరిం బూర్వచరిత్ర మిద్ది మీ
కనుపమసాధుచుంగళము ♦ లన్ని యొసంగును గాన విష్ణువై
తన రెడు రాముభక్తి సతఁతంబు నెసంగుచు నుండుఁ గావుతన్. 5730
- నూటపదునొకండవ పర్వము సంపూర్ణము.

- చ. వనజభవాదిదేవపతిః పారదురూపానిజస్రభావః పా
వనిపరిపూతమస్తకవిభాసురదివ్యపదాబ్జః సజ్జనా
వనపరతంత ! యోగజనః పరితమంధరనాను! పార్వతీ
పనియతమీశ్ర. భక్తజః + బాంధవ! శ్రీరఘుశంకభూషణా!.
- శ్రీ. ఇదిమహీసురకులవిదితకాశ్యపమాని గోత్రజాపస్తంబనూత్ర, శ్రీశ్రీ
పురనుంఃకీవరః కుడాత్తనంస్కృతాంధ్ర, కవిత్వవైభవః ప్రభిశక్తిర్ని
జనమంచినం శాద్ధిః చంద్రసుబ్రహ్మణ్యవిబుధచర్యసుపుత్రః వినుతిపాత్ర
పండితగురుభక్తతాంః సకృష్టాపరాభిధేయూర్యజః నాళిభజన
- తే నిరతశేషాద్రిశర్కవ్రణితమైన
యాంధ్రరామాయణమున సాధ్యాత్మికాది
శాంతులు ఘటింపజేయుచు + సౌఖ్యదాయి
యైనయు త్తరకాంక్షమింపార నెలయు

ఉత్తరకాంక్షము సంపూర్ణము.

శ్రీశ్రీశ్రీ

